

**AKUS RO NA PALATUNG
TANGINANG ANI
IESU KARISTO**

Tungag Bible

Contents

Tutapongai	1
Rut	71
Iona	76
Roron i Akus Mataio kata salik ia	79
Roron i Akus Marko kata salik ia	128
Roron i Akus Lukas kata salik ia	158
Roron i Akus Ioanes kata salik ia	210
Avibisan si ri Aposel	248
Ani ri Rome	296
Ainoai i buk ani ri Korinto	318
Apongua i buk ani ri Korinto	340
Ani ri Galatia	354
Ani ri Epeso	362
Ani ri Pilipo	369
Ani ri Kolosai	375
Ainoai i buk ani ri Tesalonike	381
Apongua i buk ani ri Tesalonike	386
Ainoai i buk ani Timoteo	389
Apongua i buk ani Timoteo	396
Ani Tito	401
Ani Pilemon	404
Ani ri Eberaio	406
Panbuk si Iakovo	422
Ainoai i Panbuk si Petero	428
Apongua i Panbuk si Petero	434
Ainoai i Panbuk si Ioanes	438
Apongua i Panbuk si Ioanes	444
Apotol i Panbuk si Ioanes	445
Panbuk si Iudas	446
Asangai	448

AKUS RO NA PALATUNG TANGINANG ANI IESU KARISTO

Genesis, Ruth, Jonah, and The New Testament in the Tungag Language of Papua New Guinea

Sampela hap Buk Baibel long tokples Tungag long Niugini

Language: Tungag

Provided by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Bible Society of Papua New Guinea

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 1998, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0. You may share and redistribute this Bible translation or excerpts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

9debef85-74de-5c6d-803f-550d667ee41b

ISBN: 978-1-5313-0377-8

Tutapongai

Asisinong

1 Aino luai God kata asinong na mete kuku na kuli rina. ²Katapo kovek luai ta bil e kuli rina. Keve bil aongos kitapo kovek i pukun. Vong lava katapo pakut a keve bil aongos. Malanganto i God katapo ngoi angpok palau e kuli laman.

³Au na God kala antok, “Malangas, ku tu aserei.” Na kala malangas. ⁴Na God kala arai ta malangas vola roron na kala posong angталиungai ani malangas pelek a vong. ⁵Na God kala atuk a malangas ang ta tenei ias, na kala atuk a vong ang ta tenei vong. Au, vong kala serei le na kala tenei vaik pok. Asukang na ainoai i taun kala pasal suai.

⁶⁻⁷Au na God kala antok, “Laman, ku tapagal ane si pongua na palpal. Mang palpal ane pangkul na mang palpal ane kekkev. Nei liuan i ngono palpal ke, ka atogon ta pangau si pagal ani ngono laman ke.” Au na kala asukang. ⁸Na God kala atuk a pangau ang ta kuku. Au, vong kala serei le na kala tenei vaik pok. Asukang na vapongua i taun kala pasal suai.

⁹Au, na God kala antok, “Laman ang e kekkev i mete kuku, ku ago kuvul si sikei a oring na numai kuli roe, ku tu aserei.” Na kala asukang. ¹⁰Na God kala atuk a laman po ago kuvul ang ta nei laman, na kala atuk a ring kolo ang ta kuli roe. God kala arai ania ta vola roron. ¹¹Na God kala antok, “Kuli roe, ku apolokai ani mamain ta sukal atogon katui na mamain ta ei atogon uai na katui neiria ani mi uai asereai ani manik imi akorong ta matan uai.” Na kala asukang. ¹²Ri sukal angpetpetekai na ri ei angpetpetekai kila polok kuli vunep. Kita uai asereai akorong ani kari keve mamain ta uai. Keve

katui iria kita apolokai akorong pok ani keve tukulai iria. Na God kala arai ania ta vola roron. ¹³Au, vong kala serei le na kala tenei vaik pok. Asukang na vapotol i taun kala pasal suai.

¹⁴Na God kala antok, “Keve malangas, mi tu aserei e mete kuku ani mi akalit ta angpetpetekai i tenei ias ve tenei vong. Keve malangas ke kapa ki akanangai ani angpetpetekai i keve taun na keve ulen na keve matas. ¹⁵Ani keve malangas ke e metekuku ki mang amalangasai ani kuli rina aongos.” Na kala asukang. ¹⁶God kata asinong a pongua na malangas lava. Ri makarap ve ulen. Makarap vo tavi-rimok ang, ani nia ka saupai ani tenei ias, na ulen ani ka saupai ani tenei vong. Kata asinong kapa ri kalto. ¹⁷God kata asinong a keve malangas ang asi mang ani kuli rina. ¹⁸Ani ki saupai ani tenei ias na tenei vong, na ki pagal akipai ani malangas na vong. Na God kala arai ania ta vola roron. ¹⁹Au, vong kala serei le na kala tenei vaik pok. Asukang na vapuat i taun kala pasal suai.

²⁰Na God kala antok, “Nei laman, mi duk ta mamain ta manmanik to. Na ri mani, mi ngoi angpok neite kuku e pangkul i kuli roe. ²¹Asukang na God kala asinong ri ie lava kuvul ve mamain ta manmanik aongos kipo to na kipo duk na kipo sang angpok nei laman val si kari keve laulauan angpetpetekai. Na ani ri mani vap po ngoi korong ang, asukang palau val kari keve laulauan angpetpetekai. Na God kala arai ania ta vola roron. ²²God kala poso atauia iria ta mengen asukang ke, “Mi apitus na mi serei aduk si kami tataot ani nei laman ka duk tatami. Ri mani, mi kun apolokai pok animi ani mi duk si kuli rina ke.” ²³Au, vong kala serei le na kala tenei vaik pok. Asukang na vapalpalima i taun kala pasal suai.

²⁴Na God kala antok, “Ri manmanik anglok i kuli roe, mi serei aduk e kuli

rina, na mi apitus asereai pok animi si kami keve kuvkuvulan angpetpetekai. Ri vongo asi aiveven, ri manmanik palis e kuli roe na ri kei i nei uten, mi apitus angkokoai singimi pok. Na kala asukang.²⁵ God kata asinong a ri kei, ri vongo asi aiveven e rina na ri manmanik po palis e kuli roe. Kata asereai aniria ani ki apolokai pok aniria akorong. Na God kala arai ta vola roron.

²⁶Na God kala antok, “Tara asinong a ri vap si lilinau na kankanuai ira. Tara alis iria ta kitmat si saupai aongos ani mamain ta ien i nei laman na mamain ta mani i nei pangau ke. Ki saupai kapa ani mamain ta vongo ipo aiveven na ani kuli rina aongos ke na ki saupai kapa ani mamain ta manmanik ipo palis na pasal anglok kuli rina.²⁷ Asukang vanang na God kata asinong ri vap si kankanuai ina akorong pok. Io, si kankanuai ina pok God kata asinong ri vap. Kata asinong ri vap ani ki tauan na aina.²⁸ Na God kala poso atauia iria ta mengen asukang ke, “Mi apolokai pok animi. Kami inatus ki aduk na kuli rina ke na ki saupai ania. Mi saupai aongos ani ri ien nei laman na ri mani nei pangau na ani ri manmanik aongos kipo ago kuli roe.

²⁹Na God kala antok, “Nalapo alis vang imi ta ri sukal aongos i kuli rina vopo atogon katui kuvul ve ri ei aongos vopo uai ang. Kilapo kakami ani mi angan singiria.³⁰ Na ani ri mani i nei pangau na ri manmanik aongos po to kuli vunep, riria kapa ki angan pan na uai i mamain ta ei na uriuri aongos.” Na kala asukang.³¹ God kala arai ani keve bil aongos i kana la asinong ang, na vola roron luai. Au, vong kala serei le na kala tenei vauk pok. Asukang na valimalesikei i taun kala pasal suai.

2 Au na God kala akamusai ani asinong e metekuku na kuli rina tavi-rimok asip ke.² Kata akamusai aongos ani kana keve avibisan i asinong si val-

imalesikei i taun. Au na si valimalengua i taun kala ausai pelek kana abis.³ Kata poso atauia na taun ang na kala vil agogoai ania. Kata abis ia asukang using si taun ang akorong kata ausai pelek kana avibisan aongos i asinong.

God Kata Asinong Ri Vap

⁴Kana na akusku i sa kata serei si taun ang na God kata asinong na mete kuku na kuli rina. Si taun ang a God, nang nia na IAVE, kata asinong a kuli rina na mete kuku,⁵ katapo kovek i mangsikei a bil i suk polok le kuli vunep, using IAVE parik katapa alis langit lak kuli rina na katapo kovek lak i igenen si itoitonai ani nei roe.⁶ Sikei laman katapo uli uv alak le nei roe na kapo vil a vuluk a roe aongos ang pulakai.⁷ Na IAVE kala kap roe le kuli vunep na kala pitopito na igenen tatana. Le na kala kui alak kana malu i to ane si isuna i igenen ang na kala serei a igenen atogon to.

⁸Aino le, IAVE katala sukal a mangsikei a matang e Eden, si palpal ang a makarap kapo sanglak singina. Na eiang vanang kala asinong a igenen i kana la pitopito ang.⁹ E nei matang ang IAVE kala asereai ani mamain ta ei anglok pulakai aongos. Na kipo keve ei talupus roron luai angkokoai si angan. E nei liuan ina i nei matang ang kala asereai ani pongua na ei. Ei i to, na ei i malangas ani rikek na roron.¹⁰ Katapo atogon a mangsikei a sung katapo saling le Eden na katapo alis laman ani matang ang. Si mang palpal i Eden, sung ang kanlapo tapagal ane si puat a ngakan i laman.¹¹⁻¹² Ainoai i sung, kana asan ta Pison. Laman ke kapo saling pulakai nei palpal Avila aongos. Na palpal rina ang kapo duk ta gol roron luai. Eiang kapa kapo atogon rul sain ro na iat roron lik ke onikis.¹³ Vapongua i sung, kana asan ta Gion, na kapo saling pulakai nei palpal Kus

aongos. ¹⁴Na vapotol i sung kana asan ta Tigris na kapo saling e ngising i palpal Asur, si palpal ipo sanglak ta makarap. Au na vapat i sung kana asan ta Euperetes. ¹⁵Au, IAVE kanla asinong a igenen ang e nei matang e Eden ani kan itoitonai ania na ka aiveven ia. ¹⁶Na kala pini ia asukang ke, “Kupo kalakala luai si angan si uai i keve ei aongos i nei matang ke, ¹⁷sikei napo tubat ua ta ku ago ta angan si ei i malangas ani roron na rikek suke. Napo tubat luai anim, using man ku angan singina, matmat ka kinkos ua.”

¹⁸Na God IAVE kala antok ta, “Pua, parik kapa ro ani tauan ke ka ago papalik. Kapo ro ani naka asinong ta mang anu val nia ani ka papakangai ania.

¹⁹Aino le, IAVE kata pitopito na mamain ta manmanik na ri mani ta roe. Na kala luk iria ane si igenen ang ani kame poso asan aniria. IAVE katapo ago na kapo longong ta saka asan an tauan ke katapo atuk a siksikei i keve manmanik na mani ang tataria, nang nia katalapo kari asan luai. ²⁰Asukang vanang a tauan ke kata atuk a ri manmanik aongos ipo aiveven na i nei uten na ri mani aongos i nei pangau na kuli roe ta kari keve asan. Sikei katapo kovek i sikei ka ago kuvul ve nia asukang val ta kana papakangai.

²¹Asukang na IAVE kala arodot ia ani ka rot mat. Taun kalapo rot, IAVE kala luk suai ani sikei a vuk tuan i vagvag ina na kala pakut pok a makas ang ta sin.

²²Au na ka luk a tuan ang na kala pitopito asereai ani aina tatana. Kala songo le na aina ang na kanla atatung ia si kana tauan. ²³Si vuk taun ang kala arai ani kana aina na kala antok ta, “Pua, kana vang a mangsikei ig akorong! Tuan ina, le si tuan ig. Sin i pukunina, le si sin i pukunig. Io, naka atuk vang kana asan ta aina, using kata serei le si tauan.” ²⁴Au si oring ke vanang, tauan ka papalek a tamana ve rinana na kan ago kuvul

ve kana aina na kilong sikei palau. ²⁵Si taun ang a ngono angkisnganan ke kilongtapo pukun varas aongos na parik katapa atogon bil si vil amamaila anirilong.

Longogel

3 Nei liuan i keve manmanik aongos i nei uten ang IAVE katala asinong iria, kene katapo nas alava luai aniria. Mangsikei a taun, kene kata tapasuk na kamela antok a aina ang asukang ke, “Ai, iuang! Au si kapo tutuman nang ta God kata tubat akorong imilong asi ago ta angan si mamain ta ei aongos nei matang ke?” ²⁻³Aina ang kala antok ta, “Ai, parik nang. Namemlongpo kalakala si angan si ri ei aongos i nei matang ke. Sikei si ei ang e nei liuan i nei matang ke akorong, God vanang kata tubat imemlong asi ago ta angan an singina. Kata atatai imemlong ta man namemlong angan vo sigil si ei ang, nganlak namemlong mamat.” ⁴Na kene kala antok ta, “A pua! Kovek luai. Parik nang milongpa angkoai si mat. ⁵Kupo nas, God kata mengen asukang nang using kapo malangas ta man milongla angan si ei ang, milongla atogon a nas lava. Milong la serei asukang palau val nia, God akorong. Milongla nas vang a ro na rikek.” ⁶Au, aina ke kala longong na kala arai ta Uai ina i ei ke kapo ararai aro na kapo roron asi angan, na man nganing kala angan singina, kala atogon a malangas roron luai. Asukang na kanla ngumut a mang matan uai ina na kala angan iria. Kisngana kapa katapo tung eiang. Au na aina ang kala alis ia na kala kun angan kapa. ⁷Na kilongla lomlomom tapalas na kilongla arai kinle ta kilong tapo varas. Asukang na kilong la kikit pan i ei na kilongla susukai ania asi karilong pakut anirilong. ⁸Au kalapo livus aliu tenei ngelik na kilongla longong a God IAVE sipo pasal pulakai e nei matang ang. Na kilongla sip sian mu-

mun ania nei liuan i ri ei i nei matang ang. ⁹ Sikei IAVE kala songo na tauan ang ta, “Au, nei numai kana evoi?” ¹⁰ Na tauan ang kala antok, “Nata longong ua sipo pasal pulakai na nala mumun anim. Natapo leng nang using nalapo varas.” ¹¹ “Iau? Au si kata antok ua ta kupo pukun varas? Sa nang, kutala angan si ei ang nata tubat imilong singina ingko?” ¹² Na tauan ang kala antok ta, “Nang a aina ke kuta atatung ia singig, ninia vanang kata luk le na mang matan uai si ei ang na kanla alis iau, na nala kun angan.” ¹³ Au na God IAVE kala antok a aina ang ta, “Ku antok tapai anig. Sa akorong kupo abis ia asukang ke?” Na aina kala polpol ta, “Nang a kene ang, kata kun kapau anig na nala angan.” ¹⁴ Asukang na God IAVE kala antok a kene ang ta, “Le si sa kutala abis ia, kam vilvil akui ka asukang ke: numai papalik, ri vap ki alele na ki mirik anim, nei liuan i mamain ta manmanik. Tutapon-gai le kana ku palis ta vingam na ku kon mutep i kuli roe ani keve taun aongos tung si ku mat. ¹⁵ Na amatung a neikien nei liuan imilong ve aina suke na milong uli angmamaralai angpokpokai animilong. Keve matan tivum ki angmamaralai ve keve matan tivuna i aina suke. Taun kapo tulbonai anim ka komeng a patum, na numai ku kalat a pung i kakina.” ¹⁶ Au IAVE kala mengen a aina asukang ke, “Kam vilvil akui ka sang asukang ke. Taun kupo sungsungukan na kalapo sinong kam taun asi ingus, ku nasai ani kui lava. Na ku atogon a vubuk ani kam tauan, na ninia ka uli sausaupai anim.” ¹⁷ Na kala tutalang a tauan na kala posong ta, “Numai vanang, kutala longolongai ani kalingana i kam aina, na kula kun angan si ei i kag tubat ang anim, na kuta longogel iau. Asukang vanang na kuli roe ke kala rikek tukulai ina singim. Na ka uli asukang tung si ku mat. Ka meng ua na kui i abis

si keve taun asi kam sabonai ani pok singina. ¹⁸ Ka duk ta uriuri na ei ve angus rodotan, na ku sili pulakai nei uten lava si gule ta kam pok asi angan. ¹⁹ Ku kun gese alava vang taun a nei roe asi apolokai ta kam pok akorong. Ku abis alava tung si kuan mat na ku papok ane nei roe. Lomon akit ia ta kuta serei nang le si roe, na numai nang kupo roe. Au na using kapo asukang, taun ku mat kuan papok ane si ring ang kuta serei le singina.” ²⁰ Na tauan ang kala atuk a kisngana ta Eva. Using ninia vanang nganlak ka rinaria i ri vap aongos. ²¹ Na God IAVE kala luk a kulit i manmanik na kala kavat na ri Adam ve Eva tatana.

²² Na kala antok ta, “Igenen ke kalapo serei val tara. Kalapo nas vang a roron ve rikek. Asukang na ka ago ta angan an si ei i to ang vei nganing kala to asikei luai.” ²³ Asukang na God IAVE kala asok suai ania le nei matang ang ani kan abis matang akorong ania si roe ang nang kata serei singina. ²⁴ Au kala kirikai suai ani igenen ang na kala atung a Kerubim e mete takaman i Matang i Eden si palpal ipo sanglak ta makarap. Na kala atung kapa na mangsikei a samele lava ipo visvis. Samele ang katapo ripag na kapo timis ang taliungai val ureurek i kut na kapo tavulit angpok asi tubat ani se-len alak ane si ei i to.

Kain ve Abel

4 Au, Adam kala ago ve kisngana na kala sungsungukan. Kala ingus a sikei a nat na kala lomlomonai ta, “Si papakangai si IAVE natala asereai ani nat.” Si oring ang vanang na kala atuk a nat ang ta Kain. ² Au, emung kala anguan vinga pok an na kala ingus kana vapongua i nat na kala atuk ia ta Abel. Abel kala serei a igenen katakai i aiveven vongo na Kain kata serei a igenen katakai i suksukal. ³ Au si mangsikei a taun Kain kamela serei ta mang keve

uai i matang na kamela sula serei si IAVE tatana. ⁴ Au, Abel kamela kun serei ve kana keve vuk sin vulvuluk i kana keve ainoai i natnat i sipsip, na kala sula serei si IAVE tatana. IAVE kala arai ve-lai maramarak ani alilis ang si Abel sikei kala arai misagai ani anu ang si Kain. ⁵ Asukang na Kain kala vinga manas luai na nona kala songag ta marala. ⁶ Taun a IAVE kan arai arai sipo marala asukang ke le na kala sui ia ta, “Au si kupo marala asukang nang marai sa? Marai sa luai na nom kapo asukang? ⁷ Sa, parik kupa nas ta man ku abis aro nala maramarak anim? Ku aiveven, using man ku abis a sa parik kapa roron, rikek nganlak kame sinong teremai anim e mete kam takaman asi kana kong akit anim. Ku atokngai alava asi kam dual suai ani kitmat ina i rikek ke. ⁸ Au, mangsikei a taun Kain kala antok a tasina asukang ke, “Me na tarung an ulit tapai nei uten.” Taun kilong anlapo ago nei uten Kain ka tuta-lang palau na tasina na kala vis punuk ia. ⁹ Na emung ina IAVE kala sui a Kain ta, “Au Kain, nei a tasim ta Abel evoi?” Na kala antok ta, “Parik napa nas nang. Au si, natame nat nang asi me uli aiveven tasig?” ¹⁰ Na IAVE kala antok ta, “Marai sa kuta abis a lau rikek ke? Ku longong! Rangai i tasim kana kapo tang taun iau le kuli roe. ¹¹ Asukang vang na kana naka poso arikek ua na nala kirikai suai anim pelek a roe ke kana kata apanga na nguruna si inum ani rangai ina i tasim, nang kata puka si kungam. Kula siang nei mamaiten asukang ke: ¹² Taun ang ku abis a nei roe, ka kovek luai ta bil ka polok. Kula igenen asi pasal angpok palau ani kuli rina ke na ku kovek ta ring akorong si ago atuk.” ¹³ Au, Kain kala antok a IAVE ta, “Loi, vilvil akui ang nang kupo alis iau tatana kapo tavorimok luai anig si paus. ¹⁴ Pua napo mamakus using kana kulapo lu suai anig le si oring ke, na nala tav ago vang e ngerem. Io,

kapo rikek luai using nala uli pa angpok pulakai na nala kovek ta ring asi kag ago atuk. Nala asukang luai vang ta igenen ago angvolai kovek i ring akorong si ago. Pua na man nganing a sikei kala tul bonai anig kala raung korong luai anig.” ¹⁵ Na IAVE kala antok ia, “Parik. Parik kapa angkoai si ka asukang. Man ta sikei kala raung korong a Kain, nganlak a vilvil akui ang ninia ka paus ia ka amatan limalengua asoliu ani kakam ta vilvil akui.” Au na IAVE kala amatung a mangsikei a akanangai si Kain ani man a sikei kala angruduai pulakai ve nia ki tav angkoai si raung korong ania.

¹⁶ Asukang vanang na Kain kala papelek suai ani matana i God na kanla ago e palpal Nod si mang pulis i Eden si ring ipo sanglak ta makarap. ¹⁷ Au Kain kala ago ve kana aina na kala atogon sungsungukan na kala ingus a sikei a nat. Na Kain kala atuk ia ta Enok. Si taun ang Kain katapo abis a mangsikei a rina na kala kun atuk ania using kana nat ta Enok. ¹⁸ Enok kata asereai ani Irad. Na Irad kata asereai ani Meuiael. Na Meuiael kata asereai ani Metusael na Metusael kata asereai ani Lamek.

¹⁹ Au Lamek kala osongon kana pongua na aina. Kana ainoai i aina kana asan ta Ada, na vapongua kana asan ta Sila. ²⁰ Na Ada kala ingus a label. Au label vanang kapo tamaria i mamain ta vap ipo pasal angpok si keve rina pulakai sipo aiveven vongo. ²¹ Na tasina i label ta Iubal. Au Iubal vanang kapo tamaria i mamain ta vap ipo tiring na kuikui. ²² Na kana nat a Sila ta Tubal-Kain. Ninia na katakai i abis ta keve aen anglok. Kata abis asereai ani mamain ta bil ipo tangai. Na tauna i Tubal-Kain ta Nama. ²³ Na Lamek kala antok a ngono kisngana ta, “Kag ngono aina, ri Ada ve Sila, milong longong aro kag mengen. Natala raung a mang igenen tanginang using kataka vil akui

iau. ²⁴ Man ta sikei kala raung korong a Kain io, limalengua na igenen nganlak ki kun mat. Sikei man ta mang anu kala vil akui iau, 77 na igenen ki kun mat using iau.”

²⁵ Na Adam kala anguan ago an ve kana aina na kala ingus kana mang nat na kala lomlononai ta, “Nat ke kapo sasakolai i Abel voiang a Kain kata raung ia.” Si vuk oring ang vanang na kala atuk a nat ang ta Set. ²⁶ Na Set kata atogon nat kapa na kala atuk ia ta Enos.

Si vuk pangau ke vang ri vap kila tutapong nanauai ani asan IAVE e ring malangas.

Matan Inatus si Adam

5 Kana na akusku kita kalang ia i kana matan inatus na Adam. Si taun ang na God kata asinong na ri vap, kata pitopito iria ususing kakana ta kankanuai akorong pok. ² Kata pitopito iria ani ki tauan na ki aina. Na nia si taun ang akorong kala poso atautauia iria na kala posong iria ta ri vap. ³ Na Adam kala 130 na matas na kala asereai ani mang sikei a nat kana asan ta Set. Nat ke katapo asukang luai val tamana. ⁴ Emung ina Adam kala to pok le na mang 800 na matas. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ⁵ Aongos Adam kata to na 930 na matas le na kala mat. ⁶ Na Set kala 105 na matas na kala atogon kakana ta kun nat kana asan ta Enos. ⁷ Au le na kala to na mang 807 na matas. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ⁸ Aongos Set kata to na 912 na matas le na kala mat. ⁹ Na Enos kala 90 na matas na kala atogon kakana ta kun nat, Kenan. ¹⁰ Emung ina Enos kala to pok le na mang 815 na matas. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ¹¹ Aongos Enos kata to na 905 na matas le na kala mat. ¹² Na Kenan

kala 70 na matas na kala atogon kana kun nat, Malalel. ¹³ Emung ina kala to pok le na mang 840 na matas. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ¹⁴ Aongos Kenan kata to na 910 na matas le na kala mat. ¹⁵ Na Malalel kala 65 na matas na kala asereai ani kakana ta kun nat Iared. ¹⁶ Emung ina kala to pok le na mang 830 na matas. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ¹⁷ Aongos Malalel kata to na 895 na matas le na kala mat. ¹⁸ Na Iared kala 162 na matas na kala asereai ani Enok. ¹⁹ Emung ina Iared kala to pok le na mang 800 na matas. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ²⁰ Aongos Iared kata to na 962 na matas le na kala mat. ²¹ Na Enok kala 65 na matas na kala kun atogon kakana ta kun nat, Metusela. ²² Na emung ina Enok kala to i pasal ve God ani mang 300 na matas pok le. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ²³ Aongos Enok kata to na 365 na matas. ²⁴ Au, na using Enok kata to aro i ususing ani God, God kata songo suai ania na kala kovek palau. ²⁵ Na Metusela kala 187 na matas na kala asereai ani kakana ta kun nat, Lamek. ²⁶ Emung ina kala to pok le na mang 782 na matas. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ²⁷ Aongos Metusela kata to na 969 na matas le na kala mat. ²⁸ Au na Lamek kala 187 na matas na kala asereai ani kakana ta kun nat. ²⁹ Na kala atuk ia ta Noa kuli mengen ke kata posong ia singina ta, “Nat ke ka kopo aus ira pelek a kui lava ke tarapo duai ia si kara keve avibisan e kuli rina ke, nang a God kata poso ariek ia.” ³⁰ Emung i Noa, Lamek kala to pok le na mang 595 na matas. Nei liuan i pangau ang kata atogon kapa na mang matan inatus nat kavulik. ³¹ Aongos Lamek kata

to na 777 na matas le na kala mat. ³² Au na Noa kala 500 na matas na kala asereai ani potol a nat ke, Sem, Am na Iapet.

Nole Lava

6 Si pangau ke tataot na polpolokan i ri vap kalapo laba e kuli rina, na kilapo apitus asereai ani ri kavulik miang. ² Na kana inatus nat a God kila arai ta ri kavulik i ri vap kipo ararai miminaungan na kila osongon iria angkokoai si kakaria ta keve pipilak akorong. ³ Na IAVE kala arai ani bil ke na kala mengenasukang ke, “Pato ig ka ago ta sinong asikei an si ri vap using kipo pukun palau na kipo angkoai si mat. Kari matas si to ka tung palau si 120 na matas. ⁴ Matan vap ke ri Nepilim kitapo ago e kuli rina si taun ang na ane mung lik kapa ina. Kita polok serei si taun ang kana inatus nat a God kita ago kuvul ve ri kavulik i asereai ta ri vap i kuli rina na kila atogon inatus singiria. Matan inatus ke kita polok alak na kila atogon asan na akus lava si taun ang. Kitapo vap madot luai. ⁵ IAVE kala arai ta ri vap si taun ke kita lapo dual luai ta using ani lau rikek. Lomlomoni iria kata lapo lomoni papalik akorong na keve laulauan rikek ani keve taun aongos. ⁶ Na IAVE kala mamakus luai ta katala asinong ri vap e kuli rina. Na kui kala rongos a pakan-gat ina. ⁷ Asukang vang na kala antok ta, “Naka mus suai luai ani vap ke natala asinong iria pelek na kuli rina ke. Na saka keve manmanik an, na riria kapa kipo palis ta vingaria kuli vunep, aongos si raung suai. Ri mani i nei pangau kapa asi daung. Napo mamakus ta natala asinong na keve bil ke e kuli rina.” ⁸ Sikei Noa papalik katapo auruk na IAVE.

⁹ Kana na akuskus i kana matan vap na Noa. Noa katapo mang sikei a igenen roron luai na katapo uli atutuman nei liuan i vap ang katapo ago ve ria si taun ang. Katapo uli auai ve God. ¹⁰ Noa katapo

atogon kana potol a nat tauan. Karitol volo asan ta ri Sem, Am na Iapet. ¹¹ Kuli rina aongos katapo duk ta lau rikek na katapo visuk luai e matana i God. ¹² God kala arai ani kuli rina na kala arai ta kapo visuk na vap ina kapa, kari to kata lapo asukang. ¹³ Au na kala antok a Noa ta, “Nalapo lomlomoni kana ta na akamusai ani ri vap using kuli rina ke kalapo duk ta lau visuk le singiria. ¹⁴ Ku tapasuk na ku abis a mangsikei a perengan anim. Abis ia ta ei ke, Saipres. Ku abis ta keve rum e neina na ku vulit ia ta kolta e neina na komo kapa. ¹⁵ Kana vang na se-len ku using ia si abis ani perengan ang. Vungavunga ina ka 150 na nganga, manamanang ina ka 25 na nganga na lakat ina ka 15 na nganga alak. ¹⁶ E kuluna i lu ang ku abis ta vuk matakoto lik na ka inongos i sikei a nganga alak le si kuluna i lu ang. E ngising i perengan ang ku abis kapa ta mang matakoto. Nia si perengan ang ku abis ta keve ring asi pasal. Ta anu e pangkul luai, mang anu e liuan na mang anu e kevkev. ¹⁷ Naka alis a mangsikei a nole lava nang e kuli rina ke na ka bungum aongos na ri mamain ta bil atogon to e neite kuku. Saka keve bil an kipo atogon na malu i to singiria, riria aongos asi bungum. Keve bil aongos e kuli rina ke ki mamat. ¹⁸ Sikei nau nala abis na mang ainainakai ve numai. Numai na kisngam na kam volo nat na volo kisngaritol aongos asi palak nei perengan ke. ¹⁹ Ane nei perengan ang kapa ku luk alak ta tataot pongua i keve manmanik aongos. Aina na tauan iria. Riria vanang ku aiveven ato iria ve numai. ²⁰ Ka atogon pongua i ri mamain ta mani, manmanik na riria kipo palis kuli roe. Ku ato aongos vanang iria. ²¹ Na ku luk aiton kapa na ri mamain ta pok anim na ani keve manmanik ang. Asinong arona pok ang asi aiveven.” ²² Keve atatai aongos suke si God, Noa kata longong ia na ka using ia.

7 Au na IAVE kala antok a Noa asukang ke, “Nei liuan i vap ke kupo ago ve ria si taun ke, numai kupo korong luai. Asukang na numai ve kam inatus aongos mi palak e nei perengan ke. ²Ku songo ve numai na limalengua na angkisnganan i keve siksikei a manmanik daus aongos. Na i keve manmanik ipo tav angan ku songo palau a sikei a angkisnganan. ³Songo na limalengua na angkisnganan i keve mani aongos i nei pangau, aina na tauan iria. Si oring ke ngranlak kila apitus atanginang pok na kuli rina ke e mung i nole lava ke. ⁴Emung i limalengua na taun, nala alis langit ani kuli rina ke. Na ka usen a 40 na mangias na 40 na tenei vong aongos. Keve bil aongos i kag la asinong ang e kuli rina nala vil punuk aongos iria.” ⁵Na Noa kala abis aongos na keve bil ang IAVE kata atatai ia tatana.

⁶Noa kata lapo 600 na matas aongos si taun ang na nole lava ang kata serei singina. ⁷Ninia ve kisngana na karilong volo nat na volo kisngaritok kapa kila palak aongos e nei perengan ang asi sip ani nole ang. ⁸Keve angkisnganan i keve manmanik aongos ang, ri mani na ri manmanik palis e kuli vunep ⁹aongos kita serei si Noa. Au na kila kun palak alak e nei perengan ang si kuvkuvulan pongua i aina na tauan iria aongos. Kata asukang palau val atatai si God ani Noa. ¹⁰Na limalengua na taun palau emung, nole ang kala serei. ¹¹Noa, kana vang kata lapo 600 na matas aongos. Na nole ang kata serei si va 17 i taun i va pongua i ulen i matas ang. Taun ang akorong keve laman i nei roe kita tavas na mete kuku ka vekai ani langit. ¹²Na kala usen na 40 na tenei ias na tenei vong aongos. ¹³Nia si taun ang akorong Noa ve kisngana na karilong volo nat ri Sem, Am na Iapet, kuvul ve volo kisngaritok kita riuk lak aongos nei perengan ang. ¹⁴Ri mamain ta manmanik, loi na tav loi

kapa kita kun kokos ve ria. Mamain ta manmanik anglok ipo palis kuli vunep na ri mamain ta mani aongos kapa kita kun kokos. ¹⁵Saka keve manmanik an atogon to, kita serei si Noa si kuvkuvulan pongua na kianpo palak e nei perengan ang. ¹⁶Sikei a aina na sikei a tauan i keve manmanik to aongos kita serei asukang palau val atatai si God ani Noa. Emung palau i kitala papalak aongos IAVE akorong kala akang bat a takaman.

¹⁷Si vuk pangau i 40 na mangias ang kuli rina katala voko aongos. Taun ang na laman ang kapo ruduk alak kala sung alakat a perengan ang le kuli roe. ¹⁸Laman ang kata ruduk alak tung kanla sung suai luai ani perengan ang na kala voko nia si laman i pangkul i kuli vunep ang. ¹⁹Saka keve mulang lava an i kuli rina katala mun aongos si taun ang na laman ke kata ruduk na kala pakut aongos iria. ²⁰Le si lakat i keve mulang lava laman ang kata anguan palak ani limalengua na nganga soliu na kuluria. ²¹Saka keve bil atogon to si taun ang kita mamat aongos. Ri mani, ri manmanik loi na ipo aiveven na ri manmanik aongos ipo uraura ani kuli rina kita mat. Na ri vap tutuman aongos kita kun mamat kapa. ²²Si selen ke vanang keve bil aongos i kuli rina kita mamat suai. Saka keve bil an kita atogon a to na kipo aus ta isuria kita mamat suai aongos. ²³IAVE kata vil suai aongos ani mamain ta bil atogon to nang katapo aduk na kuli rina. Noa papalik na vap po ago ang ve nia nei perengan ang kitapo to. ²⁴Emung i keve bil ke, laman ang kata pakut lak na kuli rina ani mang 150 na mangias aongos.

8 Sikei God kala lomom pok na Noa ve keve manmanik kei na manmanik ipo aiveven e nei perengan ang na kala alis a mangsikei a vuk malu asi malu ani kuli rina na laman ang kalapo uak asiang. ²Si vuk pangau ke lenginang na keve mata i nei laman miting kila

akang bat ta uv alak na langit tavirimok ang kala kun aulei ta usen. ³Laman ang kuli rina kalapo uak ananap asiang ani 150 na taun tung kanla pasiang luai. ⁴Asukang na si va sangauli na limalengua i taun i va limalengua i ulen perengan ang vanang kamela soisinong kuli keve mulang i Ararat. ⁵Laman katapo kisiang lak tung si ainoai i taun i vasan-gauli i ulen na kuluria i ri mulang kalapo serei aongos.

⁶Au, emung i 40 a taun Noa kala tavas na matakoto i kana abis kuli perengan ang ⁷na kala angoi a kol ani kan ararai. Sikei a kol ang kanlapo ngoi angpok palau tung a kuli rina kala kolo aongos. ⁸Asukang na kala angoi a uk asi kana an kun ararai ta man a laman e kuli rina kala uak asiang. ⁹Taun kanlapo ngoi pulakai parik kata arai korong ta oring asi kana gon ausai, using laman katapo duk aongos lak e kuli rina. Asukang na kamela papok na Noa kala sulai ani kungana na kala songo aro alak pok ia nei perengan ang. ¹⁰Au, kala kokoai ani limlengua na taun kan liu na kala anguan asok ani uk ang. ¹¹Si tenei ngelik i taun ang pok kala serei ve pan tanginang luai i oliv e nguruna na Noa kala nas ta laman ang e kuli rina katalapo uak asiang. ¹²Au, kala kokoai pok ani mang limalengua na taun na kala anguan asok ani uk ang. Sikei si taun ke parik kata mela papok. ¹³Si ainoai i taun i ainoai i ulen i matas ang na Noa kata lapo 601 na matas singina, kuli rina kala kolo aongos. Na si taun ang Noa kala vil suai ani akang bat i perengan ang na kala arai ta kuluna i kuli roe kala kolo aongos. ¹⁴Io na si va 27 i taun i va pongua i ulen akorong kuli rina aongos ke katala kolo aongos luai.

¹⁵Na God kala antok a Noa, ¹⁶“Mi soung pelek a perengan ang. Numai ve kisngam na kam volo nat na volo kisngaritol. ¹⁷Mamain ta manmanik to

aongos ang ve numai, ku songo suai aongos kapa aniria. Ri mani, ri mamain ta vongo anglok, na riria kipo palis kuli roe, ki soung aongos ani kime apitus ani kuli rina ke na ka duk luai tataria.” ¹⁸Asukang na Noa kamela soung pelek na perengan ang ve kisngana na kana volo nat na volo kisngaritol. ¹⁹Mamain ta vongo aongos na riria aongos kipo palis e kuli roe na ri mani aongos kila kun soung. Ri bil aongos ipo rol ani kuli rina ke kita soung asiang nei kari keve kuvkuvulan akorong.

²⁰Na Noa kala ngoto atung na mangsikei a pata ipo sula e mete IAVE. Kala luk ta mang rukun i mamain ta vongo ve mani daus aongos ipo angan na kala sula iria asukang ta kana alilis ane si IAVE. ²¹IAVE kala sain na sain lulupusan ang na kala antok pok ia ta, “Tutapongai kana na ilek lak nala aulei luai ta anguan vil arikek an ani kuli rina si kari lau rikek ri vap. Kantanem ki uli bil arikek lak using kapo ago si rangai iria, sikei nau nala aulei luai ta anguan bil asukang ke an. Nala aulei kapa ta anguan vil punuk suai an ani ri manmanik aongos kuli rina.

²²Tung si akamusai i taun i kuli rina ke, ka uli atogon ani keve taun angpetpetekai ke: keve taun i suksukal ve keve taun i kopkopos, keve taun livus ve keve taun manas, keve taun mangias ve keve tenei vong, keve taun angpetpetekai nei liuan i matas. Io, ki ago luai ta anguan taputuk an.”

Palpalatung si God ve Noa

9 Na God kala poso atautauia na Noa ve kana volo nat velai ani mengem asukang ke, “Mi apitus na mi serei aduk luai asi kami rol ani kuli rina ke. ²Mamain ta vongo i kuli rina ke na mamain ta mani aongos i nei pangau na ri manmanik kipo palis e kuli roe na ri ien aongos i nei laman kilapo ago si kungami

asi kami saupai. Nganlak ki leng na ki sip animi. ³Saka bil an kapo atogon a to singina na kapo palis vo ngoi angpok, kalapo kami pok asi angan. Natala alis imi ta mamain ta suksukalan na asukang palau kapa nala alis imi kana ta keve bil aongos ke. ⁴Sikei mi ago luai ta angan an ta sikei a vuk avus kapo atogon rangai lak singina. ⁵Na nganlak lak man nami ri vap mi angdaung, mila mengen amalan-gas e matag ta kakami ta kun to akorong. Ka asukang si mamain ta vongo aongos na ka asukang kapa singimi ri vap ta sik-sikei a igenen man ka vil punuk a tun-gana e ke e vunep, kala mengen amalan-gas ta kana to. ⁶Si ka asasaling na rangai si igenen, igenen akorong pok kala asasaling na rangai ina i iuang. Using a God kata pitopito na igenen si kakana ta kankanuai akorong pok. ⁷Au animi akorong ri vap, mi apitus na mi serei aduk luai na mi aruduk a kuli rina ke tatami pok.”

⁸Na God kala anguan antok an ani Noa na kana volo nat asukang ke, ⁹“Kana vang nala amatung kag palpalatung ve nami na matan inatus ang kapa ki serei lak emung imi. ¹⁰Kuvul ve mamain ta bil atogon to kitapo ago aongos ve nami e nei perengan ang. Ri mani, ri mamain ta vongo anglok, na ri kei aongos, nang riria aongos kitala soung ve nami, mamain ta bil aongos atogon to e kuli rina. ¹¹Kag palpalatung kapo asukang ke: Tutapongai kana na iles lak nala aulei luai ta anguan vil putuk ani kami to ta alis nole ane kuli rina. Io, ka ago luai ta atogon ta mang nole lava asukang ke asi anguan vilvil punuk suai an e kuli rina ke.” ¹²Na God kala antok kapa asukang ke, “Kana vang na akanangai i palpalatung ke napo amatung ia nei liuan ira, na keve mamain ta vongo aongos ang na kami keve patvap si serei lak emung imi. ¹³Mi arai ta natala amatung na mang sikei a kum-

rangai e nei liuan i keve kuku suke. Ninia vanang kalapo akanangai i palpalatung ke nalapo abis ia ve kuli rina ke. ¹⁴Si keve taun, man a nei pangau ka duk ta kuku na kumrangai kala tutu serei io, ¹⁵naka lomlomoni pok ani kag palpalatung ve nami aongos na mamain ta bil anglok aongos atogon to singiria. Parik luai kapa angkoai ta laman ka anguan bungum na vil punuk suai an ani mamain ta bil e kuli rina. ¹⁶Io, taun na arai ani kumrangai ang, ka alomon pok iau ta kag palpalatung kapo tung atokos ve mamain ta bil anglok aongos atogon to singiria. ¹⁷Sukana vang Noa, arai ta kumrangai vanang kapo akanangai i kag palpalatung ve kuli rina aongos ke.”

Inatus si Noa

¹⁸Kana volo nat a Noa voiang kita soung ve nia pelek a nei perengan ang, karitol volo asan ta ri Sem, Am na Iapet. Na Am ninia katapo tamana i Kanan. ¹⁹Le si volo nat ke vanang kuli rina ke kata serei aduk luai. Na inatus iria kila angpotok ta kuli rina ke.

²⁰Noa katapo mangsikei a igenen katakai i sukal. Asukang na kata sukal kana matang vaen. ²¹Mangsikei a taun kata inum si uai i nei kana matang na kala nio, na kanla matung ta varas e nei kana lu. ²²Au na Am, nat voike kata asereai ani Kanan, kala arai ania sipo matung ang na kanla antok a ngono tasina e komo. ²³Sikei ngono angtasimal ke kilongla luk le na mang vakup na kilongla amatung ia e kalakalarilong na kilong anla palak alak ta mung irilong na kilongla pakut a tamarilong tatana. No irilong kapo tun apetekai vei kilong arai ani tamarilong sipo varas ang. ²⁴Taun ang a Noa kala vangang tapalas na kala nas a sa na kana kiu kata abis ia singina, kala tapasuk ²⁵na kala posong asukang ke: ‘Mamaiten kitmat ka kos lak e kuluna i Kanan. Ka serei a asosokai e kevkev luai

si ngono tasina.”²⁶ Na kala posong kapa na vuk mengen asukang ke: “Alatun ane si IAVE, voiang a Sem kapo atogon ia val kana God. Kanan ka asosokai si Sem.²⁷ God ka apolokai apananai ani palpal roe si Iapet, na ri Iapet ve Sem kilong sikei palau si karilong keve togtogon, na Kanan ka asosokai singirilong.”

²⁸ Emung i nole lava ang, Noa kata to pok na mang 350 na matas.²⁹ Na aongos Noa kata to na 950 na matas, le na kala mat.

Inatus si Noa Kila Apitus

10 Kana na akuskus usiusingai i kana volo nat a Noa, ri Sem, Am na Iapet voiang kitol tala kun atogon nat pok emung i nole lava ang.

Inatus si Iapet

²Iapet kata apolokai ani keve nat ke: Gomer, Magog, Madai, Iavan, Tubal, Mesek na Tiras.³ Na Gomer kata apolokai ani Askenas, Ripat na Togarma.⁴ Na Iavan kata apolokai ani Elisa, Tarsis, na ri Kitim ve ri Rodaim.⁵ Keve palpal vap vo ago aliu ang si keve palpal e ngere lo kita seserei le si keve vap suke. Kita tapagal pulakai na ki polok ane si keve patmani angpetetekai na kila ago akorong si kari keve palpal. Na ninia si kari keve palpal kita atogon kari keve mengen i rina akorong.

Inatus si Am

⁶Am kata apolokai ani keve nat ke: Kus, Misraim, Put na Kanan.⁷ Na Kus kata apolokai ani Seba, Avila, Sabta, Rama na Sabteka. Na Rama kata apolokai ani Seba na Dedan.⁸ Kus kata asereai ani Nimrod na Nimrod kata serei a igenen visvis madot luai e kuli rina aongos.⁹ E matana i IAVE kata serei a igenen katak aro luai ta akalat. Eiang vanang na ri vap kipo nas ani posong

ani vuk mengen ke: ‘Asukang val Nimrod, igenen dual alava ke mete IAVE ta akalat.’¹⁰ Keve ainoai i rina lava i kana atung na ka vosap aniria kipo Babilon, Ereke, Akad na Kalne e palpal Sinar.¹¹ Le ke vanang kata pasal taun a Asiria na kanla atung a Nineve, Reobot, Ir, Kala¹² nas Resen. Resen nang kapo ago nei liuan i Nineve na rina tavirimok ang ta Kala.¹³ Misraim kata asereai ani ri Lud, ri Anam, ri Leav, ri Naptu,¹⁴ ri Patrus, ri Kaslu - vap ke ri Pilistin kita polok singiria - na ri Kaptor kapal;¹⁵ Kanan kata asereai ani Sidon, kana nat kiu. Au na ri It,¹⁶ ri Iebus, ri Amor, ri Girgas,¹⁷ ri Iv, ri Arak, ri Sin,¹⁸ ri Arvad, ri Semar, na ri Amat kapa. Keve patmani i Kanan kila pasal apananai pulakai¹⁹ tung si puli i Kanan kanla kinkos a Sidon taun a Gerar na alak luai ane Gasa. Na le iang pulis ang kala pasal taun a Sodom, Gomora, Adma na Seboim tung e Lasa.

Inatus si Sem

²⁰Riria vang sukana na matan inatus si Am. Si kari keve patmani akorong, na kari keve mengen i rina. Si kari keve palpal roe na kari keve palpal vap.²¹ Au na Sem kapa, voiang kapo tasina lik i Iapet, kata kun atogon kana inatus. Sem katapo tivuria i matan inatus aongos si Eber.²² Sem kata apolokai ani keve nat ke: Elam, Asur, Arpakad, Lud na Aram.²³ Na Aram kata apolokai ani Us, Ul, Geter na Mesek.²⁴ Arkapad kata asereai ani Sela na Sela kata asereai ani Eber.²⁵ Na Eber kata atogon kana pongua na nat. Mang anu kita atuk ia ta Peleg, using si taun ang a kui rina katapo tatapagal. Na tasina i Peleg kana asan ta Ioktan.²⁶ Ioktan kata asereai ani keve nat ke: Almodad, Selepe, Asarmavet, Iera,²⁷ Adoram, Usal, Dikla,²⁸ Obal, Abimael, Seba,²⁹ Opir, Avila na Iobab. Sukana na keve nat ang si Ioktan.³⁰ Palpal ang kitapo ago singina kata

oros apapanai le Mesa ane Separ, si palpal rina mulangan ang ane si ring ipo sanglak ta makarap. ³¹Riria vang kana na matan inatus si Sem. Si kari keve patmani akorong, na kari keve mengen i rina. Si kari keve palpal roe na kari keve palpal vap. ³²riria aongos vanang na keve patmani i kana volo nat a Noa. Kipo matung amalangas luai si ausingai i kari keve polpolokan nei liuan i kari keve palpal vap akorong. Le singiria vanang a keve palpal vap ke kita apolokai ani kuli rina aongos ke emung i nole lava vo serei ang.

Angilung i Mengen

11 Au, kuli rina aongos ke kata atogon kana sikei palau a saling i mengen i rina. ²Na taun ri vap kilapo pasal avunga ane si ring ipo sanglak ang ta makarap, kianla sabonai ani mangsikei a oring marul e Sinar na kila soi sinong singina. ³Na kila angtokai angpokpokai aniria asukang ke, “A, tara me pulpul na roe ke na tara ngangan amadot iria” Kitapo uli abis lu ta roe, parik ta iat. ⁴Na kila antok, “A, tara abis anira ta mangsikei a rina lava ve mangsikei a lu lakat luai e nei liuan ina voiang ka palak alak luai ane metekuku ani kara asan ka lava. Vei tarala uli angpotok pulakai ta kuli rina ke.” ⁵Sikei IAVE kamela pasiang asi me ararai ani rina lava ang nang a lu lava ang kilapo abis ia ⁶na kala antok, “Au, man kana using a vap ke kipo sikei palau ve kari sikei a mengen i rina na kilapo tutapongai kana asukang ke, pua! Nganlak nganing ka kovek i bil ka tubat iria man kila atogon a mang sa keve lomlomoni ang emung. ⁷A, tara kun pasiang na tara an atapagal kari mengen i rina ani ki angilung pok nei liuan iria.” ⁸Asukang na si selen ke vanang IAVE kata ailung na ka pagal na ri vap angpotok ta kuli rina ke. Io na eke avibisan i rina lava

ang kata kamus palau. ⁹Ninia vanang a tukulai ina na kita atuk a rina ang ta Babel, using eiang vanang IAVE kata ailung na sikei a mengen i kuli rina aongos ke. Tapagal i matan vap ang vanang aulit i kuli rina ke kata tutapongai le iang.

Polpolokan le si Sem Tung si Abaram

¹⁰Kana na akuskus i Sem. Pongua na matas emung i nole lava ang, Sem kalapo 100 na matas le na kala asereai ani Arpakad. ¹¹Emung ina kala to pok le na mang 500 na matas na kala atogon nei pangau ang kana mang rukun nat kavulik. ¹²Au, Arpakad kalapo 35 na matas le na kala asereai ani Sela. ¹³Emung ina kala to pok le na mang 403 na matas na kala atogon nei pangau ang kana mang rukun nat kavulik. ¹⁴Au, Sela kalapo 30 na matas le na kala asereai ani Eber. ¹⁵Emung ina kala to pok le na mang 403 na matas na kala atogon nei pangau ang kana mang rukun nat kavulik. ¹⁶Au, Eber kalapo 34 na matas le na kala asereai ani Peleg. ¹⁷Emung ina kala to pok le na mang 430 na matas na kala atogon nei pangau ang kana mang rukun nat kavulik. ¹⁸Au, Peleg kalapo 30 na matas le na kala asereai ani Reu. ¹⁹Emung ina kala to pok le na mang 209 na matas na kala atogon nei pangau ang kana mang rukun nat kavulik. ²⁰Au, Reu kalapo 32 na matas le na kala asereai ani Serug. ²¹Emung ina kala to pok le na mang 207 na matas na kala atogon nei pangau ang kana mang rukun nat kavulik. ²²Au, Serug kalapo 30 na matas le na kala asereai ani Naor. ²³Emung ina kala to pok le na mang 200 na matas na kala atogon nei pangau ang kana mang rukun nat kavulik. ²⁴Au, Naor kalapo 29 na matas le na kala asereai ani Tera. ²⁵Emung ina kala to pok le na mang 119 na matas na kala atogon nei pangau ang kana mang rukun nat kavulik.

²⁶ Au, Tera kalapo 70 na matas le na kala asereai ani ri Abaram, Naor na Aran.

²⁷ Kana na akuskus i Tera. Tera kata asereai ani ri Abaram, Naor na Aran. Au, Aran kala kun asereai ani Lot. ²⁸ Le na kan mat e Ur, rina ke si ri Kalde, si ring i ingus ania. Kata mat si taun a tamana katapo to lak. ²⁹ Au, ri Abaram ve Naor kilong talapo osongon na kisngana i Abaram, kana asan ta Sarai, na kisngana i Naor, kana asan ta Milka, tamarilong ve Iska ta Aran. ³⁰ Sarai katapo ngolo, kovek i nat. ³¹ Au, Tera kala songo kana nat ta Abaram na tivuna ta Lot, nat ang si Aran, na omona ta Sarai na kila tapasuk pelek a Ur si ri Kalde asi kari pasal ane Kanan. Sikei, taun ang kimela serei e Aran akorong, kila soi sinong eiang. ³² Tera kalapo 205 na matas aongos le na kala mat eiang e Aran.

God Kata Songo na Abaram

12 Au, mangsikei a taun IAVE kata serei si Abaram na kala antok ia, “Ku tapasuk suai ani kam ring ipo ago na kam matan vap na lu ang si tamam na ku pasal taun a vuk roe ke naka akalit lak ua tatana. ² Naka asereai anim ani ku serei a matan vap lava luai. Na naka atautauia ua. Naka asereai ani kam asan asi kana tavirimok na ku serei a oring asi kag atautauia ani mang matan vap. ³ Ri si kipo poso atautauia ua, naka kun poso atautauia aniria kapa. Na riria kipo poso arikek ua, naka kun poso arikek aniria kapa. Le singim naka atautauia aongos na mamain ta palpal vap i kuli rina ke.” ⁴ Au, asukang na Abaram kala tapasuk suai val IAVE katala antok ia. Na Lot kata pasal ve nia. Taun ke na Abaram kata papelek na Aran, kana matas i to katalapo 75 aongos. ⁵ Kata songo na kisngana ta Sarai na kana nat ta Lot. Na kala luk kana togtogon aongos na kana keve asosokai i kana samui e Aran na kila pasal na kianla serei e Kanan. ⁶ Taun

kianla serei e Kanan, Abaram kanlapo pasal nei liuan i ring ang tung e Sekem, si ring ang a ei gogoai ang i More kapo tung singina. Si taun ang ri Kanan kitapo ago si roe ang, ⁷ sikei IAVE kala serei si Abaram na kala antok ia, “Naka alis a vuk roe ke ane si kam nat.” Asukang na Abaram kala solo atung na mangsikei a pata ipo sula ane si IAVE, uang kata serei singina. ⁸ Au le iang kala pasal alak taun a palpal mulangan i Betel na kanla atung kana lu eiang. Tere le iang Betel katapo matung si palpal ipo siang ta makarap, na Ai si palpal ipo sanglak ta makarap. Au na kala solo atung kapa na mang pata ipo sula ane si IAVE na kala songo na asan ina i IAVE. ⁹ Emung ina kala tapasuk pok na kala pasal taun na palpal Negev.

Abaram e Aigipto

¹⁰ Si pangau i taun ke kata lapo atogon a mol lava si palpal ang. Asukang na Abaram kala pasiang ane Aigipto asi an ago tapai eiang, using a mol ke katapo rikek luai. ¹¹ Le ani kianla serei e Aigipto, Abaram kala antok na kisngana Sarai asukang ke, “Napo nas ta kupo aina ararai aminaungan. ¹² Na nganlak man a ri vap i Aigipto ki arai anim kila posong ta, ‘Aina suke nang kapo kisngana.’ Au na kila angkoai si raung anig sikei kila teng ato ua. ¹³ Asukang vanang na kaporo ani ku antok iria ta kupo taug ani ki teng ato iau na kag to ka kalakala asi kag la aiveven aro anim emung.” ¹⁴ Io na taun a Abaram kanla serei e Aigipto, vap i ring ang kila arai kinle ta Sarai katapo ararai miminaungan luai. ¹⁵ Na kana keve ainoinoai a Parao kila arai ania na kianla posong i mangal ania si Parao. Asukang na kila songo alak ia ane nei kana lu. ¹⁶ Au, na Parao kala aiveven aro na Abaram using a Sarai. Kata alis ia ta kana keve sipsip, na meme, na bulumakau, na dongki, na kamel na

kana keve asosokai aina na tauan kapa. ¹⁷Au, IAVE kala arai ta Parao katakana songo kana aina na Abaram, kala alis a mamain ta malepen lava singina na si vap aongos ang i nei kana lu. ¹⁸Au, na Parao kala lis mengen asi kana arai ani Abaram na kamela antok ia asukang ke, “Au si Abaram, marai sa kana kupo vil iau asukang ke? Ani sa akorong parik kutapa buk antok amalangs anig ta aina ke kapo kisngam? ¹⁹Marai sa kuta antok ta kapo taum, kana? Kutala vil iau na natala osongon ia lenginang. Au kanat, kana na kam aina, songo le ia na mi pasal suai ani ring ke!” ²⁰Na Parao kala alis a saupai ani Abaram si kana keve asosokai na kila asok suai ania kuvul ve kisngana na kana keve togtogon aongos.

Abaram ve Lot Kilongla Angtaliungai

13 ¹⁻²Asukang na Abaram kala papelek a Aigipto taun a palpal Negev kuvul ve kisngana na kana keve togtogon aongos. Abaram si taun ke katakana serei a igenen tauia luai, duk i vongo na kapkap miminaungan. Na Lot kata auai ve nia. ³Kalapo pasal angpok rina le palpal Negev tung si kanla serei e Betel. Io, si vuk oring ang akorong e liuan i Betel na Ai, voiang kata atu lu aino singina, ⁴na ka abis kapa na pata ipo sula ang. Eiang Abaram kala anguan songo an ani asan ina i IAVE. ⁵Au, Lot kapa katapo atogon kakana ta kun keve sipsip na bulumakai na kana keve vakup ipo atu lu, na kana kun keve asosokai. ⁶Kilong tapo auai atogon ani keve bil miang ke asukang na vuk roe ang kilong tapo ago ia kata lapo liklik anirilong kuvul. ⁷Au na using kapo liklik a vuk roe ang, karilong keve katakai i aiveven vongo kitapo uli angmamaralai. Si vuk pangau ke ri Kanan na ri Peris kapa kitapo ago na roe ang. ⁸Asukang vanang na Abaram kala antok a Lot asukang ke, “A, parik nang kapa ro ani ka ato-

gon angmamaralai e nei liuan irung na nei liuan i karung keve asosokai. Tarungpo angtogon nang. ⁹Kalapo roron vang kana ani tarung angtaliungai. Roe lava nang kapo oros palau e matarung. Pilak ta kam ta palpal roe kupo buk ia, na man kula luk a saka palpal an, nau nala kun luk ani mang palpal. Kapo ro ta tarung angtaliungai e ke.” ¹⁰⁻¹¹Au na Lot kan arai ani mas ro i polpolokan i nei lulung ang e Ioridan na kala pilak ia ania. Vuk roe ke katapo roron luai val matang ang si IAVE, na asukang val roe ang e Aigipto taun a Soar. Si taun ke IAVE parik lak katapa vil punuk suai ani ri vap i Sodom na Gomora. Au, Lot kala tapasuk na kala pasal taun a vuk roe ang ane si ring ipo sanglak ta makarap. Eiang vanang, ngono igenen ke kilongla angtaliungai. ¹²Abaram kala ago si roe ang e Kanan na Lot kala pataun na keve rina i nei palpal ang na kanla atu lu ngere Sodom. ¹³Ri vap i Sodom kitapo to arikek luai na kitapo uli abis ani keve lau rikek miang e mete IAVE. ¹⁴Au, emung palau i karilong angtaliungai, IAVE kala antok na Abaram asukang ke, “Le si vuk oring ang kupo tung singina, ku tere aongos aulitai anim si keve palpal malu. ¹⁵Roe aongos ang nang kupo arai ania, naka alis ua na matmatan inatus emung im tatana ani kala kakami asikei. ¹⁶Naka asereai aniria ani ki duk luai na parik kipa angkoai si taot korong aniria. Man ta sikei ka angkoai si tataot korong ani mutep i kuli vunep ke io, kala angkoai vanang si tataot korong ani matmatan inatus emung im. ¹⁷Pasal na ku ararai ani vungavunga na manamanang i vuk roe ang. Kalapo kakam nang. Nala alis ua tatana.” ¹⁸Asukang vanang na Abaram kala aingik kana keve lu taun a Eberon na kanlapo atu lu eiang ngere keve ei gogoai ang si Mamre. Eiang kala solo atung kana pata ipo sula taun a IAVE.

Abaram Kata Asapang a Lot

14¹⁻³ Si vuk pangau i taun ke katapo atogon a visvis e nei palpal Lulung i Sidim, kipo kin ia ta Laman Makasim. Puat a vosap kita pasal asi an visvis ve mang palpalima na vosap. Amrapel i Sinar, Ariok i Elasar, Kedorlaomer i Elam na Tidal i Goim kita visvis ve mang palpalima na vosap ke: Bera i Sodom, Bersa i Gomora, Sinab i Adma, Semeber i Seboim na vosap i Bela, nang a palpal ang kipo kin kapa ia ta Soar. Palpalima na vosap ke kita angsongo na kila tung kuvul e palpal lulung ke e Sidim. ⁴Ani 12 na matas aongos kita ago neite saupai si Kedorlaomer na si va 13 i matas vanang kila tutaliung ia.

⁵Au na si va 14 i matas Kedorlaomer na keve vosap ang kita ago ve nia kita pasal na kianla vis suai ani ri Repa e Asterot-Karnaim, ri Sus e Am, na ri Em e Save-Kiriataim, ⁶na ri Or e palpal mulangan i Seir na avunga lik ane El Paran ngere ring varasai palau ang. ⁷Le iang kila aliuliu pok na kila pasal ane En-Mispat, kipo kin ia ta Kades si taun ke, na kianla luk aongos a roe ang si ri Amelek na si ri Amor kapa po ago ang e Aseson-Tamar.

⁸Au, asukang vanang na palpalima na vosap ang le Sodom, Gomora, Adma, Seboim na Bela (nang Soar) kila auai kuvul na kianla itoitonai ani kari keve tungtungan i visvis e nei palpal lulung ang e Sidim. ⁹Na kila angvisvis ve palpalima na vosap ang, Kedorlaomer i Elam, Tidal i Goim, Amrapel i Sinar na Ariok i Elasar. Visvis ke katapo asukang ke: puat a vosap kitapo petau na palpalima na vosap. ¹⁰Au, palpal lulung ang e Sidim katapo duk i ri lulung lik pulakai voiang kapo atogon kolta neiria. Na vuk taun ang na ngono vosap ke i Sodom na Gomora kilongta sip, mang matan i karilong keve vap kila puka nei keve lu-

lung ang, na mang matan iria kila sip alak taun a ring mulangan. ¹¹Asukang na puat a vosap ang kita aunga aongos na togtogon na matan pok i Sodom na Gomora na kila pasal suai tatana. ¹²Kita tak kapa na Lot, nat ang si Abaram, kuvul ve kana togtogon aongos. Io, katapo asukang ke using katapo ago e iang e Sodom.

¹³Au, mangsikei i kana keve asosokai a Lot kala sip na kamela antok a Abaram, igenen i Ebraio voike katapo ago ngere keve ei gogoai ang si Mamre, igenen ke i patvap Amor. Mamre katapo tasirilong i ri Eskol ve Aner na kitapo tung kuvul aongos ve Abaram. ¹⁴Io, taun ang na Abaram kata longong ta kitala teng akit kana nat, kala songo akuvul kana petau i visvis. Tataot iria 318 aongos. Petau ke kitapo kakana akorong ta vap ipo aiveven na itoitonai ani matan taun asukang ke. Kata songo le vanang iria na kila pasal using na vap ang tung e Dan akorong. ¹⁵Au eiang si tenei vong ang kala pagpagal iria si keve kuvkuvulan lik asi an via ani vap ang. Au, kila vis iria na kila lu iria tung e Oba, liu a Damaskus. ¹⁶Na Abaram kala songo pok kana nat ta Lot ve kana togtogon aongos kuvul ve kari keve aina na vap kapa.

¹⁷Abaram katala vis suai aongos ani ri Kedorlaomer ve keve vosap ipo tung ang ve nia, na vosap i Sodom kamela paruduai ia e nei Lulung i Save. (Kipo posong kapa ia ta Lulung si ri Vosap.)

¹⁸Au eiang, Melkisedek, vosap i Salem, kala sasagi aniria ta saui na vaen. Igenen ke katapo piris si God e Palkul Luai. ¹⁹Au, kala sasagi le na kala poso atautauia na Abaram asukang ke, "Atautauia ane singim Abaram, le si God i Palkul Luai, ninia na vo tauk i kuli rina na metekuku. ²⁰Io, na posong ro ane si God i Palkul Luai, voiang kata atiti dong ua ta vap ipo marala ang anim." Au na Abaram kala pagal suai

ania ta keve vo asangauli i keve bil ang. ²¹Na vosap i Sodom kala antok na Abaram ta, “Iuang, ku alis iau nang ta vap ang, na togtogon aongos ang ku teng akit ia anim.” ²²Sikei Abaram kala antok ia ta, “Parik. Natala atung a kungag nang i atu vala e matana i IAVE, God i Palkul Luai ang, na tukulai i metekuku na kuli rina ke ta ²³na ago luai ta naung an ta mangsikei i kam keve togtogon aongos. Io, ka ago luai ta vuk vakup lik luai vo vuk kulit lik i pauk i kak name teng ia. Napo lolokovo vei nganing kula antok nganlak lak ta numai kutala vil atauia iau. ²⁴Na ago luai ta luk an ta sikei a bil le singim sikei sa palau kag petau kitala angan ia na palpal i togtogon palau nang ke petau vap ke kitala auai ve nau, ri Aner, Eskol na Mamre io, ritol kitol luk kakaritol ta pagpagal i togtogon ang.”

Palpalatung si God ve Abaram

15 Emung ina palau, kalingana i IAVE kamela serei si Abaram nei ararai veai ani mengen ke, “Ku ago ta leng an Abaram. Nau kana kam lilit kitmat. Io, nau naka seupok alava luai anim. ²Sikei Abaram kala antok ta, “Pua, kag igenen madot luai ta IAVE, ka saka roron an vanang kam atautauia anig sipo kovek i nat akorong ke tatag. Igenen asi la atogon ani tauia ang emung ig, kana na Elieser i Damaskus. ³Parik kuta lapa alis nat anig. Asukang nganing na asosokai ke i nei kag lu kavla tauk nganlak i tauia aongos ang. ⁴Au na kalingana i IAVE kala serei singina ta, “Parik. Igenen ang nang parik kamepa atogon a tauia ang. Naka alis ua nang ta kakam ta ring nat akorong, ani ninia ka tauk i kam tauia emung im.” ⁵Le na kala asoung na Abaram ane komo na kala antok ia, “Au kanat, ku tarak alak ane metekuku na ku tataot kotok na mamain ta kalto aongos suke - io, man

kupo angkoai si tataot aniria. Longong, kam matan inatus vanang emung im ki serei asukang ta keve kalto suke.” ⁶Na Abaram kala lomlomom ta mengen ang si IAVE. Asukang na IAVE kala taot ia ta kapo igenen korong e matana. ⁷Na kala antok ia, “Nau a IAVE nata asoung ua pelek a Ur nei liuan i ri Kasdim, asi kag alis anim ta palpal roe ke an i ku tauk ina.” ⁸Sikei kala antok, “Kag volava ta IAVE, na saka malangas an vang ta nalapo tauk ina?” ⁹Na kala antok ia, “Ku an luk le anig ta sikei a bulumakau aina tanginang na sikei a meme na sikei a sip-sip tauan, siksikei ka atogon kana potol a matas ila to, na kapa ta sikei a uk na sikei a maniangui tanginang.” ¹⁰Na kanla luk aongos iria na kamela lamdek angpal iria na kala amatung angpalpalai ani ngono palpal iria, sikei si ngono mani ang parik kapa lamdek angpal irilong. ¹¹Na ri mani lava kime lapo karau na keve bil i lamut ang, na Abaram kalapo lulu suai aniria. ¹²Au, kalapo sin ariri na makarap na buk rot lava kala lukluk na Abaram na kala rot punuk. Na mangsikei a vuk vong taremaras kala pakut aongos ia. ¹³Na IAVE kala antok ia, “Kana vang ku nas aro ta keve matan inatus emung im kian ago i sokoung si mangsikei a rina parik ta kakaria akorong. Na ani 400 na matas aongos ki akeke tataria na ki ago si vilvil akui. ¹⁴Sikei naka amiming lak na palpal vap ang kianla ago aisog neite kui singina, na taun ki soung pelek na ring ang ki soung veai ani tauia tavirimok. ¹⁵Sikei numai kuan sinong lavan aro luai le na kian amunai anim vang ve keve tivum. ¹⁶Au, puat a polpolokan ki kun mamat suai tapai na keve matan tivum kila papok ane ke. Ka asukang ke using a keve lau rikek ang si ri Amor ka serei arikek aliu lak le na kila soung suai.” ¹⁷Au, makarap kala siang luai na kalapo vong aongos, na mangsikei a avubus kala serei na bung

kapo sounge le neina na mangsikei a sulu kapo ureurek alava. Bil ke kanla pasal aliu nei liuan i keve vuk angpalalai i keve manmanik i putuk ang. ¹⁸Si taun ang akorong vanang IAVE kala atung kana palpalatung ve Abaram. Kata mengeng asukang ke, “Naka alis kam matman inatus ta vuk roe aongos ke le si sung ang i Aigipto tung si sung lava ang i Euparates - ¹⁹roe ke, kana na keve palpal vap ke kipo ago singina: ri Ken, ri Kenis, ri Kadmon, ²⁰ri It, ri Peris, ri Repa, ²¹ri Amor, ri Kanan, ri Girgas na ri Iebus kapa.”

Ri Agar ve Ismael

16 Au, Abaram katapo kovek i nat using a kisngana ta Sarai parik katapa ingus korong ta kana nat. Sikei Sarai katapo atogon a mangsikei a ainan asosokai le Aigipto kana asan ta Agar. ²Asukang na kanla serei si Abaram na kala antok ia asukang ke, “IAVE nang kapo tav ainak anig si atogon nat. Asukang na napo buk ua ani kuan rot ve kag asosokai. Le si nat ang nala kun angkoai asi asereai ani mangsikei a patvap.” Au, Abaram kala auai ve lomlomoni ang si Sarai. ³Si taun ke kalapo sangauli na matas kana ago e Kanan na Abaram. Au na Sarai kala songo le kana ainan asosokai na kanla atung ia si Abaram ani ka ago ve nia asukang ta kana aina. ⁴Io, na kala rot korong ve nia na kala atogon kana sungsungukan. Au, taun ang kala nas ta kalapo atogon kana sungsungukan ta Abaram, kalapo uli kiming na kurek ani Sarai, aina po tauk ang una. ⁵Au na Sarai kala antok a Abaram ta, “Numai kana kupo tukulai i mese ke nalapo paus ia. Nata alis ua ta kag asosokai ani kuan ago ve nia. Au na kana using kalapo nas ta kalapo atogon sungsungukan le singim, kalapo kiming iau. Pua, kapo ro ani IAVE ka arai nei liuan irung ta si kapo korong.”

⁶Na Abaram kala antok ta, “Apua, aina ang apok kapo kakam ta asosokai na kapo matung e kungam ta ku abis a sa kupo lomoni ia ta kapo roron singina.” Asukang na Sarai vanang kala bil arikek si Agar tung si kala sip ania. ⁷Au, Agar kanla sip ane nei ring varasai palau na eiang angelo si IAVE kamela serei singina ngere mang vuk laman lik ipo uv alak le nei roe. Laman ang kapo matung atava na selen ang ane Sur. ⁸Au, angelo ang kala antok ta, “Agar, asosokai ke si Sarai, kuta pasal le voi kana? Na nei a ring ang kupo pasal taun ia?” Na kala antok ta, “A, nang napo sip nang ani tauk ug ta Sarai.” ⁹Au na angelo ang si IAVE kala antok ia asukang ke, “Papok akorong ane si taukum na ku lis aongos ua neite kana sausaupai. ¹⁰Naka asereai aduk lak ani keve matan inatus emung im ani ki kun duk luai tav angkoai si taot.” ¹¹Au na angelo ang si IAVE kala mengeng kapa ia ta vuk mengeng ke, “Kana kulapo ago veai ani sungsungukan na nganlak kula ingus kam nat. IAVE katala longong kam mamakus, na asukang vang ku atuk a nat ang ta Ismael. ¹²Nat ang ka asukang val dongki loi. Dual i kungana nganlak ka angsulai ve vap miang, asukang palau val dual i kungaria i ri vap ka kun angsulai kapa ve nia. Kana to ka to i anggegelai ve keve tasina akorong pok.” ¹³Na Agar kala antok ta, “Kana vang natala arai akorong ani Voiang kapo arai anig.” Le si vuk mengeng ang vanang na kala atuk a IAVE vopo mengeng ang singina ta, “Numai a God ang kupo arai anig.” ¹⁴Asukang vanang na vuk laman ang kita atuk ia ta Ber Lai Roi. Laman ang si taun ke kapo matung lak nei liuan i Kades na Bered. ¹⁵Io, na si selen ke vanang a Agar kata ingus nat ani Abaram. Na Abaram kala atuk a nat ang ta Ismael. ¹⁶Abaram kata lapo 86 na matas na Agar kala ingus a Ismael.

Palpalatung i Lampulit

17 Au, Abaram kalapo 99 na matas na IAVE kala anguan tutu aserei an singina na kala antok ia ta, “Nau kana na God Kitmat Luai. Ku pasal ta pasal kapo korong e matag na ka ago ta visuk ka lak ua. ²Naka vil akit kag palpalatung nei liuan irung na nala aserei alava luai ani kam keve apolokai.” ³Abaram kata longong a bil ke na kala soturungai ane kevkev luai. Na God kala antok ia ta, ⁴“Kakag vang kana ta palpalatung ve numai. Numai ku serei a tamaria i keve palpal vap miang luai. ⁵Ki aulei ta songo anim ta Abaram. Kana nala atuk ua ta kam asan tanginang ta Abaraam, using natala aserei anim a tamaria i mamain ta palpal vap. ⁶Naka alis ua ta matan vap lava luai, na le singiria ri vosap ki tapasuk atung. Ku atogon ta matan tivum lava luai na nganlak kila aserei ani ri palpal vap miang e kuli rina ke. ⁷Nala amatung a palpalatung ke ve numai ani ka tung atokos luai nei liuan irung na keve matan tivum ki serei emung im, na ani polpolokan tanginang lak ang kapa. Io, ka asukang ke ta ku uli atogon anig val kam God na asukang kapa si keve matan tivum e mung im lak. ⁸Roe ke e Kanan kupo ago asukang ta sokoung singina, nala alis anim ve keve matan tivum emung im ani kala kakami asikei. Na riria kapa, ki atogon iau val kari God.” ⁹Na God kala rodo kana mengen taun a Abaraam asukang ke, “Na anim vang akorong, ku tung akit si palpalatung ke napo amatung ia ve numai na keve matan tivum emung im, si mamain ta polpolokan aliu. ¹⁰Kana vang na palpalatung ke ve numai na keve matan tivum emung im. Palpalatung voike mi teng akit luai singina. Asukang ke vang: Keve nat tauan aongos kipo serei nei liuan imi, mi lampulit iria. ¹¹⁻¹²Le si taun ke mi uli lampulit ani ri nat tauan aon-

gos, si va limaletul i taun emung i ingus aniria. Lampulit ke ka asukang val akanangai i kag palpalatung ve numai na ka pakut aongos na ri si kipo ago neite kam aiveven asukang ta ri asosokai na matan asosokai ang mita samui iria le si mang matan vap petekai - io matan vap ang nang parik nami akorong mitapa aserei aniria. ¹³Teng akit a mengen ke. Kantanem kita serei eiang si kam patvap akorong vo kuta samui iria ta kam kapkap, riria aongos lak asi lampulit. Akanangai ke ka serei si pukunimi asukang ta tokos luai i palpalatung. ¹⁴Io, na saka nat tauan an e nei liuan imi parik kapa siang si bil ke, asi kirikai suai ania pelek kana vap. Using nang kalapo vil putuk na kag palpalatung.”

Palpalatung i Isak

¹⁵God kata mengen kapa na Abaraam ta mang vuk mengen asukang ke, “Ani kisngam ta Sarai, kula aulei kana ta songo ania ta Sarai. Kana nala atuk ia ta asan tanginang ke, Sara. ¹⁶Naka atautauia lak ia na ka kun ingus akorong ani kamilong nat. Na eiang kam aina ka kun serei a tivuria i keve palpal vap miang na ri vosap kapa ki kun tapasuk le si keve matan tivuna emung ina.” ¹⁷Au, Abaraam kala soturungai na kala los. Na kalapo antok musik singina pok ta, “Iau? Kapo koi lak nang ta igenen lapan val nau, 100 na matas i to, ka atogon nat lak? Pua, kapo angkoai lak nang ta Sara ka ingus si lapo 90 na matas ke?” ¹⁸Le na kala antok a God ta, “Au si sa, kapo ro nang ta Ismael ka luk kam atautauia.” ¹⁹Au na God kala antok ia, “Kapo ro nang, sikei kisngam ta Sara ka ingus lak ta kam nat na ku atuk ia ta Isak. Na le singina nala teng akit kag palpalatung tung si keve matan tivuna kapa emung ina. Io, kapo palpalatung asi tung atokos luai. ²⁰Au na ani Ismael, kapo ro natala longong ua. Na kun atautauia ania.

Ninia ka kun serei aduk luai si kana keve apolokai na ki polok alava si kari tataot. Ka serei a tamaria i 12 na tu ainoioai na naka kun asereai ani keve matan tivuna emung ina ani ki serei a palpal vap lava luai. ²¹ Sikei, si palpalatung ke singig, na asereai ania si Isak, nat ang na Sara ka ingus ia anim si vuk taun asukang ke si matas ang eno.” ²² Au, God kala kamus ta angmengenai ve Abaraam na kala palak alak pelek ia. ²³ Na si taun ang akorong pok Abaraam kata songo kana nat Ismael na keve nat i serei ang si petau i kana po aiveven ang na vap i kana samui ang ta kana kapkap akorong na kala lampulit aongos iria val God kataka pinipini tapai ania. ²⁴ Ninia akorong na Abaraam kata lapo 90 na matas aongos taun kita lamut ia. ²⁵ Na kana nat ta Ismael katapo 13 na matas. ²⁶ Ngonong angta aongos kilongta auauai lampulit si sikei palau a taun. ²⁷ Io, asukang vanang na keve nat tauan aongos neite aiveven ang si Abaraam, vap i nei lu na vap i kana samui ang, kita auauai lampulit ve nia Abaraam.

Potol a Sokoung

18 Si mangsikei a tenei ias lava Abaraam katapo sinong e mete takaman i kana lu ngere keve ei gogoai ang si Mamre, na IAVE kala serei singina. ² Abaraam katan tarak alak na kala arai ani potol a igenen kitolpo tung e ring vunga lik. Vuk taun ang kala arai aniritol, kala tapasuk sumasuma palau pelek a mete kana lu na kala sang asian ruduai aniritol. Kanla soturingai ane vunep ³ na kala antok, “Kala ro luai, kag igenen tauia! Napo sokotuk imitol ani mitol ago ta pasal liu luai an palau asukang ke. Napo ago kana si pakangai animitol. ⁴ Tol kokoai na nan luk laman le asi me galui ani kakimitol, le na mitol sinong ausai tapai neite ei ke. ⁵ Io, ta kamitol men pok lik kapa asi akikit

animitol si paspasal ang. Tol sinong aro, naka pakangai nang animitol.” Na kitola antok ta, “Kapo ro. Ku abis ia val kutala posong ia.” ⁶ Asukang na Abaraam kala sumasuma alak pok ane nei lu na kanla atai a Sara ta, “Au iuang, ku sumasuma palau ta potol a pakut i palaua roron luai na ku itoiton ta rukun saui.” ⁷ Le na Abaraam kala sang sumasuma ane nei liuan i kana takaman vongo na kanla pilak a mangsikei a natnat ngoknok tanginang ro lik i vulumakau. Kala alis ia si mangsikei a asokai eiang asi kana an itoiton na vil amoso ania. ⁸ Au na kanla luk na mang keve bil asi amomoi saui na keve susu. Kamela luk tul na avus ila itoiton amoso ang na kala sasagi ani volo tanganu ang. Taun kitol lapo angan, nia na Abaraam kanlapo tung neite mang iei eiang. ⁹ Na kitola sui ia, “Au na nei a ri kisngam evoi ta ri Sara?” “Nang riria e nei lu.” ¹⁰ Au, kala antok ta, “Si vuk taun asukang ke akorong si matas ang eno, namela serei pok singim, na ri kisngam ki atogon kari nat.” Si vuk taun ke akorong Sara katapo tung e mung ina i kokolongong e mete takaman i lu. ¹¹ Sikei rilong aongos ve Abaraam kilong talapo lavan luai na Sara akorong kataka polo soliu kana taun i atogon nat. ¹² Asukang vanang na taun kata longong a mengen ke kata los musik lik na kalapo lomlomonai ta, “Pua, nalapo piluk luai na kag tauan kalapo kun lavan akorong vang. Kala saka angkoai an anig si atogon ani bil miminaungan ke?” ¹³ Sikei IAVE kala sui a Abaraam ta, “Au, marai sa vanang na Sara kapo los na kapo antok ta parik kapa koi ia kana si atogon nat si lapo lavan? ¹⁴ Au nei? Nau kana na IAVE. Sa vanang kapo kitmat anig si abis ania? Name serei lak singim si taun i kag la atutung si matas ang eno na Sara vang ka atogon ta kana nat.” ¹⁵ Sikei Sara kalapo leng lik pulakai na kala kapau ta, “A, parik nang natapa los.” Sikei

IAVE kala polpol ia ta, “Io, kapo tutuman luai ta kuta los.”

Abaraam Kata Sokotuk ani Sodom

¹⁶ Au, volo igenen ke kitol lapo tapasuk asi pasal na kitola tung si tere asiang tapai ane Sodom. Abaraam katapo auai asi an atatang aniritol. ¹⁷ Na IAVE kalapo lomlomonai ta, “Au sa, naka amunai ani Abaraam kana ta sa napo buk asereai ania? ¹⁸ Abaraam lak nang ka serei a tamaria i palpal vap madot na tavrimumok luai. Na eiang a mamain ta palpal vap aongos e kuli rina ki luk kari roron le singina. ¹⁹ Using nau natala pilak ia ani ka tu ainoai ani kana inatus na keve matan tivuna e mung ina ani ki teng akit si kag keve laulauan si sellen ke ta ki asereai ani aisoisogan kapo marip na kapo korong. Na eiang nau a IAVE nala asereai atutuman ani kag palpatatung ve Abaraam.” ²⁰ Au na IAVE kala antok ta, “Keve atatai ke natala longong ia i Sodom na Gomora kapo tavrimumok luai. Rikek ang kipo siang neina kapo mitmitikan luai. ²¹ Asukang na nan pasiang tapai ane iang na nan kun arai akorong ta matag ta sa natala longong ia nia kapo tutuman val atatai anig. Man parik kapa tutuman, naka luk na nas ang eiang kapa.” ²² Au, mang ngono palua rilong kilongla kik putuk sian pasiang ane Sodom, sikei Abaraam kala sikei a tung an eiang e matana i IAVE. ²³ Na kan pataun ia na kala sui, “Au si ku gal suai kapa nang ani mang matan vap korong kuvul ve keve vap rikek aongos suke? ²⁴ Kapo sa singim ta man ka atogon ta 50 na igenen korong e nei rina ang? Sa, ku gal suai lak ani rina ang? Sa, parik ta anangnangai ania using a 50 na igenen korong ang kipo ago singina? ²⁵ Kapo tav angtunganan luai anim si abis ani bil asukang ta kula raung kuvul na ri vap korong ve ri vap rikek

asukang pala val kipo rikek aongos. Pua, parik kapa angkoai nang! Sa, parik ta Katakai i Saupai i kuli rina ke ka abis a lau kapo angkoai? ²⁶ Na IAVE kala antok ta, “Man nala sabonai ta 50 na igenen korong e Sodom, nala anangnangai ani rina aongos ang using palau iria. ²⁷ Na Abaraam kala anguan luklukai an ta, “Pua, using ko nalapo kavakavalak ua si mengen korong ve numai, IAVE, igenen palau i mutep na vuta ke tatag, kapo koi si na sui ta ²⁸ man a tatot ang kala uak ta palpalima sa, ku vis punuk suai lak ani nei rina ang?” Na IAVE kala antok ta, “Parik, man na sabonai kapa ta 45 na igenen korong eiang, nala tav vil arikek ania.” ²⁹ Le na Abaraam kan luklukai pok ta, “Au na man a 40 palau kipo ago eiang, sa singiria?” Na kala antok ta, “Ani 40 na igenen ang kapa, na ago ta vil arikek ani nei rina ang.” ³⁰ Na Abaraam kala antok, “Au, kanat. Kapo ro ani IAVE ku ago ta songag an anig, sikei napo atogon lak a mang susui ta man kala 30 na igenen palau ki ago eiang, kapo sa singim? Na kala antok ta, “Na tav bil arikek lak kapa man ta 30 na igenen korong na sabonai aniria eiang.” ³¹ Na Abaraam kala antok ta, “Pua, using ko nalapo kavakavalak ua si mengen korong ve numai, IAVE, sa si man a 20 na igenen palau kula sabonai aniria eiang?” Na IAVE kan polpol ia kapa ta, “Ani 20 ang kapa na tav vil arikek ani nei rina ang.” ³² Na Abaraam kala antok ta, “Au, kanat. Kapo ro ani IAVE ku ago ta songag an anig, sikei napo atogon lak kag akamusai luai i susui. Ka sa akorong man kula sabonai ani sangauli palau eiang?” Na kala polpol ta, “Ani sangauli palau ang kapa, na ago ta vil arikek an ani nei rina ang.” ³³ Au, kan kamus na angmengenai ke si IAVE ve Abaraam na kala papelek ia. Na Abaraam kala kun papok ane si kana vainagoan.

Lot Kata Papelek a Sodom

19 Si vuk pangau ke, ngono angelo ang kilong anla serei e Sodom si kalapo sagup a makarap. Na Lot, nia katapo sinong mete takaman alak ane nei rina ang. Taun kata arai anirilong kala tapasuk atung na kanla tu ruduai irilong. Kala soturungai ane vunep na kala antok, ²“Au, ngono igenen tauia, milong pasal asukang ke ane si kag lu. Napo ago kana si pakangai animilong. Long palak na milong galui a keve kakimilong. Io, kapo ro ani milong ago tapai ani vong ke singig na tenei vauk lak milong tapasuk using kamilong paspasal.” Na kilongla antok ia ta, “Parik, atalipai animemlong na namemlong an matung ausai e nei ring kalakala suke i nei rina ke.” ³Sikei Lot kalapo sunggil luai anirilong na kilongla longong ia. Asukang na kanla itoitonai ani rukun saui anirilong, na kilongla angan. ⁴Au, kitola buk an matung ausai na ri vap tauan aongos i keve vuk palpal lik i nei rina ang i Sodom kimela tung aulit na lu ang, vap tanginang na lapan iria aongos. ⁵Na kila songo alak ane si Lot ta, “Au iuang, nei a ngono vopo serei vong ke singim anginang? Ku songo asoung irilong ani namem me rot tapai ve rilong.” ⁶Au, Lot kala soung ane singiria, na kala akang akit pok a takaman emung ina ⁷na kala antok ta, “Keve tungag, ka ago luai. Mi ago ta abis an ani lau visuk ang. ⁸Arai, kag ngono kavulik kilongpo tav nas lak ani ri tauan. Nan songo le irilong ani mi akeke tatarilong val kam vubuk, sikei si ngono igenen ang, mi ago luai ta abis an ta mangsikei a bil singirilong. Kilongpo ngono sokoung nang na napo aiveven irilong e nei kag lu.” ⁹Sikei kila vas ia ta, “Ai, ku pasal suai ani mete takaman ang!” Na kila angmengenai pok singiria asukang ke, “Igenen ke kata kun serei sokoung eke singira

na kana kalapo buk ani ka vil saupai anira.” Na kila taong ia ta, “Man parik nganing kupa alis tatarilong, namem bil arikek luai singim soliu na sa namem abis ia si ngono iuang.” Na kilapo porot alava luai ani Lot na kila aingik asung sian nui galang ani takaman. ¹⁰Sikei, ngono igenen e nei lu ang kilongla sulai asoung ani kungarilong na kilongla tak alak pok a Lot ane nei lu, na kilongla akang bat a takaman. ¹¹Na kitmat irilong kala vil aba na vap aongos ang e komo, tanginang na lapan iria. Na parik kilapa angkoai si sabonai korong ani mete takaman i lu ang. ¹²Au, ngono igenen ang kilongla sui a Lot ta, “Au, kupo atogon kam mang keve angto-gon eke? Matan inatus im, vo keve al-mum, vo si eke pulakai kapo angasungai im? Man ka atogon, songo suai aongos aniria ¹³using namemlong lapo usausa nang si vis punuk suai ani rina ke. IAVE katala longong na keve mengen i atatai ania na kala asok imemlong si me vis punuk suai ania.” ¹⁴Au, Lot kanla soung ane komo na kanla mengen amalangas na ngono almuna ila pala si osongon ani kana ngono kavulik ta, “A, ngono iuang. Long sumasuma palau na milong pasal suai using IAVE nang kalapo usausa si vis punuk suai ani rina ke!” Sikei ngono almuna kilongpo lomom ia ta kapo kapau. ¹⁵Au, kalapo malas alak a tangat na ngono angelo ang kilongla asum a Lot ta, “Ku sumasuma nang! Ku songo na kisingam na kam ngono kavulik suai ani ring ke sumasuma palau. Mi abis vei mila kun puka arikek man namemlongla amiming a rina ke.” ¹⁶Lot kalapo tung i susugul lik, sikei ngono igenen ang kilongla tak le na kungana i Lot na kana volo angnanan na kila pasal suai tataria pelek na nei rina ang ani kian kalakala, using a IAVE kata ngorem na angtama ke. ¹⁷Na taun ang kime lapo ago e komo i rina ang mangsikei irilong kala antok iria ta, “Au,

mi sip suai ta kami keve to! Ka ago luai ta sikei ka tere pok ane mung vo ka tung ausai pulakai eiang nei ring marul ang! Mi sip alak sumasuma ane kuli mulang vei mamaiten ke kala kun luk animi.”¹⁸ Sikei Lot kala antok irilong asukang ke, “Ai, parik kag ngono igenen tauia.¹⁹ Nau kana kamilong asosokai. Na milong tala lomom alava luai anig lenginang na milong tala akalit amalangas ta kamilong ngorem taun anig si sa kana milong tala abis ia singig. Sikei parik nang napa angkoai si sip taun ani keve mulang suke. Mamaiten ke nganing kala kinkos iau na nala mat.²⁰ Milong arai, kapo atogon sukana na mang vuk rina angasungai angkoai si nala sang taun ia. Kapo vuk rina roron lik nang, ingko? Io, asukang vanang parik nalapa angkoai si na mat.”²¹ Na angelo ang kala antok ia, “Au kalaro, nala ainak ani kam sokotuk ke kapa. Vuk rina lik ang kupo menggen tatana nala kun ago ta vil arikek an kapa ania.²² Sikei kana ku sang sumasuma tapai ane iang. Using parik napa angkoai si bil ta sa lak tung kuanla serei aro e suke. Au, eiang vanang na kita atuk a vuk rina ang ta Soar.

Sodom ve Gomora Kata Ni

²³ Au, Lot kanla kinkos na nei rina e Soar na lenginang a makarap kalapo sinlak.²⁴ Le vanang, IAVE akorong e metekuku kala vekai asiang ani iat nini val langit e kuli Sodom na Gomora.²⁵ Sukana vang IAVE kata vil galang luai ani ngono rina ang kuvul ve palpal aulitai ina aongos. Ri vap aongos na keve suksukalan aongos kapa kala kamus aongos.²⁶ Sikei, kisngana i Lot kata tere pok ane mung na pukun ina kala iat.²⁷ Si tenei vaik lik using ina palau, Abaraam kata tapasuk na kala pasal taun na ring ang kilong tapo angtung anongo ve IAVE singina.²⁸ Kanla tun asiang ane Sodom na Gomora na palpal lava aongos ang.

Na kala arai palau ani bung miting lava sipo sang lak le si vuk vunep ang. Bung ang katapo asukang val bung i nei ring ipo ani aen.²⁹ Io, taun ang na God kata ani na ngono rina lava ke, katala lomom pok na Abaraam asukang na kata asoung na Lot pelek a mamaiten i ngono rina ke katapo ago singina.

Lot ve Kana Ngono Kavulik

³⁰ Lot kalapo leng ani ago e Soar, asukang na kala tapasuk ve kana ngono kavulik taun na kuli keve mulang ang eiang na kanla soi sinong si mangsikei a vakil.³¹ Au, tulava i ngono angtasimal ke kala antok a tasina lik ta, “Tamarung kana kalapo lapan paspasal na kapo kovek i tauan asungai eke si la ago kuvul ve tarung, val kapo laulauan i kuli rina ke.³² Kume na tarung an ainum na tamarung ta vaen. Man kala nio, tarung rot ve nia ani patmani ke ka uli ago akit le si tamarung.”³³ Au, si tenei vong ang kilongla ainum a tamarilong ta vaen na kavulik aino ang kala rot ve nia. Taun katan matung le na ka tapasuk pok, Lot parik katapa nasai ani sa.³⁴ Au, si taun using ina na kavulik ang kala antok a tasina lik ta, “Anginang vong natanla rot le ve tamarung. Nganlak vong tarung anguan ainum an ania, na kuan palak na ku rot tapai ve nia. Si selen ke kara patmani ka uli ago akit le si tamarung.”³⁵ Asukang na si tenei vong ang kapa kilongla ainum a tamarilong, le na kavulik emung kala kun palak sian rot ve nia. Na taun katan matung le na ka tapasuk pok, tamana parik katapa nasai ani sa.³⁶ Asukang na si selen ke kana ngono kavulik na Lot kilongtala sungsungukan le si tamarilong akorong pok.³⁷ Kavulik aino ang kata ingus kana nat na kala atuk ia ta Moab. Na Moab vanang kapo tamaria i ri Moab i taun ke.³⁸ Au, anu emung kala kun ingus kapa ani kakana ta kun nat na kala atuk ia ta Ben Ami. Na

Ben Ami vanang kapo tamaría i ri Amon i taun ke.

Abaraam ve Abimelek

20 Au, Abaraam kala pasal taun a palpal Negev na kanla ago tapai e Gerar, nei liuan i Kades na Sur. ²Na eiang kan posong ta Sara kapo tauna. Au na Abimelek, vosap i Gerar, kala asok tapai ani Sara na kala osongon ia. ³Na God kala serei vong si Abimelek nei orodung na kala antok ia asukang ke, “Numai vanang asi mat using kutala songo na aina vopo osongon ke.” ⁴Abimelek lak parik katapa pasal asungai ani aina ke. Asukang na kala sui ta, “Au Volava. Sa? Ku vis punuk suai animem na matan vap korong ke?” ⁵Sa? Parik ta Abaraam akorong kata posong ta kapo tauna? Parik ta nia na aina ang akorong kata kun posong ta kapo tauna i Abaraam? Abis ang nata abis ia, kata tapasuk le si lomlomonai daus. Kungag kapo daus luai si maiten ke.” ⁶Na God kala antok ta, “Io, napo malangas ta kuta abis a lau ke le si lomlomonai daus. Asukang na parik natapa atalipai anim si kam la bil arikek ane singig. Katapo tukulai ina vanang parik natapa atalipai anim si sigil ania. ⁷Kana vang ku asok pok a aina ang taun kana tauan akorong, using tauan ang nang kapo katakai i kusatung, na nganlak kala sokotuk anim na kula to. Sikei man parik kulapa lis pok ia, ku nas atutuman ta numai na kam patvap asi mamat aongos.”

⁸Si tenei vauk lik palau i taun using ina Abimelek kala songo akuvul kana keve ainoinoi na kala atatai iria ta sa kata serei singina na riria aongos kila anglengai alava luai. ⁹Na Abimelek kala songo alak tapai ani Abaraam na kala antok, “Au sa kana kuta abis ia singimem? Nata abis a saka rikek akorong an na kume songo mamaiten na mese taun imem ve matan vap ke kipo ago neite

kag saupai? Kutala abis a lau ang singig voiang parik kapa angkoai luai si abis ania. ¹⁰Nei akorong a tukulai i kam abis ani lau ke?” ¹¹Na Abaraam kala antok ta, “Parik. Natapo lomlomonai musik lik nang ta kapo ararai asukang ke ta ri vap i ring ke parik kipa mamaila ani God na kapo angkoai luai ta ki raung iau using ani kag aina. ¹²Au na ngerena kapo taug tutuman kapa using kapo mang kavulik ke mamai sikei rinana kipo petekai. Asukang na nala osongon ia. ¹³Na taun ang na God kata songo suai anig pelek na vainagoan si mamai, nala antok ia asukang ke, ‘Si keve ring tarung pasal ia, ku antok ri vap ta nau napo taum. Si selen ke ku akalit ta kam vubuk anig.’” ¹⁴Au, Abimelek kala songo aiton na mang keve sipsip na mang keve vulumakau na mang keve tauan na ainan asosokai ani ke Abaraam iria. Au na kala asok aliu pok na Sara ane si Abaraam akorong pok. ¹⁵Na kala antok ia ta, “Kag roe aongos kana kapo oros e malangas i matam. Pilak ta kam ring na ku ago singina. ¹⁶Na kala antok a Sara asukang ke, “Kana napo alis a taum ta kapkap lava luai ke asi pakut bat ani lau rikek ang natala abis ia ane singim. Na ani vap ang ve numai ki nas ta kupo kalakala luai si lau rikek.”

¹⁷Na Abaraam kala sokotuk a God ani ka atautauia pok na Abimelek ve kana aina na kana keve ainan asosokai ani ki atogon nat pok ¹⁸using God kata vil bat aongos a keve lu i nat si keve aina aongos nei kana vainagoan a Abimelek le si Sara, kisngana i Abaraam.

Ingus and Isak

21 Au si vuk pangau ang, IAVE kala arai ani Sara na kala atautauia ia val kata palatung. ²Na Sara kala sung-sungkuan na kala ingus a mangsikei a nat ani Abaraam. Abaraam si taun ke kata lapo lavan singina, au na nat ke

kita ingus ia si taun ang akorong a God kata atatai a Abaraam tatana. ³Na Abaraam kala atuk a nat ang ta Isak, nat ang a Sara kata ingus ania tatana. ⁴Na Isak kalapo limaletul kana taun i to. Au, Abaraam kala lampulit ia val atatai ang si God. ⁵Abaraam kata lapo 100 na matas aongos si taun ke kita ingus kana nat singina. ⁶Na Sara kala antok ta, “Pua, God kata lis iau ta bil asi kag los maramarak singina, na man a ri si ki longong kana ta sa kalapo serei singig, ki kun los kuvul ve nau.” ⁷Na kala rodo na mengen ang, “Si pat kana ka angkoai si antok ani Abaraam ta Sara kapo koi si atutus nat lak? Sikei kana, si lapo lavan luai ke tatana, natala ingus korong a nat ke ania.”

Ri Ismael ve Agar

⁸Au, nat ang kala polok alak tung si kalapo angan korong na Abaraam kala teng a matan angan lava i posong ro singina. ⁹Sikei, Sara kala arai ta nat ang ainan Aigipto ke kata ingus ia ani Abaraam kapo kuskurek, ¹⁰na kala antok a Abaraam ta, “Ku kirikai suai ani ainan asosokai suke ve kana nat using parik luai ta nat vo serei si asosokai ang kame angpagal ta togtogon ke ve kag nat.” ¹¹Na Abaraam kalapo mamakus alava si lomlomoni ke using nat ang kapo kana nat kapa. ¹²Sikei, God kala antok ia asukang ke, “Ku ago ta mamakus luai an ani kam nat na ainan asosokai ang. Longong palau ta sa nang a Sara kapo mengen ua tatana, using le si Isak akorong vanang, au matan tivum emung im ki atogon asan. ¹³Au na ani nat ang si ainan asosokai ang, using kapo kam nat kapa, nala kun apolokai ani kakana ta matan vap akorong.” ¹⁴Au na si tenei vauk using ina Abaraam kala asisiang men pok na kala luk a sikei a ese laman na kala agon ia e kalakalana i Agar kuvul ve nat ang na kala asok suai

ania. Na kanlapo su pulakai si ring varasai ang e Berseba.

¹⁵Au na taun a laman i nei ese ang kala mat luai, kala amatung kana nat neite mang ei eiang, ¹⁶na kala pasal akipai ane ring vunga lik na kanlapo sinong, using kapo lomlomoni ta, “Pua, parik napa angkoai si tere palau asukang ke ta kag nat si mat.” Na taun kapo sinong lomlomoni eiang kala tangis alava. ¹⁷Na God kala longong a nat lik ang sipo tangis na kana angelo kala songosongo le metekuku taun a Agar asukang ke, “Agar, kupo sa? Ku ago ta leng an, using a God kata longong lenginang kana tangis a kam nat si ring ang kapo matung singina. ¹⁸Longong. Ku tak atadut kam nat na ku teng akit ia e kungana. Using le singina naka asereai lak ani matan vap lava.” ¹⁹Na God kala palas a matana na kala arai ani mangsikei a laman kapo uv le nei roe, na kanla lolong kana ese na kanla ainum kana nat. ²⁰Nat ke kata polok alak na God kata ago kuvul ve nia. Kana ring i ago nei ring varasai, na katapo katakai i so ta vatilau. ²¹Au na taun ang katapo ago eiang nei ring varasai ang e Paran, rinana kila aosongon ia ta mangsikei a aina i Aigipto.

Angainainakai si Abaraam ve Abimelek

²²Si taun ang ri Abimelek ve Pikol kilongmela serei si Abaraam. Pikol kapo ainoinoai i kana petau i visvis a Abimelek. Au, kilong mela serei na Abimelek kala mengen asukang ke, “Si kam keve avibisan aongos kupo abis ia, God kapo ago ve numai. ²³Asukang na napo buk ani ku atuvula e matag na e matana i God ta ku tav abis luai ta ring kapau taun imem ve kag inatus na keve matan tivug kapa. Napo buk ani ku akalit amalangas ane singig na ane si palpal vap ke kulapo ago sok-

oung nei liuan iria ta sikei palau a roron ang natala kun akalit anim tatana.”²⁴ Na Abaraam kala antok ta, “Io, nala atuvala tatana.”²⁵ Au, Abaraam kalapo tatapokai ani Abimelek si laman ang kana keve asosokai a Abimelek kita luk pakang ia tatana.²⁶ Na Abimelek kala antok ta, “Parik napa nas ta si kata abis a bil ang. Parik kapa, kutapa antok aino iau tatana. Kana palau nalapo kun longong ania.”²⁷ Asukang na Abaraam kala alis a Abimelek ta mang rukun sipsip na mang rukun bulumakau na kilongla abis karilong angainainakai.²⁸ Na Abaraam kala pagal suai ani limalengua na sipsip aina tanginang.²⁹ Na Abimelek kala sui ia ta, “Au, nei akorong a supsupai i limalengua na sipsip aina ke kulapo pagal suai aniria?”³⁰ Na Abaraam kala antok ia asukang ke, “Naung ani limalengua na sipsip ke le si kungag akorong. Ninia vang kana kapo akanangai ta nau akorong nata tep a laman ke.”³¹ Le iang vanang na kila atuk a rina ang ta Berseba, using a ngono igenen ke kilongta abis karilong palapatung i angainainakai eiang.³² Au, emung i angainainakai ang ri Abimelek ve Pikol, ainoinoai ang ani kana petau i visvis, kilongla papok ane si palpal ang si ri Pilstia.³³ Na Abaraam kala sukal a mangsikei a ei eiang e Berseba, na ngere ei ang kala songo ane si IAVE, God To Asikei.³⁴ Abaraam kata ago na taun vunga si palpal ang si ri Pilstia.

God kata Atokngai ani Abaraam

22 Au, si mang taun emung i keve bil ang, God kala atokngai ani Abaraam. Na kala songo ta, “Abaraam!” Na Abaraam kala ngenget ta, “Io, nau kana.”² Na God kala atatai ia, “Ku songo le kam ring sikei palau a nat ta Isak, voiang kupo buk alava luai ania na milong pasal ane si palpal Moria. Na si mangsikei a vuk mulang eiang nala

atai amalangas ua nganlak tatana, kula sula kam nat asukang ta kam alilis ane singig.”³ Au na Abaraam kala tapasuk tenei vabaukan lik na kala usausa dong kana dongki na kala songo na pongua i kana keve asosokai na kana nat ta Isak. Au na kala usausa kut angkoai asi an sula ani alilis ang, le na kila tapasuk taun a ring ang God katala atatai ia tatana.⁴ Si vapotol i taun i kari paspal Abaraam katan tun avunga lik na kala arai ani oring i atatai ang ania.⁵ Na kala antok kana ngono asosokai asukang ke, “Au kanat, milongla aiveven kokoai vang eke ani dongki ke, na namemlong ve nat ke namemlongla pasal alak tapai ane si vuk oring suke. Namemlong an soturungai tapai, le na namemlong me papok ane singimilong.”⁶ Au, Abaraam kala luk a volo kut ang na kala agon ia si kalakalana i kana nat Isak, na ninia akorong kala teng karilong vuk kut ni na karilong samele na kilong lapo auai aliu.⁷ Na Isak kala antok ta, “Au, mamai!” “Au sa kag nat?” Na kala sui ia, “Vuk kut ni nang, na keve kut mat kana. Au na nei vanang akorong a sipsip tanginang asi an sula serei si God?”⁸ Na Abaraam kala antok ta, “Kag nat, God akorong nia ka asereai ta ring sipsip ani alilis ke.” Le na kilongla auai kuvul alak.⁹ Au na kilong anla serei si oring ang a God katala atatai tatana, na Abaraam kala solo atung a pata ipo sula serei si IAVE. Au na kala kirkirimai ani keve kut mat kuluna i pata ang. Na kala got akit kana nat ta Isak na kala amatung ia kuli keve kut ang lakat kuli pata ang.¹⁰ Au, kala sulai ani kungana ani ka luk kana samele si lam rongok ani kana nat,¹¹ na angelo si IAVE kala songosongo le metekuku, “Abaraam, Abaraam!” Na kala ngenget ta, “Io, nau kana.”¹² Na angelo ang kala antok ta, “Luk suai ani kungam si nat ang. Ku ago luai ta bil an ta mangsikei a bil singina. Kana vang nala nas luai ta

kupo mamaila ani God, using parik luai kuta lapa gel iau na kula teng apok kam nat, nang kam ring sikei palau a nat.”

¹³ Au na Abaraam ka tun aliu na kala arai ani mangsikei a sipsip tauan kapo tuang ta kana ngono kom si mang vuk keke. Na kanla ulak a sipsip ang na kala runguk ia na kala sula ia asukang ta kana alilis serei si IAVE. Na kana nat kala kalakala. ¹⁴ Na Abaraam kala atuk a oring ang ta IAVE-ka-asereai. Tung si taun ke ang-nang kipo uli posong ta, “E kuli mulang si IAVE, nia ka asereai.” ¹⁵ Au na angelo ke si IAVE kala vpongua i songosongo le metekuku taun a Abaraam, ¹⁶ “IAVE kapo antok asukang ke, ‘Napo atuvala pok si asan ig. Using kutala vil korong a bil ke, na parik kutalapa teng apok kam ring sikei a nat, ¹⁷ io, nala atautauia alava lak ua. Nala asereai ani kam patvap na ki duk luai val ri kalto i metekuku na ki miang asukang val ri kone e ngerelo, na ki vis suai aniria kipo petau iria na ki tauk nganlak i kari keve rina. ¹⁸ Au na using kutala longong aro iau, keve palpal vap aongos i kuli rina ki luk a atautauia le si kam apolokai.” ¹⁹ Le iang Abaraam kala papok taun kana ngono asosokai na kila pasal aongos pok ane Berseba na Abaraam kanla soisinong eiang.

Popolokan si Naor

²⁰ Au, emung i keve bil ke kila antok a Abaraam ta, “Tasim nang ta Naor ve ri kisngana, ri Milka, kilong lapo kun atogon nat kapa. ²¹ Nat tuan iria kana asan ta Us. Vpongua kana asan ta Bus, le na Kemuel nang kapo tamana i Aram. ²² Au na emung i keve nat ke, Kesed, Aso, Pildas, Irilap, na kiu iria ta Betuel.” ²³ Betuel vanang, nia katapo tamana i Rebeka. Io, sukana na limaletul a nat ta ri Milka, na tamaria ta Naor, voiang kapo tasina i Abaraam. ²⁴ Kapa, Naor kata atogon a mang puat a nat le si kana

ainan asosokai Reuma. Kari keve asan ta ri Teba, Gam, Tas na Maka.

Roe ani Gom

23 Sara katale to na 127 na matas aongos ² le na kala mat. Kata mat e palpal Kanan si vuk rina ang Kiriati Araba, kipo kin ia ta Eberon. Au na Abaraam kamela radaupa si Sara. ³ Na kanla radaupa eiang ngere kisngana silapo matung mat ang, le na kala tapasuk na kanla mengen ri It ta mengen asukang ke, ⁴ “Napo igenen sokoung palau kana nei liuan imi. Parik napa angtogon ve nami. Mi atos ta ring vuk roe singig asi kag la amunai korong ani matmat i kag aina.” ⁵ Au na ri It kila polpol ia ta, ⁶ “Arai, kupo igenen lava luai nang na kupo asasanan e nei liuan imem. Pilak palau nei liuan i kamem keve wakil ta anu ang kupo buk ia na ku amunai ani matmat i kisngam. Ka kovek ta sikei imem ka atakun ua si saka wakil an kula pilak ia.” ⁷ Au, Abaraam ka tapasuk na kala soturungai taun na ri It, nang riria vap po tauk i palpal roe ang, ⁸ na kala antok iria, “Au kanat, using milapo naung anig asi amunai ani matmat ke, mi longong pok tapai. Mi-anla mengen anig ve Eperon, nat ang si Soar, ⁹ na nia ka atos singig ta wakil ang e Makpela voiang kapo tauk ina, nang a wakil vopo tung ang e ngising luai i kana vuk roe. Naka samui ia ta kapkap tapunuk aongos ina i ring ang. Ka atos tatana e malangas i matami, na kala kakag asi amunai ani matmat ke.” ¹⁰ Eperon, kapo igenen i It, katapo sinong eiang nei liuan i kana vap. Au na si kari kokolongong aongos e mete takaman alak ane si kana rina, Eperon kala antok a Abaraam ta, ¹¹ “Kag igenen lava, parik. Arai, nala alis palau ua ta vuk roe ang kuvul ve wakil ang nang kapo ago singina. Kana e mataria i kag vap nalapo alis ua tatana. Pasal na kuanla amunai

ani matmat i kisngam.”¹² Sikei Abaraam kala anguan soturungai an taun a vap i rina ang¹³ na kala luklukai ane si Eperon ta, “Ku kun longong tapai anig, man kupo ro? Napo buk samui nang ani vuk roe ang si kana atutung akorong. Kapo ro ani ku naung ani samui ke le asi kag la amunai ani matmat i kisngag eiang.” Ri It aongos eiang kilapo kolongong.¹⁴ Au, Eperon kala polpol a Abaraam asukang ke,¹⁵ “Tau tungag! Arai, vuk roe ang kapo angkokoai si 400 na vuk kapkap. Sikei nia kapo bil lik palau nang singirung. Au kanat, kuan amunai ani matmat i kisngam.”¹⁶ Asukang vang na Abaraam kala auai ve lomlomonai ang si Eperon na kala pagal suai akorong ani mamaiten i kapkap angkokoai si poisan katala posong ia. Ri It kipo tung i longong na Abaraam kalapo taot suai ani kapkap punuk. 400 na vuk kapkap angkokoai si kari tataot ri katakai i atos.¹⁷⁻¹⁸ Io, sukana vang kitala vil akorong a vuk roe ang si Eperon e Makpela e ngere Mamre. Abaraam kalapo serei a tamana tanginang i vuk roe ang, kuvul ve wakil ina na keve ei aongos neina i palpal roe ang. Samui roe ke kita teng ia e mete takaman alak ane nei rina ang, e malangas i mataria i ri It aongos.¹⁹ Emung i keve itoitonai ke Abaraam vang kala amunai ani kisngana ta Sara e nei wakil ang e palpal Kanan. Wakil ang katapo tung si vuk roe ke Makpela e ngere Mamre, nang kipo posong ia ta Eberon.²⁰ Io, sukana na akuskus i vilvil akorong ani roe na wakil. Abaraam kana kalapo tauk ina le si ri It. Na kata lapo kakana nang ta gom.

Aina ani Isak

24 Abaram kata lapo lapan pas-pasal na IAVE kata vil atauia ia si keve selen aongos.² Mang sikei a taun kata songo kana ainoai i asosokai. Asosokai ang kapo tu-ainoai ani kana

keve asosokai na kana keve togtogon aongos. Au, kala songo ia na kala antok ia ta, “Ku amatung a kungam neite savag³ asi kam vil akit ani palpalatung mete IAVE, God i mete kuku na kuli rina, ta ku ago luai ta songo aina an ani kag nat si ri aina i Kanan, rina ke napo ago singina.⁴ Sikei ku pasal ane si kag rina na eiang ku songo ta kana aina na Isak, si kag pat vap akorong.”⁵ Asosokai ang kala tapasuk na kala sui ta, “Au, na man a aina ang kala tangag ani pasal ve nau ane ke, sa, name songo pok le kam nat ane si rina ang kutala papelek ia?”⁶ Sikei Abaram kala polpol ia ta, “Ku aiveven akit luai ta ku ago ta songo an ani kag nat ane suke pok.⁷ IAVE kata songo suai anig le si kag rina na le si kag pat vap akorong, na ka palpalatung ve nau ta roe ke ka alis kag inatus na matan tivug tatana. Le si oring ke, napo nas ta nia ka asok kana angelo aino anim ani ku vil korong a abis ke.⁸ Man a aina ang kala tangag ani papok ve numai, kam palpalatung si bil ke kala takunis. Sikei, ring oring lablabat palau anim ta ku ago ta songo an ani Isak ane suke.”⁹ Au, na asosokai ang kala amatung a kungana neite savana i Abaram ta ka abis ia asukang palau val kana palpalatung.

¹⁰ Au, asosokai ang kala luk le ta mang keve bil roron miang le si togtogon si Abaram, ka akos ia kuli kana sangauli na kamel na kala tapasuk asi kana pasal ane Aram Nakaraim. Kala pasal pasal na kala serei si mimierokot ang Naor katapo ago singina.¹¹ Au, kala serei si dim ang e ngising i mimierokot na kamela ausai e iang. Kana keve kamel kipo matung kokoai asi kari inum. Katalapo pasal ani ka marmarip tenei ngelik na ri kavulik i mimierokot ang kime kakap.¹² Na asosokai ang kala sokotuk ane si IAVE asukang ke, “IAVE, numai kupo God si kag ainoainoai ta Abaram. Napo buk ani ku akalit amalangas ta kam ngorem ro-

ron ane singina, si oring ke ta ku vil iau ani na sakam korong a telan ke katala alis iau tatana. ¹³ Pakangai anig sipo tung ngere dim ke, using ri kavulik i ring ke kana kimelapo soung sime kakap. ¹⁴ Napo buk ani ka asukang ke ta, taun na sokotuk asi kag inum ane si mang sikei a kavulik iria, na man a kavulik ang kala sulai ani kungana ta ka alis laman anig, na man kapa ka mengen asukang ke ta ka alis laman kapa ani keve kamel ke, naka atogon a malangas ke ta ninia palau vanang a aina ang, katala pilak ia ani kam asosokai ta Isak. Man kala asukang palau val natala kin ia, nala nas ta kam ngorem ane si kag ainoinoi kapo tutuman.”

¹⁵ Au, asosokai ang, parik kapa aulei lak ta sokotuk na Rebeka kala soung le nei mimierokot ang ta kana laka e kalakalana asi me kakap. Kavulik ke, tamana ta Betuel, nat si ri Milka ve Naor. Naor kapo tasina i Abaram. ¹⁶ Katapo kavulik talupus luai na parik lak katapa nas ri tauan. Au, kala pasiang taun a dim ang, kan kap le na kamela palak pok. ¹⁷ Au, asosokai ang kala pataun ia na kala antok ta, “Kapo angkoai ani na inum tapai si kam laka?” ¹⁸⁻¹⁹ Rebeka kala longong na kala ngorem ia. Asukang na kala luk asiang a laka ang le kalakalana na kala ali laman ania. Au, asosokai ang kala inum na Rebeka kala antok ia ta “Naka kakap laman kapa ani kam keve kamel na ki kun inum asip le.” ²⁰ Sumasuma palau kala bekai asip ani kana laka nei vulvul na kala sang asiang pok si an selai laman tung a keve kamel ang kila aulei ta inum aongos. ²¹ Taun a Rebeka kapo kakap, asosokai ang kapo tung musik ipo teremai ania asi kana nas ta kavpo tutuman nganing ta IAVE katala auai ve nia asi kana sakam ani paspasal ang. ²² Taun a keve kamel ang kita kamus ta inum, kala luk a mang keve alilis samui lava na kala alis a Re-

beka tatana. Sikei a muring asi atung e isuna na pongua na amaung e kungana. ²³⁻²⁵ Au le, kala tapasuk na kala sui ia ta, “Ku antok iau, numai a kavulik si si akorong?” Na kala polpol ta, “Kupo nas a Betuel, nat ke si ri Milka ve Naor? Nau vang kana, kana kavulik.” Na kala sui ta, “Au, na kapo atogon pangau animem nei lu ang si tamam asi kamem matung ausai ani tenei vong ke?” Kala antok ta, “E, kapo togon angkoai pangau animi asi rot. Ani kam keve kamel kapa, ring asi rot na uriuri kapo kun punuk aroron.” ²⁶ Taun a asosokai ang kata longong a mengen ang si Rebeka, kata soturungai na kala nanauai ani IAVE. ²⁷ Kata mengen asukang ke, “Alatun ane si IAVE, God si kag ainoinoi ta Abaram. Napo man ua si kam roron na kam aiveven kitmat ane si kag ainoinoi si oring ke ta kuta ausingai anig asi kag pataun akorong ani pat vap ke akorong singina.”

²⁸ Emung palau ina Rebeka kala sang ane nei lu na kanla antok a rinana kuvul ve kari matan vap. ²⁹⁻³⁰ Au, tauna i Rebeka, kana asan ta Laban katapo kun tung kapa eiang. Kata arai ani maus ang e isuna i Rebeka na e ngono kungana. Na taun kata longong a akusku i sa na asosokai ang katala posong ia, kata sang asiang na kanla arai ania sipo tung ve kana keve kamel ngere dim ang. ³¹ Na kala antok ia, “Au, kana igenen roron a IAVE i la alomonus, kupo tung sa eiang? Me ane ke na tarung palak ane nei lu. Natala itoitoni lenginang a ring asi kami ausai na ring kapa ani keve kamel ang asi kari kun ago.” ³² Au, kila pasal kuvul ane nei mimierokot na asosokai ang kala palak ane nei lu ve kana petau. Laban kala asok asi lukluk suai ani keve usausan kuli keve kamel ang na ki alis bil aniria si matung na uriuri asi kari angan. Le na kala asok asi alis laman ani vap ososongan ang asi kari galui kak. ³³ Na emung kila sasagi aniria. Sikei asosokai

ang kala tapasuk na kala antok ta, “Naka sonkos emung i nala antok amalangas tapai animi ta tukulai i kag pasal ane ke.” Na Laban kala antok ta, “Au, kapo ro, ku mengen tapai.”

³⁴ Au le, kala luklukai ta, “Nau kana na asosokai si Abaram. ³⁵ IAVE katakana vil atauia luai ania na ka alis ia ta ami-ang i ri bulumakau na sipsip. Kata atauia ia kapa ta kapkap duk, ri asosokai duk i ri tauan kuvul ve ri aina na ri kamel na dongki miang kapa. ³⁶ Na kisngana ta ri Sara kita ingus karilong nat tauan, si taun kilong talapo lapan paspasal. Na kala atogtogon a nat ang ta kana tauia aongos. ³⁷ Io na kata vil a mang palpalatung ve nau. Ka antok iau ta, ‘Ku ago luai ta songo aina an ani kag nat si ri aina i Kanan, ring ke kana napo ago singina, ³⁸ sikei ku arai ania ta ku pasal taun akorong a pat vap ang si mamai napo angtogon ve ria na ku songo ta kana aina na kag nat eiang.’ ³⁹ “Na nala sui ia ta, ‘Au, na man a kavulik ang kala misag ani papok ve nau ane ke?’ ⁴⁰ “Na kala polpol iau asukang ke, ‘IAVE, God ke napo longong singina, ka asok kana angelo ve numai ani ku vil korong a paspasal ke, na ku sakam a telan ke ta ku luk aina korong ani kag nat, si kag pat vap. Si vap ang si mamai akorong. ⁴¹ Man kula serei si kag pat vap akorong na kila misag anim kula takunis io, kula takunis si palpalatung ke.’ ⁴² “Au na taun nata serei ngere dim ke anginang, nala sokotuk a IAVE ta, ‘God si kag ainoinoi ta Abaram, ku pakangai anig ani naka sakam korong a telan ke. ⁴³ Ku pakan-gai anig sipo tung ngere dim ke si oring ke ta man na sokotuk ane si mang sikei a kavulik i ring ke, man ka pasiang si me kakap, na man nala sokotuk ia asi kag inum, ⁴⁴ na kala antok ta, “Ku inum aino, le na naka kakap kapa ani kam keve kamel” io, naka nas si akanangai ke ta ninia palau vanang a aina ang nu-

mai IAVE kutala pilak ia ani kana nat kag ainoinoi.’ ⁴⁵ “Au, parik napa aulei lak ta sokotuk nei lomlomoni na taum ta Rebeka kala soung ve kana laka e kalakalana. Kala pasiang na kanla kap le, na nala sokotuk ia asi kag inum. ⁴⁶ “Au, akorong palau na kala luk asiang kana laka le kalakalana na kala antok ta, ‘Ku inum, na naka kakap kapa ani kam keve kamel.’ Asukang na nala inum na kala alis laman ani kag keve kamel. ⁴⁷ “Le na nala sui ia ta, ‘Au si, numai kana na kavulik si si akorong?’ Na kala ngenget iau ta, ‘Nau a kavulik si Betuel, nat ke si ri Naor ve Milka.’ “Au na nala luk a muring ang na nala atung ia e isuna, na nala alakai kapa ani ngono amaung ang e ngono kungana. ⁴⁸ Na nala soturungai na nala nanauai ani IAVE. Nata alatun a IAVE, God ang si kag ainoinoi ta Abaram, using kata ainoi anig si selen korong ane si tivuna i kag ainoinoi ani kan osongon kana nat. ⁴⁹ Au, using kalapo asukang ke napo buk ani mi abis a lau roron si selen i atutuman ane si kag ainoinoi. Man parik kapa angkoai, mi antok amalangas iau na na lomlomoni selen asi kag using.”

⁵⁰ Na ri Laban ve tamana kilong la antok ta, “Bil ke kapo serei le si IAVE, na parik kapa koi ta namem mengen ta sa lakat kuluna. ⁵¹ Rebeka kana kapo ago, ku songo ia na mi pasal na kan osongon ta kana nat kam ainoinoi val kana vubuk a IAVE.” ⁵² Taun a asosokai ang kata longong a mengen ke si Laban, kata soturungai na kala nanauai ani IAVE. ⁵³ Emung ina kala luk na mamain ta alilis roron val mang keve bil asi maus na vakup samui lava na kala alis a Rebeka. Kata alis kapa na tauna na rinana ta mang matan bil miminaungan. ⁵⁴ Au, na kila matan angan le na kila rot a tenei vong ang.

Taun kita tapangun tenei vauk asosokai ang kala antok ta, “Au kanat,

mi akala iau vang na na pasal ane si kag ainoinoai.”⁵⁵ Sikei tauna na rinana i Rebeka kila antok ta, “Kapo roron ani ka ago lik pok tapai ani sangauli vo alak na taun le na mi pasal.”⁵⁶ Sikei kala antok ta, “Mi ago ta atakun an anig. Man a IAVE kataala pakangai anig asi kag sakam korong ani paspasal ke, mi atalipai anig na na pasal pok ane si kag ainoinoai.”⁵⁷ Na kila antok ta “Au kanat, tara susuiai tapai kotok ani kana lomlomonai a Rebeka.”⁵⁸ Na kila songo ia na kila sui ia, “Sa, kulapo buk pasal ve igenen ke kana palau vo parik?” Na Rebeka kala antok ta, “Kapo ro, naka pasal kana ve nia.”⁵⁹ Asukang na kila atatung a tauria kuvul ve aina po aiveven ang ania, asi kana pasal ve asosokai ang si Abaram na kana petau.⁶⁰ Si kana tapasuk kita poso-atauia ia asukang ke, “Taumem, numai ku tivuria i pat vap lava luai. Keve tivum e mung im ki sakam na ki ngi suai ani mamain ta rina kipo petau aniria.”⁶¹ Au, kila kokos ve kana keve ainan asoksokai kuli kamel na kila pasal ve asosokai ang.

⁶² Nei pangau i keve taun ang, Isak kata pasal le Ber Lakai Roi e Negev na kamela po ago e Kanan.⁶³ Si tenei ngelik marmarip i mang taun kata pasal avunga lik akipai ani nei rina, asi kana an sokotuk na lomlomonai. Na taun ang kata tun alak na kala tere avunga lik, kala arai ani keve kamel si la vulis serei.⁶⁴ Si taun ang kapa, Rebeka kata kun tere aliu na kala arai ania. Kata kisiang le kuli kana kamel⁶⁵ na kala sui a asosokai ang ta, “Au si, saka igenen sukana kapo pasal taun ira?” Na asosokai ang kala polpol ta, “A, nang kag ainoinoai nang.” Taun kata longong a polpol ke kata luk kana vuk vakup na kala pakut a nona.⁶⁶ Taun kianla angruduai, asosokai ang kala antok amalangas a Isak ta kana paspasal aongos.⁶⁷ Au, Isak kala tak le na Rebeka ane si lu si rinana ta Sara na kala os-

ongon ia. Si karilong osongon kata buk alava luai ania, na kana mamakus si matmat ang si rinana katalapo pongo suai paspasal.

Abaraam Kata Mat

25 Emung ina Abaraam kala osongon pok a mang aina kana asan ta Ketura.² Ketura kata ingus ania ta ri Simran, Ioksan, Medan, Midian, Isbak na Sua.³ Ioksan nang katapo tamarilong i ri Siba na Didan. Na Didan katapo tivuria i ri Asurim, na ri Letusim na ri Leumim.⁴ Au na Midian katapo tivuria i ri Epa, Eper, Anok, Abida na Elda. Io, keve vap aongos suke, kipo matan tivuna i Ketura.⁵ Emung i kana matmat a Abaraam, kana togtogon aongos, Isak kata luk ia.⁶ Sikei, aino si taun katapo to lak, kata alilis kapa ani kana mang keve nat ang le si keve kisngana ka, na kala asok suai ani keve nat ang ane si ring ipo sanglak ta makarap, ani ki an ago akipai i Isak.

⁷⁻⁸ Io, Abaraam kata to na 175 matas aongos le na kala pasal suai asi kana an ausai ve riria kitala mat aino ia. Katalapo lapan luai na kana matmat katapo mangsikei a matmat ro luai.⁹⁻¹⁰ Kana ngono nat aino, ri Isak ve Ismael, kilongta tepai ania nei wakil ang e Makpela, angasungai i rina ang Mamre si vuk roe ang si Epron tamana ta Soar. Abaraam kata samui aino ia si patvap ke, ri Et. Io, si vuk roe ang vanang kita tepai ani Abaraam ngere kisngana ta Sara.¹¹ Emung i kana matmat, God kata atautauia kana nat ta Isak. Isak si vuk taun ke katalapo ago e Ber Lakai Roi.

Inatus si Ismael

¹² Kana vang na akusku i kana mang nat a Abaraam, Ismael, voi ke na ri Agar kita ingus asereiai ania. Aina ke le Aigipto katapo asosokai ke ri Sara.¹³ Na kana vang na keve asan i kana keve nat nia na Ismael, le si tuan tung si kiu iria.

Kana ainoai i nat ta Nebaiot, le na Kedar, Adbel, Mibsam, ¹⁴Misma, Duma, Masa ¹⁵Adad, Tema, Ietur, Napis, na Kedema. ¹⁶Kana vang na keve asan i kana keve nat na Ismael. Kapo keve asan kapa i 12 na tu lava i keve patvap, na kari keve rina na ring ipo ago tul, voi ang kita sunguk na keve asan ke. ¹⁷Ismael kata to aongos na 137 na matas, le na kala mat taun kana vap. ¹⁸Keve tivuna kita ago aliu si palpal ang le Avila ane Sur. Sur kapo ago nei liuan i pangau pelek a Aigipto alak ane Asuria. Na kitapo ago i angkiki na angvis ve matan polpolokan ang si keve tasina i Ismael.

Iakov ve Esau

¹⁹Kana na akuskus i Isak, kana mang nat a Abaraam. ²⁰Isak kataa puat a sangauli na matas aongos taun kata osongon a ri Rebeka, kavulik ang si Betuel. Betuel, igenen i patvap Aram, le Padan Aram. Na tauria i ri Rebeka ta Laban. ²¹Using ri Rebeka kitapo ngolo, Isak kata sokotuk ane si IAVE asi kari ingus korong. Na IAVE kata longong kana sokotuk na ri kisngana kila sungsungukan. ²²Ngono lua ang nei vingaria, kilongtapo uli anggegelai angpokpokai anirilong. Asukang na ri Rebeka kila antok ta, “Au si maraisa kana na bil ke kapo serei singig?” Na kianla nanas si IAVE. ²³Au, IAVE kala antok iria asukang ke, “Pongua na palpal nang kipo ago e nei vingami. Na pongua na matan vap ke, ki ago angtaliungai. Mang palpal vap ki dual ani mang anu ang. Vopo aino ang ka abis ani vo aimung irilong.” ²⁴Io, kalapo liliuan aliu, na taun kalapo sinong ani ki ingus. Na kila ingus kari ngono lua tauan. ²⁵Vopo soung aino ang katapo pukun melek na katapo pukun ungan val sualakai mosong, asukang na kila atuk ia ta Esau, supsupai ina ta pukun ungan. ²⁶Emung ina tasina kala kun soung na katapo teng akit si pung i

kakina i Esau, asukang na kila atuk ia ta Iakov, supsupai ina ta igenen apupu. Si taun ke Isak katalapo 60 na matas aongos na ri Rebeka kila ingus na ngono nat ke.

²⁷Au, kilongla polok alak na ngono nat ke, na Esau katapo igenen katak aro luai ta akalat. Katapo uli buk sili nei uten. Sikei tasina ta Iakov katapo igenen nok, asukang na katapo uli ago e rina. ²⁸Isak, using katapo uli buk angan ani ri pok i nei uten, katapo buk alava luai ani Esau, sikei ri Rebeka kitapo buk a Iakov. ²⁹Na mangsikei a taun Iakov katapo ago e rina i po vil amoso sup, na Esau kala serei le nei uten ta buk angan lava. ³⁰Na kala antok a Iakov ta, “A! Napo buk angan arikek luai. Lis iau ta men sup melek ang!” Le si oring suke, kana mang asan ta Edom, supsupai ina ta melek. ³¹Sikei Iakov kala polpol ta, “Aino ani na lis pok anim, ku alis aino iau ta kam sinsinong i nat tuan, na keve roron ina.” ³²Au, na Esau kala antok ia ta, “Nalapo buk mat nang ta mol ke. Kapo saka roron an anig na sinsinong ang, man napo asukang ke?” ³³Na Iakov kala antok ta, “Au, kanat. Ku palpalatung tapai singig tatana.” Asukang na Esau kala palpalatung ve Iakov ta kana sinsinong i nat tuan. ³⁴Emung ina Iakov kala alis ia ta rukun vuk saui na men sup ang. Kata angan le ia na kala tapasuk na kala pasal. Asukang vanang na si selen ke Esau kata akalit amalangas ta kana ararai alik ani kana sinsonong i nat tuan.

Isak ve Abimelek

26 Nei liuan i taun ang kata atogon a mang sikei a mol lava kata serei nei palpal aongos ang. Katapo emung i mang mol lava vo serei aino ang si taun na Abaraam katapo to singina. Asukang na Isak kala pasal ane Gerar, rina ang a Abimelek katapo tauk ina. Na kat-

apo vosap i matan vap i Pilistin eiang. ²Au, Iakov kala serei eiang e Gerar na IAVE kala serei singina na kala antok ia asukang ke, “Ku ago ta pasiang an ane Aigipto, sikei ku ago eke si rina ke napo antok ua asi kam ago singina. ³Io, man ku ago nei rina ke, na auai ve numai na na vil atauia ua ta nala alis imi ve keve matan tivum ta roe aongos ke. Nala asereai atutuman vang ani palpalatung ang nata abis ia ve tamam ta Abaraam. ⁴Na apolokai ani matan tivum na ki serei aduk luai val ri kalto i mete kuku, na na alis iria ta keve roe aongos ke. Le si ngiria vanang naka asereai ta sikei voiang na mamain ta matan vap aongos i kuli rina ke ki luk kari alomonaus le singina. ⁵Naka vil ia asukang using Abaraam kata longong iau. Kata abis aro kag keve vubuk, na kag keve sausaupai, na kag keve asok.” ⁶Io, asukang na Isak kala ago eiang e Gerar. ⁷Taun ri vap i nei rina ang kila sui ia ta ri kisngana na kala antok iria ta, “A, nang a ri taug nang.” Katapo leng vei ki raung suai ania marai ri kisngana using kitapo ararai miminaungan.

⁸Isak katalapo ago na vuk taun eiang, na vosap Abimelek, mangsikei a taun kala tun asiang le nei matakoto i kana lu na kala tapping si arai ani Isak sipo malus ani ri Rebeka. ⁹Kala songo na Isak na kamela sui ia, “Au, aina ang nang kapo kisngam, ingko? Marai sa vanang kuta kapau iau ta kapo taum?” Na Isak kala antok ta, “Using apok natapo lomon ia ta mila raung korong iau, man nata antok imi ta kapo kisngag.” ¹⁰Au, Abimelek kala antok ta, “Au, marai sa kuta abis a lau rikek asukang? Man a mang sikei i kag vap katala rot korong ve kam aina, pua, nganlak kula apaus imem ta mese lava.” ¹¹Asukang na Abimelek kala alis a saupai ke ane si ri vap aongos ta, “Man a sikei ka akeke ta igenen ke vo ri kisngana kapa, ka ago asi mat.”

¹²Taun ang na Isak kapo ago, kala sukal alava nei roe ang na nia si matas ang palau kata kopos kana suksukalan lava. Kana sukal kata uai alak ane si sikei a lelen sangauli aongos na kopkopus soliu na sa kata sukal aino ia. Io, IAVE katapo atautauia alava luai ania ¹³na kata serei atauia. Kana keve togotogon kata polok aduk tung kala serei a igenen tauia luai. ¹⁴Kata atogon kana keve manmanik miang na keve asosokai miang kapa, asukang na ri vap i Pilistin kilapo man ia na kila vinga rikek ania. ¹⁵Kila tapasuk na kila tapus na mamain ta dim i tep ang ta kana keve asosokai a tamana, si taun katapo to lak. ¹⁶Le na Abimelek kala antok a Isak ta, “Ku pasal suai animem, using kulapo soliu animem si kam atogotogon na na kam kitmat kalapo lava.”

¹⁷Asukang na Isak kala pasal suai ani palpal ang na kanla ago e nei palpal lungai ina i Gerar. ¹⁸Kala tapasuk na kala tep asereiai pok ani mamain ta dim i tep ang ta tamana na kala atuk pok iria ta keve asan ang tamana kata atuk iria ta tatana. Keve dim ke, ri vap i Pilistin kita tapus iria emung i Abaraam kata mat. ¹⁹Kana keve asosokai na Isak kila tep pulakai nei lulung ang tung si kila sabonai ani mang sikei a laman kapo uv alak. ²⁰Sikei keve katakai i aiveven vongo le Gerar akorong kila angkiki ve petau ang si Isak asukang ke ta, “A, laman ang nang kapo kakamem ta laman!” Le si oring suke vanang na Isak kala atuk a laman ang ta Esek, supsupai ina ta ‘angkiki’ using kita angkiki ve nia singina. ²¹Au, kila pasal na kianla tep na mang dim sikei kila anggegelai kapa singina. Le si oring suke vanang na kala atuk a dim ang ta Sitna, supsupai ina ta ‘anggegelai’. ²²Au, kila papelek a ring ang na kianla tep kapa na mang dim, sikei taun ke parik vang kitalapa angmamaralai maraina. Na Isak kala antok ta, “Pua,

kana vang IAVE kala alis pangau anira. Tara serei aduk vanang si rina ke.” Le si vuk mengen suke na kala atuk a dim ang ta Reobot, supsupai ina ta ‘pangau roron’.

²³ Le iang kala palak alak ane Berseba ²⁴ na si tenei vong ang IAVE kala serei singina na kala antok ia ta, “Nau kana na God ke si tamam ta Abaraam. Ku ago ta leng an using napo auai ve numai. Na atauia lak ua na ku polok alava luai ve keve matan tivum. Bil ke na abis ia si nanauai ani kag asosokai ta Abaraam.” ²⁵ Asukang na Isak kala atung na mang sikei a iat eiang asi kana nanauai ani IAVE. Kala atung kana lu eiang na kana keve asosokai kila tep na mang dim aniria kapa eiang.

²⁶ Taun kata lapo ago liliuan lik, Abimelek kala serei singina i kana pasal le Gerar. Kata serei ve Ausat, kana igenen ipo pini ania, na Pikol, ainoinoi i kana keve katakai i visvis. ²⁷ Au, kitol la serei na Isak kala sui iritol, “Au, marai sa kana mitolpo serei singig, taun mita tav aiveven aro anig na mila kirikai suai anig pelek kami rina?” ²⁸ Na kitol la polpol ia ta, “Namemtol tala arai amalangas vang ta IAVE katapo uli auai ve numai, asukang na namemtol la lomlononai ta kapo ro ani ka atogon na ainainakai roron nei liuan ira. Asukang na namemtolpo buk palpalatung ve numai ²⁹ ta tara ago ta angridikekai angpokpokai anira. Parik namemta akeke tatam na namem aiveven aro ua na namemta asok suai anim ta luai na marip. Asukang palau ku ago kapa ta vil arikek an ane singimem. Using kana vang, kala po malangas ta IAVE kapo atauia alava luai anim.” ³⁰ Au, na Isak kala itoitonai ani mang sikei a matan angan aniritol na kitol la angan. ³¹ Si tenei vauk lik kitol la palpalatung kuvul angpokpokai aniritol. Le na Isak kala atung iritol na kila angtal-

iungai ta marip. ³² Singina si taun ang palau, kana keve asosokai kimela serei singina na kila antok ia ta dim tanginang i kari tep ang. ³³ Kala atuk ia ta Siba, supsupai ina ta palpalatung. Na asukang, tung si taun ke kipo posong lak a rina ang ta Ber Seba.

³⁴ Esau, si taun kata lapo puat a sangauli na matas aongos, kala osongon a kavulik ang si Beri, i pat vap ang ri It, kana asan ta Iudit. Na kala osongon kapa na Basemat, kavulik ang si Elon i pat vap ang i Itit kapa. ³⁵ Sikei ngono aina ang kilongta po uli vil amamakus ani ri Isak ve Rebeka.

Poso i Atautauia ani Iakov

27 Au, Isak kata lapo lapan paspasal na kalapo mataba. Mang sikei a taun kala songo kana nat tuan ta Esau ta “Kag nat.” Na Esau kala antok ta, “Io, nau kana.” ² Na Isak kala mengen ia asukang ke, “Nalapo lapan kana na parik napa malangas a taun ang naka mat singina. ³ Asukang na ku luk kam usausan ipo akalat, kam vatilau, na kam keve vut na ku pasal ane nei uten na ku an akalat ta ring avus anig. ⁴ Taun ku papok ku me itoitonai amoso ania asukang palau val matan pok ang nau napo uli buk angan ania na ku luk ia ane singig, ani taun nala angan sip le ia nala posong atautauia ua aino le ani na mat.”

⁵ Sikei nia si taun ang akorong ri Rebeka kitapo kokolongong tainau na Isak sipo angmemengenai ve kana nat ta Esau. Asukang na taun a Esau kala ultaliung ane nei uten asian akalat ani tamana, ⁶ kila pasal na kianla mengen ve kari mang nat ta Iakov. Kila antok ia asukang ke ta, “A ku longong tapai! Nata longo-tainau nang a tamam sipo mengen ani tasim ta, ⁷ ‘Ku pasal na kuanla so le ta kag ring avus, na kume itoitonai amoso ania val matan pok ang napo uli buk angan ania, ani taun nala angan le

ia, nala posong atautauia ua e matana i IAVE aino le ani na mat'.⁸ Au, kag nat, ku longong aroron luai na ku abis a sa kana na atatai ua tatana.⁹ Ku pasal ane nei liuan i kara keve vongo na kuan daung le ta pongua na natnat vubukan ro i me, na name itoitonai ani matan pok ang a tamam kapo uli buk ania.¹⁰ Le na ku luk le ia na kuan alis a tamam asi kana angan, na ka posong atautauia ua aino le ani ka mat."¹¹ Na Iakov kala antok ta, "Iau? Esau nang kapo pukun ungan na nau napo pukun ratal palau.¹² Man a mamai kala sigil a pukun ig, nala sa? Kala nas akorong ta napo kapau ia. Varas nganlak kala uak kulug na parik ta posong atautauia."¹³ Sikei kila antok ta, "Kag nat, ku ago ta leng an. Ago na varas ang ka lak iau. Ku abis palau a sa kana napo antok ua tatana. La luk le na ngono vongo lik suke."

¹⁴ Au, Iakov kala pasal na kanla luk le na ngono vongo lik ang na kame la alis rinana na kila itoitonai ani matan pok ang ani tamana.¹⁵ Kila luk a keve sualakai roron luai si Esau voiang katapo sinong nei lu na kala amaus a Iakov tatana.¹⁶ Kila luk kulit i me na kila pakut a ngono kungana na palpal iruna voiang katapo ratal.¹⁷ Le na kila alis ia ta keve pok ang na keve saui i kari la itoiton ang.

¹⁸ Au, Iakov kanla serei si tamana na kala songo, "Mamai!" Na tamana kala polpol, "Io kag nat. Numai nang a si?"¹⁹ Au, kala antok ta, "Nau nang kam ainoai i nat ta Esau. Natala vil apunuk kam atatai anig. Ku sinong atung nang na ku angan tapai si pok ke, le na ku posong atautauia iau."²⁰ Sikei Isak kala sui ia ta, "Au, kag nat, kuta sa sabonai sumasuma nang ani bil ang?" Na kala antok ta, "IAVE kam God kata pakangai anig."²¹ Asukang na Isak kala antok ta, "Au, kanat kag nat, me asung ani na sigil korong ua. Na nanas ta numai akorong nang kag nat ta Esau vo parik."²² Au,

Iakov kala pasal asung na tamana kala sigil ia na kala antok ta, "Kalingam kapo tangis val kalingana i Iakov sikei ngono kungam kapo asukang val ngono kungana i Esau."²³ Si taun ke Isak parik katapa arai kinle ania, using ngono kungana katapo ungan val ke Esau. Ninia vanang a tukulai ina kata posong atautauia ia.²⁴ Au, Isak kala sigil ia na kala sui, "Si? Numai akorong kana kag nat ta Esau?" Na kala antok ta, "Io, nau palau."²⁵ Au kala antok ta, "Kag nat, luk a pok ang na name angan, le na na posong atautauia ua." Na Iakov kala luk dong ia ta pok ang ve kana men wine kapa na kala sonkos.²⁶ Emung ina Isak kala antok ia, "Me asung iau, kag nat, na kume lulus iau."²⁷ Na Iakov kala pasal asung a tamana na kala lulus ia. Au, vuk taun ang kapo lulus ia, Isak kala sain korong a sain i kana keve sualakai na Esau na kala tapasuk na kala posong atautauia na Iakov. Kana posong atautauia asukang ke, "Io, sain i kag nat kapo asukang ta sain i nei matang, voiang a IAVE katala atauia ia.²⁸ God ka alis ua ta langit i mete kuku na tauia i kuli roe. Ku duk luai ta uai i ei na wine tanginang.²⁹ Mang keve pat vap ki abis anim na ki soturungai taun ua. Keve tasim ki abis anim, na ki soturungai taun ua. Riria kipo varas ua ki kun duk ta rikek. Na riria kipo posong atautauia ua ki kun tauia kapa."

³⁰ Au, Isak kala aulei ta mengen na Iakov kala pataliung a tamana. Na akorong palau tasina ta Esau kamela serei i akalat.³¹ Kala itoitonai aroron ani kana matan pok asi an sasagi dong ani tamana tatana. Au, kala palak na kala antok a tamana ta, "Au, mamai, ku sinong atung na ku angan le si sasagian ke, ani ku posong atautauia iau."³² Na tamana kala sui ia, "Au, numai nang a si?" Na kala antok ta, "Nau apok na Esau, kam ainoai i nat."³³ Au, vuk taun ang kapo mengen asukang suke, Isak kala tetek

alava luai na kala sui, “Au, na mang si nang katanla akalat le na kana palau katamela lis pok le anig? Natala angan asip le ia kana aino ani kupo tavas alak, na natala posong atautauia ia kapa. Io, kalapo kakana ta posong atautauia ang. Parik kapa angkoai ani na luk pok ia.”³⁴ Esau kata longong a keve mengen ke si tamana na kala kup alava ta tangis na kala antok ia ta, “Ku posong atautauia iau kapa. Io nau, nau kapa mamai dangis!”³⁵ Sikei tamana kala antok ia, “Tasim kata serei singig ta kapau na kamela luk a posong atautauia ang pat anim.”³⁶ Na Esau kala antok ta, “Kita atuk aro luai nang ania ta Iakov, using katala kapau a matan pongua iau lenginang. Katala luk suai ani kag sinsinong i nat tuan, na kana kala luk kag posong atautauia!” Na kala sui a tamana ta, “Sa mamai, parik kutapa lomon akipai ta ring posong atautauia anig?”³⁷ Na Isak kala polpol asukang ke, “Parik nang. Tasim vanang kana kalapo tu-ainoai anim, na keve tasina natala posong iria ta ki ago neite kana sausaupai. Natala posong atautauia ia ta uai i ei na vaen tanginang. Kalapo asukang vanang. Nau parik napa angkoai si posong ta mang sa anim nang ka pok petekai. Kalapo kovek nang, kag nat!”³⁸ Na Esau kala sui ta, “Mamai, kupo atogon ta sikei palau a posong atautauia? Mamai, napo sokotuk ua ta ku posong atautauia iau kapa.” Na Esau kala tangis alava.³⁹ Au, Isak kala posong dong ia ta vuk mengen asukang ke, “Longong! Kam ring asi ago ka ago akipai ani roron na tauia i nei roe, na ka ago akipai ani keve langit i mete kuku.”⁴⁰ Ku igenen visvis ta samele na ku abis ani tasim. Sikei, ka serei lak a taun ku mamal ani ago neite kana sausaupai na kula sip pelek ia.”

Iakov Kata Sip

⁴¹ Io, le si taun ang Esau kalapo uli atogon marala lava ani Iakov le si posong atautauia ang tamana kata posong dong ia tatana. Asukang na kalapo lomlomonai ta, “Uring lik a mamai nang ka mat. Man kala mat, io nala raung suai ani tasig ta Iakov.”⁴² Au, taun ri Rebeka kila longong a mengen ang si Esau, kila songo na Iakov na kila antok ia ta, “Tasim nang ta Esau kapo alos pulakai ta kana lomlomonai asi raung anim.”⁴³ Ku longong aro iau, kag nat. Ku sip sumasuma palau ane si lavam ta Laban e Aran.⁴⁴ Na ku ago e iang ve nia ani mang rukun taun tung kana marala anim a tasim ka livus.⁴⁵ Man kala livus kana marala na kala lomon taun a sa kuta abis ia ane singina, naka alis mengen anim asi kam papok. Kapo rikek ani milong aongos milong mat pelek iau si sikei palau a vuk taun.”

⁴⁶ Na Rebeka kala antok a Isak asukang ke, “Napo kirik luai nang ani ago kuvul ve ngonon omog ke i ri It. Man a Iakov kala kun osongon korong kapa singiria, loi, kag to parik luai kapa angkoai si ka roron.”

28¹⁻³ Asukang na Isak kala songo na Iakov na kala pinipini ia ta mengen asukang ke, “Ku ago luai ta osongon an ta sikei i keve aina ke i Kanan. Ku tapasuk na ku pasal ane Padan Aram ane si tivum ta Betuel, tamaria i rinam. Ku luk ta mangsikei i kana keve kavulik a Laban ani kam aina. Laban nang kapo tauria i rinam.” Isak kata posong dong kapa ia ta poso-atauia ke, “God Tavirimok Luai ka vil atauia ua. Ka apolokai ani kam polpolokan ki serei a matan vap lava luai.”⁴ Ka alomonaus imi ve keve matan tivum na ka alis imi ta roe ang, kana kupo ago ia val sokoung. Roe ang nang God katala atogon a Abaram tatana.”⁵ Au, Isak kala mengen asip na

kala asok na Iakov asi kana pasal ane si Laban e Padan Aram. Tamana i Laban ta Betuel le Aram. Na ri Laban kilongpo angtaumal ve ri Rebeka. Na ri Rebeka vanang kipo rinarilong i ri Iakov ve Esau. ⁶Si pangau i taun ang Esau kala longong ta Isak katakana poso-atauia na Iakov na kala asok suai ania ane Padan Aram asian luk ta kana aina le iang. Na taun kata poso-atauia ia kata pinipini ia ta ka ago luai ta osongon an ta sikei i keve aina ke i Kanan. ⁷Na Esau kala kun longong ta Iakov katakana longong a tamana na rinana na kala pasal ane Padan Aram. ⁸Le iang Esau kala kinle ta tamana kapo kirik ani ri aina i Kanan. ⁹Asukang na kala pasal ane si matan vap ang si Ismael, mang nat ang si Abaram, na kanla osongon kana mang kavulik kana asan ta Ma-alat. Tauna i Ma-alat ta Nebaiot. Osongon ke kata vil a tataot lava na mang keve aina ang katakana osongon lenginang iria.

Kalinga nei Orodung

¹⁰Io, Iakov kala papelek a Berseba asi kana pasal ane Aran. ¹¹Au, nei liuan i kana paspasal kanla serei si mang vuk ring na kala vong ania. Na kala lomlomoni ani ka matung ausai ani tenei vong ang e iang. Kala luk a mang sikei a vuk iat asi kana kirang vangang na kala pok suai asi kana rot. ¹²Taun kalapo rot kala arai ani mang sikei a kikiklakan kapo tung asiang le mete kuku ane kuli vunep. Kana keve angelo a God kitapo pasal angpok kuluna. ¹³Na IAVE kapo tung e pangkul. Kala mengen asukang ke, “Nau kana na IAVE, nia palau a God, nang a tivum ta Abaram na tamam ta Isak kilongpo lomlomoni singina. Naka alis imi ve keve matan tivum ta roe ke kana kupo matung singina. ¹⁴Matan tivum ki duk pitpitliu luai. Ki polok apapanai alava luai ane si keve matana i malu aongos i kuli rina. Naka asereai ta

sikei le nei liuan imi voiang na mamain ta matan vap aongos i kuli rina ke ki luk kari alomonus le singina. ¹⁵Teng akit a mengen ke. Nau kana ve numai. Naka aiveven ua si kam keve paspasal aongos. Na emung nala songo pok ua ane si roe ke, using parik luai napa angkokoai si papelek anim tung si nala vil korong a palpalatung ang natala palpalatung ia ve numai.” ¹⁶Au, na Iakov kala tapan-gun na kala lomlomoni ta, “Pua, kapo tutuman luai, IAVE kana kapo ago si vuk vunep ke, na parik natapa malangas tatana.” ¹⁷Vuk leng lava kalapo serei singina na kala antok ta, “Vuk vunep ke kana kalapo vil a leng iau. Kapo tutuman luai, oring ke kana kapo lu si God, na kana na takaman i mete kuku.”

¹⁸Si tenei vauk lik Iakov kala tapasuk na kala luk a iat ang kata kirang vangang tatana na kala atung atung ia na kala vekai rul i oliv kuluna. ¹⁹Na kala atuk a ring ang ta Betel, supsupai ina ta lu si God. Aino kitapo uli posong ania ta Lus. ²⁰Eiang Iakov kala vil a mang palpalatung ve God asukang ke, “Man ku auai ve nau, na man ku ararai bat anig si paspasal ke napo pasal ia, na man kapa ku alis pok na ku amaus iau, ²¹na man nala vil korong ia ta nanla serei pok si kana lu na mamai, io, man ku pakan-gai anig asukang suke, nala luk vang ua val kag God, IAVE. ²²Akanangai ke kana natala atung atung ia kalapo kam lu. Le si keve tauia ang ku alis iau tatana, nala alis pok ua ta tataot-sangauli iria aongos.”

Iakov Kata Angruduai ve Laban

29 Au Iakov kala pasal na kanla serei si palpal roe ang si matan vap ang si ring ipo sanglak ta makarap. ²Eiang kala arai ani potol a kuvkuvulan i sip-sip na kipo matung ngere mang sikei a dim. Kitapo ainuinum ri sipsip si dim ang. Vuk iat i nguruna i dim ang kat-

apo vuk iat lava, ³ na si taun na ri sipsip kianpo ago kuvul eiang, vap ipo aiveven ang aniria kipo uli ul suai ani iat ang le na ki ainum iria. Emung ina kipo uli ul pok ani iat ang bat a nguruna i dim ang. ⁴ Au, Iakov kala serei eiang na kala sui na vap ang ta, “Au si, keve tungag, nami akorong kana le voi?” Na kila antok ta, “Namem nang le Aran.” ⁵ Au, na kala sui iria ta, “A, mipo nas kana na Laban, nang a tivuna ta Naor?” Na kila antok ta, “E, namempo nas ia.” ⁶ Na Iakov kala sui ta, “Au sa, kapo to aro palau?” Na kila antok ta, “E, kapo to aro. A! Ta kana kavulik kana ia ta Rakel kapo pakasang ve kari keve sipsip.” ⁷ Na kala antok ta, “Apua, makarap kana kapo ago e pangkul lak. Parik lak kapa taun si songo aiton ani ri sipsip asi kari rot. Mi ainum iria, le na mi songo iria asi kari anangan. ⁸ Sikei kila antok ta, “Parik kapa angkoai tung a keve sipsip aongos kila seserei, io kila ul suai vanang ani iat ke na namem la ainum vang a ri sipsip aongos.” ⁹ Au, taun ang kapo angmengenai lak ve ria, Rakel kamela serei ve keve sipsip ang si tamana. Katapo kun katakai i aiveven sipsip kapa. ¹⁰ Tamana i kavulik ke kapo tauna i rinana i Iakov. Au, kamela serei ve keve sipsip ang si tamana na Iakov kala arai ania na kala paliu na kala ul suai ani iat ang na kala ainum a keve sipsip ang si lavana. ¹¹ Si vuk taun ang Iakov kalapo maramarak arikek luai. Ka lulus ia, ka tangis alava luai ta uruk. ¹² Na kala antok ia ta kapo angtogon ve tamana na ninia kapo nat si ri Rebeka. Au, Rakel kala sang pok na kanla antok a tamana. ¹³ Taun a Laban kata longong a akusku i tipasina ta Iakov, kala pasal sumasuma asian ruduai ania. Kala vongok ia na kala lulus ia, le na kala songo alak ia ane nei lu. Eiang Iakov kanla atatai ia ta keve bil aongos ang kata serei singina.

Aina ani Iakov

¹⁴ Asukang na Laban kala antok ia ta, “Numai kupo palpal ig atutuman luai.” Au, Iakov kataala ago na sikei a ulen ve nia, ¹⁵ na Laban kala antok ia asukang ke, “Kupo tipasig, sikei napo misag ani ku abis palau anig. Ku posong amalangan a samui ang kupo buk ia.” ¹⁶ Au, Laban katapo atogon kana pongua na kavulik, anu aino ang kana asan ta Lea, na vopo using ania nang Rakel palau. ¹⁷ Lea katapo ararai ro, sikei Rakel katapo ararai talupus luai si pukun ina aongos. ¹⁸ Iakov katapo buk a Rakel, asukang na kala antok a Laban ta, “Naka abis anim ani limalengua na matas aongos, na emung ku lis iau ta kam kavulik tanginang ta Rakel ani na osongon ia.” ¹⁹ Na Laban kala antok ta, “Pua, kapo roron luai ta na alis ia ane singim na parik ta ane si mang igenen petekai. Ku ago eke ve nau.” ²⁰ Au, le iang Iakov kala abis ani limalengua na matas aongos asi luk ani Rakel. Na limalengua na matas ang kata asukang ta rukun taun lik palau using kana vubuk ani kavulik ke katapo tavirimok.

²¹ Emung ina Iakov kala antok a Laban ta, “Au, ku lis iau vang ta kag aina. Kag taun i abis ania kala kamus na kana nalapo buk ago ve nia.” ²² Asukang na Laban kala songo akuvul aongos na vap i ring ang na kala teng a mang sikei a matanangan. ²³ Sikei si tenei ngelik sagup, kala songo le na Lea na kanla alis a Iakov tatana. Na Iakov kala rot ve nia. ²⁴ Laban kata alis kapa kana ainan asosokai ta Silpa ani kan asosokai si Lea. ²⁵ Au, si tenei vauk Iakov kala tapan-gun na kala taping ta Lea eiang. Na kala antok a Laban ta, “Au, marai sa kana kupo vil iau asukang ke? Nata abis anim asi kag osongon ani Rakel. Na marai sa kana kutala kapau iau?” ²⁶ Na Laban kala atatai ia asukang ke, “Kamem

laulauan eke parik kapa ainak ani kavulik emung kan osongon aino ani kavulik aino ang. ²⁷ Parik. Sikei kapo ro. Ku akamusai tapai ani limalengua na taun i matan angan i osongon ke ve Lea, na emung ina namemla alis ua kapa ta Rakel. Sikei, kula abis pok le vanang na mang limalengua na matas.” ²⁸ Au, kila akamusai tapai ani matan angan i osongon ani Lea na emung Laban kala alis ia ta Rakel ani ka osongon ia kapa. ²⁹ Kata alis kapa ta kana ainan asosokai ta Bila ani ka asosokai si Rakel. ³⁰ Au, na Iakov kala kun ago ve Rakel, na kata buk alava luai ania sikei Lea parik. Na Iakov kata abis ani Laban ani mang limalengua na matas aongos pok an.

Inatus si Iakov

³¹ Au, IAVE kata arai ta Iakov parik katapa buk a Lea, na kala asereiai ania ta Lea ka atogon nat, sikei Rakel ka ngolo. ³² Asukang na Lea kala atogon kana sungsungukan na kala ingus kana nat tauan. Na kala lomlomoni asukang ke, “IAVE katala arai korong ani kag mamakus. Kala koi vang kana ta kag tauan kala kun buk anig.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Ruben. ³³ Au, kala anguan vinga an na kala ingus kana mang nat. Na kala lomlomoni ta, “IAVE katala nas ta kag tauan parik lak kapa buk iau, na kala alis iau kapa ta mang nat ke.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Simeon. ³⁴ Au, na kala anguan vinga an na kala ingus kana mang nat. Na kala lomlomoni ta, “Au, kana vang nganing kisngag kala pataun iau, using natala ingus kana potol a nat.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Levi. ³⁵ Au, na kala anguan vinga an na kala ingus a mang nat na kala lomlomoni ta, “Si nat ke, naka alatun a IAVE.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Iuda.

Au, emung i nat ke, parik kata lapa anguan ingus an ani rukun taun lik.

30 Au, Rakel kala arai ta parik kapa angkoai si ingus korong ta ring nat anirilong ve Iakov na kala atogon vinga maiten ani tasina. Na kala antok a Iakov ta, “Ku alis ta kag ring nat vei nganing naka mat ta mese!” ² Iakov kala marala na kala antok ia, “Au sa? Nau nang naka luk a pangau ang si God, voiang ninia kapo teng akit ua si atogon nat?” ³ Au, na Rakel kala antok ia ta, “Kapo ro, sikei kana kag ainan asosokai kana ta Bila. Ku ago tapai ve nia na ka ingus tapai ta kag ring nat, na le si nat ang, na kun tutapong apolokai ta kakag ta kun matan vap.” ⁴ Asukang na kala alis a Iakov ta kana ainan asosokai ta Bila ani kan rot ve nia asukang ta kana aina. Io, na Iakov kala rot ve nia ⁵ na kala atogon kana sungsungukan na kala ingus a sikei a nat. ⁶ Au, na Rakel kala antok ta, “God kana vang katala asapang iau. Katala longong iau, na kala alis nat anig.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Dan. ⁷ Au, Bila kala anguan vinga pok an na kala ingus kana vapongua i nat. ⁸ Na Rakel kala antok ta, “Nata atogon angkasai lava ve tasig na kana nala dual.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Naptali.

⁹ Au, Lea kala arai ta parik kapa anguan ingus an na kala kun songo ani kana ta kun ainan asosokai ta Silpa na kala kun alis ania ane si Iakov ani kan kun ago ve nia asukang val kana aina. ¹⁰ Eiang Silpa kala kun ingus ta mang sikei a nat ani Iakov. ¹¹ Na Lea kala antok ta, “Pua, kag bil roron luai!” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Gad. ¹² Ago lik na Silpa kala anguan ingus pok an ani kana vapongua i nat ani Iakov. ¹³ Na Lea kala antok ta, “Pua, napo maramarak luai! Ri aina aongos kana ki posong iau ta nau a aina

maramarak.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Aser.

¹⁴Kalapo vuk taun vunga lik na taun i kopkapos kon kala serei. Mang taun Ruben kala pasal ane matang na kanla sabonai ani mang keve uriuri roron. Kala luk le ia na kamela alis a rinana ta Lea tatana. Au, Raket kala arai ania na kala antok a Lea ta, “Pua tasig, ku alis kapa ta kag ta kun keve uriuri ani taun na inum ia nala kun atogon vinga.” ¹⁵Sikei kala antok ia asukang ke, “Sa, parik kupa angkoai lak? Kutala luk pakang iau ta kag tauan, na kana kulapo anguan buk luk pakang anig ta keve uriuri ke.” Na Raket kala antok asukang ke, “Kala ro luai, nganlak tenei vong ke Iakov kame rot ve numai, ngenget ani keve uriuri ke.” ¹⁶Asukang vanang na taun a Iakov kata papok le matang tenei ngelik ang, Lea kata pasal na kanla ruduai ia na ka antok ia ta, “Natala seupok nang ua ta mang keve uriuri i la alis ta kag nat, ani ku ago vong nganlak ve nau.” Asukang na si tenei vong ang kala rot kuvul ve nia. ¹⁷Na God katakana longong korong a Lea na asukang kala anguan vinga pok an na kala ingus ta kana vapalpalima i nat ani Iakov. ¹⁸Na kala antok ta, “God kana kapo seupok iau using natala alis kag ainan asosokai ane si kag tauan.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Isakar. ¹⁹Na kala anguan vinga pok an na kala ingus kana valmalesikei i nat ani Iakov. ²⁰Na kala antok ta, “Kana God kapo alis iau ta alilis talupus luai. Kana vang kisngag ka aminaung singig using natala ingus ania ta limalesikei a nat aongos.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Sebulun. ²¹Si mang vuk pangau pok emung ina kala ingus kana kavulik na kala atuk ia ta Dina. ²²Au, emung ina God kala lomlomonai pok ani Raket. Kata longong kana tangis na kala itoiton pok a laka ipo matung nei vinga ta ri

popo lik. ²³Au, na kala vinga na kala ingus a sikei a nat. Na kala antok ta, “Si taun ke God katakana luk suai ani kag mese. ²⁴Kapo roron ta IAVE ka alis anig ta kag mang sikei pok a nat.” Le si mengen suke vanang na kala atuk a nat ang ta Iosep.

Iakov Kata Serei Atauia

²⁵Emung i Raket i la ingus tapai ani Iosep, Iakov kala antok a Laban asukang ke, “Almug, kalapo taun ani ku atalipai anig na naka papok ane si kag rina akorong pok. ²⁶Ku alis iau ta kag ngono aina na kag inatus kana nata mela abis amarai aniria singim, na naka pasal. Numai akorong kupo malangas aro luai ani abis lava ang natala teng anim tatana.” ²⁷Sikei Laban kala antok ta, “Man kupo ainak, napo sokotuk ani ku ago. Natala arai si kag keve tangatangai ta IAVE kapo vil atauia iau using numai palau. ²⁸Kapo ro, posong kam samui na naka seupok ua.” ²⁹Na Iakov kala antok ta, “Numai kupo malangas aro ta natalapo abis alava luai anim, na kupo malangas aro ta kam keve vongo kita polok aro si kag aiveven. ³⁰Menlik ang kutapo atogon ia aino ani kag serei eke, kana katakana polok alava luai. Si saka oring an natapo ago singina IAVE katapo vil atauia ua. Sikei nei akorong vang kakag ta kun taun si abis akorong anig na kag inatus?” ³¹Au, Laban kala sui ia ta, “Naka alis vang kana ua ta sa?” Na Iakov kala polpol ta, “Ago ta alis an anig ta mang sikei a bil. Sikei man ku abis a ring sikei a bil palau anig, naka aiveven aliu lak tapai ani kam keve vongo. ³²Napo buk ani tarung ainainakai asukang ke: Atalipai anig na nakan pasal nei liuan kam keve meme na kam keve sipsip, na nakan irang suai nei liuan iria, riria kipo atogon salik na riria kapa kipo ituitumai na kipo pukun miting. Riria vanang, kilapo kag samui. ³³Kag atutuman si bil ke ka serei amalangas singim iles lak,

man kupo buk ararai pok ani samui ke ku seupok iau tatana. Saka meme vo sipsip an parik kapa atogon salsalikai kime serei lak nei liuan i kakag ta keve vongo, ka malangas singirung aongos ta nata tainau iria.”³⁴ Au, Laban kala antok ta, “Io, napo ainak luai. Kapo ro ani ka asukang palau val kutala posong atangis ia.”³⁵ Na nia si taun ang akorong Laban kala pasal na kanla irang suai ani keve meme tauan vap po ituitumai na salik ang, na asukang kapa si keve meme aina aongos ang. Keve sipsip kitapo atogon ituitumai posok singiria na keve sipsip miting aongos kata irang suai kapa aniria. Riria aongos vang kana kata alis kana keve nat ani ki an aiveven iria.³⁶ Kila pasal ane ring vunga akipai ani Iakov. Pangau ang nei liuan irilong ve Iakov, kipo angkoai si pasal ania ani potol a taun aongos. Au, na Iakov si taun ke katapo aiveven lak kana mang keve vongo na Laban.

³⁷ Au, Iakov kanla tangai le ta mang keve ngakan lik i mang keve ei posok. Kala dek suai ani palpal i kulit iria ani ki atogon salsalikai.³⁸⁻³⁹ Le na kamela asiang iria nei keve vulvul ipo inum ang ta ri vongo, ani taun ki serei sime inum, bil ang kapo matung amalangas luai e noria. Taun ri vongo aina kila pukun manas ta buk tauan, na ki pasal sime inum, kimela ago kuvul ve keve vongo tauan e mete keve ngakan ang. Na si selen ke nganlak kila ingus na keve natnat tanginang atogon salik na pukun ituitumai kapa.⁴⁰ Na Iakov kala irang suai ani keve natnat tanginang lik ang apetekai, na mang matan ang kala atung iria ani ki tu talang a keve vongo salik na pukun miting ang si Laban.⁴¹ Na taun a keve vongo aina vap po dual ang kila pukun manas, Iakov kala amatung a keve ngakan ang e noria ani ki ago kuvul mete nem ang.⁴² Si keve vongo vo ngau ang parik katapa abis iria asukang

ke. Asukang na si selen ke, vap po pukun ngau ang kita pasal ane si Laban, na keve anu dual kita pasal ane singina.⁴³ Au, si selen ke Iakov kata serei atauia alava luai na kala kun atogon ani kakana ta kun tangan vongo lava luai akorong. Kata atogon kapa kana keve asosokai i ri aina na ri tauan, na kana keve kamel na keve dongki kapa.

Iakov Kata Sip Pelek a Laban

31 Na Iakov kala longong kana keve nat a Laban kipo angtokai ta, “Iakov nang katala luk aongos a sa na tamara katapo atogon ia na kala tauia le si kana keve bil a tamara.”² Na kala arai ta karilong angtunganan ve Laban parik katalapo anguan roron an val aino.³ Asukang na IAVE kala antok ia asukang ke, “Ku papok ane si roe ang si keve tamam na kam pat vap akorong. Naka auai ve numai.”⁴ Au, Iakov kala alis mengen ani Rakel ve Lea asi karitol me angruduai si ring ang kana keve vongo kitapo ago singina.⁵ Na kala antok irilong asukang ke, “Napo arai ani tamamilong na nalapo arai ta kana lauluan ane singig kalapo petekai ani aino. Sikei God ang si mamai kapo uli auai lak ve nau.⁶ Milongpo nas ta nata abis ani tamamilong ta kag dual aongos,⁷ sikei lak katapo kapau alava iau na ka sasakol kag keve seuseupok amatan sangauli aongos a taun. Sikei God parik katapa atalipai ania ani ka vil arikek iau.⁸ Si man katapo antok ta keve vongo ituitumai ang kapo kag samui, nganlak a keve vongo ang ki ingus asereai ani ri anu ituitumai papalik. Na si man ka antok ta keve anu salik ang ki kag samui, nganlak ki ingus asereai ani ri anu salik papalik.⁹ Asukang vanang na God katala luk suai ani kana keve vongo a tamamilong na katala alis iau tataria.¹⁰ Si taun ipo apitus, nata atogon a mang sikei a orodung. Nata tun alak na nala arai ta

keve me tauan aongos ang kitapo ago kuvul ve keve me aina, kipo atogon salik na pukun ituitumai. ¹¹ Au, asosokai si God kala songo iau ta, 'Iakov!' Na nala polpol ta, 'Io, nau kana.' ¹² Na kala antok iau asukang ke, 'Tun alak na ku arai ta keve me tauan suke kipo ago kuvul ve keve me aina, riria aongos kipo atogon salik na pukun ituitumai. Napo pakangai anim asukang ke using napo nas aro a keve lau ang a Laban kata abis ia singim. ¹³ Nau kana na God voiang kutala palpalatung ve nau e Betel. Na kutala akanangai ani kam palpalatung si vuk iat ang. Kana, ku tapasuk suai ani ring ke na ku papok ane si rina ang kita asereai anim singina.'" ¹⁴ Au, ri Rakel ve Lea kilong tala longong a akusku ang si Iakov na kilongla mengen ia asukang ke, "Parik namemlong pa anguan atogon an ani kamemlong palpal i togtogon ang si tamamemlong. ¹⁵ Lenginang namemlong lapo bil val sokoung e matana. Katala atos tatamemlong na kala angan aongos na samui imemlong. ¹⁶ Kalapo tutuman luai asukang ke ta kana keve tauia voiang God kata luk suai ania, kalapo kakamemlong ve kamemlong inatus."

¹⁷⁻¹⁸ Au, Iakov kala tapasuk asi kana pasal pok ane si roe ang si tamana ta Aisak e Kanan. Kala agon kana ngono aina ve inatus kuli kamel na kila pasal. Kana keve vongo aongos na kana keve togtogon aongos i kana asereai ang e Padan Aram, kata apasal iria eno. ¹⁹ Aino, si pangau ang a Iakov katanpo tok sipsip singina, Rakel kata luk musik a keve tangatangai ang i neina i lu si tamana, na Iakov parik kapa nas. ²⁰ Na mang anu, Iakov kata kapau na Laban le Aram ta tav mengen amalangas ania ta kalapo usausa asi sip pelek ania. ²¹ Au, Iakov kala tapasuk na kala sip veai ani kana togtogon aongos. Kanla ngum

putuk a Iuperetes na kanla palak taun a palpal kuli putput ang e Gilear.

Pisu si Iakov ve Laban Kala Ro

²² Si vapotol i taun Laban kala longong ta Iakov katala sip. ²³ Asukang na kala songo aiton a keve tungana na kila lu using na Iakov. Si va limalengua i taun kanla sabonai ania si palpal kuli putput ang e Gilear. ²⁴ Si tenei vong i taun ang, God katala mengen a Laban nei orodung asukang ke, "Ku aiveven ta ku ago ta asuai an ta vuk mengen rikek vo mengen roron ane si Iakov." ²⁵ Io, ninia si taun ang, Iakov katapo atu lu eiang e palpal kuli putput, na Laban kanla sabonai ania eiang. Asukang na ri Laban ve keve tungana kila kun atu lu eiang. ²⁶ Au, Laban kala ki na Iakov asukang ke, "Marai sa kuta abis a lau rikek ke? Kuta kapau iau si sa? Marai sa kuta akos suai ani kag ngono kavulik val vap amiming si taun i visvis? ²⁷ Marai sa kuta sip musik asukang? Marai sa parik kutapa mengen amalangas aro? Man kuta mengen amalangas aro, nala vil matan angan asi kara angatatungai ta uruk na mikamika na tangam. ²⁸ Marai sa parik kutapa atalipai anig ani na lulus atatung a keve vuvui ke na ngono rinaria? Sikei kutala vil a lau nio asukang ke! ²⁹ Napo atogon kana na kitmat si vil arikek anim, sikei God ang si tamam kata antok vong iau asi kag ago ta asuai an ta vuk mengen roron vo mengen rikek dong anim. ³⁰ Napo malangas ta kutala tapasuk suai using kam vubuk lava luai ani ku papok ane si tamam. Sikei marai sa kuta tainau na keve tangatangai i neina i kag lu?" ³¹ Na Iakov kala antok a Laban asukang ke, "Natapo leng ta ku teng apok kam ngono kavulik. ³² Sikei kapo ro, man ku sabonai ta sikei imem kapo teng kam keve tangatangai, igenen ang ka mat. E mataria i keve tungara ke, numai akorong ku ararai ta man kapo atogon ta

bil kapo kakam na kapo ago eke singig, ku luk ia.” Iakov parik katapa malangas ta Raket nang kata tainau na keve nem ang. ³³ Au na Laban kala palak nei lu si Iakov, na nei lu si Lea, na si ngono ainan asosokai ang, sikei parik katapa sabonai ta bil. Kala soung le nei lu si Lea na kamela palak akorong nei lu si Raket. ³⁴ Io, na Raket kataala amunai ani keve tangatangai ang e neina i kana sinsinong i kuli kamel na kala gon lakat kuli sinsinong ang. Au, Laban kamela gule pulakai e nei kana lu, sikei parik kapa sabonai ta bil. ³⁵ Na Raket kala antok a tamana ta, Mamai, ku ago ta atu marala an anig si kag tav tadut e matam, sikei napo ulen nang.” Asukang na kata gulegule tav sabonai ani keve tangatangai ang.

³⁶ Au, na Iakov kala tapasuk na kala sui marmaralan a Laban asukang ke, “A, nei kag rikek evoi? Saka lau rikek an nata abis ia ane singim na kumepo lu using iau asukang ke? ³⁷ Kutala gulegule alava si kag keve togtogon. Au, kutala sabonai akorong ani sa nang kapo kakam i nei kam lu akorong? Asinong ia eke e ring malangas, e mataria i kam keve angtogon na kakag kapa. Au na ki antok vanang ta ke si ta bil akorong. Sikei, ku arai, kapo kovek luai nang! ³⁸ Nata ago ve numai na pongua na sangauli na matas amot sipo aiveven ani kam keve sipsip na kam keve me, na parik kitapa akau a mat lik tapai. Na parik kapa natapa angan lik ta sikei a sipsip tauan i kam keve vongo. ³⁹ Man ri kauvek loi kitame rangas ta mang vongo, parik natapa akalit ua tatana, using nau akorong natapo uli seupok musik ania. Au, na man kita tainau tenei vong vo tenei ias, kutapo uli sungil anig asi seupok ania. ⁴⁰ Kag ago katapo asukang ke: Ngan i sinang katapo ngan iau tenei ias na mulak lava katapo meng iau tenei vong, na parik natapa rot aroron. ⁴¹ Kat-

apo asukang ke ani pongua na sangauli na matas aongos ang natapo ago ve numai. Nata abis a sangauli na puat a matas ani kam ngono kavulik na limalesikei a matas ani kam keve vongo. Ani kag seuseupok, kuta sasakol ia a matan sangauli aongos na taun. ⁴² Sikei napo nas ta God kata pakangai anig. Ninia palau na God ang mamai ta Aisak kapo mamaila ania, na vuivui ta Abaram kata using ia, man ninia parik katapa pakangai anig, kula asok suai anig kovek luai i bil. Sikei kataala arai ani kag kui na kag abis lava na asukang kala ki bat ua tenei vong.”

⁴³ Au na Laban kala polpol a Iakov asukang ke, “Ngono aina ang, kag ngono kavulik. Na karilong inatus, kakag ta inatus, na keve vongo aongos ang, kakag kapa. Keve bil aongos eke kapo kakag. Sikei nala abis sa akorong vang kana ani kag ngono kavulik na karilong matan inatus? ⁴⁴ Me na tarung palpalatung kuvul, na karung palpalatung ka tung akit val karung akanangai.” ⁴⁵ Au, asukang na Iakov kala luk a mangsikei a iat na kala atung atung ia. ⁴⁶ Na kala asok kana vap ta “Mi lukluk iat ane ke.” Na kimela asinong kuvul na keve vuk iat ang si sikei a kirim, le na kila matan angan eiang ngere kirim ang. ⁴⁷⁻⁴⁸ Au, Laban kala antok ta, “Kirim iat ke kapo tung akanangai ani karung palpalatung si taun ke anginang.” Le si mengen ke vanang na kana asan a ring ang ta Galer, supsupai ina ta kirim i akanangai. Laban kata posong ia si kana mengen ta Iegar Sa-aduta, na Iakov kata posong ia si kana mengen ta Galer. ⁴⁹⁻⁵⁰ Na Laban kala mengen kapa ta, “IAVE ka ararai anirung si taun tarung po ago angpetpetekai anirung pok. Man kula tav aiveven aro ani kag ngono kavulik, vo man kula osongon ta mang keve aina atava irilong, kupo malangas ta God kapo arai anirilong si karung angmengenai kana, kantanem tarung papalik tarungpo ago si vuk taun

ke.” Le si vuk mengen suke na kana mang asan a ring ang ta Mispa. ⁵¹ Au Laban kala mengen kapa na Iakov asukang ke, “Kana vang kana na kirim iat ke na kana vang kana na iat ke natala atung ia nei liuan irung, ⁵² kilongpo akanangai ani nau na ago ta pasal liu irilong ane si kam palpal roe, na numai kapa ku kun ago ta pasal liu an ane si kakag ta palpal asi vil arikek pok anirung. ⁵³ God ang si ri Abaram ve Naor na tamarilong, ninia kapo arai anirung na ninia vanang ka saupai anirung ta mengen ke kana kapo tutuman vo kapo tav tutuman.” Asukang na Iakov kala palpalatung mete Igenen Mamaila ke IAVE, voiang a tamana ta Aisak kapo mamaila ania, ⁵⁴ na kala sul-suluk kana alilis ane singina eiang e palpal putput na kala songo kana petau asi me matan angan. Emung i kari matan angan kila rodot aongos e iang. ⁵⁵ Si tenei vauk lik Laban kala tapasuk na kala lulus atatung a keve tivuna na kana ngono kavulik na kala ponsong atautauia iria aongos. Au le na kala papelek iria na kala papok ane si kana rina.

Iakov kata Papok ane si Esau

32 Na taun ang Iakov kalapo kun akikik kak using ani kana paspasalan, na keve angelo si God kimela angruduai ve nia. ² Taun kala arai aniria na kala posong ta, “Pua, nala arai ani kana kuvkuvulan a God!” Le si oring ang vanang na kala atuk a ring ang ta Manaim. ³ Taun ang tasina i Iakov ta Esau katapo ago e Seir si palpal Edom. Na Iakov kala asok igenen aino ane singina ⁴ velai ani pinipini ke, “Mianla mengen kag tulava ta Esau asukang ke, ‘Kam asosokai ta Iakov kapo mengen ta, ‘Natanla ago aongos a taun ke si Laban tung kana. ⁵ Napo atogon bulumakau, dongki, sipsip, me, na keve tauan na ri ainan asosokai miang. Na kana napo alis a mengen amalangas ke ane singim, kag

tulava, ta man kapo koi ua na man kupo roron na tarung an angruduai.” ” ⁶ Au na taun a keve vap i asok ang kimela serei pok si Iakov, kimela antok ia ta, “Namemtala pasal na namem anla serei si tasim ta Esau. Au na kame lapo pasal nang si me angruduai ve numai. Na 400 na igenen kipo auai ve nia.” ⁷ Na Iakov kala longong a bil ke na leng ve makus lava kala sip ia. Asukang na kala pag-pagal na vap po auai ang ve nia ane si pongua na kuvkuvulan. Na keve sipsip, keve me na keve bulumakau na keve kamel aongos ang kapa. ⁸ Kapo lom-lomonai ta man a Esau kala serei korong na kamela visvis a mangsikei i ngono kuvkuvulan ke, anu vopo kalakala ang kila angkoi si sip. ⁹ Au, Iakov kala pagal iria le na kala sokotuk asukang ke, “God, kupo God si vuvui ta Abaram, na kupo God si mamai ta Isak. Io, numai IAVE, kutala antok iau ta man nala papok ane si kag rina na kag vap akorong pok, kula atautauia iau. ¹⁰ Parik napa koi a keve roron ve keve lau tutuman ke kutala asereai ania singig, kam asosokai. Taun nata paputuk a sung ke e Ioridan, natapo teng palau kag vuk kipa. Sikei kana, kag togtogon kala serei si pongua na kuvkuvulan. ¹¹ Napo sokotuk ua kana ta ku akala iau pelek a tasig. Napo leng luai ta nganlak ka serei na ka raung aongos imem kuvul ve keve aina natan ke na kari inatus. ¹² Kag sokotuk using kuta antok iau ta ku atautauia iau na ku apolokai ani kag pat vap ani ki duk val kone i ngerelo, na ki tav taot korong aniria.” ¹³ Kala kamus kana sokotuk na Iakov kala rot a vong ang eiang. Au na kala pilak le nei liuan kana togtogon using kala lomlomonai ani mangsikei a alilis ani tasina ta Esau. ¹⁴ Kana vang a keve alilis. 200 na me aina na 20 na anu tauan. 200 na sipsip aina na 20 na anu tauan. ¹⁵ 30 na kamel aina ve kari keve natnat. 40 na bulumakau aina na 10 na

anu tauan. 20 na dongki aina kapa na 10 na anu tauan. ¹⁶Au, kala pagal angpotok taun kana keve asosokai ta siksikei a kuvkuvulan i keve manmanik aongos ang na kala antok iria, “Mi pasal aino iau, na ka uli atogon ta pangau e nei liuan i keve siksikei a kuvkuvulan i manmanik ang.” ¹⁷Eiang kala pinipini na asosokai vo tung aino ang asukang ke, “Man a tasig ta Esau kala duai ua na kala sui ua ta, “Taukai im ta si? Ku ane voi? Na si kapo tauk i keve manmanik ke kipo pasal aino ua?” ¹⁸Na ku polpol ia ta, “Kag igenen lava, kam asosokai ta Iakov kapo tauk iria. Na kipo kakam nang ta alilis. Na ninia nang a Iakov kapo aimung imem.” ¹⁹Kala pini kapa na vapongua na vapotol i asosokai, na riria aongos kipo auai emung i keve kuvkuvulan manmanik ang ta man a Esau kala duai iria ki polpol ta sikei palau a vuk posong ang, ²⁰na ki antok ia ta, “Arai, kam asosokai nang ta Iakov kapo aimung imem.” Iakov katapo lomlomona asukang ke ta, “Man kana naka asok aino na keve alilis ke, kala vinga marip anig nanging. Au na emung man kala arai korong anig kala angkoai si ruduai anig val napo tasina.” ²¹Asukang vang a keve alilis ang kita pasal aino ani Iakov, na ninia kala rot pok le na vong ang si kari vuk oring.

Angpuagai si Iakov ve God

²²⁻²³Au, nei liuan i tenei vong ang Iakov kala songo kana engo na kana ngono ainan asosokai na kana 11 a nat na kala asok aino iria na kianla ngusputuk si papaputukan i sung ang e Iabok. Le na kana keve togtogon aongos kila kun aimung aniria. ²⁴Sikei ninia kala ago papalik pok emung. Na mangsikei a igenen kamela angpuagai ve nia. Kilingta angpuagai tung si tangat. ²⁵Na igenen ang kalapo nas ta parik kapa angkoai si ka dual, asukang na kala sigil

a ngusngus ina i Iakov, akorong si ring ipo angrodoai ta ngono tuan ang na kala takavis. ²⁶Na igenen ang kala antok a Iakov ta, “Ai, ku atolongon iau lak. Makarap kana kalapo buk sanglak.” Sikei Iakov kala antok ta, “Parik. Parik napa atolongon ua tung si kula poso atautauia tapai anig.” ²⁷Na igenen ang kala sui ia ta, “Kam asan ta si?” Na kala antok ta, “Iakov.” ²⁸Au, igenen ang kala antok ia ta, “Kam asan parik kalapa anguan Iakov an. Kam asan tanginang vang kana ta Israel, using kutala angpuagai ve God na kapa ve ri vap na kuta lapo uli dual.” ²⁹Eiang Iakov kala sokotuk ia ta, “Au, kapo angkoai si ku kin tapai ani kam asan?” Sikei nia kala antok ta, “Marai sa kupo kun buk nas ani kag asan?” Le na kala poso atautauia na Iakov eiang. ³⁰Le iang vanang na Iakov kala luklukai ani vuk mengen ke ta, “Using natala tu angtalang ve God ta matag akorong na parik nata lapa mat, io, nala atuk vang kana na ring ke ta Peniel.” ³¹Au na makarap kalapo sanglak na Iakov kala ultaliung a Peniel na kalapo pakipa ta ngusngus ina ³²using a igenen ang katala sigil ia si kana angrodoai i tuan. Io na le si oring suke vanang ri Israel tung si taun ke parik kipa angkoai si angan ani sin ang kapo angradokotai si tuan i ngusngus iria i ri manmanik.

Iakov Kata Ruduai a Esau

33 Au, Iakov kala tun avunga na kala arai ta Esau kame lapo pakasang. Kana 400 na igenen kitapo auai ve nia. Asukang na Iakov kala pagal angpotok kana inatus ane si keve rinaria akorong, Lea, Rakel na ngono ainan asosokai ang. ²Kala atung eno na ngono ainan asosokai ve karilong ta inatus, na using irilong, Lea ve kakana ta kun inatus, au na emung luai, Rakel ve Iosep. ³Au, na ninia akorong a Iakov kata tung

ainoai aniria. Na kala pasal asian angruduai ve Esau na kapo soturungai aliu amatan limalengua ane nei roe. ⁴Sikei Esau kala sang taun ia na kamela vongok ia, ka lulus ia, na kilongla angtangisai aongos. ⁵Au, Esau kala takngo na kala arai ani keve aina ang ve kari keve nat na kala sui ta, “Au na ri si kana ve numai?” Na Iakov kala antok ta, “Riria palau a inatus ang voiang a God, si kana roron na kala lis kam asosokai tataria.” ⁶Na ngono ainan asosokai ang ve karilong inatus kilong pakasang na kimela kun soturungai. ⁷Au na Lea kapa ve kana inatus na ngono akamusai i angnanan kapa, ri Iosep ve Raket. Aongos kimela soturungai. ⁸Na Esau kala luklukai ta, “Nata duai nang a keve kuvkuvulan i manmanik. Nei vanang? Kupo saka lomlomoni an?” Na Iakov kala antok ta, “Kag alilis anim, man kupo roron, kag tulava.” ⁹Sikei Esau kala antok ia ta, “Apua tasig! Nalapo kun duk akorong nang. Kapo ro ani kakam a keve tangan ang.” ¹⁰Na Iakov kala antok ta, “Iau? Parik! Man kana kulapo roron anig, ku naung ani alilis ke napo alis ua tatana. Taun ke kana napo arai anim, kapo asukang ta napo arai ani nona i God, using kume lapo sesel aro pok iau. ¹¹Napo sokotuk ua ta ku naung ani sa kana napo alis ua tatana using a God katala kun atautauia alava anig, na napo duk luai.” Emung, Esau kala naung ani alilis ang using Iakov kata lapo gel adual ia. ¹²Au na Esau kala antok ta, “Kanat. Tara pasal kuvul. Nau naka ausingai anira.” ¹³Sikei Iakov kala antok ia ta, “Kag tulava, kupo nas nang ta inatus ke kilapo ngau. Au na napo buk pasal ananap kapa si aiveven ani keve sipsip na bulumakau ke ve kari keve natnat. Using man nganing tarala aisul alava iria si sikei palau a taun ke, nganlak a keve manmanik aongos ke ki mamat. ¹⁴Asukang kag tulava, napo kam asosokai na kapo ro ani ku pasal

aino anig. Na nau nala pasal ananap lik emung im, angkokoai si paspasal ve keve manmanik na inatus ke kapa. Nanla serei lak singim, kag tulava, eiang e Seir.” ¹⁵Au na Esau kala antok ta, “Kapo ro palau, sikei napo buk alis anim ta kag mang rukun igenen asi auai ve numai.” Sikei Iakov kala antok ta, “Kag tulava, parik. Napo ro palau nang. Napo sokotuk ua ta ku naung anig.” ¹⁶Asukang na si taun ang pok, Esau kala papok ane Seir. ¹⁷Sikei Iakov kala pasal ane Sukot na kanla atung kana lu eiang. Au na kala atutu lu kapa ani kana keve manmanik asi kari marmarip. Le si oring suke vanang na kila posong a ring ang ta Sukot. ¹⁸Io, sukana na akuskus i kana papelek ani Padan Aram a Iakov na kamela serei e ke e palpal Kanan si rina ang si Sekem na kamela ago eiang ngere rina ang. Kata kovek ta bil kata vil arikek ia, si kana paspasal. ¹⁹Au na kala samui a vuk roe ang kata lapo atu lu singina si keve nat ang si Amor. Amor katapo tamana i Sekem. Kata samui ia ta 100 na vuk kapkap. ²⁰Au, na kala solo atung a mangsikei a pata ipo sula eiang. Na kala atuk a pata ang ta El Eloie Israel.

Ri Amor Kita Vil Arikek a Dina

34 Si taun ke Iakov kata lapo atogon kana kavulik kana asan ta Dina, rinana ta Lea. Au, mangsikei a taun Dina kata pasal si an vokvokol ani mang keve aina i ring ang. ²Na Sekem kala arai ania na kanla tak ia na kala rot ve nia. Tamana i Sekem ta Amor. Amor kapo igenen i Iv na kapo tulava kapa i ring ang. ³Sekem kata lapo buk alava luai ani Dina na kalapo mengen aro lik i vubui ania. ⁴Asukang na kanla pataun a tamana ta Amor na kanla antok ia ta, “Ku samui a kavulik ke anig na naka osongon ia.” ⁵Au, Iakov kala longong ta Sekem katala vil arikek kana kavulik. Na using kana keve nat kitapo aiveven sip-

sip aongos lak e ring vunga, parik kata lapa angkoai si atatai aniria, tung akorong si kimela serei pok e rina. ⁶ Au na Amor, nang a tamana i Sekem, kala tapasuk na kame lapo angmengenai ve Iakov. ⁷ Na si vuk pangau ke akorong keve nat ang si Iakov kila longong sigil ta sa katala serei, kimela papok ane rina. Kitala mamakus luai na kipo marala alava kapa using Sekem katala abis a lau rikek taun a Israel, ta katala rot ve kana kavulik a Iakov. Matan lau asukang ke parik luai kitapa ainak ania. ⁸ Sikei Amor kala mengen iria asukang ke, “Kana lomlomoni kag nat ta Sekem kalapo kitmat taun a kavulik ke. Kapo ro ani mi naung ani ka osongon ia. ⁹ Tara angosongon nei liuan ira. Namem samui aina singimi na nami kapa, mi samui aina singimem. ¹⁰ Tara ago kuvul nei palpal ke. Roe ke kapo tavas animi. Mi kalakala luai si ago si roe ke, na mi abis kami keve abis na mi tauk i keve vuk roe kapa.” ¹¹ Au na Sekem kala kun mengen taun ani tamana i Dina ve keve tauna, “Man kana mipo roron anig, napo usausa luai si alis animi nganlak ta sa mi sokotuk iau tatana. ¹² Mi posong palau a samui na saka alilis lava an mipo buk ia, na nau nala samui using palau kami vubuk. Napo buk palau ta mi naung anig ta kavulik ke, na nala osongon ia.” ¹³ Sikei keve nat ang si Iakov kilapo tere ta lau rikek ang katala abis ia si Dina. Asukang na kila kapau a ngono angtama ang, Sekem ve Amor asukang ke, ¹⁴ “Parik namempa angkoai luai si alis ani taumem ane si igenen po tav lampulit ang. Kupo songo mamaila nang animem. ¹⁵ Sikei namemla naung anim si osongon ania si oring ke ta mi lampulit aongos ri vap tauan na mila asukang val namem. ¹⁶ Le vanang na mi osongon singimem na namemla kun osongon singimi. Na namemla ago ve nami na tarala serei a sikei a matan vap. ¹⁷ Sikei man mipo misag ani lam-

pulit animi, namemanla songo suai le ani taumem na namemla pasal.” ¹⁸ Au, ri Amor ve Sekem kilongla arai ania ta sokotuk ke kapo roron palau. ¹⁹ Sekem katapo posongan nei liuan i matan vap ang si tamana. Na parik katapa buk amomole si amalangasai ani sokotuk ang using katapo vubuk alava na kavulik ke si Iakov. ²⁰ Asukang na ngono angtama ang kilong anla tung e mete takaman alak ane nei kari rina na kilongla mengen dong a ri tauan aongos asukang ke, ²¹ “Keve vap ke kipo buk angtunganan ve tara. Asukang na tara atalipai aniria na ki ago na ki abis kari keve avibisan si kara palpal. Arai, kapo angkoai pangau nang anira aongos si ago kuvul. Ani tara angkoai si osongon singiria na riria ki osongon singira. ²² Sikei, ring bil ta tara ri tauan, tara ainak tapai ani sikei a bil ke. Tara lamlampulit ira aongos val ria, le vang na kila ainak ani ago ve tara asukang ta sikei palau a matan vap. ²³ Arai, man tara abis a bil ke, nganlak kari keve vongo, kari togtogon na kari mang keve manmanik aongos kala kakara kapa. Asukang a tara longong palau a sa kipo lomlomoni ania na ki ago ve tara.” ²⁴ Na ri vap aongos eiang mete takaman i rina ang kila longong aongos a sa ri Amor ve kana nat ta Sekem kilongta posong ia, na kila ainak aro aongos, na ri tauan aongos kila lampulit iria. ²⁵ Au, emung i potol a taun kala liu na petau ang lak kipo ago i kui, kana mang ngono nat a Iakov, ri Simeon ve Levi, kilongla luk le karilong keve samele i visvis na kilong anla serei ataping nei rina ang na kilongla vis punuk aongos a ri tauan. Ngono nat ke kilongpo ngono tauna akorong i Dina. ²⁶ Na kilongla raung a Amor ve kana nat ta Sekem na kilongla songo suai ani Dina nei lu ang si Sekem na kilongla pasal. ²⁷ Au, keve nat ang si Iakov kimela serei na kila pasal nei liuan i keve matmat ke na ki

aunga aongos a togtogon i nei rina ang marai kita akeke na taurilong. ²⁸ Kita luk aongos ri sipsip ve ri me, ri bulumakau, ri dongki na mang keve bil aongos i nei rina ang na i nei matang kapa. ²⁹ Kari saka keve tauia an kapa, kita luk aongos iria. Na kari togtogon i nei lu kapa, kita vil arikek luai ania na ki kong ato aongos kari keve aina na inatus.

³⁰ Na Iakov kala tutralang ri Simeon ve Levi na kala antok irilong ta, “Pua, kana vang milong tala songo mamaiten ani pukun ig. Kana ri Kanan ve ri Peres, vap tauk i roe ke, ki mirik luai anig. Tataot ira kana kapo menlik palau. Au na man kila tung kuvul na kila vis iau, pua nganlak ki dunguk aongos iau ve kag vap.” ³¹ Sikei kilongla polpol ia ta, “Au kapo saka ro na lau asukang ke ta igenen ang kame lapo gulang a taumemlong val kapo katakai i luk tauan pulakai?”

Iakov e Betel

35 Na God kala antok a Iakov ta “Ku tadut na ku palak pok ane Betel na kuan ago eiang. Kuan solo atung ta mangsikei a pata ipo sula serei singig using si taun ang kutapo sip ani tasim Esau, nau nata serei singim.” ² Asukang na Iakov kala antok kana patvap ve ria vap po auai kuvul ang ve nia ta, “Mi atolongon suai ani kami keve tangatangai na mi vil adaus imi, na mi alak kami keve maus tanginang. ³ Au na taran palak alak ane Betel. Eiang nakan solo atung ta mangsikei a pata ipo sula serei si God using ninia kata pakangai anig si kag keve taun mamaiten na katapo uli auai ve nau si keve rina aongos natapo pasal ia.” ⁴ Asukang na kila alis a Iakov ta kari keve tangatangai na keve muraling i talingaria na Iakov kala amunai aniria neite ei lava vo tung ang e ngere rina ang e Sekem. ⁵ Au kila tapasuk aongos na kila pasal. Na God kala vil aleng aongos a vap i nei keve rina aulitai ang aniria na parik

kilapa lu using korong iria. ⁶ Au, asukang na Iakov kamela serei e Lus ve vap aongos po auai ang ve nia. Lus kapo ago nei palpai Kanan na kana mang asan ta Betel. ⁷ Au, kala serei na kala solo atung a pata ipo sula na kala atuk a ring ang ta El Betel. Using eiang vanang God kata tutu aserei singina i kana po sip ang ani tasina. ⁸ Eiang kapa, Debora kala mat, aina vopo aiveven ang ani Rebeka. Na kila amunai ani matmat ina neite ei lava ang e Betel. Na kila kin a ei ang ta Alon Bakut.

⁹ Io, emung i kana papok le Padan Aram a Iakov, God kala anguan serei an singina na kala atautauia ia ¹⁰ ta mengen asukang ke, “Kam asan ta Iakov. Sikei kana parik kulapa anguan Iakov an, naka atuk ua ta Israel.” Sukana vang kala poso akit ia ta Israel. ¹¹ Na God kala antok ia kapa ta, “Nau kana na God kitmat luai. Ku apitus adual na ku polok asukang ta sikei a matan vap. Nganlak a mang keve matan vap miang ki polok serei le singim kuvul ve ri tulava iria kapa. ¹² Roe ang natala alis a ri Abaram ve Isak tatana, kana nalapo kun alis anim tatana. Na matan tivum kapa emung im, nia na sikei a roe ang palau nala alis iria kapa tatana.” ¹³ Na God kala palak pelek ia si ring i karilong po angmengenai ang. ¹⁴ Au na Iakov kala solo atung a mang vuk iat asi akanangai ani oring i mengen ang ania ta God na kala lingai vaen asukang ta kana alilis kuluna na ka lingai rul i oliv kapa kuluna. ¹⁵ Io, sukana na vuk oring ang a God kata mengen ve Iakov singina, tukulai ina na kala atuk ia ta Betel.

Rakel Kata Mat

¹⁶ Au, kila papelek a Betel na kilapo pasal alak ane Eparat, sikei eno ani kimela serei Rakel kalapo buk ingus na kala kui alava. ¹⁷ Taun ang kapo kui lak singina, kana aina ipo luk nat ang kala

antok ia, “Rakel, ku ago ta leng an, using kam mang nat tauan kana kulapo ingus ia.”¹⁸ Na Rakel kala ingus korong a nat ang, sikei ninia akorong kala mat. Vuk taun katapo matung lak, kata atuk a nat ang ta Benoni. Sikei tamana kala atuk ia ta Beniamin.¹⁹ Asukang vanang na e nei selen ang ane Betelem, using kana mang asan a Eparat ta Betelem, Rakel kata mat na kila amunai ani matmat ina eiang.²⁰ Na si mopong ina Iakov kala atung a mang vuk iat si akanangai ania. Iat ang kana kapo tung lak si taun ke si akanangai ani mopong ina i Rakel.²¹ Au na Israel kala tapasuk pok na kanla atu lu e ngere Migdal Eder.²² Na taun ang kapo ago si vuk roe ang, Ruben kata palak taun a Bila, kana ainan asosokai a tamana, na kanla rot ve nia. Na Israel katala longong na kala nas a bil ke.

Inatus si Iakov

Iakov kata atogon kana 12 na nat aongos.²³ Le si Lea kari keve asan ta Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Isakar, na Sebulon.²⁴ Le si Rakel karilong ngono asan ta Iosep na Beniamin.²⁵ Le si Bila, ainan asosokai ang si Rakel, karilong ngono asan ta Dan a Napitali.²⁶ Na le si Silipa, ainan asosokai ang si Lea, karilong ngono asan ta Gad na Aser. Riria aongos vanang a matan inatus nat si Iakov. Kita ingus aongos iria e Padan Aram.²⁷ Au, Iakov kala pasal na kamela serei e rina si tamana ta Isak e Mamre e ngere Kiriati Arba. Kipo kin kapa na ring ang ta Eberon. Rina ke vang kana, ri Abaraam ve Isak kilong tapo ago singina.²⁸ Isak kata to na 180 na matas aongos.²⁹ Katan lavan aro luai na kala pasal suai asi kana an ausai ve riria kitala mat aino ia. Na kana ngono nat ri Esau ve Iakov kilongla amunai ani matmat ina.

Keve Tivuna i Esau

36 Kana na akuskus i kana matan vap a Esau, nang kana mang asan ta Edom.²⁻³ Esau kata osongon e Kanan. Kana volo aina ta Ada, Olibama na Basemat. Tamana i Ada ta Elon nia le si ri It. Tamana i Olibama ta Ana na tamana i Ana ta Sibeon si ri Iv. Au na tamana i Basemat ta Ismael na tauna ta Nabaiot.⁴ Kana sikei a nat a Esau si Ada ta Elipas. Na si Basemat kana nat ta Reuel⁵ na si Olibama kana volo nat ta Ieus, Ialam, na Kora. Ke Esau vang kana ta keve nat i serei e Kanan.

⁶Na Esau kala songo le kana engo, kana inatus nat na kana keve kavulik, na vap po ago aongos ang kuvul ve nia. Kata songo kapa kana keve manmanik aongos. Sa keve togtogon an kapa kata kamkam ia e Kanan kata luk aongos le iria kapa, na kala pasal taun a mang vuk roe akipai ani Iakov.⁷ Ngono angtasimal ke, karilong togtogon kata lapo laba luai, na kapo tav koi anirilong asi ago kuvul. Vuk roe ang kitapo ago singina kata lapo liklik luai ani karilong keve manmanik.⁸ Asukang vang na Esau, kana mang asan ta Edom, kanla soisinong si palpal mulangan ang e Seir.

⁹Kana na akuskus i kana matan vap a Esau, tamaria i ri Edom, voiang kipo ago si palpal mulangan ang e Seir.¹⁰ Na kari asan kana polokan a Esau asukang ke. Elipas, nat ang le si kana aina ta Ada, na Reuel le si mang aina ang, Basemat.¹¹ Au na inatus nat si Elipas kana riria: Teman, Omar, Sepo, Gatam na Kenas.¹² Elipas kapa kata atogon kana ainan asosokai, Timna, na karilong nat ta Amelek. Riria vang sukana na matan tivuna i Ada, aina ang si Esau.¹³ Au, Reuel kata atogon kana puat a nat: Naat, Sera, Sama na Misa. Riria vang sukana na matan tivuna i Basemat, kana mang aina na Esau.¹⁴ Kana mang aina na Esau

ta Olibama. Na tamana i Olibama ta Ana. Na tamana i Ana ta Sibeon. Olibama kata ingus a volo nat ke: Ieus, Ialam na Kora.

¹⁵ Au na kana na keve tulava i kana polokan a Esau. Kana ainoai i nat ta Elipas. Elipas kata apolokai ani keve tulava ke: Teman, Omar, Sepo, Kenas, ¹⁶ Kora, Gatam na Amelek. Riria vanang kita serei si Elipas na kipo ago si roe ang e Edom. Riria na matan tivuna i Ada. ¹⁷ Au na kana mang nat a Esau ta Reuel, kata apolokai ani keve tulava ke: Naat, Sera, Sama na Misa. Riria vanang kita polok si Reuel na kipo ago si roe ang e Edom. Riria na matan tivuna i Basemat. ¹⁸ Au, kana mang aina na Esau ta Olibama kata asereai ani volo tulava ke: Ieus, Ialam na Kora. Ritol vanang kitolta serei le si kana mang aina na Esau ta ri Olibama. Na tamana i Olibama ta Ana. ¹⁹ Io, sukana vang a polokan si Esau, nang kana mang asan ta Edom. Na riria aongos kipo keve tulava.

²⁰ Kana na asan i matan inatus nat ang si Seir, igenen ang si ri Or, vap lapo ago si palpal roe ang. Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, ²¹ Dison, Eser na Disan. Riria vanang a keve nat ang si Seir. Kitapo ago eiang e Edom, kari keve tulava ri Or. ²² Na kana ngono nat a Lotan ta Ori na Omam. Na tauna i Lotan ta Timna. ²³ Kana keve nat a Sobal ta Alvan, Maaat, Ebal, Sepo na Onam. ²⁴ Kana ngono nat a Sibeon ta Aia na Ana. Ana ke vo sabonai ani keve laman manas po uv alak ang le nei roe e nei ring varasai palau si taun ang katapo aiveven a keve dongki ang si tamana ta Sibeon. ²⁵ Kana nat a Ana lava ta Dison na kana kavulik ta Oolibama. ²⁶ Kana keve nat a Dison ta Emdan, Esban, Itiran na Keran. ²⁷ Kana inatus nat a Eser ta Bilan, Savan na Akan. ²⁸ Na Disan, kana ngono nat ta Us na Aran. ²⁹ Riria vang sukana na keve tulava si ri Or. Io, kari keve asan ta Lotan, Sobal, Sibeon, Ana, ³⁰ Dison, Eser

na Disan. Kitapo ainoinoai ani ri Or si kari keve kuvkuvulan angpetpetekai si palpal roe ang e Seir.

³¹ Aino le ani ri tulava si ri Israel ki teng saupai katapo atogon a keve tulava kitapo saupai ani Edom. ³² Kana vang ria. Ainoai iria ta Bela, nat ang si Beor na kana rina asan ina ta Dinaba. ³³ Au, taun ang a Bela kala mat, Iabov, nat ang si Sera le Bosra kala luk kana pangau. ³⁴ Iabov kala kun mat na Usam le si palpal roe ang si ri Teman kala luk kana pangau. ³⁵ Na Usam kala kun mat na Adar, nat ang si Bedar kala luk kana pangau. Igenen vo anla ngaungom tapai ang ani ri Midian si palpal roe ang e Moab. Kana rina asan ina ta Avit. ³⁶ Na Adar kala kun mat na Samla le Masreka kala luk kana pangau. ³⁷ Na Samla kala kun mat na Saul le Reobot si sung ang e Iuperetes kala luk kana pangau. ³⁸ Saul kala kun mat na Bal Anan, nat ang si Akbor kala luk kana pangau. ³⁹ Au na taun ang a Bat Anan kanla kun mat Adar kala luk kana pangau. Kana rina e Pau, na kisngana kana asan ta Metebal. Rinana i Metebal ta Matarer na rinana i Matarer ta Me Sav.

⁴⁰ Keve tulava i polok ang si Esau. Kita arai ani angusing iria si kari keve asan, kari keve patvap na kari keve palpal. Keve asan iria vang kana. Timna, Alva, Ietet, ⁴¹ Oolibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenas, Teman, Mivsar, ⁴³ Magdiel na Iram. Riria vanang a keve tulava ke kita polok si Edom, nia palau nang kana na Esau tamaria i ri Edom. Sa keve vuk roe an siksikei i keve patvap ke kita soisinong singina, riria kari keve tulava kita saupai aniria.

Iosep ve Keve Tasina

37 Na Iakov kalapo ago akit nei rina e Kanan, ring ang tamana katapo ago aino singina. ² Kana na akuskus i Iakov.

Iosep katapo igenen tanginang palau lak. Katapo 17 palau kana matas i to na kitapo aiveven ri sipsip ve keve tasina, inatus ang si ri Bila ve Silpa, ngono ainan asosokai ang si tamaria. Na Iosep katanla atatai a tamaria Iakov ta keve akuskus rikek i sa na keve tasina kita abis ia. ³Iakov akorong katapo mangal alava na Iosep nei liuan i kana mang keve nat, using kita ingus dong ia tatana si taun ang kata lapo lapan singina. Na kata itoiton ania ta kana maus miminaungan. ⁴Taun ang keve tasina kila arai ta tamaria kapo mangal alava na Iosep na riria parik, kilapo mirik alava ania na parik kilapa anguan buk asi kari amengen ania val lau i angtunganan.

⁵Mang sikei a tenei vong Iosep kata orodung na si taun ang kanla akus iria tatana, kila mirik alava luai ania. ⁶Eiang kala antok iria asukang ke, “Mi longong tapai ani kag orodung. ⁷Tara aongos taratapo volovolo ri kon e matang na akorong palau volo ang singig kala tung na kakami kimela tung aulitai na kila soturungai singina.” ⁸Na keve tasina kila sui ia ta, “Au, kupo lomom ia nang ta ku serei a tulava na ku saupai aongos animem?” Asukang na kari mirik kala anguan palak alava an using le si kana keve orodung na using kapa si sa katala mengengen tatana aniria. ⁹Au, emung kala anguan orodung an na kala antok a keve tasina ta, “Arai, nalapo atogon a mang orodung. Nata arai ani makarap, ulen, na sangauli na sikei a kalto na kita soturungai singig.” ¹⁰Na kala akuskus kapa na tamana ta kana orodung, na tamana kala tatapokai ania ta, “Au, saka orodung an kapo asukang? Sa nang, kupo lomom ia ta nau, rinam na keve tasim namem me soturungai singim?” ¹¹Na keve tasina akorong kilapo vinga neikien ania, sikei tamana kapo lomlomomai akit lak ani keve nem ang.

¹²Mang sikei a taun keve tasina i Iosep kita pasal ane Sekem asi kari an aiveven ani kana keve sipsip a tamaria. ¹³Na Israel kala antok a Iosep ta, “Arai, keve tasim kipo aiveven sipsip e Sekem. Napo buk ua ani kuan serei singiria.” Na Iosep kala antok ta, “Io, nalapo usausa.” ¹⁴Au, tamana kala antok ia ta, “Pasal na kunla arai ta man a keve tasim kipo sapang na man kapa ri manmanik kipo kun ro asukang. Emung ku papok na ku me atai iau.” Asukang na tamana kanla atatung ia e iang e Eberon na kala palak. Au, kanla serei e Sekem ¹⁵na kanlapo gule pulakai e iang nei nangkomo, na mang igenen kala arai ania na kala sui ia ta, “Au, kupo gulegule na sa?”

¹⁶Na kala antok ia ta, “Napo gule nang a keve tasig. Au sa kupo angkoai si atai amalangas anig ta kian lapo angangan kana kari keve sipsip evoi?” ¹⁷Au na igenen ang kala ngenget ia asukang ke, “Ai, natapo longong iria kitapo angmemengenai ta, ‘Kapo ro lak tara pasal ane Dotan.’ Asukang vang a kitala aingingik suai ani oring ke.” Na Iosep kala akikik kak using aliu a keve tasina, na kanla kinkos iria e Dotan. ¹⁸Sikei taun kila arai ta kapo pasal lak e ring vunga na si vuk pangau ang nang kalapo lau angasungai iria kita lapo angmemengenai lenginang ta ki raung ia. ¹⁹Na kipo mengengen angpokpokai singiria ta, “Io, nang a katakai i orodung kapo pasal akasang! ²⁰Tara an ngarunguk ia na tara asuai nia ane nei sikei i keve mata suke na man a tamara kan sui tatana, tara an antok ia ta kei marala rikek katala rangas ia lenginang. Asi kara arai ta saka nem an ka serei lak emung si kana keve orodung.” ²¹Si taun a Ruben kala nas kari lomlomomai asukang, ninia akorong kala atokngai ta ka vil ato na Iosep, na kala antok iria ta, “Pua, kapo ro lak ani tara ago ta gulang an ta kana to. ²²Tara ago ta raung an ania. Asuai palau ania

ane nei mang mata kana nei ring varasai palau ke. Sikei ago luai ta asuai kunga an singina.” Ruben nang katapo mengeng asukang using katapo buk vil ato ani tasiria pelek kari marala, na ani kame songo pok le ia taun a tamaria. ²³ Au na Iosep kanla serei si keve tasina na eiang kianla teng akit ia na ki ngaikiang kana maus vopo samui lava ang. ²⁴ Au na ki tak le ia, kianla asuai ania nei mata. Sikei mata ang katapo kovek i laman neina, katapo mat. ²⁵ Na inatus ang kilapo sinong e iang i po sonkos, na kila takngo na kila arai ani petau lava kipo kokos kuli kari keve kamel. Ri vap i Ismael nang, na kita pasal le Gilear na kipo pasiang ane Aigipto si an atos ta kari keve bil sain roron ve marasin. ²⁶ Na Iuda kala antok a keve tasina ta, “Saka nem ro an kana tarapo angkoai si luk ania, man tarala raung a tasira, na rangai ina tara kepai amunai ania nei roe? ²⁷ Tara me atos tatana si keve Ismael ke, na tara ago ta vis an ania, using kapo tasira tutukai luai, na tarapo sikei palau a pukun.” Au na kila ainak ani lomlomoni ang. ²⁸ Au taun ang a keve katakai i asesel ang le Midian kimela pasal angasungai iria, kianla tak alak a tasiria ta Iosep pelek a mata ang na kila atos tatana. Kita sel ta tasiria si ri Ismael ta 20 na vuk i kapkap. Au, asukang na kila songo le na Iosep ane Aigipto.

²⁹ Taun a Ruben kala papok ane si mata ang, kanla gule ta Iosep kalapo kovek neina. Na kala taktakding kana keve vakup ipo alak. ³⁰ Kala papok taun a keve tasina na kanla antok iria ta, “Nat ang kalapo kovek e suke! Au nau vang kana naka ane voi?” ³¹ Na kila luk kana vakup a Iosep na kila bungum ia si rangai i mangsikei a me kita lamrongok ia. ³² Au na kila luk le na vakup ang taun a tamaria na kila antok ia, “Ku arai, namemtala sabonai ani bil ke. Arai kotok ania, ani tara kinle ta kapo ke kam nat

ta vakup vo parik nganing.” ³³ Na Iakov kala arai kinle korong ani vakup ang na kala antok, “Pua, ke kag nat akorong kana ta vakup! Mang matan kei rikek i nei uten kitala angan ia. Loi ta Iosep! Lenginang kitala rangas amitmitlikai ani pukun ina.” ³⁴ Na Iakov kala takding kana vakup ipo alak na kala maus ta maus i mamakus na kala ago i makus using ani kana nat si mang keve taun miang. ³⁵ Kana inatus aongos kimela mengeng i anatok ania, sikei katapo misag ani longong aniria. Na eiang kala antok ta, “Parik, naka tangis aongos tung si naka pasiang taun a rina i mat.” Na kapo tav aus ani tangis.

³⁶ Si pangau ang ri vap i Midian kianla atos ta Iosep e Aigipto si Potipar. Kapo mangsikei i kana keve tulava na Parao, na kapo tu ainoinoi ani kuvkuvulan ipo aiveven.

Iuda ve Tamar

38 Na si taun ang Iuda kata pasal pelek a keve tasina asi kana an ago kuvul ve mang igenen kana asan ta Ira le Adulam. ² Au na e iang Iuda kanla arai ani mang aina i Kanan tamana ta Sua, na kala osongon le ia na kanla ago ve nia. ³ Na aina ang kala sungsungukan na kala ingus a nat tauan na kila atuk ia ta Er. ⁴ Na kala anguan sungsunguk an na kala ingus a mang nat tauan kapa na kala atuk ia ta Onan. ⁵ Na kala anguan ingus pok an ani kana mang nat tauan na kala atuk ia ta Sela. Nat ke kita ingus ia e Kesiv.

⁶ Au na Iuda kala samui aina ani kana posong sang Er. Kana asan a aina ang ta Tamar. ⁷ Kana keve lau a Er katapo rikek luai e matana i IAVE asukang a kala mat. ⁸ E mung ina Iuda kala atai a Onan tasina i Er asukang ke, “Pasal na kuanla rot kuvul ve mainang i tasim. Apunuk kam abis korong singina val nia kapo kisngana i tasim, asukang vang ani tasim ka atogon

mang keve tusakolai ina.”⁹ Sikei Onan kapo malangas ta inatus ang parik kilapa kakana asukang na taun kapo ago kuvul ve mainang i tasina kapo vekai suai palau ani laman ina nei vunep ani ka ago ta atogon nat an ani tasina.¹⁰ Lau ke na Onan katapo vil ia kata vil amarala na IAVE, asukang na kala kun mat.¹¹ Au na Iuda kala antok a omona ta Tamar, “Pasal pok ane si kana lu na tamam na kuanla ago mainang akorong tung si kag nat Sela ka tavirimok.” Iuda katapo leng vei la kun raung nanging ani Sela val ngono tasina. Asukang vang a Tamar kala papok ane nei lu si tamana.

¹² Au, kata lapo vuk pangau vungavunga na kisngana i Iuda kala mat, kavulik ke si Sua. Au na kala kamus kana taun a Iuda ipo mamakus, na ninia ve tungana ta Ira le Adulam kilongla pasal ane Timna, ring ang kipo tok kana keve sipsip singina.¹³ Mangsikei katanla mengen a Tamar ta omona nang ka pasal ane Timna asi an tok ani kana keve sipsip.¹⁴ Au na kala sakol suai ani kana keve maus i mainang ang na kala pakut le na nona ta kana vakup na kan lapo sinong mete takaman alak ane Enaim kapo rina lik ngere selen ang taun a Timna. Using kata lapo malangas aro ta Sela, nat tanginang ke si Iuda, kala polok alava lenginang na parik lak kipa samui ania tatana ani ka osongon ia.¹⁵ Au, si kana paspasal a Iuda, kanla arai ania na kalapo setpat ta aina vopo luk tauan pulakai ang nang using kata pakut a nona.¹⁶ Na kala pasal aliu using ia ngere selen na kanla antok ia ta, “Me, nakan rot ve numai.” Using katapo tav kinle aro ta omona nang. Na aina ang kala antok ia ta, “Au na ku samui iau ta sa man ku rot ve nau?”¹⁷ Na Iuda kala antok ia ta, “Naka samui ua ta sikei a me tanginang le si kag keve me.” Na aina ang kala antok ta, “Ku alis iau ta mang bil asi kag asinong asukang val akanangai

tung si kula alis lak a me ang.”¹⁸ Na Iuda kala sui ia ta, “Saka nem an naka alis ua tatana val akanangai?” Aina ang kala ngenget ia ta, “Lis iau ta kankanuai i kam asan vo takuk ang e ngom, na vuk kipa ang nang kupo teng ia.” Na kala alis ia. Na emung i karilongla ago kuvul le, na aina ang kala sungsungukan.¹⁹ Au, aina ang kala pasal pok ane rina, na kanla lung suai ani vakup ang na kala alak pok kana maus i mainang.

²⁰ Mang matan taun e mung, Iuda kala asok a tungana ta Ira le Adulam asi kana sunguk le ani me ang na ka pasal taun pok a aina ang katala akanangai ania ta keve nem ang, sikei parik katalapa sabonai ania.²¹ Na e iang kanla sui a mang matan vap i rina ang ta, “Nei kana na aina po buk tauan pulakai ke na katapo sinong ngere selen e Enaim?” Na kila antok ta, “Eke kapo kovek i aina asukang.”²² Na Ira kala papok taun a Iuda na kanla antok ia ta, “Parik nata lapa sabonai korong ani aina ang. Na vap i rina ang kita antok ta kapo kovek i aina buk tauan pulakai asukang e iang.”²³ Na Iuda kala antok asukang ke, “Atolongon ia. Kakana na keve nem ang, vei ri vap kila los ira. Kapo ro palau using natala atokngai asi kag samui ania ta me ke, sikei parik kuta lapa sabonai ania.”

²⁴ Si kalapo vapotol i ulen kimela antok a Iuda asukang ke, “Omom nang ta Tamar kata lapo luk tauan pulakai e selen. Arai, kana kalapo sungsungukan.” Na Iuda kala antok, “Mi songo suai ania na kian suluk punuk ia.”²⁵ Vuk taun ang kilapo songo suai ania, kala alis a mengen taun a omona asukang ke, “Nalapo sungsungukan ta igenen vo po taukai i keve nem ke. Arai aniria na kinle ta ke si nang kana ta kankanuai ve angus ina, na kipa ke kapa.”²⁶ Iuda kala arai kinle aniria na kala antok, “Aina ke kapo ago nei ring korong na nau natala ngau. Pat konang nala samui ia ani ka osongon ta

Sela kag nat.” Na Iuda parik kalapa anguan rot kuvul an ve nia.

²⁷ Au, kalapo sinong a taun asi kana ingus na kila taping ta kala ingus kana lua. ²⁸ Si taun ang kipo abis singina sikei irilong kala sulai ani kungana, na mang aina lava kala sel ia na kala rikut a vuk angus melek singina na kala antok ta, “Ige lik ki ingus aino ia.” ²⁹ Sikei kala tak alak pok a kungana na kila taping ta tasina kala serei aino. Na aina lava ang kala antok ta, “Au, asukang vang a kupo vil amalangas kamilong selen asiang.” Asukang a kila atuk ia ta Peres. ³⁰ Le na kila kun ingus ani tasina velai ani vuk angus melek e kungana, na kila atuk ia ta Sera.

Iosep e Aigipto

39 Si taun ang ri vap i Ismael kita tak a Iosep ane Aigipto na kita anla atos tatana si Potipar. Potipar katapo igenen i Aigipto na katapo mangsikei i kana keve tulava na Parao na kapo tu ainoinoai ani kuvkuvulan ipo aiveven. ² Na IAVE katala auai ve Iosep na kata pakangai ania asi kana dual aro. Na katapo ago nei lu si vo taukai ina, igenen ang i Aigipto. ³ Na igenen ang kapo kinle ta IAVE katala vil adual aro na Iosep si keve bil aongos kata abis ia. ⁴ Na e iang Potipar kala uruk ania na kala atung ia ani kakana akorong ta asosokai asukang a kala atung ia asi kana saupai ani kana lu na kana togtogon aongos. ⁵ Au, le si taun ang na aliu na using kapa na Iosep eiang, IAVE kala atautauia na tamana i lu ang kuvul ve keve bil aongos kapo atogon ia nei lu na ane nei kana keve matang. ⁶ Asukang na Potipar kala alis suai aongos ani keve bil kapo atogon ia ani ki ago si aiveven si Iosep na parik kalapa anguan mamaiten an singina, sikei palau si pok i po angan. Iosep vola igenen pukunan aro na kapo tauan nau roron.

⁷ Au na e mung lik palau kisngana i Potipar kalapo mangal a Iosep, na kala antok ia ta, “Kume rot ve nau.” ⁸ Sikei Iosep katapo misag na kala antok a aina ang ta, “Ka ago. Arai, taukai ig parik kapa anguan mamaiten an ta mang ring bil i nei lu using nau eke. Katala atung iau ani naka saupai ani keve bil aongos kapo atogon iria. ⁹ Napo atogon ro asi saupai ani lu ke val nia, na parik kata lapa teng akit ta mang ring bil pelek iau, sikei palau numai, using kupo kisngana. Au na naka saka bil an asi kag vil ani lau rikek asukang e matana i God?” ¹⁰ Kantanem a aina ke katala aikut ia si keve taun sikei Iosep parik kapa buk ainak ani kan rot ve nia.

¹¹ Au, mang taun Iosep kala palak nei lu asi kana an abis. Na si pangau ang katapo kovek luai ta sikei i kana keve vap ipo asosokai e iang. ¹² Aina ang kala teng akit ia si kana vakup na kala antok ta, “Rot ve nau.” Sikei Iosep kala galsai ania na kala sang pelek kana vakup e kungana i aina ang ane komo. ¹³ Na taun ang kala arai ta Iosep katala sip taliung kana vakup ane komo, ¹⁴ kala songosongo taun kana mang matan vap ipo asosokai nei kana lu na kala antok iria, “Mi arai kana ia! Kana na igenen Eberaio ke kata me asosokai nei lu na kana kame lapo gulang tatara. Kata riuk lak nei lu na kame lapo buk rot ve nau, sikei nala kail alava luai. ¹⁵ Na kala longong iau sipo kail asi me pakang tatag na kala sip taliung kana vakup ngereg ane komo.” ¹⁶ Na aina ke kala teng akit kana vakup a Iosep tung si vo taukai ina kamela serei nei lu. ¹⁷ Na kisngana kamela akus ia asukang ke, “Eberaio i kongato ang kuta songo ia ane ke kata palak taun iau na kame lapo buk gulang tatag. ¹⁸ Sikei taun ang nala kail na kala sip asiang taliung kana vakup ngereg.” ¹⁹ Vuk taun ang a aina ke kame lapo atatai suak a kisngana na kala pat luai

ania na marala ²⁰ na kala asok ani ki teng akit a Iosep na ki alakai ania nei lu i akangbat si ring ang kana petau a Tulava kipo kun ago si vilvil akui singina na kanla ago e iang. ²¹ Sikei IAVE kata auai ve Iosep na kala pakangai ania. Asukang na vo tu ainoai ang ani ri ararai bat kata lapo uruk ania. ²² Na kala atung a Iosep ani ka aiveen a petau aongos ang kipo ago si amiming na ka arai kapa ani keve bil aongos eiang. ²³ Ainoinoai ang parik kapa anguan telan ta aiveen an ta mang ring bil using Iosep kala luk aongos a abis ang. Io, using IAVE kata auai ve Iosep na kapo pakangai ania asi kana dual si kana keve abis i po teng.

Iosep Kata Palas a Orodung

40 ¹⁻³ Si mang rukun taun emung mang ngono asosokai si Parao, Tulava i Aigipto, kilongtapo ago na kilongla bil arikek e matana na kalapo marala luai anirilong na kala alakai anirilong nei lu i akangbat. Ngono asosokai ke, mangsikei katapo ainoinoai ani ri asosokai vap po ali vaen na mang anu katapo ainoinoai ani ri asosokai vap po ngau saui ang. Au, kala alakai anirilong si vopo ainoinoai ang ani ri ararai bat, akorong palau si ring ang kita alakai ani Iosep singina. ⁴ Na ainoinoai ang kala asok a Iosep ani ka ararai anirilong. Na Iosep kala aiveen aro irilong. Na kilongla ago nei akangbat si mang rukun taun. ⁵ Mangsikei a tenei vong kilongta orodung, siksikei irilong katapo atogon kana orodung. Na ngono orodung ang kapa katapo angpetpetekai a supsupai ina. ⁶⁻⁷ Au, Iosep kamela serei vaik si ngono asosokai ang eiang nei lu i akangbat si taukai ina na kala arai ta kilongpo mamakus. Na kala sui irilong ta, “Au, sa tukulai ina na milongpo ararai mamakus si taun ke?” ⁸ Na kilongla ngenget ia asukang ke, “Namemlong aongos, siksikei, kapo atogon kana orodung, na eke

kapo kovek ta sikei kapo angkoai asi palas ani kamemlong ngono orodung.” Na Iosep kala antok, “Au si God parik kapa angkoai asi palas ani ri orodung? Kapo ro milong akus iau.” ⁹ Asukang a vopo ali vaen ang kala antok ia, “Si kag orodung nata arai ani ungaungan vaen akorong e nog ¹⁰ kuvul ve potol a ngakan ina. Na akorong palau kala tis, uai kala laba na kala motem. ¹¹ Nau natapo teng kana kavi ipo inum a Parao. Asukang a nala luk a uai i ungan i vaen ang na nala pirongos dong a kavi ang tatana na nala alis ia e kungana i Parao.” ¹² Na Iosep kala antok ia, “Kana vang a supsupai ina i kam orodung. Si potol a ungaungan ang nang, kapo asukang ta potol a taun. ¹³ Man a potol a taun ka liu, Parao ka asoung ua na ka atung pok ua si kam kirim na ku an ali vaen ia val kutapo abis aino ia. ¹⁴ Sikei napo akurkurai anim ani ku lomlomoni akit anig man a keve nem ke kila serei aro anim, na ku posong iau si matana i Parao asi pakangai anig pelek ani lu i akangbat ke. ¹⁵ Using kita got iau pelek a rina si ri Eberaio na katapo kovek i tukulai ina. Na e ke kapa, e Aigipto, parik luai natapa bil arikek ta ring sa ani name ago nei akangbat asukang ke.” ¹⁶ Au na vopo ngau saui ang kala arai ta Iosep katala alomon aus na igenen ang na kala kun antok ania, “Nau kapa natapo kun atogon ani kag orodung na kapo asukang ke. Natapo sunguk a potol a tepe i saui e patug. ¹⁷ E lakat neina i tepe ang katapo atogon a keve saui angpetpetekai pulakai ani Parao na ri mani kimepo angan ia.” ¹⁸ Na Iosep kala polpol ia asukang ke, “Kana vang a supsupai ina i kam orodung. Potol a tepe ang nang kapo potol a taun. ¹⁹ Man a potol a taun ka liu, Parao ka asoung ua na ki atakuk lakat a pukun im kuli kitip na ri mani kime angan a sin im.” ²⁰ Au, si vapotol i taun, Parao kala vil a matan angan lava i akanan-

gai ani taun i ingus ania na kala songo kana keve asosokai aongos si me angan. Na kala asoung a vopo ali vaen ang na vopo ngau saui ang, na ki tak irilong ane mataria i keve vap ang. ²¹Na kala atung pok a vopo ali vaen ang taun kana kirim ipo ali vaen ang val aino. ²²Sikei, vopo ngau saui ang, kila vil punuk ia. Keve bil ang kita serei palau val Iosep kata atai tatana. ²³Sikei vopo ali vaen ke parik kalapa anguan lomlomonai ani Iosep. Katala lomom taun luai ania.

Orodung si Parao

41 Emung i pongua na matas kala liu, Parao kala kun orodung asukang ke. Katapo tung e ngere Sung ²na kala arai ani limalengua na bulumakau pukunan na kipo tanginang kipo palak le nei laman na kime lapo tutapongai angan uriuri ngere sung. ³Na mang limalengua na bulumakau kila kun palak, kitapo makuk na tuanana palau. Kita serei na kime lapo kun tung asung i mang keve bulumakau ang ngere sung. ⁴Na keve bulumakau makuk ang kila konem aongos a vap po pukunan ang. Na Parao kala tapangun. ⁵Au, kala anguan rot pok an na kala arai ani mang orodung. Limalengua na kon batip aro na matukal kitapo tung lakat kuli sikei aiei i kon. ⁶Na mang limalengua na kon kila kun kov serei alak, kipo makuk na magang ta malu manas i nei ring varasai palau. ⁷Na keve kon makuk lik ang kila konem aongos a keve kon batip aro ang. Na Parao kala tapangun na kalapona ta katapo orodung nang. ⁸Na si tenei vauk kalapo sugul velai ani lomlomonai alava. Na kala asok taun a vap po teng mai korong na vap nas i Aigipto. Na kala akus iria ta kana keve orodung, sikei parik kapa angkoai ta mang sikei ka palas dong ia tataria.

⁹Au, igenen vopo ali vaen ke kala antok a Parao ta, “Kana palau nala lom-

lomonai pok ani kag la bil arikek ang. ¹⁰Kuta marala na kam ngono asosokai na ku alakai animemlong ve vopo ngau saui ang nei lu i akangbat si vopo tu ainoinoai ang ani ri ararai bat. ¹¹Si mang sikei a tenei vong namelong sikei sikei namemlongta orodung, na kamemlong rukun orodung kilongpo supsupai angpetpetekai. ¹²E suke mangsikei a nat tanginang i Eberaio katapo ago ve namemlong, nia kapo mang asosokai ke ainoinoai ang. Namemlongla akus ia ta kamemlong keve orodung na kala palas dong imemlong siksikei tataria. ¹³Na keve bil ang kata kin iria kila saul akorong palau val kana mengen. Nau vang kana, kutala atung pok iau si kag kirim na iuang kutala asok si vil punuk ania.”

¹⁴Na Parao kala asok tapai ani Iosep na sumasuma palau kianla songo le ia nei lu i akangbat. Emung i kana la ridik na kala sakol kana vakup na kamela serei e matana i Parao. ¹⁵Na Parao kala antok ia, “Natala orodung, sikei kapo kovek ta igenen kapo angkoai asi palas ania. Au na natala longong lik tatam. Man ki akus ua ta orodung, kupo angkoai si palas ani supsupai ina, ingko?” ¹⁶Na Iosep kala ngenget ia, “Nau parik napa angkoai. God, nia ka alis a palpalas roron.” ¹⁷Na Parao kala akus dong a Iosep ta kana orodung asukang ke. “Natapo tung ngere Sung ¹⁸na si vuk taun ang limalengua na bulumakau pukunan na kipo tanginang kipo palak le nei sung na kime lapo tutapong angan uriuri ngere sung. ¹⁹Na mang limalengua na bulumakau kila kun palak na kitapo makuk na kipo tuanana palau. Keve bulumakau ke kipo makuk rikek na le kabang parik natapa arai ani bulumakau asukang e Aigipto aongos. ²⁰Na keve bulumakau makuk ang kila konem aongos a vap po pukunan ang. ²¹Sikei parik kapa angkoai si malangas ania using kipo ararai arikek asukang palau val

aino. Aimung na nala tapangun. ²²Na nata orodung kapa na limalengua na kon batip aro na matukal, na kitapo tung lakat kuli sikei a iei i kon ²³Au, mang limalengua na kon kila kun kov serei alak, kipo makuk na kipo magang ta malu manas i ring varasai palau. ²⁴Na keve kon makuk lik ang kila konem aongos a keve anu po pukunan ang. Nataka mengena a vap po teng mai ang sikei kapo kovek ta sikei iria katala palas dong iau tatana.” ²⁵Na Iosep kala antok a Parao ta, “Kam pongua na orodung, supsupai irilong kapo sikei palau. God katala amalangasai anim ta saka nem an ka vil lak ia. ²⁶Nang a limalengua na bulumakau pukunan ang kapo limalengua na matas, na limalengua na kon batip ang kapo limalengua kapa na matas. Kipo atogon sikei palau a supsupai iria. ²⁷Au na limalengua na bulumakau makuk ang kita serei e mung na limalengua na kon makuk ang na magang ipo ngan ta malu manas i nei ring varasai palau, kipo limalengua na matas i mol. ²⁸Kapo asukang palau val natala mengena ua. God katala akalit ua ta sa ka vil lak ia. ²⁹Longong aro. Ka atogon lak a limalengua na matas i masung duk ta pok aulit aongos eke e Aigipto. ³⁰Na emung ina ka atogon a mang limalengua na matas i mol. Nei liuan i mol ang ri vap parik kilapa anguan lomlomoni an ta kata atogon a taun i masung using a mol ang ka vil arikek a rina. ³¹Na taun i masung ang parik kilapa anguan lomlomoni an ania using a mol using ina ka rikek luai. ³²Si kam ararai amatan pongua ani kam orodung kapo supsupai ina ta God katala vil akorong lenginang a bil ke, na ka asereai sumasuma palau ania. ³³Kana kapo ro ta ku vil a saupai asukang ke. Ku atung ta mang igenen malangas ani ka aiveven a rina Aigipto. ³⁴Ku atung ta mang matan vap na ki luk a va palpalima i keve uai i sukal

nei liuan i limalengua na matas i masung ang. ³⁵Ki luk akuvul a pok aongos nei liuan i keve matas roron ang na ki agongon akuvul a kon si keve rina lava na ki aiveven akit aroron ia. ³⁶Na pok ang ka sinong ani nei rina si liuan i limalengua na matas i mol ang, nang kapo pasal asi kana me serei eke e Aigipto. Man asukang ri vap parik kipa puka si bukangan.” ³⁷Na Parao kala arai ani lomlomoni ang ta kapo lomlomoni ro na kana keve asosokai kapa. ³⁸Na kala sui iria ta, “Tarapo gule lak a mang si, using ninia vang kana na igenen roron ke tarapo buk ia. Using ri god kipo ago ve nia.”

Iosep Kalapo Tulava i Aigipto

³⁹Au na Parao kala antok a Iosep ta, “Ri god kita akalit ua ta keve nem ke, asukang a numai kupo atogon malangas ro luai ve masam ani vap aongos eke aliu. ⁴⁰Naka atung ua ani ku saupai ani kag vainagoan na kag vap aongos ki maila anim na ki uli longong ani kam keve asok. Numai, si kam mamaiten asi saupai, ku vapongua palau ig. ⁴¹Kana vang nalapo akanangai anim asi kam aiveven aongos ani Aigipto.” ⁴²Na kala kiang kana muraling akanangai i kana tungtungan i tulava le piupiu i kungana na kala alis a Iosep tatana. Na kala alak ia ta kana maus miminaungan roron na kala angongo ia ta ngongo miminaungan kapa. ⁴³Au na kala alis ia ta kana vapongua i tagtagai asi kana sang kuluna velai ani vap po pasal aino ania ta mengena ke, “Mi soturungai!” Asukang a Iosep kala serei ainoinoai aulit aongos ani Aigipto. ⁴⁴Na Parao kala antok kapa na Iosep ta, “Nau napo Parao lak, sikei numai, si kam tungtungan, ka kovek luai ta sikei aulitai aongos i Aigipto ka vil a sa ta kungana vo kakina man parik kupa ainak ania.” ⁴⁵Na kala posong a Iosep ta kana asan tanginang ta Sapenat-Panea,

na kala aosongon ia ta mang kavulik si Potipera, vopo piris ang e On, kana asan ta Asenat. Au, kana vang Iosep kalapo saupai ani Aigipto.

⁴⁶Si taun i kana tung mete Parao, Iosep kata lapo 30 na matas aongos. Na taun kata soung pelek a vainagoan si Parao kalapo pasal asi kana saupai aulitai aongos ani rina Aigipto. ⁴⁷Nei liuan i limalengua na matas i masung nei roe aongos kata asereai ani pok duk. ⁴⁸Na nia aongos a pok ang Iosep kata luk akuvul iria na ka asinong aiveven ia nei lu i keve rina lava. Si siksikei a rina kata luk akuvul a pok aongos i nei keve matang aulitai ina, na ka agongon ia. ⁴⁹Aongos eiang kata lapo aunai i duk luai a kon na Iosep parik kalapa angkoai asi kana taot korong ania, kata lapo duk luai val kone i ngerelo.

⁵⁰Eno i keve matas i buk angan kila serei, Iosep katala atogon kana pongua na nat si Asenat. ⁵¹Na kala atuk a anu tuan ta Manase, le si oring ke ta, “God kata mela vil iau asi kag lomom taun ani kag keve kui na kana matan vap a mamai.” ⁵²Au na vapongua i nat kala atuk ia ta Eparaim le si oring ke ta, “God kata mela asereai ani inuai singig si rina i kag kui ke.”

⁵³Au, limalengua na matas i masung ang e Aigipto kala kamus ⁵⁴au na limalengua na matas i buk angan kalapo serei asukang palau val kana mengena a Iosep. Eiang buk angan ke kata lapo kun ago si mang keve rina, sikei nei rina aulitai aongos i Aigipto katapo atogon pok. ⁵⁵Si taun ri Aigipto akorong kilapo buk angan arikek, kianla tang taun a Parao ta kari ring pok. Asukang na kala antok iria ta, “Mi pasal taun a Iosep na mian vil a saka nem an ka atai imi tatana.” ⁵⁶Na buk angan ke kala polok alava luai na kala pakut aongos a kuli rina na e Aigipto akorong katapo kun kitmat luai kapa. Asukang a Iosep kala tavas a keve

lu i pok na kalapo asesel pok singiria ta kon. ⁵⁷Using a buk angan ke kata lapo rikek luai na ri vap i kuli rina aongos kita lapo pasal ane Aigipto asi kari mepo samui kon si Iosep.

Iosep ve Keve Tasina

42 Si taun ang Iakov kalapo nas ta kapo atogon kon e Aigipto, na kala antok kana keve nat, “Au sa parik mipa buk bil ta ring sa? ²Arai, natala longong ta kapo atogon kon e Aigipto. Mi pasal ane iang na mianla samsamui le ani ka pakangai anira pelek a matmat.” ³Au, asukang na sangauli i keve tasina i Iosep kila pasal ane Aigipto si an samui kon. ⁴Sikei Iakov parik katapa asok a tasina tutukai i Iosep ta Beniamin ve ria using katapo leng vei nganing kala atogon ta bil ka serei ania.

⁵Kana keve nat a Iakov kitapo auai ve mang matan vap kapa using a buk angan ang katala luk a palpal Kanan aongos kapa. ⁶Au, Iosep, using kapo ainoinoai i Aigipto, nia katapo asesel ta kon si ri vap aongos i rina ang. Asukang a keve tasina kimela soturungai singina, vangang iria ane nei roe. ⁷Vuk taun ang Iosep kala arai ani keve tasina na kala kinle korong iria, sikei kapo bil apetekai pulakai vei kila kinle ia. Na kala sui vabasalai iria ta, “Au na mipo pasal le voi kana?” Na kila antok ta, “Namemta pasal le Kanan si me samui pok.” ⁸Iosep katala kinle na keve tasina, sikei ria parik kitapa kinle ia. ⁹Na Iosep kala lomomonai ani kana keve orodung aniria na kala antok iria, “Nami mipo keve vap ararai musiklik mimepo serei asi kami me ararai ta nei kamem rina kapo ngau evoi.” ¹⁰Na kila antok ia ta, “Kamem igenen lava, parik. Namempo serei val kam keve asosokai asi kamem me samui pok. ¹¹Namempo keve angtasimal palau, na namempo atogon a sikei a tamamem. Na parik namempa vap ararai musiklik.

Namempo vap atutuman.”¹² Sikei Iosep kala antok iria ta, “Parik! Mimepo serei nang asi kami me ararai ta nei kamem rina kapo ngau evoi.”¹³ Na kila antok ia ta, “Namem aongos namempo sangauli na pongua. Namempo keve angtasimal palau akorong na namempo inatus i sikei palau a igenen i rina ang e Kanan. Sikei a tasimem katala mat na kiulik imem sukana kapo ago ve tamemem.”¹⁴ Na Iosep kala antok iria ta, “Kapau. Kapo asukang palau val natala mengen. Nami mipo keve vap po ararai musik.¹⁵ Naka atokngai animi vang kana. Napo atutuman mete Parao ta parik luai mipa angkoai si pasal pelek ani ring ke man parik mipa songo na tasimi lik ane ke.¹⁶ Ta sikei imi kan songo le ia na nami aongos mi ago si aiveven kitmat tung si tutuman i kami mengen kala serei e ring malangas. Man parik kapa serei a tasimi lik, napo anguan posong akit mete Parao ta nami mipo vap katakai i ararai musik.¹⁷ E mung na kala alakai aniria aongos kuvul nei akangbat si potol a taun.¹⁸ Na si vapotol i taun kala atatai iria asukang ke ta, “Man mi using kag mengen, mila to, using nau napo igenen mamaila ani God.”¹⁹ Io, asi arai ta mipo atutuman, sikei imi ka ago eke nei lu i akangbat na petau aongos mi papok velai ni pok i kami me samui taun a matan vap lapo buk angan suke.²⁰ Au, na mi songo na tasimi lik ane ke taun iau. Nia vanang kamela amalangas ta mitapo mengen atutuman, na parik nalapa asok asi raung amat animi.” Na kila ainak aongos ani kana mengen ang.²¹ Na kilapo mengen angpokpokai singiria asukang ke, “Io, kana vang tara me kui using aliu a keve lau ang tarata abis ia si tasira. Taratala arai korong ani kana mamaiten lava na katapo aikut asi kara pakangai ania, sikei parik taratapa longong ia. Kana vang a tukulai ina na kana tarame lapo ago nei pisu ke.”

²² Au na Ruben kala kun mengen singiria ta, “Natala antok imi ani mi ago ta bil arikek an si nat ang, na parik mitapa buk longong. Au na kana taralapo luk kara samui i kara raung ang ania.”²³ Parik kipa nas ta Iosep kapo longong korong kari mengen using kita lapo mengen ve nia si katakai i pokai ni mengen.²⁴ Na Iosep kala pasal pelek iria na kanlapo tangis. Na taun ang kalapo angkoai si mengen pok kamela papok taun iria na kala songo na Simeon nei liuan iria na kala got akit ia e mataria aongos.²⁵ Au na kala asok kana keve asosokai ta, Mi-anla asiang aduk kari keve asisiang ta kon na mi asiang pok kapa kari keve kapkap nei kari keve asisiang siksikei na mi ali pok kapa aniria asi kari angan e selen aliu pok.” Bil ke kitala vil akorong ia asukang palau.

²⁶ Na keve angtasimal ang kila akos kari keve dongki na kila pasal.²⁷ Na si ring ang katanla vong aniria singina mangsikei iria kala tavas kana asisiang asi kana apus ani kana dongki na kala tapping si arai ani kana kapkap e pangkul i kana asisiang.²⁸ Na kala antok a keve tasina, “Arai, kag kapkap pok kana. Kana nei kag asisiang!” Ria aongos kala uak a lomlomon iria na kipo leng alava luai. Kipo sui angpokpokai aniria siksikei ta, “Au, God kata lapo vil sa kana anira?”

²⁹ Au, kila pasal na kianla serei pok si tamaria ta Iakov e Kanan na kila akus ia ta keve nem aongos ang katanla serei singiria,³⁰ “Ainoinoai i Aigipto kata vabasalai animem na ka tupang alava imem ani namempo pasal asi kamem an ararai musiklik ani kana rina.³¹ Na namemla antok ia ta, ‘Parik namempa ararai musiklik. Namempo vap atutuman.³² Namem aongos namempo sangauli na pongua na angtasimal palau. Namempo atogon a sikei palau a tamamem. Sikei a tasimem katala mat na sikei a nat lik imem sukana

kapo ago e Kanan ve tamamem.’³³ Na igenen ang kala antok imem ta, ‘Kana vang asi kag sabonai aro ta mipo vap atutuman, ta sikei imi ka ago ve nau na nami aongos mi asalak kon ani kami matan vap lapo buk angan suke, na mila pasal.’³⁴ Mi an songo le na nat tang-inang lik imi ane singig, na nala nas aro ta parik mipa vap ararai musiklik, sikei mipo vap atutuman. Naka akala pok a tasimi taun imi na ka ro palau animi si ago eke na mi abis kami keve avibisan nei rina ke.’’³⁵ Au, si vuk taun ang kila atatai aongos tapai ani tamaria, na kila lingai ani kari keve asisiang na ria aongos siksikei kila arai ani kari keve asisiang i kapkap. Taun ang kilapo arai ani kapkap ang, ria aongos ve tamaria kilapo leng.’³⁶ Na tamaria kala meng-en iria asukang ke, ‘‘Sa, mipo buk iau asi kag vil amun ani kag inatus aongos? Iosep katala mun, Simeon kala kun mun na kana mipo buk songo akipai kapa ani Beniamin. Nau a ring igenen ke naka makus alava.’’³⁷ Na Ruben kala antok a tamaria asukang ke, ‘‘Alis ia taun kag aiveven na naka pasal ve nia. Man parik nalapa songo pok ia taun ua, kupo angkoai palau si ngapunuk ani kag ngono nat.’’³⁸ Na Iakov kala antok ta, ‘‘Ka ago! Kag nat parik luai kapa pasal ve numai. Tasina katala mat na nia kana kapo ring sikei palau kapo ago. Ta nem eiang kan serei singina e selen. Nau kana nalapo lapan na mamakus lava nganlak mi vil ia anig ka raung amat iau.’’

Apongua i Pasal ane Aigipto

43 Buk angan ang kalapo serei arikek luai e Kanan.² Na si pangau ang kitala angan asip a kon i kari an samui ang. Au na Iakov kala antok a keve nat ang ta, ‘‘Mi pasal pok na mi-anla samui le ta kara mang men pok lik.’’³ Sikei Iuda kala antok ia ta, ‘‘Igenen ang kata mengen akorong luai animem

na ka anonok imem ta parik namempa angkoai si me serei e matana man parik namempa songo le na tasimem.’⁴ Man ku ainak ani tasimem ka auai ve namem, namemla pasal ta an samui pok anim.’⁵ Man parik kupa ainak, namempo tav angkoai si pasal using a igenen ang kata antok imem ta, ‘‘Parik mipa angkoai si me serei e matag man parik mipa songo le na tasimi.’’⁶ Na Israel kala sui ta, ‘‘Sa tukulai ina na mipo vil apisu alava iau ta atai ani igenen ang ta mipo atogon a mang tasimi?’’⁷ Na kila antok ia ta, ‘‘Igenen ang katapo uli sui agilgilai animem ta kamem vap, ‘Au, na tamami kapo to lak? Au, na mipo atogon lak a mang tasimi?’ Namemta polpol akorong palau kana keve susui. Pat namem saka nas an ta ka asok lak imem ta songo ani tasimem asi pasal kuvul ve namem?’’⁸ Na Iuda kala antok a tamana ta Israel asukang ke, ‘‘Asok a nat ang ve nau, na namem pasal kana palau, ani ka ago ta sikei ira ka mat ta buk angan.’’⁹ Nau akorong naka alis kag to, na mamaiten ina ka gon kulug akorong. Man parik napa serei pok ve nia ta to e matam, naka uli sunguk ani mamaiten ina.’¹⁰ Man parik namemtapa amomole asukang ke, oro namemla ane suke lenginang na ane ke pok.’’¹¹ Na tamaria ta Israel kala meng-en iria asukang ke, ‘‘Au, man kala po ararai asukang a lomlomoni ang, mi luk ta uai roron luai i keve sukalan na ta ta men murungan na ta mang keve nem sainro dong kami keve asisiang val kapo alilis serei si ainoinoai ang.’’¹² Mi luk kapkap angkoai kuvul ve ngaupap kapa, using mian alis pok a kapkap ang nang mita mela serei pok ve nia e nei kami keve asisiang. Vei kavtapo atogon lomoni taun nganing.’¹³ Na mi songo na tasimi na mi pasal sumasuma palau taun a igenen ang.’¹⁴ Kapo ro ani God vo kitmat ang ka pokai ani igenen ang asi kana atogon ngorem animi, na ka alis pok imi ta

Beniamin na mang tasimi ang pok. Eloj ta man kilapo mun kag inatus!”

¹⁵ Au, angtasimal ang kila luk a alilis ang na kari kapkap kuvul ve ngaupap na kila pasal sumasuma ane Aigipto kuvul ve Beniamin. Na kian la tung aserei akorong si Iosep. ¹⁶ Taun ang a Iosep kala arai ani Beniamin ve ria, na kala asok kana asosokai i nei lu ta, “Sangauli na keve tauan suke kime ane nei kag lu. Kime angan kuvul ve nau nganlak si sintung, asukang a kuanla runguk a sikei a sipsip na ku itoiton amoso ia.”

¹⁷ Na asosokai ke kala songo iria ane nei lu si Iosep na kanla abis aongos a poisan a nem Iosep katala mengen ia tatana. ¹⁸ Si taun ang katala songo iria ane nei lu, kilapo leng na kila mengen angpokpokai nei liuan iria ta, “Songo ke anira ane ke vei kavpo tukulai ina nanging si kapkap ang tarata papok ve nia e nei kara keve asisiang si ainoai i taun ang. Nganlak kime vis ataping palau ira, ki luk pakang ira ta kara keve dongki na ki kong ato ira val kana keve asosokai.” ¹⁹ Asukang na kila pataun a asosokai ang e mete takaman i lu ang, na kila antok ia ta, ²⁰ “Kamem igenen lava, namemta me serei si mang sikei a taun e ke si me samui pok. ²¹ Na taun name-man lapo ausai tul le ane rina, namem la tavas kamem keve asisiang na sik-sikei imem kala arai ani kana kapkap nei kana asisiang, keve vuk inoinongos lik aongos ina. Nia kana namem tala luk pok le ia taun imi. ²² Namempo atogon mang matan kapkap duk kapa kana asi kamem me anguan samui pok aduk an. Parik namempa nas ta si kata asiang pok kamem keve kapkap nei kamem keve asisiang.” ²³ Na asosokai ang kala antok iria, “Mi ago aro. Mi ago ta leng an. Kami God, kana God a tamam, nia palau nang katala asiang dong pok imi ta kami keve kapkap nei kami keve asisiang. Natala sel lenginang kami seupok.” Na emung

kanla songo le na Simeon taun iria. ²⁴ Na kala songo alak iria ane nei lu si Iosep, na ka ali laman aniria asi kari galui ani kakiria, na ninia kanla apus kari keve dongki. ²⁵ Na keve angtasimal ang kilapo itoiton kari keve bil asi me alis ani Iosep man ka serei si sintung, using kitala antok amalangas iria ta kame son kos ve ria. ²⁶ Au na Iosep kamela serei nei lu na kila luk kari keve alilis taun ia na kianla soturungai ane nei vunep e nona. ²⁷ Kala susuai aniria ta kari to, au le na kala sui iria ta, “Tamami mita antok iau tatana, kapo sa? Kapo to lak na kapo ro kapa?” ²⁸ Na kila antok ia ta, “Kam asosokai tamamem kapo to lak na kapo ago aro.” Na kila soturungai ane vunep e matana kapa. ²⁹ Taun ang a Iosep kala arai ani Beniamin, tasina na sikei palau a rinarilong na kala antok ta, “Tasimi lik ke vang kana mita antok iau tatana, ingko? Pua, kag nat, kana roron a God ka ago singim.” ³⁰ Na Iosep kala tadut sumasuma pelek suai aniria, using nei vingana aongos katala tameng velai ngorem ani tasina, na kalapo gule ring asi kana tangis musik papa. Na kanla riuk lak nei kana oring i po rot na kanla tangis. ³¹ Na emung i kana la raus le ani nona, na kala soung. Kata aiveven aro ia, na kala asok, “Sasagi!” ³² Kita sasagi ani Iosep dong a pata apetekai, na ani keve tasina si mang anu petekai. Na vap i Aigipto ria kitapo angan e iang ve ria kita kun sasagi apetekai aniria, using ri Aigipto kipo misag luai ani angan kuvul ve ri Eberaio. ³³ Na keve angtasimal ang, kita asinong iria angtalangai ve Iosep si angusing i kari keve matas i po ingus aniria tutapongai le si anu tuan tung si anu kiu iria. Pangau ang kila arai ani kari lau i sinong, kipo gelep angpok pokai aniria velai taping ania. ³⁴ Na ri asosokai kila sasagi dong iria ta pok ang le kuli pata si Iosep. Sikei, ani Beniamin kita lis amatan palpalima ania. Asukang

na kilapo matan angan aro ve Iosep velai ani kalakala.

Kavi Kata Mun

44 Na Iosep kala asok a asosokai i nei lu ang ta, “Ku asiang aduk a kari keve asisiang a vap ke na ka duk aroron luai, na ku asinong a kapkap si siksikei a igenen iria e kuluna i kana asisiang.”² Na ku asiang kag kavi ripag e kuluna i kana asisiang a nat tanginang iria, kuvul ve kana kapkap i kana kon.” Na asosokai ang kala vil apunuk a keve atatai ke si Iosep.³ Si tenei vauk lik kila atatung iria asi kari pasal kuli kari keve dongki.⁴ Taun kianla pasal avungalik pelek a rina, Iosep kala asok a asosokai ang ta, “Sumasuma luai taun a keve tauan suke. Man kuanla kinkos iria, sui iria asukang ke, ‘Sa tukulai ina na mitala ngenget a lau ro ta lau rikek?’⁵ Kavi ripag ke, ke kag tulava nang. Kapo kana kavi ipo inum, na kapo kingai kapa singina. Mitala bil arikek.”⁶ Au, kala sang na kanla sakam korong iria na kanla posong na keve mengen i atatai ang ania.⁷ Na kila ngenget ia, “Kamem igenen lava. Kupo saka mengen an kana? Parik luai namemtapa bil ta lau asukang.”⁸ Kupo malangas ta keve kapkap ang nang namemtanta sabonai ania nei kamem keve asisiang, lenginang namemtala luk pok ia le Kanan. Namempo anguan buk ainau kapkap si kana lu kam tulava ani sa?⁹ Kamem igenen lava, man ta si imem kila sabonai ania ta kapo atogon ia ka mat, na animem aongos namem serei val kana keve kong ato kamem tulava.”¹⁰ Na kala antok iria ta, “Kapo ro. Iuang vo luk ani kavi ang nia kag kongato. Sikei nami aongos mipo ro si kalakala.”¹¹ Sumasuma asukang palau na siksikei iria kala kopos asiang kana asalakan ane vunep na kala eres ia.¹² Na kana asosokai a Iosep kala ararai aro luai aongos sin-

giria tutapongai le si anu tuan na asiang luai. Na kala sabonai ani kavi ang nei asisiang ang si Beniamin akorong.¹³ Na keve angtasimal ang kila taktakding kari keve vakup ipo alak ta mamakus, ki akos pok le kari keve dongki na kila papok ane nei rina.¹⁴ Si taun ang a Iuda ve keve tasina kimela serei, Iosep kapo ago lak nei kana lu. Na kila soturungai ane vunep e matana.¹⁵ Na Iosep kala sui iria ta, “Marai sa na mitala abis a lau rikek ke? Parik mipa malangas ta igenen si kag sinsinongan kapo kingai korong?”¹⁶ Na Iuda kala antok ta, “Kamem tulava roron, namempo kovek luai i mengen asi mengen anim tatana. Namem saka gel an? Namemtala bil arikek e matam. God katala arai ani kamem rikek. Namem aongos vang kana kam keve kong ato, kuvul ve nat ke nang a kavi ang kita luk ia nei kana asisiang.”¹⁷ Na Iosep kala antok, “Parik luai napa angkoai si bil asukang! Ninia akorong papalik a vopo atogon ani kavi ang ka kongato singig. Nami aongos mila papok taun a tamami velai ani marip.”¹⁸ Sikei Iuda kala pasal asung taun a Iosep na kala sokotuk ia ta, “Kag igenen lava, ku ainak anig asi kag kalakala ani mengen ve numai. Ku ago ta marala an anig using kupo angkokoai val Parao.”¹⁹ Kuta sui imem asukang ke, ‘Mipo atogon tamami vo ta mang tasimi?’²⁰ Na namemtala polpol ta namempo atogon a tamamem nia kana kala po lapan na tasimem lik, kita ingus ia si matas i lapo lapan ke tatana. Na tasina i nat ang katala mat, na nia nang kapo ring sikei palau a nat kapo to le si sikei a rinarilong. Na tamana kapo buk alava luai ania.²¹ Kuta asok imem ta songo le ania ane ke asi kam me arai ania,²² na namemla antok ta nat ang parik kapa angkoai si pasal pelek ani tamana. Man ka pasal suai, tamana nganing kala mat.²³ Na kula antok imem ta namempo tav angkoai si me anguan

palak an e matam man parik nempa songo le na tasimem lik ve namem. ²⁴Na taun namem papok ane si kam asosokai tamamem, namem anla mengen ia ta sa kuta antok tatana. ²⁵Na tamamem kala asok imem ta, 'Mi papok na mian samui men pok lik anira.' ²⁶Sikei namemla antok ia ta, 'Parik namempa angkoai si pasal. E suke parik kipa naung animem asi an tung aserei e matana i igenen ang man a tasimem lik kapo tav auai ve namem. Namempo angkoai palau si pasal man a kiu lik imem ka pasal.' ²⁷Na kam asosokai tamamem kala mengen imem asukang ke, 'Mipo nas ta ri kisngag kita ingus anig ta pongua palau a nat. ²⁸Mangsikei irilong lenginang katala pasal pelek iau na natala antok ta lenginang ri kei i nei uten kitala rangas arikek pulakai ania, using parik nata lapa anguan arai tapai an ania le si taun ang. ²⁹Man mila songo pelek iau ta sikei ke kana, na man ta bil kan serei singina, mamakus ang mi vil ia anig ka raung iau, using nalapo lapan.' ³⁰Asukang na man naka papok taun a mamai, na nat ke kapo kovek, taun ang man ka arai ta nat ke kapo tav auai ve nau, ka mat palau. Kana to nang kapo pakutan ta to si kiu ke. ³¹Sukana na mamakus namem vil ia ani lapan suke na ka vil amat ia. ³²Nau akorong kam asosokai, natala ainak ta kag to ani nat ke, using nata antok a mamai asukang ke ta, 'Man parik nalapa serei pok taun ua ve nat ke, nau akorong naka sunguk a mamaiten ina asikei.' ³³Asukang vang kana, kag igenen lava, naka ago eke si kana pangau a nat ke val kam kongato. Ku atolongon ia na ka pasal pok ve keve tasina. ³⁴Using parik napa angkoai si papok palau ane si mamai man a nat ke kapo tav auai ve nau, vei nanla arai ani mamai si puka."

Iosep Kata Atai Amalangas a Keve Tasina

45 Na kala pat luai ani Iosep na parik kalapa anguan angkoai an si aiveven aro ani kana nanasai e mataria i kana keve asosokai na kala vas iria ta, "Mi pasal suai aongos!" Asukang na katalapo kovek ta mangsikei ka ago ve nia si pangau ang kala atai amalangas a keve tasina ta nia nang kapo si. ²Na kala kup alava luai ta tangis, na ri vap i Aigipto kila longong ia na nei rina si Parao kila kun longong kapa. ³Na Iosep kala antok a keve tasina ta, "Nau nang a Iosep. Au na mamai kapo to lak?" Sikei keve tasina parik kilapa angkoai si ngenget using kilapo leng alava luai e matana. ⁴Emung a Iosep kala antok iria ta, "Kapo ro mi sinong asung ane ke." Au, kila aingingik na kala atatai iria. "Nau a tasimi Iosep nang mita atos tatag ane Aigipto. ⁵Au, kana mi ago ta makus an vo angtupang an ta kami atos ang tatag ane ke. God katala asok aino iau ani nau name vil ato lak imi. ⁶Kana kapo vapongua i matas i buk angan ta nei rina aongos, na eno lak kapo atogon a mang palpalima na matas asi tav anguan dek roe an na tav rok kon. ⁷Io, God kata asok aino iau animi asi kag teng ato animi si selen roron asukang ke ani nami ve matan tus using imi mi duk e kuli rina. ⁸Io, asukang vang a parik ta nami mitapa asok iau ane ke, sikei God papa, nia kata asereai anig asi kag me asukang val napo tamana i Parao. Nalapo aiveven aongos kana vainagoan na Aigipto aongos kapa. ⁹Kana mi pasal sumasuma taun pok a mamai na mian antok ia ta kana nat ta Iosep kata asok si antok ania asukang ke, 'God katala asereai anig ani nau a tulava i Aigipto aongos. Ku pakasang ane ke. Ago ta amomole an. ¹⁰Kume ago si palpal Gosen, ring ke kapo angasungai anig. Numai ve

kam inatus a keve tivum. Kam keve sip-sip, keve bulumakau na kam togtogon aongos ka ane ke. ¹¹Name aiveven ua eke e Gosen using ane no kapo pasal lak a palpalima na matas i buk angan. Kume ve kam matan vap na kam togtogon vei mila mat ta buk angan.' ¹²Kana, nami aongos, na numai kapa Benjamin, mi arai ta nau atutuman a Iosep napo alis a mengen ke. ¹³Mianla akus a mamai ta nau napo saka igenen lava ane eke e Aigipto na mi mengen ia kapa ta keve nem aongos mitala arai ania. Mi sumasuma na mianla songo le ia ane ke." ¹⁴Na Iosep kala vongok a tasina ta Benjamin na kala tangis, na Benjamin kapa kalapo kun tangis si kapo lot ia. ¹⁵Na kanpo vongok a mang keve tasina siksikei na kianpo angtangisai kuvul. Emung ina keve tasina kila tutapongai angmengenai ve nia. ¹⁶Na akus kanla serei nei kana vainagoan a Parao ta keve tasina i Iosep kita mela serei. Na Parao ve kana keve asokakai kilapo uruk. ¹⁷Au na kala atatai a Iosep asukang ke, "Ku antok a keve tasim ta ki akos aro kari keve dongki na ki pasal pok ane rina e Kanan. ¹⁸Kian songo le na tamaria ve kari inatus na ki papok ane ke. Naka lis roe roron luai lak aniria e ke e Aigipto, na ki ago aro na ki masung. ¹⁹Antok iria kapa asi kari dal le ta keve sinsinongan i paspasal le ke e Aigipto ani kari keve aina na kari inatus lik. Ki pasal na kian songo na tamaria. ²⁰Ki ago ta lomlomoni makus an ta kilapo sip taliung kari togtogon e suke, using a keve nem roron luai aongos i rina ke Aigipto ki atogon ia lak." ²¹Au na kana inatus a Israel kila ainak ani mengen ang. Na Iosep kala dal sinsinongan i paspasal dong iria val kana atatai a Parao. Ka lis pok angkoai kapa aniria si kari paspasal. ²²Ria aongos siksikei kata lis iria ta kari keve sikei a sakol vakup ipo alak, sikei Benjamin, kata alis ia ta 300 na vuk kapkap

na palpalima na sakol vakup ipo alak. ²³Na ka asok si akos aduk ani sangauli na dongki ta mamain ta bil roron luai i Aigipto, na mang sangauli na dongki aina ki akos iria ta kon, saui na mang matan pok ani tamana ani ka angkoai si kana paspasal. ²⁴Na kala atatung a keve tasina asi kari pasal. Na taun ang kilapo pataliung ia kala antok iria ta, "Mi ago ta angkiki e selen." ²⁵Au na kila pasal pelek a Aigipto na kila papok ane si tamaria Iakov e Kanan. ²⁶Na kianla antok ia ta, "Iosep sukana kapo to lak! Nia kana kalapo tulava i Aigipto aongos!" Na Iakov kala tun apuak iria using kapo tav lomlomoni tataria. ²⁷Sikei, kila mengen aro aongos ia ta saka keve mengen an a Iosep kata mengen iria tatana. Na taun ang kala arai ani keve sinsinongan i paspasal ang a Iosep kata lis ia asi me akos ang ania, kala uruk pok a nei vingana. ²⁸Na Israel kala mengen asukang ke, "Kala aulei. Kag nat Iosep kana kapo to lak! Kapo ro luai asi kag an arai ania aino le ani naka mat."

Paspasalan ane Aigipto

46 Na Iakov kala usausa aongos kana keve togtogon na kala pasal ane Berseba, na eiang kanla sula alilis serei si God voiang a tamana ta Isak kata atogon ia. ²Na tenei vong God kala songo na Israel nei ararai asukang ke, "Iakov, Iakov!" Na kala polpol ta, "Io, nau kana." ³Na kala antok ia ta, "Nau a God, nau kana God a tamam. Ku ago ta leng an ani pasal ane Aigipto. Naka asereai lak ani matan vap tavirimok lava le singim eiang. ⁴Naka auai ve numai ane Aigipto na naka songo pok lak kam matan vap. Na Iosep akorong ka auai ve numai si kam taun i tapikon." ⁵Au, Iakov kala tapasuk pelek a Berseba. Kana keve nat kila akos ia kuvul ve kari ta kun keve inatus lik na kari keve aina kuli keve sinsinongan i paspasal ang nang a Parao

kata lis tapai aniria. ⁶Na kila songo kari mamain ta manmanik ipo apus na kari togtogon aongos i asereai e Kanan na kila pasal ane Aigipto. Io, asukang vanang a Iakov kanla serei e Aigipto, nia kuvul ve kana matan vap aongos. ⁷Kana inatus tauan aina na keve tivuna tauan aina aongos. ⁸Kari keve asan a matan vap ang si Israel kita auai ane Aigipto asukang ke. Kana posong sang ta Ruben. ⁹Na keve nat si Ruben ta Anok, Pulu, Esron na Karmi. ¹⁰Na keve nat si Simeon ta Iemuel, Iamin, Oad, Iakin, Soar na Siaul ke mang aina i Kanan ta nat. ¹¹Na keve nat si Levi ta Gerson, Koat na Merari. ¹²Na keve nat si Iuda ta Er, Onan, Sela, Peres na Sera. Ri Er ve Onan kilong tala mat e Kanan. Kana ngono nat a Peres ta Esron na Amul. ¹³Na keve nat si Isakar ta Tola, Puva, Iasuv na Simron. ¹⁴Na keve nat si Sebulon ta Serer, Elon na Ialel. ¹⁵Sukana vang a inatus si Iakov kita asereai aniria si Lea e Padan Aram, na e ngerena kapa kana kavulik ta Dina. Tataot i petau suke katapo 33 aongos. ¹⁶Au, na keve nat si Gad ta Sepon, Agi, Suni, Esbon, Eri, Arori na Areli. ¹⁷Na keve nat si Aser ta Imna, Isva, Isvi, Beria na tauria Sera. Na ngono nat si Beria ta Eber na Malkiel. ¹⁸Sukana vang na inatus si Iakov kata asereai aniria si Silpa, ainan asosokai ang Laban kata alis kana kavulik Lea tatana. Na tataot i petau suke katapo 16 aongos. ¹⁹Au na kana ngono nat a Iakov si Raket ta Iosep na Beniamin. ²⁰Na Iosep e Aigipto kata anla aumata na pongua na nat tauan, Manase na Eparaim si Asenat, kavulik ang si Potipera vopo piris ang e On. ²¹Na keve nat si Beniamin ta Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ei, Ros, Mupim, Upim na Ar. ²²Sukana na inatus si Iakov kata asereai aniria si Raket. Tataot iria katapo 14 aongos. ²³Au na kana nat a Dan ta Usim. ²⁴Au na keve nat si Napitali ta

Iasiel, Guni, Ieser na Silem. ²⁵Sukana na inatus suke si Iakov kata asereai aniria si Bila, ainan asosokai ang Laban kata alis kana kavulik Raket tatana. Tataot iria kapo limalengua aongos. ²⁶Na tataot kuvul akorong i matan vap ang si Iakov nang kita pasal ane Aigipto kapo 66 aongos. Na keve omona i Iakov kipo tav taot aniria eke. ²⁷Na ngono nat inla ingat ang ani Iosep e Aigipto kala vil alakat a tataot iria tung si 70 aongos si kana matan vap a Iakov nang kita palak ane Aigipto. ²⁸Au kana, Iakov katala asok aino na Iuda asi kana an nanas selen ane Gosen. Asukang na kimela serei e palpal Gosen. ²⁹Na Iosep kala dal kana tagtagai na kala pasal ane Gosen asi kana an ruduai ani tamana ta Israel. Taun ang kilongta angduai, Iosep kala vongok a tamana na kala tangis avungavunga luai. ³⁰Na Israel kala antok a Iosep ta, “Nalapo usausa asi kag mat vang kana using natala arai anim na napo arai ta kupo to lak.” ³¹Na Iosep kala mengen amalangas a keve tasina ve ria aongos kana matan vap a tamana asukang ke, “Naka pasal kana na nakan antok a Parao ta, ‘Keve tasig na kana matan vap aongos a mamai nang kitapo ago e Kanan, kana kila serei. ³²Sikei, kipo vap katakai i aiveven sipsip na mang matan manmanik na kita songo le kapa kari keve sipsip na bulumakau na kari togtogon aongos.’ ³³Au, man a Parao kala asok tapai animi, na ka susui imi ta mipo saka abis an akorong kana, ³⁴mi antok ia asukang ke, ‘Namem, kam keve asosokai, namemtapo katakai i aiveven sipsip le kabang le si kamem to aongos asukang palau val keve tivumem kitapo abis ia.’ Na si oring ke kala lomom suai animi asi kami ago e palpal Gosen using ri Aigipto kipo misag luai ani ri katakai i aiveven sipsip.”

Soisinong e Gosen

47 Au na Iosep kala pasal na kanla antok a Parao ta, “Mamai kana ve keve tasig kila serei taun iau le Kanan. Kipo atogon kari mamain ta sipsip na bulumakau na kari togtogon aongos. Na riria kana kilapo ago e Gosen.”² Na kanla songo le na palpalima i keve tasina na kamela atung amalangas iria e matana i Parao.³ Au, Parao kala sui iria ta, “Mipo saka abis an akorong kana?” Na kila antok ia ta, “Namem nang kam keve asosokai namempo katakai i aiveven sipsip. Namempo asukang palau val keve matan tivumem aino.”⁴ Na kila antok ia kapa ta, “Kamem pasal nang ane ke asi me ago tapai using a buk angan lava ke kalapo kun meng animem e Kanan na kamem keve manmanik kilapo kovek i uriuri asi angan. Asukang vanang na namempo sokotuk ua ta ku naung animem na namem me soisinong si palpal roe ke e Gosen.”⁵ Na Parao kala antok a Iosep ta, “Tamam na keve tasim kita me serei singim⁶ na roe lava ang i Aigipto kapo oros e matam. Alis iria ta palpal tauia i roe ang na ku asoisonong iria e Gosen. Na man ri si nei liuan iria kipo katak ta aiveven manmanik, ku asok iria na kime aiveven kakag akorong ta kun keve manmanik.”⁷ Au le na Iosep kala kun songo alak ani tamana ane mete Parao. Na Iakov kala poso atautauia na Parao.⁸ Na Parao kala sui a Iakov ta, “Kam poisan kana na matas i la to?”⁹ Na Iakov kala antok ia ta, “Kag matas i to parik kapa asukang val keve vuvui kitala to ia. Nata duai ri mamaiten lava nei kag to na kalapo liklik palau na napo 130 na matas palau.”¹⁰ Le na kan poso atautauia pok tapai ani Parao na kamela soung pelek ia.¹¹ Asukang vang na Iosep katakala asoisonong na tamana ve keve tasina e Aigipto. Kata alis iria ta palpal roe tauia luai e Rameses, asukang palau

val atatai ang si Parao.¹² Kata alis kapa na tamana na keve tasina na matan vap aongos ang ta pok angkokoai si tataot i inatus iria.

Mol Kala Laba

¹³ Buk angan ang kala serei alava luai na kala kovek i pok si palpal aongos ang. Na ngono rina ke Aigipto na Kanan kilong tala logo luai kovek i pok.¹⁴ Na Iosep kala luk aongos le na keve kapkap ipo samui pok ang ta ri Aigipto na ri Kanan taun a lu si Parao.¹⁵ Taun ang a kapkap si ri Aigipto na ri Kanan katakala kamus aongos, ri Aigipto aongos kimela serei si Iosep na kila antok ia ta, “Ku alis pok animem. Marai sa namem me mat palau e matam? Kamem kapkap kana kala kovek aongos.”¹⁶ Na Iosep kala antok iria asukang ke, “Au, kanat. Using milapo kovek i kapkap, mi luk dong iau ta kami keve manmanik, na nala alis pok imi sakolai aniria.”¹⁷ Au na kianla luk aongos le kari keve manmanik ane si Iosep na kala alis iria ta pok sasakolai ani kari keve os na sipsip na me na bulumakau na dongki. Na nei liuan i matas aongos ang kata alis pok palau aniria sasakolai ani kari keve manmanik aongos.¹⁸ Na si matas using ina kimela serei pok si Iosep na kila antok ia, “Kamem tulava, kupo malangas lenginang ta namempo kovek i kapkap na keve manmanik numai kulapo tauk ina aongos. Asukang na sa kana namem lapo atogon ia si taun ke kapo pukun imem palau na kamem roe.¹⁹ Marai sa vanang na namem me mamat e matam kuvul ve kamem roe? Ku samui imem ve kamem roe ta pok asi kamem angan. Io, kamem roe, Parao ka tauk ina na namem an asosokai palau asikei si Parao. Lis imem ta katui i kon ani namem ago ta mat an na roe ke ka ago ta varasai palau an.”²⁰ Asukang vang a Iosep kala samui aongos a roe ang e Aigipto ani Parao. Sik-

sikei iria i ri Aigipto kata atos ta kana vuk roe, using a mol ang kata lapo laba luai aniria. Roe aongos ang, Parao kata lapo tauk ina. ²¹ Na ri vap aongos le si mang ngising i Aigipto ane si mang ngising ina, Iosep kata vil iria ani ki asosokai si Parao. ²² Sikei, roe ang si ri piris, parik kata lapa samui ia using Parao katapo uli ali pok aniria, asukang na kipo atogon pok si angan na parik katapa inongos taun ta ki atos ta kari roe. ²³ Au na Iosep kala antok a ri vap ta, "Arai, kana using natala samui aongos imi ve kami roe ani Parao, kana nala alis katui animi si sukal si roe ang. ²⁴ Sikei si taun i kaming ania mi alis a Parao ta sikei a palpal i uai na mang puat a palpal ang kapo kakami asi angan na asi suksukal atanginang kapa animi, kami inatus na riria mipo aiveven iria." ²⁵ Na ri vap kila antok ta, "Pua, kamem tulava, kulapo teng ato imem kana. Man kapo roron palau singim, namem serei a keve asosokai palau asikei si Parao." ²⁶ Asukang vang a Iosep kala asereai ani mang sausaupai e Aigipto ta va palpalima i keve uai i sukal, ke Parao ia. Na saupai ang kapo tung akit lak si taun ke kana. Sikei palau a roe ang si ri piris Parao parik katapa tauk ina.

²⁷ Io, ri Israel si taun ke kita lapo soisining e Aigipto si palpal Gosen. Kita lapo tauk i mang keve roe eiang na kari polokan kala serei alava luai si tataot iria. ²⁸ Iakov kata ago eiang e Aigipto si 17 na matas, na tataot aongos i kana matas i to kata lapo 147 na matas. ²⁹ Au na kalapo angasungai aliu ani Israel ka mat na kala songo kana nat ta Iosep na kala antok ia, "Man napo ro e matam, kapo ro ku amatung a kungam neite savag ta ku pakangai anig na ku abis a lau tutuman anig. Ku ago luai ta amunai ani matmat ig eke e Aigipto. ³⁰ Si taun ang nala mat, ku sunguk suai ani matmat ig pelek a Aigipto na kuan amunai ania nei gom ang kag matan vap kipo

matung singina." Na Iosep kala antok ia ta, "Io, naka abis ia asukang palau val kupo atatai iau tatana." ³¹ Na Iakov kala antok ia, "Ku atovala ane singig." Na Iosep kala abis ia asukang. Na Israel kapo teng akit si kana kipa na kala tuturung e matana i IAVE.

Manase ve Eparaim

48 E mung i mang rukun taun na kimela antok a Iosep ta, "Tamam nang kapo malepen." Asukang a kala songo le kana ngono nat, ri Manase ve Eparaim ani kilong auai ve nia. ² Na mangsikei eiang kala antok a Iakov ta, "Arai, kam nat ta Iosep kana kame arai anim." Na Israel kala arudualan pok ia na kala sinong atung kuli pata. ³ Na kala mengen a Iosep ta mengen asukang ke, "God vo kitmat luai ang kata serei singig e Lus si palpal Kanan na kata poso atautauia iau eiang ⁴ ta mengen asukang ke, 'Arai, naka atautauia ua na mi serei a vap miang. Mi serei lak asukang ta kuvkuvulan tavirimok. Na palpal roe ke nala alis ia si keve matan tus using im ani ki tauk ina asikei.' ⁵ Na kam ngono nat i ingus ke e Aigipto aino ani name serei eke, nala posong irilong ta kakag ta ngono nat. Io, ri Eparaim ve Manase kilongpo kag ngono nat asukang palau val ri Ruben ve Simeon. ⁶ Kam mang keve nat emung irilong, riria vanang kila kakam akorong ta keve nat. Sikei, saka palpal roe an nganlak ki pagal dong iria tatana, ki taot iria si asan i ngono tasiria ke. ⁷ Nau natala mamakus luai marai kag papok ang le Padan na Raket kamela mat e selen si palpal Kanan avunga lik i Eparat, asukang vang a natala amunai ania e ngere selen ane Eparat." Eparat kipo posong kapa ia ta Betelem. ⁸ Au, taun ang a Israel kala arai ani ngono nat ang si Iosep kala sui, "Au na ri si kana?" ⁹ Na Iosep kala antok a tamana ta, "Kag ngono nat nang voiang a God katala kun

alis anig tatarilong eke.” Au, Israel kala antok ta, “Songo alak tapai anirilong ane singig na name poso atautauia irilong.”¹⁰ Matana i Israel kata lapo ngau na parik kata lapa anguan arai aro an, using kata lapo lavan luai. Au, Iosep kala songo asung irilong na tivurilong kala vongok na ka lulus irilong.¹¹ Au na Israel kala antok a Iosep ta, “Parik natapa lomonia ta naka anguan arai korong pok an anim, sikei God katala vil korong ia ta nala arai ani kam inatus.”¹² Na Iosep kala songo suai anirilong pelek a savana i tivurilong na kala soturungai ane vunep.¹³ Le na kala aingingik atava na ngono nat ang taun a Israel. Eparaim ka tung e palkais ina na Manase e palso ina.¹⁴ Sikei Israel kala sulai ani kana palso taun a patuna i Eparaim vopo nat emung ang na kala sulai aputuk ani kana palkais taun a patuna i Manase, vo posong sang ang.¹⁵⁻¹⁶ Au na kala poso atautauia na Iosep ta mengen asukang ke, “God ka atautauia na ngono nat ke. Kana na God ke voiang a vuvui ta Abaraam na mamai ta Isak kilongtapo angtogon ve nia, na katala aiveven kag to aongos tung kana, na kana angelo kata asapang iau si keve mamaiten aongos. Io, nia ka atautauia irilong na ki poso atat lak irilong using a asan ig, na asan i vuvui ta Abaraam na mamai ta Isak. Na kari polokan ki serei aduk luai e kuli rina ke.”¹⁷ Taun ang a Iosep kala arai ta tamana kalapo amatung kana palso si patuna i Eparaim, parik kalapa ainak ania, na kala teng akit kana palso na tamana asi kana luk suai ania pelek a patuna i Eparaim ani kan amatung ia e patuna i Manase.¹⁸ Na kala antok ia ta, “Mamai, parik ta asukang. Kana na ike kana kapo posong sang. Kam palso vanang ka matung e patuna.”¹⁹ Sikei tamana kala misag na kala antok ia, “Napo nas nang, kag nat. Napo malangas. Ninia nang kapa ka kun serei a matan vap, na ki kun serei alava. Sikei

tasina lik lak ka tavirimok ania, na keve matan tus using ina ki serei asukang ta mamain ta matan vap duk luai.”²⁰ Na kala poso atautauia irilong si taun ang velai ani mengen ke, “Si asan imilong vanang, ri Israel emung aliu lak ki uli poso atautauia ani mang matan asukang ke, ‘God ka asereai animi val ri Eparaim na ri Manase.’” Io, sukana vang kala atung a Eparaim ani ka aino ani Manase.²¹ Au le na Israel kala antok a Iosep, “Arai, nalapo angasungai kana asi kag mat, sikei God ka auai ve numai, na ka ausungai pok anim ane si roe ang si keve tivum.”²² Nami angtasimal, nala alis imi siksikei ta roe ang eiang. Au na anim, kula atogon kam ngaupap si vuk roe i kag la luk suke si ri Amor ta dual i kag samele ipo visvis na kag vatilau.

Israel Kata Poso Atautauia Kana Inatus

49 Na Iakov kala asok tapai ani kana keve nat ta, “Mime serei akuvul na naka atai imi ta keve bil lak eno imi.² Inatus nat si Iakov, mime serei akuvul na mi longong. Mi longong a tamamia ta Israel

³Ruben, numai kupo posong sang. Numai a madot ig using kam serei kata akanangai ani naka serei a igenen madot. Asanim kapo laba luai na dual im kapa.⁴ Vingam kapo asukang val kel lava na parik kutapa sausaupai aro anim na parik kulapa anguan laba an kana using kutala abis a lau visuk kuli pata si tamam.

⁵Ri Simeon ve Levi kilongpo ngono angtasimal. Karilong keve samele kipo bil asi galagalang.⁶ Naka ago ta sinong an si karilong keve aittitikai. Naka ago ta sinong kuvul an ve rilong si karilong keve lomlomoni. Using si karilong marala kilongtala raung a vap miang, na kilongta tangai asoles palau ri bulumakau using karilong vubuk.⁷ Nala poso arikek

karilong marala using kapo soliu luai. Na karilong vinga manas using kapo rikek luai. Naka angталиungai ani karilong patvap nei liuan i patvap si Iakov, na ki ago angталиungai pulakai nei liuan i ri Israel.

⁸Numai Iuda, keve tasim ki poso aro ua. Ri si kipo petau ua ku teng lak a ngoria, na keve tasim ki soturungai singim.

⁹Numai Iuda kupo natnat i laion, kutanla kon puka le na kume lapo matung musik na ka ago luai ta sikei ka gulang pangun ua. ¹⁰Sinsinong i sausaupai parik kapa angkoai si papelek ani Iuda, tung si vopo tauk i kirim ang kame serei. Mamain ta patvap aongos ki longong singina. ¹¹Ka pala kana natnat i dongki si mangsikei a vaen si ngakan roron luai ina. Ka galui kana vakup ipo alak ta rul melek i vaen. ¹²Matana ka melek luai val rul i vaen na ngisana ka posok luai val mang i rul i tus, using kipo tauia tatana si kana rina.

¹³Sebulon ka ago e ngere makasim na kana vuk laman ka ring kalakala ani ri perengan simepo tung ausai. Kana palpal roe ka polok tung e Sidon akorong.

¹⁴Isakar kapo dongki dual luai, kapo matung ausai ve kana sungsungukan e tongina. ¹⁵Au na taun kapo arai ta kana ring ipo ausai kapo marip, na roe ang kapo talupus, nganlak ka ainak palau ani ki apaus ia ta mamaiten lava na ka serei a asosokai.

¹⁶Dan ka saupai aro ani kana vap, asukang ta mangsikei i keve patvap i Israel. ¹⁷Ka bil val kene kapo matung ngere selen ipo pasal ta ri os. Na taun ang ka kalat a kakiria, vap po kokos ang kuluria, ki uak arikek ane mung.

¹⁸Numai IAVE, nAPO atu mata taun kam vilvil ato.

¹⁹Gad, ri vap tainau ki visvis ia, sikei ka dual aniria na ka lu suai aniria.

²⁰Aser, kana keve uai i matang ka aunai ro luai. Na matan pok naminan ang ka angkoai ta ri Tulava ki angan singina.

²¹Napitali kapo sang pulakai val me kei lik kita akala ia, na kala akau a keve natnat talupus ro luai.

²²Iosep kapo mangsikei a vaen kapo uai adual luai e ngere laman voiang a keve ngakan ina kipo polok karaunai ani vabat. ²³Ri vap so ta vatilau kita marala ia na ki so ia. Kita vis ia velai ani neikien lava. ²⁴Sikei kata tivo korong luai ta kana vatilau na kungana ka tung madot asukang. Dual i kungana le si God kitmat luai ang si Iakov. Le si katakai i aiveven sipsip ang, nang nia na iat i Israel. ²⁵Le si kana pakangai a God ang si tamana. Le si kana poso atauia na vo kitmat luai ang. Tauia i mete kuku e pangkul, tauia i kevkev luai i nei roe, tauia i duk ta inatus. ²⁶Atautauia ang ke tamana kapo soliu ani roron ang le si keve mulang vo to avunga suke. Io, keve atautauia ke, Iosep ka tauia tatana, keve tasina ki arai ania na ki mamaila alava ania.

²⁷Beniamin kapo mangsikei a kei lava kapo mol arikek. Tenei vauk ka angan a sa kataka kong akit ia, na tenei ngelik ka pagal a sa kataka luk ia.”

²⁸Aongos vang sukana na 12 na matan vap suke i Israel. Na sukana na keve mengen tamaria kataka posong dong iria si kana poso atautauia aniria. Si atautauia ang kata alis siksikei iria tatana, katapo angkoai luai akorong singiria.

Iakov Kata Mat

²⁹Au na kala pinipini iria asukang ke, “Nalapo usausa kana asi mat using ani kag vap kitala aino iau. Mian amunai anig ngere kag keve vap e nei wakil si roe ang ta Eperon, igenen ang si ri It, ³⁰nang a wakil kuvul ve vuk roe ang si Makpela, ngere Mamre, e Kanan, voiang a Abaraam kata samui ia si Eperon ani kakana ta gom. ³¹Kita amunai ani ri Abaraam ve kisngana ta Sara, ri Isak ve kisngana ta Rebeka na nau kapa nata kun amunai ani Lea eiang. ³²Vuk roe

ang nang ve wakil ang singina i la samui si ri It.”³³ Taun kata kamus ta pinipini ani kana keve nat, kala luk alak a kakina ane kuli pata na kala akamusai ani luk malu alak na kala pasal suai ani kan ago ve kana vap.

50 Na Iosep kala suai ania e kuluna i tamana ta Israel velai ani tangis lava na kala lulus ia.² Le na kala asok kana keve katakai ipo itoitonai ani matmat asi itoiton aro ani pukun ina. Na kila abis ia asukang.³ Kata luk aongos a 40 na mangias si itoitonai ani pukun ina val kari laulauan. Na ri Aigipto kita ago i mamakus na tangis ani 70 na mangias aongos.

⁴ Au, kala kamus a taun i mamakus ania na Iosep kala antok kana matan vap a Parao ta, “Man napo roron e matami, mianla mengen anig si Parao asukang ke,⁵ ‘Mamai katapo usausa si mat, na nata atuvala ta nakan amunai ania si wakil i kana la itoiton ang e Kanan. Asukang na napo sokotuk a kalakala ke asi an amunai ani mamai le na name papok.”⁶ Au na Parao kala polpol ta, “Ku pasal na ku an amunai ani tamam val kuta atuvala tatana.”

⁷ Asukang vang a Iosep kala pasal asi an amunai ani tamana. Keve asosokai aongos si Parao kita auai ve nia kuvul ve keve vap lava i kana vainagoan na ri vap lava aongos i Aigipto.⁸ Nei vainagoan aongos si Iosep na keve tasina kapa kita kun auai. Na asukang kapa nei vainagoan ang si tamana. Inatus lik papalik, ri sipsip, na ri bulumakau kita ago pok e Gosen.⁹ Vap kapa ipo sang kuli tagtagai na ri os kita auai ve nia. Katapo kuvkuvulan laba luai kita auai ve Iosep.¹⁰ Taun kianla serei e Goren Atar, ngere Ioridan, kila tutupong kup ta tangis using a mamakus lava kalapo meng iria. Na Iosep kala anguan atung an ani mang limalengua na taun i mamakus.¹¹ Ri vap i Kanan kila arai ani

radaupa lava ang e Atar na kila antok ta, “Pua, vap suke le Aigipto kipo teng a mangsikei a radaupa lava luai.” Asukang vang na kila atuk a ring ang ngere Ioridan ta Abel Misraim.¹² Kana keve nat a Iakov kitala abis apunuk a pinipini ang a tamaria katala pini iria tatana.¹³ Kita sunguk ia ane Kanan, na kianla amunai ania e nei wakil ang si vuk roe ang si Makpela, ngere Mamre, si vuk roe ang a Abaraam kata samui ia si Eperon.¹⁴ Au na emung i amunai tapai ani tamana, Iosep kala papok ane Aigipto ve keve tasina na vap auai aongos ang ve nia.

Lomon Suai si Iosep

¹⁵ Keve tasina i Iosep kila arai ta tamaria katala mat na kilapo mengen angpokpokai nei liuan iria ta, “Au si man kana na Iosep kapo teng akit lak a rikek ang taratala abis ia taun ia, sa kala ngenget ira singina?”¹⁶ Asukang a kila lis mengen ane si Iosep ta, “Aino le ani tamam ka mat kata pinipini imem asukang ke,¹⁷ ‘Mi antok a Iosep ta napo sokotuk aro ia ani ka lomon suai ani keve visuk na lau rikek ang a keve tasina kitala vil arikek ia tatana.” Asukang vang kana na namempo sokotuk ua ta ku lomon suai adaus ani kamem rikek, namem na keve asosokai ke si kana God a tamam.” Taun ang a Iosep kata longong a mengen ang kala tangis.¹⁸ Na keve tasina kimela tutalang ia na ki suai aniria e vunep na kila antok ia, “Namem kana na kam keve asosokai aongos.”¹⁹ Sikei Iosep kala antok iria ta, “Mi ago ta leng an. Sa nang? Nau kana name luk kana pangau a God?”²⁰ Io, kami lomlomonai lava ta mi vil arikek iau, sikei God katala asaul pokai ania ani kame serei asukang ke vang, ani to si vap miang ka kalakala.²¹ Asukang na mi ago ta leng an. Naka aiveven aro lak imi na kami inatus.” Eiang kala mengen i alomon ro aniria.

Iosep Kata Mat

²²Iosep kata ago e Aigipto ve patvap aongos ang si tamana. Kata to na 110 na matas aongos. ²³Katapo to lak na inatus si Eparaim kila kun atogon nat akorong. Na inatus ang si Makir, kana nat a Manase, Iosep kata kun posong aniria ta kakana akorong. ²⁴Na Iosep kala antok a keve tasina ta, "Nalapo angasungai kana asi kag mat. Sikei God lak ka pakan-gai animi na kame songo suai animi

pelek a ring ke, taun a rina ang katale palpalatung ve Abaraam, Isak na Iakov tatana. ²⁵Na Iosep kala antok kana keve nat a Israel asukang ke, "God ka songo suai animi lak. Au mi atovala singig ta emung mi sunguk a tuan i pukunig pelek a rina ke." ²⁶Au na Iosep kala mat. Iosep kata mat si kata lapo 110 na matas aongos. Emung ila itoitonai le ani pukun ina, kila asiang ia nei asisiang i ri vap po mat eiang e Aigipto.

Rut

1 Si taun ang a ri vosap kitapo saupai, katapo atogon a mol nei rina, na mangsikei a igenen i Betlekem si palpal Iuda kata tapasuk asi kana an ago tapai e palpal Moab, ninia ve kisngana na kana ngono nat. ²Kana asan na igenen ke ta Elimelek na asan i kisngana ta Naomi, na karilong ngono nat ta ri Malon ve Kilion. Riria i patvap si Eparata na kari rina e Betlekem si palpal Iuda. Kita pasal ane si palpal Moab na kianla ago e iang. ³Taun ang kitan lapo ago e Moab, Elimelek kala mat na Naomi papalik ve kana ngono nat kitol lapo ago. ⁴Na ngono nat ang kilongla osongon ta mang pongua na aina le iang, karilong ngono asan ta ri Oripa ve Rut. Kita ago asukang ta sangauli na matas, ⁵na ri Malon ve Kilion kilongla kun mat na Naomi kala ago papalik, kovek i tauan na nat kapa. ⁶Na kala tapasuk kuvul ve ngono omona asi kana pasal pelek ani Moab, using e Moab katakana longong e ta Volava katakana atauia pok kana vap pok. ⁷Na kala tapasuk pelek a rina ang katapo ago singina, kuvul ve ngono omona, na kitol lapo pasal aliu asi karitol papok ane palpal Iuda. ⁸Sikei Naomi kala antok a ngono omorilong ta, Milong papok, siksikei imilong ane si lu si rinana. Kana papakangai a Volava ka ago singimilong, asukang val milongtala papakangai ani volo angtama la mat ang, na anig. ⁹Volava ka alis imilong ta rina ro asi ago, siksikei imilong nei lu si kisngana. Le na kala lulus irilong, na kitol la angtangisai alava. ¹⁰Na kilongla antok ia ta, Parik. Namemlong auai ve numai ane si kam patvap. ¹¹Sikei Naomi kala antok ta, Ngono omog, milong papok. Marai sa na milongpo buk auai ve nau? Sa, napo sungsungukan kana ta mang ngono nat ani milong osongon irilong lak e mung? ¹²Ngono

omog, milong papok. Milong pasal, using nalapo lapan tav angkokoai si anguan osongon an. Sa, man kana na antok ta naka anguan osongon an, o man nganlak vong nala atogon tauan asi kag ingus lak, ¹³sa, kapo koi imilong si kokoai le asi kari taviri? Sa, kapo koi imilong si tav osongon tung si taun ang? Ka ago, ngono omog, using kana nala rikek aongos taun napo arai animilong, using a Volava katakana tu taliung iau. ¹⁴Na kila anguan tangis alava an, le na Oripa kala lulus a omorilong, sikei Rut kapo bongok akit lak singina. ¹⁵Na kala antok ta, Arai, tungam sukana kalapo pasal pok ane si kana matan vap na kana keve god. Ku papok ve tungam. ¹⁶Sikei Rut kala antok ta, Ago ta sokotuk an anig si papelek anim vo si kag papok. Using saka ring an ku pasal taun ia, tarung kuvul. Saka rina an ku an ago singina, tarung kuvul. Karung sikei palau a matan vap, karung sikei palau a God. ¹⁷Si rina ang ku an mat singina nau kapa nakan mat singina, na e iang ki kepai anig. Volava ka abis asukang singig na alakat kuluna kapa man parik ta mat papalik asi ang taliung anirung. ¹⁸Na kala arai ta kapo atogon vubuk lava asi using ania, asukang a kala kamus ta mengen. ¹⁹Na kilongla pasal aliu tung e Betlekem na taun kilonganla serei e Betlekem, ri vap i nei rina aongos kila taping si arai anirilong, na ri aina kila sui ta, Naomi kana? ²⁰Na kala antok iria ta, Mi ago ta songo an anig ta Naomi. Mi songo iau ta Mail, using a Vo Kitmat Luai katakana aunai vil amail anig. ²¹Nata tapasuk le ke velai ani duk ta bil ro, na kana Volava kamela atatung pok iau e ke ta kunga varavarasan. Ago ta songo an anig ta Naomi, using a Volava katakana mengen arikek anig na Vo Kitmat Luai katakana goeng iau. ²²Sukana na serei pok si Naomi, na omona ta Rut, ainan Moab ang ve nia, nang nia katame serei le pal-

pal Moab. Na karilong serei e Betlekem si taun i tutapongai ta rok kon.

2 Na Naomi katapo atogon a mangsikei a igenen kapo angtoyon ve kisngana, kapo igenen tauia na kapo igenen si palpal vap ang si Elimelek, kana asan ta Boas. ²Na Rut, aina ang le Moab, kala antok a Naomi, Ku ainak anig ani naka pasal ane si non matang suke asi kag an lukluk aiton kon si mang vap man ki ainak anig si an lukluk e mung iria. Na kala antok ia ta, Ku pasal omog. ³Na kala pasal na kanlapo lukluk aiton emung i vap po abis ang. Na parik kapa nas ta vuk matang ang nang ke Boas akorong, tauan ang i palpal vap ang si Elimelek. ⁴Na e iang Boas kala serei le Betlekem, na kala mengen a vap po abis ang ta, VOLAVA ve nami. Na kila ngenget ia ta, VOLAVA ka atautauia ua. ⁵Le na Boas kala sui na vopo tu ainoai ani vap po abis ang ta, Ke si ta kavulik ke? ⁶Na vopo tu ainoai ang ani vap po abis ang kala ngenget ta, Kavulik ang i palpal Moab, voiang kilongta mela papok ve Naomi le Moab. ⁷Kata antok ta, Napo sokotuk ua ani na lukluk aiton e mung i vap po abis ke. Asukang na kamela abis, le tenei vauk lik le tung kana, kovek i ring ausai lik kapa. ⁸Na Boas kala antok a Rut, Ku longong, kag kavulik, ku ago ta pasal an ane si mang matang si lukluk aiton. Ku ago ta pasal pelek an ani matang ke kana, sikei ku ago asung i keve kavulik ke singig. ⁹Ku ararai ani ring ang kipo dok singina na ku pasal e mung iria. Arai, natala mengen akit ri nat ta ki ago ta vil arikek an anim. Na man kula buk inum, ku pasal taun a keve ese suke ri nat kitala lolong iria. ¹⁰Au, kala soturungai ane vunep na kala antok ia, Marai sa na kupo ararai anig ta napo ro, na kupo taot alava iau, nau a aina sokoung palau ke? ¹¹Au na Boas kala ngenget ia ta

mengen asukang ke, Keve lau roron ang kutala abis ia taun a ri omom le si taun ang a kisngam kata mat singina, kita akuskus aongos iau tatana, ta kuta pasal pelek a tamam ve rinam na rina ang kita ingus ua singina, na kumela ago si mang patvap parik kutapa nas aino iria. ¹²VOLAVA ka seu ua si sa kuta abis ia, na ka lis ua ta seupok kirol, nia na VOLAVA, God ke si Israel, nang kume lapo mun neite vangana asi kam sapang. ¹³Na kala antok, Kupo roron luai anig, kag igenen lava, using kutala alomonaus iau na kupo mengen ananap aro iau kam asosokai, kantanem parik napa mangsikei i kam keve kavulik. ¹⁴Na si taun i matan angan Boas kala mengen ia ta, Ku me na ku angan, na ku abui kam vuk saui nei uain ke. Asukang na kamela sinong ngere vap po abis ang, na kala alis kon ngungut ania, na kala angan aro tung si kala masung, na kana inongos kalapo sinong. ¹⁵Na kala tapasuk asi kana an lukluk aiton, na Boas kala atatai kana keve asosokai asukang ke, Mi ararai ta ka lukluk kapa nei liuan i keve volo kon na mi ago ta vil amamaila an ania. ¹⁶Na mang anu, mi ulak suai ta mang keve kon asi kana me lukluk nganlak, na mi ago ta atakun an ania. ¹⁷Na kanla lukluk aiton aliu nei matang ang tung tenei ngelik, le na kala mulmul a keve kon i kana lukluk, na mamaiten i kon ang kapo asukang ta sikei a epa. ¹⁸Na kala sunguk ia na kanla pasal ane nei rina, na kanla akalit a omona ta sa katala lukluk aiton ia, na kala kun luk ani inongos i pok i kana angan tapong ang na kala alis ia tatana. ¹⁹Na omona kala antok ia ta, Kuta lukluk aiton anginang e voi? Kuta abis e voi? Atautauia ane si igenen ang kata lomlomoni anim. Na kala amalangasai ani omona ta asan i igenen ang kata abis singina, Asan i igenen ang nata abis singina ta Boas. ²⁰Na Naomi kala

antok a omona ta, Kana atautauia na VOLAVA ka ago si igenen ang, using si kana lau roron parik kapa lomon taun a ri vap to ve ri vap mat kapa. Na Naomi kala mengen kapa ia ta, Tauan ang kapo angtogon ve tara. Kapo mangsikei iria kipo atogon kirim asi aiveven anira. ²¹Na Rut, aina ke le Moab, kala mengen ta, Mang anu kapa, kata antok iau asukang ke, Ku ago akit ve kag keve asosokai tung si kila akamusai ani kag keve matang kon aongos. ²²Na Naomi kala antok a omona ta Rut, Kapo ro, kag kavulik, ta ku auai ve kana keve kavulik, vei si mang matang petekai nganing ki vil arikek ua. ²³Asukang na kala auai ve keve kavulik ang si Boas asi kana an lukluk aiton kon tung si taun i kopkopus kala kamus. Na kapo ago nei lu si omona.

3 Na omona ta Naomi kala antok ia ta, Arai omog, naka gulegule ta kam ring asi ago, ani ku ago aro. ²Na asukang, Boas kana kapo angtogon ve tarung, nang kutapo auai kuvul ve kana keve kavulik. Arai, nganlak vong kana taun asi abis nei ring ipo irang kon ang. ³Ku asising ua na ku amoi ua ta bil sain ro na ku alak kam keve maus roron, le na ku pasal ane si ring ipo irang kon ang. Sikei ka ago ta nas an ta numai e iang tung si kala matan angan aro le. ⁴Au, taun kanlapo matung, ku lomon akit a ring ang kapo matung singina, na ku an sanga alak kana apupung e ngono kakina na ku matung Na ninia ka antok ua ta sa si kam abis ania. ⁵Na kala antok ta, Sa mipo atatai iau tatana, nala abis aongos ia. ⁶Au kala pasiang ane si ring ipo irang kon ang na kanla abis using a atatai ang si omona. ⁷Na Boas kala angan na kala inum na kala masung aro, le na kanla matung e mung i kirkiri-mai i keve kon ang. Au Rut kala pan alak musik lik na kanla sanga alak kana apupung e ngono kakina na kala kun

matung. ⁸Nei liuan vong a tauan ang kala tapping na kala pokpok na kala arai ani aina kapo matung ngere kakina. ⁹Na kala sui ta, Numai a si? Na nia kala antok ta, Nau a Rut, kam asosokai. Ku apung kam asosokai ta palpal i kam apupung, using numai a igenen vopo atogon kirim ang asi aiveven. ¹⁰Na kala antok ta, Volava ka alomon aus ua, kag kavulik. Kam lau vo la roron na kapo liu na sa kutala abis ia lenginang, using parik kutapa pasal taun a keve tauan tanginang, logo vo tauia. ¹¹Na asukang kag kavulik, ku ago ta leng an. Sa kana kutala aikut ia, naka abis aroron ia anim, using a keve tungag aongos si kag rina kipo malangas ta numai a aina roron. ¹²Io, kapo korong ta nau a mang igenen asi aiveven anim, sikei kapo atogon a mang sikei kapa kapo atogon a kirim ke na kapo angasungai luai anim. ¹³Ku ago e ke na vong ke, au na nganlak tenei vauk, man ka naung ani ka aiveven ua, kapo ro palau, ka abis ia. Sikei man parik kapa naung si aiveven anim, nau nala luk a kirim ang, napo mengen ua e matana i Volava. Ku matung e ke tung tenei vauk. ¹⁴Asukang a kala matung e ngere ngono kakina tung tenei vauk, sikei kata tapasuk aino ani kala angkoai si kinle ani mang anu, na nia kala antok ta, Ka ago ta malangas an ta aina ang kata mela ago si ring ipo irang kon ang. ¹⁵Na kala antok ta, Me ta vakup ang e patum na ku eres ia. Na kala eres ia na nia kala bekai dong ia ta limalesikei a kinkintong i kon, na kala asunguk ia tatana, le na kala pasal ane nei rina. ¹⁶Na kanla serei na omona kala sui ia ta, Omog, kalapo sa? Na kala akuskus ia ta sa na tauan ang katala abis ia ania, ¹⁷Kana na limalesikei a mamaiten i kon kata alis iau tatana, using kata antok ta, Ku ago ta papok an ane si ri omom ta kunga palau. ¹⁸Au nia kala antok ta, Ku kokoai, omog, na ku tere ta bil ke ka saka serei an, using a tauan ang

parik kapa angkoai si ausai tung si kila vilvil akorong a mengen ke nganlak.

4 Na Boas kala pasal na kan lapo sinong e mete takaman i rina. Na akorong palau, vopo togon kirim ang si aiveven ani Rut, nang a Boas katapo mengen tatana, kamela pakasang. Na kala songo ia, Tungag, mela sinong e ke. Na kamela sinong. ²Na kala sokotuk a saungauli i keve igenen lava i rina na kala antok, Mi me sinong e ke. Na kimela sinong. ³Le na kala antok a tungana vopo togon ani kirim ang, Ri Naomi kita mela serei pok kana le Moab. Kilapo buk atos ta vuk roe nang a tungarung ta Elimelek katapo tauk ina. ⁴Io, natapo lomlomonai ani naka amalangasai anim tatana, ku samui ia e mataria i vap ke kipo sinong na keve vap lava i kag patvap. Man kupo buk samui ania, ku samui ia. Na man parik, ku antok iau asi kag malangas, using numai palau kupo igenen asi samui ania, na e mung im, nau. Na kala antok ta, Naka samui ia. ⁵Na Boas kala antok ta, Taun kupo samui a vuk roe ang si ri Naomi, kalapo asukang ta kupo kun samui ani Rut, aina Moab ke, mainang i Malon, ani asan i vo mat ang ka uli ago si vuk roe ke. ⁶Na tungana kala antok ta, Napo tav angkoai si samui ania anig vei nala vil arikek kag inatus e mung. Numai ku luk kag roron asi samui, nau parik napa angkoai si samui ania. ⁷Si taun aino si ri Israel kari laulauan i samui na atos katapo asukang ke, asi vil akit ani angainakai, igenen kala luk suai ani pauk i kakina na kala alis ia si mang anu. Sukana na lau i vilvil akorong si ri Israel. ⁸Na vopo atogon ani kirim ang kala antok a Boas ta, Ku samui ia anim, na kala luk suai ani pauk i kakina. ⁹Na Boas kala antok a keve vap lava na vap aongos ang ta, Kana vang e matami si taun ke anginang nala samui a togtogon aongos ang a Elimelek katapo tauk ina ve kana ngono nat ta ri Kil-

ion ve Malon le si kungaria i ri Naomi. ¹⁰Na kapa, Rut, aina Moab ke, kisngana i Malon, nala samui ia anig, asukang ta kag aina, ani asan i vo mat ang ka uli ago si kana vuk roe, na asan i vo mat ang ka ago ta mus suai an si kana patvap vo e mete takaman i kana rina. Napo mengen e matami kana anginang. ¹¹Na vap aongos ang kitapo ago mete takaman kuvul ve ri vap lava i rina kila posong asukang ke, Namempo ainak. Volava ka asereiai ani kam aina, nang kalapo ago si kam aiveven, ani ka asukang val ri Rakel ve Lea, voiang kilongta apitus na matan vap si Israel. Ku tauia e Eparata, na ku asasanan e Betilem, ¹²na kam matan vap ki asukang val matan vap ang si Peres nat ang a Tamar kata ingus ia ani Iuda, io, le si inatus ang na Volava ka alis ua tataria si aina tanginang ke. ¹³Le na Boas kala songo na Rut asukang val kisngana. Na kala ago kuvul ve nia na Volava kala pakangai ania ani ka sungsungukan, na kala ingus kana nat tauan. ¹⁴Na ri aina kila antok a Naomi ta, Posong ro ane si Volava, using parik katapa atolongon palau ua si taun ke kovek i igenen asi aiveven anim. Ka asasanan si ri Israel. ¹⁵Ka vil ato pok ua na ka aiveven aro ua si kam matas i lapan, using a ri omom vo ngorem ang anim, kana kila ingus ia anim. Pua, kari papakangai anim kapo liu na papakangai si man kuta atogon kam limalengua na nat. ¹⁶Na Naomi kala amatung a nat ang e savana na kala aiveven ia. ¹⁷Na keve aina angasungai e iang kila atuk ia ta kana asan using kila arai ta Naomi kalapo atogon nat. Kila atuk ia ta Obed, voiang kapo tamana i Iese, na nia kapo tamana i David. ¹⁸Na kana vang na angusing i matan ang tama le si Peres: Peres kata asereiai ani Esron, ¹⁹na Esron kata asereiai ani Ram, na Ram kata asereiai ani Aminadav, ²⁰na Aminadav kata asereiai ani Nason, na Nason kata

asereiai ani Salmon, ²¹na Salmon kata asereiai ani Boas, na Boas kata asereiai
ani Obed, ²²na Obed kata asereiai ani Iese, na Iese kata asereiai ani David.

Iona

1 Kana na kalingana i Iave taun a Iona, si tamana ta Amitai: God kata asok a Iona asukang ke, ²“Ku pasal taun a rina lava suke Nineve, na kuanla ngavaka iria si kari keve lau rikek, using kalapo rikek luai e matag.” ³Sikei Iona kala tadut asi sip ani asok ang si Iave. Na kala pasiang ane Iopa na kanla serei arokonai ani mang perengan si lapo usaha ane Tarsis. Au kala samui kana selen na kala kokos ani ka an ago akipai ani Iave. ⁴Nei liuan i kari paspasal Iave kala alis a mang malu kitmat na nei laman kalapo toan alava luai na kalapo ararai ta to ka tavadek korong a perengan ang. ⁵Vap aongos kuli perengan ang kilapo leng, na siksikei aliu iria kalapo sokotuk serei si kana tangatangai ani ka pakangai aniria. Asi kari akala ani perengan ang kila asuai ani usausan nei laman. Sikei Iona kata pasiang ane neina i perengan ang na kanlapo rodot musik lik. ⁶Na tulava i kuli perengan ang kanla sabonai ania na kala sui ia, “Au, kupo rot sa? Ku tapasuk na ku songo serei si kam tangatangai. Vei ninia nganing ka vinga marip anira, na ka asapang kara to.” ⁷Na vap akorong i kuli perengan ang kila anmememengenai angpokpokai aniria asukang ke, “Au, tara vil a mangsikei a abis i gusgus asi kara sabonai akorong ani igenen ke kapo buk vil apuka aira.” Na kila sabonai ani kana asan a Iona. ⁸Asukang na kila mengen ia, “Kana ku antok imem! Si kana kapo vila puka ira ta nem ke? Numai akorong, Kupo saka igenen an? Kuta pasal le si saka rina an? Nei kam rina, na nei kam patvap?” ⁹Au, kala polpol ta, “Nau a igenen i Eberaio, napo lomlomom ta Iave, nia kapo God i metekuku na kata piruma na kuli vunep na nei laman”. ¹⁰Na kala akus iria ta kapo sip ani Iave. Taun kila longong

a mengen ke si Iona, kila leng alava, na kila antok ia, “Kupo bil arikek luai iuang!” ¹¹Au, rai ang kapo anguan tadut akit an. Asukang na kila sui ia ta, “Au, namem saka bil an kana anim si kana kamus na rai lava ke?” ¹²Na kala antok ta, “Mi asuai anig nei laman asi kana pongo na rai ke. Napo malangas ta kakag ta rikek na kana mimelapo puka.” ¹³Eiang kipo kalip amadot asi kari me ngangat ngerelo. Sikei rai ang kapo anguan serei amadot an kovek ta mang saka ring an asi pasal. ¹⁴Asukang na kila sokotuk a Iave ta, “Namempo sokotuk ani ku ago ta vil punuk an animem marai la gulang ta kana to na igenen ke! Namem raung ia kana, sikei numai Iave, ku ago ta marala an using kutala asereai ani keve nem aongos ke.” ¹⁵Au na ki asalak a Iona na ki asuai ania nei laman. Na rai lava ang kala kamus na luai kala matung. ¹⁶Taun kila arai ani luai ke, kila aunai i leng ani Iave singina, na kila vil a mang alilis serei singina na ki atutu vala asi kari angtogon ve nia. ¹⁷Sikei Iona parik kata lapa mat nei laman, using Iave kata asok a mangsikei a ien lava na kamela konem ia. Na kanla ago na potol a mangias na potol a vong e vingana i ien lava ang.

2 E nei vingana i ien ang Iona kala mengen taun a IAVE kana God, ²“Iave, si kag puka nata songo ua na kula polpol iau. Io, e nei laman miting, si rina i mat, natapo songo papakangai na kula longong iau. ³Kuta asuai anig nei laman miting ane kevkev luai i laman, na aulitai aongos kel kata sang tatag. Kam keve to lava nei laman kitapo saul lakat kulug. ⁴Natapo lomom ia ta kutala kirikai luai anig pelek a matam, sikei napo atu mata ta naka arai pok lak ani kam lu i atailai. ⁵Laman kamela karau-nai anig. Laman kala pakut asip aongos iau. Ri aigamang kimela pis aulitai ani patug. ⁶Natala pasiang luai ane si tukul dup i keve mulang, taun a rina i mat na

roe kalapo teng akitmat luai anig eke. Sikei numai IAVE kag God, kutala songo pelek a lulung i mat tatag asi kag to. ⁷Taun kag to kalapo ngau, sikei napo lomlomom tatam, IAVE, na kag sokotuk kalapo palak taun ua si kam lu i atailai. ⁸⁻⁹Numai IAVE, kupo buk vil ato ani ri vap, sikei man kipo uli longong si kari keve tangatangai palau, parik kupa anguan ngorem an aniria. Kupo buk vil ato ani ri vap, sikei man kipo uli longong si kari keve tangatangai palau. Sikei nau naka tangam i alatun ane singim. Naka vil kag alilis serei singim. Naka abis a bil ang nata atu vala asi kag abis ania. Kalaro luai using a vilvilato kapo serei le singim, Iave.” ¹⁰Au, na Iave kala asok a ien ang asi kanan mutakai ani Iona e ngerelo, na ien ang kala vil ia asukang.

3 Na IAVE kala anguan asok an ani Iona ta, ²“Ku pasal taun a rina lava suke e Nineve na kuanla ngavaka iria ta mengen ang natala alis ua tatana”. ³Au, na asukang Iona kala longong a Iave na kala pasal ane Nineve. Nineve kapo rina tavirimok lava. Kapo luk a potol a taun si arai ani keve bil aongos nei rina. ⁴Au, Iona kala serei palak(pok?) si ainoiai i taun na ka pasal a nei rina. Ka amalan-gasai ani ri vap asukang ke ta, “Mang puat a sangauli na taun lak na emung ina ka tagoeng suai aongos a nei rina ke”. ⁵⁻⁶Na vap aongos i Nineve kila lomlomom ta kana mengen a God. Na kari vosap kapa, taun kata longong a mengen si God, kala tadut pelek kana sinsinongan lakat, ka luang suai ani kana maus i vosap, na ka alak a maus tading na ka sinong mete vuta. Na ka saupai ta kana vap aongos ki alal ani pok, na ani ri vap asasanan tung si vap po ago e kevkev luai ang, ria aongos ki alak a maus tading. ⁷Kalingana i vosap taun a vap aongos i Nineve kata serei asukang ke, “Nau a vosap i rina ke na volo posongan, namemtol po asok asukang ke: Ka ago ta

sikei ka angan ta ring men inongos lik, ri vap aongos, ri bulumakau, na ri sipsip. Ri pok, ve laman kilong ago luai. ⁸Nami aongos mi alak kami keve maus tading, na ri manmanik kapa, mi apung iria ta vakup tading. Tara aongos, tara sokotuk amadot a God. Tara atolongon kara keve lau rikek na lau i angdaung. ⁹Vei God nganing ka sakol kana lomlomoni, na ka ngorem ira. Iau, vei kana marala ka kamus nganing na parik taralapa mat.” ¹⁰Au, God kala arai ta kila atolongon kari keve lau rikek. Asukang na kala ngorem iria na kala sakol kana lomlomoni na parik kalapa vis punuk iria val kana ainoai i lomlomoni.

4 Sikei Iona kalapo misag alava i kana lapo nas ani lau i ming ang, na kalapo songag ani IAVE. ²Kala antok a IAVE asukang ke, “E no le i kag me pasal suai ani rina, nata nas ta nganlak ku bil asukang palau. Nambang a tukulai ina na nata sip sumasuma ane Tarsis. Natala malangas ta kupo God roron i ngorem, uli kokoai ananap, uli ngorem, uli usausa asi sakol ani lomlomoni i vis punuk. ³Kana vang IAVE, ku atolongon iau na naka mat. Napo ro luai asi mat na to ka ago!” ⁴Sikei God kala sui ia ta, “Kapo saka roron an anim si songag?” ⁵Au, Iona kala papelek a rina ang taun a ring ipo sanglak ta makarap, na kanla abis kana marmarip na kala sinong neina kokoai asi kana arai ta saka nam an ka serei e Nineve. ⁶Na God IAVE kala apolokai ani mang iei asi kana polok alava taunai ani Iona asi kana amarmarip aro luai ania. Tauan ke vola uruk alava luai marai togon ani marmarip ke. ⁷Sikei eno i sanglak ta makarap si taun using ina, God kala lis a mang sikei a kanipa na kanipa ke kala angan a iei ang na kala magang. ⁸Na emung, makarap kala sanglak na God kala lis a malu manas. Iona kala talus a pukun ina ta ngan i sinang kitmat arikek ang. Asukang na

kalapo buk asi kana mat na kala antok ta, “Napo ro luai asi mat, na to ka ago!”⁹ Sikei God kala sui ia ta, “Kapo saka roron an anim si songag marai i ei palau ke?” Na kala antok ta, “Napo angkoai ro asi songag na kag songag kapo angkoai ani naka mat!”¹⁰ Na IAVE kala antok ia ta, “Numai kana, ku longong! Ei ke kana kata polok alava alak si sikei a vong palau na ka kovek pok si taun using

ina. Numai parik kutapa bil ta sa singina na parik kutapa apolokai ania, sikei lak kupo lomlomonai ngorem ania!¹¹ Au, sa? Kupo songag anig si la ngorem ani vap duk suke? Kapo rina tavirimok lava luai. Tataot i vap kapo liu a 120,000. Na kipo tauia ta mamain ta vongo kapa. Na vap ang, kipo asukang val inatus lik, kipo tav malangas! Au, na numai kupo ngorem a iei palau ke si sa?”

Roron i Akus

Mataio

kata salik ia

Si Akus Ro ke Mataio kapo akus ta Iesu kata apunuk aro lui ani keve palapalatang God kata posong aino iria si kana vap ri Israel, ani ka asok a mangsikei a igenen ani nia kame vil ato iria. Akus Ro ke parik kapa akus ro ani ri vap i Iudaia papalik, nang a Iesu katapo ago nei liuan iria, sikei kapo akus ro ani kuli rina aongos. Mataio kapo mengengen amalangas ta keve bil ang kata serei si Iesu taun katapo ago lak kuli vunep, le si taun kita ingus ia singina tung si taun ang kila raung amat pok ia singina, na kala tadut pelek pok a matmat, na kala pasal pelek kana patvap ane pangkul. Bil lava Mataio kapo mengen tatana, vainagoan e mete kuku vo vainagoan si God, na Iesu nia na igenen asi mengen amalangas tatana. Si palpaima na vuk oring nei buk, Iesu kapo akalit ri vap singina.

1. Pinipini kuli mulang ani keve laulauan kakaria kipo ago val matan vap si God atutuman (5-7)
2. Atatai ani kana keve nat i akalit ta sa keve bil an kian abis ia (10)
3. Keve kankanuai i mengen ani kana vainagoan a God (13)
4. Laulauan ang ria kipo kana keve nat i akalit tutuman ki atogon ia (18)
5. Keve bil ang ki serei si akamusai i taun (24-25)

Akus i mamain ta polpolokan tung si Iesu Karisto

(Lk 3:23-38)

1 Kana na akus i mamain ta polpolokan le si Abaram tung si David tung si Iesu Karisto.

² Abaram kata apolokai ani Isak,

na Isak kata apolokai ani Iakov, na Iakov kata apolokai ani ri Iudas ve keve tasina.

³ Au na Iudas kata apolokai ani ri Pares ve Sara, rinarilong ta Tamar.

Au na Pares kata apolokai ani Esron, na Esron kata apolokai ani Aram, ⁴ na Aram kata apolokai ani Aminadav, na Aminadav kata apolokai ani Nason, na Nason kata apolokai ani Salmon, ⁵ na Salmon kata apolokai ani Boes, rinana ta Rakav.

Na Boes kata apolokai ani Iobet rinana ta Rut.

Au na Iobet kata apolokai ani Iesai,

⁶ na Iesai kata apolokai ani David nia na tulava.

Au na David kata apolokai ani Solomon, rinana ta ri kisngana i Urias.

⁷ Au na Solomon kata apolokai ani Roboam,

na Roboam kata apolokai ani Abia, na Abia kata apolokai ani Asap,

⁸ na Asap kata apolokai ani Iosapat, na Iosapat kata apolokai ani Ioram,

na Ioram kata apolokai ani Osias,

⁹ na Osias kata apolokai ani Ioatam, na Ioatam kata apolokai ani Akas,

na Akas kata apolokai ani Esekias,

¹⁰ na Esekias kata apolokai ani Manases, na Manases kata apolokai ani Amon,

na Amon kata apolokai ani Iosias,

¹¹ na Iosias kata apolokai ani ri Iekonias ve keve tasina si taun i kong ato aniria ane Babulon.

¹² Au, e mung i kong ato aniria ane Babulon,

Iekonias kata apolokai ani Salatiel,

na Salatiel kata apolokai ani Sorobabel,

¹³ na Sorobabel kata apolokai ani Abiut, na Abiut kata apolokai ani Eliakim,

na Eliakim kata apolokai ani Asor,

¹⁴ na Asor kata apolokai ani Sadok,

na Sadok kata apolokai ani Akim,

na Akim kata apolokai ani Eliut,

¹⁵ na Eliut kata apolokai ani Eleasar,

na Eleasar kata apolokai ani Matan, na Matan kata apolokai ani Iakov, ¹⁶na Iakov kata apolokai ani Iosep, na Iosep kata osongon a Maria, nang kata ingus a Iesu, voiang kipo posong ia ta igenen i akanangai.

¹⁷Au, asukang na tataot i keve polpolokan le si Abaram tung si David kapo sangauli na puat aongos. Na asukang kapa le si David tung si taun i kong ato aniria ane Babulon kapo sangauli na puat aongos. Na asukang kapa le si taun i kong ato aniria ane Babulon tung si igenen i akanangai kala serei, kapo sangauli na puat aongos.

Ingus ani Iesu Karisto

(Lk 2:1-7)

¹⁸Ingus ani Iesu Karisto kata asukang ke. Rinana ta Maria, na si taun ang kita pala ia ani Iosep na parik lak kilong tapa ago kuvul, kila arai ta kalapo sungsungukan le si kitmat i Malanganto Gogoai. ¹⁹Au na Iosep, kana tauan, katapo igenen korong na katapo misag ani ka mamaila na kapo buk ta ka atolongon suai musik lik ania. ²⁰Taun ang a lomlomoni ang katapo ago lak, angelo si Volava kala serei singina nei orodung, na kala antok ia, "Iosep, nat i David, ku ago ta leng an ani osongon ta Maria using kana sungsungukan le si kitmat i Malanganto Gogoai. ²¹Na ka ingus lak a nat tauan, na ku atuk ia ta Iesu using ninia vanang ka vil ato kana vap pelek kari lau rikek." ²²Io, keve bil ke kata serei si apunuk ani kana mengen a Volava e nguruna i katakai i kus amalangas asukang ke, ²³Arai, aina tanginang ang ka sungsungukan lak na ka ingus a nat tauan na ki atuk ia ta Emanuel, sup-supai ina ta **God ve tara**. ²⁴Na Iosep kala tapangun na kala vil ia asukang val angelo si Volava kata antok ia na kala osongon kana aina ²⁵na parik katapa rot

kuvul ve nia tung si kala ingus a nat tauan na kala atuk ia ta Iesu.

Keve katakai i nas kitame serei si Iesu

2 Iesu kita ingus ia e Betilem e palpal Iudaia si taun ang a Erodes katapo tulava singina, na mang keve katakai i malangas le si ring ipo sanglak ta makarap kimela serei e Ierusalem na kila sui, ²"Nei vanang a nat ang kita ingus ia ani ka tulava ani ri Iudaia? Namemtala arai ani kalto i akanangai ania e palpal ipo sanglak ta makarap, na kana namem lapo serei sime soturungai singina." ³Na tulava ta Erodes kala longong a mengen asukang na kalapo pisu, na ri vap aongos i Ierusalem kapa. ⁴Kala songo akuvul na keve ainoinoi si ri katakai i sula ve keve vap malangas ani saupai na kala sui iria ta nei a rina ang ki ingus a Karisto singina. ⁵Na kila antok ia, "E Betilem, e Iudaia, asukang val katakai i kus amalangas kata salik ia, ⁶**Numai, Betilem** e palpal roe si Iudas, parik luai kupa **liklik ani mamain ta ainoinoi i ri Iudas. Using le singim mangsikei a ainoinoi ka serei, voiang ka aiveven kag mamain ta sipsip, ri Israel.**"

⁷Au, Erodes kala songo musik lik na keve igenen malangas ang na kala sui iria ani ka nanas aro ta saka taun an a kalto ang kata serei singina. ⁸Na kala asok iria ane Betilem ta mengen asukang ke, "Mi pasal na mianla susuai aaron lik pulakai ta nat ang, na man mila sabonai ania mi antok amalangas pok iau, ani nau kapa nakan kun soturungai singina." ⁹Na kila longong kana mengen a tulava na kila pasal. Vuk taun ang kipo pasal, kalto ang, nia palau na kalto ang kita arai ania si ring ipo sanglak ta makarap, kala ainoi aniria ane si ring a popo ang kapo matung singina na kanla sinong akit. ¹⁰Taun kipo arai ani kalto ang kitapo uruk alava luai. ¹¹Na kila riuk lak ane nei lu na kianla arai ani

popo kuvul ve rinana ta Maria. Na kila soturungai ane vunep i alatun ania. Na kila eres kari keve asisiang na kila alis ia ta kana keve alilis miminaungan, gol na libanos ve simurna. ¹² God kata atakun iria nei orodung ta ki ago tan serei pok an si Erodes. Asukang na kila using a mang selen petekai ane rina.

Sip ane Aigipto

¹³ Au, e mung i kari la pasal tapai, angelo si Volava kala serei si Iosep nei orodung na kala antok ia, “Tadut. Songo na nat ke ve rinana na mitol sip ane Aigipto, na mitol an ago e iang tung si na mengen amalangas pok ua, using a Erodes ka gulegule na nat ke ani ka raung ia.” ¹⁴ Si tenei vong ang Iosep kala tadut na kala songo na nat ang ve rinana na kitol la tapasuk asi karitol pasal ane Aigipto. ¹⁵ Na kitol la ago e iang tung si Erodes kala mat. Io, keve bil ke kata serei si apunuk ani kana mengen a Volava e nguruna i katakai i kus amalangas asukang ke, **Natala songo suai ani kap nat pelek a Aigipto.**

Saupai si runguk suai ani ri nat popo

¹⁶ Na Erodes kalapo marala alava using kapo kinle ta keve igenen malangas kitola kapau ia. Na kala asok asi raung suai ani ri nat lik aongos e Betilem na aulitai ania, ria kipo pongua na matas na asiang, using katakana nas a taun le si kana nanas ani keve igenen malangas ang. ¹⁷ E iang a mengen ang si katakai i kus amalangas ta Ieremias kala serei atutuman, ¹⁸ Kalinga e Rama kapo tangis, mangsikei kapo raupa. Rakel kapo tangis alava luai using kana inatus. Kapo pat aongos ia na mamakus using kana inatus kitola mat.

Papok le Aigipto

¹⁹ Au, Erodes kala mat tapai na angelo si Volava kala serei si Iosep nei orodung

e Aigipto na kala antok ia, ²⁰ “Tadut. Songo na nat ke ve rinana na mitol pasal pok ane Israel. Using vap po buk raung ang ani nat ke kitola mat.” ²¹ Na kala tadut na kala songo na nat ang ve rinana na kitol la pasal pok ane Israel. ²² Sikei kanla longong ta Arkelaus kalapo sakol a tamana ta Erodes asukang ta tulava i Iudaia, na kalapo leng ani ago e iang. Na God kala mengen amalangas luai ania nei orodung, asukang na kala pasal luai ane palpal Galilaila. ²³ Na kitol anla serei na kitol anla ago si mang sikei a rina, kana asan ta Nasaret, si vil apunuk ani mengen ang si ri katakai i kus amalangas asukang ke, “Ki posong ia ta igenen i Nasaret.”

Akuskus si Ioanes katakai i asing tauia

(Mk 1:1-8; Lk 3:1-9,15-17; Io 1:19-28)

3 Si pangau i taun ang, Ioanes katakai i asing tauia kata serei nei ring varasai palau e Iudaia na kame lapo akuskus asukang ke, ² “Mi lomom pokai using a vainagoan i metekuku kalapo angasungai.” ³ Kana na igenen ke, Esias kata mengen aino tatana asukang ke, **Kalingana i mang igenen kapo songosongo e nei ring varasai palau asukang ke. Mi usausa na selen ani Volava, mi itoiton ta selen korong ania.** ⁴ Ioanes katapo alak vakup i ung i kamel, na katapo ngenge ta pauk i vongo, na katapo angan bivo ve murungan i nei uten. ⁵ Na vap i Ierusalem na aulitai aongos i Iudaia na i ngere sung ang e Iordanes ⁶ kimela mengen amalangas ta kari keve lau rikek, na kala asing tauia iria si sung ang e Iordanes.

⁷ Si taun ang kala arai ani ri Parisaio ve ri Sadukaio sipo pasal taun ania si kana me asing tauia aniria, na kala antok iria ta, “Nami na mamain ta natnat i kene. Si nang kata antok imi si kami sip pelek ani marala vo serei ang? ⁸ Sikei mi uai

asereiai tapai ani lau bil voiang ka atai amalangas ta mitala lomom pokai. ⁹Na mi ago ta angmengenai musik an ta mipo angtivu aro ve Abaram. Using napo antok imi ta God kapo angkoai si luk ani keve iat ke na ka asereiai ani keve tivuna i Abaram tatana! ¹⁰Kaput nang kalapo tung usausa si tukul i ei. Keve ei ang vanang parik kipa uai ta uai roron, asi tanga suai dong ani kut. ¹¹Nau napo asing tauia imi ta laman asi akanangai ta mitala ming, sikei nia vopo aimung ig, kapo tavorimok anig, napo tav ro angkoai luai ve asosokai palau vopo sunguk ani pauk i kakina. Nia vanang kame asing tauia imi ta Malanganto Gogoai ve kut ni. ¹²Kalapo tung usausa asi kana irang suai ani keve katui i kon na kan sinong kuvul nei lu. Sikei ka suluk suai ani mung nei kut vo tav angkoai si mat ang.”

Asing tauia ani Iesu

(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)

¹³Au le na Iesu kala serei le Galilaia sime asing tauia ania ta Ioanes e Iordanes. ¹⁴Sikei Ioanes kapo atokngai si kana atakun ania na kala antok, “Nau vanang, napo ro ani numai asi kam asing tauia anig, au na kana kume lapo serei singig?” ¹⁵Na Iesu kala polpol ia, “Lomon suai ania na ka asukang. Kapo ro anirung si abis ania asukang ke si vil apunuk ani mamain ta bil korong aongos.” Au na kala ainak. ¹⁶Na e mung i asiang tauia, na Iesu kala kiklak le nei sung na akorong palau metekuku kala tavas na kala arai ani Malanganto i God kapo pasiang asukang val uk na kame lapo gon singina. ¹⁷Na kalinga le metekuku kala antok, “Kana kag nat ro, napo buk alava ia. Napo uruk luai ania.”

Atokngai ani Iesu

(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

4 Au Iesu, Malanganto kala ainoai ania ane nei ring varasai palau ani vo petau ang ania kan atokngai ania. ²Na katapo alal si pangau i 40 na mang ias ve tenei vong, na e mung kalapo buk angan. ³Na katakai i atoktokngai kala serei singina na kala antok ia, “Man numai a nat i God, ku asok a keve at ke si kari sakol ane si pok.” ⁴Na kala polpol ia ta, “Kita salik ia ta, **Parik kapa angkoai si ri vap ki to ta pok papa, sikei si keve mengen aongos kapo soung le si nguruna i God.**” ⁵Au le na vo petau ang kala songo ia ane nei rina gogoai na kanla atung ia si ring lakat luai kuli rina i atailai, ⁶na kala antok ia, “Man numai a nat i God, ku akik asiang using kita salik ia ta, **Ka asok kana keve angelo taun ua, na ki teng alakat ua ta kungaria vei kakim ka tukai si at.**” ⁷Na Iesu kala antok ia ta, “Kitala kun salik kapa ta, **Ku ago ta atoktokngai ani Volava kam God.**” ⁸Au, vo petau ang ania kala songo alak ia kuli mulang lakat luai na kanla akalit ia ta mamain ta vainagoan aongos i kuli rina na miminaungan ina, ⁹na kala antok ia, “Keve bil aongos ke naka alis ua tatana si man ku soturungai singig.” ¹⁰Na Iesu kala antok ia, “Pasal suai anig, Satan! Using kitala salik ia ta, **Ku soturungai si Volava kam God, na nia papalik ku abis ania.**” ¹¹Na Ingua kala pasal pelek ia na ri angelo kimela pakangai ania.

Iesu kata tutupong abis e Galilaia

(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

¹²Taun kala longong ta kitala alakai ani Ioanes nei lu i akangbat na kala papok ane Galilaia. ¹³Na kala aingingik pelek a Nasara asi kana me ago e Kaparnaum, nang kapo ago ngere laman tatapulitai si ngono papal ke Sabulon

ve Neptalim ¹⁴si vil apunuk ani mengeng ang si Esias katakai i kus amalangas asukang ke, ¹⁵Palpal Sabulon na palpal Napitali, e ngere laman, si mang palpal i Iordanes, Galilaia si ri vap i ngising. ¹⁶Ri vap ago nei vong kitala arai ani malangas laba. Malangas kalapo tapading si vap ang kipo ago si palpal i mat.

¹⁷Le si taun ang Iesu kalapo akuskus asukang ke, “Mi lomon pokai, using a vainagoan i metekuku kalapo angasungai.”

Songo ani puat a katakai i maiak

(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

¹⁸Taun katapo pasal aliu e ngere laman tatapulitai ang e Galilaia, na kala arai ani mang ngono angtasimal, ri Simon, kipo kin ia ta Petero, ve tasina ta Andereas. Kilongtapo so ta uvene nei laman, using kilongtapo katakai i maiak. ¹⁹Na kala antok irilong, “Milong me auai ve nau. Nakan iton imilong asi kamilong sog ani ri vap.” ²⁰Nang palau kilongla papelek karilong keve uvene na kilongla using ia. ²¹Au, kala paliu aliu le iang na kala arai ani mang ngono angtasimal, ri Iakovo ve tasina ta Ioanes, tamarilong ta Sebedαιο. Kitol tapo itoiton karitol uvene ve tamarilong kuli vul. Au, kala arai anirilong na kala songo irilong. ²²Nang palau kilongla papelek na tamarilong kuli vul na kilongla using ia.

Iesu kata vil ato na vap miang

(Lk 6:17-19)

²³Au, kala pasal aongos a Galilaia na kapo akuskus nei kari keve lu i kivung. Katapo akus ta akus ro i vainagoan. Na kapo vilvil ato na mamain ta malepen anglok si ri vap. ²⁴Na akus ina kala sang aongos a Suria na ri vap kipo serei singina ta kari mamain ta malepen, riria kipo maiten si ri kui lava, na riria kipo sangan ta ingua, na ri go, na ri soles

kapa, na kapo vil ato aongos iria. ²⁵Na vap duk luai le Galilaia, na Dekapolis, na Ierusalem, na Iudaia na mang palpal kapa i Iordanes, riria aongos kilapo using ia.

Akuskus kuli put

5 Si taun kala arai ani petau lava ang, kala kiklak ane kuli put na kalapo sinong. Na kana keve nat i akalit kimela serei singina ²na kalapo tutapong vil akalit singiria asukang ke.

Uruk kakaria kipo using kana vubuk a God

(Lk 6:20-23)

³“Uruk kakaria kipo makus e malanganto iria, using kakaria na vainagoan i metekuku. ⁴Uruk kakaria kipo tangis, using ki anatok lak iria. ⁵Uruk kakaria kipo mailik, using ki tauk lak i kuli rina. ⁶Uruk kakaria kipo tauke using na lau korong, using kian masung. ⁷Uruk kakaria kipo atogon a lau i ngorem tangis, using kian ngorem asukang iria. ⁸Uruk kakaria kipo vinga daus, using kian arai ani God. ⁹Uruk kakaria kipo asereiai ani marip, using ki kin iria ta inatus si God. ¹⁰Uruk kakaria kitala vilvil akui iria marai kari lau korong, using kakaria na vainagoan i metekuku. ¹¹Uruk kakami si man ri vap ki mengeng arikek animi, na ki vil akui imi na ki kapau ta poisan a sa rikek animi marai ig. ¹²Mi uruk na mi uruk alava, using kami seupok laba kapo ago e metekuku. Using ninia palau kana si selen ke kita kun vil akui ani keve katakai i kus amalangas aino animi.

Makasim ve malangas

(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

¹³Nami na makasim i kuli rina. Sikei si man a makasim kala kovek na namin ina, ki saka vil anaminan an pok ania? Kalapo kovek i mang roron ina, si asuai

palau ania ane komo na ri vap kian saksak meng ia. ¹⁴Nami na alimang i kuli rina. A rina lava kuli put parik kapa angkoai si mumun. ¹⁵Parik tarapa asusuk a lam asi amunai ania nei avubus, parik. Tarapo atung ia si kana ring akorong, ani ka mang aongos ri vap nei lu. ¹⁶Asukang palau nami, mi kun mang amalangas e mataria i ri vap ani ki arai ani kami keve abis ro na ki alatun a tamami e metekuku.

Atapunukai ani saupai si God

¹⁷Mi ago ta lomom an ania ta natame serei asi kag me akamusai suai ani keve mengen i nei saupai na ri katakai i kus amalangas, parik. Parik nata mepa serei asi akamusai aniria parik. Sikei asi kag me vil apunuk aniria. ¹⁸Io, napo antok atutuman imi. Tung si metekuku ve kuli rina kilong pasal suai, ka kovek ta mang sikei a vuk salsalik lik ka tamus le si keve saupai, tung si kian vil korong aongos a sa kipo mengen tatana. ¹⁹Asukang na si man a si ka putuk a mangsikei a saupai lik luai na ka akalit a mang matan si kari using ania, ki kin ia ta anu lik luai nei vainagoan i metekuku. Sikei man a si kapo abis using iria na kapo akalit tataria, ki kin ia ta anu tavi-rimok nei vainagoan i metekuku. ²⁰Io, napo antok imi ta si man kami keve lau korong parik kapa roron ani keve lau ang si ri Parisaio ve ri vap malangas ani saupai voiang kipo sekpat ta kipo lau roron, parik mipa angkoai asi palak nei vainagoan i metekuku.

Mengen i angtunganan

²¹Mipo malangas ta kitala antok ri vap aino ta, **Ku ago ta daung an**, na si kapo daung kan tung si saupai. ²²Sikei nau napo antok imi ta si kapo marala na tungana kan kun tung mete saupai. Na si kapo kin a tungana ta vangang gul-gul, kan kun tung mete saupai kitmat

luai. Na si kapo kin ta, 'Numai a tanio,' kapo togon rikek angkoai sian siang nei kut lava i saupai. ²³Asukang na si man kupo serei velai ani alilis si pata ipo sula, na kula lomlomoni ani kana rikek a tungam ve numai, ²⁴ku lomom suai ani alilis ang e mete pata na kuan vilvil akorong tapai ve tungam le na kume alilis ta kam alilis. ²⁵Vilvil akorong sumasuma na rikek ve kam igenen vopo atung anim si saupai. Vilvil akorong ia si taun ang milongpo paliu lak nei selen vei kanla agon ua e kungana i vo saupai na nia kanla agon ua e kungana i vo aiveven vilvil akui na kanla alakai anim nei lu i akangbat. ²⁶Napa antok atutuman ua ta parik luai kupa angkoai si soung le iang, tung si kula samui suai luai ani akamusai luai i vuk kope lik.

Mengen i osongon

²⁷Mipo malangas ta kitala antok ta, **Ago ta putuk osongon an**. ²⁸Sikei nau napo antok imi ta si kapo lomlomoni musik ani mangsikei a aina, lenginang kalapo putuk osongon e nei pakangat ina. ²⁹Au na man a palso i matam kata la vil ua si uak si lau rikek, ku ruvel suai ania na ku asuai akipai ania, using kapo ro ani palpal im ka puka ani pukun im aongos ki asuai ania nei kut lava i saupai. ³⁰Na si man a palso i kungam kala vil ua si uak si lau rikek, ku lamputuk ia na ku asuai akipai ania, using kapo ro ani palpal im ka puka ani pukun im aongos ki asuai ania nei kut lava i saupai.

Mengen i kamus ani osongon

(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)

³¹Kitala antok kapa ta, **Si kapo buk kamus si kana aina ka alis ia ta panbuk i mengen amalangas ta karilong kamus**. ³²Sikei nau napo antok imi ta man a si kata la kamus si kana aina, parik napa mengen kana ta man kata panik

aino, e iang kapo vil kana aina ta kanla abis a lau rikek. Na man a si katala osongon ta aina ila asuai ta kana tauan, sukana kapo vil a lau rikek.

Mengen i atu vala

³³ Au kapa, mipo malangas ta kitala antok ri vap aino ta, **Ku ago ta kapau an si atu vala, ku abis atutuman ia mete Volava.** ³⁴ Sikei nau napo antok imi ta mi ago luai ta atu vala an serei si mang bil, serei si metekuku ka ago using kapo kana sinsinong a God. ³⁵ Na si kuli vunep ka ago using kapo oring ipo agon ani kakina. Na si Jerusalem ka ago using kapo kana rina na tulava tavrimumok. ³⁶ Na mi ago ta atu vala an serei si vangang imi using parik mipa angkoai si vil aposok vo vil amiting ani mangsikei a ung i patumi. ³⁷ Mi antok palau ta io si man kapo io, na parik si man kapo parik. Man mi mengen ta saka vuk mengen an asi vil amaiten ani ngenget ang, sukana kapo serei le si vo rikek ang.

Mengen i ngenget ani rikek

(Lk 6:29-30)

³⁸ Mipo malangas ta kitala antok ta, **Luvek a matana man kata luvek a matam, na mul a ngisana man kata mul a ngisam.** ³⁹ Sikei nau napo antok imi ta mi ago ta vil bat an ani igenen vopo abis lau rikek singim. Si man ka tava ua si palso i asam, ku alis ia ta mang asam na ka tava ia. ⁴⁰ Na si man a mangsikei kapo buk vil akorong ani kam rikek singina ta kam mang siot, ku alis ia ta kam vakup kapa. ⁴¹ Si man a mangsikei ka sulai anim si pasal ani vuk oring, ku pasal ve nia na vuk uring kapo vunga amatan pongua i kana vubuk. ⁴² Alis a si kapo aikut ua, na ku ago ta ultaliung an si man kipo buk luk tapai singim.

Vinga ro taun a tungam

(Lk 6:27-28,32-36)

⁴³ Mipo malangas ta kitala antok ta, **Ku vinga ro taun a tungam** na ku mirik ani igenen ipo marala anim. ⁴⁴ Sikei nau napo antok imi ta mi vinga ro taun a keve vap ipo marala animi na mi sokotuk aniria kipo vil akui imi, ⁴⁵ ani mi serei a inatus si tamami e metekuku. Mi arai ania. Ninia kapo vil kana makarap na kapo sinang singiria kipo rikek na riria kipo ro. Na kapa, kapo asok na langit ane kuluria kipo korong na riria kipo tav korong. ⁴⁶ Arai, man mipo vinga ro papalik taun a vap ang kipo vinga ro taun imi, mi saka luk an ani seupok? Au sa, keve vap luk takis ke parik kipa vil korong ia? ⁴⁷ Au na man mipo ruduai papalik na tasimi akorong papalik, sa mipo abis ia kapo roron ani mang vap ang? Au sa, ri vap i ngising parik kipa vil korong ia? ⁴⁸ Asukang na mi lau korong asukang val tamami e metekuku kapo uli korong.

Mengen i alilis ane si ri vap logo

6 Mi aiveven aro ani mi ago ta abis ani kami laulauan korong e mataria i ri vap asi kari arai animi. Si man asukang, mipo kovek i seupok si tamami e metekuku.

² Asukang na man ku alilis ane si ri vap logo, ku ago ta kup an tatana val ri katakai i kapau kipo abis ia nei lu i kivung na nei selen ani ri vap si kari alatun aniria. Napo antok atutuman imi, kitala luk aongos lenginang kari seupok. ³ Sikei, si man ku alilis ane si ri vap logo, kam palkais ka ago ta nas ani sa na kam palso kapo abis ia, ⁴ ani kam alilis si kana mumun. Na tamam, nia vo arai ani bil mumun, ka seu ua.

Lau i sokotuk

(Lk 11:2-4)

⁵Na man mi sokotuk, mi ago ta bil an val ri katakai i kapau. Arai, taun kipo sokotuk kipo tung nei lu i kivung vo nei selen ani ri vap si kari arai aniria. Napo antok atutuman imi. Kitala luk aongos lenginang kari seupok. ⁶Sikei numai man ku buk sokotuk, ku palak ane nei lu na ku akang a takaman, le na ku sokotuk a tamam voiang parik kupa arai ania. Au na tamam vanang, nia vo arai ang ani keve bil mumun, ka seu ua. ⁷Man mi sokotuk, mi ago ta uli kin an ani sikei a vuk mengen amatan duk luai miang val ri vap i ngising, using kipo sekpat ani man ki uli posong ania, nginlak ki longong iria. ⁸Asukang na mi ago ta bil an val ria, using a tamami kapo nas a sa mipo inongos taun ia aino ani mi aikut ia. ⁹Asukang na mi sokotuk asukang ke. Tamamem e metekuku, namem uli mamaila ani asan im. ¹⁰Kam vainagoan kame, na kume abis kam vubuk e ke kuli rina, asukang val kupo abis ia e metekuku. ¹¹Ku alis imem ta kamem pok ani taun ke. ¹²Ku lomom suai ani kamem keve lau rikek, asukang val namem-tala kun lomom suai ani kari keve lau rikek. ¹³Na ku ago ta ausingai animem taun a atoktokngai. Ku asa-pang imem pelek a igenen rikek. ¹⁴Using man mi lomom suai ani kari rikek io, tamami kapa e metekuku ka kun lomom suai ani kami lau rikek. ¹⁵Sikei man parik mipa lomom suai ani kari rikek, tamami kapa parik kapa kun lomom suai ani kami rikek.

Mengen i alal

¹⁶Man mi alal, mi ago ta nau mamakus an val ri katakai i kapau. Riria kipo vil arikek a noria ani ri vap si kari nas ta kipo alal. Napo antok atutuman imi, kitala luk aongos lenginang kari se-

upok. ¹⁷Sikei numai man ku buk alal, ku amoi a nom ta rul i elaiio na ku raus a matam ¹⁸ani ri vap ki ago ta nas an ta kupo alal, sikei tamam papalik voiang parik kupa arai ania, nia ka nas. Au na tamam vanang, nia vo arai ani keve bil mumun, ka seu ua.

Tauia roron e metekuku

(Lk 12:33-34)

¹⁹Mi ago ta asinong an ani kami tauia e ke kuli rina, vei ngingan a ros na manmanik kala vil arikek ia. Na vap tainau ki galang alak na kian tainau ia. ²⁰Sikei mi asinong kami tauia e metekuku si rina ang ros na manmanik parik kapa angkoai si vil arikek ania na ri vap tainau parik kipa galang alak na kin tainau ia. ²¹Arai, man kam atogotogon kapo ago si saka ring an, pakangat im kapa ka kun ago singina.

Malangas ani pukun

(Lk 11:34-36)

²²Mata ninia na lam ani pukun. Asukang na man a matam ka ro, pukun im aongos ka malangas. ²³Sikei man a matam parik kapa ro, pukun im aongos ka vong. Au e iang vanang ku arai ta man a malangas ang singim kapo vong, vola vong luai akorong!

God ve kapkap

(Lk 16:13)

²⁴Parik kapa angkoai luai ani igenen ka abis ani pongua na volava. Man rilong angtaunai, ka mirik ani sikei na ka buk a mang anu, vo ka buk alava luai ani mang anu na ka misag luai ani mang anu. Parik mipa angkoai si abis ani God ve kapkap kapa.”

Taoke velai ani urui

(Lk 12:22-34)

²⁵Na kala antok kana keve nat i akalit, “Asukang a napo antok imi ta mi ago ta

urui an ani kami to, ta mi angan a sa, na mi inum a sa, na ani pukun imi ta mi kavat ta sa. Sa, kami to parik kapa laba ani pok? Na pukun imi parik kapa laba ani vakup? ²⁶Mi arai ani mamain ta mani nei pangau. Parik kipa sukal na parik kipa kopkopus na parik kipa asinong pok nei lu. Sikei tamami e metekuku kapo li pok iria. Sa, nami parik mipa roron aniria? ²⁷Si imi kapo angkoai si to avunga lik si uli urui? ²⁸Au, using a sa mipo urui using a vakup ani pukun? Mi arai ani mamain ta purpur nei matang si kari polok. Parik kipa abis. Parik kipa suisui vakup. ²⁹Sikei napo antok imi ta Solomon si kana amaumausan asip parik katapa miminaungan asukang val mang sikei iria. ³⁰God kana kapo amaus a mamain ta uriuri ani ki mang miminaungan ani sikei a taun kudik palau, na ilesvauk ki suluk suai aniria. Au nei vanang? God parik kapa angkoai si kavat animi? Pua, kami lomlomon kapo kudik luai! ³¹Asukang a mi ago ta urui an na mi sui ta, tara angan a sa, vo tara inum a sa, vo tara kavat ta sa. ³²Using a ri vap i ngising kipo gule na keve nem ke. Na tamami e metekuku kapo nas ta mipo inongos taun iria. ³³Sikei, ain-oai ina mi lomlomon maiten using kana vainagoan na kana lau korong, na keve nem ke takami iria kapa. ³⁴Asukang na mi ago ta urui an ani ilesvauk, using a ilesvauk ka kun urui pok ania. Siksikei a taun kapo kun atogon mamaiten ania akorong.

Kiming ani tungam ka ago

(Lk 6:37-38,41-42)

7 Mi ago ta kiming an ani tungami, vei nganing kila kun kiming animi. ²Using si saka selen an mita kiming a tungami, ki kun vil ania kapa singimi, na ki abis singimi angkokoai palau val lau ang mita abis ia. ³Marai sa kupo tun a tep lik ang e matana i tungam, na numai

akorong kupo tav nasai ani vukei lava ang e matam? ⁴Kapo saka ro an man ku antok a tasim ta, 'Me, name luk suai tapai ani tep ang e matam' man a vukei lava ang kapo ago e matam? ⁵Numai a katakai i kapau. Aino ina, ku luk suai ani vukei lava ang e matam akorong, le na kula angkokoai asi arai atapalas si luk suai ani tep ang e matana i tungam. ⁶Mi ago ta alis ani ri kauvek ve ri vongo ta bil ang kapo daus vo kapo samui lava, vei nganing ki saksak meng ia vo ki tu talang imi na ki tang arikek luai animi.

Aikut, gulegule na pirpiring

(Lk 11:9-13)

⁷Mi aikut na mi atogon, mi gule na mi sabonai, mi pirpirikai na takaman ka tavas animi. ⁸Io, ninia kapo aikut, ka luk. Na ninia kapo gule, ka sabonai. Na ninia kapo pirpirikai, takaman ka tavas ania. ⁹Numai igenen, man kam nat ka aikut ua ta pok, sa nang, kula alis ia ta iat? ¹⁰Vo man ka aikut ua ta ien, sa nang, kula alis ia ta kene? ¹¹Nami na mamain ta katakai i bil arikek, sikei mipo uskorong a lau i alilis ta mamain ta alilis roron si kami inatus. Au sa nang si tamami e metekuku? Ninia parik kapa nas a lau i alilis ani bil roron singiria kipo sokotuk ia? ¹²Asukang a ninia palau a lau ang mipo buk ani ri vap ki abis ia singimi, mi kun abis ania singiria. E iang milapo abis aro na saupai ve keve mengen ang si ri katakai i kus amalangas.

Takaman ngingimai

(Lk 13:24)

¹³Mi palak si takaman ngingimai using a takaman ane si puka kapo laba na selen ang kapo papanai na vap miang kipo palak neina. ¹⁴Io, takaman ane si to kapo liklik na selen ang kapo ngingimai. Na rukun lik palau kipo sabonai ania.

Arai kinle ani iei si uai ina

(Lk 6:43-44)

¹⁵ Mi aiveven aro vei ri katakai i kus amalangas kapau. Kipo serei singimi ta ararai i sipsip, sikei nei vingaria kipo asukang ta kauvek kalat. ¹⁶ Mi kinle korong iria si uai iria. Sa, tarapo kopos vaen si ei rodotan? Tarapo kopos suke si ei kakaulan? Parik. ¹⁷ Using ri ei roron kipo uli aserei ai uai roron. Na ri ei rikek kipo uli aserei ai uai rikek. ¹⁸ Ei roron parik kapa angkoai si aserei ai uai rikek. Na ei rikek parik kapa angkoai si aserei ai uai roron. ¹⁹ Ri ei aongos voiang parik kipa uai ani uai roron, ki tanga suai aniria na ki asuai aniria nei kut. ²⁰ Asukang vang, mi kinle iria si uai iria.

Parik natapa nas imi

(Lk 13:25-27)

²¹ Parik ta ri vap aongos voiang kipo songo iau ta ‘Volava, Volava,’ kian palak nei vainagoan e metekuku. Sikei riria papalik kipo ususing kana vubuk a mamai e metekuku. ²² Si taun ang, vap miang ki antok iau, ‘Volava, Volava, namemta kus amalangas si asan im na namemta lu suai ani ri ingua si asan im, na namemta abis a keve bil i vilvil ataping miang si asan im.’ ²³ Sikei, na antok iria, ‘Parik natapa nas imi, mi pasal suai anig, nami na main ta katakai i putuk saupai.’

Ngono kelkelai

(Lk 6:47-49)

²⁴ Riria kipo longong kag keve mengen kana na kipo abis using ia, kipo asukang val mangsikei a igenen nas kata abis kana lu kuli at. ²⁵ Langit kata usen, na molong ka but asiang, na malu kala malu arikek a lu ke, sikei parik katapa tabut using kata akevkevai kuli at. ²⁶ Au na riria kipo longong kag keve mengen kana na kipo tav using ia, kipo bil val

mangsikei a igenen nio kata abis kana lu kuli kone palau. ²⁷ Langit kata usen, na molong ka but asiang, na malu kala malu arikek a lu ang na kala tabut aongos luai.”

²⁸ Si taun ang a Iesu kala akamusai ani keve mengen ang, petau lava ang kilapo taping ani kana akalkalit, ²⁹ using kapo mengen iria val igenen atogon kitmat na parik val kari keve vap malangas ani saupai.

Iesu kata vil ato na igenen tapak

(Mk 1:40-45; Lk 5:12-16)

8 Au na si taun kala kiksiang le kuli mulang, petau lava kila using ia. ² Na mang igenen tapak kamela sovusulai singina na kala antok, “Volava, man kupo naung, kupo angkoai si vil adaus anig.” ³ Na kala sulai ani kungana na kala teng e pukun ina na kala antok ta, “Io, napo naung. Pukun im kala serei daus vang!” Na akorong palau na pukun tapak ang kala daus. ⁴ Na Iesu kala antok ia ta, “Ku ago ta mengen amalangas an ani mangsikei ta bil ke, sikei kuan akalit ta pukun im si katakai i sula ani ka suluk a alilis val kana sausaupai a Moses, ani ri vap asi kari nas ta kulapo daus.”

Iesu kata vil ato na asosokai si ainoinoai i petau i visvis

(Lk 7:1-10; Io 4:43-54)

⁵ Au na kanla palak nei rina e Kaparnaum, na mangsikei a ainoinoai i petau ipo visvis kamela serei singina na kamela sokotuk ia ⁶ asukang ke, “Volava, kag asosokai kalapo matung mat nei lu ta kui tavirimok.” ⁷ Na kala antok ia ta, “Naka pasal na nakan vil ato ia.” ⁸ Na ainoinoai ang kala antok, “Volava, napo tav ro angkoai asi songo alak anim ane nei kag lu, sikei ku posong palau na kag asosokai ka to. ⁹ Using nau kana napo igenen ipo ago neite saupai, na kag petau i visvis kipo kun ago neite

kag saupai. Asukang ta man naka asok a mang anu ta ka pasal, na kala pasal. Na man naka asok a mang anu ta ka me, na kamela pakasang. Na man naka asok kag mang asokai ta ka abis a mang nem, na kala abis ia.”¹⁰ Si vuk taun ang a Iesu kala longong kana mengen, kala taping na kala antok a petau vo using ang ania ta, “Napo antok atutuman imi ta parik lak napa arai ani lomlomon kit asukang ke nei liuan i ri Israel.”¹¹ Napo antok imi ta vap miang ki serei le si keve palpal miang i kuli rina na kime sinong si matan angan ve Abaram, Isak na Iakov si vainagoan e metekuku.”¹² Sikei riria akorong i vainagoan ang ki asuai aniria ane komo ane nei vong miting luai na kian tangis velai ngut ngisa.”¹³ Au na kala antok na vo ainoinoi ang ta, “Ku pasal na ka asukang palau anim val kutala lomlomon.” Na si vuk taun ang palau kana asokai kala to.

Iesu kata vil ato na vap miang

(Mk 1:29-34; Lk 4:38-41)

¹⁴ Na Iesu kanla palak nei lu si Petero na kanla arai ani omona i Petero sipo matung malepen ta mulak. ¹⁵ Na kala sigil a kungana na malepen ang kala pasal suai ania. Na kala tadut na kalapo sasagi ania. ¹⁶ Ngelik i taun ang, kime lapo serei singina ta vap miang ingua katapo aol iria. Na kame lapo kirikai suai ani keve ingua ang ta vuk mengen lik palau. Na kapo vil ato aongos iria kitapo malepen. ¹⁷ Nang asi vil apunuk ani mengen ang si Esias katakai i kus amalangas ta, **Ninia akorong kata sunguk kara keve ngau na kata asalak kara keve malepen.**

Marai i usiusing ani Iesu

(Lk 9:57-62)

¹⁸ Iesu kala arai ani petau lava aulitai ina na kala asok asi kokos aputuk ane mang palpal. ¹⁹ Au na mangsikei a ige-

nen malangas ani saupai kamela antok ta, “Katakai i akalit, nau naka auai ve numai si saka oring an ku pasal ia.”²⁰ Na Iesu kala antok ia, “Ri kauvek kei kipo atogon kari mata na ri mani i nei pangau kipo atogon ting, sikei igenen i pukun kapo kovek ta ring asi aoros ani patuna.”²¹ Na kana mang nat i akalit kala antok ia, “Volava, ku naol suai tapai anig na nakan mo tapai ani mamai.”²² Na Iesu kala antok ia ta, “Ku using iau. Atalipai ani ri vap mat na ki mo kari keve matmat.”

Kitmat i rai kala luai

(Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

²³ Au na kala kokos kuli vul na kana keve nat i akalit kila kun auai ve nia. ²⁴ E nei laman rai lava kala serei, na to kalapo lak nei kari vul, sikei nia katapo rot. ²⁵ Na kianla pangun ia, “Volava, ku asapang ira. Tara puka kana!”²⁶ Na kala sui iria ta, “Marai sa na mipo leng? Nami na vap lomlomon kudik.” Na kala tadut na kala atakun a malu ve to asi karilong kamus, na luai lava kala pitik. ²⁷ Na keve nat ang kilapo sugul luai, na kilapo sui ta, “Au si saka igenen an kana na malu ve to kipo kun longong korong ania?”

Iesu kata vil ato na ngono igenen sangan ta ingua

(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

²⁸ Na kanla serei e mang palpal, si palpal ang si ri Gadareno. Na pongua na igenen sangan ta ingua kilongmela duai ia le nei gom. Kilongtapo aunai i kei alava. Asukang na katapo kovek ta igenen katapo pasal korong a ring ang. ²⁹ Au, kilong mela songosongo ta, “Nat i God, kupo serei asi kam me ve vil sa animem! Sa, kula serei aino ani taun i atung asi me vil akui animem?”³⁰ Mang takaman vongo katapo susuang e ring vunga lik, ³¹ au na keve ingua ang kila sokotuk ia ta, “Man ku asok suai animem, ku asok

imem na namem palak si takaman vongo suke.”³² Na kala antok iria ta, “Pasal!” Au kila soung na kianla aol a keve vongo ang. Au na takaman vongo aongos ang kila doso asiang taun a ring karkadapan na kianla lus mat nei laman.³³ Na vap po aiveven vongo ang kila sip, na kianla serei e nei rina na kila atatai ta keve bil aongos ke, na sa kata serei si ngono vo sangang ta ingua ang.³⁴ Au na nei rina aongos ang kimela soung si me arai ani Iesu. Taun kila arai ania kimela sokotuk ia asi kana pasal pelek suai ani kari palpal.

Iesu kata vil ato na igenen soles

(Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

9 Na Iesu kala kokos kuli vul ane si mang palpal na kanla serei si kana rina.² Na mang vap kimela serei singina ta mang igenen soles na kapo oros kuli kana pata. Si taun a Iesu kala arai kinle ani kari lomlomon kala antok a igenen soles ang ta, “Ku maramarak, kag nat, kam keve lau rikek, nala lomon suai ania.”³ Au na ri vap malangas ani saupai kila mengen musik ta, “Igenen ke kalapo mengen i nau varas.”⁴ Na Iesu kala nas kari lomlomonai na kala antok, “Marai sa mipo atogon a lomlomonai rikek nei vingami?”⁵ Si i ngono bil ke kapo remrem si antok ania? Nala lomon suai ani kam lau rikek, vo si antok ta ku tapasuk na ku pasal?⁶ Sikei, asi kami nas vang ta igenen i pukun kapo atogon kitmat kuli rina si kana lomon suai ani rikek.” Le na kala antok na igenen soles ang ta, “Tadut na ku sunguk le kam pata na ku pasal ane rina.”⁷ Na kala tadut na kala pasal ane rina.⁸ Na petau lava aongos e iang kila arai ani bil ke, na kilapo leng na kilapo alatun a God using kapo ali kitmat asukang ke ane si igenen ke.

Songo ani Mataio

(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

⁹ Au, taun a Iesu kala pasal pelek a ring ang kala arai ani mang igenen kana asan ta Mataio kapo sinong nei lu ipo luk takis. Na kala antok ia, “Me, using iau.” Na kala tadut na kala using ia.¹⁰ Na kanlapo angan nei lu, na petau duk, vap po luk takis na mamain ta katakai i bil arikek kimela sinong kuvul ve Iesu na kana keve nat i akalit.¹¹ Na ri Parisaio kila arai ani oring ang na kila sui kana keve nat i akalit ta, “Marai sa na kami katakai i akalit kapo angan kuvul ve ri vap luk takis na ri vap bil arikek?”¹² Sikei kala longong iria na kala antok, “Vap po to aro parik kipa inongos taun a katakai i vilvil ato, sikei ri malepen vang kipo inongos taun ia.¹³ Mi pasal na mian nas le na supsupai i vuk mengen ke, **Napo buk arai ani ngorem, parik ta alilis.** Using parik natapa serei asi me songo ani vap korong, sikei ri katakai i bil arikek.”

Laulauan i alal

(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

¹⁴ Keve nat i akalit si Ioanes kimela serei singina na kila sui ia ta, “Marai sa na namem ve ri Parisaio namempo alal, na kam keve nat i akalit parik?”¹⁵ Na Iesu kala antok iria, “Sa nang? Mipo buk atakun ani keve tungana i votauk i pagamau ani ki ago ta urukan mamakus si taun kipo ago kuvul ve nia? Ka atogon a taun iles lak na kila luk suai ani vo tauk i pagamau pelek a keve tungana. Taun ang vanang ki mal lak.¹⁶ Kapo tav angkoai si tara suisui alak ani vuk vakup tanginang si maus kavang. Man asukang, vuk vakup tanginang ang ka ding pok a maus ang na ka vil alava pok na tading ang.¹⁷ Na kapo tav angkoai kapa si tara lingai ani vaen tanginang si pauk kavang, vei pauk ang ka tading. Sukana

na vaen kala vekai asip na pauk ang kapa kala rikek. Sikei, vaen tanginang vanang kapo ro si pauk tanginang, ani rilong aongos kilong uli ro.”

Kavulik mat na aina malepen

(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

¹⁸ Si taun ang kapo mengen lak iria, mangsikei a ainoinoi kamela palak na kala sovsulai e matana na kala antok, “Kag kavulik katala tapikon. Sikei kume na kuan amatung a kungam singina asi kana to pok.” ¹⁹ Au Iesu kala tapasuk na kala pasal ve nia kuvul ve kana keve nat i akalit. ²⁰ Na mangsikei a aina katapo uli kui ta tongmasik asukang ta 12 na matas aongos, na kala gingging kolotai alak ania na kanla sigil a su i kana vakup. ²¹ Using kapo lomlomoni musik ta, “Man naka sigil lik palau kana vakup nala roron pok.” ²² Sikei Iesu kala ulpokai na kala arai ania na kala antok, “Ku uruk, kag kavulik. Kam lomlomon kala vil ato pok ua.” Nang palau na aina ang kala to pok. ²³ Au, Iesu kala palak nei lu si ainoinoi ang na kala arai ani ri katakai i kuikui na loek lava, ²⁴ na kala antok ta, “Mi pasal suai, using a kavulik ke parik kapa mat, kapo rot palau.” Na kila los ia. ²⁵ Na petau ang kila soung ane komo, na kala palak na kanla teng a kungana. Na kavulik ang kala tadut. ²⁶ Na akus ke kala papanai nei palpal aongos ang.

Ngono igenen mata ba kilongla arai pok

²⁷ Au, Iesu kala pasal aliu le iang na mang ngono igenen mata ba kilongla tadut using ia, na kilongpo songosongo alava, “Nat i David, ku ngorem imemlong.” ²⁸ Na kanla riuk lak mete lu na ngono ba ke kilongla pataun ia. Na Iesu kala sui irilong ta, “Milongpo lomlomon ta napo angkoai si vil korong ani nem ke?” Na kilongla antok ia ta, “Io,

Volava.” ²⁹ Na kala sigil a matarilong na kala antok, “Io, ka asukang palau val kamilong lomlomon.” ³⁰ Na kilongla mata arai aro pok. Na Iesu kala sokotakun akit irilong ta, “Mi aiveven akit ta ka ago ta mangsikei ka nas a nem ke!” ³¹ Sikei kilongla pasal na kilong anla akuskus pulakai tatana nei palpal aongos ang.

Igenen tapo kala mengen korong

³² Au, kila pasal suai na mang vap kimela serei singina ta mang igenen sanggan ta ingua na parik kapa angkoai si mengen. ³³ Na Iesu kala kirikai suai ani ingua ang na igenen ang kalapo mengen korong. Na petau ang kilapo taping na kila antok, “Kapo kovek lak i bil asukang ke namemta arai ania nei liuan i ri Israel.” ³⁴ Na ri Parisaio kilapo antok ta, “Kapo luk kitmat le si ainoinoi i ri ingua si kana lu suai aniria.”

Kana ngorem a Iesu

³⁵ Na Iesu kala pasal aongos nei liuan i keve rina lava na keve rina lik, na kapo akalkalit nei kari keve lu i kivung na kapo akus ta akus ro i vainagoan na kapo vil ato na ri vap pelek kari keve maiten na malepen anglok aongos. ³⁶ Taun kalapo arai ani petau lava, kalapo ngorem iria using kitapo makatis na kipo kovek i papakangai, asukang ta ri sipsip kovek i vo aiveven aniria. ³⁷ Au na kala antok kana keve nat i akalit ta, “Uai i nei matang kalapo duk, sikei kipo men lik palau a vap si kopos ania. ³⁸ Asukang na mi sokotuk a Volava i nei matang si kana asok ta vap sian kopos nei kana matang.”

Iesu kata asok a 12 na nat asi an abis

(Mk 3:13-19; Lk 6:12-16)

10 Na kala songo asung kana 12 na nat i akalit na kala alis iria ta kitmat asi kirikai ani ri malanganto rikek,

na si vilvil ato ani ri vap pelek a mamain ta mamaiten na malepen anglok aongos. ²Kana na keve asan i 12 na aposel ang. Ainoai ina, Simon, nang kana mang asan ta Petero, na tasina ta Andreas, ri Iakovo ve Ioanes, ngono nat ke si Sebedaio, ³ri Pilipo ve Bartolomaio, ri Tomas ve Mataio vopo luk takis ang, na lakovo si Alpaio, na Tadaio, ⁴na Simon, mangsikei i ri Kananaio, na Iudas Iskar-iot vopo alis suai ania asi kana mat.

**Iesu kata asok a keve
nat asi kari an abis**

(Mk 6:7-13; Lk 9:1-6)

⁵Io, 12 nat ke, Iesu kata asok iria kuvul velai ani atatai ke, “Mi an ago ta pasal an ane nei liuan i ri vap i ngising na mi ago ta an palak an nei keve rina si ri Samareia. ⁶Sikei, mi pasal taun a keve sipsip mun i ri Israel. ⁷Na taun mi pasal, mi akusku asukang ke, ‘Vainagoan i metekuku kalapo angasungai.’ ⁸Mi vil ato ri malepen, mi tak atadut ri mat, mi vil adaus ri tapak, mi kirikai ani ri ingua. Parik mitapa samui, asukang na mi kun alis palau tav luk samui. ⁹Ago ta luk le an ta saka ring kapkap an nei kami keve asisiang. ¹⁰Tepe ani pasal ke ka ago, pongua na siot ka ago, pauk i kak ka ago, kipa ka ago, using a igenen abis, kapo ro ka luk kana seupok i abis. ¹¹Saka rina lava an vo rina lik mipo serei singina, mi gule ta igenen kapo ro na mian ago tung si taun ang mi papelek pok a rina ang singina. ¹²Si taun mipo palak si kana lu, mi poso aro ia. ¹³Si man kipo ro angkoai si luk ani kami poso amarip, kapo ro ki luk ia. Sikei si man a nei lu ang parik kitapa ro animi, mi luk pok kami poso amarip. ¹⁴Man a ri si ki tav ainak animi, na kipo misag ani longong ani kami mengen, mi tipngai suai ani kaponpon e kakimi si taun mila pasal suai ani lu ang vo rina ang. ¹⁵Napo antok atutuman imi ta si taun e mung ka

pen roron lik ani ri Sodoma ve Gomora, sikei ri vap i rina ang ki sikei a rikek luai an.

Mamain ta vilvil akui ki serei

(Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)

¹⁶Arai, napo asok imi asukang ta keve sipsip nei liuan i ri kauvek kalat. Asukang na mi uli alpok aro luai na mi uli daus luai. ¹⁷Mi aiveven si ri vap, using ki teng akit imi lak taun a saupai, na ki sasaup imi nei kari keve lu i kivung. ¹⁸Ki tak imi taun a keve ainoinoai na keve tulava marai ig, asi kami akusku amalangas e mataria na e mataria i ri vap i ngising. ¹⁹Man kila alis suai animi e kungaria, mi ago ta urui an ta mian saka mengen vo ngenget an, using a mengen asi kami mengen, mi luk ia si vuk taun ang. ²⁰Using parik ta nami mianpa mengen, Malanganto i tamami ka mengen singimi. ²¹Igenen ka alis suai ani tasina asi an raung ania. Inatus kapa ki puka si tamaria si lau ke, na ri tamaria ve rinaria kapa, ki kun mat si kari inatus. ²²Na ri vap aongos ki mirik animi marai asan ig. Sikei man a si ka tung akit tung si akamusai ina, ka sapang. ²³Si man ki vil akui imi si mang rina, mi sip ane si mang rina. Napo antok atutuman imi ta parik mipa akamusai ani keve rina aongos i Israel aino ani igenen i pukun ka serei pok.

²⁴Ri nat i akalit parik kipa tavirimok ani kari katakai i akalit. Na asosokai kapa parik kapa tavirimok ani kana ainoinoai. ²⁵Nat i akalit ka kuvul palau ve kana katakai i akalit na asosokai ve kana ainoinoai. Au man kitala kin na ainoinoai i lu ta Belsebul, marai sa na kime kun angarimai animi?

Mi lolokovo ani God papalik

(Lk 12:2-7)

²⁶E iang mi ago ta leng an aniria, using kapo kovek i bil katapo ago nei apupung, ki tav tavas ania. Vo bil kat-

apo mumun, ka tav serei e ring malangas. ²⁷ Sa napo antok imi e ring vong, mi mengen amalangas tatana e mete malangas. Saka mengen an kitapo angtutulibotai tatana, mi songosongo tatana e ring malangas nei rina. ²⁸ Mi ago ta leng an aniria kipo raung a pukun palau na parik kipa raung korong na malanganto. Sikei mi leng vang ani vo raung ang ani pukun ve malanganto aongos nei kut lava i saupai. ²⁹ Arai ani ri tuv. Kipo samui iria ta kapkap lik luai palau. Na parik ta mangsikei iria kapo angkoai si uak ane vunep si man a tamam parik kapa ainak. ³⁰ Io, God katala taot pasuk a keve ung i patumi. ³¹ Asukang na mi ago ta leng an. Nami mipo marmarai lava luai ani mamain ta tuv duk.

Amalangas ta Iesu e mataria i ri vap

(Lk 1:8-9)

³² Riria kipo atitipas tatag e mataria i ri vap, asukang nau kapa naka kun atitipas tataria e matana i mamai e metekuku. ³³ Sikei, ninia kapo agel suai anig e mataria i ri vap, nau kapa na kun agel suai ania e matana i mamai e metekuku.

Marip parik, sikei samele

(Lk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ago ta lomom an ania ta natame serei asi me asinong ani luai kuli rina, parik. Nata serei ani nala alis samele. ³⁵ Kag serei ka vil a **ri angutama ta ki tapagal angtaliungai, ri angnanan, na ri angomonan kapa. Mang anu ka marala na mang anu.** ³⁶ Na keve vap ipo marala ani igenen, ki serei le nei kana lu akorong. ³⁷ Si kapo lomom alava na tamana ve rinana anig, parik kapa roron angkoai anig. Na si kapo lomom alava kana nat vo kavulik, parik kapa roron angkoai anig. ³⁸ Na man a si parik kapa sunguk kana ngakputuk na ka using iau, parik kapa roron angkoai anig.

³⁹ Si kapo teng akit si kana to, ka amun ia. Na si kapo amun kana to anig, ka sabonai ania.

Seuseupok

(Mk 9:41)

⁴⁰ Si kapo ainak animi kapo ainak anig. Na si kapo ainak anig, kapo ainak ani vo asok ang anig. ⁴¹ Si kapo songo alak na katakai i kus amalangas taun ia, using kapo katakai i kus amalangas, ka luk a seupok i kus amalangas, nang palau. Na si kapo songo alak na igenen korong taun ia using kapo igenen korong, ka luk a seupok i igenen korong, nang palau. ⁴² Au sikei, si kapo alis ta men laman livus si mangsikei i vap mailik vopo using ke anig, napo antok atutuman imi ta parik kapa angkoai si ngau-dap ani kana seupok.”

11 E mung i Iesu kala kamus ta atatai ani kana 12 na nat i akalit, kala pasal le iang ane nei kari keve rina asi kanan vil akalit na kan akuskus.

Susui si Ioanes katakai i asing tauia

(Lk 7:18-35)

² Au na Ioanes kala longong le nei lu i akangbat na keve avibisan si igenen i akanangai ke, na kala asok kana keve nat i akalit ³ si an sui ania asukang ke, “Numai tutuman vang kana na igenen vo me serei ke, vo nganing namemla atu lomom ta mangsikei petekai?” ⁴ Na Iesu kala antok iria ta, “Mi papok na mianla mengen amalangas a Ioanes ta sa mitala arai ania na mitala longong ia. ⁵ Ri mata ba, kilapo ararai pok. Ri soles, kilapo pasal korong. Ri tapak, kilapo rangrangis aongos, na ri talinga bot, kilapo longong korong. Riria kitala mat, kilapo tapasuk pok. Ri vap mailik, kilapo longong a akus ro. ⁶ Kapo tauia na igenen ang nang parik kapa savang marai ig.” ⁷ Au, kila pasal suai na Iesu kalapo atatai a petau lava ang ta Ioanes. “Mita pasal

ane ring varasai palau si kami an arai ani sa? Ani tavuang kapo lulu angpok si malu? ⁸ Au, man parik, na marai sa mita pasal? Asi kami arai ani igenen maus ta maus ro luai? Parik. Vap ang kipo maus ta maus roron luai kipo ago nei keve lu lava si ri tulava. ⁹ Au, man parik, na marai sa mita pasal? Asi kami an arai ani katakai i akus? Io, ninia vanang! Na kapo lakat ani katakai i kus amalangas. ¹⁰ Kana vang na igenen ke kita salik tatana asukang ke, **Arai, naka asok kag asosokai aino anim. Ninia kan itoiton aino kam selen.** ¹¹ Napo antok atutuman imi ta nei liuan i ri vap aongos i kuli rina kapo kovek ta mang anu katale tung alakat i Ioanes, katakai i asing tauia. Sikei lak, si kapo liklik luai nei vainagoan i metekuku, kapo lakat ania. ¹² Na le si taun i Ioanes katakai i asing tauia tung kana, vainagoan i metekuku kalapo bil asi angrudualai marai ina, na ri vap marala kipo buk ani ki visvis asi kari luk palau ania. ¹³ Io, keve katakai i kus amalangas tung si Ioanes na keve mengen ang nei buk i saupai kitala mengen i kus amalangas. ¹⁴ Na si man mipo usausa si ainak ania io, ninia kana vang na Elias, nia sime serei ang. ¹⁵ Si kapo togon talinga, kapo ro ani ka longong.

¹⁶ Naka altongai ani matan polpolokan i taun ke ta sa? Io, kipo asukang ta inatus lik nei ring ipo asesel na kipo sinong i songosongo ane si keve tungaria ta, ¹⁷ 'Name mtala kuikui animi na parik milapa mika. Name mtala tangam akurkurai animi na parik milapa radaupa.' ¹⁸ Arai, Ioanes kata serei na parik kapa angan na inum, na kila antok ta kapo sangan ta ingua. ¹⁹ Au na kana na igenen i pukun kamela serei na kalapo angan na inum, na kila antok, 'Arai ta igenen ramit suke. Arai ta igenen buk inum alava suke. Arai ta igenen suke kapo angtunganan ve ri katakai i luk takis na

ri katakai i bil arikek!' Nang a laulauan kapo akalit ta masam kapo tutuman."

Magilai kuli tav lomlomon pokai

(Lk 10:13-15)

²⁰ Au le na kalapo mengen amaiten ani keve rina ang kata abis a keve vilvil ataping miang singiria using parik kitapa lomom pokai. ²¹ "Ka rikek animi, ri Korasin! Ka rikek animi, ri Betsaida! Using man nganing ri Turo ve ri Sidon kita arai ani keve abis i vilvil ataping ang mitala arai ania, kila lomom pokai lenginang na ki alakai ani maus i mamakus na ki mo nei vuta. ²² Sikei napo antok imi ta si taun i sausaupai ka pen roron lik ani ri Turo ve ri Sidon, sikei nami mi sikei a rikek luai an. ²³ Au na nami ri Kaparnaum, mipo buk vil alakat luai animi, ingko? Parik vang! Ki so asiang luai tatami ane si rina i mat. Man nganing a ri Sodoma kita arai ani keve abis i vilvil ataping ang mitala arai ania, oro kana kipo ago lak si taun ke. ²⁴ Arai, si taun i sausaupai ka pen roron lik ani ri Sodoma, sikei nami mi sikei a rikek luai an."

Mi pasal ane singig na mime ausai

(Lk 10:21-22)

²⁵ Na si vuk taun ang Iesu kala antok, "Mamai numai a Volava i metekuku na kuli rina. Napo alatun ua using kutala amunai ani keve nem ke pelek ri katakai i masam na ri vap malangas, na kula amalangasai ania si mamain ta nat lik. ²⁶ Tutuman mamai, using numai akorong kupo buk ia ani ka asukang. ²⁷ Mamai katale alis a keve bil aongos singig. Na kapo kovek ta sikei kapo uskorong kana nat, sikei tamana papalik. Na kapo kovek ta sikei kapo uskorong a tamana, sikei kana nat papalik kuvul ve ria kana nat kapo buk asi kana amalangasai aniria tatana. ²⁸ Mi me ane singig, nami mipo mamal na mipo asalak alava.

Mime, na mime luk a aus singig. ²⁹Mi sunguk kag kamung na mi luk akalit singig, using nau napo igenen ananap na parik napa vil alava iau. Mi sunguk ia na malanganto imi ka sabonai ani ausai. ³⁰Using kag kamung kapo kalakala, na kag asasalakan parik kapa maiten.”

Rok kon si taun i atailai

(Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)

12 Si taun ang Iesu katapo pasal aliu nei matang kon si taun i atailai. Na kana keve nat i akalit kila buk angan na kilapo rok a mang matan kon na kilapo angan ia. ²Na ri Parisaio kila arai ani oring ke na kila antok ia, “Arai ta kam keve nat i akalit sukana kilapo abis a lau kapo tav angkoai si abis ania si taun i atailai.” ³Na kala atai iria, “Au si parik lak kana mitapa tataot a akuskus i David na sa kata abis ia si taun katapo buk angan, ninia ve keve tungana? ⁴Kata palak nei lu si God na kala angan a pok i asinong akipai ang voiang kapo tav angkoai ania si angan singina, na ani keve tungana kapa parik, sikei ri katakai i sula papalik. ⁵Pua, parik mitapa tataot nei buk i saupai ta ri katakai i sula i nei rina i atailai? Using kipo uli putuk ani sausaupai i taun i atailai sikei lak parik kipa rikek singina. ⁶Napo antok imi ta kapo atogon a mangsikei kana kapo tavi-rimok ani rina i atailai. ⁷Si man mitala nas aro na supsupai i mengen ke, **Napo buk a ngorem, parik ta alilis**, parik ngingning milapa angkoai si poso arikek ani vap po ro ke. ⁸Using a igenen i pukun kapo Volava i taun i atailai.”

Igenen kunga mat

(Mk 3:1-6; Lk 6:6-11)

⁹Au, kala papelek a ring ang na kanla palak nei kari lu i kivung, ¹⁰na mangsikei a igenen kunga mat kapo ago. Na kilapo sui ia, “Au si kapo angkoai si vilvil ato si taun i atailai?” Using kitapo

buk aoles ania. ¹¹Na kala antok iria, “Si man a mang sikei imi kapo atogon kana sipsip na sipsip ke kala uak nei mata si taun i atailai sa, kula arai palau ania? Parik kunlapa tak alak suai ania? ¹²Na kapo laba si to si igenen na si sipsip? Sukana kapo malangas ta kapo angkoai aro si pakangai si taun i atailai.” ¹³Le na kala antok a igenen ang ta, “Ku koros a kungam.” Na igenen ang kala koros ia na kala pukunan aro pok val kana mang palpal kunga. ¹⁴Sikei ri Parisaio kila soung na kian lapo gulegule selen ta ki saka raung an ania.

Iesu ke God ta asosokai

¹⁵Au, Iesu kapo malangas kari lom-lomonai na kala papelek a rina ang. Na vap miang kipo using ia na kapo vil ato kari keve malepen aongos. ¹⁶Na kapo atakun iria si ago ta mengen amalangan an tatana, ¹⁷asi vil apunuk ani sa na katakai i kus amalangan Esias katakai posong ia, ¹⁸Arai, kana na kag asosokai natala songo ia. Napo buk ia na napo uruk ania. Naka alis ia ta Malanganto ig na ka mengen ta sausaupai korong si mamain ta palpal vap i ngising. ¹⁹Parik kapa anggegelay vo songosongo. Parik kipa angkoai si longong ani kalingana nei keve selen i rina. ²⁰Parik kapa angkoai si ka putuk a bil kapo pepe. Na parik kapa angkoai si ka vil amat a kalupa vo buk mat. Tung si kana sausaupai korong na ka aging suai ani mamain ta kitmat. ²¹Mamain ta palpal vap i ngising ki atung kari lomlomon si asan ina.

Iesu ve Belsebul

(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23; 12:10)

²²Au, kimela serei singina ta mang igenen ingua katapo aol ia na kapo mataba na kapo tapo. Na kala vil ato na igenen ke asi kana arai na ka mengen korong. ²³Na ri vap aongos kilapo

taping na kila antok, “Au, si kana? Nia na nat i David ingko?”²⁴ Sikei ri Parisaio kila longong na kila antok ta, “Igenen ke kapo abis ta kitmat le si Belsebul nang a tulava si ri ingua asi lu suai ani ri ingua.”²⁵ Na kala nas kari lomomonai na kala antok iria, “Man a vap i nei vainagoan ki angvis pok, kanla tagoeng a matan vap ang. Vo man a saka rina an vo saka angutama an kila angvis pok, nginlak parik kipa angkoai si tung akit.”²⁶ Man a Satan kapo uli lu suai pok ani Satan, nang kapo vil atagalang pok ia. Au na kana vainagoan ka saka tung akit an?²⁷ Man napo kirikai suai ani ri ingua ta kitmat i Belsebul, nei vanang? Kami keve nat kipo kun kirikai suai aniria ta kitmat i si? Arai, kami keve nat ki akalit pok imi ta kami kapau.²⁸ Sikei, using kana napo kirikai suai ani ri ingua ta kitmat i Malanganto i God, nang ninia vanang kapo akalit amalangas ta kana vainagoan a God kalapo serei singimi.²⁹ Kapo saka angkoai an si mangsikei ka palak nei lu si igenen dual na kan ainau kana keve bil, man parik kapa got tapai ani igenen dual ang? Le lak na kapo angkoai si ainau ani keve bil i nei kana lu.³⁰ Ninia parik kapa tung ve nau, nang palau kapo tu talang iau. Na ninia parik kapa sosongo aiton ve nau, nang palau kapo musa suai.³¹ Au, e iang vanang napo antok imi ta keve rikek na keve mengen i nau varas si ri vap, kapo angkoai si lomom suai ania. Sikei si nau varas ani Malanganto, parik luai kapa angkoai si lomom suai ania.³² Si kapo mengen arikek ani igenen i pukun kapo angkoai si lomom suai ani kana rikek, sikei nia kapo mengen arikek ani Malanganto Gogoai, parik luai kapa atogon lomom suai ani kana rikek. Kana na iles si taun ang e mung.

Arai kinle ani iei si uai ina

(Lk 6:43-45)

³³ Ku sukal a ei roron na ka uai ai uai roron, vo ku sukal a ei rikek na ka uai ai uai rikek. Using a ei kipo kinle ia si uai ina.³⁴ Nami na keve natnat i kene. Mi saka mengen aro an man kami lau kapo rikek? Using a ngurumi kapo asoung asereiai ani bil ang na vingami kapo duk tatana.³⁵ Igenen ro ka asoung asereiai ani roron le si tauia i kana keve roron, na igenen rikek ka asoung asereiai ani rikek le si tauia i kana keve bil rikek.³⁶ Napo antok imi ta si taun i sausaupai siksikei a igenen kan mengen amalangas aongos ta kana keve mengen rikek i la mengen.³⁷ Using si kam keve mengen nia vanang kan akala ua, vo kan sausaupai anim.”

Kita buk a akanangai

(Mk 8:11-12; Lk 11:29-32)

³⁸ Au, na mang keve Parisaio ve ri vap malangas ani saupai kila antok ia, “Katakai i akalit, namempo buk arai anim si vil ani mang akanangai i vilvil ataping.”³⁹ Na kala antok iria, “Vap rikek i taun ke, ki uli putuk ani kari angosongon ve God. Kana kipo buk arai ani akanangai, sikei napo tav ainak si alis ta mangsikei. Akanangai palau i Ionas, katakai i kus amalangas, kapo ro ki arai ania.⁴⁰ Using **Ionas kata ago nei vinga i ielava ani potol a mangias na potol a vong**. Au na igenen i pukun kapa ka kun ago ani potol a mangias na potol a vong e nei vunep.⁴¹ Ri vap i Nineve ki tapasuk ve matan polpolokan ke si taun i sausaupai iles, na kari lomom pokai si kana apasa na Ionas ka akalit amalangas pok na matan polpolokan i taun ke ta kari vinga kit. Sikei mi arai, igenen ke kana e matami kapo lavlabat ani Ionas.⁴² Na ainan tulava i ring vunga ang ka kun tapasuk ve matan polpolokan i taun

ke si taun i sausaupai iles. Na lau roron ang kata abis ia si taun i Solomon, ka akalit iria ta kari lau rikek. Using ninia kata pasal le ring vunga luai asi kana me kolongong ani masam si Solomon. Sikei mi arai, igenen ke kana e matami kapo lavlabat ani Solomon.

Ingua kame serei pok

(Lk 11:24-26)

⁴³Taun a ingua ka soung pelek a igenen, ka paliu si keve ring kapo kovek i laman na kanpo gule ring asi kanan ausai. Na man parik kapa sabonai korong ⁴⁴kala antok, 'Kapo ro naka papok ane si kag lu nata pasal pelek ia.' Si vuk taun ang kamela serei, kala sabonai ta kapo vauvau na kitala gala ia na keve bil kipo sinong aro. ⁴⁵Au, kala pasal na kanla songo le na mang limalengua na ingua voiang kipo rikek alava luai ania, na kimela riuklak na kila ago e iang. Na akamusai i tungtungan si igenen ke kala rikek luai ani aino. Ka asukang palau kapa si polpolokan rikek i taun ke."

Rinana ve keve tasina i Iesu

(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

⁴⁶Si taun ang katapo mengen lak a petau ang, rinana na keve tasina kime lapo tung e komo na kipo buk mengen ania. ⁴⁷Na mangsikei kala antok ia, "Arai ta rinam ve keve tasim kipo angtung e komo na kipo buk mengen anim." ⁴⁸Na kala ngenget a vo mengen amalangas ang ta, "Si akorong kapo rina, na ri si akorong kipo keve tasig?" ⁴⁹Na kala so akalitai ane si kana keve nat i akalit na kala antok, "Kana vang a rina na keve tasig. ⁵⁰Using man a si kapo ususing kana vubuk a mamai e metekuku, nia vanang kapo tasig, kapo taug na kapo rina."

Kankanuai i mengen ani katakai i sukal

(Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

13 Si taun ang palau Iesu kala soung le nei lu na kan lapo sinong ngere lo. ²Na petau tavirimok kimela kirkiri-mai aulitai ania, asukang na kala kokos kuli vul na kan lapo sinong. Ri vap aongos kipo angtung lava e ngerelo. ³Na kalapo mengen iria ta keve bil miang si kankanuai i mengen asukang ke, "Mangsikei a katakai i sukal kata sapungai ani kana keve katui i pok e matan. ⁴Na mang matan katui kanpo uak e selen na ri mani kimela angan ia. ⁵Na mang matan katui kianlapo uak si ring iatan, kapo tav angkoai roe, na using parik kapa atogon roe lava kala polok sumasuma, ⁶na sinang kala ngan amak ia using kapo kovek i mis. ⁷Na mang matan katui kipo uak nei ring kakaulan na kanla polok alak ve nia na kala palun runguk ia. ⁸Na mang matan katui kipo uak nei roe roron, na kipo polok alak na kipo uai, mang matan kipo uai ta 30, na mang matan ta 60, na mang matan ta 100 alak ani keve katui i sukal ang. ⁹Man a si kapo atogon talinga, kapo ro ka longong!"

Lomlomonai i Iesu si akuskus si kankanuai i mengen

(Mk 4:10-12; Lk 8:9-10)

¹⁰Au, kana keve nat i akalit kimela serei singina na kila sui ia ta, "Marai sa na kupo mengen iria si kankanuai i mengen?" ¹¹Na kala polpol iria asukang ke, "Malangas i keve bil mumun i vainagoan i metekuku, kakami asi atogon. Sikei riria, parik. ¹²Using man a si kapo atogon, ki ngaupap ia, na man a si kapo atogon men lik, io, men lik ang kapo atogon ia, ki luk suai vang ania. ¹³Nang tukulai ina napo mengen iria si kankanuai i mengen. Using kantanem kipo gulegule,

sikei ki tav sabonai, na ki kokolongong sikei ki tav nas na parik kipa malangas. ¹⁴ Singiria kalapo punuk na mengen i kus amalangas ang ta Esias, **Mi uli longong sikei lak mi tav malangas. Mi uli arai sikei lak mi tav tun kinle.** ¹⁵ Io, pakan-gat i vap ke kalapo tabat. Parik kilapa angkoai si longong ta talingaria. Kilapo apilum akita na mataria vei nganing kila arai korong na ki longong ta talingaria na ki malangas ta pakangat iria na kila sasakol na naka vil ato iria. ¹⁶ Sikei, roron si matami using kapo arai korong na talingami using kapo longong. ¹⁷ Napo antok atutuman imi vang kana ta mamain ta katakai i kus amalangas ve keve vap korong kitapo buk alava asi kari arai ani keve bil ke kana milapo arai ania na parik kita lapa arai ania. Na kitapo buk alava asi kari longong ani keve mengen ke kana milapo longong ia, na parik kita lapa longong ia.

**Supsupai i kankanuai i mengen
ani katakai i sukal**

(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)

¹⁸ Au mi longong vang na supsupai i kankanuai i mengen ang. ¹⁹ Man a mangsikei kapo longong a akus i vainagoan na parik kapa malangas ia, igenen rikek kapo serei na kapo ngai suai ani nem i sukal ang e vingana. Ninia vanang na katui i sukal ang nei selen. ²⁰ Au na katui i la uak si ring iatan, nang ninia kata luk a mengen na sumasuma kala uruk singina. ²¹ Sikei using kapo kovek i mis, kana to i lomlomon kapo kudik palau. Si man a maiten vo vilvil akui kala serei singina marai mengen ro ang, kala uak sumasuma palau. ²² Na katui i la uak si ring kakaulan, nang ninia katakai longong a mengen, sikei keve mamaiten i kuli rina ke na lomlomonai using ani tauia kala vil bat na mengen ro ang na kalapo kovek i uai. ²³ Au na katui i la uak nei roe roron ang, nang

ninia kapo longong a mengen na kalapo malangas ia. Na kalapo aunai uai alaba asukang ta 100 na 60 na 30 alakat ani sa i sukal ang.”

**Kankanuai i mengen ani uriuri
nei liuan i matang ro i kon**

²⁴ Au na kala mengen iria ta mang kankanuai i mengen. “Vainagoan i metekuku kapo asukang val igenen kata sukal kana keve katui roron nei kana matang. ²⁵ Sikei, si taun ri vap aongos kilapo rodod, kana igenen ipo marala ania kala serei na kamela sukal le na keve uriuri rikek nei liuan i kana keve kon na kala pasal. ²⁶ Taun a keve kon ang kila kovkov na kila bokol alak, keve uriuri ang kila kun bokol. ²⁷ Au, keve asosokai si vo tauk i matang ang kimela serei na kila sui ia, ‘Volava, parik kutapa sukal katui ro papa nei matang suke? Marai sa na kalapo atogon uriuri nei matang ang?’ ²⁸ Na kala antok iria ta, ‘Mangsikei a igenen atogon marala singig kata abis na abis ang!’ Au na kila sui ia ta, ‘Au sa kupo buk ani namem an auk iria?’ ²⁹ Na kala antok ta, ‘Parik, ka ago tapai. Vei nganing si man mianla auk iria, mianla purut kuvul nganing iria ve keve kon ang. ³⁰ Lomon suai aniria kuvul ve keve kon ang na ki polok alak kuvul tung si taun sian dok. Na si taun ang naka antok a vap sian dok ang ta, mi auk suai aino tapai ani uriuri ang na mi pis kuvul iria asian ani. Au le vang na mi rok aiton na keve kon ang ane nei kag lu ipo asinong pok.”

**Kankanuai i mengen ani
katui lik i ei na yeast**

(Mk 4:30-32; Lk 13:18-21)

³¹ Au, kala mengen iria ta mang kankanuai i mengen. “Vainagoan i metekuku kapo asukang ta katui i sinapeo mangsikei a igenen katan sukal ia. ³² Kantanem kapo katui lik luai i keve

katui aongos, sikei man kala polok kala serei alava ani keve suksukalan aongos i nei matang na kala bil val ei akorong. Na ri mani i nei pangau kimela serei na kime lapo ting kuli keve ngakan ina.”

³³ Au, kala mengen iria ta mang kankanuai i mengen. “Vainagoan i metekuku kapo asukang ta yeast nang a aina kata luk ia na kala angvilai ania ve potol a pakut lava i palaua, na kala bakang tung si palaua aongos ang kala yeast an.”

Selen i alis ani kankanuai i mengen

(Mk 4:33-34)

³⁴ Iesu kata mengen dong a petau lava aongos ang si kankanuai i mengen. Parik katapa mengen iria si mang selen. ³⁵ Asi vil apunuk ani mengen ang si katakai i kus amalangas ta, **Naka mengen si kankanuai i mengen na nakan atangis a keve bil katapo mumun le si taun i asisinong.**

Supsupai i kankanuai i mengen ani uriuri rikek

³⁶ Au, kala papelek a petau ang na kanla palak nei lu. Na kana keve nat i akalit kimela serei singina na kila antok ia ta, “Ku mengen amalangas imem ta supsupai i mengen i uriuri nei matang.” ³⁷ Au, kala polpol iria asukang ke, “Vo sukal ang ani katui roron ang, nia na igenen i pukun. ³⁸ Matang ang, nia na kuli rina ke. Na keve katui roron ang, riria na vap i nei vainagoan. Na keve uriuri ang, riria na vap ang si igenen rikek. ³⁹ Au na igenen marala ang, voiang kata sukal iria, ninia na vo petau. Taun i dok, nia na akamusai i taun. Na keve vap sian dok, riria na mamain ta angelo. ⁴⁰ Na keve uriuri ang kian auk iria na kian ni, io ka asukang palau si akamusai i taun. ⁴¹ Igenen i pukun ka asok kana keve angelo nei liuan i kana matan vap si kana vainagoan na kian auk suai aongos ani

saka bil an kapo asereiai ani lau rikek na aniria kipo putuk saupai. ⁴² Kian asuai aniria nei kut karkarian luai na e iang kian aloi alaba velai ani ngut ngisa. ⁴³ Si taun ang a vap korong kian mang val makarap nei vainagoan ang si tamaria. Si kapo atogon talinga kapo ro ani ka longong.

Potol a kankanuai i mengen

⁴⁴ Vainagoan i metekuku kapo asukang val igenen kata sabonai ani bil atogon samui lava nei mangsikei a matang na kala amunai aro pok ania. Le na using kapo uruk alaba luai kanla atos suai ta kana togtogon aongos na kamela samui na matang ang.

⁴⁵ Vainagoan i metekuku kapo asukang kapa val mang igenen atos kata pasal si an gule iat samui lava. ⁴⁶ Taun kanla sabonai ani mang vuk iat kapo samui laba luai na kapo aunai roron, kala pasal pok na kanla atos suai ta kana togtogon aongos le na kanla samui na iat ang.

⁴⁷ Vainagoan i metekuku kapo asukang kapa val mang vap kita asiangai ani uvene laba ane nei laman na ri ien anglok kianla tuang singina. ⁴⁸ Taun kala duk kila tak alak ia ane ngerelo. Au kianla sinong i lukluk dong ani tepe ta ri ien ro na kipo asuai akipai ani ri ien rikek. ⁴⁹ Ka asukang palau si akamusai i taun. Ri angelo ki serei na kime pagal na vap rikek le nei liuan i vap korong. ⁵⁰ Na ki asuai aniria ane nei kut karkarian lava na e iang kian aloi alaba velai ni ngut ngisa.

Mamain ta togtogon tanginang na kavang

⁵¹ Au, milapo malangas aongos na keve bil ke?” Na kila antok ia ta, “Io.” ⁵² Na kala antok iria, “Asukang na keve vap malangas ani saupai man kilapo palak nei kuvkuvulan i vainagoan i

metekuku, kipo asukang ta votauk i lu kapo akalit amalangas ta mamain ta togogon miminaungan tanginang na kawang i nei kana ring ipo asinong.”

Ri Nasaret kita kirikai ani Iesu

(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

⁵³ Au, Iesu kala kamus si keve kankanuai i mengen suke na kala pasal aliu le iang. ⁵⁴ Na kamela serei si kana rina akorong na kalapo tutupong vil akalkalit nei kari lu i kivung. Na kilapo aunai taping na kila sui, “Au, ike lik kana kata luk na masam ve kitmat i vilvil ataping ke le voi akorong? ⁵⁵ Parik kana na nat ke si katakai i abis lu ke? Parik kana ta rinana ta ri Maria? Na keve tasina ta ri Iakovo, Iosep, Simon na Iudas? ⁵⁶ Na parik ta keve tauna kana kipo ago ve tara? Nei vanang? Ike lik kata luk na keve bil ke le voi?” ⁵⁷ Na kilapo savang singina. Sikei kala antok iria ta, “Katakai i kus amalangas, vei kavpo atogon asan si mang keve rina, sikei si kana rina akorong, na mete kana lu, parik.” ⁵⁸ Na parik katapa abis vilvil ataping duk e iang using kitapo tav lomlomon.

Lam rongok ani Ioanes katakai i asing tauia

(Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)

14 Si taun ang a tulava Erodes kala longong ta Iesu kalapo atogon asan lava. ² Na kala antok kana keve asosokai ta, “Ninia palau nang a Ioanes katakai i asing tauia ke nang kataka to pok. Tukulai ina na kapo atogon a kitmat asukang asi vil ani keve nem ke.” ³ Using Erodes kataka asok asi teng akit ani Ioanes na ki got ia na kianla alakai ania nei lu i akangbat. Tukulai ina si Erodiyas, kisngana i tasina Pilipo. ⁴ Using Ioanes katapo uli mengen ania ta, “Parik kapa korong ta ku osongon ia.” ⁵ Asukang na katapo uli buk raung suai ania, sikei parik katapa vil korong ia us-

ing katapo leng ani ri vap, using kitapo mengen ta kapo mangsikei a katakai i kus amalangas. ⁶ Au, mangsikei a taun Erodes kala vil matan angan asi nanauai ani taun i kari ingus ania. Na si taun i matan angan ang kana kavulik a Erodiyas kalapo mikamika. Na Erodes kalapo mangal alava luai ani kavulik ke sipo mikamika ang ⁷ na kala antok ia ta ka alis ia ta saka nem an kapo buk ia. Na kapo aunai atuvala ta kapo tutuman kana mengen. ⁸ Au, rinana kala antok sumasuma ia, na kamela kin ta, “Ku alis iau kana ta vangang ina i Ioanes, katakai i asing tauia nei gapai.” ⁹ Na tulava kala mamakus. Sikei using kataka atuvala tatana, na keve vap lava kipo sinong, asukang na kala ali mengen ani ki abis ia. ¹⁰ Au kianla lam rongok a ngona i Ioanes nei lu i akangbat. ¹¹ Na kila asiang a vangang ina nei gapai na kimela alis a kavulik ang tatana na kanla alis ia si rinana. ¹² Na e mung kana keve nat i akalit kimela sunguk suai ani pukun ina na kianla kepai ania, le na kianla mengen amalangas a Iesu.

Iesu kata amasung a petau tavirimok

(Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Io 6:1-14)

¹³ Taun a Iesu kala longong na sa kataka serei, kala kokos papalik kuli vul ane si mang vuk rina vauvau. Na ri vap kila longong asukang ke na kila using ia e selen palau, le nei keve rina. ¹⁴ Na kanlapo ung sabonai ani vap duk, na kalapo ngorem iria, na kala vil ato kari keve vap malepen. ¹⁵ Na kalapo ngelik na keve nat i akalit kimela serei singina na kila antok ia ta, “Ring ke kapo vauvau na kalapo vong. Ku asok suai ani petau ke ane nei keve rina na kian samui pok aniria.” ¹⁶ Na Iesu kala antok iria, “Parik kapa maiten ani ki pasal suai. Nami akorong mi li pok iria.” ¹⁷ Na kila antok ia ta, “Namempo atogon palau kana na palpalima na saui na pongua na ien.”

¹⁸Na kala antok ta, “Luk iria ane ke ane singig.” ¹⁹Na kala luk a palpalima na saui ang na pongua na ien na kala tarak ane metekuku, na kala posong aro ia, le na kala tevetevek a saui ang dong a keve nat ang, na keve nat ang kila lilis aliu ani petau ang tatana. ²⁰Na riria aongos kila angan na kila masung aro. Na kila lukluk akuvul a keve inongos i pok na kila asiang aduk a 12 na tepe lava tatana. ²¹Na vap tauan ang kita angan, tataot iria katapo 5,000 aongos, sikei parik kapa taot na ri aina ve ri nat lik.

Pasal kuli laman

(Mk 6:45-52; Io 6:15-21)

²²Au na kala asok kana keve nat i akalit ta ki kokos aputuk aino, na nia asi kana asok suai tapai ani petau ang. ²³E mung palau i kana la asok suai ani petau ang kala palak papalik ane si mang mulang si kanan sokotuk. Kalapo tenei vong na ninia papalik kalapo ago. ²⁴Sikei a vul ang lenginang kata lapo voko avunga ni ring kolo na kapo suang to using a vuk malu kapo tu talang ia. ²⁵Si tapading i tangat i tenei vong ang kala pataun iria na kapo pasal aliu kuli laman. ²⁶Si taun kila arai ania sipo pasal kuli laman na kila antok ta, “Ingua kana!” Na kilapo kup velai ni leng. ²⁷Sikei akorong palau Iesu kala antok iria, “Akos. Nau palau kana. Mi ago ta leng an.” Au, Petero kala antok ia, ²⁸“Si man numai palau a Volava, asok iau ani naka pasal taun ua kuli laman.” ²⁹Na kala antok ia, “Me ane ke.” Na Petero kala siang suai le kuli vul na kalapo pasal aliu kuli laman taun a Iesu. ³⁰Sikei taun kalapo arai ani vuk malu kalapo leng na kalapo tutapon-gai lum asiang. Na kalapo songosongo, “Volava, teng ato iau!” ³¹Nang palau Iesu kala sulai ani kungana taun ia na kanla sel ia na kala antok ia, “Numai kupo atogon a lomlomon kudik. Marai sa kupo ilung?” ³²Au, kilongla kos lak

kuli vul na malu ang kala kamus. ³³Na vap vopo gon kuli vul ang kilapo soturungai singina na kipo mengen ta, “Tutuman luai, numai a nat i God.”

Iesu kata vil ato ri vap malepen e Genesaret

(Mk 6:53-56)

³⁴Au, kila paputuk luai ane mang palpal na kianla ung alak e Genesaret. ³⁵Au na ri vap i ring ang kila kinle ia na kila alis mengen pulakai ane si keve vuk oring e komo i rina ang. Na ri vap kime lapo serei ta kari keve mamain ta malepen aongos. ³⁶Na kila sokotuk ia asi kana ainak ani ki sigil na ngising palau i kana maus. Au na taun ang kian lapo sigil ia, ria aongos kilapo to.

Akalkalit si ri vap lava aino

(Mk 7:1-23)

15 Na mang keve Parisaio ve vap malangas ani saupai kimela serei si Iesu le Ierusalem na kimela sui ia ta, ²“Marai sa na kam keve nat i akalit kipo putuk a sausaupai si ri vap lava? Parik kipa galui aro le na kungaria le ani ki angan.” ³Na Iesu kala antok iria ta, “Na marai sa mipo putuk kana asok tapai a God using mipo buk usiusing aro ani kami keve sausaupai? ⁴Arai, God kata antok ta, **Ku mamaila ani tamam ve rinam na si kapo mengen arikek ani tamana ve rinana, nia asi mat.** ⁵Sikei nami mipo antok ta man a si kapo antok a tamana ve rinana ta kana keve bil asi pakangai aniria katala alis ia ane si God, ⁶parik kapa anguan mamaiten ania asi kana mamaila ani tamana ve rinana. Sukana, asi kami teng akit si kami keve sausaupai, milapo lomom apalau na mengen si God. ⁷Nami na vap kapau. Esias kata atutuman tatami si taun ang kata mengen ta, ⁸**Vap ke kipo mamaila anig ta ngururia palau, sikei nei pakan-gat iria kipo ago avunga luai anig.**

⁹ Kipo soturungai kapau palau singig. Na kipo mengen alava ta kari keve lomlomonai palau asukang val kapo akalkalit tutuman.”

¹⁰ Na Iesu kala songo na petau ang na kala antok iria ta, “Mi longong na mi longong kinle na supsupai i mengen ke.” ¹¹ Sa kapo palak si nguruna i igenen parik kapa vil avisuk ia. Sikei a sa kapo soung e nguruna, nambang kapo akalit ta kana visuk.” ¹² Au na kana keve nat kimela serei singina na kila sui ia ta, “Au si kutapo malangas kana na ri Parisaio sipo vinga rikek si taun ang kitapo longong na mengen ke?” ¹³ Na kala polpol iria asukang ke, “Keve ei ang voiang a mamai e metekuku parik katapa sukal iria, ka auk suai aniria kuvul ve mis iria.” ¹⁴ Ago aniria. Kipo mata ba na kipo tu ainoai ani mang vap. Man a igenen mata ba kapo ainoai ani mang ba, rilong aongos kilong anla siang nei lulung.” ¹⁵ Na Petero kala antok, “Ku palas na kankanuai i mengen ke singimem.” ¹⁶ Na kala sui iria, “Au si parik lak kana mipa nas?” ¹⁷ Parik mipa arai ta sa kapo palak e ngur, ka ane nei vinga le na kanlapo soung suai pok? ¹⁸ Sikei keve bil kipo soung le nei ngur kipo pasal le nei vinga nambang kipo akalit amalangas ta igenen kapo visuk. ¹⁹ Using le nei vinga, keve lomlomonai rikek ki serei. Daung, putuk osongon, panik, tainau, mengen kapau mete saupai, mengen arikek ani mang anu. ²⁰ Kana vang a keve bil ke kipo vil avisuk a igenen. Sikei si angan ta kunga i tav galui aro aino, parik kapa vil avisuk a igenen.”

Lomlomon si aina le Kanan

(Mk 7:24-30)

²¹ Na Iesu kala papelek suai ani rina ang na kala pasal ane palpal i Turo na Sidon. ²² Na mangsikei a aina le iang, katapo aina i Kanan, kamela serei singina na kame lapo tangis ia, “Ku

ngorem iau Volava, numai a nat i David. Kag kavulik kapo sangan ta ingua na kapo meng alava luai ania.” ²³ Sikei Iesu parik kapa ngenget ia ta mang sikei a vuk mengen. Asukang na kana keve nat i akalit kimela serei singina na kila antok ia ta, “Ku asok suai ania using kapo uli buk tang using lak anira.” ²⁴ Na kala polpol asukang ke, “Kita asok iau taun a keve sipsip lapo mun ang i Israel papalik.” ²⁵ Na aina ke kamela serei na kamela soturungai e matana i Iesu na kala antok, “Volava, ku pakangai anig!” ²⁶ Na Iesu kala antok ia, “Parik kapa ro asi luk ani pok si ri nat lik na apus ani kauvek tatana.” ²⁷ Na kala antok, “Kapo ro volava, sikei apok ri kauvek kipo nas ani angan ani nunulik i pok nang kapo uak le si pata i po angan si vo taukuna.” ²⁸ Na Iesu kala antok ia, “Tuang, kupo atogon a lomlomon tavirimok luai. Kam vubuk lenginang kala punuk.” Na si vuk taun ang palau kana kavulik kala ro pok.

Iesu kata vil ato na vap miang

²⁹ Au, Iesu kala papelek na rina ang na kanlapo pasal aliu ngerelo i laman tatapulitai ang e Galilaia. Na kala palak taun a mang mulang na kanlapo sinong. ³⁰ Au na petau tavirimok kimela serei singina ta kari keve malepen, ri soles, na ri vap pukun dokot, ri mata ba, na ri tapo na mang matan malepen miang kapa. Kimela serei aongos tataria singina na kamela vil ato iria. ³¹ Na ri vap kilapo taping ani ri tapo kilapo mengen na ri vap po pukun dokot ang kilapo ro pok na ri soles kilapo pasal korong na ri mata ba kilapo kun arai korong. Au na kilapo alatun a God si ri Israel.

Iesu kata amasung a petau tavirimok

(Mk 8:1-10)

³² Na Iesu kala songo kana keve nat i akalit ane singina na kala antok iria, “Napo ngorem a petau ke, using lengi-

nang kitala ago na potol a taun ve nau na kalapo kovek i pok. Napo misag ani asok suai aniria si taun kipo buk angan vei ngingning kianla ngau alava e selen.”³³ Na kana keve nat kila antok ta, “Tara saka gule pok angkoai an asi kara alis ani petau lava asukang ke? Using a ring ke kapo ago avunga i mangsikei a rina.”³⁴ Na Iesu kala sui iria, “Poisan a saui nang mipo atogon ia?” Na kila antok ta, “Limalengua na saui na rukun ien lik.”³⁵ Au na kala asok a petau ang asi kari sinong aongos e vunep.³⁶ Na kala luk a limalengua na saui kuvul ve rukun ien ang na kala posong ro, na kala tevek ia na kalapo alis ia si kana keve nat i akalit na kipo lis ia si ri vap.³⁷ Riria aongos kita angan na kila masung. Au na kila lukluk akuvul na keve inongos i pok ang na kala serei asukang ta limalengua na tepe duk.³⁸ Tataot i ri tauan papalik kita angan kata serei asukang ta 4,000 aongos. Sikei parik kapa taot na ri aina ve ri natlik.³⁹ Au e mung i kana la asok tapai ani petau ang kala kokos kuli vul na kala pasal ane palpal Magadan.

Ri vap kipo buk a akanangai

(Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)

16 Na ri Parisaio ve ri Sadukaio kimela serei si Iesu asi kari atokngai ania na kila antok ia asi kana akalit aniria ta mangsikei a akanangai le metekuku.² Na kala polpol iria ta, “Si man na nei pangau kapo melek tenei ngelik milapo antok ta ka taun ro.³ Na si man kapo melek tenei vauk na kapo duk i kuku milapo antok ta taun ke ka taun daian. Mipo nas aro na keve angpetpetekai i ararai i nei pangau, sikei parik mipa angkoai si tun kinle ani keve akanangai i taun ke.⁴ Matan vap rikek uli putuk ani kari angosongon ve God kipo uli gule using ani akanangai, sikei parik luai napa ainak si alis ta sikei. Akanangai palau i Ionas, kapo ro ki arai

ania.” Au le na Iesu kala pasal suai aniria.

Yeast si ri Parisaio ve ri Sadukaio

(Mk 8:14-21)

⁵ Na ri nat i akalit kimela kun serei e mang palpal, sikei kitala lomom taun ani luk saui le.⁶ Na Iesu kala antok iria, “Mi arai aro, na mi aiveven imi pelek a yeast si ri Parisaio ve ri Sadukaio.”⁷ Na kilapo angmengenai musik ta, “Parik tarata lapa luk saui le.”⁸ Iesu kalapo nas ia na kala antok, “Keve vap atogon lomlomom kudik, marai sa mipo angmengenai musik ta kovek i saui?”⁹ Parik lak mipa malangas? Parik mipa lomlomomani ani palpalima na saui ang ani 5,000 vap aongos ang na poisan na tepe duk i inongos ina mita luk akuvul ia, ingko?¹⁰ Vo limalengua na saui ani 4,000 vap aongos ang na poisan na tepe duk i inongos ina?¹¹ Kapo saka bil an na mipo tav malangas ta parik natapa mengen imi ta saui? Sikei mi aiveven imi pelek a yeast si ri Parisaio ve ri Sadukaio.”¹² Au na kila malangas ta parik katapa mengen ta yeast i nei saui, sikei katapo mengen si aiveven akit si kari keve akalkalit.

Petero kata mengen amalangas ta Karisto

(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)

¹³ Au na Iesu kanla serei si palpal Kaisareia Pilipi na kala sui kana keve nat ta, “Ri vap kipo kin a igenen i pukun ta nia na si?”¹⁴ Na kila antok, “Mang matan kipo kin ta Ioanes katakai i asing tauia. Na mang matan ta Elias, na mang matan ta Ieremias vo mangsikei iria mamain ta katakai i kus amalangas.”¹⁵ Na kala sui iria, “Au na nami, mipo kin iau ta nau a si?”¹⁶ Na Simon Petero kala ngenget ta, “Numai a igenen i akanangai. Numai a nat i God vopo to ang.”¹⁷ Na Iesu kala antok ta, “Uruk kakam, Simon Bariona, using parik ta ri

vap kita mengen amalangas ua tatana, sikei mamai e metekuku. ¹⁸Na napo antok kapa ua Petero ta numai a at. Na lakat kuli at ke naka atung kag matan vap. Na kitmat i mat, kapo kovek i dual angkoai si ruduai aniria. ¹⁹Naka alis ua ta keve ki i keve takaman i nei vainagoan i metekuku. Sa ku pis akit ania e ke e vunep, ki kun pis akit ania e metekuku. Na sa ku luang ia e ke e vunep, ki kun luang ania e metekuku.” ²⁰Na kala atakun akit a keve nat ang asi kari ago ta mengen an ani mangsikei ta nia na igenen i akanangai.

Iesu kapo mengen aino ta ka mat na ka tadut pok

(Mk 8:31–9:1; Lk 9:22–27)

²¹Na le si taun ang, Iesu kalapo uli atai amalangas ani kana keve nat i akalit ta kapo mamaiten ani ka pasal ane Ierusalem na kan sunguk a keve vilvil akui miang e kungaria i ri vap lava, na keve ainoinoai si ri katakai i sula ve ri vap malangas ani saupai, na ki raung ia na si vapotol i taun ka tadut pok. ²²Na Petero kala songo ia ane ngising na kanlapo tatapokai ania ta, “Parik luai, Volava! Parik kapa angkoai luai ta bil ke ka serei singim.” ²³Na kala taval na kala antok a Petero ta, “Pasal e mung ig, Satan! Numai a at asi asavang anig, using parik kupa auai ve lomlomonai si God, sikei kupo auai ve lomlomonai si ri vap.” ²⁴Au le na Iesu kala antok kana keve nat ta, “Man a mangsikei kapo buk ususing anig, ka uli auak suai ani lomlomonai ania pok, na ka asalak kana ngakputuk na ka ususing iau. ²⁵Using nia kapo buk aiveven aroron ani kana to, ka amun ia. Sikei nia kapo amun kana to anig ka teng ia. ²⁶Using man a igenen ka atogon a keve bil aongos kuli rina na ka mat, keve bil ang ki saka pakangai ania? Tara samui pok kara to ta sa? ²⁷Using a igenen i pukun ka serei pok kuvul ve kana

keve angelo ta miminaungan i tamana, na kame ali seupok ani siksikei a igenen angkokoai si sa kataala abis ia.” ²⁸Na kala antok iria, “Napo mengen atutuman luai animi ta mang matan kana kipo tung e ke, parik kipa mat tung si ki arai ani igenen i pukun kame serei val tulava i kana vainagoan.”

Ararai si pukun i Iesu kala sakol

(Mk 9:2–13; Lk 9:28–36)

17 Na kala liu tapai a limalesikei a taun na Iesu kala songo le na ri Petero ve ngono angtasimal ke ri Iakovo ve Ioanes, ritol papalik, na kala ainooi alak aniritol ane si mangsikei a put lakat. ²Na kanla sakol e mataritol. Nona kala mang val makarap na kana maus kala posok aongos. ³Na akorong palau ri Moses ve Elias kilongla tu aserei e mataritol na kilongan lapo angmengenai ve nia. ⁴Na Petero kala antok a Iesu ta, “Volava, kapo ro anira sime ago e ke. Si man kupo buk, naka atung ta potol a ralai, ta sikei anim, na mangsikei ani Moses na ta mang anu ani Elias.” ⁵Si taun ang kapo mengen lak, mangsikei a kuku malangas kamela apung aongos iria na kalinga kala mengen nei kuku, “Kana kag nat ro, napo buk alava ia, na napo uruk alava ania. Mi longong ia.” ⁶Taun a volo nat ke kitol la longong na kalinga ke, kitol la soturungai ane vunep velai ani leng lava. ⁷Sikei Iesu kala pataun iritol na kanla sigil iritol na kala antok, “Mitol tadut na mitol ago ta leng an.” ⁸Taun kitol la ararai, kitol la tav arai ani mang si, Iesu papalik.

⁹Au na taun kitolapo kik siang pok le kuli put ang, Iesu kala atakun iritol ta, “Mitol ago ta antok an ani mangsikei ta sa mitol tala arai ania, tung si igenen i pukun kala tadut pelek a mat.” ¹⁰Na volo nat i akalit kito la sui ia ta, “Au man asukang, marai sa na ri vap malangas ani saupai kipo antok ta Elias ka

serei aino tapai?”¹¹ Na kala antok ta, “E, Elias ka serei lak na ka vil aro pok na keve bil aongos.”¹² Sikei napo antok imitol ta lenginang a Elias katala serei na parik kitapa kinle ia na kila vil na keve bil aongos singina using kari vubuk, na asukang kapa na igenen i pukun ka kui e kungaria.”¹³ Au na volo nat ang kitol la malangas ta katapo mengen iria ta loanes katakai i asing tauia.

**Iesu kata vil ato na
nat ingua kata aol ia**

(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43a)

¹⁴Si taun ang kimela serei si petau ang, mang igenen kamela serei singina na kala so vusulai e matana na kala antok ta,¹⁵ “Volava, ku ngorem kag nat, using kapo go na kapo vis alava luai ania. Kapo uli uak nei kut ni vo nei laman.”¹⁶ Natala serei tatana si kam keve nat i akalit, sikei parik kita lapa angkoai si vil ato ania.”¹⁷ Au, Iesu kala antok ta, “Nami na matan polpolokan tav lomlomon na milapo pataliung na selen korong. Poisan lak a taun si kag ago ve nami? Poisan lak a taun si kag telan tatami? Sunguk ia ane singig!”¹⁸ Na Iesu kala kirikai ani ingua ang na kala soung suai. Si vuk taun ang palau na nat ang kala teng a to.¹⁹ Au, e mung keve nat i akalit kimela serei papalik si Iesu na kimela sui ia, “Sa tukulai ina na parik namemtapa angkoai si lu suai ania?”²⁰⁻²¹ Na kala antok iria ta, “Using mipo atogon a lomlomon kudik luai. Arai, napo antok atutuman imi ta man kami lomlomon kapo liklik palau val katu i sinapeo, mila angkoai si mengen taun ani put ke ta ‘Ku tapasuk le ke ane suke’ na ka tapasuk. Ka kovek i bil ka kitmat animi.”

**Iesu kata apongua i mengen
ta ka mat na ka tadut pok**

(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)

²²Si taun ang kime lapo ago kuvul e Galilaia, Iesu kala antok iria, “Igenen i pukun ki alis lak ia e kungaria i ri vap.”²³ Kian raung ia na si vapotol i taun ka tadut pok.” Na kilapo mamakus alava luai.

Samui takis

²⁴Au, kila pasal na kianla serei e Karnaum na ri vap po luk takis i nei rina i atailai kimela serei si Petero na kila sui ia, “Au si kami katakai i akalit kapo kun samui ani takis ang kapa?”²⁵ Na kala antok ta, “E.” Au, kanla palak ane nei lu na Iesu kala ainoai i igenen asi mengen na kala sui ia, “Simon, kupo atogon a saka nanasai an? Ri tulava i kuli rina kipo nas ani luk ani kari takis le si si, le si kari keve nat akorong, vo le si mang matan petekai?”²⁶ Na Petero kala ngenget ta, “Le si mang matan petekai.” Au na Iesu kala antok ia, “Asukang na inatus kipo kalakala si maiten ke.”²⁷ Sikei, vei tara tav mamaila aro aniria, ku pasiang ane ngerelo na kuanla ngaungaul. Na si ainoai i ien man kutala tak, ku pagang a nguruna na ku sabonai ani sikei a vuk kapkap. Ku luk le ia na kuan alis iria anirung aongos.”

**Si vainagoan metekuku, si
kapo asasanan?**

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

18 Si taun ang kana keve nat i akalit kimela serei singina na kimela sui ia, “Si nang kapo atogon asan nei vainagoan i metekuku?”² Au, kala songo na mang nat lik na kala atung ia nei liuan iria³ na kala antok, “Napo antok atutuman imi. Si man parik mipa sasakol na mi bil val ri nat lik, parik mipa angkoai si palak nei vainagoan i

metekuku. ⁴Asukang na si kapo vil alik ia val nat lik ke, nia vanang kapo atogon asan nei vainagoan i metekuku. ⁵Na si kapo uruk suak ani sikei a nat lik asukang ke si asan ig, e iang kapo uruk suak anig.

Uak si lau rikek

(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

⁶Sikei man a si ka asavang a sikei i keve nat lik ke voiang kapo lomlomon tatag, kapo ro ki pala a iat maiten e ngona na kian alum asiang ia ane kevkev luai i laman. ⁷Pua ta kuli rina ke using a keve iat asi asavang kak! Using a keve bil asi tukai parik kapa angkoai ta ki tav serei. Ki serei, sikei ani uang kapo asinong ia, ka rikek luai ania. ⁸Si man a kungam vo kakim kata vil ua asi kam savang, lamut suai ania na ku asuai akipai ania. Kapo ro anim si palak taun ani to ta kovek i kunga vo ta kovek i kak vei atogon ani pongua na kunga na kak na kianla asuai anim nei kut ipo ni asikei ang. ⁹Na si man a matam kata vil ua asi kam savang, ruvel suai ania na ku asuai akipai ania. Kapo ro anim si palak taun ani to ta mata sikopal vei atogon ani pongua na mata na kianla asuai anim nei kut lava i saupai.

Kankanuai i mengen ani sipsip kata mun

(Lk 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹Arai aro ta mi ago ta tun alik ani mangsikei i keve vap lik ke. Using napo antok imi ta kari keve angelo e metekuku kipo uli arai ani nona i mamai e metekuku. ¹²Mipo lomom ia ta sa? Si man a igenen kapo atogon kana 100 na sipsip na mangsikei iria kala mun e iang pulakai, kupo lomom ia ta parik kapa pataliung na 99 ang e kuli put asi an gule ani sikei vo lapo mun ang? ¹³Na si man kan sabonai ania, napo antok atutuman imi ta kapo aunai maramarak ani sikei

palau vo lapo mun ang ani mang matan vap po tav mun ang. ¹⁴Asukang palau, tamami e metekuku parik kapa ainak ta mangsikei i keve vap lik ke ka puka.

Tasim vopo rikek ang anim

(Lk 17:3)

¹⁵Si man a tungam kata vil arikek ua, pasal na kuan akalit ia ta kana rikek, sikei ku vil ia singimilong papalik. Si man kala longong ua kutala luk korong pok na tungam. ¹⁶Sikei si man parik kapa longong ua, luk pok le ta sikei vo ta pongua na igenen ani keve mengen aongos ka pasal si mengen korong si pongua vo potol a igenen. ¹⁷Si man parik kapa buk longong anirilong, antok a petau aongos. Si man parik kapa buk longong kapa aniria, au kula taot ia asukang ta kapo bil val igenen i ngising vo katakai i luk takis.

¹⁸Napo antok atutuman imi ta sa mipo pis ia e ke e vunep, ki kun pis ania e metekuku. Na sa mipo luang ia e ke e vunep, ki kun luang ania e metekuku. ¹⁹Napo anguan antok an animi ta si man a pongua imi kilongpo ainak ani sa e ke e vunep kilongpo sokotuk ia, mamai e metekuku ka vil akorong ia anirilong. ²⁰Using si man a pongua vo potol kitolpo sinong kuvul si asan ig, nau kapa e nei liuan iritol.”

Kankanuai i mengen ani asosokai vopo tav ngorem ang

²¹Au na Petero kamela serei singina na kala sui ia, “Volava, naka amatan poisan a lomom suai ani keve rikek ang si tungag singig? Amatan limalengua?” ²²Na Iesu kala antok ia ta, “Napo antok ua, parik ta limalengua na taun. Sikei limalengua na sangauli na limalengua na taun aongos. ²³Asukang na vainagoan i metekuku kapo asukang ta tulava katapo buk vil akorong ani keve kope ve kana keve asosokai. ²⁴Si taun ang kapo vil-

vil akorong kila songo na mang asosokai katapo atogon kana kope tavirimok luai na kame lapo tung e nona.²⁵ Sikei, using parik katapa angkoai si samui sip ania, kana tulava kala asok ta ninia ve kana aina na karilong inatus na karilong tog-togon ki atos aongos tataria asi samui suai ani kana kope.²⁶ Au, asosokai ang kala uak na kala matung turung e ngono kakina na kala sokotuk, 'Ku kokoai aro tapai anig na naka samui suai aongos ani kag kope.'²⁷ Na pakangat ina i tulava ang kala tameng taun ia na kala lomom suai ani kana kope na kala atolongon ia.²⁸ Sikei, asosokai ke kala soung na kanla sabonai ani mangsikei pok a asosokai val nia, voiang katapo atogon kope singina asukang ta rukun kapkap lik palau. Ka serei na kala tak ia e ngona na kalapo buk ngau punuk ania na kalapo antok ia ta, 'Ku samui sumasuma luai ani kam kope.'²⁹ Na tungana kala uak e matana na kala sokotuk, 'Ku kokoai aro tapai anig na naka samui kag kope.'³⁰ Sikei kala bot na kanla alakai ania e nei lu i akangbat tung si ka samui kana kope.³¹ Au, mang keve asosokai kila arai ani lau suke na kilapo vinga maiten na kila pasal na kianla antok na tulava ta sa katala serei.³² Au, tulava kala songo na asosokai ang na kanla antok ia, 'Numai a asosokai visuk. Nata lomom suai aongos ani kam kope using kuta sokotuk iau.³³ Au na parik kutapa buk ngorem ani tungam vo kun asosokai suke, val nata kun ngorem anim?'³⁴ Na kala marala alava na kala asok a vap po vil amiming ang ta ki amiming ia tung si kala samui aongos kana kope.³⁵ Mamai e metekuku ka kun vil ania asukang si siksikei imi man parik kapa lomom suai aro luai ani rikek si tungana."

Mengen i kamus ani osongon

(Mk 10:1-12)

19 Taun a Iesu kala kamus ta mengen ta keve bil ke kala papelek a Galilaia na kala pasal ane si palpal Iudaia si mang palpal i Iordanes.² Na petau lava kipo using ia na kan lapo vil ato iria e iang.

³Na mang keve Parisaio kimela serei singina si kari me atoktokngai ania. Na kila sui ia ta, "Au si kara saupai kana kapo ainak ani tauan si kamus si kana aina si saka keve tukulai an?"⁴Na kala ngenget iria asukang ke, "Sa, parik mitapa tataot ta vo asisinong ang **kata asinong iria tauan na aina?**"⁵Na kala antok ta, "**Nang tukulai ina na tauan ka papelek a tamana ve rinana na kame ago kuvul ve kana aina, na kilongla sikei palau a pukun.**"⁶Sukana vang, parik kilonglapa anguan pongua an, kilong lapo sikei. Asukang na sa na God katala pala kuvul ia, ka ago ta mangsikei ka luang ia."⁷Na kila sui ia ta, "Au man asukang, marai sa na Moses kata saupai ta **igenen ka salik kana mengen i misag, le na kala asok suai ania?**"⁸Na kala antok iria ta, "Using a vingami kapo kitmat, na Moses kata ainak animi si kirikai suai ani kami keve aina. Sikei parik katapa asukang ke le si taun i asisinong."⁹Napo antok imi ta man a si katala kamus si kana aina, man parik katapa atogon panik, na kala osongon a mang anu, sukana kapo abis a lau rikek."¹⁰Na kana keve nat kila antok ta, "Au si man nia vanang kapo selen ani tauan na aina, kapo ro nganing asi ago ta osongon an."¹¹Na Iesu kala antok ta, "Io, mengen ang, parik ta ri vap aongos ki ainak ania, sikei riria voiang kipo angkokoai."¹²Napo mengen asukang ke ta mang matan tauan parik kipa osongon using kita akau asereiai aniria asukang, na mang matan using ri vap kita kavak

iria, na mang matan marai vainagoan i metekuku. Nia kapo angkoai si luk ani mengén ke, ka luk ia.”

**Iesu kapo amatung kunga
si ri nat kavulik lik**

(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

¹³Na kimela serei singina ta ri natlik ani ka amatung kunga singiria na ka sokotuk singiria. Na keve nat i akalit kilapo ki iria. ¹⁴Sikei Iesu kala antok, “Mi lomon suai ani ri nat lik ane singig. Ago ta atakun an aniria, using a matan vap val ria, kakaria vang na sinsinongan si vainagoan ang e metekuku.” ¹⁵Na kala amatung kunga singiria, na kala pasal.

Natung tauia

(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

¹⁶Na mangsikei a igenen kamela serei singina na kala sui ia, “Katakai i akalit, na abis a saka lau roron an asi atogon ani to asikei?” ¹⁷Na kala antok ia ta, “Marai sa na kupo sui iau ta sa kapo roron? Kapo togon palau a sikei a igenen kapo roron. Man kupo buk palak nei sinsinongan i to asikei, ku uli longong ani keve asok tapai.” ¹⁸Na kala sui ia, “Saka keve asok tapai an?” Na Iesu kala antok ta, “Ku ago ta daung an, ku ago ta putuk osongon an, ku ago ta tainau an, ku ago ta posposo akapau an mete saupai. ¹⁹Ku mamaila aro ani tamam ve rinam na **ku vinga ro taun a tungam val kupo vinga ro taun pok ua.**” ²⁰Na igenen tanginang ang kala antok ia ta, “Riria aongos nata using arukup iria. Mang sa lak napo kudik ina?” ²¹Na Iesu kala antok ia ta, “Si man kupo buk ani ku talupus aro, ku pasal na kuan atos ta kam keve togtogon na ku alis ani ri vap logo ani kakam a togtogon roron e metekuku. Na kume using iau.” ²²Taun a igenen tanginang ke kala longong asukang ke, kala pasal mamakus aliu, using katapo atogon kana togtogon lava.

²³Na Iesu kala antok kana keve nat i akalit, “Napo antok atutuman imi ta vola kitmat luai ani igenen tauia si palak nei vainagoan i metekuku. ²⁴Naka anguan mengén an animi, palak ang si igenen tauia ane nei vainagoan ang si God, ka kitmat luai ani papalakan si kamel nei malang i sangum.” ²⁵Taun a keve nat i akalit kila longong asukang ke, kilapo aunai taping na kila sui, “Au man asukang na si kala sapang?” ²⁶Na Iesu kala tun iria na kala antok ta, “Ani ri vap kapo kitmat, sikei ani God, keve bil aongos kapo angkoai.” ²⁷Na Petero kala antok ta, “Arai, namem tala papelek a keve bil aongos asi kamem using anim. Asukang na ka atogon a sa animem?” ²⁸Na Iesu kala antok iria, “Napo antok atutuman imi ta si kuli rina tanginang, si taun ang man a igenen i pukun kala sinong si kana miminaungan i sinsinongan, io nami mita usiusing iau, mi an sinong lak si 12 na sinsinongan asi kami saupai ani 12 na patvap i Israel. ²⁹Na man a si kata papelek kana lu, keve tasina, keve tauna, tamana vo rinana, kana inatus, kana keve matang, using a asan ig, kan atogon a tauia tavirimok luai ani sa kata papelek ia, na ka luk kana sinsinongan i to asikei. ³⁰Sikei, vap miang kitapo aino, kime aimung. Na riria kitapo aimung kian aino.

Ri katakai i abis nei matang vaen

20Io, vainagoan i metekuku kapo asukang ta votauk i vuk roe nang kata pasal tenei vauk lik si kana songo vap sime abis si kana matang vaen. ²Kala ainak si samui aniria ta samui i sikei a taun na kala asok iria ane nei kana matang vaen. ³Au, e mung lik si limaleat a vuk taun kala pasal na kanla sabonai ani mang matan sipo angtung palau nei ring ipo asesel. ⁴Na kala antok iria, ‘Nami kapa, mi kun pasal na mian kun abis nei kag matang na na

kun samui animi si saka seupok an kapo angkokoai.' Asukang na kila pasal. ⁵Na si 12 kala anguan asok an ani mang matan sian abis. Na e mung i potol kapa. ⁶Au, e mung i palpalima na vuk taun tenei ngelik, kanla anguan sabonai ani mang keve anu sipo angtung palau. Na kala sui iria, 'Au marai sa na mipo angtung palau na mangias aongos ke tav abis ta mangsikei a abis?' ⁷Na kila antok ia ta, 'Using katapo kovek i igenen si songo animem sian abis ania.' Na kala antok iria ta, 'Nami kapa, mi kun pasal na mian kun abis nei kag matang vaen.' ⁸Au, kala ngelik luai na votauk i matang vaen ang kala antok na kana igenen vo ainoinoai ani abis ang ta, 'Songo na vap vo abis ang na kume samui iria tutapon-gai si vap abis amukmuk ke tung si vap vo luk abis ang tenei vauk.' ⁹Vap po abis ang si palpalima na vuk taun tenei ngelik, kita luk siksikei na kari samui i sikei a taun kirol. ¹⁰Asukang na vap vopo abis le tenei vauk ang kitapo sekpat ani ki luk alava lik. Sikei siksikei iria kapa kala kun luk ani samui i sikei a taun palau. ¹¹Taun kila luk ia kilapo kitukituk ani votauk i roe ang ta, ¹²'Vap ke voike kuta songo iria si me abis aimung ke kita abis palau na vuk pangau kudik luai, sikei kupo vil iria angkoai palau val namem, vap po sunguk ani maiten i abis ke nei liuan i manas i sinang ke.' ¹³Sikei kala polpol na mangsikei iria ta, 'Tungag, parik napa aninio ua. Au sa parik kutapa ainak si abis ani seu i sikei a taun?' ¹⁴Luk kam samui na ku pasal. Napo buk alis ani iuang vo luk abis aimung ang asukang palau val nata alis ua. ¹⁵Sa, parik napa atogon roron si asuai ani kag kapkap si kag kun vubuk? Vei kuvpo pisu nganing anig using napo igenen alis?' ¹⁶Sukana vang a vo aimung ka aino na vo aino ka aimung."

Iesu kata vapotol i mengen ta ka mat na ka tadut pok

(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)

¹⁷Kana si taun ke na Iesu kalapo palak ane Ierusalem. Kala songo na 12 na nat ane ngising na kala antok papalik iria e selen asukang ke ta, ¹⁸"Arai, taralapo palak vang ane Ierusalem na igenen i pukun kian sung lis ia e kungaria i keve ainoinoai si ri katakai i sula na keve vap malangas ani saupai, na kian alis saupai ani kan mat. ¹⁹Na ki alis ia e kungaria i ri vap i ngising ani ki kurek ia na ki sasaup ia na kian atakuk ia kuli ngakputuk, na si vapotol i taun ka tapasuk pok."

Sokotuk si ri Iakovo ve Ioanes

(Mk 10:35-45)

²⁰Au, rinarilong i ngono nat si Sebe-daio kamela serei singina ta kana ngono nat, na kala soturungai si aikut ani mangsikei a vubuk singina. ²¹Na kala sui iria ta, "Au mipo buk a sa?" Na kila antok ia ta, "Napo buk ani ku asok ta mangsikei i kag ngono nat ani kan sinong si kam palso na mang anu si kam palkais nei kam vainagoan." ²²Na Iesu kala antok ta, "Parik milongpa nas a sa milongpo aikut ia. Sa, milongpo angkoai si inum si kavi ke napo usausa asi kag inum singina?" Na kilongla antok ia ta, "Namemlongpo angkoai." ²³Na Iesu kala antok irilong ta, "Tutuman, milong inum singina, sikei si sinong si kag palso vo palkais, parik vang kapa kakag si kag posong singina. Ngono palpal ang kapo kakaria, riria na mamai katala itoiton ia aniria." ²⁴Au, mang sangauli na nat ang kila longong a bil ke, na kilapo songag ani ngono angtasimal ke. ²⁵Sikei Iesu kala songo akuvul iria na kala antok, "Mipo nas a ri vap i ngising, kari keve vap vo sausaupai kipo aunai lakat aniria. Na kari keve vap asanan kipo aunai sausaupai aniria. ²⁶Parik kapa ro ta

ka asukang singimi. Sikei si man a si kapo buk ani ka laba singimi, kapo ro ani ka serei a asosokai singimi aongos. ²⁷ Na si kapo buk tu ainoinoi animi ka auak ia ani ka asosokai e kevkev luai singimi. ²⁸ Asukang val igenen i pukun kata serei parik asi kari me asosokai singina, sikei asi kana me asosokai singiria na asi kana me mat bat ani vap miang na asukang ka samui apok iria.”

Iesu kata vil ato na ngono ba

(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)

²⁹ Au, kilapo pataliung a Ieriko na petau lava kilapo kun using aniria. ³⁰ Na pongua na igenen mata ba kilong tapo sinong ngere selen. Na kilongla longong ta Iesu nang kapo pakasang na kilonglapo songosongo ta, “Volava, nat i David, ku ngorem imemlong!” ³¹ Na petau ang kilapo atakun irilong ani kilong ago ta mengen an, sikei kilongla songosongo alava luai ta, “Volava, nat i David, ku ngorem imemlong!” ³² Na Iesu kamela tung na kala songo irilong na kala sui ta, “Milongpo buk ani naka vil sa animilong?” ³³ Na kilongla ngenget ia ta, “Volava, namemlongpo buk ani namemlong mata arai.” ³⁴ Na pakangat ina i Iesu kala tameng taun irilong na kala sigil a matarilong. Na akorong palau matarilong kala arai, na kilongla using ia.

Iesu kata palak val tulava ane Ierusalem

(Mk 11:1-11; Lk 19:28-38; Io 12:12-19)

21 Na kian lapo pasal angasungai i Ierusalem, asi an serei e Betpage si mulang ang Elaiao, na Iesu kala asok a pongua na nat i akalit ² velai ani mengen anirilong ta, “Milong pasal taun a rina suke e no, na milonganla sabonai ani mang sikei a dongki kita pala ia kuvul ve kana natnat. Milong kunis irilong na milong tak irilong ane singig. ³ Man a sikei ka sui imilong, milong antok ta,

‘Volava kapo inongos taun irilong,’ na ka ainak sumasuma palau si tak anirilong.” ⁴ Bil ke kata serei asi vil apunuk ani mengen ang a katakai i kus amalangas kata posong ia aino asukang ke, ⁵ Antok a rina ang e Sion ta, arai, kami tulava sukana kapo serei taun imi. Kapo igenen marip na kapo gon kuli dongki, io kuli natnat ina i dongki vopo asalak ang. ⁶ Na ngono nat ang kilongla pasal na kilong anla vil ia asukang palau val Iesu katakata atatai irilong, ⁷ na kilongmela serei pok ta dongki ang ve kana natnat na kilongla veveles karilong keve vakup ipo apupung kuluna na kala kokos kuluna. ⁸ Amiang i petau ang kila veveles kari keve vakup ipo apupung aliu e selen na mang matan kipo tangai ngakan i ei na kipo veveles ia nei selen. ⁹ Na petau vo aino ang ve riria e mung kapa kipo songosongo ta, “Alatun ane si nat i David. Atautauia ane singina, voiang kapo serei si asan i Volava. Alatun ane pangkul luai.” ¹⁰ Na taun kanla palak nei rina ang e Ierusalem, nei rina lava aongos ang kilapo angnanasai na kilapo sui ta, “Au, si kana?” ¹¹ Na petau ang kila antok ta, “Kana na Iesu, ninia na katakai i kus amalangas ang le Nasaret le palpal Galilaia.”

Iesu kata vil adaus na rina i atailai

(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Io 2:13-22)

¹² Au, Iesu kanla palak nei rina i atailai na kanlapo lu asoung aongos a vap po samui na asesel ang nei rina i atailai. Na ka ul aturung a keve pata singiria kipo sakol kapkap, na keve sinsinong singiria kipo atos ta ri uk. ¹³ Na kala antok iria, “Kitala salik ia ta, **Kag lu kapo lu si sokotuk**, sikei milapo pokai ania asi kana bil val wakil si ri vap tainau.”

¹⁴ Na ri mataba ve ri soles kimela serei singina e iang nei rina i atailai na kalapo vil ato iria. ¹⁵ Sikei, keve tulava i ri katakai i sula ve keve vap malan-

gas ani saupai kila arai ani keve abis roron ke na kipo longong a inatus lik sipo songosongo nei rina i atailai ta, "Alatun ane si nat i David," na kilapo vinga marala, ¹⁶ na kila sui ia ta, "Au, kupo longong a sa kipo posong ia?" Na Iesu kala antok iria ta, "E, napo longong iria. Sa, parik kana mitapa tataot a mengen ke? **Le si kalingaria i inatus lik ve ri popo lik luai kutala iton iria asi kari alatun anim.**" ¹⁷ Na kala papelek iria ane kuno i rina lava ane Betania na kanla ago na vong ang e iang.

Iesu kata amese na iei

(Mk 11:12-14,20-24)

¹⁸ Au, tenei vauk, taun kalapo papok ane nei rina lava ang, buk angan kala lukluk ia. ¹⁹ Kala arai ani mangsikei a suke kapo tung papalik ngere selen. Na kala pataun ia sikei kanla sabonai ta kapo papanan palau. Au na kala mengen taun ia, "Ku ago ta anguan uai an." Akorong palau na ei ang kala mak aongos. ²⁰ Na kana keve nat i akalit kila arai ania na kilapo taping na kila sui, "Au, kata saka bil an a suke ke na kalapo mat sumasuma palau?" ²¹ Na Iesu kala antok, "Napo antok atutuman imi ta si man mipo atogon palau a sikei a lomlomon na parik mipa ilung, parik kapa angkoai si vil amat papalik ani suke ke, sikei kapo angkoai kapa si mi asok ani mulang ke ta, 'Ku tapasuk na kuan asuai anim nei laman!' na ka serei asukang. ²² Si man mipo lomlomon ta sa mipo kin ia si kami sokotuk, mi sel korong ia."

Kipo sui a Iesu ta kana roron

(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

²³ Na kanlapo pasal nei rina i atailai na ri ainoinoai si ri katakai i sula, kuvul ve ri vap lava kimela serei singina si kapo vil akalit, na kila sui ta, "Si saka ro an kana kupo abis a keve abis ke? Si

kata alis ua ta ro?" ²⁴ Na Iesu kala polpol iria ta, "Naka sui imi ta mang susu, na man mila polpol aro ia, nau naka antok imi ta kag saka ro an asi abis ani keve abis ke. ²⁵ Ioanes si kana asing tauia, kata luk a ro ang le voi? Le metekuku vo le si ri vap?" Na kilapo angegelai ta, "Man tara antok ta le metekuku, kala sui ira ta sa tukulai ina parik taratapa lomlomon tatana. ²⁶ Sikei, man tara antok ta le si ri vap, tarala leng ani ri vap duk, using ri vap aongos kipo lomoni ia ta Ioanes katapo katakai i kus amalangas." ²⁷ Asukang na kila polpol a Iesu ta, "Parik namempa nas." Na kala atai iria ta, "Nau kapa, parik napa kun antok animi ta saka ro an kana napo abis a keve abis ke tatana."

Kankanuai i mengen ani ngono nat

²⁸ Mipo saka lomlomonai an? Mangsikei a igenen katapo atogon kana pongua na nat. Na kamela antok kana ainoai i nat ta, 'Kag nat, ku pasal kana na kuan abis nei matang.' ²⁹ Na kala antok ta, 'Ka ago. Parik napa buk.' Sikei e mung kala sakol kana lomlomonai na kala pasal. ³⁰ Au na tamana kala pasal taun kana mang nat na kanla antok ia ta sikei palau a mengen ang. Na kala polpol ia ta, 'E, kanat, kapo ro mamai.' Sikei parik kalapa pasal. ³¹ Au, si i ngono nat ke katala abis using a vubuk ang si tamarilong?" Na kila antok ia ta, "Anu aino ang." Na kala antok iria ta, "Napo mengen atutuman imi ta ri vap luk takis ve ri aina panik kipo palak ane nei vainagoan ang si God aino imi. ³² Using Ioanes kata serei sime akalit animi ta selen korong, na parik mita lapa lomlomon tatana. Sikei ri vap luk takis ve ri aina panik kitala lomlomon tatana. Na nami, mitala arai ani kari lomlomon, parik mita lapa ming na mila lomlomon tatana."

Kankanuai i mengen ani vap rikek aiveven matang

(Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

³³ Au mi longong a mang kankanuai i mengen. Mangsikei a igenen kata sukal kana matang vaen, na kala omo aulitai ania na kala atu ring asi kokomeng ani uai, na kala abis a lu lakat ipo ararai bat, na kala alis tapai ani matang ke si mang keve vap aiveven matang na kala pasal akipai ane si mang rina. ³⁴ Na si taun i kopkopos kala asok kana keve asosokai taun a keve vap aiveven matang ang si kari an luk ani kana keve uai. ³⁵ Au na keve vap po aiveven matang ke kila teng akit iria na kianla vis a mangsikei, ki raung a mang anu, na ki so na mang anu ta at. ³⁶ Au na kala asok kana mang matan asosokai kipo aunai duk ani vap aino ang ane singiria. Na kianla anguan vil asukang an kapa aniria. ³⁷ Na akamusai ina kala asok akorong kana nat using kapo lomom ia ta vei ki mamaila nganing ani kana nat. ³⁸ Sikei taun a keve vap po aiveven matang ke kila arai ani kana nat na kila antokai, 'Arai ta votauk i togtogon iles. Akos, tara me vil punuk ia ani kakara na togtogon ang.' ³⁹ Au kila teng akit ia na kila asuai akipai ania pelek a matang ang, na kianla raung ia. ⁴⁰ Au na si man a votauk i matang ke kala serei pok, ka vil sa ani keve vap po aiveven matang ke?" ⁴¹ Na kila ngenget ia ta, "Ka asok a vap rikek luai ke ane si vilvil akui lava, na ka alis tapai ani matang ang si mang keve vap using ki alis pok ia ta polpol i matang ang si taun i kopkopos." ⁴² Na Iesu kala antok iria, "Sa, parik kana mitapa tataot a vuk mengen ke nei salsalik? **Iat ke ri katakai i abis lu kita kilis ia, kana kala serei a iat talupus luai. Bil ke, Volava kata asereiai ania, na vola miminaungan luai e matara!**" ⁴³ Man a ri si ki uak kuli iat ang ki tagalang amitmitngai lik, sikei

man a iat ang ka uak taunai ani si, ka tatameng aongos luai. ⁴⁴ Ninia kapo uak kuli at ke ka tatadek alik, sikei nia kana na at ke ka uak kuluna ka vil atameng luai ania."

⁴⁵ Taun a keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri Parisaio kipo longong kana keve kankanuai i mengen, kilapo malangas ta kapo mengen tataria. ⁴⁶ Na kilapo gule selen asi kari teng akit ania, sikei kipo leng ani petau ang using kipo lomomon ta kapo katakai i kus amalangas.

Kankanuai i mengen ani matan angan i osongon

(Lk 14:15-24)

22 Na Iesu kala anguan mengen an aniria si kankanuai i mengen asukang ke, ² "Vainagoan i metekuku kapo asukang val mangsikei a tulava kata vil a matan angan ani kana nat si kana osongon. ³ Na kala asok kana keve asosokai asi kari an songo ani vap ang katala songo iria ane si matan angan ang, na kipo misag ani me serei. ⁴ Au, kala asok kana keve asosokai ta, 'Mi pasal na mian antok na vap ila mengen amalangas ang ta, "Natala itoitonai lenginang ani kag matan angan. Keve bulumakau ve mang keve vongo ngokngok ro natala taun aniria. Keve bil aongos kalapo usausa. Mi me ane si matan angan ke." ' ⁵ Sikei kila misag na kila pasal using kari keve lomomonai akorong, mang anu kata pasal ane matang na mang anu ane si kana ring ipo atos. ⁶ Na mang matan kila teng akit kana keve asosokai na kila nau varas iria na kila raung iria. ⁷ Au na tulava kala marala na kala asok kana keve katakai i visvis asi kari an raung suai luai ani vap po daung ang na ki an ani kari rina. ⁸ Au na kala antok kana keve asosokai, 'Matan angan i osongon ke kalapo usausa, sikei vap ang natapo buk iria parik kita lapa ro angkoai asi kari me an-

gan. ⁹Mi pasal taun a keve angmamara-kai i selen na mian songo vap ane si matan angan ke. Mi songo na ri si mipo arai aniria.' ¹⁰Asukang a keve asosokai ke kila pasal taun a keve selen i nei rina na kianla songo akuvul aongos na ri vap kipo sabonai aniria, vap roron ve ri vap po rikek ang. Na nei lu sian pagamau kamela sogong atung ta kana vap. ¹¹Sikei taun a tulava ang kamela palak sime arai ani vap ke, kanla arai ani mangsikei e iang parik katapa alak a maus ipo alak si taun i pagamau na kala antok ia, ¹²'Au tungag, kuta saka palak an? Using parik kupa alak kam maus.' Na igenen ang kala tu bot. ¹³Na tulava ke kala antok kana keve asosokai, 'Mi got a ngono kungana ve ngono kakina na mi asuai ania ane komo ane si ring vong itum, voiang kapo atogon tangis na ngut ngisa.' ¹⁴Io, vap miang kipo songo iria, sikei rukun lik palau kipo pilak iria."

Samui takis ane si Kaisar

(Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)

¹⁵Na ri Parisaio kianla vil lomlomoni si kari teng akit ania si kana mengen. ¹⁶Na kila asok kari keve nat i akalit ane singina kuvul ve mang keve vap si Erodes. Na kianla antok ia ta, "Katakai i akalit, namempo malangas ta kupo igenen atutuman na kupo akalkalit ta kana lauluan a God si selen tutuman. Na parik kupa tarakai ani mangsikei using ri vap kipo angkokoai palau e matam. ¹⁷Ku mengen imem. Nei kam lomlomoni? Kapo korong ani tara samui takis ane si Kaisar vo parik?" ¹⁸Sikei, Iesu kala nas kari lomlomoni visuk na kala antok, "Nami na vap kapau, marai sa na mipo buk atoktokngai ang? ¹⁹Mi akalit iau ta kapkap ipo samui takis ang." Na kila alis ia. ²⁰Na Iesu kala sui iria, "Au, nona i si kana? Na asan i si kana?" ²¹Na kila antok ia, "Ke Kaisar." Na kala antok iria, "Mi alis a Kaisar ta sa

ke Kaisar, na mi alis a God ta sa ke God." ²²Taun kila longong asukang ke kilapo taping, na kila atolongon ia na kila pasal.

Susui i tadut pok

(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

²³Si taun ang palau mang matan Sadukaio, vap ang kipo agel suai ani tadut pok, kimela serei singina, na kila sui ia ta, ²⁴"Katakai i akalit, Moses kata antok ta si man a igenen katala mat na kapo kovek i inatus, tasina ka osongon a mainang ang asi kana aumata nat ani tasina. ²⁵Kana nei liuan imem katapo atogon a limalengua na angtasimal. Anu tuan kata osongon na kala mat. Na using kapo kovek i inatus, tasina kala osongon kana aina. ²⁶Na asukang kapa si anu tasina na vapotol na kala pasal luai tung si valimalengua. ²⁷Au, e mung iria aongos, aina ke kala kun mat kapa. ²⁸Si taun i tadut pok, si akorong i limalengua na tauan ke ka tauk i aina ke? Using ria aongos kita osongon tatana?" ²⁹Na Iesu kala antok iria, "Mipo lok singina using parik mipa nas a mengen ang nei salsalik, na parik kapa mipa malangas kana kitmat a God. ³⁰Si taun i tadut pok ri vap parik kipa angosongon, parik. Ki bil val ri angelo i metekuku. ³¹Au na ani vap la mat ang, vei parik lak nganing mipa taot kana mengen a God taun imi? ³²Nau a God si Abaram, God si Isak, na God si Iakov. Parik ta God si ri vap mat, sikei kakaria kipo to." ³³Taun a petau lava ang e iang kipo longong ia kilapo taping ani kana akalkalit.

Saka asok tapai an kapo lavlabat?

(Mk 1:28-34; Lk 10:25-28)

³⁴Si taun ri Parisaio kila longong ta Iesu katala vil amamaila na ri Sadukaio, kimela serei kuvul. ³⁵Na mangsikei iria, voiang katapo igenen malangas ani saupai, kala atoktokngai ania ta susui ke,

³⁶“Katakai i akalit, saka asok tapai an kapo laba luai nei liuan i keve saupai?”

³⁷**Na kala antok ia, “Ku vinga ro taun a Volava kam God ta pakangat im aongos, na malanganto im aongos,** na lomlomom im aongos. ³⁸Kana kapo ain-oai na kapo lavlabat luai i asok tapai. ³⁹Na vapongua kapo kuvul palau, **Ku atogon a tungam val kupo vinga ro taun pok ua.** ⁴⁰Pongua na asok tapai ke, keve mengen i nei saupai na si ri katakai i kus amalangas kipo gon kuluna.”

Igenen i akanangai, tamana ta si?

(*Mk 12:35-37; Lk 20:41-44*)

⁴¹Si taun a ri Parisaio kianlapo ago kuvul Iesu kala sui iria, ⁴²“Mipo saka lomlomoni an ani igenen i akanangai? Kapo nat i si?” Na kila antok ta, “Nat i David.” ⁴³Na kala antok ta, “Kapo saka bil an na David, si malanganto, kata songo ia ta Volava, asukang ke, ⁴⁴Volava kata antok kag Volava ta ku sinong e palso ig tung si naka vil a vap po petau ang anim asi kari ago neite ngono kakim. ⁴⁵Man a David sukana kapo songo ia ta Volava, kapo saka angkoai an si kin ania ta kapo nat ina?” ⁴⁶Na kapo kovek i mangsikei kapo angkoai si polpol ania. Na le si taun ang kilapo lolokovo luai ani sui ania ta mangsikei a susui.

Iesu kapo porot ri Parisaio ve ri vap malangas ani saupai marai kari lok

(*Mk 12:38-40; Lk 11:37-52; 20:45-47*)

23 Au, Iesu kala mengen na petau ang ve kana keve nat i akalit ²asukang ke, “Ri vap malangas ani saupai ve ri Parisaio kilapo tung kuli sinsinong ang si Moses. ³Asukang na mi longong na mi abis aongos na sa kipo antok imi tatana. Sikei mi ago ta using an ani sa kipo abis ia using parik kipa vil korong a sa kipo mengen tatana. ⁴Kipo got na keve sungsungukan maiten luai na kipo asunguk na ri vap tatana, sikei

ri ria akorong parik kipa sigil ta sikei a piupiu i kungaria. ⁵Keve bil aongos kipo abis ia ani ri vap si kari arai aniria. Kipo uli buk atere ani ri vap ta kari keve laka lik ipo asiang ani mengen si God. Na kari keve vuk akanangai e ngising i vakup, kipo buk ani ki laba. ⁶Kipo buk a keve oring mamaila si keve matan angan, na kipo pigpig ta keve sinsinong lava nei lu i kivung, ⁷na asi posong aro singiria nei ring i atos, na kipo buk ani ri vap ki kin iria ta rabi. ⁸Sikei nami, ki ago ta kin an animi ta katakai i akalit using mipo atogon palau kami sikei a katakai i akalit na nami aongos mipo angtasimal. ⁹Na mi ago ta kin an ani mangsikei e kuli rina ta tamami using mipo atogon palau a sikei a tamami, nang a vo ago ang e metekuku. ¹⁰Ki ago ta kin animi ta ainoinoai using mipo atogon kami sikei palau a ainoinoai, nia na Karisto. ¹¹Ninia kapo buk asi kana laba nei liuan imi, ka serei a asosokai singimi. ¹²Io, ninia kapo vil alava pok ia, ki vil alik ia. Na ninia kapo vil alik pok ia, ki sunguk alakat ia.

¹³⁻¹⁴Ka rikek animi, ri vap malangas ani saupai ve ri Parisaio. Mipo vap kapau. Mipo akang na vainagoan i metekuku e mataria i ri vap. Using nami akorong parik mipa palak na parik mipa atalipai aniria kipo atokngai si palak asi kari palak.

¹⁵Ka rikek animi ri vap malangas ani saupai ve ri Parisaio. Mipo vap kapau. Mipo paputuk laman na keve ring vunga asi an sasakol ani to si sikei a igenen ani ka using imi. Na si taun kala sasakol mila vil ia asi kana la soliu luai animi si kana bil val nat i nei kut lava i saupai.

¹⁶Ka rikek animi keve mata ba vopo ausingai ang ani ri vap. Mipo antok ta si man a sikei kapo atutuman serei si rina i atailai, kapo palau. Sikei si man kapo atutuman serei si at riparipag i rina i atailai, io kana palapalatung kapo

maiten. ¹⁷Keve mata ba velai tanio, sa kapo laba? At ang vo rina i atailai vopo vil agogoai ani at ang? ¹⁸Mipo antok kapa ta si man a sikei kapo atutuman serei si pata ipo sula ang kapo palau. Sikei si man ka atutuman serei si saka alilis an kapo gon kuluna, io ninia vanang kapo atogon maiten. ¹⁹Keve vap mata ba, sa kapo laba? Alilis ang vo pata vo vil agogoai ang ani alilis? ²⁰Asukang na si kapo atutuman serei si pata ipo sula, kalapo atutuman serei si keve bil aongos kapo gon kuluna. ²¹Na si kapo atutuman serei si rina i atailai kalapo atutuman serei si vo ago ang neina. ²²Na si kapo atutuman serei si metekuku, kalapo atutuman serei si sinsinongan si God na vopo sinong ang singina.

²³Ka rikek animi ri vap malangas ani saupai ve ri Parisaio. Mipo vap kapau, using mipo alis aro kami sikei a vasingauli i panga sain ve lambo mai na anian, sikei mipo ataole na keve bil mamaiten i saupai, nang a lau korong, ngorem na atutuman. Kapo ro mi abis na keve bil ke kuvul ve keve bil ang mitapo abis ia. ²⁴Nami na keve vap mata ba na mipo ausingai ani ri vap. Mipo telan alava ta keve nem lik luai, sikei mipo ba ani keve nem maiten.

²⁵Ka rikek animi vap malangas ani saupai ve ri Parisaio. Mipo vap kapau. Mipo vil adaus na pere i ese ve avubus sikei neina kapo duk ta tainau ve neikitung. ²⁶Numai a Parisaio mata ba, ku vil adaus aino na neina i ese ve avubus, au le lak na perena ka kun daus.

²⁷Ka rikek animi ri vap malangas ani saupai ve ri Parisaio. Mipo vap kapau. Mipo asukang val keve mopong kavang kapo ararai aroron luai e komo sikei neina kapo duk ta tuan i vap mat na ri bil visuk miang. ²⁸Asukang palau nami mipo ararai val vap korong e mataria i ri vap, sikei nei vingami kapo duk ta kapau ve lau i putuk saupai.

²⁹Ka rikek animi ri vap malangas ani saupai ve ri Parisaio. Mipo vap kapau, using mipo atung akanangai si keve mopong si ri katakai i kus amalangas na mipo amaus na mopong i ri vap korong. ³⁰Na mipo antok ta, 'Si man tarata ago si taun si keve tivura parik tarapa angkoai si tung le ve ria si raung ani keve katakai i kus amalangas.' ³¹Sukana mipo menggen amalangas pok tatami ta nami na keve tivuria palau i vap raung ang ani keve katakai i kus amalangas. ³²Kapo ro, mi akamusai aro tapai ani keve lau rikek ang si keve tivumi. ³³Nami na ri kene na keve natnat i kene, mi saka sip an man ki asok imi ane si kut lava i saupai? ³⁴Au mi arai. Naka alis imi ta keve katakai i kus amalangas na keve vap nas na keve vap malangas ani saupai. Mang matan iria mi an vil punuk iria na mi atakuk iria, na mang matan mian sasaup iria nei kami keve lu i kivung na mi lu pulakai aniria le si mang rina ane si mang rina. ³⁵Na e iang, rangai aongos i keve vap korong katakai saling kuli rina kan gon kulumi, tutapong le si rangai i igenen korong ang Abel tung si rangai i Sakarias nat si Barakias, mita raung ia nei liuan i lu i atailai na pata ipo sula ang. ³⁶Napo antok imi ta keve bil aongos ke ka gon si polpolokan i taun ke.

Makus si Iesu ani Ierusalem

(Lk 13:34-35)

³⁷Numai vang a Ierusalem, kuta raung ri katakai i kus amalangas, na kuta li punuk iria, vap ang a God kata asok iria taun ua. Taun miang nata lapo buk songo akuvul ani kam inatus asukang ta pura aina kapo apung kana keve natnat neite ngono vangana. Sikei mitapo uli misag! ³⁸Mi arai! Sukana kami lu kalapo tung vauvau. ³⁹Using kana napo antok imi ta parik mipa anguan arai an anig tung si taun mila songosongo asukang

ke, 'Atautauia singina, nang kalapo serei si asan i Volava!'

Rina i atailai kime galang ia

(Mk 13:1-2; Lk 21:5-6)

24 Na Iesu kala soung pelek na rina i atailai na taun kalapo pasal aliu, kana keve nat i akalit kimela antok ia si kana arai ani rina i atailai. ²Na kala antok iria, "Mipo arai kana ani keve nem ke, ingko? Napo mengen atutuman imi ta ka kovek luai i ngoto roron. Kime galang aongos ia."

Tutupongai i mamaiten

(Mk 13:3-13; Lk 21:7-19)

³Na si taun kanlapo sinong si mulang ang Elaio kana keve nat i akalit kimela serei papalik singina na kila sui ia ta, "Ku atai imem. Angisan a keve bil ke ki serei? Na saka akanangai an i taun i kam serei pok na akamusai i kuli rina ke?" ⁴Na Iesu kala polpol iria, "Mi aiveven vei mangsikei nanging ka kapau imi. ⁵Using vap miang ki serei na ki posong pok iria ta asan ig na ki antok ta, 'Nau kana na igenen i akanangai.' Na ki kapau a vap miang. ⁶Mi longong lak ta kalapo togon visvis vo kalapo angasungai a visvis. Mi ago ta leng an using a keve bil ke ki serei, sikei akamusai ina lak, parik. ⁷Using mang palpal vap ka tapasuk na ka angvis ve mang palpal vap, na mang vainagoan ka angvis ve mang vainagoan. Na keve buk angan lava na keve mimo ki serei si mang keve rina. ⁸Keve bil ke kapo asukang ta tutupongai palau i kui. ⁹Ki alis imi ane si vilvil akui na kian raung imi, na mamain ta matan vap ki mirik animi marai asan ig. ¹⁰Na si taun ang vap miang ki savang na ki alis angpokpokai aniria si saupai kitmat na ki mirik angpokpokai aniria. ¹¹Na aduk i ri kus amalangas kapau ki tapasuk na ki kapau a vap miang. ¹²Na using a lau rikek kalapo polok alava, vap miang ki

auak kari lau i ngorem. ¹³Sikei man a si ka tung akit tung si akamusai ina, ka sapang. ¹⁴Na akus ro i vainagoan ke ki akuskus tatana e kuli rina aongos ani mamain ta matan vap si kari longong ania le lak na kuli rina ke ka kamus.

Taun rikek luai

(Mk 13:14-23; Lk 21:20-24)

¹⁵Taun mi arai ani bil vopo nau varas ani God na kapo goeng rina, nang a katakai i kus amalangas Daniel kata mengen tatana, ka tung nei Ring Gogoai, (vopo taot a mengen ke, ka lomlomonai aro ania), ¹⁶io, ria kipo ago e Iudaia kapo ro ani ki sip taun a keve mulang. ¹⁷Na ninia kapo ago e komo i lu, ka ago ta riuk lak pok an sian luk ani bil nei kana lu. ¹⁸Na ninia kapo ago e matang ka ago ta papok pok an sian luk ani kana vakup. ¹⁹Pua ta ri aina vinga na riria kipo atutus popo si taun ang! ²⁰Mi sokotuk ani kami taun i sip ka ago ta tung an si taun livus vo si taun i atailai. ²¹Using si taun ang ka atogon a mamaiten tavirimok na kapo laba luai ani keve mamaiten le si tutupong i kuli rina tung si taun ke, na aimung kapa. ²²Si man a taun ang God parik kapa vil akudik ia, ka kovek luai ta sikei e kuli rina ka sapang. Sikei using kana vap i la songo, asukang a ka vil akudik ia. ²³Si taun ang, man a mangsikei kapo antok imi ta, 'Arai, kana na igenen i akanangai,' vo 'Sukana ninia,' mi ago ta lomlomon an tatana. ²⁴Using ka atogon a keve igenen i akanangai kapau na keve kus amalangas kapau ki tapasuk na ki abis a keve akanangai ve keve bil i vilvil ataping lava si kari atokngai alava asi kari ausingai alok ani ri vap ila songo. ²⁵Mi longong. Kana napo mengen imi. ²⁶Asukang na man ki antok imi ta, 'Arai, kapo ago nei ring varasai palau,' mi ago ta pasal an si an arai. Vo man ki antok ta, 'Arai, kapo ago mumun nei lu,' mi ago

ta lomlomon an ta mengen ang.²⁷ Using a igenen i pukun si kana taun i serei ka bil val tapak kapo takrimit le mang ngising taun a mang palpal.²⁸ Si oring ang a matmat kapo matung vok singina, ri kol kianpo ngangasinong kuvul e iang.

Serei pok si igenen i pukun

(Mk 13:24-27; Lk 21:25-28)

²⁹E mung palau i keve mamaiten lava i taun ang, makarap ka vong gup, na ulen parik kapa anguan mang an, na ri kalto ki uak le metekuku na keve kitmat i metekuku ki mimo.³⁰ Le na akanangai i igenen i pukun ka serei e metekuku na mamain ta pat vap i kuli rina ki tangis na **ki arai ani igenen i pukun ka serei kuli kuku** ta kitmat na maumausan tavi-rimok.³¹ Na ka asok kana mamain ta angelo ta tangis i taungai lava na kian songo akuvul aongos kana vap i la songo le si keve palpal aongos i kuli rina na metekuku.

Luk malangas le si iei

(Mk 13:28-31; Lk 21:29-33)

³²Mi luk malangas si laulauan i ri suke. Man kala urung atanginang, mila kinle ta taun sinang roron kalapo angasungai.³³ Na asukang kapa singimi, man mila arai ani keve nem ke kala serei, mila malangas ta kalapo angasungai luai e mete takaman palau ani ka serei.³⁴ Napo antok atutuman imi, kana na matan polpolokan i taun ke parik kipa mat suai aino ani keve bil ke kila serei.³⁵ Metekuku na kuli rina ka tamus suai, sikei kag mengen parik kapa angkoai luai si tamus.

Kapo kovek i si kapo nas a taun

(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30,34-36)

³⁶Pangau i taun vo vuk taun ina, kapo kovek i mangsikei kapo nas ia. Ri angelo i metekuku na kana nat parik kipa nas, sikei tamana papalik kapo nas.³⁷ Using

kana taun a igenen i pukun ka asukang val taun i Noa.³⁸ Asukang ke ta aino le ani nole, ri vap kitapo angan, kipo inum, kipo angosongon, tung si taun a Noa kala riuklak nei perengan.³⁹ Na parik lak kipa nas a sa kame serei tung si taun a nole kala serei na kamela luk suai aniria aongos. Io, ka asukang palau si taun ang man a igenen i pukun ka serei singina.⁴⁰ Si taun ang, man a pongua na igenen kilongpo ago nei matang, ki songo na mangsikei na mang anu ki atalipai ania.⁴¹ Man a pongua na aina kilongpo momong kon, ki luk suai ani mangsikei na mang anu ang ki atalipai ania.⁴² Asukang a mi usausa using parik mipa nas a taun ang a kami Volava ka serei singina.⁴³ Kana mi malangas ta man a votauk i lu kata nas a vuk taun tenei vong asi serei ta katakai i tainau, kala ararai bat aro ani kana lu na parik kalapa ding ia.⁴⁴ Asukang na nami kapa mi usausa. Using a igenen i pukun ka serei si vuk taun ang parik mipa lomlomonai ania singina.

Igenen abis aroron na vo abis arikek

(Lk 12:41-48)

⁴⁵Man a asosokai kapo atutuman na kapo masam, kana lau i abis ka asukang ke. Kana tulava ka asok ia asi aiveven ani kana keve asosokai aongos, asi kana alis aniria ta kari sasagian.⁴⁶ Au, na man kana tulava kala serei sabonai ani kapo abis ia, ka roron ania.⁴⁷ Napo mengen atutuman imi ta ka asok ia asi kana aiveven aongos ani kana mamain ta tog-togon.⁴⁸ Sikei man a asosokai rikek ang kapo lomon ia asukang ke ta, 'Kag tulava nang parik kapa serei pok sumasuma,'⁴⁹ na kala tutapong sasaup ani mamain ta asosokai, na kapo matan angan na kalapo inum ve ri vap nio,⁵⁰ kana tulava ka serei pok si taun parik katapa lomlomonai ania singina. Ka serei si taun parik katapa nas ia.⁵¹ Na kamela tan-

gatangai amitmitlik ia na ka asuai ania ane si ring ang ri katakai i kapau ki an ago singina, na e iang ki tangis na ki ngut ngisa.

Kankanuai i mengen ani sangauli na kavulik tanginang

25 Na si taun ang vainagoan i metekuku ka asukang val sangauli na kavulik tanginang kita luk le kari keve alimang. Na kila pasal si an ruduai ani igenen osongon tanginang. ²Mang palpalima kitapo vap tanio, na mang palpalima kitapo nas. ³Keve tanio ke kita luk le kari keve alimang sikei parik kitapa luk rul i elaio le aniria. ⁴Sikei keve kavulik nas ke kita aulo dong le na kari keve ese kuvul ve kari keve alimang ta rul i elaio. ⁵Na osongon tanginang ke kalapo amomole na ria aongos kilapo buk rot na kila rodot. ⁶Na tenei liuan vong mangsikei kala songosongo ta, 'Longong, osongon tanginang sukana kalapo pakasang! Mime na tara me ruduai ia.' ⁷Au, keve kavulik tanginang aongos ang kila tapangun na kila itoiton kari keve alimang asi kari mang aro. ⁸Au na keve tanio ke kila antok na keve kavulik nas ang ta, 'A, mi alis ta kamem ring rul i elaio using a kamem keve alimang kilapo buk mat.' ⁹Na kila polpol iria ta, 'Ka ago. Parik kapa angkoai rul i elaio animem na animi kapa. Mi pasal ane singiria kipo atos ta rul i elaio na mian samui ta kami akorong.' ¹⁰Sikei, taun kila pasal sian samui rul i elaio, osongon tanginang ang kala serei. Au na riria voiang kitapo usausa kila palak kuvul ve nia ane si matan angan i pagamau ang. Au na takaman kala akang. ¹¹Au e mung riria kapa kila kun serei pok na kimela antok ta, 'Volava, ku tavas animem ta takaman!' ¹²Sikei kala polpol iria asukang ke, 'Napo mengen atutuman imi ta parik luai napa

nas imi.' ¹³Asukang a mi aiveven, using parik mipa nas a taun vo inongos i taun.

Kankanuai i mengen ani vap sel kapkap

¹⁴Using kapo angkokoai val igenen kata usausa asi kana pasal avunga, na kala songo kana keve asosokai na kala alis iria ta maiten si aiveven ani kana togtogon. ¹⁵Kala alis a ainoai i igenen ta palpalima na talanto. Mang anu, kala alis ia ta pongua, au na mang anu ta sikei. Kapo alis iritol angkokoai si karitol lauluan i abis. Au le na kala pasal. ¹⁶Na igenen vopo luk ani palpalima na talanto ang kala pasal na kanla abis tatana na kala asereiai ani mang palpalima. ¹⁷Na asukang kapa, igenen vopo kun luk ani pongua ang, kala kun asereiai ani mang pongua. ¹⁸Sikei vanang a igenen vopo luk ani sikei ang kala pasal na kanla kep nei roe na kanla amunai ani kapkap ang si kana volava. ¹⁹Kala taun vunga na karitol volava kala serei pok na kamela vilvil akorong karitol keve avibisan. ²⁰Na igenen vopo luk ani palpalima na talanto ang kala serei kuvul ve mang palpalima pok na kala antok, 'Volava, kuta alis iau ta mamaiten asi aiveven ani palpalima na talanto. Arai, natala vil asereiai ani mang palpalima na talanto pok.' ²¹Na kana volava kala antok ia, 'Kutala abis aro luai, kag asosokai ro! Kuta atutuman si rukun bil lik palau, na kana vang na atung ua asi kam aiveven ani keve bil miang. Au, kume na kume uruk kuvul ve kam volava.' ²²Na igenen vo luk ani pongua na talanto ang kala kun serei na kala antok, 'Volava, kuta alis iau ta mamaiten asi aiveven ani pongua na talanto. Arai, natala vil asereiai ani mang pongua na talanto.' ²³Na kana volava kala antok ia, 'Kala ro luai, kupo igenen abis aro. Kuta atutuman si rukun bil lik palau, na kana vang na atung ua si kam aiveven ani keve bil

miang. Au kume na kume uruk kuvul ve kam volava.’²⁴ Au na igenen vopo luk ani sikei a talanto ang kala serei na kala antok, ‘Volava, natapo nas ta kupo igenen kitmat luai, using kupo paspasuk si ring ang numai parik kutapa sukal singina na kupo lukluk akuvul si ring ang numai parik kutapa sapungai ani ri katui singina.’²⁵ Asukang a natapo leng anim na nala pasal na nala amunai ani kam talanto nei roe. Au, arai akorong pok ani kam bil.’²⁶ Na kana volava kala antok ia asukang ke, ‘Kupo asosokai rikek luai akorong na kupo marangan luai. Kutapo malangas ta nau napo paspasuk si ring ang nau parik natapa sukal singina na napo lukluk akuvul si ring ang nau parik natapa sapungai ani ri katui singina, ingko?’²⁷ Using a sa parik kutapa asinong kag kapkap si ring ang kipo apolok kapkap singina, ani man name lapo papok nalapo luk akuvul ia ve mang keve kapkap ila apolokai?’²⁸ Kana mi luk pakang ia ta talanto ke na mi alis ia si vopo atogon ani sangauli na talanto ang.²⁹ Using man a si kapo atogon, ki ngaupap ia asi kana duk luai. Na man a si kapo atogon men lik, io, men lik ang kapo atogon ia, ki luk suai vang ania.³⁰ Mi asuai ani asosokai rikek ke ane komo ane si ring vong itum ang, voiang kapo atogon tangis na ngut ngisa singina.’

Igenen i pukun ka pagal ri vap aongos

³¹ Si taun a igenen i pukun ka serei ve urmaus ina na kana keve angelo aongos, ka sinong kuli kana sinsinongan miminaungan.³² Keve matmatan vap aongos kime tu akuvul aongos e matana. Au na kan pagal ri vap ane si pongua na kuvkuvulan asukang val katakai i aiveven sipsip kapo pagal ri sipsip pelek na ri me.³³ Le na kala atung a ri sipsip ane si kana palso na ri me ane si kana palkais.³⁴ Au na tulava kala antok iria kipo ago si palso ina ta, ‘Mi me, nami na mamai

katala atautauia imi, mime na mime luk a vainagoan ke voiang katala usausa ia animi si taun i asisinong ani kuli rina.³⁵ Using natapo buk angan, na mila ali pok iau asi kag angan. Na natapo buk inum na mila alis laman anig. Natapo igenen sokoung na mila songo alak iau.³⁶ Natapo varas na mila akavat iau. Natapo malepen na mila aiveven iau. Natapo ago nei vilvil akui na mimepo serei sime arai anig.’³⁷ Au na keve vap korong ang kila sui ia ta, ‘Au Volava, angisan vanang namemta arai anim sipo buk angan na namemla lis pok ua, vo kutapo buk inum na namemla alis laman anim?’³⁸ Na angisan kapa namemta arai anim si sokoung na namemla songo alak ua na kutapo varas na namemla akavat ua?’³⁹ Na angisan kapa namemta arai anim sipo malepen na kutapo ago nei vilvil akui na namemla pasal sian arai anim?’⁴⁰ Na tulava kala polpol iria asukang ke, ‘Napo mengen atutuman imi ta saka keve bil an mitapo abis ia si saka igenen mailik an voiang kapo tasig, nang mitapo abis ia singig.’

⁴¹ Au na kala antok a vap ang e palkais ina ta, ‘Mi pasal suai anig, nami ang milapo atogon amiming ane nei kut po ni asikei voiang kitala usausa ia ani vo petau kuvul ve kana keve angelo.’⁴² Using natapo buk angan na parik mipa lis pok anig, na natapo buk inum na parik mipa lis laman anig. Natapo sokoung na parik mipa songo alak iau.⁴³ Natapo varas na parik mipa akavat iau. Natapo malepen na napo ago nei vilvil akui na parik mipa aiveven iau.’⁴⁴ Na kila kun sui ania ta, ‘Au Volava, angisan vanang namemta arai anim sipo buk angan na buk inum na sosokoung na sipo varas na sipo malepen na sipo ago nei akangbat na parik namemta pakangai anim?’⁴⁵ Na kala antok iria, ‘Napo mengen atutuman imi ta saka keve bil an parik mitapa abis ia si saka igenen mailik an,

nang mitapo tav abis ania singig.⁷ ⁴⁶Au na kila pasal ane si kui asikei. Sikei ri vap korong kila pasal ane si to asikei.”

Lilimukai asi vil punuk ani Iesu

(Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Io 11:45-53)

26 Au, Iesu kala kamus ta posong ani keve mengen aongos ang na kala mengen kana keve nat i akalit asukang ke,² “Mipo malangas ta kalapo pongua na taun lak ani Liuluai. Au na igenen i pukun kian alis ia asi kari an atakuk ania kuli ngakputuk.” ³Au na keve ainoinoai si ri katakai i sula ve ri vap lava kimela sinong kuvul nei lu lava si ainoai i katakai i sula, kana asan ta Kaiapas. ⁴Na kilapo lilimukai asi kari kong mumun ani Iesu na ki vil punuk ia. ⁵Sikei kila antok ta si taun i matan angan ka ago vei nganing ri vap ki visvis.

Aina kata amaus a pukun i Iesu

(Mk 14:3-9; Io 12:1-8)

⁶Au, taun ang a Iesu kanlapo ago e Betania nei lu si Simon vo tapak ke. ⁷Mangsikei a aina kamela serei singina na kapo teng kana ese sain ro na kapo samui lava. Na kamela tilingai ania e patuna si taun ang katapo sinong si angan. ⁸Taun a keve nat i akalit kila arai ani bil ke kila songag na kilapo sui, “Kapo saka kamus palau an na bil ke? ⁹Laman sain ke kapo angkoai si atos aro tatana na alis ani ri logo ta samui ina.” ¹⁰Na Iesu kalapo malangas a bil suke na kala antok iria, “Marai sa na mipo mengen arikek ani aina ke? Kana kapo abis a mangsikei a bil roron luai anig. ¹¹Arai, mi uli ago lak ve ri vap logo, sikei nau parik napa uli ago ve nami. ¹²Io, aina ke kata tilingai ani laman sain ke e pukun ig asi usausa anig ani mo. ¹³Napo antok atutuman imi ta si saka ring an kuli rina ki akusku ta akus ro ke, akusku kapa i sa na aina ke kata abis ia ki kun akusku kapa tatana asi rungrungai ania.”

Iudas kata ainak ani ka alis suai ani Iesu

(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

¹⁴Au na Iudas Iskariot, mangsikei i 12 na nat ang, kanla serei si ri ainoinoai si ri katakai i sula ¹⁵na kanla susuai aniria ta, “Mi alis iau ta sa man na alis suai ania e kungami?” Na kila taot dong ia ta 30 na vuk silva. ¹⁶Le si taun ang kalapo gusgu ta saka pangau an kapo kalakala si alis suai ania e kungaria.

Angan i Liuluai ve kana keve nat i akalit

(Mk 14:12-21; Lk 22:7-14,21-23; Io 13:21-30)

¹⁷Au, si ainoai i taun i saui i tav tol, keve nat i akalit kimela serei si Iesu na kila sui ia ta, “Nei a ring ang kupo buk ani namem itoiton anim singina si teng ani Liuluai?” ¹⁸Na kala antok ta, “Mi palak ane nei rina na mian serei si tungara na mian antok ia asukang ke, ‘Katakai i akalit kata antok ta kag taun i atutung kalapo angasungai, na napo buk teng ani Liuluai ve kag keve nat i akalit nei kam lu.’” ¹⁹Asukang na keve nat ang kianla vil ia val Iesu kata atatai iria na kianla itoiton a Liuluai.

²⁰Si tenei ngelik i taun ang kamela sinong si pata i angan kuvul ve sangauli na pongua na nat i akalit. ²¹Au na si taun ang kipo angan kala antok iria, “Napo antok atutuman imi ta mangsikei imi ka alis suai anig taun a saupai.” ²²Na kilapo mamakus alava na siksikei iria kalapo sui ia ta, “Vei nau nganing, ingko Volava?” ²³Na kala antok ta, “Tuang vopo auai abui saui ang nei gapai ke kuvul ve nau, ninia vanang ka alis suai anig. ²⁴Igenen i pukun ka puka val kitala salik aino tatana, sikei ka rikek luai ani vo alis suai ang ani igenen i pukun. Pat ka ro ania man parik kitapa ingus ia.” ²⁵Au na Iudas, voi si alis suai ang ania,

kala antok ta, “Katakai i akalit, nau nang parik ingko?” Na kala antok ia ta, “Nun- mai akorong kupo posong ia.”

Matan angan si Volava

(Mk 14:22-26; Lk 22:15-20; 1 Ko 11:23-25)

²⁶ Au, kilapo angan na Iesu kala luk a saui, kala posong aro singina na kala tevek ia na kala lilis aliu kana keve nat i akalit velai ani mengen ke, “Mi luk na mi angan. Kana na pukun ig.” ²⁷ Le na kala luk a kavi na kala posong aro singina na kala alis iria na kala antok, “Nami aongos mi inum singina. ²⁸ Using kana na rangai ani angainainakai, na ka saling ani vap miang asi lomom suai ani kari keve lau rikek. ²⁹ Napo antok imi ta parik napa anguan inum an si laman i vaen ke, tung si nakan inum ia si selen tanginang ve nami nei kana vainagoan a mamai.” ³⁰ Au na kila tangam kari sikei a tangam le na kila soung taun a mulang Elaio.

Petero ka agel suai ani Iesu

(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Io 13:36-38)

³¹ Au na Iesu kanla antok iria ta, “Nami aongos mi savang marai ig nganlak vong, using kitala salik ia ta **Na nga punuk na katakai i aiveven sipsip na keve sipsip ki tamale angtaliungai.** ³² Sikei e mung i kag la tadut pok le naka aino imi ane Galilaia.” ³³ Na Petero kala antok amadot ia ta, “Riria aongos ki savang marai im, sikei nau parik luai napa angkoai si savang.” ³⁴ Na Iesu kala antok ia, “Napo antok atutuman ua ta aino le ani pura ka tirtiriku nganlak vong, ku amatan potol a agel suai anig.” ³⁵ Na Petero kala antok ia ta, “Kantanem si man nakan mat ve numai, sikei parik luai napa angkoai si agel suai anim.” Keve nat i akalit aongos kila kun antok asukang.

Sokotuk e Getsemani

(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

³⁶ Au le na Iesu kala pasal ve ria ane si mang vuk ring kipo kin ia ta Getsemani, na kala antok iria, “Mi sinong e ke na nakan sokotuk tapai e oring suke.”

³⁷ Na kala songo le na ri Petero ve ngono angtasimal si Sebedai na kalapo nasai ani maiten tavirimok na ngau laba luai.

³⁸ Na kala antok iritol ta, “Makus lava ke kalapo rongos iau angasungai ani naka mat. Mitol ago e ke na mitol para kuvul ve nau.” ³⁹ Au na kala paliu avungalik na kanla matung turung ane vunep i sokotuk, “Mamai, si man kapo angkoai, kapo ro ani kavi ke ka papelek iau. Sikei, vubuk ke singig ka ago, sikei ku using kam vubuk.” ⁴⁰ Au kanla serei pok si volo nat ang kitolapo rot, na kala sui a Petero, “Au sa, parik mitolpa angkoai si para ve nau ani vuk pangau kudik palau?”

⁴¹ Mitol aiveven na sokotuk, vei atoktokngai ka luk imi. Malanganto kapo naung sikei pukun kapo ngau.” ⁴² Na kala anguan papok si an sokotuk na kanla sokotuk asukang ke, “Mamai, si man parik kapa angkoai si luk suai ania tung si nala inum akorong le singina, kapo ro ka asukang val kam vubuk.”

⁴³ Taun kamela serei pok kamela arai ta kitolapo rot punuk using a mataritol katapo maiten. ⁴⁴ Asukang na kala anguan papelek an aniritol na kanla vapol i sokotuk val aino. ⁴⁵ Au le na kamela serei pok si volo nat ang na kala antok iritol, “Au sa, mipo rot lak, na mipo ausai lak? Mi arai, taun kana kala serei ani ki alis a igenen i pukun ane kungaria i ri vap bil arikek. ⁴⁶ Mitol tadut na tara pasal. Arai ani iuang kana kalapo serei asi kana me alis suai anig.”

Alis suai na teng akit ani Iesu

(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Io 18:3-12)

⁴⁷ Taun kapo mengen lak, Iudas kala serei, mangsikei i 12 na nat ang, na petau laba luai kipo aimung ina na kipo teng ri samele na ri avam, i la asok tapai ta keve ainoinoai si ri katakai i sula ve ri vap lava i rina. ⁴⁸ Vo alis suai ania kataka antok amalangas lenginang iria ta mang akanangai asukang ke, “Si man na lulus a si, ninia palau vanang a igenen ang. Mi teng akit ia.” ⁴⁹ Au, kala paliu akorong taun a Iesu na kanla antok, “Kala ro luai, rabi,” velai ani kala lulus ia. ⁵⁰ Na Iesu kala antok ia, “Tungag, ku vil apunuk kam abis kuta serei using ia.” Au na kila tung akasang na kila teng akit a Iesu. ⁵¹ Si vuk taun ang akorong mang sikei vo auai ang ve Iesu kala dal kana samele na kala tanga suai luai ani talingana i asosokai si ainoinoai i katakai i sula. ⁵² Na Iesu kala antok ia ta, “Ku sulai pok ani kam samele si kana oring, using si kapo dal kana samele ka mat pok singina. ⁵³ Kupo lomom ia ani parik napa angkoai si aikut papakangai si mamai ani kana palau ka alis suai ane singig ta 12 na kuvkuvulan lava i visvis si ri angelo? ⁵⁴ Sukana na mengen i nei salsalik ka saka serei apunuk an vanang ta ka serei asukang ke?” ⁵⁵ Au na kala mengen taun a petau ang, “Au si napo katakai i tainau na kana mipo ruduai iau ta samele na avam? Si keve taun natapo vil akalit nei rina i atailai na parik mitapa teng akit iau. ⁵⁶ Sikei kana kapo serei asukang ke si vil apunuk ani keve salsalik si ri katakai i kus amalangas.” Na kana keve nat i akalit aongos kila papelek ia na kila sip suai.

Iesu mete saupai

(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55,63-71; Io 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Vap teng akit ang ani Iesu kila tak ia ane si Kaiapas kapo ainoai i katakai i sula. E iang ri vap malangas ani saupai ve ri vap lava i rina kitan lapo ago kuvul. ⁵⁸ Na Petero katapo using avunga, e nei nan komo si ainoai i katakai i sula. Katapo buk arai aro ani akamusai ina, asukang na kala palak na kanlapo sinong ve ri vap ararai bat. ⁵⁹ Au, keve ainoinoai si ri katakai i sula ve kuvkuvulan lava ipo vil saupai kitapo gule vap asi mengen kapau angkoai asi kari saupai ani Iesu singina using kitapo buk raung ania. ⁶⁰ Sikei parik kitapa sabonai ta mangsikei a bil kantanem a poisan a vap kitapo asuai ani kari keve kalinga kapau ania. Au le na mang ngono anu kilong mela tung ⁶¹ na kilongla antok ta, “Ike kata antok asukang ke, ‘Napo angkoai si galang ani lu i atailai si God na naka atung pok ia si potol a taun.’” ⁶² Au na ainoai i katakai i sula kala tapasuk na kala antok, “Au sa parik kupa ngenget a mengen suke? Au sa sukana si atugtugi suke kilongpo mengen anim tatana?” ⁶³ Sikei Iesu kapo tung musik palau. Au na ainoai i katakai i sula kala antok, “Napo nung amalangas luai anim si asan i God vopo to ke ta ku antok amalangas imem ta numai kana na igenen i akanangai? Numai a nat i God?” ⁶⁴ Na Iesu kala antok ta, “Val kupo posong ia. Sikei napo antok imi ta kana vang le si taun ke mi arai ani **igenen i pukun kan sinong e palso i vo kitmat na ka pasiang kuli kuku le pangkul.**” ⁶⁵ Na ainoai i katakai i sula kala ding pok kana maus na kala antok, “Ike lik kalapo mengen i nau varas ani God. Kalapo kovek luai i mang mengen tarapo inongos taun ia. Mitala longong kana mengen i nau varas ani God. ⁶⁶ Nei

kami lomlomonai?” Na kila polpol ta, “Kalapo ago asi vil punjuk ania.” ⁶⁷ Au na kila kanus a nona na kipo nak ia. Mang matan kipo tava ia ⁶⁸ na kipo antok, “Au, igenen i akanangai, ku kin vang. Si ako-rong kata tava ua?”

Petero kata agel suai ani Iesu

(*Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Io 18:15-18,25-27*)

⁶⁹ Si vuk taun ang Petero katapo sinong nei nan komo na mang kavulik asosokai kamela serei na kala antok ia, “Numai kapa, kutapo auai ve Iesu ke le Galilaia.” ⁷⁰ Sikei Petero kala gel e mataria aongos ta, “Parik nang napa nas a sa kupo mengen tatana.” ⁷¹ Le na kala pasi-ang ane mete sokosiangan na mang kavulik kala arai ania na kala antok a keve vap ang e iang ta, “Ike kana katapo kun auai ve Iesu ke le Nasaret.” ⁷² Na kala anguan gel an velai ani atutuman serei si God ta, “Parik nang napa nas a igenen ang!” ⁷³ Au na e mung lik palau, vap vo angtung aliu ang e iang kila antok ia ta, “Tutuman luai, numai kapa kupo mangsikei iria using a kalingam kapo akalit amalangas luai tatam.” ⁷⁴ Na kalapo mengen ta man kapo kapau kapo ro ka mat na kala atuvala ta, “Parik napa nas a igenen ang.” Na si vuk taun ang palau pura kala tirtiriku. ⁷⁵ Au na Petero kala lomlomonai pok ani mengen ang si Iesu ta, “Aino le ani pura ka tirtiriku kula amatan potol a agel suai anig.” Na kala soung ane komo na kanla tangis alava luai.

Iesu mete Pilato

(*Mk 15:1; Lk 23:1-2; Io 18:28-32*)

27 Au, kala tenei vauk na keve ainoinoi si ri katakai i sula aongos ve keve vap lava i rina kila serei si mangsikei a lomlomonai si raung ani Iesu. ² Na kila got ia na kila takai ania

asi an alis suai ania e kungana i Pilato, igenen lava vopo sausaupai ani ring ang.

Iudas kala koit mat

(*Ap 1:18-19*)

³ Na Iudas, igenen vopo alis suai ke ani Iesu taun a saupai, kala arai ani Iesu si lapo tung nei saupai sian mat na kala kinle kana lau rikek na kala alis pok na 30 na vuk silva i seu ang ania ane si keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri vap lava ⁴ na kala antok iria ta, “Natala bil arikek, using natala alis suai ani igenen daus ke.” Na kila antok ia ta, “Au na namempo togon saka maiten an singina? Kakam akorong ta maiten.” ⁵ Na kala so ta kapkap ang nei rina i atailai na kala pasal na kanla koit papalik. ⁶ Na keve katakai i sula ang kila luk a kapkap ang na kila antok ta, “Parik kapa korong si saupai ta tara asinong na kapkap ke nei ring ipo asisiang kapkap using kapo kapkap i seu ani to si igenen.” ⁷ Na kila ainak aongos si luk ani kapkap ang si kari an samui ani vuk roe ang si igenen pulpul asi kepai ani ri vap sokoung e iang. ⁸ Asukang vang na kilapo posong na vuk roe ang ta roe i daung tung si taun ke. ⁹ E iang vanang a mengen ang si Ieremias katakai i kus amalangas kala serei atutuman, **Na kila luk a 30 na vuk kapkap ang, samui i atung ang ania ta ri vap i Israel** ¹⁰ na kila samui na vuk roe ang si igenen pulpul, val Volava katakai asok iau.

Numai kana na tulava si ri Iudaia?

(*Mk 15:2-5; Lk 23:3-5; Io 18:33-38*)

¹¹ Au, na Iesu kalapo tung e matana i igenen lava vo sausaupai ke na kala sui ia, “Au numai a tulava si ri Iudaia?” Na Iesu kala antok ia ta, “Numai kupo kin ia.” ¹² Na taun a keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri vap lava kilapo posposo amaiten ia parik luai kapa polpol iria. ¹³ Na Pilato kala sui

ia, “Kupo longong sukana na keve mengen suke kipo pege anim tatana?” ¹⁴ Na Iesu parik luai kapa polpol a mangsikei i keve vuk mengen ang, na igenen lava ke kalapo taping singina.

Asok si vil punuk ani Iesu

(Mk 15:6-15; Lk 23:13-25;

Io 18:39-19:16)

¹⁵ Na igenen lava ke kapo uli atogon ani vuk lau i asoung ani mang igenen pelek ani vilvil akui si taun i matan angan, voiang kapo pasal le si pipilak si ri vap. ¹⁶ Si taun ang katapo atogon a mangsikei a igenen nei vilvil akui ipo nas aongos ta ri vap, kana asan ta Barabas. ¹⁷ Na taun ang na petau ang kime lapo tung akuvul aongos, Pilato kala sui iria ta, “Mipo buk a si i ngono ike ani naka akala ia, Barabas vo Iesu, voiang kipo kin ia ta igenen i akanangai?” ¹⁸ Using kapo nas ta kita alis suai ania using kitapo vinga rikek. ¹⁹ Au, si taun ang kapo sinong si kana sinsinong i saupai, kisngana kala ali mengen ane singina ta, “Ku ago ta bil an ta mang sikei a bil si igenen korong ke, using anginang vong mang orodung kata vil arikek luai anig marai ina.” ²⁰ Sikei, keve ainoinoi i ri katakai i sula ve ri vap lava kipo asok akit a petau ke si antok ta akala na Barabas na vil punuk a Iesu. ²¹ Na igenen lava ke kala sui iria ta, “Mipo buk a si i ngono ike ani naka akala ia dong imi?” Na kila antok ta, “Barabas.” ²² Na Pilato kala sui, “Au na naka vil sa vang kana ani Iesu, voiang kipo kin ia ta igenen i akanangai?” Na kila antok, “Atakuk ia!” ²³ Na kala antok ta, “Marai sa? Saka rikek an akorong kata abis ia?” Sikei kilapo anguan songosongo alaba luai an ta, “Atakuk ia!” ²⁴ Si taun ang a Pilato kalapo arai ta kalapo tav angkoai si gel aniria na kalapo arai kapa ta angvis kalapo buk tutupong, kala kap laman na kala sunep a kungana e mataria i petau

aongos ang na kala antok, “Nau napo kala si rangai ina i igenen ke. Nami akorong mi maiten singina.” ²⁵ Na vap aongos ang kila polpol ia ta, “Rangai ina aongos kapo ro namem nem sunguk ia ve matan inatus ang e mung imem.” ²⁶ Na kala akala na Barabas dong iria. Na kala asok si sasaup ani Iesu, na kala alis suai ania asi kari ani atakuk ania kuli ngakputuk.

Ri katakai i visvis kita kurek a Iesu

(Mk 15:16-20; Io 19:2-3)

²⁷ Na kana keve vap ipo visvis na igenen lava ke kila tak alak a Iesu ane nei nan komo lava na kian lapo tung aulitai aongos ania. ²⁸ Na kila luang kana maus na kila alak ia ta vuk vakup miminaungan. ²⁹ Na kila abis a kuku ta angus sisilo na kila agon ia e patuna val kuku i tulava. Na kila atung a vukei e palso i kungana na kipo sovsulai e matana na kipo mengen i kurek ania ta, “Pua, kala ro luai, tulava si ri Iudaia!” ³⁰ Na kipo kanus ia na kipo luk a vukei ang na kipo saup ia e patuna. ³¹ Si taun kila kamus ta kurek ania kila luang suai pok ani vakup miminaungan ang na kila alak akorong pok ia ta kana maus. Au na kila tak ia si kari an atakuk ania kuli ngakputuk.

Atakuk ani Iesu kuli ngakputuk

(Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Io 19:17-27)

³² Si taun kipo soung, kila duai a mangsikei a igenen i Kurene, kana asan ta Simon, na kila asok palau ia si kana asalak ani kana ngakputuk na Iesu. ³³ Na kianla serei si mangsikei a vuk oring kipo kin ia ta Golgota, supsupai ina ta vangang kumut. ³⁴ Na kila alis ia ta laman i vaen mimirikukan si kana inum. Sikei taun kata namnamin ia, kala misag ani inum ania. ³⁵ E mung i kari la atakuk tapai ania, kilapo gulang angkasai asi arai ta ki saka pagal an ani kana maus aniria. ³⁶ Na kipo sinong na kipo ararai

ania. ³⁷Na kila atung a mang vuk salsalik i saupai ang ania e pangkul i patuna na kapo mengen asukang ke, “Kana na Iesu, kapo tulava si ri Iudaia.” ³⁸Na mang ngono katakai i tainau kita atakuk irilong ve nia, sikei e palso na mang anu e palkais ina. ³⁹Na vap po pasal angpok ang e iang kipo mengen i asosol ania na kipo valai ani paturia ⁴⁰na kipo antok, “Numai vo antok ke ta ku galang na rina i atailai na ku atung pok ia si potol a taun, ku asapang pok vang ua. Si man kupo nat i God, au pasiang suai ani ngakputuk ang.” ⁴¹Asukang kapa na ri ainoinoi si ri katakai i sula ve ri vap malangas ani saupai na ri vap lava kapa kipo kun kurek ania asukang ke, ⁴²“Katala asapang a mang vap, sikei parik kapa angkoai si asapang pok ania. Nia na tulava i Israel. Au kanat, ka pasiang suai kotok ani ngakputuk ang na tarala lomlomom vang tatana. ⁴³Nia kapo lomlomom ta God. Au ago ani God na kame pakangai ania kana vang si man kapo buk pok ia. Using kata antok ta, ‘Nau napo nat i God.’” ⁴⁴Na ngono katakai i tainau kita atakuk kuvul irilong ve nia, kilongpo kun mengen arikek ania asukang.

Iesu kala mat

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Io 19:28-30)

⁴⁵Vuk taun ke katapo mang ias lava, sikei vong kala pakut a kuli rina aongos tung si kalapo ngelik aliu. ⁴⁶Au si kalapo ngelik, Iesu kala songosongo alava ta, “Eli, Eli, lama sabakatani?” supsupai ina ta, **Kag God, kag God, marai sa kulapo papelek iau?** ⁴⁷Na mang matan i vap po angtung ang e iang kila longong ia na kilapo antok ta, “Igenen ke kapo songo na Elias.” ⁴⁸Na mangsikei iria kala sang sumasuma na kanla luk a vuk rudum na kanla abui le ia nei vaen namin mal na kala sulai alak ania kuli vuk vukei ani Iesu si kana inum. ⁴⁹Sikei

kila antok ta, “Kokoai, tara arai kotok ta Elias kame asapang ia.” ⁵⁰Na Iesu kala anguan songosongo alava an, le na kala atolongon suai ani malanganto ina. ⁵¹Na si taun ang, vakup ang nei lu i atailai kala tading angталиungai le pangkul tung e kevkev. Kuli rina kata arukruk na ri at kita tatadek. ⁵²Ri mata i matmat kita tavas na amiang iria vap lomlomom kitata mat, kita tadut pok. ⁵³Na e mung i kana tadut pok a Iesu, kita soung pelek na ring si ri vap mat na ki pasal ane nei rina gogoai na kime lapo tutu aserei si vap miang. ⁵⁴Na taun a ainoinoi si ri katakai i visvis ve kana keve vap ipo aiveven ke si Iesu kita arai ani vunep si arukruk na keve bil vo serei aongos si taun ang, kilapo leng alava na kilapo mengen ta, “Tutuman luai, kana na nat i God.” ⁵⁵Na mang keve aina miang kitapo kun ago avunga lik e iang ipo kalkalum kapa. Keve aina ke kita auai ve Iesu le Galilaia using kitapo buk aiveven ania. ⁵⁶Nei liuan iria, ri Maria Magdalene ve mang Maria ang rinarilong i ri Iakovo ve Iosep, na rinarilong i ngono nat ang si Sebedαιο.

Mo ani Iesu

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Io 19:38-42)

⁵⁷Au, kalapo ngelik luai na mangsikei a igenen tauia le Arimataia kana asan ta Iosep, na kapo mang nat i akalit si Iesu, kala serei ⁵⁸na kala pataun a Pilato na kanla aikut ia ta pukun ina i Iesu. Na Pilato kala asok si alis ania tatana. ⁵⁹Na Iosep kala luk a pukun ang na kala pakut aro ia ta mang vakup tanginang ro luai. ⁶⁰Na kanla amatung ia nei kana mata tanginang akorong, kata se ia nei bang. Na kala ul bat na mata ang ta mangsikei a at tavirimok lava na kala pasal. ⁶¹Na ri Maria Magdalene ve mang Maria ang kilongtapo kun sinong e ngising ina i mata ang.

Ararai bat mete mata i mat

⁶² Au, si taun using ina, e mung palau i taun i usausa, keve ainoinoai si ri katakai i sula ve ri Parisaio kila kivung ve Pilato ⁶³ na kila antok ia ta, “Volava, namempo lomlomoni lak ani kana mengen na igenen kapau ke si taun katapo to lak ta, ‘E mung i potol a taun na tadut pok.’” ⁶⁴ Asukang na namempo buk ani ku asok ani ki vil bat aro na mata ke si kana kit aro tung si vapotol i taun, vei nganing kana keve nat i akalit kimela tainau na pukun ina na kianla antok ri vap ta katala tadut pok. Na kapau ke kala aunai laba ani kana keve kapau aino ang.” ⁶⁵ Na Pilato kala antok iria ta, “Kanat, mi songo le ta kag mang petau ipo ararai bat na kian aiveven aro na mata ang val mipo buk ia.” ⁶⁶ Au na kila pasal na kianla atung a keve igenen ang si mata ang na kila atung a mang akanangai i tubat kuli at ang.

Iesu kala tadut pok

(*Mk 16:1-8; Lk 24:1-12; Io 20:1-10*)

28 Si no i tangat si taun tanginang e mung i taun i atailai, ri Maria Magdalene ve mang Maria ang kilongla pasal sian arai ani mopong ang. ² Au, kosan ta arukruk kitmat lava kala serei using a angelo le metekuku kata pasiang na kamela ul suai ani iat ang na kanlapo sinong lakat kuluna. ³ Na miminaungan i pukun ina kapo asukang ta malangas i tapak na kana maus kapo kun aunai posok luai. ⁴ Na vap po aiveven aulitai ani mata ang kilapo nei miringan ania na kipo tetek na kilapo asukang val ri vap mat. ⁵ Na angelo ang kala antok na ngono aina ke ta, “Milong ago ta leng an, napo nas ta milongpo gule using a Iesu, voiang kita atakuk ia kuli ngakputuk. ⁶ Kapo kovek e ke, using katala tadut pok val katala mengen. Au

milongme arai akorong ani kana ring i matung. ⁷ Au, milong sumasuma na milongan atai amalangas kana keve nat i akalit ta katala tadut pok pelek a mat, na longong aro, ka pasal aino imi ane Galilaia, na mian arai ania e iang. Kana nala antok imilong.” ⁸ Na ngono aina ke kilongla sang pelek na mata i matmat ang kuvul velai ani leng sikei lak kilongpo togon na uruk lava. Na kilongla angasangai sian antok amalangas ani kana keve nat i akalit. ⁹ Taun kilongpo sang aliu, Iesu kala tutu aserei singiriling na kala tenei vaik irilong. Na kilongla pasal taun ia na kilongla soturungai singina velai ani ngaulot ani ngono kakina. ¹⁰ Na kala antok irilong ta, “Milong ago ta leng an. Milong pasal na milong an atai na keve tasig asi kari pasal ane Galilaia, na e iang kian arai anig.”

Mengen si ri vap ararai bat

¹¹ Taun a ngono aina ke kilongpo pasal aliu lak, mang matan ipo ararai ani mata i mat ang kila palak pok ane nei rina na kianla atatai na keve ainoinoai si ri katakai i sula ta keve bil aongos voiang kata serei. ¹² Au na keve ainoinoai si ri katakai i sula ve keve vap lava kila sinong kuvul le na kila alis atavirimok i kapkap taun a ri vap ipo aiveven ani mata ang, ¹³ na kila antok iria ta, “Mi mengen asukang ke ta, ‘Namem tala rot punuk na kana keve nat i akalit kimela serei tenei vong na kimela ainau le na pukun ina.’” ¹⁴ Au na man a ainoinoai lava vo sausaupai ani rina ke ka longong a akusku ke namem nem vil akorong ia, na nami parik milapa angkoai si tung nei sausaupai.” ¹⁵ Asukang na kila luk le na kapkap ke na kianla abis asukang palau val kitala atatai iria. Na atugtugi ke kala pasal apapanai aongos nei liuan i ri Iudaia tung si taun ke.

**Akamusai i asok si
Iesu ani keve nat i akalit**

*(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49;
Io 20:19-23; Ap 1:6-8)*

¹⁶ Au, sangauli na sikei a nat i akalit ang kila pasal ane Galilaia ane si mulang ang a Iesu katale asok iria si kari pasal taun ania. ¹⁷ Si taun ang kila arai ania kila soturungai serei singina, sikei mang matan iria kitapo ilung. ¹⁸ Au na Iesu kamela pataun iria na kala pinipini

iria asukang ke, “Kitala alis iau ta kitmat ani naka saupai ani keve bil aongos i metekuku na ani kuli rina kapa. ¹⁹ Asukang na mi pasal ane si saka matan vap an i kuli rina aongos na mi akalit iria asi kari using anig. E iang mi asing tauia iria ta asan i mamai na ta kana nat na ta Malanganto Gogoai. ²⁰ Na e iang kapa mi akalit iria asi kari using aongos ani keve pinipini ang natala alis imi tatana. Mi longong aro, nau naka uli auai ve nami tung si akamusai i kuli rina ke.”

Roron i Akus

Marko

kata salik ia

Ainoai i vuk mengen si Akus Ro ke Marko kapo atangis ia asukang ke, “Kana na Akus Ro i Iesu Karisto nat i God. (1:1)” Si buk ke taralapo arai korong ta Iesu kapo atogon dual na asan lava si abis ani keve avibisan aongos. Tarapo arai korong ania si taun ang katapo vil akalit si ri vap, na kata kirikai suai ani keve malanganto rikek singina, na kata lomom suai ani rikek si ri vap. Iesu kata posong akorong pok ia ta igenen i pukun, na kata serei ani kame alis pok tatana, asi samui apok ani to si ri vap aongos. Marko kapo akus alava ta avibisan si Iesu, na parik kapa aunai i akus alava ta keve mengen ang katapo mengen tatana. Marko kata akuskus aino ta avibisan si Ioanes katakai i asing tauia, le na kala akus ta Iesu kata luk kana asising tauia, na Satan kata atokngai ania. Le na tarala arai ta Iesu kata ngorem ri vap si asalak ani keve mamaiten duk, kata akalit aro iria. Sikei vap po petau ang ania, kari marala ania kala serei alava luai. Akamusai i palpal i buk ke kapo akus ta Iesu katala mat na kala tadut pok.

Akuskus si Ioanes katakai i asing tauia

(Mt 3:1-12; Lk 3:1-9; Io 1:19-28)

1 Kana na tutapongai i akus ro ani Iesu Karisto, nat i God, ² val kita salik ia nei buk si Esias, katakai i kus amalangas, **Arai, naka asok kag asosokai aino anim ani kan itoiton selen anim.** ³ **Kalingana i mangsikei kapo songosongo nei ring varasai**

palau ta mi usausa na selen ani Volava, mi itoiton ta selen korong ania. ⁴ Ioanes katakai i asing tauia katapo ago nei ring varasai palau, na kapo akuskus ri vap ta ki luk a asing tauia asi akanangai ani kari la lomom pokai na God ka lomom suai ani kari keve lau rikek. ⁵ Na ri vap aongos i palpal Iudaia na Ierusalem kita pasal taun ia na kianla mengen amalangas ta kari keve lau rikek na kala asing tauia iria si sung ang Iordanes. ⁶ Ioanes katapo alak na vakup kita abis ia ta ung i kamel na katapo ngenge ta pauk i vongo, na katapo pok ta bivo na murungan. ⁷ Na katapo akuskus asukang ke, “Aimung ig kapo atogon a mangsikei ka serei lak, kapo tavorimok anig, napo tav ro angkoai ve asosokai palau vopo sovusulai si luk suai ani pauk i kakina. ⁸ Nau natala asing tauia imi ta laman, sikei ninia ka asing tauia imi ta Malanganto Gogoai.”

Asing tauia ani Iesu

(Mt 3:13-17; Lk 3:21-22)

⁹ Si taun ang Iesu kala papelek a Nasaret si palpal Galilaia, na Ioanes kamela asing tauia ia si sung ang Iordanes. ¹⁰ Na akorong palau si taun ang kapo kiklak le nei laman, kala arai ani metekuku kala tavas na Malanganto kala pasiang taun ia asukang val uk. ¹¹ Na kalinga kala serei le metekuku ta, “Numai kag nat ro. Napo buk alava ua. Napo uruk luai anim.”

Atokngai ani Iesu

(Mt 4:1-11; Lk 4:1-13)

¹² Nang palau Malanganto kala asok ia ane nei ring varasai palau. ¹³ Na kanla ago nei ring varasai palau ani 40 na taun aongos, na Satan katapo atoktokngai ania, na kapo ago nei liuan i mamain ta kei, na ri angelo kipo pakangai ania.

Iesu kata tutapong abis e Galilaia

(Mt 4:12-17; Lk 4:14-15)

¹⁴E mung i la teng akit tapai ani Ioanes, Iesu kamela serei e Galilaia na kalapo akusku ta akus ro i God, ¹⁵“Kala sinong a taun, na kana vainagoan a God kala angasungai! Mi lomom pokai pelek kami keve lau rikek, na mi lomomom ta akus ro!”

Songo ani puat a katakai i maiak

(Mt 4:18-22; Lk 5:1-11)

¹⁶Na kala ulit aliu ngerelo i laman tatapulitai e Galilaia, na kala arai ani ri Simon ve Andreas, nang a tasina i Simon, kilongtapo sog, using kilongtapo katakai i maiak. ¹⁷Na Iesu kala antok irilong, “Milong using iau, na naka itoiton imilong asi kamilong sog ani ri vap.” ¹⁸Nang palau kilongla papelek karilong keve uvene na kilongla using ia. ¹⁹Na kala anguan ulit avunga lik an, na kala arai ani Iakovo, nat si Sebedai, kuvul ve tasina ta Ioanes, kilongtapo itoiton karilong keve uvene kuli vul. ²⁰Nang palau kala songo irilong na kilongla papelek a tamari-long ta Sebedai kuli vul ve kana vap i po seupok, na kilongla using ia.

Igenen malanganto rikek kata aol ia

(Lk 4:31-37)

²¹Na kila pasal ane Kaparnaum na akorong palau si taun i atailai kanla riuk lak nei lu i kivung na kanla vil akalit si ri vap. ²²Na kipo taping ani kana akalkalit, using kapo akalit iria val igenen atogon kitmat, na parik val keve vap malangas ani saupai. ²³Na si taun ang palau nei kari lu i kivung, katapo atogon a mangsikei a igenen, malanganto rikek katapo aol ia, na kala songosongo alava ta, ²⁴“Iesu le Nasaret, kupo buk vil sa vang kana animem? Sa, kupo serei kana asi kam me vil punuk suai animem? Napo malangas ua. Numai a nat

gogoai i God!” ²⁵Na Iesu kala atakun ia ta, “Ku musik! Soung suai ania!” ²⁶Na malanganto rikek ang kala savatigai ania na kala kup alava na kala soung suai. ²⁷Na kilapo taping aongos velai ani anganasai ta, “Au, sa kana? Akalkalit tanginang? Kapo asok velai ani kitmat na ri ingua kapa kipo longong ia.” ²⁸Na si taun ang palau, akusku ina kalapo pasal apapanai nei keve palpal aongos aulitai ani Galilaia.

Iesu kata vil ato na vap miang

(Mt 8:14-17; Lk 4:38-41)

²⁹Na kala soung pelek a lu i kivung na kanla palak nei lu si ri Simon ve Andreas, kuvul ve ri Iakovo na Ioanes. ³⁰Na omona i Simon katapo matung ta mulak, na akorong palau kila antok ia tatana. ³¹Na kala pataun ia, kala teng a kungana na kala ngai atung ia. Na mulak ang kala papelek ia. Na kala sasagi aniria. ³²Ngelik i taun ang, si makarap kalapo siang, kila serei singi na ta mamain ta vap malepen na ria ingua katapo aol iria. ³³Mete takaman i lu ang katapo vaba luai ta ri vap aongos i rina ang. ³⁴Na kala vil ato na vap miang kipo atogon a keve malepen angpetpetekai. Na kata kirikai suai ani ri ingua miang. Na parik katapa atalipai ani ri ingua asi mengen, using kipo malangas ta ninia kapo si.

Paspasal asi an akusku

(Lk 4:42-44)

³⁵Na si no i tangat kala tapasuk na kanla pasal taun a ring vauvau, na kanlapo sokotuk. ³⁶Na Simon ve vap po auai ve nia kila pasal using ia ³⁷na kianla sabonai ania na kila antok ia ta, “Ri vap aongos kipo gule ua.” ³⁸Na kala antok iria ta, “Tara pasal ane si mang matan rina aliu, ani nan akusku kapa singiria, using ninia vanang a tukulai ina i kag soung.” ³⁹Na kala pasal auli-

tai ani Galilaia aongos na kanla akusku nei kari keve lu i kivung na ka lu suai kapu ani ri ingua.

Iesu kata vil adaus na igenen tapak

(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰Na mangsikei a igenen tapak kamela serei singina. Kamela sovusulai na kala sokotuk ia ta, “Man kupo naung, kupo angkoai si vil adaus anig.” ⁴¹Na kala ngorem alava ia, na kala sulai ani kungana na kala teng e pukun ina, na kala antok ia ta, “Io, napo naung, kula daus!” ⁴²Nang palau pukun tapak ang kala kovek pelek ia, na kala daus. ⁴³Na kala mengen amadot ia velai ani asok suai ania ⁴⁴velai ani kapo antok ia ta, “Ku ago ta an antok ani mang-sikei ta nem ke, sikei, ku pasal akorong na kuan akalit ta pukun im si katakai i sula, ani ka suluk a alilis ang i kam vilvil atanginang val saupai si Moses kapo antok, ani ri vap asi kari nas ta kulapo daus.” ⁴⁵Sikei kala pasal na kanla renga alava ta akusku ke. Asukang na kalapo lolokovo na parik kalapa serei amalanga e nei rina, sikei kala ago si ring vauvau e komo. Na ri vap i keve rina aongos kime lapo serei singina.

Iesu kata vil ato na igenen soles

(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

2Au kala papok ane Kaparnaum, na e mung i mang rukun taun, kila longong ta kalapo ago nei lu, ²na vap miang kimela duk luai tung e mete takaman. Na kapo kovek i pangau kapo vauvau, na kalapo akusku iria ta mengen i God. ³Na kimela serei singina ta mang igenen soles. Puat a igenen kitapo asalak ia. ⁴Na using kata lapo duk arikek a ring ang parik kitapo angkoai si palak taun ania. Na kianla luk suai ani palpal i kuluna i lu ang akorong si ring ang katapo ago singina na kila sunguk a pata, soles ang katapo matung singina, na kila asiang ia

taun ia. ⁵Si taun a Iesu kala arai kinle ani kari lomlonon na kala antok a soles ang ta, “Kag nat, kam keve lau rikek, nala lomlonon suai ania.” ⁶Au, mang vap malangas ani saupai kitapo sinong e iang na kitapo atogon susui musik nei lomlononai iria asukang ke, ⁷“Marai sa na igenen ke kapo mengen asukang ke? Kapo mengen i nau varas nang! Si kapo kun koi asi lomlonon suai ani lau rikek? God papalik nang!” ⁸Na Iesu kalapo nas lenginang kari lomlononai na kala sui iria, “Marai sa mipo angsusui e lomlononai imi? ⁹Si i ngono bil ke kapo remrem si antok ania? Nala lomlonon suai ani kam lau rikek, vo si antok ta ku tapasuk na ku sunguk kam pata na ku pasal? ¹⁰Sikei, asi kami nas vang ta igenen i pukun kapo atogon a roron kuli rina si kana lomlonon suai ani rikek,” le na kala antok na igenen soles ang ta, ¹¹“Napo antok ua, tadut na ku sunguk le kam pata na ku pasal ane rina.” ¹²Na akorong palau si taun ang, kala tadut e mataria aongos na kala sunguk kana pata na kala soung. Na kilapo taping na kila alatun a God na kila antok, “U, voivoi ka mat, tara lapo arai ani bil asukang ke!”

Songo ani Levi

(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

¹³Na kala anguan pasiang pok an ane ngerelo na vap duk kimela auai ve nia na kamela akalit iria. ¹⁴Na taun ang kapo paliu, kala arai ani Levi, nat si Alpaio, katapo sinong nei lu i po luk takis, na kala antok ia, “Me using iau.” Na kala tadut na kala using ia. ¹⁵Na kanlapo angan nei kana lu, na petau duk, vap po luk takis na mamain ta katakai i bil arikek kimela sinong kuvul ve Iesu na kana keve nat i akalit, using vap duk kitapo using ia. ¹⁶Na mang matan i ri Parisaio, vap po malangas ang ani saupai, taun kila arai ania si po angan kuvul ve ri katakai i bil arikek na vap po luk takis,

kila mengen kana keve nat i akalit ta, “Marai sa na kapo angan kuvul ve vap po luk takis na ri katakai i bil arikek?”¹⁷ Na Iesu kala longong na kala antok iria, “Vap po to aro parik kipa inongos taun a katakai i vilvil ato, sikei ri malepen vang kipo inongos taun ia. Parik natapa serei asi me songo ani vap korong, sikei ri katakai i bil arikek.”

Laulauan i alal

(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

¹⁸Keve nat i akalit si Ioanes na keve nat i akalit si ri Parisaio kitapo alal, na mang vap kimela sui ia ta, “Kapo saka bil an na keve nat i akalit si Ioanes na keve nat i akalit si ri Parisaio kipo alal sikei kam keve nat i akalit parik kipa alal?”¹⁹ Na Iesu kala antok iria, “Sa, kapo angkoai ta keve tungana i vo tauk i pagamau ki mal si taun ang kipo ago kuvul ve nia? Kapo tav angkoai, using a vo tauk i pagamau kapo ago lak ve ria.²⁰ Ka atogon a taun lak na kila luk suai ani vo tauk i pagamau pelek a keve tungana. Taun ang vanang ki mal lak.

²¹Kapo tav angkoai si tara suisui alak ani vuk vakup tanginang si maus kavang. Man asukang, vuk vakup tanginang ang ka ding pok a maus ang na ka vil alava pok na tading ang.²² Na kapo tav angkoai kapa si tara lingai ani vaen tanginang si pauk kavang, vei pauk ang ka tading. Sukana na pauk kala rikek na vaen kala kovek kapa. Sikei, vaen tanginang vanang kapo ro si pauk tanginang.”

Rok kon si taun i atailai

(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

²³Si mang sikei a taun i atailai katapo pasal aliu nei keve matang kon. Na kana keve nat i akalit kilapo pasal aliu na kipo rok a mang matan kon.²⁴ Na ri Parisaio kila sui ia, “Arai, marai sa kana kipo abis a lau ke kapo tav angkoai si abis ania si taun i atailai?”²⁵ Na kala

antok iria, “Au si parik lak kana mitapa tataot a akusku i David na sa kata abis ia si taun katapo atogon a inongos using katapo buk angan, ninia ve keve tungana?”²⁶ Kata palak nei lu si God, si taun ang a Abiatar katapo ainoai i katakai i sula, na kala angan a pok i asinong akipai ang voiang ri katakai i sula papalik kipo atogon a roron asi angan ania, na kala alis kapa si keve tungana.”²⁷ Na kala mengen iria, “Taun i atailai, God kata asinong ia asi pakangai ani igenen, na parik ta igenen asi pakangai ani taun i atailai.²⁸ Asukang na igenen i pukun kapo Volava i taun i atailai kapa.”

Igenen kunga mat

(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

3 Na kala anguan palak an nei lu i kivung, na katapo atogon a mangsikei a igenen e iang kungana katapo mat.² Na kilapo teremai ania ta man kala vil ato ia, ki aoles ia using kapo taun i atailai.³ Na kala antok a igenen kunga mat ang ta, “Me ane ke.”⁴ Na kala sui iria, “Saupai i taun i atailai kapo asok ira si pakangai vo vil arikek? Si vil ato vo si vil punuk?” Sikei kipo musik lik palau.⁵ Na kala ararai aulitai aniria velai ani neikien na makus using a vingaria kapo kit. Na kala antok a igenen ang, “Ku koros a kungam.” Na kala koros a kungana na kala pukunan aro pok.⁶ Na ri Parisaio kila sounng na akorong palau kianla gulegule selen ve kana vap a Erodes ta ki saka raung an ania.

Petau duk e ngerelo

⁷Iesu ve kana keve nat i akalit kila papelek a ring ang ane ngerelo. Na petau lava le Galilaia kila using ia. Na le Iudaia kapa,⁸ na le Ierusalem, le Idumaia, na le mang palpal i sung Iordanes, na le Turo na Sidon. Petau lava ke kita lapo longong a keve abis ang kata abis ia na

kila using ia. ⁹Na kala antok kana keve nat i akalit ta ki usausa ta ring vul ania vei nganing a petau lava ke kimela rum-rumpulit ia, ¹⁰using kata la vil ato na vap duk, asukang na kana, ri vap malepen aongos kipo kun buk sigil ania. ¹¹Na si taun ang ri malanganto rikek kipo arai ania na kipo soturungai singina na kipo songosongo ta, “Numai a nat i God.” ¹²Na kapo atakun amadot iria ta ki ago ta mengen amalangas an tatana.

Iesu kata songo na 12 na igenen

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³Na kala kiklak ane ring putputan, na kala songo asung na vap ang katapo buk iria, na kimela serei singina. ¹⁴Na kala atung a 12 na igenen asi kari auai ve nia, na asi kana asok aniria asi an akuskus, ¹⁵na ki atogon kitmat asi kirikai suai ani ri ingua. ¹⁶Simon, kata atuk pok ia ta Petero. ¹⁷Iakovo nat si Sebedai, ve Ioanes tasina i Iakovo, kata atuk pok irilong ta Boanerges, supsupai ina ta nat i angang. ¹⁸Andreas na Pilipo na Bartolomaio na Mataio na Tomas, na Iakovo nat si Alpaio, na Tadaio, na Simon mangsikei i ri Kanaoia, ¹⁹na Iudas Iskariot, vopo alis suai ania asi kana mat.

Iesu ve Belsebul

(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰Au, kala papok ane rina, na petau tavirimok kimela anguan serei akuvul pok an. Asukang a parik kilapa angkoai taun asi angan. ²¹Na keve tungana kitala longong ta kapo kovek i taun i angan, na kimela serei asi kari me aiveven ania using kitala longong a mengen ta kalapnio. ²²Vap malangas ani saupai ang le Ierusalem kita mela antok ta, “Belsebul kapo aol ia na kapo lu suai ani ri ingua ta kitmat i kari tulava ri ingua.” ²³Na kala songo asung iria na kala atatai si kankanuai i mengen asukang ke, “Kapo saka ro an ani Satan ka lu suai pok ani Satan?

²⁴Man a vap i nei vainagoan ki angvis pok, vainagoan parik kapa angkoai si tung akit. ²⁵Vo man a ang tama ki angvis pok, ang tama ang parik kapa angkoai si tung akit. ²⁶Asukang palau man a Satan ka angvis pok ve kana vap, kana kitmat parik kapa tung akit luai. Ka kamus. ²⁷Parik kapa angkoai si mangsikei ka palak nei lu si igenen dual na kan ainou kana keve bil, man parik kapa got tapai ani igenen dual ang. Le lak na kalapo angkoai si ainou ani keve bil i nei kana lu. ²⁸Napo mengen atutuman imi ta God ka lomou suai ani keve lau rikek na keve mengen i nau varas ri vap kipo abis ia, ²⁹sikei ninia kapo mengen i nau varas ani Malanganto Gogoi, parik kapa angkoai luai si lomou suai ani lau rikek ang. Kana lau rikek ka dokot singina si keve taun aongos.” ³⁰Using kita antok ta ingua kapo aol ia.

Rinana ve keve tasina i Iesu

(Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

³¹Na rinana na keve tasina kime lapo tung e komo na kila ali mengen ta kipo buk tapai ania. ³²Na petau lava kipo sinong aulitai ania, na kila antok ia, “Rinam ve keve tasim na keve taum kipo ago e komo na kipo buk ua.” ³³Na kala ngenget ta, “Si kana na rina ve keve tasig?” ³⁴Na kala ararai aulit ani vap po sinong ang, na kala antok, “Ria vang kana na rina na keve tasig.” ³⁵Man a si kapo ususing kana vubuk a mamai, nia vanang kapo tasig, kapo taug na kapo rina.”

Kankanuai i mengen ani katakai i sukal

(Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

4 Na kala anguan tutupongai akalkalit an e ngerelo na petau lava kimela serei kuvul singina, asukang a kala kokos kuli vul, na ri vap aongos kilapo ago ngerelo. ²Na kalapo akalit iria ta keve

bil miang si kankanuai i mengen. Nei liuan i kana keve akalit kala atatai iria asukang ke, ³“Mi longong. Mangsikei a katakai i sukal kata sapungai ani kana keve katui i pok e matang. ⁴Na mang matan katui kanpo uak e selen na ri mani kimela angan ia. ⁵Na mang matan katui kian lapo uak si ring iatan kapo tav angkoai roe, na using parik kapa atogon roe lava kala polok sumasuma, ⁶na sinang kala ngan amak ia using kapo kovek i mis. ⁷Na mang matan katui kipo uak nei ring kakaulan na kanla polok alak ve nia na kala palun runguk ia, na parik kalapa uai. ⁸Na mang matan katui kipo uak nei roe roron. Kipo polok alava na kipo aunai uai alava, mang matan kipo uai ta 30, na mang matan ta 60, na mang matan ta 100 alak ani keve katui i sukal ang.” ⁹Au na kala antok, “Man a si kapo atogon talinga, kapo ro ka longong!”

Lomlomoni i Iesu si akuskus si kankanuai i mengen

(Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

¹⁰Na e mung kata lapo ago papalik, na vap po ago kuvul ang ve nia kuvul ve 12 na nat i akalit kilapo susuai ania ta keve kankanuai i mengen ang. ¹¹Na kala antok iria, “Kakami na malangas i keve bil mumun i vainagoan si God, sikei riria e komo, kipo longong a keve bil aongos nei kankanuai i mengen, ¹²asi **kari gulegule na ki tav sabonai, na asi kari kokolongong na ki tav nas, vei ki lomom pokai na God ka lomom suai ani kari keve lau rikek.**”

Supsupai i kankanuai i mengen ani katakai i sukal

(Mt 13:18-23; Lk 8:11-15)

¹³Na kala sui iria, “Sa, parik mipa malangas a kankanuai i mengen ke? Man asukang, mi saka malangas an ani mang

matan kankanuai i mengen? ¹⁴Katakai i sukal kapo sukal a mengen. ¹⁵Mang matan vap vingaria kapo bil val katui ang kapo uak e nei selen. Kipo longong a mengen na sumasuma palau Satan kamepo luk suai ani mengen i la sukal ang. ¹⁶Au na ria kita luk a katui val roe ang nei ring iatan, ria vanang kipo luk na mengen ro na kipo uruk sumasuma palau. ¹⁷Sikei using kapo kovek i mis, kana to i lomlomom kapo kudik palau. Si man a maiten vo vilvil akui kala serei singina marai mengen ro ang, kala uak sumasuma palau. ¹⁸Na katui i la uak si ring kakaulan ang, ninia katakai longong a mengen, ¹⁹sikei keve mamaiten i kuli rina ke na lomlomoni using ani tauia, na vubuk using ani mamain ta bil miang kala vil bat a mengen ro ang na kalapo kovek i uai. ²⁰Au na katui i la uak nei roe roron ang, nang ninia kapo longong a mengen na kalapo malangas ia. Na kalapo aunai uai alaba asukang ta 30 na 60 na 100 alakat ani sa i sukal ang.”

Lam ni nei avubus

(Lk 8:16-18)

²¹Na kala mengen iria asukang ke, “Au si tarapo nas ani amunai ani lam ni nei avubus vo neite pata? Parik tarapa uli atung ania si kana ring akorong? ²²Using kapo kovek ta bil katapo ago mumum, na nganlak parik kapa serei e ring malangas. Vo ta bil katapo ago nei apupung, na nganlak parik kipa ulak ia. ²³Man ta si kapo atogon talinga, kapo ro ka longong!”

²⁴Au, kala mengen iria asukang ke, “Mi lomom akit a sa mitala longong ia. Ki abis singimi angkokoai palau val lau ang mita abis ia, kuvul ve ngaupap lava. ²⁵Using man a si kapo atogon, ki ngaupap ia, na man a si kapo atogon men lik, io, men lik ang kapo atogon ia, ki luk suai vang ania.”

Kankanuai i mengen ani katui kapo sokopolok

²⁶ Na kala mengen ta, “Vainagoan si God kapo asukang val igenen kapo sukal nei kana matang. ²⁷ Na kanla matav na katui ang kala sokopolok na kala polok alava. Parik kapa nas ta kapo saka polok an. ²⁸ Roe papalik kapo pakangai ani katui asi kana polok na ka uai. Ainoai ina ka kovkov, le na tis. Akamusai ina kala vaba ta uai. ²⁹ Sikei, taun kala matukal, nang palau kala rok ia using kalapo taun ina.”

Kankanuai i mengen ani katui i sinapeo

(Mt 13:31-32; Lk 13:18-19)

³⁰ Na kala antok, “Au, tara alalang-tongai ani vainagoan si God ta sa? Vo tara mengen atokngai ania ta sa? ³¹ Kapo asukang val katui i sinapeo. Kapo liklik luai ani keve katui aongos e kuli rina, ³² sikei man ki sukal ia ka polok na ka ngakanan ani keve sukalan aongos, angkoai si ri mani kime ting si marmarip ina.”

Selen i alis ani keve kankanuai i mengen

(Mt 13:34-35)

³³ Si keve kankanuai i mengen duk asukang ke kata akus a ri vap, angkoai si kari nas. ³⁴ Keve taun katapo mengen iria si kankanuai i mengen papalik. Sikei man ninia papa ve kana keve nat i akalit, kapo atatai aro iria.

Kitmat i rai kala luai

(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

³⁵ Si tenei ngelik vong i taun ang, kala antok iria, “Tara kokos aputuk.” ³⁶ Na kila papelek a petau ang na kimela kokos ve nia, using kalapo gon kuli vul lenginang. Na mang keve vul kitapo auai ve nia. ³⁷ Na mal titis kala serei amadot na

to kala lak nei vul na kalapo buk gok. ³⁸ Nia katapo rot kirang vangang e mung i vul. Na kila pangun ia na kila antok ia, “Katakai i akalit, parik kupa ngorem ira? Oring lik tara puka!” ³⁹ Na kala tapan-gun na kala atakun a malu asi kana kamus, “Musik! Luai!” Na malu kala aulei na luai lava kala pitik. ⁴⁰ Na kala sui iria, “Marai sa na mipo leng? Mipo kovek lak i lomlomom?” ⁴¹ Na kilapo leng alava na kipo sui angpokpokai aniria ta, “Saka igenen an kana na malu ve to kipo kun longong ania?”

Iesu kata vil ato na igenen sangan ta ingua

(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

5 Na kianla serei e mang palpal i laman ang e palpal Geraseno. ² Na kala siang pelek a vul na mang sikei a igenen kamela duai ia le nei gom, katapo atogon a malanganto rikek. ³ Katapo uli ago nei gom, na katapo kovek i mangsikei kapo angkoai si got akit ania, kantanem a angus kitmat luai. ⁴ Using amiang i taun kitapo got akit ia ta angus kitmat na voteng, sikei katapo uli tak tok ani angus, na voteng kapo vil meng ia. Katapo kovek ta mang sikei kapo atogon dual angkoai asi teng akit ania. ⁵ Si keve taun tenei ias ve tenei vong kapo uli kup alava pulakai nei gom na kuli keve putput. Na kapo lamut pok a pukun ina ta iat. ⁶ Si vuk taun ang kamela arai ani Iesu e ring vunga, kala sang asiang taun ia na kanla soturungai singina. ⁷ Na kala kup velai ani kapo songosongo alava ta, “Iesu, nat i God lakat luai, kupo serei asi kam me vil sa anig? Napo sokotuk ak-itmat ua e matana i God ta ku ago ta vil akui an anig.” ⁸ Using katala antok ia ta, “Malanganto rikek, ku soung pelek a igenen ke!” ⁹ Au kala sui ia ta, “Kam asan ta si?” Na kala polpol ta, “Kag asan ta petau using namempo miang.” ¹⁰ Na

kapo sokotuk ia asi kana ago ta kirikai an aniria pelek a ring ang.

¹¹ Mang takaman vongo lava kitapo susuang angasungai i ring ang ngereput, ¹² au na kila sokotuk ia, “Ku asok imem taun a takaman vongo suke ani namem an palak singiria.” ¹³ Na kala ainak aniria. Au, keve malanganto rikek ang kila soung na kianla palak si keve vongo ang. Ria aongos, kipo asukang ta 2,000, kila doso asiang taun a ring karkadapan na kianla lus mat. ¹⁴ Na vap po aiveven vongo ang kila sip na kianla akus nei rina lava na nei keve rina lik. Na ri vap kila pasal asi kari an arai ani sa katala serei. ¹⁵ Na kimela serei si Iesu na kila arai ani vo sangan ta ingua ang kapo sinong, na kalapo kavat, na kalapo vangang tapalas aro pok, nang a igenen ang petau katapo ago singina, na kilapo leng. ¹⁶ Na vap arai ang kila akus iria ta nem ang kata serei si igenen sangan ta ingua ang na ri vongo. ¹⁷ Na kilapo sokotuk ia asi kana pasal suai ani kari rina. ¹⁸ Au kalapo kokos na igenen ang ri ingua kitapo aol ia, kala sokotuk ia asi kana auai ve nia, ¹⁹ sikei parik kapa ainak ania na kala antok ia ta, “Ku papok ane rina taun a keve tungam na ku antok iria ta poisan a nem roron Volava katala abis ia singim na kata saka ngorem an anim.” ²⁰ Au kala pasal na kanlapo akuskus amalangas nei palpal i Dekapolis ta poisan a nem roron a Iesu katala abis ia singina. Na ri vap aongos kilapo nagat.

Kavulik mat na aina malepen

(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

²¹ Na Iesu kala paputuk pok kuli vul ane mang palpal na vap duk kimela serei akuvul singina e ngerelo. ²² Na mang sikei a ainoinoi i nei lu i kivung, kana asan ta Iairo, kala serei na kala arai ania na kamela matung turung e ngono kakina, ²³ na kala sokotuk ia ta, “Kag kavulik lik kalapo ore asi kana mat. Ku me

na kuan amatung a kungam singina asi kana to pok na ka ago aro.” ²⁴ Au kala pasal kuvul ve nia.

Na petau lava kila rumrumpulit using aliu ia. ²⁵ Na mang sikei a aina, katapo uli malepen ta tongmasik asukang ta 12 na matas aongos, ²⁶ na katala pasal taun a keve katakai i vilvil ato duk, na katala amun aongos kana togtogon, sikei kana malepen kalapo rikek luai ani aino. ²⁷ Na katala longong na akuskus i Iesu, na kala gingging kolotai alak ania na kanla sigil kana vakup, ²⁸ using kapo lomlomonai ta, “Man naka sigil lik palau kana vakup, nala roron pok.” ²⁹ Na akorong palau tongmasik ang kala sal tok na kala nasai ania ta pukun ina kalapo kala pelek na malepen ang. ³⁰ Na Iesu kala nas ta kitmat ina kala soung pelek ia na kala tapuk ngules nei liuan i petau ang na kala sui, “Si kata sigil kag vakup?” ³¹ Na kana keve nat i akalit kila antok ia, “Kupo nas ta kana na petau lava kipo rumrumpulit ua, na kupo sui ta, ‘Si kata sigil iau?’” ³² Na kala tun aulitai asi kana nas ta si nang kata mela sigil ia. ³³ Au na aina ke kalapo nas ta kalapo ro, na kalapo tek lengai palau na kamela matung turung e matana, na kala mengen amalangas ia ta keve nem tutuman aongos. ³⁴ Na kala antok ia ta, “Kag kavulik, kam lomlomon kala vil ato pok ua. Pasal ta marip. Kam malepen kala tagon.”

³⁵ Vuk taun ang kapo mengen lak, na mang matan vap i nei lu si ainoinoi ang kimela serei na kila mengen ta, “Kam kavulik kala mat. Ago ta mang atelan an ani katakai i akalit.” ³⁶ Iesu parik kapa telan ta kari ainasai, sikei kala antok a ainoinoi ang ta, “Ku ago ta leng an, sikei ku lomlomon.” ³⁷ Na kala tubat iria ani ka ago ta sikei ka using ia, sikei ri Petero ve Iakovo na Ioanes tasina i Iakovo, ritol papalik. ³⁸ Au, kianla serei si lu si ainoinoi ang, na kanla arai ani loek lava na radaupa. ³⁹ Na kala riuk lak

na kala antok iria ta, “Loek na tangis ke i sa? Kavulik ke parik kapa mat. Kapo rot palau.”⁴⁰ Na kila los ia. Sikei kala asok suai aongos aniria ane komo, na kala songo na tamana ve rinana i kavulik ang, kuvul ve volo nat po auai ang ve nia, na kala palak taun a kavulik ang.⁴¹ Na kala teng a kungana na kala antok ia ta, “Talita koum.” Supsupai ina ta “Kavulik lik, napo antok ua, ku tadut.”⁴² Akorong palau na kavulik ang kala tadut na kalapo pasal, using kata lapo 12 kana matas. Na kila taping alava luai.⁴³ Na kala atakun akit iria ta ka ago ta mangsikei ka nas a nem ke, na kala antok iria asi kari ali pok ania.

Ri Nasaret kita kirikai ani Iesu

(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

6 Na kala papelek a rina ang ane si kana rina akorong, na kana keve nat i akalit kila auai ve nia.² Na si taun i atailai kanla vil akalit nei lu i kivung. Vap miang kila longong kana akalit na kipo taping. Kipo sui asukang ke, “Igenen ke kata luk a keve mengen ke le voi? Nas ke kapo ago singina, kapo saka nas an? Si saka kitmat an na kapo vil a keve bil i vilvil ataping ke?”³ Parik kana na katakai i abis lu ke, rinana ta Maria, na keve tasina ta Iakovo, Ioses, Iudas na Simon, na parik ta keve tauna kana kapa ve tara?” Na kilapo savang singina.⁴ Na Iesu kala antok iria ta, “Katakai i kus amalangas, vei kavpo atogon asan si mang keve rina, sikei si kana rina akorong, nei liuan i kana patvap na mete kana lu, parik.”⁵ Au, na e iang parik kata lapa angkoai si abis ani keve kitmat i bil i vilvil ataping, sikei kala amatung a kungana si rukun lik palau na kala vil ato iria.⁶ Kapo taping alava using parik kipa lomlomon.

Iesu kata asok a 12 na nat asi an abis

(Mt 10:1,5-15; Lk 9:1-6)

Na kala pasal aulit e iang si keve rina si kana akalit ani ri vap.⁷ Na kala songo asung a 12 na nat ang, na kala asok pongpongua iria na kala alis iria ta kitmat asi kirikai ani ri malanganto rikek.⁸ Na kala pini akit iria ta ki ago ta teng an ani mangsikei a bil, sikei a kipa papalik. Pok ka ago, tepe ka ago, na kapkap nei laka kapa ka ago.⁹ Sikei ki alak a pauk i kak, na ki ago ta alak an ta lapongua i siot.¹⁰ Na kala antok iria, “Man mi ago nei mangsikei a lu, mi ago akorong e iang, tung si taun ang mi papelek pok a rina ang singina.¹¹ Man a mang rina ki tav ainak animi na kipo misag ani longong animi, taun mila soung, mi tapngai suai ani kaponpon e kakimi, asi akalit amalangas aniria ta kari lau rikek.”¹² Asukang na kila pasal na kianla akuskus ani ri vap ki lomom pokai.¹³ Na kianla kirikai suai ani mamain ta ingua, na kianla tiu a mamain ta vap malepen ta rul i elaiio na kila vil ato iria.

Kita vil punuk a Ioanes katakai i asing tauia

(Mt 14:1-12; Lk 9:7-9)

¹⁴ Na tulava Erodes kala longong a keve nem ke using a asan ina kilapo malangas pulakai ania. Mang matan kilapo mengen ta Ioanes katakai i asing tauia kala to pok. Tukulai ina kapo atogon a kitmat ke asi vil ani keve nem ke.¹⁵ Na mang matan kipo mengen ta nia nang a Elias. Na mang matan kipo kun antok ta kapo katakai i kus amalangas asukang val keve katakai i kus amalangas ang aino.¹⁶ Sikei Erodes kala longong na kala antok ta, “Ioanes nau natala lam rongok ia, sikei kana kala to pok.”¹⁷ Using Erodes katakai asok asi teng akit ani Ioanes na ki got ia na alakai

ania nei lu i akangbat. Tukulai ina si Erodias, kisngana i tasina Pilipo, using kata lapo osongon ia. ¹⁸ Using Ioanes katapo uli mengen ani Erodias ta, “Parik kapa korong ta ku osongon pok kana aina na tasim.” ¹⁹ Na Erodias kala marala ia na kalapo atogon a vubuk ani ka mat, sikei parik kapa angkoai, ²⁰ using Erodias kapo leng ani Ioanes using kapo nas ta kapo igenen korong na daus kapa. Asukang na kala aiveven aro ia. Katapo mangal kana keve mengen na katapo uli buk longong ania kantanem katapo vinga bungus ania. ²¹ Sikei si mangsikei a taun, Erodias kala vil kana matan angan i ingus ania na kala songo kana keve ainoinoi na keve vap i visvis na keve vap posongan i Galilaia. ²² Na si taun ang a kavulik ang si Erodias kame lapo mika e mataria na Erodias kuvul ve vap lava ang kilapo mangal ia. Au na tulava kala antok a kavulik ang ta, “Man kupo buk ta mang nem ku posong ia na naka alis ua tatana.” ²³ Kala atuvala ta, “Tutuman luai, naka alis ua ta saka nem an man ku aikut ia. Man kupo buk a palpal lava i kag togtogon naka alis ua.” ²⁴ Au, kala soung na kanla sui a rinana ta, “Au, saka nem an kana naka aikut ia?” Na kala antok ia ta, “Vangang i Ioanes.” ²⁵ Na kala sang alak pok na kala antok ta, “Kana palau akorong ku alis iau nei gapai ta vangang i Ioanes katakai i asing tauia.” ²⁶ Na tulava kala vinga makus alava, sikei using katala atuvala tatana, na keve vap lava kipo sinong, asukang na parik kapa angkoai si misag ani sa katala posong ia singina. ²⁷ Asukang a tulava kala asok a ararai bat ta kan luk le na vangang ina. Na kanla lam rongok a ngona nei akangbat, ²⁸ na kamela serei ta vangang ina nei gapai, na kala alis ia si kavulik ang, na kavulik ang kala alis ia si rinana. ²⁹ Na kana keve nat i akalit kila longong na kimela asalak le na pukun ina na kianla amatung ia nei mata i mat.

Iesu kata amasung a petau tavirimok

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Io 6:1-14)

³⁰ Na keve aposel ang kimela serei akuvul pok si Iesu na kimela akus ia ta sa kita vil ia na sa kita akalit tatana. ³¹ Na kala antok iria, “Mi me. Tara pasal akipai papalik ane si ring vauvau asi an ausai tapai.” Using vap miang kitapo pasal angpok pulakai na parik kipa angkoai taun asi ago aro vo angan kapa. ³² Na kila kokos kuli vul na kila pasal ane si mang ring vauvau si an ago papalik. ³³ Sikei vap miang kila arai kinle aniria, na kila sang e selen palau le nei keve rina aongos, na kianla serei aino aniria. ³⁴ Na kanla siang sabonai ani vap duk, na kalapo ngorem iria using kipo asukang ta ri sipsip kovek i vo aiveven aniria. Na kala tutupongai asi kana mengen akalkalit aniria ta keve bil miang. ³⁵ Na kala ngelik na kana keve nat i akalit kimela serei singina na kila antok ia ta, “Ring ke kapo vauvau na kalapo angasungai a vong.” ³⁶ Asok iria taun a mang keve rina asung asi kari an samui ta kari pok asi angan.” ³⁷ Sikei kala antok iria ta, “Nami akorong mi li pok iria.” Na kila sui ta, “Au, kupo buk ani namem an samui pok ta kapkap tavirimok asi kamem alis aniria tatana?” ³⁸ Na kala sui iria ta, “Mipo togon a poisan a saui? Mianla arai tapai.” Na kianla arai tapai na kimela antok ia ta, “Palpalima, na pongua na ien kapa.” ³⁹ Na kala asok iria aongos ta ki sinong si kuvkuvulan si ring ro. ⁴⁰ Na kila sinong angusing si kuvkuvulan. Mang matan si kuvkuvulan i 100 na mang matan si kuvkuvulan i 50. ⁴¹ Na kala luk a palpalima na saui ang na pongua na ien na kala tarak ane metekuku, na kala posong aro ia, le na kala tevetevak a saui ang dong a keve nat ang asi kari lilis aliu ani ri vap tatana. Na kala kun abis ania asukang si ngono ien ang kapa. ⁴² Na riria aongos kila an-

gan na kila masung aro. ⁴³Na kila lukluk akuvul a keve inongos i saui ve ien na kila asiang aduk a 12 na tepe lava tatana. ⁴⁴Na vap tauan ang kita angan, tataot iria katapo 5,000 aongos.

Pasal kuli laman

(Mt 14:22-33; Io 6:15-21)

⁴⁵Akorong palau kala asok kana keve nat i akalit ta ki kokos aputuk aino ane Betsaida na nia asi kana asok suai tapai ani petau ang. ⁴⁶Na kala posong atatang suai tapai aniria na kala kik lak ane kuli putput asi kana an sokotuk. ⁴⁷Na kala sagupgupan, na vul kanlapo ago nei liuan i laman, na nia papalik lak e ring kolo. ⁴⁸Na kala arai ta kipo abis alava si kalip using kipo suak a malu. Si tapading i tangat kala pataun iria na kapo pasal aliu kuli laman, asi kana an liu tul aniria. ⁴⁹Sikei kila arai ania si po pasal kuli laman ang na kila sekpat ta ingua, na kila angaloiai i leng. ⁵⁰Using riria aongos kitala arai ania na kila leng alava. Sikei akorong palau kala mengen iria na kala antok ta, "Akos. Nau palau kana. Mi ago ta leng an." ⁵¹Na kala kokos ve ria na malu ang kala aulei na kipo taping velai ani sugul ⁵²using parik kipa lomlomonai akit ani saui ang kita angan ia. Vangang iria kapo tav tapalas aro.

Iesu kata vil ato ri vap malepen e Genesaret

(Mt 14:34-36)

⁵³Au, kila paputuk luai ane mang palpal na kianla ung alak e Genesaret, na kila rukang. ⁵⁴Na taun ang kila siang, ri vap kila arai kinle ania, ⁵⁵na kila sang ang taliungai taun a matan rina asung na kianla asalak le na mamain ta vap malepen kuli pata taun a rina ang kitala longong ta kapo ago singina. ⁵⁶Na e voi pulakai, si rina lik vo rina lava na mang matan ring katan serei singina, kitapo amatung kari keve vap malepen nei vaia,

na kila sokotuk ia asi kana ainak ani ki sigil na ngising palau i kana vakup. Au na taun ang kian lapo sigil ia, ria aongos kilapo to.

Akalkalit si ri vap lava aino

(Mt 15:1-20)

7 Ri Parisaio kimela serei singina kuvul ve mang matan vap malangas ani saupai le Ierusalem, ²na kila arai ani kana keve nat i akalit si po angan tav sunep kunga aro aino val kapo ro val kari saupai. ³Using ri Parisaio ve ri Iudaia aongos kipo usiusing a akalit si ri vap aino ta man parik kipa sunep aro aino ki ago ta angan an. ⁴Na ki ago kapa ta angan an ani pok kita samui ia nei ring i atos man parik kitapa galui adaus aro aino ia. Na kapo atogon mang matan saupai duk kipo using ia val galui aro ani kap, avubus, gapai, vebe na pata. ⁵Au, na ri Parisaio na vap malangas ani saupai ang kila sui ia ta, "Au kapo sa na kam keve nat i akalit parik kipa using a laulauan si keve tivura na kipo tav sunep aro aino tapai na ki angan?" ⁶Na kala antok iria, "Esias kata kus amalangas aro ta nami na vap kapau, val nei salsalik ta, **Vap ke kipo mamaila anig ta ngururia palau, sikei nei pakangat iria kipo ago avunga luai anig.** ⁷Kipo soturungai kapau palau singig. Na kipo mengen alava ta kari keve lomlomonai palau asukang val kapo akalkalit tutuman. ⁸Mipo lakau na asok tapai si God na milapo kolai ania ta laulauan si ri vap." ⁹Na kala mengen iria, "Mipo katak aro luai asi kami gel ani kana saupai a God na mipo usiusing kami laulauan akorong. ¹⁰Arai, Moses kata antok ta, **Ku mamaila ani tamam ve rinam, na si kapo mengen arikek ani tamana ve rinana, nia asi mat.** ¹¹Sikei nami mipo antok ta man a si kapo antok a tamana ve rinana ta kana keve bil asi pakangai aniria kapo Korban, nang supsupai ina ta

katala alis ia ane si God,¹² e iang mila atakun ia asi kana ago ta abis ani lau ro ani tamana ve rinana.¹³ Sukana, milapo lomom apalau na mengen si God, using mipo teng akit si kami keve sausaupai. Na mang keve bil duk kapa mipo vil ia asukang.”

¹⁴ Na kala songo akuvul pok a ri vap na kala antok iria, “Nami aongos, mi longong iau na mi malangas.¹⁵⁻¹⁶ Nem kapo pasiang nei vinga parik kapa angkoai si vil avisuk ani igenen. Sikei sa kapo soung le neina, nia vanang kapo vil avisuk ia.”¹⁷ Na kala papelek a petau ang ane nei lu na kana keve nat i akalit kila sokotuk ia ta ka atatai amalangas iria ta kankanuai i mengen ke.¹⁸ Na kala antok iria ta, “Nami kapa mipo tav malangas? Sa, parik mipa malangas ta sa kapo pasiang nei vinga parik kapa angkoai si vil avisuk ani igenen? ¹⁹ Using parik kapa pasiang asi kana an ago akit, kapo pasiang ane nei vinga le na kanpo soung suai pok.” Si oring ke katapo mengen amalangas ta mamain ta pok aongos kipo ro asi angan.²⁰ Na kala antok, “Sa kapo soung le neina i igenen, nia vanang kapo vil visuk ia.²¹ Using le nei vinga keve lomlomoni rikek ki serei val panik, ainau, daung,²² putuk osongon, neikitung na mang matan lau rikek. Kapau, asosol, mangal musik, mengen musik, alalakas na nio.²³ Ria aongos na keve lau rikek ke kipo ago nei vinga nang kipo vil avisuk a igenen.”

Lomlomoni si aina le Suropoinikis

(Mt 15:21-28)

²⁴ Au, kala papelek a rina ang na kala pasiang taun a palpal i Turo. Na kanla riuk lak nei mang lu amunai ani ki ago ta arai ania, sikei parik kapa angkoai si ka ago mumun.²⁵ Sikei, mang aina, kana kavulik malanganto rikek katapo aol ia, kala longong ta kapo ago, na sumasuma

palau kamela serei singina na kamela oroturung e ngono kakina.²⁶ Aina ke kapo ainan Elas, na kana rina e palpal Suropoinikis, na kala aikut ia si kana lu suai ani ingua ang pelek kana kavulik.²⁷ Na kala antok ia ta, “Angangan ama-sung aino na ri nat lik using parik kapa ro asi luk ani pok si ri nat lik na apus ani kauvek tatana.”²⁸ Na kala antok ia, “Kapo ro volava, sikei apok ri kauvek neite pata kipo nas ani angan ani inongos i pok si ri nat lik.”²⁹ Na kala antok ia ta, “Using kupo mengen asukang, ku papok. Ingua ang kala papelek kam kavulik.”³⁰ Au kala papok ane nei lu na kanla serei sabonai ani kana kavulik kapo matung kuli pata na ingua ang kala kovek.

Iesu kata vil ato na tapo

³¹ Na kala anguan tadut pelek pok an ani palpal i Turo, na kala palak ane Sidon na kala paliu asi kana an serei si laman tatapulitai, Galilaia, na kapo paliu nei palpal Dekapolis.³² Na kianla songo dong ia ta mang igenen katapo talinga bot na kapo tava ani mengen. Na kila aikut ia ta ka amatung a ngono kungana singina.³³ Na kala songo papalik akipai ania pelek a petau lava ang na kala atung a piupiu i ngono kungana nei ngono talingana na ka kanus na kala sigil a kalkalame ina.³⁴ Na kala tarak alak ane metekuku na kala aus asinong na kala antok na igenen ang ta, “Epata.” Supsupai ina ta “Tavas.”³⁵ Na talingana kala tapalas na kalkalame kudik ang kala ro na kana mengen kala saling aro.³⁶ Na kala sokotakun a vap ang ani ki ago ta akus an tatana. Sikei, kantanem kata atakun amadot iria, kila akuskus alava.³⁷ Na kipo taping alava luai na kipo mengen ta, “Keve bil aongos kapo vil ia kapo vil aro palau iria. Kapo iton a ri tapo asi kari mengen na ki longong korong kapa.”

Iesu kata amasung a petau tavorimok
(Mt 15:32-39)

8 Si pangau i taun ang, mang petau lava kimela serei akuvul pok, na ki-tapo kovek i pok, na kala songo akuvul kana keve nat i akalit na kala antok iria ta, ²“Napo ngorem a petau ke using lenginang kitala ago na potol a taun ve nau, na kipo kovek i pok. ³Man naka asok suai palau aniria velai ani buangan, kianla ngau alava e selen using mang matan iria le ring vunga.” ⁴Na kana keve nat i akalit kila sui ia ta, “Au, tara luk pok e voi aniria? Using a ring ke kapo ring palau.” ⁵Na kala sui iria ta, “Poisan a saui nang mipo atogon ia?” Na kila antok ta, “Limalengua.” ⁶Au na kala asok na petau ang asi kari sinong aongos e vunep, na kala luk a limalengua na saui ang na kala posong ro, na kala tevek ia na kalapo alis ia si kana keve nat i akalit asi kari sasagi ani ri vap tatana, na kilapo lilis a petau ang tatana. ⁷Kitapo atogon a rukun ien lik kapa na kala kun posong ro singina na kala asok iria ta ki kun tavai kapa ania. ⁸Na kila angan na kila masung. Au na kila lukluk akuvul na keve inongos i pok ang na kala serei asukang ta limalengua na tepe duk. ⁹Kitapo asukang ta 4,000 na vap aongos. ¹⁰Na kala asok suai aniria, na kala kokos kuli vul ve kana keve nat i akalit na kila pasal ane palpal Dalmanuta.

Kipo buk ta akanangai
(Mt 16:1-4)

¹¹Na ri Parisaio kimela serei asi kari anggegelai ve nia, na kila asok ia ani ka abis a mangsikei a akanangai le metekuku, asi kari atokngai ania. ¹²Na kala aus asinong na kala antok ta, “Ani sa na polpolokan i taun ke kipo buk a akanangai? Napo mengem atutuman luai animi ta ka kovek luai ta mang akanangai ani polpolokan ke.” ¹³Na kala pa-

pelek iria na kala kokos aputuk kuli vul ane mang palpal.

Yeast si ri Parisaio ve Erodes
(Mt 16:5-12)

¹⁴Kitala lomon taun ani luk saui le. Ring sikei palau katapo sinong kuli vul. ¹⁵Na kala antok akit iria ta, “Mi arai aro na mi aiveven imi pelek a yeast si ri Parisaio na si Erodes kapa.” ¹⁶Na kilapo angmemengenai musik ta, “Tarapo kovek i saui.” ¹⁷Sikei Iesu kalapo malangas ia na kala sui iria ta, “Sa tukulai ina na mipo angmemengenai ta mipo kovek i saui? Sa, parik mipa malangas lak? Mipo kovek i nas lak? Vei vingami kavpo tabat nganing?” ¹⁸Mipo atogon mata sikei mipo tav arai. Mipo atogon talinga kapa sikei mipo tav longong. Sa, parik mipa lomon akit ¹⁹a taun ang nata tevek a palpalima na saui dong a 5,000 na vap ang singina? Poisan a tepe lava mita asiang aduk ia ta inongos i pok?” Na kila antok ia ta, “12.” ²⁰“Au na limalengua na saui ani 4,000 na vap ang, poisan a tepe lava mita asiang aduk ia?” Na kila antok ia ta, “Limalengua.” ²¹Na kala sui iria ta, “Mipo kovek i nas lak?”

Iesu kata vil ato na igenen mata ba e Betsaida

²²Na kianla serei e Betsaida na mang vap kila songo dong ia ta mang igenen ba na kila sokotuk ia ta ka sigil ia. ²³Na kala teng a kungana i ba ang na kala ausingai asung ania pelek a rina. Na kala kanus dong a matana na ka amatung lakat a kungana singina na kala sui ia ta, “Kupo arai korong ta ring bil?” ²⁴Na kala gelegelep na kala antok ta, “Napo arai ani ri vap, sikei kipo bil val ri ei kipo pasal.” ²⁵Na kala amatung pok a kungana e matana, na kala arai akit, kala tapalas a matana na kala ararai aroron luai. ²⁶Na kala asok ia taun kana lu ve-

lai ani kala atakun ia ta, “Ku ago ta an serei an e nei rina.”

**Petero kata mengen
amalangas ta Iesu**

(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

²⁷Na Iesu kala pasal aliu ve kana keve nat i akalit ane si mang keve rina e Kaisareia Pilipo. E nei selen kanlapo sui kana keve nat i akalit ta, “Ri vap kipo kin iau ta nau a si?” ²⁸Na kila antok ia ta, “Ioanes, katakai i asing tauia, na mang matan kipo antok ta Elias, na mang matan ta mangsikei iria mamain ta katakai i kus amalangas.” ²⁹Na kala sui iria ta, “Au, na nami, mipo kin iau ta nau a si?” Na Petero kala ngenget ia ta, “Numai a igenen i akanangai.” ³⁰Na kala sokotakun iria ta ki ago ta antok an ani mangsikei tatana.

**Iesu kapo mengen aino ta ka
mat na ka tadut pok**

(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹Na kalapo mengen i amalmalangasai aniria ta igenen i pukun ka sunguk a keve vilvil akui miang, na ri vap lava na keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri vap malangas ani saupai ki misag ania na ki raung ia, na e mung i potol a taun, ka tadut pok. ³²Na katapo mengen amalangas aroron luai aniria. Na Petero kala songo ia ane ngising na kanlapo tatapokai ania. ³³Sikei kala taval na kala arai ani kana keve nat i akalit na kala tatapokai ani Petero ta, “Pasal e mung ig, Satan. Using parik kupa auai ve lomlomoni si God, sikei kupo auai ve lomlomoni si ri vap.” ³⁴Na kala songo asung ri vap kuvul ve kana keve nat i akalit na kala antok iria ta, “Man a mangsikei kapo buk using anig, ka uli auak suai ani lomlomoni ania pok, na ka asalak kana ngakputuk na ka using iau. ³⁵Using ninia kapo buk aiveven aro-ron ani kana to, ka amun ia. Sikei ninia

kapo amun kana to anig na ani akus ro, ka teng ia. ³⁶Using man a igenen ka atogon a keve bil aongos kuli rina na ka mat, keve bil ang ki saka pakangai ania? ³⁷Arai, tara samui pok kara to ta sa? ³⁸Using man a sikei kapo mumurung anig na ani kag mengen, nei liuan i vap putuk osongon ve bil arikek i taun ke, igenen i pukun kapa ka kun mumurung ania si taun man ka serei pok ta miminaungan i tamana ve mamain ta angelo daus.” ¹Na kala antok iria, “Napo **9** mengen atutuman luai animi ta mang matan kana kipo tung e ke, parik kipa mat tung si ki arai ani kana vainagoan a God kame serei ta kitmat.”

Ararai i pukun i Iesu kala sakol

(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

²Na kala liu tapai a limalesikei a taun na Iesu kala songo le na ri Petero ve Iakovo na Ioanes, ritol papalik, na kala ainoui alak aniritol ane si mangsikei a put lakat. Na kanla sakol e mataritol. ³Na kana maus vo la mang posok luai, tav angkoai ve mangsikei i kuli rina kapo galui vakup asukang. ⁴Na Elias ve Moses kilongla tu aserei na kilongmela angmemengenai ve Iesu. ⁵Na Petero kala antok a Iesu ta, “Kapo ro anira si me ago e ke. Namemtol atung ta potol a ralai, ta sikei anim, na mang sikei ani Moses na ta mang anu ani Elias.” ⁶Using parik kapa nas ta ka saka mengen an, using kitolpo leng arikek. ⁷Na mang kuku kamela apung iria. Na kalinga kala mengen nei kuku, “Kana kag nat ro, napo buk alava ia, mi longong ia.” ⁸Akorong palau na kitola anguan ararai an, na kitola tav arai ani mang si ve ritol, Iesu papalik. ⁹Au na taun kitolapo kik siang pok pelek a kuli put ang, kala atakun iritol ta kitol ago ta antok an ani mang anu ta saka nem an kitoltala arai ania tung si igenen i pukun kala tadut pelek a mat. ¹⁰Asukang a kitola teng akit a men-

gen ke na kitolpo sui angpokpokai aniritol ta supsupai i vuk mengen ke tadut pelek pok ani mat. ¹¹Na kitola sui ia ta, “Au, marai sa na vap malangas ani saupai kipo antok ta Elias kame serei aino tapai?” ¹²Na kala antok iritol ta, “Elias kame serei aino ani kame vil aro na keve bil aongos. Marai sa kita salik ia ta igenen i pukun ka kui alava na ri vap asi kari kirikai ania? ¹³Sikei napo antok imi ta Elias lenginang kata mela serei, na kitapo vil a keve lau rikek e matana si selen ang riria akorong kitapo uruk singina, asukang val mengen i salalik kapo mengen tatana.”

**Iesu kata vil ato na
nat ingua kata aol ia**

(Mt 17:14-20; Lk 9:37-43a)

¹⁴Na kitolanla serei si keve nat i akalit sabonai ani petau lava si po ago kuvul ve ria, na mang keve vap malangas ani saupai kilapo anggegelai ve ria. ¹⁵Na petau ang kila arai ania na kipo taping arikek na kila sang kamakamal ia na ki lulun ia. ¹⁶Na kala sui iria, “Mipo anggegelai kana ta saka nem an ve ria?” ¹⁷Na mangsikei a igenen nei liuan i petau ang kala ngenget ia asukang ke ta, “Katakai i akalit, natame serei singim ta kag nat, using a ingua kapo aol ia na kapo tav mengen. ¹⁸Keve taun, man a ingua ka serei singina, kapo so tatana ane vunep, rere kapo siang e amangana na kapo ngut ngisa, na kapo amadot a pukun ina. Natala sokotuk kam keve nat i akalit asi kari lu suai ania sikei parik kipa angkoai.” ¹⁹Na kala antok iria ta, “Nami na matan polpolokan tav lomlomon. Poisan lak a taun si kag ago ve nami? Poisan lak a taun si kag telan tatami? Sunguk ia ane singig!” ²⁰Au, kila sunguk ia na akorong palau si vuk taun ang ingua ang kala arai ania na kala so angpok pulakai ta nat ang ane

vunep na kapo saul angpok velai ani rere i mat. ²¹Na kala sui a tamana ta, “Poisan a taun kata bil asukang ke?” Na kala antok ia ta, “Le si liklik. ²²Taun miang ingua ke kapo buk raung punuk ania na mang matan taun kapo so tatana ane nei kut na ane nei laman kapa. Man kupo angkoai si pakangai animem, kapo ro, ngorem imem.” ²³Na Iesu kala antok ia ta, “Man kupo angkoai? Keve bil aongos nang kapo angkoai man kupo lomlomon.” ²⁴Akorong palau na tamana i nat ke kala songosongo ta, “Napo lomlomon, ku pakangai ani kag lomlomon using kapo liklik!” ²⁵Na Iesu kala arai ta petau ang kime lapo duk na kala kirikai suai ani ingua ang, “Numai, ingua vil apo ang, ku soung pelek ia! Ku ago luai ta anguan aol an ania!” ²⁶Na kala kup alava na ka anguan so pok an tatana na kala soung pelek ia. Na nat ang kalapo matung val igenen la tapikon. Na amiang iria kilapo antok ta kala mat. ²⁷Sikei Iesu kala teng ia e kungana na kala tadut. ²⁸Au na kala palak nei lu na kana keve nat i akalit kianla sui papalik ia ta, “Sa tukulai ina na parik namemtapa angkoai si lu suai ania?” ²⁹Na kala antok iria ta, “Si sokotuk papalik tarapo angkoai si lu suai ani anu asukang ke.”

**Iesu kata vapongua i mengen
ta ka mat na ka tadut pok**

(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

³⁰Na kila papelek a rina ang na ki paliu e Galilaia. Parik kapa ainak ta ki nas ta kalapo ago e iang, ³¹using kapo buk atatai ani kana keve nat i akalit asukang ke ta, “Igenen i pukun ki alis suai ania e kungaria i ri vap na ki raung ia na e mung i potol a taun ka tadut pok.” ³²Sikei parik kipa malangas ta supsupai i mengen ang, na kipo lolokovo si sui ania tatana.

Si kapo aino?

(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

³³Na kianla serei e Kaparnaum na e nei lu kala sui iria ta, “Mitapo anggege-lai ta sa nang e selen?” ³⁴Sikei parik kipa ngenget ia using kitapo anggege-lai e selen ta si iria kari ainoinoi. ³⁵Na kala sinong na kala songo na 12 na nat i akalit na kala antok iria ta, “Man a igenen kapo buk asi kana ainoinoi, ka igenen palau, na ka asosokai si ri vap.” ³⁶Na kala songo na mang nat lik na ka atung ia nei liuan iria na ka sovai ia na kala antok iria ta, ³⁷“Si kapo ainak ani sikei a nat lik asukang ke si asan ig, e iang kapo ainak anig. Na si kapo ainak anig, parik kapa ainak anig, sikei kapo ainak ani vo asok ang anig.”

Si kapo tav tubat anira kapo tung ve tara

(Lk 9:49-50)

³⁸Na Ioanes kala antok ia ta, “Katakai i akalit, namemta arai ani mang igenen katapo kirikai suai ani ingua si asan im, sikei namemta atakun ia using parik kapa mangsikei ira.” ³⁹Sikei Iesu kala antok iria ta, “Mi ago ta atakun an ania. Arai, man a mangsikei kapo vil a bil i vil-vil ataping si asan ig, parik kapa angkoai si mengen arikek sumasuma anig, ⁴⁰using man a si kapo tav tubat anira, kapo tung ve tara nang. ⁴¹Using napo mengen atutuman luai animi ta man a si ka alis imi ta men laman asi inum, using miposunguk a asan i igenen i akanangai, tutuman luai parik kapa angkoai si ngau kap ani kana seupok.

Uak si lau rikek

(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

⁴²Man a si ka asavang a sikei i keve nat lik ke, ka pen ro ania man ki pala a iat maiten e ngona na ki asuai ania nei laman. ⁴³⁻⁴⁴Man a mang palpal kungam

katala vil ua si uak si lau rikek, ku li tok suai ania. Kapo ro ta ku palak si to asikei ta sikei a pal kunga palau, vei la asuai anim ve ngono kungam aongos nei kut lava i saupai, si kut ang kapo ni asikei. ⁴⁵⁻⁴⁶Na man a mang palpal kakim katala vil ua si uak si lau arikek, ku lam putuk suai ania. Kapo ro ta ku palak si to asikei ta sikei a pal kak palau, vei la asuai anim ve ngono kakim aongos nei kut lava i saupai. ⁴⁷Na man a mang palpal matam katala vil ua si uak si lau rikek, ku ruvel suai ania. Kapo ro ta ku palak nei vainagoan si God ta sikei a palpal mata palau, ani ki asuai anim ve ngono matam aongos nei kut lava i saupai, ⁴⁸si ring ang ri kanipa ki se asikei a pukun iria singina na kut ang parik kapa angkoai si mat singina. ⁴⁹Arai, ri vap aongos, kut ka ni adaus iria val makasim. ⁵⁰Makasim kapo bil ro. Au na man a makasim kala tamus a namin ina, mi saka vil anaminan an pok ania? Kapo ro ta makasim ka ago singimi na mi ago kuvul si marip.”

Lau i putuk osongon

(Mt 19:1-12)

10Na kala papelek a ring ang ane palpal Iudaia na kala paputuk a sung ang Iordanes. Na petau lava kimela serei pok singina na kala akalit iria val kapo uli vil ania. ²Na mang matan Parisaio kitapo buk atokngai ania na kila sui ia ta, “Au si kara saupai kana kapo ainak ani tauan asi kana asuai ani kana aina?” ³Na kala sui pok iria ta, “Moses kata alis imi ta saka saupai an?” ⁴Na kila antok ia ta, “Moses kata ainak ani tauan ka salik kana mengen i misag, le na ka asuai ania.” ⁵Sikei Iesu kala antok iria ta, “Using a vingami katapo kitmat, na kata alis imi ta saupai ang, ⁶sikei le kabang le si taun i asisinong God kata asinong iria tauan na aina, ⁷nang tukulai ina tauan ka papelek a tamana ve rinana na kame ago kuvul ve kana aina, ⁸na

kilongla sikei palau a pukun. Sukana vang, parik kilonglapa anguan pongua an, kilonglapo sikei. ⁹Asukang a sa na God katala pala kuvul ia, ka ago ta mangsikei ka luang ia.” ¹⁰Au, nei lu na kana keve nat i akalit kianla susuiai ania ta keve nem ang. ¹¹Na kala antok iria ta, “Man a mangsikei katala kamus si kana aina na kanla osongon ta mang anu, sukana kapo abis a lau rikek taun ia. ¹²Na man a aina katala kamus si kana tauan na kanla osongon ta mang anu, sukana kapo abis a lau rikek.”

**Iesu kapo amatung kunga
si ri nat kavulik lik**

(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

¹³Na kimela serei ve ri nat kavulik lik taun ia ani kame amatung kunga singiria, na kana keve nat i akalit kimela marala suak iria. ¹⁴Na Iesu kala arai ani oring ke, kala marala na kala antok iria ta, “Mi lomon suai ani ri nat lik ane singig. Ago ta atakun an aniria, using a matan vap val ria, kakaria vang na sinsinongan si kana vainagoan a God. ¹⁵Napo mengen atutuman imi ta man a sikei parik kapa ainak val nat lik ani kana vainagoan a God, parik luai kapa palak.” ¹⁶Na kala vongok iria na ka amatung lakat a kungana si siksikei iria na kala poso atauia iria.

Igenen tauia

(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)

¹⁷Na kalapo tutapong pok kana pas-pasal, na mang igenen kala sang taun ia na kamela sovusulai singina na kala sui ia ta, “Katakai i akalit ro, sa naka vil ia ani kakag a to asikei?” ¹⁸Na Iesu kala antok ia ta, “Sa tukulai ina na kupo kin iau ta napo ro? Using God papalik nia kapo ro. ¹⁹Kupo malangas a keve asok tapai ang ta **Ku ago ta daung an, ku ago ta putuk osongon an, ku ago ta ainau an, ku ago ta posposo akapau**

an mete saupai, ku ago ta kapau an asi luk palau ani bil si mangsikei, **ku ma-maila aro ani tamam ve rinam.”** ²⁰Na kala antok ia ta, “Katakai i akalit, riria aongos nata using arukup iria le si taun natapo liklik lak tung kana.” ²¹Na Iesu kala arai velai vinga ro ania na kala antok ia ta, “Mangsikei a bil lak kupo inongos asi kam abis ania asukang ke. Ku pasal na ku an atos ta kam keve togtogon, na ku alis ani ri vap logo, ani kakam a togtogon roron metekuku. Na kume using iau.” ²²Taun kala longong a mengen ang na nono kala dai velai ni makus lava na kala pasal akipai, using kapo igenen duk ta togtogon.

²³Na Iesu kala taval taun kana keve nat i akalit na kala antok iria ta, “Vola kitmat luai ani igenen tauia si palak nei kana vainagoan a God.” ²⁴Na keve nat ang kila taping ani kana mengen. Sikei Iesu kala anguan mengen an ta, “Kag inatus, kapo kitmat luai asi palak nei kana vainagoan a God! ²⁵Palak ang si igenen tauia ane nei vainagoan ang si God, ka kitmat luai ani papalakan si kamel nei malang i sangum.” ²⁶Na kilapo taping alava luai, na kipo sui angpokpokai aniria ta, “Au, man kapo asukang, si ka angkoai si sapang?” ²⁷Na Iesu kala tun iria na kala antok ta, “Ani ri vap kapo kitmat, sikei ani God, kapo remrem, using keve bil aongos God kapo angkoai si vil ania.” ²⁸Na Petero kalapo mengen ia ta, “Arai, namemtala papelek a keve bil aongos asi kamem using anim.” ²⁹Na Iesu kala antok ta, “Napo antok atutuman imi ta man a si ka papelek kana rina, na keve tasina, tauna, rinana, tamana, kana inatus vo kana keve matang, si asan ig vo si asan i akus ro, ³⁰tutuman luai ka luk pok lak a tauia tavirimok luai i keve rina, tasina, tauna, rinana, kana inatus, na kana keve matang si to ke, na ka luk kapa na vil-vil akui, na si to e mung ka teng a to

asikei. ³¹ Sikei vap miang kitapo aino, kime aimung, na riria kitapo aimung, ki an aino.”

Iesu kata vapolol i mengen ta ka mat na ka tadut pok

(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

³² Na kilapo paspasal e selen alak ane Ierusalem, na Iesu kapo lili ainoai aniria, na kipo lomlomoni amiang, na vap po aimung ang kipo leng. Na kala anguan songo an ani 12 na nat ane ngising na kala atatai iria ta keve nem ang ka serei lak singina. ³³ “Arai, taralapo palak vang ane Ierusalem, na kian alis suai ani igenen i pukun taun a keve ainoinoai si ri katakai i sula na keve vap malangas ani saupai, na kian alis saupai ani kan mat, na ki lis ia e kungaria i ri vap i ngising, ³⁴ na ki kurek ia, ki kanus ia, ki sasaup ia na kian raung punuk ia. Na e mung i potol a taun ka tadut pok.”

Sokotuk si ri Iakovo ve Ioanes

(Mt 20:20-28)

³⁵ Na ri Iakovo ve Ioanes, ngono nat ang si Sebedai, kilongmela antok ia ta, “Katakai i akalit, mang bil namemlongpo buk ua ta ku abis ia animemlong.” ³⁶ Na kala sui irilong ta, “Saka nem an milongpo buk ia ani naka abis ia?” ³⁷ Na kilongla antok ia ta, “Ku ainak animemlong ta mangsikei kan sinong si kam palso na mang anu si kam palkais nei kam miminaungan i sinsinongan.” ³⁸ Na Iesu kala antok irilong ta, “Parik milongpa nas a sa milongpo aikut ia. Sa, milongpo angkoai si inum si kavi ke napo usausa asi kag inum singina? Sa, milongpo usausa si luk ani asing tauia ke napo usausa si luk ania?” ³⁹ Na kilongla antok ia ta, “Namemlongpo angkoai.” Na Iesu kala antok irilong ta, “Kavi ke naka inum singina, milong inum kapa singina, na asing tauia ke naka luk ia, milong luk ia, ⁴⁰ sikei si sinong si kag

palso vo palkais, parik vang kapa kakag si kag posong singina. Ngono palpal ang kapo kakaria, riria kitala itoiton ia aniria.” ⁴¹ Au, mang sangauli na nat ang kila longong a bil ke, na kilapo songag ani ri Iakovo ve Ioanes. ⁴² Na Iesu kala songo akuvul iria na kala antok iria ta, “Mipo nas a ri vap i ngising, kari keve vap vo sausaupai kipo aunai lakat aniria. Na kari keve vap asanan kipo aunai sausaupai aniria. ⁴³ Sikei parik kapa ro ta ka asukang singimi. Sikei si man a si kapo buk ani ka laba singimi, kapo ro ani ka serei a asosokai singimi aongos. ⁴⁴ Na si kapo buk tu ainoinoai animi ka auak ia ani ka asosokai e keve imi aongos. ⁴⁵ Using a igenen i pukun kata serei parik asi kari me asosokai singina, sikei asi kana me asosokai singiria, na asi kana me mat bat ani vap miang na asukang ka samui apok iria.”

Iesu kata vil ato na Bartimaio

(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

⁴⁶ Na kianla serei e Ieriko. Na taun ang kalapo papelek a Ieriko ve kana keve nat i akalit kuvul ve mang petau lava, Bartimaio, tamana ta Timaio, mangsikei a igenen ba na katapo uli aikut papakangai, katapo sinong ngere selen. ⁴⁷ Na kala longong ta Iesu le Nasaret, na kala songo alava ta, “Iesu, nat i David, ku ngorem iau!” ⁴⁸ Na vap miang kilapo atakun ia ani ka ago ta mengen an. Sikei kala songosongo alava luai ta, “Nat i David, ku ngorem iau!” ⁴⁹ Na Iesu kamela tung na kala antok ta, “Mi songo ia.” Na kila songo na igenen mata ba ang, velai ani ki antok ia ta, “Ku uruk. Tapasuk, kapo songo nang ua.” ⁵⁰ Na kala kiang suai ani kana vakup i po apupung, ka laos atung na kala pataun a Iesu. ⁵¹ Na Iesu kala sui ia ta, “Kupo buk ani naka vil sa anim?” Na ba ang kala antok ia ta, “Raboni, napo buk asi kag mata arai.” ⁵² Na Iesu kala antok ia

ta, “Ku pasal. Kam lomlomon kataka vil ato ua.” Akorong palau kala ararai aro na kala using ia e selen.

Iesu kata palak val tulava nei Ierusalem

(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Io 12:12-19)

11 Na kian lapo pasal angasungai i Ierusalem, asi an serei e Betpage na Betania, si mulang ang Elaio, na kala asok a pongua i kana keve nat i akalit ane no, ²velai ani mengen anirilong ta, “Milong pasal taun a rina suke e no, na man milonganla palak, milong sabonai ani dongki tanginang kita pala ia, na parik lak ta mang anu katapa kokos singina. Milong kunis ia na milong tak ia ane ke. ³Man a sikei ka sui imilong ta milongpo vil ia ani sa, milong antok ta Volava kapo inongos taun ia na ka alis suai sumasuma pok ania.” ⁴Au, kilongla pasal na kilonganla sabonai ani dongki tanginang ang ngere selen kita pala akit ia si takaman i mang lu. Na kilongla luang ia ⁵na vap po tung asung ang kila sui irilong ta, “Au, sa na milongpo luang suai ani dongki tanginang ang?” ⁶Na kilongla ngenget val kana atatai a Iesu, na kila ainak anirilong. ⁷Na kilongla tak a dongki tanginang ke taun a Iesu na kilong amatung lakat karilong keve vakup i po apupung kuluna na kala gon lakat kuluna. ⁸Na vap duk kila kun veveles ani kari keve vakup i po apupung e nei selen na mang matan kipo veveles pan i ei le nei uten. ⁹Na vap po aino ang kuvul ve ria e mung kipo songosongo asukang ke, “**Alatun! Atautauia ane si vopo serei ke ta asan i Volava.** ¹⁰Atautauia ane si vainagoan vopo serei ke si tivura David. **Alatun** ane pangkul luai!” ¹¹Na kala serei e Ierusalem na kanla palak nei rina i atailai. Na taun ang kala ararai aongos e iang, using kalapo ngelik, kala soung

suai pok ane Betania ve kana sangauli na pongua na nat i akalit.

Iesu kata amese na iei

(Mt 21:18-19)

¹²Si taun using ina, kilapo papok le Betania na kalapo buk angan, ¹³na kala arai ani mangsikei a suke kapo tung avunga na kapo urung. Na kala pasal taun ia asi kana an ngumut ta ring uai, sikei kanla arai ta kapo kovek, kapo papanan palau, using parik lak kapa inuai. ¹⁴Na kala antok ia ta, “Le kana na asikei ka kovek ta sikei ka angan a uaim!” Na kana keve nat i akalit kipo longong ia.

Iesu kata vil adaus na rina i atailai

(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Io 2:13-22)

¹⁵Na kianla serei e Ierusalem, na kala palak nei rina i atailai na kanlapo lu asoung a vap po samui na asesel ang nei rina i atailai. Ka ul aturung a keve pata singiria kipo sakol kapkap, na keve sinsinongan singiria kipo atos ta ri uk. ¹⁶Na ka atakun iria ani ki ago ta asalak an ani kari usausan alak ane nei rina i atailai. ¹⁷Na kala vil akalit aniria velai ani mengen ta, “Sa, parik kitapa salik ia ta, **Kag lu kapo lu si sokotuk ta mamain ta matan vap aongos?** Sikei kana milapo pokai ania asi kana bil val vakil si ri vap tainau.” ¹⁸Na keve ainoinoai si ri katakai i sula kuvul ve ri vap malangas ani saupai kila longong a nem ke na kila gule selen ani ki raung suai ania, using kipo leng ania using vap duk kipo mangal kana akalkalit. ¹⁹Au, tenei ngelik vong kila soung pelek a rina.

Luk malangas le si iei mak

(Mt 21:20-22)

²⁰Na taun kilapo paliu vauk e selen, na kila arai ani ei ang kala mak aongos tung si mis ina. ²¹Na Petero kala lomlomonai pok na kala antok ia ta, “Katakai i akalit, ku arai ani ei suke kuta

varas ia, kala mak aongos.”²² Na Iesu kala polpol ta, “Mi lomlomon ta God.²³ Napo antok atutuman imi ta man a si ka asok a mulang ke ta, ‘Ku tapasuk na kuan asuai anim nei laman!’ na parik kapa sugul e lomlomonai ina, sikei kapo lomlomon ta sa kataka kin ia ka serei, ka asukang palau.”²⁴ Asukang a napo antok imi ta man mi sokotuk a mangsikei a nem na mipo lomlomon akit ta mi atogon ia asukang, tutuman, mi luk ia.²⁵⁻²⁶ Man mipo tung asi sokotuk, mi lomom suai ani lau rikek si mang sikei, ani tamam e metekuku ka kun lomom suai ani kami keve lau rikek.”

Kipo sui a Iesu ta kana ro asi abis

(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Na kianla serei pok e Ierusalem, na kanlapo pasal nei rina i atailai na keve ainoinoai si ri katakai i sula, na vap malangas ani saupai kuvul ve ri vap lava kimela serei singina,²⁸ na kila sui ia ta, “Si saka ro an kana kupo abis a keve abis ke? Si kata alis ua ta ro asi abis ania?”²⁹ Na Iesu kala antok iria ta, “Naka sui imi ta mang susui, na man mila polpol aro ia, nau naka antok imi ta kag saka ro an asi abis ani keve abis ke.”³⁰ Ioanes si kana asing tauia, kata luk a ro ang le metekuku vo le si ri vap? Mi ngenget iau.”³¹ Na kilapo anggegelai ta, “Man tara antok ta le metekuku, kala sui ira ta sa tukulai ina parik taratapa lomlomon tatana.”³² Sikei, parik kapa kun ro si antok ta le si ri vap.” Kipo leng ani ri vap using ri vap aongos kipo lomom ia ta Ioanes katapo katakai i kus amalangas tutuman.³³ Asukang na kila polpol a Iesu ta, “Parik namempa nas.” Na Iesu kala antok iria ta, “Nau kapa, parik napa kun antok animi ta saka ro an kana napo abis a keve abis ke tatana.”

Kankanuai i mengen ani vap rikek aiveven matang

(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

12 Na kala mengen singiria si kankanuai i mengen asukang ke, “Mangsikei a igenen kata sukal kana matang vaen na kala omo alulitania na kala atu ring asi kokomeng ani uai, na kala abis a lu lakat ipo araribat, na kala alis tapai ani matang ke si mang keve vap aiveven matang, na kala pasal akipai ane si mang rina.”² Na si taun i kopkapos kala asok a mang asosokai taun a vap po aiveven matang ang ani kan luk ta palpal uai i kana matang.³ Na kianla teng akit ia, ki vis arikek ia na kila asok suai palau pok ania.⁴ Na kala anguan asok pok an ani kana mang asosokai na kianla tangai ia e vangang ina na ki vil amese ia.⁵ Na kala asok a mangsikei na kianla ngapunuk ia. Na ninia palau a lau ang kita vil ia si mang keve asosokai duk ang asukang palau. Kita vis a mang matan na ki raung a mang matan.⁶ Au, kapo atogon a sikei a nat aoleman, kana nat akorong, na e mung luai kala asok ia taun a vap ang nei matang using kapo lomom ia ta, ‘Ki mamaila ani kag nat.’⁷ Sikei, vap aiveven matang ang kila angtokai ta, ‘Arai ta votauk i togtogon iles. Akos, tara me vil punuk ia ani kakara na togtogon ang.’⁸ Au kila teng akit ia, ki ngapunuk ia na ki asuai akipai ania pelek a matang ang.⁹ Au vo tauk i matang ang ka abis sa? Ka serei na ka vil punuk suai luai ani keve vap po aiveven matang ang na ka alis a matang ang si mang vap petekai.¹⁰ Sa, parik kana mitapa tataot a vuk mengen ke nei salsalik? **Iat ke ri katakai i abis lu kita kilis ia, kana kala serei a iat talupus luai.**¹¹ Bil ke, Volava kata asereiai ania, vola miminaungan luai e matara.”

¹²Na kilapo buk teng akit ania using kilapo nas ta kapo mengen atokngai nang aniria. Sikei kipo leng ani vap po duk ang, na kila atolongon ia na kila pasal suai.

Samui takis ane si Kaisar

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³Na kila asok a mang matan Pari-saio kuvul ve mang matan i petau ang si Erodos asi kari an teng akit ania si kana mengen. ¹⁴Na kianla serei singina na kila antok ia ta, “Katakai i akalit, namempo malangas ta kupo igenen atutuman na parik kupa tarakai ani mangsikei using ri vap kipo angkokoai palau e matam. Na kupo akalit atutuman ta selen si God. Sa, kapo korong ani tara samui takis ane si Kaisar, vo parik? ¹⁵Tara samui ia vo tara ago?” Na lenginang kala nas kari kapau na kala antok iria ta, “Marai sa mipo buk atokngai anig? Me ta ring kapkap ane ke. Name arai.” ¹⁶Na kila luk dong ia, na kala sui iria ta, “Au, nona i si kana? Na asan i si kana?” Na kila antok ia ta, “Ke Kaisar.” ¹⁷Au na Iesu kala antok iria ta, “Mi alis a Kaisar ta sa ke Kaisar, na mi alis a God ta sa ke God.” Na kila sugul alava ia.

Susui i tadut pok

(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸Na ri Sadukaio kimela serei singina, kipo agel suai ani tadut pok, na kila sui ia ta, ¹⁹“Katakai i akalit, Moses kata salik ia anira ta **man a igenen ka mat pelek kana aina kovek i inatus, tasina ka osongon pok ia asi kana aumata nat ani tasina.** ²⁰Katapo atogon a limalengua na angtasimal, anu tuan kata osongon kana aina na kala mat pelek ia kovek i nat. ²¹Asukang si anu tasin kala kun osongon ania na kala kun mat kovek i nat, na asukang si vapotol ina. ²²Na limalengua na angtasimal ang kita kovek i nat. Na e mung luai aina ang kala kun mat

kapu. ²³Si taun i tadut pok, ke si iria ta aina ke? Using a limalengua na angtasimal kita osongon tatana.” ²⁴Na Iesu kala antok iria ta, “Arai, mipo lok singina using parik mipa nas a mengen i nei salalik na parik kapu mipa malangas kana kitmat a God. ²⁵Using si to e mung ri vap parik kipa angosongon, parik. Kian bil val ri angelo metekuku. ²⁶Au, na ani tadut pok si ri vap mat, vei parik lak nganing mipa taot nei buk si Moses ani ei ang katapo ni? God kata antok ia ta, **Nau a God si Abaram, God si Isak, na God si Iakov.** ²⁷Parik kapu God si ri vap mat, sikei singiria kipo to. Kami lomlomonai kapo lok luai.”

Saka asok tapai an kapo lavlabat?

(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

²⁸Na mangsikei i vap po malangas ani saupai kamela serei. Katapo longong iria si po anggegelai, na kala arai ta kata lapo polpol aro luai aniria, asukang a kamela sui ia ta, “Si i keve asok tapai kapo mamaiten lava?” ²⁹Na Iesu kala ngenget ta, “Ainoai ina ta, **Mi longong, ri Israel! Volava kara God kapo sikei palau. Kapo kovek ta mang Volava.** ³⁰**Ku atogon aongos a Volava kam God, ta vingam aongos, na malanganto im aongos,** na lomlomon im aongos, **na kitmat im aongos.** ³¹Na vapongua asukang ke, **Ku vinga ro taun a tungam val kupo vinga ro taun pok ua.** Kapo kovek ta mang asok tapai kapo mamaiten ani pongua ke.” ³²Na igenen malangas ani saupai ang kala antok ia ta, “Kala ro luai, katakai i akalit, kutala polpol aro ta **kapo sikei palau, na kapo kovek ta mang sikei,** ³³na asi **kara atogon ania ta vingara aongos na lomlomon ira aongos na kitmat ira aongos,** na asi **kara vinga ro taun ani tungara val tarapo vinga ro taun pok ira.** Na kapo mamaiten luai asi longong ani ngono asok tapai ke ani tara alis a

God ta alilis kita sula ia na mang matan alilis kapa.”³⁴ Na Iesu kala arai ta kapo polpol velai ani masam, na kala antok ia ta, “Parik kupa ago avunga ani kana vainagoan a God.” Na le si vuk pangau ke riria aongos kilapo lolokovo luai ani sui ania ta mangsikei a susui.

Igenen i akanangai, tamana ta si?

(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

³⁵Na Iesu katapo vil akalit nei rina i atailai na kalapo mengen asukang ke, “Kapo saka bil an na ri vap malangas ani saupai kipo mengen ta igenen i akanangai kapo nat i David? ³⁶David akorong si Malanganto Gogoai kata posong ta, **Volava kata antok kag Volava ta ku sinong si palso ig, tung si naka vil a vap po petau ang anim asi kari ago neite ngono kakim.** ³⁷David akorong kapo kin ia ta Volava. Asukang a kapo saka angkoai an si kin ania ta kapo nat ina?” Na petau lava ang kitapo longong ia, vap la uruk ani kana mengen.

Iesu kapo porot ri vap malangas ani saupai marai kari lok

(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)

³⁸Na si kana akalkalit katapo mengen iria asukang ke ta, “Mi aiveven si ri vap malangas ani saupai. Kipo buk pasal pulakai ta maus roron na kipo buk ri vap ki posong aro singiria nei keve ring i atos, ³⁹na kipo pigpig ta keve sinsinongan lava nei lu i kivung na keve oring mamaila si keve matan angan. ⁴⁰Kipo tainau kari keve lu ri mainang, na kipo kapau ta posong ani keve sokotuk vungavunga. Kari amiming ka tavirimok luai.”

Alilis si mainang

(Lk 21:1-4)

⁴¹Na kapo sinong asung i asisiang ipo asia alilis na kapo tun ri vap si po asiang kapkap. Vap tauia duk kimepo

kun asiang ani kari keve alilis lava. ⁴²Na mangsikei a mainang logo kamela asiang kana pongua na vuk kapkap lik luai. ⁴³Au, kala songo akuvul kana keve nat i akalit na kala antok iria ta, “Napo mengen atutuman imi ta mainang logo ke kata la asiang alava luai ani vap aongos ke kipo asiang kari keve kapkap, ⁴⁴using riria kitala luk tapong le si kari togtogon i kari tauia na kila alis, sikei ninia, le si kana logo luai, kata la alis asip ta sa katapo angkoai si kana to aongos.”

Rina i atailai kime galang ia

(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

13 Na si taun kalapo soung pelek a nei rina i atailai mang sikei i kana keve nat i akalit kala antok ia ta, “Katakai i akalit, ku arai ani keve at lava si keve lu roron suke.” ²Na Iesu kala antok ia ta, “Kupo arai ani keve lu lava ke? Ka serei lak a taun na ka kovek luai i ngoto roron. Kime galang aongos ia.”

Tutapongai i mamaiten

(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

³Na kanlapo ago kuli mulang ang Elaio, ararai aputuk taun ani rina i atailai. Na Petero, Iakovo, Ioanes na Andereas, ria papalik ve nia, na kila sokotuk ia ta, ⁴“Ku antok imem, angisan a keve bil ke ki serei? Na saka akanangai an i taun i kari serei atutuman?” ⁵Na Iesu kalapo atatai iria asukang ke, “Mi aiveven, vei mangsikei nganing ka kapau imi. ⁶Vap miang ki serei na ki posong pok iria ta asan ig na ki antok ta ‘Nau kana ninia,’ na ki kapau a vap duk. ⁷Na man mi longong ta kalapo atogon visvis vo kalapo angasungai a visvis, mi ago ta leng an using a keve bil ke ki serei, sikei akamusai ina lak, parik. ⁸Using mang palpal vap ka tapasuk na ka angvis ve mang palpal vap, na mang vainagoan ka angvis ve mang vainagoan. Na mimo ka serei si mang keve rina,

na ka atogon a keve buk angan lava. Keve nem ke kapo tutapongai palau i kui. ⁹Mi aiveven aro imi, using ki teng akit imi lak taun a saupai. Ki ngamis imi e nei keve lu i kivung. Mian tung mete ri ainoinoai na ri tulava marai ig, asi kami akuskus atutuman e mataria. ¹⁰Na akus ro, mamain ta patvap aongos ki luk aino ia. ¹¹Man ki teng akit imi, na ki alis suai animi taun a saupai, mi ago ta urui an ta mi an saka mengen an, sikei mian mengen ta mengen ang mi luk ia si vuk taun ang. Using parik ta nami mianpa mengen, Malanganto Gogoai ka mengen. ¹²Igenen ka alis suai ani tasina asi an raung ania. Inatus kapa ki puka si tamaria si lau ke. Na ri tamaria ve rinaria kapa, ki kun mat si kari inatus. ¹³Na ri vap aongos ki mirik animi marai asan ig, sikei man a si ka tung akit tung si akamusai ina, ka sapang.

Taun rikek luai

(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴Taun mi arai ani bil vopo nau varas ani God na kapo goeng rina, ki atung ia si ring ang kapo atogon tubat singina, vopo taot a mengen ke, ka lomlomonai aro ania, si taun ang ria kipo ago e Iudaia kapo ro ki sip taun a keve mulang. ¹⁵Ninia kapo ago e komo i lu, ka ago ta riuk lak pok an taun ani kana togtogon. ¹⁶Na ninia kapo ago e matang kapo ro ka ago ta papok an ane rina si an luk ani kana vakup. ¹⁷Pua ta ri aina vinga na riria kipo atutus popo si taun ang! ¹⁸Mi sokotuk ani nem rikek ang ka ago ta serei an si taun livus. ¹⁹Using si taun ang ka atogon a mamaiten tavirimok, na kapo laba ani keve mamaiten le si tutapong i kuli rina ke God kata asinong ia, tung si taun ke na aimung kapa. ²⁰Na man a Volava parik kapa vil akudik a taun ang, ka kovek luai ta sikei e kuli

rina ka sapang. Sikei using kana vap i la songo, asukang a ka vil akudik ia. ²¹Si taun ang man a mangsikei ka antok imi ta, 'Mi arai, igenen i akanangai kana!' vo 'Nia sukana ia!' mi ago ta lomlomon an tatana, ²²using a mang matan igenen i akanangai na katakai i kus amalangas kapau ki me serei. Ki me serei na ki vil a keve akanangai na keve bil i vilvil ataping asi kari me atokngai asi ausingai alok ani kana vap i songo na God. ²³Mi aiveven! Natala atai usausa imi aino ta saka keve bil an ki serei lak.

Serei pok si igenen i pukun

(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²⁴Sikei si taun ang, e mung i mamaiten lava ang, makarap ka vong gup, na ulen parik kapa anguan mang an, ²⁵na ri kalto ki uak asiang le metekuku, na keve kitmat e metekuku ki mimo. ²⁶Na si taun ang ki arai ani **igenen i pukun ka serei kuli kuku** ta kitmat lava na miminaungan. ²⁷Na ka asok kana mamain ta angelo ani kian songo akuvul aongos kana vap i la songo, riria kipo ago si keve palpal aongos i kuli rina na metekuku.

Luk malangas le si iei

(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

²⁸Mi luk malangas si laulauan i ri suke. Man kala urung atanginang, mila kinle ta taun sinang roron kalapo angasungai. ²⁹Na asukang kapa, man mila arai ani keve nem ke kala serei, mila malangas ta kalapo angasungai luai e mete takaman palau ani ka serei. ³⁰Napo antok atutuman imi, kana na matan polpolokan i taun ke parik kipa mat suai aino ani keve bil ke kila serei. ³¹Metekuku na kuli rina ka tamus suai, sikei kag mengen parik kapa angkoai luai si tamus.

Kapo kovek i si kapo nas a taun

(Mt 24:36-44)

³² Pangau i taun vo vuk taun ina, kapo kovek i mangsikei kapo nas ia. Ri angelo i metekuku na kana nat parik kipa nas, sikei tamana papalik kapo nas. ³³ Mi aiveven na mi usausa, using parik mipa malangas ta angisan na taun ang ka serei. ³⁴ Kapo asukang val igenen kata usausa asi kana pasal ane ring vunga. Taun ang kalapo buk pasal pelek ani kana rina, kala asok kana keve asosokai ani ki aiveven kana keve bil na kala lis iria siksikei ta kana keve abis, na kala asok a katakai i aiveven takaman asi kana ararai bat. ³⁵ Asukang a mi aiveven, using parik mipa nas ta saka taun an na vo tauk i lu kame serei pok singina, si ngelik sagup, vo si liuan i vong, vo si no i tangat lik, vo si makarap kalapo sanglak. ³⁶ Vei nganing kame serei ataping na kala arai ta mipo rodot. ³⁷ Sa kana napo mengen imi tatana, animi aongos ta mi aiveven!”

Lilimukai si vil punuk ani Iesu

(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Io 11:45-53)

14 Au, kalapo pongua na taun lak e no ani Liuluai, nang a matan angan i saui i tav tol. Na keve ainoinoai si ri katakai i sula ve ri vap malangas ani saupai kime lapo gule selen asi kong mumun ania na ki vil punuk ia. ² Using kitapo antok ta si taun i matan angan ka ago vei nganing ri vap ki visvis.

Aina kata amaus a pukun i Iesu

(Mt 26:6-13; Io 12:1-8)

³ Si taun ang kalapo ago e Betania nei lu si Simon vo tapak ke, na katapo angan, na mangsikei a aina kamela serei, na katapo teng a ese laman sain roron luai na kapo samui lava luai kapa. Na kala putuk a ese ang na kala tiuai ani rul sain ro ang e patuna. ⁴ Na mang

matan vap e iang kilapo songag na kipo angusuiai asukang ke ta, “Sa tukulai ina na kipo amun palau a rul sain roron ke? ⁵ Using man kita atos tatana, oro kila luk a 300 na kang alak na ki alis ri vap logo tatana.” Na kila ki ia. ⁶ Sikei Iesu kala antok iria ta, “Atalipai ania! Marai sa mipo mengen arikek ania? Kana kapo abis a mangsikei a bil roron luai anig. ⁷ Arai, mi uli ago lak ve ri vap logo, na mipo uli atogon taun asi pakangai aniria. Sikei nau parik napa uli ago ve nami. ⁸ Katala abis a sa kapo angkoai singina. Katala tiu a pukun ig ta rul sain ro usausa iau ani mo. ⁹ Napo antok atutuman imi ta si saka ring an kuli rina ki akusku ta akus ro, akusku kapa i sa na aina ke kata abis ia ki kun akusku kapa tatana asi runrungai ania.”

Iudas kata ainak ani ka alis suai ani Iesu

(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Na si taun ang Iudas Iskariot, sikei iria i 12 na nat i akalit, kanla serei si keve ainoinoai si ri katakai i sula, using kapo buk alis suai ania e kungaria. ¹¹ Na vap la uruk si po longong ani mengen ang, na kila palapalatung ve nia ta ki samui ia. Na kalapo gusgus ta saka pangau an kapo kalakala si alis suai ania e kungaria.

Angan i Liuluai ve kana keve nat i akalit

(Mt 26:17-25; Lk 22:7-14,21-23; Io 13:21-30)

¹² Si ainoai i taun i saui i tav tol, taun ang kipo raung a natnat i sipsip singina, kana keve nat i akalit kila sui ia ta, “Nei a ring ang kupo buk ani namem an itoiton anim singina si angan ani Liuluai?” ¹³ Na kala asok a pongua i kana keve nat i akalit na kala atatai irilong ta, “Milong pasal ane nei rina na e iang mang igenen kapo sunguk kana ese laman ka duai imi-

long. Milong using ia ¹⁴ taun a lu ang kan palak singina na milong mengen a vo tauk i lu ang ta, 'Katakai i akalit kapo sui ta nei kag palpal i lu ani ri sokoung, ani namem ve kag keve nat i akalit namem me angan a Liuluai singina?' ¹⁵ Ka akalit imilong ta palpal lava e pangkul kitala itoiton ia na kalapo usausa asi ago. Na e iang milongla usausa anira singina." ¹⁶ Na ngono nat ang kilongla pasal ane nei rina na kilonganla sabonai ani keve nem ang val kata mengen irilong tatana. Na kilonganla itoiton a Liuluai. ¹⁷ Na si tenei ngelik i taun ang kamela serei kuvul ve 12 na nat i akalit. ¹⁸ Si pangau ang kipo sinong angan singina, Iesu kala antok iria ta, "Napo mengen atutuman imi ta sikei imi ka alis suai anig. Mangsikei imi mipo angan ve nau." ¹⁹ Na kilapo makus na siksikei iria kalapo sui ia ta, "Vei nau nganing?" ²⁰ Na kala antok iria ta, "Kapo mangsikei i 12 na nat, voiang namemlongpo abui saui kuvul nei gapai ke. ²¹ Using a igenen i pukun ka mat val kitala salik aino tatana, sikei ka rikek luai ani vo alis suai ang ani igenen i pukun. Pat ka ro ania man parik kitapa ingus ia!"

Matan angan si Volava

(Mt 26:26-30; Lk 22:15-20; 1 Ko 11:23-25)

²² Si pangau ang kipo angan lak singina, na kala luk a saui, na kala posong ro singina, na kala tevek ia na kala lilis aliu iria na kala antok ta, "Mi luk ia. Kana na pukun ig." ²³ Na kala luk a kavi, kala posong aro, na kala alis iria, na riria aongos kila inum angisialai singina. ²⁴ Na kala antok iria ta, "Kana na rangaig ani angainakai, na ka saling ani vap miang." ²⁵ Napo antok atutuman imi ta parik napa anguan inum an si laman i vaen tung si nakan inum ia si se-len tanginang si kana vainagoan a God.

²⁶ Au na kila tangam kari sikei a tangam na kila soung taun a mulang ang Elaio.

Petero ka agel suai ani Iesu

(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Io 13:36-38)

²⁷ Na Iesu kala antok iria ta, "Nami aongos lak mi savang, using kitala salik ia ta, **Na nga punuk na katakai i aiveven sipsip na keve sipsip ki tamale angtaliungai.** ²⁸ Sikei, e mung i kag la tadut pok le, naka aino imi ane Galilaia." ²⁹ Na Petero kala antok ia ta, "Man riria aongos kila savang, nau parik." ³⁰ Na Iesu kala antok ia ta, "Napo mengen atutuman ua ta aino le ani pura ka apongua i tirtiriku nganlak, kula amatan potol a agel suai anig." ³¹ Na kala mengen akitmat luai ta, "Kantanem si man nakan mat ve numai, sikei parik luai napa angkoai si agel suai anim." Na riria aongos kila kun antok asukang.

Sokotuk e Getsemani

(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

³² Na kianla serei si ring ang kipo kin ia ta Getsemani na kala antok kana keve nat i akalit ta, "Mi ago e ke, na nau nakan sokotuk." ³³ Na kala songo na Petero na Iakovo na Ioanes asi auai ve nia. Na si taun ang kala pat ia na maiten lava. ³⁴ Na kala antok iritol ta, "Makus lava ke kalapo rongos iau angasungai ani naka mat. Mitol ago e ke na mitol para." ³⁵ Au, kala pasal avungalik na kanla suai ania e vunep na kala sokotuk ta man kapo angkoai, kui rikek luai ke ka liu luai ania. ³⁶ Na kala antok, "Aba, mamai, keve nem aongos kapo angkokoai singim. Ku luk suai ani kavi ke pelek iau. Lak, vubuk ke singig ka ago, sikei ku using kam vubuk." ³⁷ Na kanla serei pok singiritol, na kitolapo rot. Na kala antok a Petero ta, "Simon, kulapo rot? Sa, parik kupa angkoai si aiveven ani vuk taun kudik lik?" ³⁸ Mitol aiveven na sokotuk, vei atoktokngai

ka luk imitol. Malanganto kapo naung, sikei pukun kapo ngau.”³⁹ Na kala anguan pasal asi kana an sokotuk na kanla kin pok a mengen ang kata kin aino ia.⁴⁰ Taun kamela serei pok kamela arai ta kitolapo rot punuk, using a mataritol katapo maiten luai. Na parik kitolpa anguan malangas an ta kitol antok ia ta sa.⁴¹ Na kamela vapotol i serei pok na kala antok iritol, “Au sa, mipo rot lak, na mipo ausai lak? Kala angkoai. Taun kana kala serei ani ki alis suai ani igenen i pukun e kungaria i ri vap bil arikek.”⁴² Mitol tadut na tara pasal. Arai ani iuang kana kalapo serei asi kana me alis suai anig.”

Alis suai na teng akit ani Iesu

(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Io 18:3-12)

⁴³ Na akorong palau, si taun ang kapo mengen lak, Iudas kala serei, mangsikei i 12 na nat ang, na petau lava kipo aimung ina na kipo teng ri samele na ri avam, i la asok tapai ta keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri vap malangas ani saupai na ri vap lava i rina.⁴⁴ Vo alis suai ania kataka antok amalangas lenginang iria ta mang akanangai asukang ke, “Si man na lulus a si, ninia palau a igenen ang, mi teng akit ia, na mi tak akipai ania na kan ago si aiveven kitmat.”⁴⁵ Au, kala serei na kala paliu akorong taun ia na kanla antok, “Rabi!” velai ani kala lulus ia.⁴⁶ Na kila teng akit ia.⁴⁷ Na mangsikei katapo tung asung e iang kala dal kana samele na kala tanga suai luai ani talingana i asosokai si ainoi i katakai i sula.⁴⁸ Na Iesu kala antok iria ta, “Au si napo katakai i tainau na mipo ruduai iau ta samele na avam?”⁴⁹ Keve taun natapo vil akalit e matami nei rina i atailai na parik mitapa teng akit iau. Sikei, kapo serei asi atutuman ani mengen i nei salsalik.”⁵⁰ Na riria aongos kila papelek ia na kila sip suai.

Igenen tanginang kata sip

⁵¹ Mang sikei a igenen tanginang kata using ia, kapo kavat palau ta sikei a vuk vakup, na kila kun teng akit ania.⁵² Sikei kala sip taliung kana vakup ta pukun varas palau.

Iesu mete saupai

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55,63-71; Io 18:13-14,19-24)

⁵³ Na kila tak a Iesu ane si ainoi i katakai i sula. Keve ainoinoi si ri katakai i sula kuvul ve ri vap lava na keve vap malangas ani saupai kitapo ago kuvul e iang.⁵⁴ Na Petero katapo using avunga na kala palak nei omo i lu si ainoi i katakai i sula. Na kanlapo sinong maringin mete kut kuvul ve vap po ararai bat ang.⁵⁵ Au, keve ainoinoi si ri katakai i sula ve kuvkuvulan lava i po vil saupai kitapo gule vap asi mengen angkoai asi kari saupai ani Iesu singina using kitapo buk raung ania. Sikei parik kipa sabonai ta akusku tutuman.⁵⁶ Using vap miang kitapo kapau na kari keve akusku parik katapa angkuvulai.⁵⁷ Na mang matan vap kila tadut na kila poso mengen kapau ania asukang ke,⁵⁸ “Namemta longong ia, katapo mengen asukang ke ta, ‘Naka goeng na rina i atailai ke ri vap kita atung ia, na e mung i potol a taun, naka atung pok a mang sikei nang parik kipa abis ia ta kunga.’”⁵⁹ Na vap ke kapa, si kari keve akusku, kapo tav angkuvulai.⁶⁰ Au, ainoi i katakai i sula kala tapasuk e mataria aongos na kala sui a Iesu ta, “Au sa parik kupa ngenget a mengen suke? Au sa sukana si atugtugi suke kipo mengen anim tatana?”⁶¹ Sikei kapo tung musik palau, parik kapa posong ta vuk mengen. Na ainoi i katakai i sula kala anguan sui an ania ta, “Numai a igenen i akanangai, nat i vopo ro luai ang?”⁶² Na Iesu kala antok ta, “Io, nau palau. Na **mi arai lak**

ani igenen i pukun kan sinong e falso i vo kitmat na ka pasiang kuli kuku le pangkul.” ⁶³Na ainoai i katakai i sula kala ding pok kana maus na kala antok ta, “Kalapo kovek i mang mengengen tarapo inongos taun ia. ⁶⁴Mitala longong kana mengengen i nau varas. Nei kami lomlomoni?” Na ria aongos kila saupai ainak ta kalapo ago asi vil punuk ania. ⁶⁵Na mang matan iria kipo kanus ia. Ki volo bat a matana na kipo nak ia na kipo asok ia ta, “Ku kin vang.” Na ri vap po ararai bat ang kila tak le ia na kianla bis ia.

Petero kata agel suai ani Iesu

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Io 18:15-18,25-27)

⁶⁶Petero katapo ago lak e kevkev i nei omo ang, na sikei i keve kavulik asosokai si ainoai i katakai i sula kamela pasal asung. ⁶⁷Taun ang kala arai ani Petero si po maringin na kala pal akit ia, na kala antok, “Numai kapa nang, kutapo auai ve Iesu le Nasaret.” ⁶⁸Sikei kala gel suai ania ta, “Parik napa nas, na parik napa malangas a sa kupo mengengen tatana.” Na kala soung suai ane komo. Na si taun ang akorong pura kala tirtiriku. ⁶⁹Na kavulik ang kala arai ania e iang na kala anguan atatai pok an ani vap po tung angasungai ang ta, “Igenen ke kapo mang sikei iria!” ⁷⁰Sikei kala anguan gel pok an. Na e mung lik palau vap po tung angasungai ang kila antok a Petero ta, “Tutuman luai, kupo mangsikei iria, using kupo igenen i Galilaia.” ⁷¹Na kalapo mengengen amadot ta man kapo kapau, kapo ro ka mat na kala atuvala ta, “Parik napa nas a igenen ke mipo mengengen tatana.” ⁷²Akorong palau na pura kala apongua i tirtiriku, na Petero kala lomlomoni pok ani mengengen ang Iesu kata antok ia tatana ta, “Aino le ani pura ka apongua i tirtiriku, kula amatan potol

a agel suai anig.” Na kala tameng a vingana na kala tangis alava.

Iesu mete Pilato

(Mt 27:1-2,11-14; Lk 23:1-5; Io 18:28-38)

15 Si tenei vauk lik keve ainoinoai si ri katakai i sula na ri vap lava na ri vap malangas ani saupai na aongos nei kuvkuvulan ang kila lomlomoni kuvul, na kila got a Iesu na kila takai ania asi an alis suai ania e kungana i Pilato. ²Na Pilato kanla sui ia ta, “Au, numai a tulava si ri Iudaia?” Na kala polpol ia ta, “Numai kupo kin ia.” ³Na keve ainoinoai si ri katakai i sula kila porot akit ia ta keve bil miang. ⁴Na Pilato kala anguan sui an ania ta, “Au sa, parik kupa buk polpol? Arai, kipo tupang ua ta keve bil miang.” ⁵Sikei Iesu kapo tav posong ta ring vuk mengengen lik, na Pilato kalapo sugul ia.

Asok si vil punuk ani Iesu

(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Io 18:39-19:16)

⁶Si taun i matan angan i Liuluai katapo uli akala suai ani saka igenen an ri vap kipo posong ia. ⁷Na nei liuan i vap ang kipo ago nei akangbat, using kitapo daung nei visvis misagai, katapo atogon a igenen, kana asan ta Barabas. ⁸Na ri vap kimela serei na kilapo sokotuk a Pilato ta ka abis aniria val kana lau. ⁹Na kala sui iria ta, “Au, mipo buk iau asi kag akala dong animi ta tulava ke si ri Iudaia?” ¹⁰Using katapo malangas ta keve ainoinoai si ri katakai i sula kita alis suai ania using kitapo vinga rikek. ¹¹Sikei keve ainoinoai si ri katakai i sula kila asum a petau ang asi kari posong ta Barabas ka kala. ¹²Na Pilato kala anguan sui an aniria ta, “Au, saka nem an mipo buk iau asi kag vil ania si igenen ke mipo posong ia ta tulava si ri Iudaia?” ¹³Na kila songosongo alava pok ta, “Atakuk ia kuli ngakputuk!” ¹⁴Na Pi-

lato kala antok iria ta, “Marai sa? Saka rikek an akorong kata abis ia?” Na kila songosongo alava luai ta, “Atakuk ia kuli ngakputuk!”¹⁵ Na Pilato, using katapo buk auruk ani petau ang, kala akala na Barabas dong iria. Na kala asok si sasaup ani Iesu, na kala alis suai ania asi kari an atakuk ania kuli ngakputuk.

Ri katakai i visvis kita kurek a Iesu

(Mt 27:7-31; Io 19:2-3)

¹⁶ Au na ri katakai i visvis kila tak alak ia ane nei lu si tulava, nang a nan komo lava, le na kila songo akuvul alak aongos a petau lava iria. ¹⁷ Na ki luk a vakup miminaungan na ki alak ia tatana, na kila abis a kuku ta angus sisilo na kila agon ia e patuna. ¹⁸ Le na kipo atung alakat kunga ania. Na kipo kurek ia asukang ke ta, “Pua kala ro luai, tulava si ri Iudaia!” ¹⁹ Na ki ngamis ia e patuna ta ue, kipo kanus ia, na kipo sovusulai singina. ²⁰ Si taun kila kamus ta kurek ania kila luang suai pok ani vakup miminaungan ang na kila alak akorong pok ia ta kana maus. Au na kila tak ia si kari an atakuk ania kuli ngakputuk.

Atakuk ani Iesu kuli ngakputuk

(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Io 19:17-27)

²¹ Na kila aisul pulit a mang igenen e selen Simon le Kurene, katapo palak taun a rina lava, na kapo tamarilong i ri Aleksandero ve Rupo, asi asalak ani kana ngakputuk. ²² Na kila tak ia ane si mangsikei a vuk oring kipo kin ia ta Golgota, supsupai ina ta vangang kumut. ²³ Na kila alis ia ta laman i vaen mimirikukan, sikei kala misag ani inum ania. ²⁴ Na kila atakuk ia kuli ngakputuk na kila gulang angkasai asi arai ta ki saka pagal an ani kana maus aniria. ²⁵ Kata lapo tenei vauk na kila atakuk ia kuli ngakputuk. ²⁶ Na kita salik a nem ang kitapo tupang ia singina asukang ke ta, “Tulava si ri Iudaia.”²⁷⁻²⁸ Na nger-

ena kita atakuk a mang ngono katakai i tainau, sikei e falso na mang anu e palkais ina. ²⁹ Na vap po pasal angpok ang e iang kipo mengen i asosol ania na kipo valai ani paturia na kipo antok, “Numai vo antok ke ta ku galang na rina i atailai na ku atung pok ia si potol a taun, ³⁰ ku asapang pok ua. Pasiang suai ani ngakputuk ang!”³¹ Na asukang kapa keve ainoinoi si ri katakai i sula ve vap malangas ani saupai kipo kurek angpok tatana asukang ke ta, “Katala asapang a mang vap, sikei parik kapa angkoai si asapang pok ania. ³² Igenen i akanangai ke, nia na tulava si ri Israel, ka kiksiang pelek a ngakputuk ang asi kara arai na tara lomlomon tatana!” Na ngono igenen ang kita atakuk kuvul irilong ve nia kilingpo kun mengen arikek ania.

Iesu kala mat

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Io 19:28-30)

³³ Vuk taun ke katapo mang ias lava, sikei vong kala pakut a kuli rina aongos tung si kalapo ngelik aliu. ³⁴ Na si kalapo ngelik, Iesu kala songosongo alava ta, “Eloi, Eloi, lama sabakatani?” Supsupai ina ta “Kag God, kag God, sa tukulai ina kulapo papelek iau?”³⁵ Na mang matan vap po angtung ang e iang kila longong ia na kilapo antok ta, “Arai, kapo songo nang a Elias!”³⁶ Na mang sikei a igenen kala sang na kanla luk a rudum katapo duk ta vaen namin mal singina, na kala atung ia e nono i vuk iei na ka lis ia asi kana inum, velai ani mengen asukang ke ta, “Kokoai, tara arai kotok ta Elias kame asapang ia.”³⁷ Na Iesu kala songosongo alava luai na kala kamus ta aus. ³⁸ Na vakup ang nei lu i atailai kala tading ang taliungai le pangkul tung e kevkev. ³⁹ Na mang ainoinoi si ri katakai i visvis katapo tung talang ia kuli ngakputuk, kata longong ia si akamusai i aus, kala mengen asukang ke, “Tutuman

luai, igenen ke kapo nat i God.”⁴⁰ Na e iang kapa, mang matan aina kitapo tere le ring vunga. Nei liuan iria ri Maria Magdalene ve mang Maria rinarilong i Iakovo lik ve Ioseto, na Salome,⁴¹ kitapo uli auai ve nia aino e Galilaia na kitapo papakangai ania, au na mang keve aina miang kapa, riria kita auai alak kuvul ane Ierusalem ve nia.

Mo ani Iesu

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Io 19:38-42)

⁴²Na si kalapo ngelik luai, using a taun ke kapo taun i usausa ani taun i atailai ilesvauk,⁴³ na Iosep le Arimataia, mangsikei a posongan i nei kuvkuvulan lava, na katapo atu mata ta kana vainagoan a God, kamela serei si Pilato, using kapo tav lolokovo e matana, na kala aikut ia ta pukun ina i Iesu.⁴⁴ Au, taun ang a Pilato kala longong ta katala mat lenginang, kalapo taping na kala songo na ainoinoai si ri katakai i visvis asi kana me luk malangas aro.⁴⁵ E mung i kana la longong tapai le si nguruna i ainoinoai ang ta katala mat, kala alis a pukun si Iosep.⁴⁶ Na kanla samui le na vuk vakup roron luai na kamela kopos asiang ia na ka pakut ia ta vakup ang. Au na kanla amatung ia nei mangsikei a mata kita se ia nei bang. Na kala ul bat a mata ang ta iat lava.⁴⁷ Maria Magdalene na Maria rinana i Ioseto kilongta arai ani ring ang kata amatung a matmat singina.

Iesu kala tadut pok

(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Io 20:1-10)

16 Taun i atailai kala kamus na ri Maria Magdalene ve Maria rinana i Iakovo, na Salome kila samui bil sain ro le asi kari amoi ania.² Si tenei vauk lik i taun tanginang e mung i taun i atailai, si makarap kalapo sanglak, kila pasal taun a mata ang.³ Na kipo angsusui ai angpokpokai aliu aniria ta,

“Si kana kan ul suai ani iat mete mata ang?”⁴ Au, kila takngo na kila arai ta lenginang kitala ul suai ani iat ang, using katapo iat lava luai.⁵ Au, kianla riuk lak nei mata ang na kila arai ani mang igenen tanginang katapo sinong e falso, katapo alak kana vakup posok, na kilapo sugul taping.⁶ Na kala antok iria ta, “Mi ago ta taping an. Mipo gule na Iesu le Nasaret nang kita atakuk ia kuli ngakputuk. Katala tadut pok. Kapo kovek e ke. Arai kana na oring i amatung ania.⁷ Sikei, mi pasal na mianla mengen kana keve nat i akalit kuvul ve Petero kapa, ta ka pasal aino imi ane Galilaia, na mian arai ania e iang, asukang palau val katala antok imi tatana.”⁸ Na kila soung suai na kila sip velai ani tetek na taping. Kitapo tav mengen ani mangsikei using kita lapo leng.

Vuk palpai ke (16:9-20) katapo tav ago le si ainoai i salsalik. Vei kitala alakai ania e mung.

Tu aserei si Maria Magdalene

(Mt 28:9-10; Io 20:11-18)

[⁹Na taun kala tadut pok tenei vauk lik i taun tanginang e mung i taun i atailai, kala tung aserei aino si Maria Magdalene, nang kata lu suai ani li-malengua na ingua ang pelek ia.¹⁰ Na kala pasal na kanla antok a keve tungana si kitapo makus na kipo tangis.¹¹ Taun ang kila longong ta katala to pok, na katanla arai ania, parik kipa lomlomon tatana.

Tu aserei si ngono nat i akalit

(Lk 24:13-35)

¹²E mung ina kala tung aserei ta mang pukun si pongua na nat i akalit si kilongpo pasal pok ane rina.¹³ Au, kilongla tapasuk pok na kilongmela mengen

a mang matan ang, sikei parik kipa lomlomon tatana.

Iesu kata asok kana keve nat i akalit

*(Mt 28:16-20; Lk 24:36-49;
Io 20:19-23; Ap 1:6-8)*

¹⁴Na e mung kamela tung aserei si 11 a nat i akalit akorong si kipo angan. Kala tatapokai aniria using parik kipa lomlomon na kapo kitmat kapa na vingaria, using parik kitapa lomlomon ta mengen si vap ang kitala arai ania e mung i kala tadut pok. ¹⁵Na kala antok iria ta, “Mi pasal na mian akuskus a ri vap aongos kuli rina ta akus ro. ¹⁶Na man a si ka lomlomon na mi asing tauia ia, ka to, sikei man a si kapo tav lomlomon, ka sunguk a mamaiten i kana rikek. ¹⁷Keve akanangai ke, ri vap lomlomon ki asereiai ania. Si asan ig ki kirikai ani ri ingua, ki mengen ta mengen i keve rina angpetpetekai. ¹⁸Ki teng alakat ri kene, na man ki inum a saka maras an, parik kipa rikek tatana, na ki amatung kunga lakat kuluria kipo malepen, na kila ro pok.”

Iesu kala palak ane pangkul

(Lk 24:50-53; Ap 1:9-11)

¹⁹Asukang a Volava Iesu, e mung i kana la mengen asip aniria, kala palak ane pangkul, na kanla sinong e palso ina i God. ²⁰Na kila pasal na kianla akuskus nei keve rina aongos. Na e iang Volava kata atutuman kari mengen si keve akanangai ang kitapo vil ia e mataria i ri vap.]

**Vuk palpal ke katapo tav ago
le si ainoai i salsalik. Vei
kitala alakai ania e mung**

[Au na keve bil aongos ang kitala longong ia, kianla mengen amalangas akudik ri Petero ve vap po auai ang ve nia. Na e mung ina, Iesu nia akorong kala asok iria ane si keve palpal aongos i kuli rina, ani kian akuskus amalangas ta akus daus na tokos i vilvil ato ane si to asikei.]

Roron i Akus

Lukas

kata salik ia

Si Akus Ro ke Lukas kata salik ia, tarapo arai korong ta Iesu ninia na igenen ke kame vil ato ri Israel, kuvul ve mamain ta matan vap aongos kapa. Taun Iesu kalapo buk tutupongai ani kana avibisan, kata mengen ta Malanganto Gogoai kapo laksunguk ia, ani ka an akus ta kana mengen roron a God ani ri vap logo (4:18), na Lukas kapo akus aduk luai ta Iesu kapo pakangai ani ri vap si kari keve mamaiten. Keve bil ang Iesu kata abis ia, kata vil auruk kana vap na kila uruk alava luai ania. Taun a Maria kala ingus ia singina, ri vap kita uruk ania (1:42-48; 2:10), au na si akamusai i buk, taun a Iesu kata kikkalak pok ane nei kuku, kala aunai lakat kari uruk (24:25). Si pongua na palpal i buk ke (1-2 na 9-19) mang keve bil Lukas nia papa kata akusku tatana, asukang ta akusku i ri angelo ve ri katakai i aiveven sipsip, Iesu nei rina i atailai si kana po nat lik, kankanuai i mengen ani igenen ang le Samareia, na mang kankanuai i mengen kapa ani nat ang kata pasal pelek a tamana. Mang matan bil Lukas kapo mengen alava tatana, laulauan i uli sokotuk adual, avibisan i Malanganto Gogoai, na kana laulauan roron a God i lomon suai ani rikek si ri vap aongos. Lukas kata mengen kapa ta mang keve bil ri aina kita abis ia. Kalingana i Lukas parik kapa taputuk e ke, parik. Ninia palau kata salik a buk ke Avibisan si Mamain ta Aposel.

Lukas kata salik a akus ke ani Teopilo

1 Vap miang kitala salik a mang keve akusku i keve bil ang kilapo serei atutuman nei liuan ira, ² asukang val

kita luk le si vap po tung ang ani Akus, nang riria vap ang kitapo arai ani keve bil ang ta mataria akorong le si ainoai i taun. ³ Asukang a nau kapa, using natala luk ia si kag gusgus aro luai ani keve bil aongos le si ainoai i taun tung kana anginang, natapo lomlomonai ani naka salsalik aroron a atugtugi ina anim, kag igenen roron luai ta Teopilo, ⁴ ani kula kun nas ta keve akalkalit ang kutala luk ia kapo tutuman luai.

Amalngasai ani kana serei a Ioanes katakai i asing tauia

⁵ Si taun ang a Erodes katapo tulava i palpal Iudaia singina, mangsikei a katakai i sula katapo ago, kana asan ta Sakarias, le si keve katakai i sula si kuvkuvulan ang si Abia. Na kisngana katapo mangsikei a aina le si patvap si Aron, kana asan ta Elisabet. ⁶ Rilong aongos kilongtapo uli lau korong e matana i God, na kilongtapo uli using aro ani keve asok na saupai si Volava, na katapo kovek i oring asi mengen arikek anirilong singina. ⁷ Na kilongtapo kovek i inatus using a Elisabet katapo ngolo na rilong aongos kilongta lapo lapan paspasal. ⁸ Au, mangsikei a taun katapo teng kana abis i sula, using ke kana kuvkuvulan ta taun si abis mete God, ⁹ asukang val kari laulauan ipo gusgus, kitala sabonai ania ta kakana ta taun ani ka palak ane nei lu i atailai si Volava asi an sula ani bil sain roron. ¹⁰ Na ri vap aongos kitapo ago e komo ipo sokotuk, si taun i po sula. ¹¹ Na mangsikei a angelo si Volava kala tu aserei singina na kame lapo tung si palso i pata ipo sula. ¹² Na kala taping a Sakarias si arai ani bil asukang, velai ani kapo leng. ¹³ Au na angelo ang kala antok ia ta, "Ku ago ta leng an, Sakarias, using kam sokotuk kitala longong ia, na kisngam ta Elisabet ka ingus ta kam nat, na ku atuk ia ta kana asan, Ioanes. ¹⁴ Ku uruk alava na

vap miang ki maramarak si kana serei,¹⁵ using ka igenen lava e mete Volava, na ka alal ani vaen ve mang keve laman kit. Na Malanganto Gogoai ka aol ia le si taun kapo ago lak e vingana i rinana.¹⁶ Ka songo pok amiang i ri Israel taun a Volava kari God,¹⁷ na ka pasal aino e matana ta dual na kitmat val Elias, asi kana asinong kuvul pok ani ri angtama, na ka ulpokai ani vap longobot ani ki atogon pok a lomlomonai korong, na e iang ka itoiton akokoai ani Volava ta kana vap.”¹⁸ Na Sakarias kala sui a angelo ang ta, “Na saka malangas an ta bil ke kapo tutuman? Using nau nalapo lapan na kisngag kapa kalapo lapan luai.”¹⁹ Na angelo ang kala polpol ia asukang ke, “Nau kana na Gabariel vopo uli tung ke mete God, na kata asok iau asi kag me mengen amalangas anim ta akus ro ke.”²⁰ Na ku arai, ku tav angkoai asi pege, na ku ago bot tung si taun ang a keve bil kala serei atutuman singina, using parik kuta lapa lomlomon ta kag mengen, nang voiang ka serei atutuman si kana taun.”

²¹ Na vap ang e komo kilapo ko na Sakarias na kilapo sugul ta marai sa kalapo amun a taun lava ang nei lu i atailai.²² Au na taun kamela soung, parik katapa angkoai si ka pege iria, na kila malangas ta katala arai ani ararai nei lu i atailai. Na kala atoktokngai ta kungana sikei kapo bot.²³ Na taun ang kala akamusai ani kana taun i abis, le na kala pasal pok ane si kana rina.²⁴ Na mang rukun taun e mung kisngana Elisabet kala atogon sungsungukan na asukang parik katapa pasal pelek a nei lu ani palpalima na ulen aongos. Kala antok ta,²⁵ “Kana vang, Volava kala akalit iau ta kana lomlomonai roron na kala luk suai ani kag mese e mete ri vap!”

Amalangasai ani kana serei a Iesu

²⁶ Au, si va limalesikei i ulen, God kala asok kana angelo Gabariel asi kana pasal taun ani mang rina e palpal Galilaia, kana asan ta Nasaret,²⁷ ane si mangsikei a kavulik tanginang, ila pala ani mang igenen kana asan ta Iosep, le si patvap si David. Kana asan a kavulik ang ta Maria.²⁸ Au, kala serei singina na kala antok ia ta, “Kala ro, numai a kavulik roron luai. Volava ve numai!”²⁹ Na kala pisu alava si mengen ang, na kapo sugul ta nei a supsupai i mengen i angruduai ang.³⁰ Na angelo ang kala antok ia ta, “Ku ago ta leng an Maria, using a God katala lomom aro ua.”³¹ Arai, ku atogon lak kam sungsungukan, na ku ingus asereiai ta nat tauan, na ku atuk ia ta Iesu.³² Ka serei a igenen lava na ki posong ia ta nat i Vopo Tavirimok Luai ang. Na Volava God ka atung ia ani ka tulava val tivuna ta David.³³ Na ka tulava asikei i matan vap ang si Iakov na kana vainagoan parik kapa angkoai si ka kamus!”³⁴ Na Maria kala antok a angelo ang ta, “Bil ke ka serei an? Using parik lak natapa ago ve ri tauan.”³⁵ Na angelo ang kala atai ia ta, “Malanganto Gogoai ka riuk lak singim na kitmat i Vopo Tavirimok Luai ka aol ua. Asukang na nat daus ang ku ingus lak ia, nia na nat i God.”³⁶ Ku arai ani tungam ta Elisabet, si kalapo lapan luai. Kitapo lomom ia ta kapo ngolo sikei kana kalapo va limalesikei i ulen ani kana sungsungukan.³⁷ Using si God kapo kovek luai i bil kapo kitmat.”³⁸ Na Maria kala antok ta, “Nau kana na asosokai si Volava. Ka serei singig val kam mengen.” Le na angelo ang kala pasal pelek ia.

Maria kata sasaos a Elisabet

³⁹ Si pangau i taun ang, Maria kala tapasuk na kala sumasuma suai taun a palpal mulangan ane si mang rina e

Judaia. ⁴⁰Na kala palak ane nei lu si Sakarias na kanla mengen i angruduai ve Elisabet. ⁴¹Taun ang a Elisabet kala longong kana mengen a Maria, popo ang e vingana kala aupele na Elisabet kala sung pukun ta Malanganto Gogoai, ⁴²na kala songosongo alava ta, “Numai kupo aina i atautauia luai ani ri aina aongos, na atautauia ka ago si nat ang ku ingusia! ⁴³Pua, marai sa na bil roron ke kapo serei singig ta rinana i kag Volava kapo serei si me arai anig? ⁴⁴Using vuk taun ang palau nata longong kam mengen i angruduai, popo ke e vingag kata aupele ta uruk. ⁴⁵Vei sa ta tauia ang kupo atogon ia si lomlomon ta kana mengen a Volava singim ka serei atutuman!”

Tangam si Maria

⁴⁶Na Maria kala antok, “Napo sunguk alak a Volava ta kag to aongos. ⁴⁷Malanganto ig kapo uruk si God, ninia kataa asapang iau. ⁴⁸Using kataa lomlomonai ani kana asosokai vopo ago e kekkev ke. Using arai, kana na iles lak a mamain ta polpolokan ki kinle na bil roron ke singig. ⁴⁹Io, using a Vokitmat kalapo abis kana abis lava singig. Asan ina kapo gogoai luai. ⁵⁰Mamain ta polpolokan voiang kipo uli mamaila ania, kana ngorem kapo pataun iria aongos, kana na iles lak e mung. ⁵¹Katala abis a mamain ta abis lava ta kitmat i kungana. Kata musa suai ani vap po alalakas pok ang tataria e lomlomonai iria. ⁵²Katala asuai ani ri vap madot le si kari sinsinong lakat, sikei riria vap po ago ang e kekkev, kataa sunguk alak iria. ⁵³Katala amasung na vap po mol ang, sikei ri tauia, kataa asok suai aniria ta kunga vauvau. ⁵⁴Katala pakangai ani kana asosokai Israel. Kapo tav lomlon taun lak kana ngorem, ⁵⁵taun a Abaram ve mamain ta tivuna asikei, asukang val kana mengen taun ani keve tivura.”

⁵⁶Au na Maria kanla ago ve nia ani potol a ulen aongos le na kamela pasiang pok ane rina.

Ingus ani Ioanes

⁵⁷Au, taun kalapo sinong ani Elisabet asi ingus, na kala ingus kana nat tauan. ⁵⁸Na vap po ago ang ngerena kuvul ve kana patvap kila longong ta Volava kataa abis a abis i ngorem lava singina, na kilapo maramarak kuvul ve nia. ⁵⁹Au, si va limaletul i taun kila serei asi me lampulit ani nat ang. Na kilapo buk atuk ania ta asan i tamana, Sakarias. ⁶⁰Sikei rinana kala antok ta, “Parik! Kana asan nang ta Ioanes.” ⁶¹Na kila antok ia ta, “Kapo kovek ta si i kam patvap katapo asan asukang.” ⁶²Na kila atoktokngai ane si tamana asi susui ai ania ta kana lomlomonai i atuk ani kana asan. ⁶³Au, kala sokotuk ta bil asi salsaalik na kala salik asukang ke, “Kana asan ta Ioanes.” Na kila taping aongos. ⁶⁴Na akorong si vuk pangau ang kala vil korong ia ani ka mengen, na kalapo alatun a God. ⁶⁵Na vap aongos ang kilapo leng. Na akusku i keve bil ke kala pasal apapanai aulit a keve rina aongos i palpalmulang ang e Judaia. ⁶⁶Riria kita longong kilapo lomlon akit a keve bil ke velai ani sui ta, “Nat ke kana, kapo polok ani ka saka igenen an?” Using a kitmat i Volava katapo ago singina.

Mengen i kus amalangas si Sakarias

⁶⁷Na tamana ta Sakarias kala sung pukun ta Malanganto Gogoai, na kala akus amalangas asukang ke. ⁶⁸“Atautauia ane si Volava, ninia na God si ri Israel. Kamela serei vanang na kamela samui apok kana vap. ⁶⁹Katala atung anira ta igenen madot le si patvap si kana asosokai ta David ani ka asapang ira. ⁷⁰Asukang val kataa kin ia le kabang si ngururia i kana keve katakai i kus amalangas daus. ⁷¹Na ka asapang

ira pelek a mamain ta vap ipo marala anira, ani ki ago ta vil arikek an anira. ⁷²E iang ka akalit ta kana ngorem taun a keve tivura, si kana lomlomonai pok ani kana palapalatung gogoai. ⁷³Atuvala ang kata kin dong a tivura ta Abaram tatana ⁷⁴ani ka asapang ira pelek a mamain ta vap ipo marala anira, ani tara abis pakangai ania ta tav leng ⁷⁵na vinga daus na lau korong si keve taun aongos i kara to e kuli rina. ⁷⁶Na numai kag nat, ki posong ua ta katakai i akus si Vopo Tavirimok Luai ang. Using numai vanang ku an pasal aino ani Volava, si itoiton ania ta selen asi kana pasal. ⁷⁷Asukang vang ku amalangasai ani kana vap ta selen asi kari sapang si lomomon suai ang ani kari keve lau rikek. ⁷⁸Using le si ngorem tangis ang si kara God, na tangat ka pasiang ane singira le metekuku. ⁷⁹Na ka mang si vap po ago ang nei vong na nei kankanuai i mat, ani ka ausingai anira ane si selen i luai.”

⁸⁰Na nat ang kalapo polok alak na kalapo igenen madot si Malanganto. Katanpo ago e nei ring varasai palau tung si kamela serei e ring malangas mete ri Israel.

Ingus ani Iesu

(Mt 1:18-25)

2 Si pangau i taun ang, Kaisar Augusto kala asok asi luk asan aongos e kuli rina. ²Luk asan ke katapo ainoai i luk asan si taun i saupai ani palpal Suria ta Kurenio. ³Asukang na ri vap aongos kila pasal asian atu asan si kari keve rina i ingus akorong. ⁴Na Iosep kapa kala kun pasal le Galilaia le si rina ang Nasaret, na kala pasal ane Judaia ane si rina si David, kana asan ta Betilem, using kata serei si patvap si David, ⁵asi an salik atung kuvul ve Maria, kavulik ila pala atung ang ania, na kata lapo atogon kana sungsun-gukan. ⁶Au, kilongan lapo ago na taun kala serei ania asi kana ingus, ⁷na kala

ingus kana nat tuan na kala pakut ia ta keve vuk vakup na kala amatung ia nei vulvul, using katapo kovek i pangau anirilong nei lu ipo ausai tul ang.

Ri angelo ve ri katakai i aiveven sipsip

⁸Si palpal rina ang, katapo atogon a mang keve katakai i aiveven sipsip kitapo ago e nei uten ipo ararai ani kari keve sipsip tenei vong. ⁹Na mangsikei a angelo si Volava kamela serei ataping singiria na miminaungan i Volava kala mang kuluria, na kilapo leng alava. ¹⁰Na angelo ang kala antok iria ta, “Mi ago ta leng an! Arai, napo serei kana ta akus roron animi, voiang ka asereiai lak ani uruk lava si ri vap aongos. ¹¹Using kami katakai i asapang, kitala ingus ia anginang, nei rina i David. Nang a Karisto nia na Volava. ¹²Kana vang na akanangai ina. Mi an sabonai ani popo lik ila pakut ta keve vuk vakup, na kapo matung nei vulvul.” ¹³Akorong palau na mang petau lava i metekuku kila tutu aserei kuvul ve angelo ang na kilapo alatun a God ta mengen asukang ke, ¹⁴“Maumausan ane si God e pangkul luai! Na luai e kuli rina si vap ang kipo uruk aniria.”

¹⁵Na keve angelo ang kila papelek pok iria ane metekuku. Au, keve katakai i aiveven sipsip kila mengen angpokpokai aniria ta, “Au, tara sumasuma ane Betilem na tara an arai ani bil ang kana na Volava katala antok ira tatana.” ¹⁶Na kila pasal suai sumasuma na kianla serei si ri Maria ve Iosep na kila arai ani popo lik ang kapo matung nei vulvul. ¹⁷Taun ang kila arai ania, kila mengen amalangas ta sa kitala longong ia e nguruna i angelo ani nat ang. ¹⁸Na vap aongos vo longong ang ani akusku si keve katakai i aiveven sipsip ang, kilapo sugul alava. ¹⁹Sikei Maria kala lomomon akit a keve bil ke na kapo uli lomlomonai aniria. ²⁰Au, keve katakai i aiveven sipsip ang kila

papok na ki sunguk alak luai ani miminaungan i God si sa kitala longong ia na bil ang kitanla arai le ania, nang palau val mengen ang kitala longong ia.

²¹ Na si va limaletul i taun kila lampulit ia, na kila atuk ia ta Iesu, asan ta angelo i atuk ang ania, aino le ani ka sungusungukan.

Iesu nei rina i atailai

²² Au, kalapo taun aniria asi an alilis i vilvil adaus val saupai si Moses, kila sunguk na popo ang ane Ierusalem na kianla asel ia e kungana i Volava. ²³ Val mengen i salsalik nei saupai si Volava, **Kami keve nat tuan, mi asinong akipai aniria ane si Volava.** ²⁴ Na kila alis kari alilis asi kana angkokoai val saupai si Volava, nang kapo antok ta **pongua na uk vo pongua na mani tanginang** asi alis.

²⁵ Au, katapo atogon a mang sikei a igenen e Ierusalem kana asan ta Simeon. Katapo igenen korong na kapo igenen lomlomona kapa. Katapo uli alis ani kana taun si kokoai ani God ani ka vil ato ri Israel. Na Malanganto Gogoai katapo ago singina. ²⁶ Malanganto Gogoai katala amalangasai ania ta parik kapa angkokoai si ka mat tung ka arai le ani igenen i akanangai ang si Volava. ²⁷ Au, Malanganto kala ainoai ania ane nei rina i atailai, na ngono angkisnganan ang kilong mela sunguk alak a nat ang, Iesu asi abis singina asukang val vubuk ang ta saupai, ²⁸ kala ngot ia na kala alatun a God asukang ke, ²⁹ “Volava, kula atolongon vang kana kam asosokai asi kana pasal ta luai, asukang val kam mengen. ³⁰ Nalapo arai vang kana ta matag akorong ani kam abis i vilvil ato, ³¹ i kam la itonai e mataria i mamain ta palpal vap aongos, ³² ani ri vap i ngising, asi kari luk malangas singina, na kam matan vap ri Israel asi kari luk ani aminaung ina.” ³³ Na tamana ve rinana, kilongla sugul

alava si mengen i posong ang ania. ³⁴ Na Simeon kala poso atautauia iria na kala mengen a rinana ta Maria ta mengen asukang ke, “Arai, nat ke kana, God kata atung ia ani vap miang i ri Israel. Ani mang matan ki uak marai ina, na mang matan ki tung atadut, na kapo akanangai le si God ani vap miang asi kari mengen arikek ania, ³⁵ na numai, makus lava ka rongos a pakangat im val samele delek, ani ka vil amalangas a keve lomlomona musik si vap miang.”

³⁶ Au, katapo atogon a mangsikei a katakai i kus amalangas kapa e iang, mang aina kana asan ta Ana. Tamana ta Panuel le si patvap si Aser. Aina ang kata lapo lapan luai. Aino kata osongon le na e mung i limalengua na matas palau kisngana kala mat. ³⁷ Le si taun ang katapo ago i mainang. Na kana kalapo 84 a matas. Katapo uli ago akit nei rina i atailai. Si tenei ias na tenei vong kapo uli alal ve sokotuk serei si God. ³⁸ Au, si pangau ang akorong kamela palak na kala posong ro si God. Na kala mengen amalangas tatana si vap aongos ang kipo atu mata ta God ka samui pok a Ierusalem.

Papok ane Nasaret

³⁹ Au, kila abis apunuk aroron tapai ani keve abis ang val saupai si Volava, le na kila pasiayang pok ane Galilaia ane si kari rina akorong e Nasaret. ⁴⁰ Na nat ang kala polok alak kuvul velai ani dual. Katapo nat masam aroron na alomon ro si God katapo ago singina.

Natung Iesu nei rina i atailai

⁴¹ Si keve matas aongos rinana na tamana kilongtapo uli palak ane Ierusalem si an ago si matan angan i Liuluai. ⁴² Na taun ang kalapo 12 na matas ania, na kila palak kuvul ane si matan angan ang val lauluan ro ina. ⁴³ Au, matan angan ang kala

kamus le na kilongla pasiang pok ane rina, sikei nat ke na Iesu kalapo ago pok e Ierusalem. Rinana na tamana parik kilonglapa malangas ta bil ke. ⁴⁴Kilongtapo sekpat ta kata lapo auai ve kuvkuvulan lava ang. Asukang na kila pasal a sikei a taun kirol aongos le na kilongla tutapong gulegule ania si kari vap i atogon na keve tungaria. ⁴⁵Sikei parik kilong lapa sabonai ania. Asukang na kilongla palak pok ane Ierusalem asi an gule ania. ⁴⁶Au, e mung i potol a taun kilonganla sabonai ania nei rina i atailai si kapo sinong ve ri katakai i akalit ipo kokolongong na susui ai aniria. ⁴⁷Vap aongos ipo longong ang ania, kita sugul alava si kana malangas ro na kana keve polpol. ⁴⁸Taun ang kilongmela arai ania, kilongla taping, na rinana kila antok ia ta, “Kag nat, marai sa kupo vil a lau ke singimemlong? Namemlong ve tamam namemlong tapo makus alava luai ipo gulegule anim.” ⁴⁹Na kala sui irilong ta, “Marai sa milong tapo buk gulegule pok le anig? Parik milongpa malangas ta kag ring asi ago kana nei lu si mamai?” ⁵⁰Sikei parik kilongtapa malangas a vuk mengen ang kata posong ia singirilong. ⁵¹Na kala pasiang pok ve rilong ane Nasaret na kanlapo longong aro irilong. Rinana kita lomon akit a keve bil aongos ke e vingaria. ⁵²Na Iesu katapo polok alak si masam kuvul ve pukun, na God kapo buk ia na ri vap kapa kipo kun buk ania.

Akuskus si Ioanes katakai i asing tauia

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Io 1:19-28)

3 Kata lapo 12 na matas i kana sinsinongan i saupai a Tiberio Kaisar, na Pontio Pilato kapo ainoinoai i Iudaia, na Erodes kapo tulava e Galilaia, na tasina ta Pilipo kapo tulava e ngono palpal i Ituraio na Taronitis, na Lusania kapo

tulava e Abilene, ²na ri Anas ve Kaiapas kilongpo ngono ainoai i katakai i sula, na kalingana i God kala serei si Ioanes, nat si Sakarias taun katapo ago nei ring varasai palau. ³Au, kala tapasuk na kanlapo pasal aulit a palpal aongos i sungang e Iordanes, na kanpo akusung ri vap ta ki luk a asing tauia asi akanangai ani kari la lomon pokai na God ka lomon suai ani kari keve lau rikek. ⁴Val Esias katakai i kus amalangas kata salik kana mengen nei buk asukang ke, **Kalingana i mang igenen kapo songosongo e nei ring varasai palau asukang ke. Mi usausa na selen ani Volava, mi itonai ta selen korong ania!** ⁵Keve lulung aongos asi tapus akorong ania, keve put na mulang asi bil amarul ania, keve selen lok asi koros akorong ania, keve selen silo asi tuk aro ania. ⁶Na ri vap i kuli rina aongos ki arai ani kana abis i vilvil ato na God.

⁷Au, petau tavorimok kimela serei singina ani ka asing tauia iria, sikei kala antok iria ta, “Nami na mamain ta natnat i kene! Si nang kata antok imi si sip pelek ani marala vo serei ang?” ⁸Sikei mi uai asereiai tapai ani lau bil voiang ka atai amalangas ta mitala lomon pokai. Na mi ago ta angmengenai musik an ta mipo angtivu aro ve Abaram. Using napo antok imi ta God kapo angkoai si luk ani keve iat ke na ka asereiai ani keve tivuna i Abaram tatana! ⁹Kaput nang kalapo tung usausa si tukul i ei. Keve ei ang vanang parik kipa uai ta uai ron, asi tanga suai dong ani kut.” ¹⁰Na petau lava ang kipo sui ia, “Namem abis a sa vang kana?” ¹¹Na kala polpol iria asukang ke, “Si imi kapo atogon kana pongua na vakup ka alis a mangsikei ane si igenen vopo kovek ang, na ninia kapo atogon pok ka abis asukang kapa.” ¹²Mang keve katakai i luk takis kila kun serei asi me luk asing tauia na kila sui ia ta, “Katakai i akalit, namem abis a sa

vang kana?" ¹³ Na kala antok iria ta, "Mi ago to luk takis asoliu an ani kami atutung." ¹⁴ Na mang keve katakai i visvis kapa kilapo kun sui ania ta, "Au, na namem, namem kun abis ani sa vang?" Na kala antok iria ta, "Mi ago ta luk kapkap palau an si ri vap ta kami dual na mi ago ta tupang palau an. Mi uruk palau ani kami seupok."

¹⁵ Au, ri vap aongos kilapo atu mata velai ani lomlonai alava ta vei nganing a Ioanes kavpo igenen ke i akanangai ta God. ¹⁶ Sikei Ioanes kala mengen amalangas aongos iria ta, "Nau napo asing tauia imi ta laman, sikei kapo atogon a mangsikei ka serei lak, kapo tavi-rimok anig, napo tav ro angkoai luai ve asosokai palau vopo luk suai ani pauk i kakina. Ninia vanang kame asing tauia imi ta Malanganto Gogoai ve kut ni. ¹⁷ Kalapo tung usausa asi kana irang suai ani keve katui i kon na kan sinong kuvul nei lu. Sikei ka suluk suai ani mung nei kut vo tav angkoai si mat ang." ¹⁸ Au, na si mang keve mengen miang kapa asukang, kapo asum iria na ka akuskus ta akus ro. ¹⁹ Au na Erodes, tulava ke kapo nas ani tatapokai ania si kana keve lau rikek miang, na si kana lau rikek ta kalapo osongon ve Erodiyas, kisngana i tasina, ²⁰ na kala vil a lau rikek lava luai ta ka alakai ani Ioanes nei lu i akangbat.

Asing tauia ani Iesu

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Au, ri vap kila luk asing tauia aongos na Iesu kapa, kamela kun luk ani asing tauia. Vuk taun ang kapo sokotuk, metekuku kala tavas, ²² na Malanganto Gogoai kala pasiang na kamelagon singina asukang val pukun i uk. Na kalinga kala serei le metekuku ta, "Numai kag nat ro. Napo buk alava ua. Napo uruk luai anim."

Mamain ta polpolokan tung si Iesu

(Mt 1:1-17)

²³ Ninia na Iesu kata lapo asukang ta 30 na matas na kala tutapong abis. Tamana i Iesu ta Iosep, ri vap kipo lomonia asukang. Na Iosep tamana ta Eli ²⁴ na Eli tamana ta Matat na Matat tamana ta Levi na Levi tamana ta Melki na Melki tamana ta Ianai na Ianai tamana ta Iosep ²⁵ na Iosep tamana ta Matatias na Matatias tamana ta Amos na Amos tamana ta Naum na Naum tamana ta Esli na Esli tamana ta Nagai ²⁶ na Nagai tamana ta Mat na Mat tamana ta Matatias na Matatias tamana ta Semein na Semein tamana ta Iosek na Iosek tamana ta Ioda ²⁷ na Ioda tamana ta Ioanan na Ioanan tamana ta Resa na Resa tamana ta Sorobabel na Sorobabel tamana ta Salatiel na Salatiel tamana ta Neri ²⁸ na Neri tamana ta Melki na Melki tamana ta Adi na Adi tamana ta Kosam na Kosam tamana ta Elmadam na Elmadam tamana ta Er ²⁹ na Er tamana ta Iosua na Iosua tamana ta Elieser na Elieser tamana ta Iorim na Iorim tamana ta Matat na Matat tamana ta Levi ³⁰ na Levi tamana ta Simeon na Simeon tamana ta Iudas na Iudas tamana ta Iosep na Iosep tamana ta Ionam na Ionam tamana ta Eliakim ³¹ na Eliakim tamana ta Melea na Melea tamana ta Mena na Mena tamana ta Matata na Matata tamana ta Natam na Natam tamana ta David ³² na David tamana ta Iesai na Iesai tamana ta Iobet na Iobet tamana ta Bos na Bos tamana ta Sala na Sala tamana ta Nason ³³ na Nason tamana ta Aminadav na Aminadav tamana ta Atmin na Atmin tamana ta Arini na Arini tamana ta Esrom na Esrom tamana ta Pares na Pares tamana ta Iudas ³⁴ na Iudas tamana ta Iakov na Iakov tamana ta Isak na Isak tamana ta Abaram na Abaram tamana ta Tara na Tara tamana ta Nakor ³⁵ na

Nakor tamana ta Seruk na Seruk tamana ta Ragau na Ragau tamana ta Palek na Palek tamana ta Eber na Eber tamana ta Sala ³⁶ na Sala tamana ta Kainam na Kainam tamana ta Arpaksat na Arpaksat tamana ta Sem na Sem tamana ta Noa na Noa tamana ta Lamek ³⁷ na Lamek tamana ta Matusala na Matusala tamana ta Enok na Enok tamana ta Iaret na Iaret tamana ta Malelel na Malelel tamana ta Kainam ³⁸ na Kainam tamana ta Enos na Enos tamana ta Set na Set tamana ta Adam na Adam tamana ta God

Atokngai ani Iesu

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

4 Au Iesu, Malanganto Gogoai kala aol ia na kala papok le si sung ang e Iordanes na Malanganto Gogoai kala ain-oai ania e nei ring varasai palau ² ani 40 na mang ias aongos. Na e iang vo petau ang ania kanla atokngai ania. Si pangau aongos ang parik katapa angan ta men pok, asukang na e mung i pangau ang kalapo buk angan. ³ Au, na vo petau kala antok ia ta, “Man numai a nat i God, ku asok a iat ke asi kana sakol ane si pok.” ⁴ Na Iesu kala antok ia ta, “Kita salik ia ta, **Parik kapa angkoai si ri vap ki to ta pok papa.**” ⁵ Au, vo petau kala songo alak ia na kanla akalit ia si vuk taun lik palau ta mamain ta vainagoan aongos i kuli rina. ⁶ Na kala antok ia, “Na alis ua ta keve kitmat na keve tauia aongos ke nang kitala alis iau tatana asi kag alis ani sikei si kag pilpilak. ⁷ Asukang na man ku soturungai singig io, kakam aongos ta keve bil ke.” ⁸ Na Iesu kala antok ia ta, “Kita salik ia ta **Ku soturungai si Volava kam God; na ninia papalik ku abis ania.**” ⁹ Au, kala songo ia ane Ierusalem na kanla atung ia si ring lakat luai kuli rina i atailai, na kala antok ia, “Man numai a nat i God, ku akik asiang, ¹⁰ using kita salik ia ta, **Ka asok kana keve angelo**

asi kari aiveven aro anim, ¹¹ na ki teng alakat ua ta kungaria vei kakim ka tukai si iat.” ¹² Na Iesu kala antok ia ta, “Kapo mengen ta, **Ku ago ta atoktokngai an ani Volava kam God.**” ¹³ Au, kala kamus na vo petau si atoktokngai ania si keve selen aongos, na kala atolongon tapai ania kokoai ani mang taun roron e mung.

Iesu kata tutapong abis e Galilaia

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Na Iesu kala papok ane Galilaia ta kitmat i Malanganto Gogoai na akusku ina kala papanai si palpal aulitai aongos ang. ¹⁵ Katapo vil akalkalit nei kari keve lu i kivung na vap miang kitapo alatun ia.

Ri Nasara kita kirikai ani Iesu

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶ Au, kamela serei e Nasara, kana rina i liklik. Na si taun i atailai kala palak nei lu i kivung val kana lau si keve taun. Na kala tung atung si tataot, ¹⁷ na kila alis ia ta buk i katakai i kus amalan-gas, Esias. Au, kala eres a buk ang na kala sabonai ani palpal ang si salsalik ke, ¹⁸ Malanganto i Volava kapo ago singig. Kata akanangai anig ani naka akusku ri vap mailik ta akus ro. Kata asok iau ani naka mengen amalan-gas ri vap po ago nei gogotan ta kila kalakala, na ri mata ba ta kila arai pok. Na ri vap po ago nei vilvil akui ta kila kalakala. ¹⁹ Na naka mengen amalangan ta taun i kana abis roron a Volava kalapo serei vang kana. ²⁰ Au, kala lun pok a buk ang, na kala alis pok ia si vopo aiveven ani lu ang, na kala soisinong. Vap aongos ang e nei lu ang kilapo tun akit ia. ²¹ Na kalapo mengen iria ta, “Kana anginang mipo kolongong a mengen i vuk salsalik ke na kalapo serei atutuman vang kana.” ²² Na kilapo man aongos ia. Ki taping ania si keve

vuk mengen talupus ang kata asuai ania. Na kila angsusuai ta, “Kana na nat ang si Iosep palau nang, ingko?”²³ Na kala antok iria ta, “Napo malangas ta nganlak mi apunak iau ta mengen ke, ‘Au, katakai i vilvil ato, ku ato pok ua! Keve abis ang kutala abis ia e Kaparnaum, sa, parik kupa buk abis tapai ania e ke si kam rina?’”²⁴ Na kala rodo kana mengen, “Napo antok atutuman imi ta kapo kovek i katakai i kus amalangas kipo ainainak ania si kana rina akorong.”²⁵ Io, tutuman luai, using si taun i Elias katapo atogon a keve mainang duk i Israel akorong si taun kovek i langit ang ani potol a matas na inongos kuvul ve buk angan lava ang e kuli rina aongos.²⁶ Sikei, kapo kovek i mangsikei iria, God kata asok a Elias taun ia. Kata asok ia taun a mangsikei a mainang le Sarepta e palpal Sidon.²⁷ Na ri vap pukun tapak kapa kitapo duk e Israel si taun i Elisaio, sikei parik ta sikei iria kata luk vilvil ato, parik. Naiman papalik, igenen ang le Suria.”²⁸ Na vap aongos nei lu i kivung ang kila longong a mengen ang na kala pat iria na marala.²⁹ Ki tapasuk na ki lu suai ania pelek ani nei rina ang, na kianla tak alak ia ane kuli put ang kari rina katapo tung singina, asi an so asiang tatana le kuli bang ang,³⁰ sikei kala so-long nei liuan iria na kala pasal suai.

Igenen malanganto rikek kata aol ia

(Mk 1:21-28)

³¹Na kala pasiang ane Kaparnaum, mang rina i Galilaia, na si keve taun i atailai kanlapo akalkalit ri vap.³² Na kitapo tapping ani kana akalkalit, using kana mengen katapo atogon kitmat.³³ Nei lu i kivung ang katapo atogon a mangsikei a igenen, malanganto rikek i ingua katapo aol ia, na kala songosongo alava ta,³⁴ “A! Iesu le Nasaret, kupo buk vil sa vang kana animem? Sa, kupo serei kana asi kam me vil punuk suai animem?

Napo malangas ua. Numai a nat Gogoai i God!”³⁵ Na Iesu kala atakun ia ta, “Ku musik! Soung suai ania!” Na ingua ang kala so tatana e mataria na kala soung suai ania, sikei katapo kovek i rikek e pukun ina.³⁶ Na kilapo tapping aongos na ki mengen angpokpokai aniria ta, “Au, sa matan mengen kana kapo asukang ke? Arai, kapo asok velai ani kitmat na dual na ri malanganto rikek kipo soung suai!”³⁷ Na akusku ina kala pasal aulit a palpal aongos ang.

Iesu kata vil ato na vap miang

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸Na kala soung pelek a nei lu i kivung na kanla palak nei lu si Simon. Na omona i Simon katapo malepen i mulak, na kila sokotuk ia asi pakangai ania.³⁹ Au, kala tung turung singina na kala atakun a malepen ang na kala papelek ia. Na akorong palau kala tapasuk na kala sasagi aniria.⁴⁰ E mung si makarap kalapo siang, ri vap kimela serei singina ta mamain ta tungaria kipo atogon malepen angpetpetekai, na kala amatung a kungana singiria siksikei na ka ato iria aongos.⁴¹ Na ri ingua kapa kilapo kun soung suai ani vap miang, velai ani kipo songosongo ta, “Numai a nat i God!” Sikei kala atakun iria, na parik kapa atalipai aniria asi mengen, using kipo malangas ta ninia na igenen i akanangai.

Paspasal asi an akusku

(Mk 1:35-39)

⁴²Au, si tangat Iesu kala papelek a rina ang na kala pasal taun a mang ring kalakala. Na ri vap kila tutupongai gulegule ania na kianla sabonai ania na kila buk atakun ania asi kana ago akit ve ria,⁴³ sikei kala antok iria ta, “Kapo maimaiten ta nakan akus ta akus ro i kana vainagoan a God si mang keve rina kapa, using ninia vanang a tukulai i asok ke

anig.”⁴⁴ Na kanlapo akusku aliu si keve lu i kivung e Iudaia.

Songo ani ainoai i volo nat i akalit

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

5 Mangsikei a taun katapo tung e ngerelo i laman tatapulit ang e Genesaret. Na ri vap kian lapo tabat aulit ia using kipo buk kolongong ani mengeni i God.² Na kala arai ani pongua na vul e ngere lo. Vap po maiak kuluna kitala siang na kilapo galui kari keve uvene.³ Na kala kokos kuli vul ang si Simon, na kala sokotuk ia ta ka pen sulai asiang lik ania pelek a ngerelo na kala sinong na kala akalit a ri vap.⁴ Au, taun ang kala kamus ta akusku, na kala antok a Simon ta, “Ku kalip ane nei laman miting na ku an polok kam uvene.”⁵ Na Simon kala antok ta, “Katakai i akalit, namem-tala atokngai alava luai tenei vong aongos ke na parik namempa tul bonai ta ring ien, sikei kapo ro, using a kalingam, nan anguan polok an.”⁶ Au, kianla anguan polok an na ien kala duk luai na kari uvene kalapo buk tading using a ien vola duk arikek luai.⁷ Na kila songo na keve tungaria kuli mang vul ang ani ki pasal asung na kime pakangai aniria. Au, kimela voko asung na ki tak alak a uvene ang na kila akos ia. Rilong aongos a ngono vul ang kilongla duk arikek luai ta ien na kilong lapo buk gok ta maiten ina.⁸ Au, Simon Petero kala kinle na sa kapo serei na kala soturungai si ngono kakina i Iesu. Na kala antok ta, “Volava, ku pasal akipai anig, using nau a katakai i bil arikek.”⁹ Using ninia ve keve tungana kipo abis kuvul ve nia kipo tapping arikek ani ien duk luai ang.¹⁰ Nang kapa na Iakovo ve Ioanes, ngono nat si Sebedai, kilongpo abis kuvul ve Simon. Au, Iesu kala antok a Simon ta, “Ku ago ta leng an. Kana vang kulapo tutupongai asi kam sog vap.”¹¹ Na kila dal alak pok

kari ngono vul. Ki atolongon a keve bil aongos na kila using ia.

Iesu kata vil ato na igenen tapak

(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

¹² Mangsikei a taun katapo ago si mangsikei i keve rina ang, na mangsikei a igenen, pukun ina kapo mamakasan aongos ta tapak, na kala arai ani Iesu na kamela matung turung e matana, na kala sokotuk ia ta, “Volava, man kupo naung, kupo angkoai si vil adaus anig.”¹³ Na kala sulai ani kungana na kala teng e pukun ina na kala antok ta, “Io, napo naung. Pukun im kala serei daus vang!” Na akorong palau na pukun tapak ang kala kovek pelek ia.¹⁴ Na kala antok amadot ia ta, “Ku ago ta mengen amalangas an ani mangsikei ta bil ke, sikei kuan akalit ta pukun im si katakai i sula ani ka suluk a alilis ang i kam vilvil atanginang val kana saupai a Moses, ani ri vap asi kari nas ta kulapo daus.”¹⁵ Sikei lak, akusku ina kala papanai. Na petau miang luai kimepo serei asi me kolongong ania na kime luk vilvil ato pelek kari keve malepen.¹⁶ Sikei katapo tagging lik ane si ring varasai palau na kanpo sokotuk.

Iesu kata vil ato na igenen soles

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷ Mangsikei a taun katapo akalkalit na mang keve Parisaio ve vap malangas ani saupai kipo sinong. Kitala pasal le si keve rina aongos i Galilaia na le Iudaia na Ierusalem kapa na kita melapo sinong kuvul lava e iang. Na kitmat i Volava katapo ago ania si abis vilvil ato.¹⁸ Na mang rukun vap kila serei ta asalakan i mang igenen soles. Na kitapo buk asalak alak ania ane nei lu asi an amatung ania si Iesu.¹⁹ Na kilapo gulegule pangau asi palak tatana nei liuan i petau lava ang, sikei parik kapa angkoai. Asukang na ki palak tatana ane kuli lu, ki ding

a kuli lu, na kila atikok asiang ia kuli kana pata ane nei liuan i petau ang e mete Iesu akorong. ²⁰ Si taun kala arai kinle ani kari lomlomon na kala antok ta, “Tuang, kam keve lau rikek, nala lomlon suai ania.” ²¹ Na keve Parisaio ve vap malangas ani saupai kilapo lomlomonai na kilapo angsusuai musik angpokpokai aniria ta, “Au, si kana kapo mengen i nau varas? Si kapo kun koi asi lomlon suai ani lau rikek? God papalik nang!” ²² Iesu kalapo malangas lenginang kari lomlomonai musik na kala sui iria ta, “Marai sa mipo angsusuai e lomlomonai imi? ²³ Si i ngono bil ke kapo remrem si antok ania? Nala lomlon suai ani kam lau rikek, vo si antok ta ku tapasuk na ku pasal? ²⁴ Sikei, asi kami nas vang ta igenen i pukun kapo atogon kitmat kuli rina si kana lomlon suai ani rikek,” le na kala antok na igenen soles ang ta, “Napo antok ua, tadut na ku sunguk le kam pata na ku pasal ane rina.” ²⁵ Na akorong palau kala tapasuk e mataria aongos, na kala sunguk le kana pata na kala pasal i po alatun ani God ane rina. ²⁶ Vap aongos kilapo taping na kila alatun a God. Ki man velai leng ani bil ke na kila antok ta, “U, taratala arai vang ani bil ke na tarala taping luai.”

Songo ani Levi

(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

²⁷ Au, e mung ina kala soung na kanla arai ani mangsikei a igenen kana asan ta Levi, kapo katakai i luk takis na katapo sinong nei kana lu ipo luk takis. Na kala antok ia ta, “Me using iau.” ²⁸ Na kala atolongon kana keve bil aongos na kala tadut na kala using ia. ²⁹ Au, Levi kanla teng a mangsikei a matan angan lava ania e nei kana lu na petau miang i ri vap luk takis na mang vap palau pulakai kitapo angan ve ria. ³⁰ Na ri Parisaio ve kari vap malangas ani saupai kila gai si kana keve nat i akalit ta, “Marai

sa mipo matan angan kuvul ve vap luk takis ke na vap bil arikek suke?” ³¹ Na Iesu kala polpol iria ta, “Vap po to aro parik kipa inongos taun a katakai i vilvil ato, sikei ri malepen vang. ³² Parik nat-apa serei asi me songo ani vap korong, sikei ri katakai i bil arikek, ani ki lomlon pokai.”

Laulauan i alal

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Na kila antok ia, “Keve nat i akalit si Ioanes kipo uli alal na sokotuk na asukang kapa keve nat i akalit si ri Parisaio, sikei kakam kipo uli angan na inum.” ³⁴ Na Iesu kala antok iria, “Sa, mipo buk atakun ani keve tungana i vo tauk i pagamau ani ki mal si taun kipo ago kuvul ve nia? ³⁵ Ka atogon a taun iles lak na kila luk suai ani vo tauk i pagamau pelek iria, na taun ang vanang ki mal lak.” ³⁶ Na kala mengen iria ta kankanuai i mengen kapa. “Kapo tav angkoai si tara ding suai le ta vuk vakup le si maus tanginang asi suisui alak ania si maus kavang, vei tarala vil ding a maus tanginang ang. Na mang anu kapa, vuk vakup tanginang ang parik kalapa angkokoai ve maus kavang ang. ³⁷ Na kapo tav angkoai kapa si tara lingai ani vaen tanginang dong a pauk kavang, vei pauk ang ka tading. Sukana na vaen kala vekai asip na pauk ang kapa kala kun rikek. ³⁸ Sikei, vaen tanginang kapo ro si pauk tanginang. ³⁹ Na kapo tav angkoai si man kitala uli inum si vaen kavang, kipo buk a vaen tanginang. Using kipo antok ta, ‘Anu kavang kapo roron.’”

Rok kon si taun i atailai

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

6 Si mangsikei a taun i atailai katapo pasal aliu nei keve matang kon, na kana keve nat i akalit kilapo rok a mang matan kon na kila mul ia ta kungaria na kilapo angan a katui ina. ² Na mang keve

Parisaio kila sui ta, “Au, marai sa kana mipo abis a lau ke kapo tav angkoai si abis ania si taun i atailai?”³ Na Iesu kala polpol iria ta, “Au si parik lak kana mitapa tataot a akusku i David na sa kata abis ia si taun katapo buk angan, ninia ve keve tungana?”⁴ Kata palak nei lu si God na kala luk a pok i asinong akipai ang voiang ri katakai i sula papalik kipo atogon a roron asi angan ania, na kala angan ia, na kala alis kapa si keve tungana.”⁵ Na kala mengen iria, “Igenen i pukun kapo Volava i taun i atailai.”

Igenen kunga mat

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Au, si mang taun i atailai kapa kala riuk lak nei lu i kivung na kanlapo vil akalit. Katapo atogon a mangsikei a igenen e iang palso i kungana katapo mat.⁷ Na ri vap malangas ani saupai ve ri Parisaio kilapo teremai ania ta man kala vil ato ia, ki aoles ia using kapo taun i atailai.⁸ Sikei kata lapo malangas kari lomlomonai, na kala antok a igenen kunga mat ang ta, “Tadut atung ane ke.” Na kala tadut na kalapo tung e iang.⁹ Na Iesu kala antok iria asukang ke, “Napo buk sui animi. Kapo angkoai si taun i atailai si pakangai vo si bil arikek? Si vil ato vo si vil punuk?”¹⁰ Na kala ararai aulitai aongos aniria, na kala antok ia, “Ku koros a kungam.” Kala vil ia asukang na kungana kala pukunan aro pok.¹¹ Sikei kilapo marala alava luai na kilapo tutupong angmemengenai ta ki saka bil an ani Iesu.

Iesu kata songo na 12 na nat

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Si pangau ang Iesu kala kiklak ane si palpal mulang asi an sokotuk. Na kanla ago na vong aongos ang i sokotuk ane si God.¹³ Au, kala tenei vauk na kala songo kana mamain ta vap ipo ususing ania na kala irang suai ani 12 iria, na

kala posong iria ta aposel.¹⁴ Kana vang ria. Simon, nang kata atuk kapa ia ta Petero, na tasina ta Andreas na Iakovo na Ioanes na Pilipo na Bartolomaio¹⁵ na Mataio na Tomas na Iakovo si Alpaio, na Simon nang kipo kin ia ta Selote,¹⁶ na Iudas si Iakovo na Iudas Iskariot, vopo alis suai ania asi kana mat.

Iesu kata vil ato na vap miang

(Mt 4:23-25)

¹⁷ Na kila auai asiang kuvul na kame lapo tung si ring korong. Na vap miang ipo ususing ania kitapo ago kuvul ve petau lava le Iudaia, na le Ierusalem na le ngono palpal ke ngere laman, Turo na Sidon.¹⁸ Kita mela serei ani kime longong ia na ki luk vilvil ato si kari keve malepen. Na kata vilvil ato na vap sanggan ta ingua¹⁹ na vap aongos ang kitapo buk sigil ania using kitmat katapo soung le singina na kapo vil ato iria.

Iesu kata mengen ani ri logo na ri tauia

(Mt 5:1-12)

²⁰ Au, kala tun kana petau ipo ususing ania na kala mengen asukang ke, “Uruk kakami mipo vap logo, using kakami na sinsinongan nei vainagoan si God.²¹ Uruk kakami mipo buk angan kana, using mi masung aro lak. Uruk kakami vap po tangis ang kana, using mi los lak.²² Uruk kakami si man ri vap ki mirik animi, na ki kirik na ki nau varas animi, na ki posong imi ta vap rikek marai ususing ani igenen i pukun.²³ Mi uruk si taun ang na mi mikamika ta maramarak, using a seuseupok lava kapo ago kokoai animi e pangkul. Io, using ninia palau a lau ke nang a keve tivuria i vap po mengen arikek ang animi kita kun abis ania si mamain ta katakai i akus anangan.²⁴ Sikei nami ri tauia, ka rikek animi pala using milapo siang lenginang nei kami maramarak.²⁵ Nami vap po maspil ang

kana, ka rikek animi using mi buk angan lak. Nami vap po los ang kana, ka rikek animi using mi mamakus na mi tangis. ²⁶Ka rikek animi, man kana ri vap kipo mengen aro animi. Io, using ninia palau a lau ke nang a keve tivuria i vap po mengen aro ang animi kita kun abis ania si mamain ta katakai i akus kapau.

Vinga ro taun a tungam vopo mirik anim

(Mt 5:38-48; 7:12a)

²⁷Sikei napo mengen imi kana mipo longong iau. Mi vinga ro taun a vap po marala ang animi. Mi abis a lau roron singiria, vap po mirik ang animi. ²⁸Mi poso aro iria, riria kipo poso arikek imi. Mi sokotuk aniria, riria kipo bil arikek animi. ²⁹Man a sikei ka tavapat a palpal asam, atalipai ania na ka tava na mang palpal ang kapa. Man a sikei ka luk kam vakup, atalipai ania na ka luk kam siot kapa. ³⁰Alis a si kapo aikut ua. Na man a si ka luk palau kam bil, ku ago ta buk pok an ania. ³¹Ninia palau na lau ang mipo buk ani ri vap ki abis ia singimi, mi kun abis ania singiria. ³²Au, man mipo vinga ro papalik taun iria kipo vinga ro taun imi, mi saka luk an ani roron? Arai, ri katakai i bil arikek kapa kipo kun vinga ro angpokpokai aniria. ³³Na man mi abis a lau roron papalik ane singiria kipo kun roron animi, mi saka luk an ani roron? Ri katakai i bil arikek kipo kun asukang kapa. ³⁴Na man mipo alis tapai ane singiria papalik mipo atu lomlomon ta mi luk pok singiria, mi saka luk an ani roron? Kapo asukang palau kapa si ri katakai i bil arikek ane si mang matan pok iria. Kipo alis tapai asi luk pok ani polpol iria. ³⁵Sikei nami vang, mi uli vinga ro taun a vap po marala ang animi, na mi abis a lau roron ane singiria. Alis tapai aniria, na mi ago ta vubuk using ani polpol ina. Man asukang, kami seupok ka tavirimok, na

mila inatus si Vo Tavirimok Luai. Using ninia na tamam kapo vinga ro aniria, riria kipo tav poso aro na riria mamain ta katakai i bil arikek. ³⁶Mi lomomon suai asukang palau val tamam kapo lomomon suai.

Kiming ani tungam ka ago

(Mt 7:1-5)

³⁷Mi ago ta kiming an ani tungami, vei nganing kila kun kiming animi. Mi ago ta mengen arikek ani mang matan, vei ki mengen arikek animi. Mi lomomon suai ani lau rikek si mang matan, na ki kun lomomon suai ani kami lau rikek. ³⁸Mi vap uli alilis, na ki kun alis animi. Tutuman luai, mi luk a palpal duk. Ka duk na ka kamsarak. Ki abis ia singimi angkokoai palau val lau ang mita abis ia." ³⁹Na Iesu kala mengen kapa iria ta kankanuai i mengen ke, "Igenen mata ba parik kapa angkoai asi ainoai ani mang ba. Man asukang, rilong aongos kilong anla siang nei lulung. ⁴⁰Ri nat i akalit parik kipa lakat ani kari katakai i akalit. Sikei, man kila akamusai ani kari akalkalit, kila asukang val kari katakai i akalit. ⁴¹Marai sa kupo tun a tep lik ang e matana i tungam, na numai akorong kupo tav nasai ani vukei lava ang e matam? ⁴²Kapo saka ro an man ku antok a tasim ta, 'Apua, tasig, me name luk suai tapai ani tep ang e matam' man numai akorong lak parik kupa tun kinle na vukei lava ang e matam? Numai a katakai i kapau. Aino ina, ku luk suai ani vukei lava ang e matam akorong, le na kula angkokoai asi arai atapas si luk suai ani tep ang e matana i tungam.

Arai kinle ani iei si uai ina

(Mt 7:17-20; 12:34-35)

⁴³Io, ei roron parik kapa angkoai asi uai asereiai ani uai rikek. Na ei rikek parik kapa angkoai asi uai asereiai ani uai roron. ⁴⁴Tarapo kinle na keve ei aon-

gos si uai iria. Parik tarapa kopos suke le si kakaul, na parik tarapa kopos vaen le si ei komkomongot. ⁴⁵Igenen ro ka asoung asereiai ani roron le si tauia i keve bil roron ang nei vingana, na igenen rikek ka asereiai ani rikek le si tauia i kana keve bil rikek. Using a nguruna kapo asoung a bil ang vingana kapo duk tatana.

Ngono kelkelai

(Mt 7:24-27)

⁴⁶Marai sa mipo songo iau ta, ‘Volava, Volava’ na lak parik mipa longong kag mengen? ⁴⁷Man a sikei kapo serei singig, na kapo longong kag mengen, na kapo abis using ia, arai, naka akalit imi ta nia kapo saka pok an. ⁴⁸Kapo pok val igenen abis lu na kata tep alulungai luai na ka atung kana kelkelai kuli iat. Taun a molong kata serei na kamela tavap a lu ang, parik katapa angkoai asi aruk ania using kata kelai aro luai ania. ⁴⁹Sikei man a sikei ka longong palau kag mengen sikei parik kapa abis using ia, kapo pok val igenen vopo abis ang ani kana lu kuli vunep palau na kapo kovek i kelkelai roron. Na taun a molong kata tavap a lu ang, kala uak sumasuma palau na kala tagalang aongos.”

Iesu kata vil ato na asosokai si ainoinoi i petau i visvis

(Mt 8:5-13; Io 4:43-54)

7 Au, kala akamusai tapai ani keve mengen aongos ang si kokolongong si ri vap, na kala pasal ane Kaparnaum. ²E iang katapo atogon a mang ainoinoi i petau ipo visvis, katapo atogon kana mang asosokai katapo uli lomlomoni alava ania na asosokai ang katapo malepen alava luai. Kalapo angasungai ani mat. ³Si taun ang ainoinoi ang kala longong a inasai i Iesu, na kala asok a mang matan tulava i ri Iudaia, asi an sokotuk ania ani kame vil

ato kana asosokai. ⁴Asukang na kimela serei si Iesu na kimela sokotuk aroron ia ta, “Tuang, kapo aunai i ro singim ani ku pakangai ani igenen ke, ⁵using kapo uli pakangai alava anira ri Iudaia. Nia vanang kata abis kamem lu i kivung.” ⁶Au, Iesu kala auai ve ria na kanlapo angasungai ani lu ang na igenen ang kala asok a mang matan tungana ta mengen asukang ke, “Volava, ku ago ta me pakasang luai an ane ke, using napo tav ro angkoai asi songo alak anim ane nei kag lu. ⁷Tukulai ina vanang nata lomonia ta parik napa ro angkoai asi kag an serei singim akorong. Sikei, ku posong palau na kag asosokai ka to aro pok. ⁸Using nau kana napo igenen ipo ago neite saupai, na kag petau i visvis kipo kun ago neite kag saupai. Asukang ta man naka asok a mang anu ta ka pasal, na kala pasal. Na man naka asok a mang anu ta ka me, na kamela pakasang. Na man naka asok kag mang asosokai ta ka abis a mang nem, na kala abis ia.” ⁹Si vuk taun ang a Iesu kapo longong a mengen ke, kala taping ania. Kala taval talang a petau lava po auai ang ve nia na kala antok iria, “Napo antok imi, parik lak napa arai ani lomlomoni kit asukang ke nei liuan i ri Israel.” ¹⁰Na vap i asok ang kila papok ane nei lu na kianla sabunai ani asosokai ang si lapo to aro.

Iesu kata vil ato na natung le Nain

¹¹E mung lik ina kala pasal taun a mang rina kana asan ta Nain kuvul ve kana keve nat i akalit na mang petau duk. ¹²Taun kianla serei mete takaman i rina ang, na mang vap kilapo soung velai ani matmat. Nat mat ke kapo ring sikei palau a nat na rinana kapo mainang. Vap miang i rina ang kitapo auai ve nia. ¹³Si taun ang Volava kala arai ani mainang ang kala ngorem ia, na kala antok ia ta, “Ago ta tangis an.” ¹⁴Na kala pasal aliu na kanla sigil a pata na vap po asalak

ang ania kila tung. Na kala antok ta, “Natung, ku tadut.”¹⁵ Na nat mat ang kala sinong atung, na kalapo tutapon-gai mengen. Na kala alis ia si rinana.¹⁶ Vap aongos ang kilapo leng alava na kila alatun a God ta mengen asukang ke, “Mangsikei a katakai i akus lava kana kame lapo ago ve tara. God kalapo serei vang kana si kana matan vap.”¹⁷ Na akusku i sa kata vil ia kala pasal apapanai aongos nei palpal Iudaia na aulit aongos e iang.

Susui si Ioanes katakai i asing tauia

(Mt 11:2-19)

¹⁸Keve nat i akalit si Ioanes kianla atatai ia ta keve nem ke. ¹⁹Na Ioanes kala songo na pongua iria, na kala asok irilong ani kilong an nanas si Volava ta, “Numai tutuman vang kana na igenen vo me serei ke, vei nganing namemla atu lomlomom ta mangsikei petekai?”²⁰ Na ngono nat ang kilong anla serei si Iesu na kilongla antok ia ta, “Ioanes katakai i asing tauia ke kata asok asi me sui anim ta numai tutuman vang kana na igenen vo me serei ke, vei nganing namemla atu lomlomom ta mangsikei petekai?”²¹ Si taun ang akorong Iesu katapo vil ato na vap miang pelek kari keve malepen anglok na ka lu suai ani ri ingua na ka vil ato na keve vap mata ba.²² Asukang na kala antok irilong, “Milong papok na milong anla mengen amalangas a Ioanes ta sa milong tala arai ania na milong tala longong ia. Ri mata ba, kilapo ararai pok. Ri soles, kilapo pasal korong. Ri tapak, kilapo rangrangis aongos, na ri talinga bot, kilapo longong korong. Riria kitala mat, kilapo tapasuk pok. Ri vap mailik, kilapo longong a akus ro.”²³ Kapo tauia na igenen ang nang parik kapa savang marai ig.”²⁴ Au, ngono nat ang si Ioanes kilongla pasal suai na Iesu kalapo atatai ani petau lava ang ta Ioanes. “Mita pasal ane ring varasai palau si kami

an arai ani sa? Ani tavuang kapo lulu angpok si malu?”²⁵ Au, man parik, na mita pasal asi kami arai ani sa? Ani igenen maus ta maus ro luai? Parik. Vap ang kipo maus ta maus roron luai na kipo uli matan angan aro luai, kipo ago nei keve lu lava si ri tulava.²⁶ Au, man parik, na mita pasal asi kami an arai ani sa? Ani katakai i akus? Io, ninia vanang! Na kapo lakat ani katakai i kus amalangas.²⁷ Kana vang na igenen ke kita salik tatana asukang ke, **Arai, naka asok kag asosokai aino anim, voiang kan itoiton aino na selen anim.**²⁸ Napo antok imi ta nei liuan i ri vap aongos i kuli rina kapo kovek ta mang anu katala tung alakat ani Ioanes. Sikei lak, si kapo liklik luai nei vainagoan si God, kapo lakat ania.”²⁹ Ri vap aongos ve ri katakai i luk takis kapa kilapo longong kana atatai a Iesu na kipo soksoko akorong ani kana selen a God kapo korong, using riria kitala luk asing tauia si Ioanes.³⁰ Sikei ri Parisaio ve ri vap malangas ani saupai, kipo misag ani kana vubuk a God aniria using parik kita lapa luk asing tauia singina.

³¹“Au, naka altongai ani matan polpolokan i taun ke ta sa? Kipo pok val sa?”³² Kipo asukang val inatus lik nei ring i po asesel na kipo sinong i songosongo angpokpokai asukang ke, ‘Namemtala kuikui animi na parik milapa mika. Namemtala akurkurai animi na parik milapa tangis.’³³ Arai, Ioanes katakai i asing tauia kata serei na parik kapa angan na inum, na mila antok ta kapo sangan ta ingua.³⁴ Au na kana na igenen i pukun kamela serei na kalapo angan na inum, na mila antok, ‘Arai ta igenen ramit suke. Arai ta igenen buk inum alava suke. Arai ta igenen suke kapo angtunganan ve ri katakai i luk takis na ri katakai i bil arikek!’³⁵ Nang a laulauan si ri vap

masam kapo akalit ta masam ang kapo tutuman.”

Iesu kata akala na aina katakai i bil arikek

³⁶ Na mangsikei i ri Parisaio kala asok tapai ania asi kana me matan angan ve nia. Na kamela palak nei lu na kilapo sinong si angan. ³⁷ Au, mangsikei a aina kala palak, kapo aina i rina ang na kapo mangsikei a katakai i bil arikek. Kata longong ta kalapo ago si matan angan nei lu si Parisaio ang, na kala luk le kana ese sain ro, ³⁸ na kamela tung e mung ina, ngere ngono kakina, na kapo tangis, kalapo raus a ngono kakina ta lum mata i matana, na kapo ruduk ia ta ung i patuna, na kalapo lulus a ngono kakina na kala tiuai ani kana ese sain ro e ngono kakina. ³⁹ Na Parisaio vo asok tapai ang ania kala arai na kalapo lomlomoni musik, “Man kana na igenen ke kapo katakai i kus amalangas, oro kala kinle na vo po sigil ke ania, ta kapo mangsikei a aina bil arikek.” ⁴⁰ Na Iesu kala antok ia, “Simon, napo buk mengen anim ta mangsikei a mengen.” Na kala antok, “Katakai i akalit, kala ro. Ku mengen.” ⁴¹ “Mang igenen katapo togon a mang pongua na igenen kilongtapo togon kope singina. Mang anu ta 500 na kang, na mang anu ta 50. ⁴² Sikei kilong tapo kovek i kapkap asi polpol ani karilong kope. Asukang na kala lomom sui anirilong aongos. Au, si irilong katapo uruk alava ania?”

⁴³ Na Simon kala antok, “Napo lomom sui ta ninia vo atogon kope lava.” Na kala antok ia ta, “Io, kutala kinle korong.” ⁴⁴ Na kala taval talang a aina ang na kala mengen a Simon asukang ke, “Ku arai ani aina ke kana! Si taun nata palak nei lu, parik kuta lapa alis laman asi kag raus ani ngono kakig, sikei ike katakai raus a ngono kakig ta lum mata i matana, na kala ruduk ia ta ung i patuna. ⁴⁵ Parik

kuta lapa lulus iau. Sikei ninia, le si vuk taun nata palak, parik lak kapa aulei lak ta lulus ani ngono kakig. ⁴⁶ Parik kuta lapa tiu a patug ta rul i elai, sikei ninia katakai tiuai ani ese sain ro e ngono kakig. ⁴⁷ Kana vang napo antok ua ta kana keve lau rikek duk, nala lomom sui ania. Io, ninia vanang kapo uruk alava anig. Sikei igenen vo togon men lik palau asi lomom sui, kana uruk anig ka liklik palau.” ⁴⁸ Na kala antok ia ta, “Kam keve lau rikek, nala lomom sui ania.” ⁴⁹ Na vap po angan ang ve nia kilapo kinungai musik lik asukang ke, “Au, si kana kame lapo lomom sui ani mamain ta lau rikek?” ⁵⁰ Na kala antok a aina ang ta, “Kula sapang si kam lomlomom. Ku pasal ta marip.”

Matan aina lapo to ang kilapo auai ve Iesu

8 E mung palau ina kalapo pasal angpok nei keve rina lava na keve rina lik na kapo apasa ta akus ro i kana vainagoan a God. Kana 12 na nat kitapo auai kuvul ve nia. ² Asukang kapa mang matan aina voiang katakai asok sui ani ri ingua singiria, na katakai ato iria si mang keve malepen. Mangsikei ta Maria, kipo kin ia ta Magdalene voiang a limalengua na ingua kita soung pelek ia. ³ Na Ioana, kisngana i Kusas nang kapo mangsikei a asosokai si Erodos, na Susana, na mang matan miang kapa, kitapo papakangai aniria si palpal i pukun le si kari togtogon akorong.

Kankanuai i mengen ani katakai i sukal

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Au, mangsikei a taun petau tavi-rimok luai kimela seserei akuvulai le si mang keve rina miang. Na Iesu kala akalit iria si kankanuai i mengen asukang ke, ⁵ “Mangsikei a katakai i sukal kata sapungai ani kana keve ka-

tui i pok e matang, na mang matan katui kanpo uak e selen na kilapo saksakai kuluna, na ri mani kimela angan ia. ⁶Na mang matan katui kianlapo uak si ring iatan, na kila polok alak, na kila mak using kapo kovek i laman. ⁷Na mang matan katui kipo uak nei ring kakaulan, na kanla polok alak ve nia na kala palun runguk ia. ⁸Na mang matan katui kipo uak nei roe roron. Kipo polok alava na kipo uai soliu ta 100 alak ani keve katui i sukal ang.” Taun kan posong akamusai ani mengeng ke, na kala songosongo, “Man a si kapo atogon talinga, kapo ro ka longong!”

Lomlomonai i Iesu si akuskus si kankanuai i mengeng

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹Na kana keve nat i akalit kilapo susuai ania ta malmalasupai i kankanuai i mengeng ke. ¹⁰Na kala antok iria, “Malangas i keve bil mumun i vainagoan si God, kakami asi atogon, sikei si mang matan napo mengeng iria nei kankanuai i mengeng, **asi kari gulegule na ki tav sabonai, na asi kari kokolongong na ki tav nas.**

Supsupai i kankanuai i mengeng ani katakai i sukal

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹Kana vang a supsupai i kankanuai i mengeng. Katui nang, ninia na mengeng si God. ¹²Na katui i lapo matung ang nei selen, nang riria kipo vap longong, sikei a vo petau kamela luk suai ani mengeng ang e vingaria, ani ki ago ta lomlomon an vei ki teng a to. ¹³Na katui i la uak ang si ring iatan, nang riria kita luk a mengeng na kila uruk singina, sikei parik kita lapa asia mis. Kipo lomlomon si vuk taun kudik lik palau, sikei man a atoktokngai kala serei singiria, kilapo atolongon kari lomlomon. ¹⁴Na katui i la uak ang si ring kakaulan, nang riria ki-

tala longong a mengeng sikei parik kipa matukal using kipo rakus si vubuk using ani tauia lava na uruk i kuli rina ke. ¹⁵Au na katui i la uak ang nei roe roron, nang riria vingaria kapo ro na kipo uli lau korong. Kipo longong a mengeng na kipo uli lomom akit ania tung si kianlapo uai arokot.

Lam ni nei avubus

(Mk 4:21-25)

¹⁶Parik tarapa asusuk a lam asi kara amunai ania nei avubus vo neite pata. Tarapo uli atung ania si kana ring akorong, ani man a ri vap kipo palak ki arai korong ani mang. ¹⁷Using kapo kovek ta bil katapo ago mumun, na nganlak parik kapa serei e ring malangas. Vo ta bil katapo ago nei apupung, na nganlak parik kipa ulak ia. ¹⁸Asukang mi lomlomonai aro ani mi saka luk an ani mengeng si God. Using man a si kapo atogon, ki ngaupap ia, na man a si kapo atogon men lik, io, men lik ang kapo sekuat ta kapo kakana, ki luk suai vang ania.”

Rinana ve keve tasina i Iesu

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹Si taun ang rinana ve keve tasina kimela serei asi kari me arai ania. Sikei parik kipa angkoai si palak taun ania using a petau lava ang. ²⁰Na mang sikei kala antok ia, “Arai, rinam ve keve tasim kipo tung e komo. Kipo buk arai anim.” ²¹Na kala antok iria asukang ke, “Rina na keve tasig, nang riria kipo longong a mengeng si God na kipo abis ususingai ania.”

Kitmat i rai kala luai

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²²Mang sikei a taun kala kokos kuli vul kuvul ve kana keve nat i akalit na kala antok iria, “Tara kokos aputuk ane mang palpal i laman ke.” Na kila pasal. ²³Si vuk taun kipo sang nei laman na

ninia kalapo rot. Na mal titis kala serei, na vul kalapo lak ia na laman, na kalapo rikek luai aniria. ²⁴ Na kianla pangun ia na kila antok, “Volava, Volava, oring lik tara puka!” Na kala tapangun na kala atakun a malu ve to marala. Na malu kala pongo na luai lava kala pitik. ²⁵ Na kala sui iria, “Nei kami lomlomon e voi?” Kitapo sugul alava velai ani leng na kilapo sui angpokpokai aniria ta, “Saka igenen an kana? Kapo atakun a malu ve to na kipo kun longong ania.”

Iesu kata vil ato na igenen sangan ta ingua

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Na kianla serei e palpal Geraseno, ararai aputuk le Galilaila. ²⁷ Si vuk taun ang kapo palak ane ngerelo, mang sikei a igenen i rina ang kamela ruduai ia, na kapo sangan ta ri ingua. Le kabang le parik kata lapa anguan kavat vakup, na parik katapa ago nei lu, sikei katapo uli ago e nei gom. ²⁸ Au, si vuk taun ang kamela arai ani Iesu, kala kup alava na kala suai ania e no ina, na kala songosongo alava, “Iesu, nat i God Lakat Luai, kupo serei asi kam me vil sa anig? Napo sokotuk ua ta ku ago ta vil akui an anig!” ²⁹ Using katala kirikai ani ingua ang asi kana soung pelek ani igenen ang. Using taun miang kata lapo sang tatana, na kitapo uli got akit ania e ngono kakina na e ngono kungana ta angus kitmat luai, na ki ararai bat ania, sikei katapo uli tak tok ani angus ang na ingua ang kanpo sang tatana ane ring varasai palau. ³⁰ Au, Iesu kala sui ia, “Kam asan ta si?” Na kala antok ta, “Petau,” using ri ingua duk kitapo ago singina, ³¹ na kipo sokotuk ia asi kana ago ta asok suai an aniria ane nei mata lulungai asiang.

³² Mang takaman vongo lava kitapo susuang angasungai i ring ang ngere put, au na kila sokotuk ia ta ka atalipai aniria

asi kari an palak singiria. Na kala ainak aniria. ³³ Au, keve ingua ang kila soung pelek a igenen ang na kianla aol a keve vongo ang. Na takaman vongo ang kila doso asiang taun a ring karkadapan na kianla lus mat. ³⁴ Na vap po aiveven vongo ang kila arai ani bil ang na kila sip na kianla akus nei rina lava ang na nei keve rina lik kapa. ³⁵ Na ri vap kila pasal asi kari an arai ani sa katala serei. Na kimela serei si Iesu na kila arai ani igenen ang ri ingua kitala soung pelek ia kapo sinong e ngere ngono kakina i Iesu na kalapo kavat na kalapo vangang tapalas aro pok, na kilapo leng. ³⁶ Na vap arai ang kila akus iria ta igenen sangan ta ingua kame lapo to aro pok. ³⁷ Na ri vap aongos i palpal Geraseno kilapo sokotuk ia asi kana pasal suai ani kari ring, using kitala leng aongos. Asukang na kala kokos asi kana papok. ³⁸ Igenen ang ri ingua kita papelek ia kala sokotuk ia asi kana auai ve nia, sikei kala asok pok ia velai ani atatai ke, ³⁹ “Ku papok ane rina na kuanla akuskus ta poisan a roron God katala abis ia singim.” Au kala pasal na kanlapo akuskus nei rina aongos ta poisan a roron a Iesu katala abis ia singina.

Kavulik mat na aina malepen

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Au, Iesu kala serei pok e mang palpal, na petau lava kila uruk suak ania using kitapo atu lomlomon ta ka serei. ⁴¹ Na mang sikei a igenen, kana asan ta Iairo, na katapo mang ainoinoai i nei lu i kivung, kamela serei si Iesu na kala matung turung e ngono kakina na kala sokotuk ia asi kana an serei si kana lu, ⁴² using kana ring sikei palau a kavulik, katapo asukang ta 12 na matas kana to, na kalapo ore asi kana mat.

Vuk taun ang kalapo pasal aliu na ri vap kilapo rumrumpulit using aliu ia. ⁴³ Na mangsikei a aina katapo uli

malepen ta tongmasik asukang ta 12 na matas aongos, na katapo kovek ta sikei ka angkoai asi kana vil ato ania, ⁴⁴kala gingging kolotai alak ane singina na kanla sigil a su i kana vakup, na akorong palau tongmasik ang kala kamus. ⁴⁵Na Iesu kala sui, “Si kana kata sigil iau?” Ria aongos kipo angtupatupang, na Petero kala antok, “Volava, petau ke kana kipo angrumrumpulit na kipo ngi ua.” ⁴⁶Sikei Iesu kala antok, “Mangsikei katala sigil iau, using napo nasai ania ta kitmat katala soung le singig.” ⁴⁷Au, aina ke kala nas ta parik kapa angkoai si mumun, na kalapo tek lengai palau na kamela matung turung e matana, na kala atatai e mataria i vap aongos ang, ta marai sa kata sigil ia, na sa tukulai ina kana kalapo to aro pok. ⁴⁸Na kala antok ia ta, “Kag kavulik, kam lomlomon kata vil ato pok ua. Pasal ta marip.”

⁴⁹Vuk taun ang kapo mengen lak, na mang igenen i nei lu si ainoinoai ang kamela serei na kala mengen ta, “Kam kavulik kala mat. Ago ta anguan atelan an ani katakai i akalit.” ⁵⁰Sikei Iesu katapo longong a mengen ang, na kala antok ia ta, “Ku ago to leng an, sikei ku lomlomon, na ka to.” ⁵¹Au kanla serei nei lu na kala tubat iria ani ka ago ta sikei ka palak ve nia, sikei ri Petero ve Ioanes na Iakovo, na tamana ve rinana i kavulik ang. ⁵²Na ri vap aongos kipo radaupa na makus taun ia, sikei kala antok, “Mi kamus ta radaupa, using parik kapa mat, kapo rot.” ⁵³Na kila los ia using kipo nas ta katala mat. ⁵⁴Na kala teng a kungana na kala songo, “Kag kavulik, ku tadut!” ⁵⁵Na malanganto ina kala serei pok, na akorong palau kala tadut atung. Na kala asok asi kari ali pok ania. ⁵⁶Tamana ve rinana kilongla taping alava sikei kala atakun akit irilong ta kilong ago ta mengen an ani mangsikei ta sa kata serei.

Iesu kata asok a 12 na nat asi an abis

(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

9 Na kala songo akuvul na 12 na nat ang, na kala alis iria ta kitmat na ro asi kari kirikai suai ani ri ingua aongos, na ki an vil ato ri malepen. ²Na kala asoung iria asi kari an akusku ta kana vainagoan a God na asi kari an vil ato ani ri malepen. ³Na kala antok iria, “Si kami paspasal mi ago ta teng an ta mang sikei a bil. Kipa ka ago, tepe ka ago, pok ka ago, kapkap ka ago, na mi ago ta atogon an ta pongua na siot. ⁴Man mi ago nei mangsikei a lu, mi ago akorong e iang tung si taun ang mi papelek pok a rina ang singina. ⁵Na si saka rina an ki tav ainak animi, man mila papelek a rina ang, mi tipngai suai ani kaponpon e kakimi, asi akalit amalangas aniria ta kari lau rikek.” ⁶Na kila pasal na kianla palak nei keve rina pulakai, na kianla apasa ta akus ro na ki vil ato ri malepen si keve ring aongos.

Pisu si Erodes

(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

⁷Tulava Erodes kala longong a keve akusku ke i sa kalapo serei, na kalapo pisu alava using a mang vap kilapo antok ta Ioanes katala to pok. ⁸Mang matan kipo antok ta Elias kapo tutu aserei, na mang matan kipo antok ta mang katakai i kus amalangas i taun anangan katala to pok. ⁹Na Erodes kala antok ta, “Ioanes nau natala lam rongok ia. Au na mang si pok kana, nalapo anguan longong ani akusku ina?” Na kalapo buk an arai ania.

Iesu kata amasung a petau tavirimok

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Io 6:1-14)

¹⁰Au, keve aposel ang kila serei pok na kimela atatai amalangas ia ta keve abis aongos kitanla abis ia. Na kala songo iria ani ki auai kuvul papalik si mangsikei a

rina kana asan ta Betsaida. ¹¹ Sikei petau duk kila nas na kila pasal using ia. Na kala uruk suak aniria na kala akusku iria ta vainagoan si God, na kala vil ato ri malepen. ¹² E mung si lapo ngelik, 12 na nat ang kimela serei singina na kila antok ia asukang ke, “Ku asok suai ani petau ke na ki pasal aliu ane si keve rina suke vo mang keve rina lik pulakai kapa, asi kari an gule pok na ring asi rot, using kana tarapo ago nei ring varasai palau.” ¹³ Sikei kala antok iria ta, “Nami akorong mi li pok iria.” Na kila antok ia ta, “Kana namempo togon a palpalima na saui lik palau ve pongua na ien. Kupo lomom ia ta namem an samui pok ani petau aongos ke?” ¹⁴ Using katapo petau tavorimok luai asukang ta 5,000 na tauan aongos. Au, Iesu kala antok iria ta, “Mi asok iria ani ki sinong si kari keve kuvkuvulan i 50 na igenen.” ¹⁵ Na kila abis ia asukang na ri vap aongos kila sinong usausa aro. ¹⁶ Au, kala luk a palpalima na saui ang na pongua na ien, na kala tarak ane metekuku, na kala posong aro ia, le na kala tevetevek ia dong a keve nat ang asi kari lilis aliu ani ri vap tatana. ¹⁷ Na riria aongos kila angan na kila masung aro. Na kila lukluk akuvul a keve inongos i pok ang na kila asiang aduk a 12 na tepe tatana.

**Petero kata mengen
amalangas ta Iesu**

(Mt 6:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Au, Iesu kanlapo ago musik lik i sokotuk na keve nat ang kipo auai ve nia. Na kala sui iria ta, “Ri vap kipo kin iau ta nau a si?” ¹⁹ Na kila ngenget ta, “Ioanes katakai i asing tauia. Sikei mang matan kipo kin ta Elias, na mang matan ta mangsikei iria mamain ta katakai i kus amalangas i taun anangan kala to pok.” ²⁰ Na kala sui iria ta, “Au, na nami akorong, mipo kin iau ta nau a si?” Na Pe-

tero kala ngenget ta, “Igenen i akanangai ke ta God.”

**Iesu kapo mengen aino ta ka
mat na ka tadut pok**

(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

²¹ Au na kala papat akit iria asi kari ago ta antok ani mangsikei ta bil ke. ²² Na kala antok ta, “Igenen i pukun ka sunguk a keve vilvil akui miang. Ri vap lava na keve ainoinoi si ri katakai i sula na keve vap malangas ani saupai ki misag ania na ki raung ia na si lapotol i taun e mung ina ka to pok.” ²³ Na kapo mengen kapa ri vap aongos ta, “Man a mangsikei kapo buk ususing anig, ka uli auak suai ani lomlomoni ania pok, na ka uli asalak ani kana ngakputuk si keve taun na ka ususing iau.” ²⁴ Using ninia kapo buk aiveven aroron ani kana to, ka amun ia. Sikei ninia kapo amun kana to anig, ka teng ia. ²⁵ Using man a igenen ka atogon a keve bil aongos kuli rina na ka mat, keve bil ang ki saka pakangai ania? ²⁶ Using man a sikei kapo mumurung anig na ani kag mengen, igenen i pukun kapa ka kun mumurung ania si taun man ka serei pok velai ani miminaungan na miminaungan i tamana ve mamain ta angelo daus.” ²⁷ Napo mengen atutuman luai animi ta mang matan kana kipo tung e ke, parik kipa mat tung si ki arai ani kana vainagoan a God.

Ararai si pukun i Iesu kala sakol

(Mt 17:1-8; Mk 9:2-8)

²⁸ Au, kala liu tapai a limaletul a taun e mung i keve mengen suke, na kala songo le na Petero na Ioanes na Iakovo na kala pasal ve ritol alak kuli mulang asi kana an sokotuk. ²⁹ Si vuk taun ang kapo sokotuk, ararai i nona kala sakol, na kana maus vola mang posok luai. ³⁰ Na akorong palau pongua na igenen, ri Moses ve Elias, kilongla tu aserei na kitol melapo angmemengenai ve nia.

³¹Na miminaungan irilong kapo mang ro luai, na kitol tapo mengen ta kana pasal suai, nang katapo usausa si vil apunuk ania e Ierusalem. ³²Au, Petero ve ngono tungana kitol tala rukai, sikei si taun ang kitola mata para aro pok, kitola arai ani kana miminaungan a Iesu, na ngono igenen ang kilongpo tung ve nia. ³³Na ngono igenen ang kilong lapo buk angtaliungai ve nia. Na Petero kala antok a Iesu ta, “Volava, Kapo ro anira sime ago e ke. Namemtol atung ta potol a ralai, ta sikei anim, na mang sikei ani Moses, na ta mang anu ani Elias.” Parik kapa nas ta sa kapo mengen tatana. ³⁴Si taun ang kapo mengen lak, na mangsikei a kuku kala serei na kala apung iria, na volo nat ang kitola leng si lapo ago nei kuku ang. ³⁵Na kalinga kala mengen nei kuku, “Kana kag nat i kag la akanangai, mi longong ia!” ³⁶Au, kalinga kala mengen tapai, na kitola arai ta Iesu papalik kalapo ago. Na e mung ina si pangau ang a volo nat ang parik kitolpa mengen amalangas a mangsikei ta sa kitol tala arai ania.

**Iesu kata vil ato na
nat ingua kata aol ia**

(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)

³⁷Si taun using ina kila kisiang le kuli mulang na petau lava kila ruduai ia. ³⁸Na mangsikei a igenen nei liuan i petau ang kala songo alava, “Katakai i akalit, napo aikut ua asi kam me arai tapai ani kag nat, using kapo kag ring sikei palau a nat. ³⁹Ingua kapo uli sava ania na ka kail ataping na kanpo putput kolek ia na ingua ang, na rere kapo siang e amangana. Parik kapa atolongon lik tapai ania. Kapo vis arikek luai ania. ⁴⁰Natala aikut kam keve nat asi kari lu suai ania, sikei parik kipa angkoai.” ⁴¹Na Iesu kala polpol asukang ke, “Nami na matan polpolokan tav lomlomon na milapo pataliung na selen ko-

rong. Poisan lak a taun si kag ago ve nami, na si kag telan tatami? Sunguk kam nat ane ke.” ⁴²Si vuk taun akorong a nat ang kapo pakasang, na ingua ang kala so tatana ane vunep na kalapo putput kolek ia. Sikei Iesu kala kirikai ani ingua ang na kala vil ato na nat ang na kala alis pok ia si tamana. ⁴³Na petau aongos ang kilapo mangal mat kana kitmat lava na God.

**Iesu kata apongua i mengen
ani ka mat na ka tadut pok**

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Si taun ang ri vap kipo angtatapingai lak ani kana keve abis a Iesu, na kala antok kana keve nat asukang ke, ⁴⁴“Mi teng akit aro na mengen ke naka mengen imi tatana! Igenen i pukun ki alis lak ia e kungaria i ri vap.” ⁴⁵Sikei parik kipa malangas ta supsupai i mengen ang. Kapo asukang ta mengen mumun asi kari tav luk ania, na kipo lolokovo si sui ania tatana.

Si kapo lavlabat?

(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶Na kilapo anggegelai nei liuan iria angpokpokai ta si iria nganing kavpo lavlabat. ⁴⁷Sikei Iesu kala nas kari lomlomonai, na kala songo na mang nat lik na kala atung ia ngerena, ⁴⁸na kala antok iria asukang ke, “Man a si kapo ainak ani nat lik ke si asan ig, nang palau kapo ainak anig. Au na man a si kapo ainak anig, e iang kapo ainak ani vo asok ang anig. Using ninia voiang kapo liklik luai animi aongos io, ninia vanang kapo lavlabat.”

**Si kapo tav tubat animi
kapo tung ve nami**

(Mk 9:38-40)

⁴⁹Na Ioanes kala antok ta, “Volava, namemta arai ani mang igenen katapo kirikai suai ani ingua ta asan im, na

namemta atakun ia, using parik kapa mangsikei imem.”⁵⁰ Sikei Iesu kala antok ia, “Mi ago ta atakun an ania. Arai, man a mangsikei kapo tav tubat animi, kapo tung ve nami nang.”

Ri Samareia kipo tubat a Iesu si palak ane rina

⁵¹ Au, kalapo angasungai na taun asi luk alak ania ane metekuku, na kalapo lomlomoni akit asi kana palak ane Ierusalem. ⁵² Asukang na kala asok a mang matan asi kari pasal aino, na kian palak nei mang rina si ri Samareia asi kari an itoitonai ta ring oring ania. ⁵³ Sikei ri vap parik kitapa uruk suak ania, using kitala arai kinle ta kapo palak ane Ierusalem. ⁵⁴ Au, ngono nat ke ri Iakovo ve Ioanes kilongla arai ani oring asukang ke na kilongla antok, “Volava, kupo buk ani namemlong asok asiang ani kut le metekuku asi me ani suai tapai aniria?” ⁵⁵ Sikei kala taval talang na kala ki irilong. ⁵⁶ Na kila paliu ane si mang rina.

Marai i usiusing ani Iesu (Mt 8:19-22)

⁵⁷ Au, kilapo pasal aliu e selen, na mang igenen kala antok ia, “Nau naka auai ve numai si saka oring an ku pasal ia.” ⁵⁸ Na kala antok ia ta, “Ri kauvek kei kipo atogon kari mata na ri mani i nei pangau kipo atogon ting, sikei a igenen i pukun kapo kovek ta ring asi aoros ani patuna.” ⁵⁹ Na kala songo na mang igenen, “Me na ku auai ve nau.” Sikei kala antok ta, “Volava, ku naol suai tapai anig, na nakan mo tapai ani mamai.” ⁶⁰ Na kala antok ia ta, “Ku atalipai ani ri vap mat na ki mo kari keve matmat. Sikei numai vanang ku pasal na kuan akus amalangas si keve ring aongos ta kana vainagoan a God.” ⁶¹ Na mang anu kapa kamela antok, “Volava, naka auai ve numai, sikei ainoai ina ku atalipai

anig ani nakan atatung aro tapai ani kag angnanan.” ⁶² Au na Iesu kala antok ia asukang ke, “Man a sikei katala tutupong keke alung e matang, na kanla telan apetekai pok, nang parik kapa angkoai si abis si vainagoan si God.”

Iesu kata asok a mang 72 na igenen asi an abis

10 Au, e mung i keve bil ke, Volava kala atung na mang 72 na igenen, na kala asok aino iria asi kari pasal pong-pongua taun a keve rina lava na keve rina lik ang ninia lak ka pasal singina. ² Kana pinipini aniria asukang ke, “Uai i nei matang kalapo duk, sikei kipo men lik palau a vap si kopos ania. Asukang na mi sokotuk a Volava i nei matang si kana asok ta vap sian kopos nei kana matang. ³ Mi pasal. Arai, napo asok imi val mamain ta natnat i sipsip nei liuan i ri kauvek kei. ⁴ Mi ago ta luk asisiang an. Tepe kapa ka ago, na pauk i kak ka ago. Mi ago ta pakanang ta mangsikei e selen. ⁵ Man mi palak nei saka lu an, ainoai ina mi posong ta, ‘Marip ka ago si lu ke.’ ⁶ Man a vo tauk i lu kapo igenen marip, kami marip ka ago singina, sikei man parik, mi luk pok na posong i marip ang. ⁷ Mi ago akorong nei lu ang, na mi angan a sa kipo sasagi animi tatana. Using kapo ro ta katakai i abis ka luk kana seupok. Mi ago ta rot angpok an. ⁸ Man mi palak nei saka rina an na ki uruk suak animi, mi angan si pok ang ki sasagi animi tatana, ⁹ na mi vil ato kari keve malepen. Na mi antok iria, ‘Vainagoan si God kalapo angasungai animi.’ ¹⁰ Sikei man mi palak nei mangsikei a rina na parik kipa uruk suak animi, mi an tung nei keve selemat i rina ang na mi mengen amalangas asukang ke, ¹¹ ‘Kana na kaponpon i kami rina kapo kaup e kakimem, namempo tap suai pok ania taun imi asi kami malangas ta mitala bil arikek. Sikei lak mi malan-

gas aro luai ta vainagoan si God kalapo angasungai.’¹² Io, napo antok imi ta si taun ang e mung, ka pen roron lik ani ri Sodoma, sikei ri vap i rina ang ki sikei a rikek luai an.

Magilai kuli tav lomom pokai

(Mt 11:20-24)

¹³ Ka rikek animi, ri Korasin! Ka rikek animi, ri Betsaida! Using man nanging ri Turo ve ri Sidon kita arai ani keve abis i vilvil ataping ang mitala arai ania, oro kila lomom pokai lenginang na ki alakai ani maus i mamakus na ki mo nei vuta.

¹⁴ Sikei si taun i saupai ka pen roron lik ani ri Turo ve ri Sidon, sikei nami mi sikei a rikek luai an. ¹⁵ Au na nami ri Kaparnaum, mipu buk vil alakat luai animi, ingko? Parik vang! Ki so asiang luai tatami ane si rina i mat! ¹⁶ Ninia kapo longong imi, nang palau kapo longong iau. Ninia kapo pial imi, nang palau kapo pial iau. Au na ninia kapo pial iau, e iang vanang kapo pial na vo asok ang anig.”

72 na igenen kita papok

¹⁷ Au e mung na 72 na igenen ke kimela papok velai ani uruk na kila antok, “Volava, pua ta ri ingua kapa kipo longong tatamem man namempo asok suai aniria si asan im.” ¹⁸ Na kala antok iria ta, “Satan, le kabang le nata arai ania si uak asiang val tapak le metekuku. ¹⁹ Arai, natala alis imi ta ro asi kami atoko kuli ri kene na ri pangup, na asi kami dual suai ani kitmat lava i igenen rikek, na ka kovek i nem ka vil arikek imi. ²⁰ Sikei kantanem. Mi ago ta amalak uruk an ta ri ingua kipo longong tatami, parik. Mi uruk vang ta kami asan kapo ago akit e metekuku.”

Uruk si Iesu

(Mt 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Na si vuk taun ang a Malanganto Gogoai kala aduk ia ta uruk lava na kala mengen asukang ke, “Mamai, numai a Volava i metekuku na kuli rina. Napo alatur na using kutala amunai ani keve nem ke pelek ri katakai i masam na ri vap malangas, na kula amalangasai ania si mamain ta nat lik. Tutuman mamai, using numai akorong kupo buk ia ani ka asukang. ²² Mamai kataka alis a keve bil aongos singig. Na kapo kovek i mangsikei kapo uskorong kana nat, sikei tamana papalik. Na kapo kovek ta sikei kapo uskorong a tamana sikei kana nat papalik, kuvul ve ria kana nat kapo buk asi kana amalangasai aniria.”

²³ Au, kala taval talang kana keve nat i akalit na kala antok papalik iria asukang ke, “Riria ki arai ani keve bil ke mitala arai ania, ki uruk. ²⁴ Arai, napo antok kana imi ta amiang i keve katakai i kus amalangas na tulava i taun aino kitapo buk alava asi kari arai ani keve bil ke, kana milapo arai ania, na parik kita lapa arai ania. Na kitapo buk alava asi kari longong ani keve mengen ke kana milapo longong ia, na parik kita lapa longong ia.”

Igenen roron le Samareia

²⁵ Au, mangsikei a igenen malangas ani saupai kala tapasuk asi kana atokngai ania na kala sui ia asukang ke, “Katakai i akalit, naka vil sa asi kag togon ani to asikei?” ²⁶ Na kala sui ia, “Kitala salik a sa nei buk i saupai? Kupo saka palas an ania?” ²⁷ Na kala ngenget ta, “**Ku atogon aongos a Volava kam God ta vingam aongos, na malanganto im aongos, na kitmat im aongos, na lomlomom im aongos, na ku vinga ro taun a tungam asukang palau val kupo vinga ro taun pok ua.**”

²⁸Na kala antok ia, “Io, kutala polpol aro vang. Ku abis ia asukang, na ku to.” ²⁹Sikei, nia kapo buk poso aro ania pok. Asukang na kala sui ia, “Au, si vanang kapo tungag?” ³⁰Na Iesu kala polpol ia asukang ke, “Mang igenen katapo pasiang le Ierusalem ane Ieriko na kala arononai ani ri katakai i tainau. Na kila luang kana keve maus na ki vis ia. Na e mung kila papelek ia si kalapo angasungai ani mat. ³¹Au, mangsikei a katakai i sula kamela kun pasiang si selen ang, na kala arai ania, na kala liu luai e mang ngising i selen. ³²Na asukang kapa, mang igenen i patvap si Levi, kamela kun serei e oring ang na kala arai ania, na kala kun liu luai e mang ngising. ³³Au, mangsikei a igenen le Samareia, katapo pasal e iang si kana paspasal, na kamela arai ania, kala lomom tangis ia. ³⁴Kala pataun ia na ka aoto kana keve mapolok, ka tiu ia ta rul i elaiyo ve vaen, na kala agon ia kuli kana dongki, na kala pasal tatana ane si mang lu ipo rot tul, na kanla aiveven ia. ³⁵Na si taun using ina kala pak a men kapkap na kala alis ia si vo tauk i lu ang na kala antok ia asukang ke, ‘Ku aiveven ia. Taun naka serei pok, name polpol kam poisan a bil kutala amun ia singina.’ ³⁶Au sa, si potol a igenen suke, si iritol nang kata akalit ta kapo tungana i vo puka ang e kungaria i ri katakai i tainau?” ³⁷Na kala antok ta, “Vo lomom tangis ang ania.” Na Iesu kala antok ia, “Pasal na kuanla abis ia asukang.”

Iesu nei lu si ri Marta ve Maria

³⁸Au, kila pasal aliu na kanla palak nei mang sikei a rina. Na mang aina, kana asan ta Marta, kala songo alak ia asi an ago tapai si kana lu. ³⁹Na katapo atogon a tasina, kana asan ta Maria. Katapo sinong ngere kakina i Volava sipo kokolongong ani kana akalkalit. ⁴⁰Sikei Marta katapo telan alava ta itoitonai ani

kana keve abis. Au, kamela serei na kala mengen asukang ke, “Volava, parik kupa lomom rikek ta tasig kapo lomom suai ani keve itoitonai singig papalik? Ku asok ia ta kame pakangai tapai anig.” ⁴¹Sikei Volava kala polpol ia ta, “Numai Marta, kupo lomlomomoni amiang na kupo telan ta bil miang, ⁴²sikei kapo atogon ta sikei palau a bil kapo mamaiten asi kara telan tatana. Arai, Maria kapo telan si abis ro ang. Parik kapa angkoai si luk suai ania singina.”

Lau i sokotuk

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

11 Mang sikei a taun kapo sokotuk e mang oring. Kala akamusai tapai na sikei i kana keve nat kala antok ia, “Volava, ku akalit imem ta sokotuk, asukang ta Ioanes kata kun akalit ani kana keve nat i akalit.” ²Na kala antok iria, “Man mi sokotuk, mi posong asukang ke. Tamamem, namem uli mamaila ani asan im. Kam vainagoan kame. ³Ku alis imem ta kamem pok nei siksikei a taun. ⁴Na ku lomom suai ani kamem keve lau rikek, using namem kapa namempo kun lomom suai ani kari keve lau rikek singimem. Na ku ago ta ausingai an animem taun a atoktokngai.”

⁵Na kalapo mengen aliu iria asukang ke, “Man a tungam kapo rot tenei liuan vong, na kuanla serei singina na kula sokotuk ia asukang ke, ‘Tungag, ku lis tapai anig ta potol a men saui, ⁶using mang tungag kata mela serei i kana paspasal na napo kovek luai i pok asi sasagi ania.’ ⁷Au, na tungam vo po rot ang nei lu kala polpol ta, ‘Tuang, ku ago ta atelan an anig. Lenginang natala kinasanem a takaman, na namem kana kuli pata ve kag inatus. Parik napa angkoai si tapasuk asian alis anim!’ ⁸Napo antok imi ta parik kapa alis using kapo tungam, sikei using vanang kupo sunggil ia, ka

soung na ka alis ua angkokoai si kam inongos. ⁹Napo antok imi ta mi aikut na mi atogon, mi gule na mi sabonai, mi pipirikai na takaman ka tavas animi. ¹⁰Io, ninia kapo aikut, ka luk. Na ninia kapo gule, ka sabonai. Na ninia kapo pipirikai, takaman ka tavas ania. ¹¹Numai tama, man kam nat ka aikut ua ta ien, sa nang, kula alis ia ta kene? ¹²Vo man ka aikut ua ta katui, sa nang, kula alis ia ta pangup? ¹³Nami na mamain ta katakai i bil arikek, sikei mipo uskorong a lau i alilis ta mamain ta alilis roron si kami inatus. Au sa nang si tamami e metekuku? Ninia parik kapa nas a lau i alilis alava ani Malanganto Gogoai singiria kipo sokotuk ia?"

Iesu ve Belsebul

(Mt 12:2-30; Mk 3:20-27)

¹⁴Mang sikei a taun kata kirikai suai ani mang ingua tapo. Si vuk taun ang kata soung suai, tapo ang kala mengen korong na petau lava ang e iang kila tapping ania. ¹⁵Sikei mang matan iria kilapo antok ta kapo kirikai ani ri ingua ta kitmat i Belsebul, kari tulava ri ingua. ¹⁶Na mang matan kitapo buk atokngai ania na kipo sunggil ia ani ka abis ta mangsikei a akanangai ta kitmat le pangkul. ¹⁷Sikei kala nas kari lomlononai na kala antok iria, "Man a vap i nei vainagoan ki angvis pok, kala tagoeng na matan vap ang, na kari keve lu ki tagalang. ¹⁸Na asukang kapa man a Satan ka angvis ve kana petau pok, kana tungtungan i tulava ka saka tung akit an? Kana mipo tupang ta nau napo kirikai ani ri ingua ta kitmat i Belsebul. ¹⁹Na man napo kirikai ani ri ingua ta kitmat i Belsebul, nei vanang? Kami keve nat kipo kun kirikai suai aniria ta kitmat i si? Arai, kami keve nat akorong ki akalit pok imi ta kami kapau. ²⁰Sikei, using kana napo kirikai suai ani ri ingua ta kitmat i God, nang ninia vanang kapo akalit amalan-

gas ta kana vainagoan a God kalapo serei singimi. ²¹Man a igenen dual, na kapo punuk ta kana keve bil i visvis, na ninia akorong kapo ararai bat ani kana lu io, kana keve togtogon aongos ki sinong aro. ²²Sikei man a mang anu kapo dual alava luai ania, kame vis ia na kala dual suai ania io, vo dual ang ka luk suai vang ani kana keve bil i visvis voiang katapo tokotoko tatana, na ka potok angtaliungai ani kana keve nem. ²³Ninia parik kapa tung ve nau, nang palau kapo tu talang iau. Na ninia parik kapa sosongo aiton ve nau, e iang kapo musa suai.

Malanganto rikek kame serei pok

(Mt 12:43-45)

²⁴Taun a malanganto rikek ka soung pelek a igenen, ka paliu si keve ring kapo kovek i laman na kanpo gule ring asi kana an ausai. Na man parik kapa sabonai ania kala antok, 'Kapo ro naka papok ane si kag lu nata pasal pelek ia.' ²⁵Si vuk taun kamela serei, kala sabonai ta kitala gala ia na keve bil kipo sinong aroron. ²⁶Au, kala pasal na kanla songo le na mang limalengua na ingua kipo rikek alava ania, na kimela riuklak na kila ago e iang. Na akamusai i tungtungan si igenen ang, kala rikek luai ani aino."

Uruk tutuman

²⁷Si vuk taun ang kapo posong a keve mengen suke, mangsikei a aina i nei petau ang kala songosongo taun ia ta, "Roron ane si aina voiang kata ingus ua na kata atutus ua!" ²⁸Sikei kala antok, "Parik! Roron ane singiria kita longong a mengen si God na kila abis using ia."

Kita buk a akanangai

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

²⁹Si vuk taun ang a petau kimela duk, na kala mengen asukang ke, "Kana na matan polpolokan i taun ke kipo

vap rikek akorong. Kipo buk ta mang akanangai, sikei napo tav ainak si alis ani mang akanangai. Akanangai palau i Ionas, kapo ro ki arai ania. ³⁰Kana na matan polpolokan i taun ke, ki arai lak ani kari akanangai si igenen i pukun, asukang palau val ri Nineve kita arai ani Ionas val kari akanangai. ³¹Na ainan tulava i ring vunga ang ka kun tapasuk ve matan polpolokan i taun ke si taun i saupai iles. Na lau roron ang kata abis ia si taun i Solomon, ka akalit iria ta kari lau rikek. Using ninia kata pasal le ring vunga luai asi kana me kolongong ani masam si Solomon. Sikei mi arai, igenen ke kana e matami kapo lavlabat ani Solomon. ³²Na asukang kapa ri vap i Nineve ki tapasuk ve matan polpolokan ke si taun i saupai iles, na kari lomom pokai si kana apasa na Ionas ka akalit amalangas pok na matan polpolokan i taun ke ta kari vinga kit. Sikei mi arai, igenen ke kana e matami kapo lavlabat ani Ionas.

Malangas ani pukun

(Mt 5:15; 6:22-23)

³³Parik tarapa asusuk lam asi kana sinong nei wakil vo nei avubus, sikei lam ka tung lakat akorong si kana tung-tungan, ani ri vap man ki palak, kila arai korong ani mang. ³⁴Matam ninia na lam ani pukun im. Man a matam ka ro, pukun im aongos ka malangas. Sikei man a matam parik kapa ro, pukun im aongos ka vong. ³⁵Asukang na ku aiveven vei nganing a malangas ang kapo ago singim, ka vong pok. ³⁶Io, man a pukun im ka malangas aongos, na ka kovek i palpal ka vong, ninia aongos ka mang asukang ta mang i lam kapo mang ua.”

Iesu kapo porot ri Parisaio ve ri vap malangas ani saupai marai kari lok

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 20:45-47)

³⁷Si taun ang kalapo kamus ta mengen, na mangsikei a Parisaio kala sokotuk ia asi kana an sonkos ve nia. Na kala riuk lak na kanla sinong si pata i angan. ³⁸Na Parisaio ang kala taping using kata arai ta parik katapa using a saupai i galui kunga aino ani matan angan. ³⁹Sikei Volava kala antok ia, “Kana nami ri Parisaio mipo vil adaus a pere i ese ve avubus, sikei e neina mipo duk ta tainau ve lau rikek luai. ⁴⁰Nami mipo vap nio akorong! Sa, vo abis ang ani tongina, parik katapa abis na neina kapa? ⁴¹Mi arai! Mi alilis ani ri vap logo ta bil i nei vinga. Na man mila abis ia asukang, mi arai vanang ta keve bil aongos kala daus animi. ⁴²Ka rikek animi, ri Parisaio! Mipo alis aro kami sikei a vasangauli i panga sain ve mai ipo sukal e matang, sikei lau korong na lau i vinga ro val God, mipo ataole ia. Sikei riria nang na keve nem maiten ang kapo koi ta mi abis iria, na ka ago ta mi pial ta mang matan ang kapa. ⁴³Ka rikek animi ri Parisaio! Using mipo pigpig ta keve sinsinong roron luai nei lu i kivung, na asi posong ro singimi nei vaia mete ri vap. ⁴⁴Ka rikek animi ri Parisaio! Using mipo bil val kua kavang, na ri vap kipo lakau vongvong ia.”

⁴⁵Na mang sikei i keve vap malangas ani saupai kala antok ia asukang ke, “Katakai i akalit, mengen ang kupo posong ia kapo asukang ta kupo varas imem kapa.” ⁴⁶Sikei kala antok, “Nami kapa keve vap malangas ani saupai, ka rikek animi! Using mipo agon a keve asalakan mamaiten luai kuli ri vap, sikei nami akorong parik mipa sigil singina ta sikei a piupiu i kungami si pakangai aniria. ⁴⁷Ka rikek animi! Using mipo atung akanangai si keve mo-

pong si ri katakai i kus amalangas. Sikei, a keve tivumi akorong palau kita raung iria. ⁴⁸Asukang na nami vang kana mipo malangas luai ani kari lau rikek a keve tivumi na mipo ainainakai kapa ania. Riria kita raung iria na nami mipo atung akanangai. ⁴⁹Io, e iang vanang God kata mengen atutuman luai asukang ke, 'Naka asok na mamain ta katakai i kus amalangas ve aposel ane singiria, na kian raung a mang matan na ki vil akui a mang matan,' ⁵⁰ani matan polpolokan i taun ke ki sunguk a mamaiten i keve daung ang. Rangai i mamain ta katakai i kus amalangas aongos le si tutapon-gai i kuli rina, mamaiten ina ka gon si matan polpolokan i taun ke, ⁵¹le si rangai i Abel tung si rangai i Sakarias voiang kata puka nei liuan i pata ipo sula na lu i atailai. Io, napo antok imi ta mamaiten i rangai aongos ang ka gon kuli matan polpolokan i taun ke. ⁵²Ka rikek animi keve vap malangas ani saupai! Using mitala akang akit a takaman i lau i uskorong. Nami parik mipa palak na riria kipo buk palak singina mipo akang bat vang iria." ⁵³Na kala papelek a oring ang. Au, e mung na ri Parisaio ve keve vap malangas ani saupai kila songag alava ania na kilapo sunggil ia asi kana akus ta mang matan bil miang, ⁵⁴na kilapo lomlomonai selen asi kari teng akit ania si mang matan bil man nanging ka posong ia si kana mengen.

Mi aiveven si lau i kapau

12 Na si taun ang a petau tavrirmok luai kime duk akuvul na kimela angkokokapis angpokpokai aniria. Au na kala tutapongai mengen aino si kana keve nat i akalit asukang ke, "Mi aiveven imi pelek a yeast si ri Parisaio, nang ninia na kapau. ²Kapo kovek i bil kapo ago nei apupung ki tav tavas ia, vo bil kapo ago mumun, ka tav serei e ring malangas. ³Saka mengen an mitapo

posong ia e ring vong, ki longong lak ia e mete malangas. Na saka mengen an mitapo angtulitobotai tatana nei lu, ki songosongo tatana e ring malangas nei rina.

Lolokovo ani God papalik

(Mt 10:28-31)

⁴Napo antok imi keve tungag, mi ago ta leng an aniria kipo raung a pukun palau, na e mung ina kapo kovek ta mang nem ki abis korong ia. ⁵Sikei naka mengen amalangas imi ta igenen ang asi kami leng ania. Mi leng ani igenen voiang man katala raung a pukun, kapo atogon a roron asi kana asuai asiang ane nei rina i kui. Io, napo antok imi, mi leng ania. ⁶Arai ani ri tuv. Kipo samui iria ta kapkap lik luai. Na God parik kapa angkoai si lomom aniria. ⁷Io, God katala taot pasuk a keve ung i patumi. Mi ago ta leng an. Nami mipo marmarai lava luai ani mamain ta tuv duk.

Amalangas ta Karisto e mataria i ri vap

(Mt 10:32-33; 13:32; 10:19-20)

⁸Napo antok imi ta riria kipo atitipas tatag e mataria i ri vap, asukang kapa na igenen i pukun ka kun atitipas tataria e mataria i mamain ta angelo si God. ⁹Sikei riria kipo agel suai anig e mataria i ri vap, ka kun agel suai aniria e mataria i mamain ta angelo si God. ¹⁰Na ninia kapo mengen susual a igenen i pukun, kapo angkoai si lomom suai korong ani kana rikek. Sikei ninia kapo mengen i nau varas ani Malanganto Gogoai, parik kapa atogon lomom suai ani rikek ang. ¹¹Na man kilapo tak imi taun a keve lu i kivung ani ri katakai i saupai ve ri vap asasanan ki saupai animi, mi ago ta vinga urui an ta mi saka polpol an vo mi saka mengen an. ¹²Using a Malanganto Gogoai, ninia ka akalit imi si vuk taun ang palau ta mi saka mengen an."

Kankanuai i mengen ani tauia nio

¹³Na mangsikei i petau ang kala antok ia, “Katakai i akalit, ku asok a tasig asi kana pagal anig ta mang palpal i togtogon ang si tamamemlong.” ¹⁴Sikei kala antok ia ta, “Iuang, parik napa tung asukang ta katakai i saupai vo katakai i pagpagal animilong.” ¹⁵Na kala mengen iria ta, “Mi ararai aro na mi aiveven si mamain ta lomlomonai miang i neikitung, using a igenen, kantanem kapo duk ta togtogon, sikei kana to parik kapa tukulai ina si duk i kana togtogon.” ¹⁶Na kala mengen iria ta kankanuai i mengen asukang ke, “Mang sikei a igenen tauia, kana roe katapo uai aduk luai. ¹⁷Na kala lomlomonai ta, ‘Naka abis sa vang kana? Using napo kovek i ring asi kag asinong ani keve uai i kag matang.’ ¹⁸Na kala antok ta, ‘Kapo ro, naka abis ia asukang ke. Naka but aongos kag keve lu ipo asisinong, na naka abis a keve lu tavi-rimok luai asi kag asinong ani keve uai i kag matang na kag keve usausan aongos. ¹⁹Na naka mengen pok iau asukang ke ta, iuang, kutala abis alava na keve bil ani keve matas miang ani ku kalakala. Kana vang ku angan, na ku inum na ku maramarak.’ ²⁰Sikei God kala antok ia, ‘Tanio! Nganing lak vong ki luk suai ani malanganto im. Na keve bil ang kupo usausa iria, ke si ia?’ ²¹Io, sukana na kankanuai i igenen, voiang kapo asinong akuvul kana keve bil roron ania papalik, na parik kapa tauia taun a God.”

Taoke velai ani urui

(Mt 6:25-34; Mt 6:19-21)

²²Na kala mengen kana keve nat i akalit, “Asukang a napo antok imi ta mi ago ta urui an ani kami to, ta mi angan a sa, na ani pukun imi ta mi kavat ta sa. ²³Using kami to kapo laba ani pok, na pukun imi kapo laba ani vakup. ²⁴Mi arai ani mamain ta kol.

Parik kipa sukal na parik kipa kopkopos kapa. Kipo kovek i lu asi asinong pok na usausan, sikei God kapo li pok iria. Arai, ri mani kipo roron lik palau, sikei nami vanang mipo sikei a miminaungan luai an! ²⁵Si imi kapo angkoai si to avunga lik si uli urui? ²⁶Au, na man parik mipa angkoai si abis ani bil lik palau asukang, using a sa mipo urui using a mang matan bil? ²⁷Mi arai ani mamain ta purpur si kari polok. Parik kipa abis. Parik kipa suisui vakup. Sikei napo antok imi ta Solomon si kana amausausan asip parik katapa miminaungan asukang val mangsikei iria. ²⁸God kana kapo amausa a mamain ta uriuri ani ki mang miminaungan ani sikei a taun kudik palau, na ilesvauk ki suluk suai aniria. Au nei vanang? God parik kapa angkoai si akavat animi? Pua, kami lomlomon kapo kudik luai! ²⁹Mi ago ta gule an ta mi angan a sa vo mi inum a sa. Mi ago ta uli urui an. ³⁰Using a keve matan vap i kuli rina kipo gule na keve nem ke. Sikei tamami kapo nas ta mipo inongos taun iria. ³¹Si oring ke, mi lomlomon maiten using kana vainagoan, na keve nem ke kakami iria kapa. ³²Nami kag inatus sipsip ro lik, mi ago ta leng an. Using a tamami katala lomlomonai i uruk alava ani mi ago aro si kana vainagoan. ³³Mi atos ta kami keve togtogon, na mi alis ri vap mailik. Mi itoitonai ta kami asisiang parik kapa angkoai si kavang na tauia ang neina kapo tauia i metekuku, parik kapa angkoai si mun, na ri vap tainau parik kipa sigil ia na ri manmanik parik kipa se ia. ³⁴Arai, man kami togtogon kapo ago si saka ring an, pakangat imi kapa ka kun ago singina.

Asosokai roron kapo uli usausa aroron

(Mt 24:45-51)

³⁵Mi nenge usausa kami keve vakup, na mi uli itoiton usausa ani kami keve

lam asi kari mang. ³⁶Mi usausa val vap po kokoai ani kari tulava, ani man kala serei pok le si matan angan i osongon, na kala pirpirikai, kila tavas sumasuma ania. ³⁷Keve asosokai ang, man kari tulava ka serei sabonai aniria si kipo para koai, kala roron aniria. Napo antok atutuman vang imi ta tulava ang ka songo iria ane si pata i angan na ka maus ta maus i vil pok asi kana ali pok aniria. ³⁸Io, man ka serei tenei liuan vong vo man ka angasungai i tangat na kamela sabonai aniria si po para koai, kala roron luai aniria. ³⁹Kana mi malangas ta man a votauk i lu kata nas a vuk taun asi serei ta katakai i tainau, kala ararai bat aro ani kana lu na parik kalapa ding ia. ⁴⁰Nami kapa mi usausa. Using a igenen i pukun ka serei si vuk taun ang parik mipa lomlomoni ania singina.”

⁴¹Na Petero kala sui ta, “Volava, kana kupo mengen ta kankanuai i mengen ke animem, vo ani ri vap aongos?” ⁴²Na Volava kala mengen asukang ke, “Man a katakai i aiveven kapo atutuman na kapo masam, kana lau i abis ka asukang ke. Kana tulava ka asok ia asi aiveven ani kana keve asosokai aongos, asi kana alis aniria ta kari sasagian si taun ina akorong. ⁴³Au, na man kana tulava kala serei sabonai ani kapo abis ia, ka roron ania. ⁴⁴Napo mengen atutuman imi ta tulava ang ka asok ia asi kana aiveven aongos ani kana mamain ta togtogon. ⁴⁵Sikei man a asosokai ang kapo lomoni ia asukang ke ta ‘Kag tulava nang parik kapa serei pok sumasuma,’ na kala tutupong sasau ani mamain ta asosokai tauan ve aina, na kapo matan angan na kapo inum na kalapo vangang nio, ⁴⁶kana tulava ka serei pok si taun parik katapa lomlomoni ania singina. Ka serei si taun parik katapa nas ia. Na kamela tangatangai amitmitlikai ania na ka asok suai ania ane si ring ang ri

vap tav lomlomoni ki an ago singina. ⁴⁷Man a asosokai kapo nas a vubuk si kana tulava, sikei parik kapa usausa ia vo parik kapa abis kana vubuk, ka luk a sasau kitmat. ⁴⁸Sikei ninia parik kapa malangas na kala abis a nem kapo angkoai si saup ania singina, ki saup apongo palau ia. Ninia kita alis alava ia, ki lomlomoni ani palpal lava singina. Io, man kita alis aduk ia asi kana aiveven tapai ania, ki lomlomoni ta ki luk alava lak singina.

Serei si Iesu, parik ta marip, tagalang

(Mt 10:34-36)

⁴⁹Natame serei asi kag me asuai ani kut ni kuli rina aongos. Napo buk sumasuma ani ka karkarian! ⁵⁰Sikei kapo togon a mang asising kitmat asi kag duai ania. Kana napo ago i vinga mamaiten ania, tung si nala luk ia. ⁵¹Sa? Mipo lomoni ia ta nata serei asi me asinong ani luai kuli rina? Parik luai! Napo antok imi ta name asinong a sinsinong i angталиungai. ⁵²Asukang ke ta nei sikei a matan vap ki tapagal. Mang potol ki angталиungai ve mang pongua. ⁵³Io, ri angtama ki tapagal angталиungai, ri angnanan, na ri angomonan kapa. Mang anu ka marala na mang anu.”

Tun kinle ani keve bil i taun ke

(Mt 16:2-3)

⁵⁴Na katapo mengen kapa na petau lava ang e iang asukang ke, “Man mila arai ani kuku kalapo sorol alak e suke si ring ipo siang ta makarap, mila kinle sumasuma ta ka togon langit, na kapo asukang. ⁵⁵Na man mila arai ani malu kala so alak, mila kinle ta ka sinang nini nganlak, na kapo asukang. ⁵⁶Pua, mipo nas aro na keve angpetpetekai i taun i kuli rina ke. Sikei marai sa parik mipa tun kinle na keve bil i taun ke? Nami na matan vap kapau akorong!

Vilvil akorong aino ve tungam vopo petau anim

(Mt 5:25-26)

⁵⁷ Marai sa nami akorong parik mipa saupai ani bil kapo korong? ⁵⁸ Man kupo pasal kuvul ve vopo petau ang anim asi kamilong pasal ane si katakai i saupai, ku atoktokngai vilvil akorong ve nia e selen, vei nganing kala tak ua ane si mang katakai i saupai lakat, na nia kala alis ua ane si kana asosokai na asosokai ang kanla asuai anim nei lu i akangbat. ⁵⁹ Napo antok ua, parik luai kupa angkoai si soung le iang, tung si kula samui suai luai ani akamusai luai i vuk kope lik.”

Lomon pokai vei puka

13 Si taun ang palau mang vap ki-tapo ago e iang na kila akusku ia ta matan vap ang i Galilaia voiang Pilato kata raung iria si po sula alilis. ² Na kala antok iria asukang ke, “Au sa, si volo tanganu i Galilaia, mipo lomon ia ta kitapo katakai i bil arikek luai ani ri Galilaia aongos using kana kitala puka? ³ Napo antok imi ta parik vang! Sikei nami, man parik mipa lomon pokai, mi kun puka aongos asukang. ⁴ Au na sa si 18 a ige-nen voiang a lu vungavunga lakat ang e Siloam kata ngom punuk iria? Mipo lomon ia ta tukulai ina using kari lau rikek katapo laba luai ani mang keve vap i Ierusalem aongos? ⁵ Napo antok imi ta parik vang! Sikei nami, man parik mipa lomon pokai, mi kun puka aongos asukang.”

Kankanuai i mengen ani iei tav uai

⁶ Na kala mengen iria ta kankanuai i mengen asukang ke, “Mangsikei a ige-nen katapo atogon kana matang vaen. Na kita sukal a mangsikei a iei nei matang ang. Au kamela serei asi kana me ararai na kamela gule na uai i ei ang,

sikei parik kapa arai sabonai ania. ⁷ Na kala antok a katakai i aiveven matang asukang ke, ‘Arai, potol a matas aongos ke nata mela gus a uai i ei ke, sikei parik lak napa sabonai ta ring uai ina. Ku tanga suai ania! Kapo uli tung palau nei matang ke ani sa?’ ⁸ Sikei kala antok ia ta, ‘Tuang, ku atolongon ia si matas ke na name kalkalvakum tapai ania. ⁹ Na man kala uai lak si matas suke e mung, kala ro. Na man parik, ku tanga suai vang ania.”

Iesu kata vil ato na aina pukun malum si taun i atailai

¹⁰ Si mang taun i atailai katapo akalkalit nei mangsikei a lu i kivung. ¹¹ Au, mangsikei a aina katapo ago e iang, na ingua i pukun malum katapo aol ia si 18 a matas aongos. Na katapo tatalukun a pukun ina. Parik kapa angkoai si koros akorong ania. ¹² Au, Iesu kala arai ania na kala songo asung ia na kala antok ia, “Tuang, kula kala pelek kam pukun malum.” ¹³ Ka amatung a kungana e pukun ina, na akorong palau, kala koros atung ia. Na kala alatun a God. ¹⁴ Na tulava i nei lu ang kala arai ta Iesu katala abis a vilvil ato. Na kala marala na Iesu using kapo abis ia si taun i atailai. Na kalapo mengen si ri vap asukang ke, “Limalesikei a taun aongos asi abis. Mi serei vang si keve taun ang na kame vil ato imi. Na parik si taun i atailai.” ¹⁵ Sikei Volava kala polpol ia asukang ke, “Nami na mamain ta katakai i kapau! Sa, parik mipa kunis kami bulumakau vo dongki si taun i atailai? Na mi tak ia asi kana an inum? ¹⁶ Au, na aina ke? Kapo tivuna i Abaram, na kata lapo ago si gogotan si Satan si 18 a matas aongos. Sa, parik kapa ro ta naka kun kunis ania si taun i atailai asi kana kala?” ¹⁷ Vuk taun ang kapo mengen asukang, riria vap po petau ang ania, kilapo mese. Na petau lava aongos ang kipo uruk ani

keve abis miminaungan ang katala abis ia.

Kankanuai i mengen ani katui i sinapeo na men yeast

(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

¹⁸ Asukang na kala mengen ta, “Vainagoan si God kapo bil val sa? Naka alalantongai ania ta sa? ¹⁹ Kapo asukang ke. Mang igenen kata luk a katui i sinapeo na kanla asuai ania nei kana matang. Na katui ang kala polok alak na e mung kala ei, angkoai ani ri mani i nei pangau kime ting kuli keve ngakan ina.”

²⁰ Na kala mengen kapa asukang ke, “Naka alalantongai ani vainagoan si God ta sa? ²¹ Kapo asukang val men yeast nang a aina kata luk ia na kala angvilai ania ve potol a pakut lava i palaua, na kala bakang tung si palaua aongos ang kala yeast an.”

Takaman ngingimai

(Mt 7:13-14,21-23)

²² Na kala pasal na kanpo pasal si keve rina lava na keve rina lik aliu alak ane Ierusalem. Na si kana paspasal kanpo vil kana akalkalit. ²³ Na mangsikei kala sui ia, “Volava, rukun lik palau nang kian sapang?” Na kala polpol iria, ²⁴ “Mi atoktokngai amadot asi kami palak si takaman ngingimai. Napo antok imi ta vap miang ki atokngai asi kari palak na parik kipa angkoai. ²⁵ Man a votauk i lu ka tapasuk na kala akang a takaman kala akang. Kantanem mila tung e komo na mila pirpirikai na mila songo, ‘Volava, ku tavas animem.’ Sikei ninia kala polpol imi ta, ‘Parik napa nas imi ta nami le voi.’ ²⁶ Na mila antok ia, ‘Taratapo matan angan kuvul. Na kutapo akalkalit nei kamem rina.’ ²⁷ Sikei kala polpol imi ta, ‘Napo antok imi ta parik napa nas imi ta nami le voi. Mi pasal akipai anig. Nami na keve katakai i abis ani rikek!’

²⁸ Na kala kirikai suai animi na mianla aloi velai ani ngut ngisa using mi arai ani ri Abaram ve Isak na Iakov kuvul ve mamain ta katakai i kus amalangas aino kipo ago si kana vainagoan a God, sikei nami parik. ²⁹ Na vap duk luai ki serei le keve palpal aongos i kuli rina na kian matan angan nei vainagoan ang, sikei nami parik. ³⁰ Arai, ka atogon vap kana kipo aimung, kian aino. Na mang vap kana kipo aino, kian aimung.”

Makus si Iesu ani Ierusalem

(Mt 23:37-39)

³¹ Si vuk taun ang palau mang matan i ri Parisaio kimela pakasang na kila antok ia, “Ku pasal suai ani oring ke, using a Erodes kapo buk raung anim.”

³² Na kala antok iria ta, “Mi pasal na mianla alis a kauvek kei lik ang ta mengen ke, ‘Arai, kana napo lu suai ani ri ingua na napo vilvil ato, na ilesvauk kapa. Na si vapotol i taun nakan vil apunuk a abis ang napo abis using ia.’ ³³ Au sikei, kapo mamaiten ta naka pasal si kag selen kana na ilesvauk na tangat using parik kapa angkoai ta katakai i kus amalangas ka puka akipai ani Ierusalem. ³⁴ Numai vang a Ierusalem, kuta raung ri katakai i kus amalangas, na kuta li punuk iria, vap ang a God kata asok iria taun ua. Taun miang nata lapo buk songo akuvul ani kam inatus asukang ta pura aina kapo apung kana keve natnat neite ngono vangana. Sikei mitapo uli misag! ³⁵ Mi arai! Sukana kami lu kalapo tung vauvau. Na kana napo antok imi ta parik mipa anguan arai an anig tung si taun mila songosongo asukang ke, **Atautauia singina, nang kalapo serei ta asan i Volava!**”

Iesu kata vil ato na igenen pukun vusul

14 Si mangsikei a taun i atailai kala pasal asi an angan si lu si mang

ainoinoi i ri Parisaio, na ri vap kipo alim aroron ia. ²Au, e iang palau e no ina, mang igenen katapo malepen ta pukun vusul. ³Na Iesu kala sui na keve vap malangas ani saupai ve keve Parisaio ang asukang ke, “Kara saupai kapo ainak ani vilvil ato si taun i atailai, vo parik?” ⁴Sikei kipo sinong musik. Na kala teng ia na kala vil ato ia na kala atolongon ia asi kana pasal. ⁵Na kala sui iria ta, “Man kam nat vo kam bulumakau kata uak nei dim si taun i atailai sa, parik kupa tak alak sumasuma ia?” ⁶Na parik kipa angkoai si polpol ani mengen ke.

Igenen ka vil alik akorong pok ia

⁷Na kala mengen singiria ta kankanuai i mengen, using kala arai ta vap ang kitala songo iria ane si matan angan ang kitapo pilak a keve sinsinong ro e no. ⁸“Man a mangsikei kata songo ua ane si matan angan i osongon, ku ago ta an sinong si sinsinong ro e no, vei nganing kitala songo na mang anu kapo asanan anim, ⁹na vo songo ang animilong aongos kame serei na kala asok suai pok anim asukang ke, ‘Ku tapasuk alang ani igenen ke!’ Na numai kula tapasuk mese asiang taun a sinsinong ang e kevkev luai. ¹⁰Sikei, man ki songo ua ku pasal na ku luk a sinsinong e kevkev luai, na vo songo ang anim ka serei na kala antok ua asukang ke, ‘Tungag, ku tapasuk alak ane no!’ Asukang na riria aongos kipo angan kuvul ve numai ki mamaila anim. ¹¹Io, nia kapo vil alava pok ia, ki vil alik ia. Na nia kapo vil alik pok ia, ki sunguk alakat ia.” ¹²Na kala antok kapa na vo songo ang ania ta, “Man kutala itoitonai ani matan angan i tenei ias vo tenei ngelik, ku ago ta songo an ani keve tungam vo keve tasim vo kam patvap vo ri vap tauia e ngerem, vei nganing kila kun songo pok anim, na kila polpol kam matan pok, nang palau. ¹³Sikei man kupo itoitonai ani matan

angan, ku songo ri logo na ri soles na ri pepe na ri ba. ¹⁴Man asukang, kula tauia using a vap asukang ke parik kipa angkoai si polpol ani kam matan pok, sikei lak ku luk kam seu si taun i tadut pok ta ri katakai i korong.”

Kankanuai i mengen ani matan angan lava

(Mt 22:1-10)

¹⁵Na mangsikei iria vap po sinong ang ve nia si matan angan kala longong a mengen ke na kala antok ia, “Ka roron ani vap ang nganinglak ki angan si matan angan ang nei vainagoan si God.” ¹⁶Sikei Iesu kala antok ia ta, “Mangsikei a igenen kata itoitonai ani matan angan lava na kala songo na vap duk. ¹⁷Na si vuk taun i matan angan, kala asok kana asosokai asi kana an mengen ani vap ang asukang ke, ‘Mi me, using kalapo usausa aongos.’ ¹⁸Sikei riria aongos kilapo mengen bat pok iria. Ainoai i igenen kala antok ia ta, ‘Natala samui kag vuk roe. Kana naka pasal, nakan arai ania. Napo sokotuk ua, ku akala iau.’ ¹⁹Na mang anu kapa kala antok ta, ‘Natala samui kag keve bulumakau asi abis nei matang. Naka pasal, nakan atoktokngai aniria. Napo sokotuk ua, ku akala iau.’ ²⁰Na mang anu kala antok ta, ‘Nalapo osongon atanginang kana ve kag aina. Asukang na parik nalapa serei.’ ²¹Au, asosokai ang kala papok na kamela mengen amalangas kana volava ta oring ke. Ninia na votauk i lu ang kala marala na kala antok kana asosokai asukang ke, ‘Ku pasal sumasuma nei keve selemat na keve selen lik nei rina na kuan songo na ri logo na ri soles na ri ba na riria kipo pepe.’ ²²Au, asosokai ang kala antok ta, ‘Volava, bil ang kupo asok tatana kitala abis ia lenginang, sikei kapo atogon pangau lak.’ ²³Na volava ang kala antok ia ta, ‘Ku pasal nei keve selen lava na keve selen lik ane matang, na ku aisul ri vap

asi kari me palak ani kag lu ka duk. ²⁴ Using napo antok imi ta vap aongos ang natala songo iria, parik luai kipa angkoai si namnamin ani kag matan pok.”

**Lomlomonai aroron aino
ani ku using a Iesu**

(Mt 10:37-38)

²⁵ Na si taun ang a petau lava luai kimela auai ve nia na kala taval talang na kala mengen iria asukang ke, ²⁶ “Man a si ka serei singig na parik kapa lomonalik a tamana na rinana na kana aina na kana inatus na keve tasina na keve tauna na kana to akorong, parik kapa angkoai si ago val kag nat i akalit. ²⁷ Na man a si parik kapa asalak kana ngakputuk na ka using iau, parik kapa angkoai si ago val kag nat i akalit. ²⁸ Arai, man a si imi kapo lomlomonai ani ka abis kana lu sa, parik kapa sinong aino tapai asi kana tataot ani samui ina, ani ka malangas ta kapo koi si akamusai ania? ²⁹ Vei nganing kala amatung palau a tutupongai ina na parik kalapa angkoai si akamusai ania na riria aongos a vap po arai ang kila angkurek tatana, ³⁰ ‘Pua, igenen ke kata tutupongai ani abis i lu ke na parik kalapa angkoai si akamusai ania.’ ³¹ Mi arai kapa ani tulava. Man kapo lomlomonai asi an angvis ve mang tulava sa, parik kapa sinong aino tapai asi lomlomonai ta kana petau i visvis kapo koi asi angvis ve mang petau ang kipo tavrimumok luai ania? ³² Au, vei nganing ninia kavpo ago avunga lak, kala asok asi an sokotuk ania asi kana amatung ani luai. ³³ Asukang vang, man a si imi parik kapa ataole kana keve bil aongos, parik kapa angkoai si ago val kag nat i akalit.

Makasim namin palau

(Mt 5:13; Mk 9:50)

³⁴ Asukang vang, makasim kapo bil ro, sikei man a makasim kala tamus a namin ina, ki saka vil anamin an pok ania?

³⁵ Kilapo misag si tol ania ve roe, na kalapo asukang ta mung rikek luai, na ki asuai ania. Ninia kapo atogon talinga, kapo ro ka longong a mengen ke.”

**Kankanuai i mengen
ani sipsip kata mun**

(Mt 18:12-14)

15 Au, ri katakai i luk takis ve ri katakai i bil arikek aongos kimela serei singina asi me kolongong ania. ² Na ri Parisaio ve ri vap malangas ani saupai kilapo mengen lilimukai ania asukang ke, “Igenen ke kapo uruk suak ani ri katakai i bil arikek na kapo angan kuvul ve ria.” ³ Na kala mengen iria ta kankanuai i mengen asukang ke, ⁴ “Man ta mangsikei imi kapo togon kana 100 na sipsip, na man katala amun a sikei iria sa, parik kalapa atolongon aongos a 99 ang nei ring varasai palau asi kana an gule using ani vola mun ang tung si kala sabonai ania? ⁵ Na si taun kala sabonai ania, ka maramarak na kala agon ia e kalakalana. ⁶ Au, kanla serei e rina na kala songo akuvul a keve tungana na vap po ago angasungai ina, na kala antok iria ta, ‘Mi maramarak kuvul ve nau using natala sabonai pok ani kag sipsip vola mun ang.’ ⁷ Napo antok imi ta ka asukang kapa e metekuku. Ki uruk alava ani sikei a katakai i bil arikek katala lomonalik, ani vap korong ang parik kipa inongos taun a lomonalik pokai.

**Kankanuai i mengen
ani kapkap kata mun**

⁸ Na man a aina kapo atogon kana sangauli na vuk kapkap, na man katala amun a sikei iria, au si parik kapa gusgus asi kana sabonai pok ania? Ka asusuk kana lam, ka galagala nei kana lu, na ka gus aroron luai tung si kala sabonai pok ania. ⁹ Na si taun kala sabonai ania, kala songo akuvul a keve tungana na vap po ago angasungai ina, na kala antok

iria ta, 'Mi maramarak kuvul ve nau, using natala sabonai pok ani kag kapkap vola mun ang.'¹⁰ Napo antok imi ta kapo asukang palau kapa e mataria i mamain ta angelo si God. Kipo atogon a uruk ani sikei a katakai i bil arikek katala lomom pokai."

Kankanuai i mengen ani tama ve kana ngono nat

¹¹ Na kala antok, "Mangsikei a igenen katapo togon kana pongua na nat taunan. ¹² Na anu tasin irilong kala sokotuk a tamana, 'Mamai, ku alis iau ta palpal i togtogon ang kapo ago anig.' Na kala potok irilong ta kana togtogon. ¹³ Na parik kapa taun vunga, anu tasin kala luk kuvul kana togtogon asip na kala pasal ane ring vunga, na e iang si palpal ang kanla aole kana togtogon si to angvolai. ¹⁴ Au, taun kanla aole na keve bil amot, mol lava kala serei e palpal ang, na kala tutupongai ani to i inongos. ¹⁵ Na kanla angmengenai ve mang igenen akorong i palpal ang, na kanla asok ia taun kana vuk roe asi kanan apus vongo. ¹⁶ Na katapo uruk asi kanan masung ta pauk i pok ang ri vongo kitapo angan ia, na kapo kovek ta sikei ka li pok ania. ¹⁷ Sikei taun kala lomlomoni malangas pok na kala antok, 'Poisan a asosokai ipo samui ta mamai kipo masung aro na kipo atogon pok angkoai asi agongon, sikei nau namelapo buk mat ta mol e ke! ¹⁸ Naka tapasuk na naka papok ane si mamai na nakan antok ia asukang ke, "Mamai, natala bil arikek mete God na e malangas i matam. ¹⁹ Parik napa anguan ro angkoai an asi posong anig ta nau kam nat. Kapo ro kam laulauan anig ka bil val mang sikei iria kam keve asosokai kupo samui iria.'" ²⁰ Na kala tapasuk na kala papok taun a tamana. Sikei katapo pasal e ring vunga lak na tamana kala

arai ania na kala lomom tangis ia, na kala sang na kanla sovai ia na kala lulus ia. ²¹ Na nat ang kala antok ia, 'Mamai natala bil arikek mete God na e malangas i matam. Parik napa anguan ro angkoai an asi posong anig ta nau kam nat.' ²² Sikei tamana kala antok kana keve asosokai, 'Mi luk sumasuma ta ring maus ro luai, na mi me amaus ia tatana, na mi alak ta ring magung e kungana, na ngono pauk i kak e ngono kakina, ²³ na mi luk ta ring natnat pukunan i bulumakau na mi raung ia na tara me angan na tara maramarak. ²⁴ Using kana kag nat katala mat, na kana kala to pok. Katala mun, na kana taralapo sabonai pok ania.' Na kila tutupongai ani kari maramarak.

²⁵ Au, kana ainoai i nat katapo ago e matang. Na si taun kamela serei angasungai ani lu, kala longong a kariu i malmalang. ²⁶ Na kala songo na mangsikei i keve asosokai na kamela susui ai ania ta supsupai ina. ²⁷ Na kala antok ia, 'Tasim katala serei, na tamam kala runguk a natnat pukunan i bulumakau, using kala arai pok ania na kapo to aro.' ²⁸ Au kala marala na kalapo tangag ani palak. Na tamana kala soung na kanla mengen aro ia. ²⁹ Sikei kala polpol a tamana asukang ke, 'Pua, keve matas duk ke natala abis anim, na parik nata lapa pial kam keve asok. Parik lak kutapa alis iau ta ring natnat i me lik palau asi kag kun uruk kuvul ve keve tungag. ³⁰ Sikei kana kam nat kamela serei. Kata anla angromai tapai ani kam togtogon si ri aina panik, na kula raung a natnat pukunan i bulumakau ania!' ³¹ Na tamana kala antok ia ta, 'Kag nat, kutapo uli ago ve nau, na keve nem aongos ke singig kapo kakam. ³² Kapo angkoai si maramarak na tara uruk using kana na tasim katala mat, na kana kala to. Kata mun, na taralapo sabonai pok ania.'"

**Kankanuai i mengen ani
katakai i aiveven abis**

16 Au, kala mengen kapa taun kana keve nat i akalit asukang ke. “Mang sikei a igenen tauia katapo togon kana katakai i aiveven. Na kitapo mengen amalangas ia ta kata amun palau kana togtogon. ²Au, kala songo ia na kala sui ia, ‘Au, saka mengen an kana napo longong ia anim? Ku atatai amalangas ta kam abis, using parik kupa anguan katakai i aiveven an.’ ³Na katakai i aiveven ang kala mengen pok ia ta, ‘Naka vil sa, using kag volava kala luk suai ani kirim i aiveven ke pelek iau? Parik napa anguan dual an ani ngal na napo mumurung kapa ani aikut. ⁴Au io, lenginang nala nas ta sa naka abis ia, ani ri vap ki songo alak iau si kari keve lu man kala luk suai anig si kirim i aiveven.’ ⁵Au, kala songo siksikei iria kipo atogon kope si kana volava. Na kala sui a ainoai ina asukang ke, ‘Kam kope si kag volava kapo poisan?’ ⁶Na kala antok ta, ‘100 na kinkintong i rul i elaiio.’ Na kala antok ia ta, ‘Ku luk kam buk kana na ku sinong sumasuma na ku salik a 50.’ ⁷Na kala sui a mang anu, ‘Kam kope kapo poisan?’ Na kala antok ta, ‘100 na bek kon.’ Na kala antok ia ta, ‘Ku luk kam buk kana na ku salik a 80.’ ⁸Au, volava ang kalapo alatun kana katakai i aiveven vopo bil arikek ang using kapo nas aro luai ani pakangai pok ania. Io, matan vap i kuli rina ke kipo katak aro luai ani matan vap i nei malangas si kari lau i angtunganan ve keve tungaria akorong. ⁹Napo antok imi, tauia i kuli rina, mi abis tatana asi kami atogon ani tungami, ani man kalapo kamus a tauia ang, mila atogon pangau si vainagoan kapo tokos. ¹⁰Ninia kapo aiveven atutuman a men lik luai, ka aiveven atutuman kapa na men lava; na ninia kapo bil arikek si aiveven ani men lik luai, ka kun

bil arikek si aiveven atutuman kapa ani men lava. ¹¹Asukang vang, man parik mitapa tutuman si aiveven ani kapkap i kuli rina, si nganing lak ka lis imi ta tauia tutuman asi kami aiveven? ¹²Na man parik mita lapa tutuman si aiveven ani bil si mang anu, si nganing lak ka alis imi ta bil kakami akorong? ¹³Parik kapa angkoai luai ani igenen ka abis ani pongua na volava. Man rilong angtaunai, ka mirik ani sikei na ka buk a mang anu, vo ka buk alava luai ani mang anu na ka misag luai ani mang anu. Parik mipa angkoai si abis ani God ve kapkap kapa.”

Keve saupai na vainagoan si God

(Mt 11:12-13)

¹⁴Au, ri Parisaio, keve katakai i vubuk using ani kapkap, kitapo longong a keve mengen aongos ke, na kilapo amimirikisai ania. ¹⁵Na kala antok iria asukang ke, “Nami vanang mipo vil akorong imi mete ri vap, sikei God kapo malangas ta pakangat imi. Using a nem ang ri vap kipo lomon alava ia, kapo mimirikuk si matana i God. ¹⁶Buk i saupai na ri katakai i kus amalangas aino kitapo akusku tung si taun ang a Ioanes kala serei. Na le si taun ang, akus ro i vainagoan si God kalapo pasal, na ri vap aongos kipo angrudualai asi kari palak singina. ¹⁷Kapo kitmat ani metekuku ve kuli rina si pasal suai, sikei ka sikei a kitmat luai an ani sikei a vuk salsalik lik i buk i saupai asi kana tamus. ¹⁸Man a tauan katakai kamus si kana aina na kalapo osongon ta mang anu, sukana kapo abis a lau rikek. Na igenen kapo osongon ta aina ila asuai ta kana tauan, sukana kapo lau rikek.

Tauia kuvul ve Lasaro

¹⁹Au, katapo atogon a mangsikei a igenen tauia, na katapo uli maus ta maus miminaungan na kapo samui lava

na katapo uli matan angan aro luai si keve taun aongos. ²⁰Au, e mete papalakan i kana rina kitapo uli amatung ani mangsikei a igenen logo kana asan ta Lasaro, na kapo duk ta makas, ²¹na kapo uli lomlomonai alava ta ka saka masung an ta mutep i pok kapo uak le si pata i angan si igenen tauia ang. Na kapa, ri kauvek kipo serei na kipo ramramit kana keve makas. ²²Au, igenen logo ang kala mat na ri angelo kila sunguk alak ia asi kana an oros alak e kangina i Abaram. Na igenen tauia ang kapa kala kun mat na kila kun mo ania. ²³Na e rina i mat kan lapo ago si vilvil akui kitmat na kala tarak na kala arai ani Abaram e ring vunga na Lasaro e kangina. ²⁴Na kala songosongo, ‘Mamai Abaram, ku ngorem iau. Ku asok a Lasaro asi kana abuluk ani rambeles i piupiu i kungana nei laman na kame alivlivus a kalkalame ig, using nalapo kui arikek nei ureurek ke.’ ²⁵Sikei Abaram kala antok ia, ‘Kag nat, ku lomom akit ia ta taun kutapo sel kam mamain ta bil roron, asukang kapa Lasaro, kana mamain ta bil rikek, sikei kana kimela avaivaip ia e ke, na numai kula kui arikek. ²⁶Au mang anu, nei liuan irung kapo atogon a mata lulungai luai, asi tubat luai ani selen le ke ane iang na le iang ane ke kapa. Parik kapa angkoai si paputuk.’ ²⁷Na kala antok ta, ‘Mamai, man asukang, napo sokotuk ua ani ku asok ia ane si lu si mamai, ²⁸using napo atogon a palpalima na tasig, asi kana an ngavaka aniria vei kimela kun pasal ane si ring i kui ke.’ ²⁹Na Abaram kala antok ta, ‘Kipo atogon a mengen si ri Moses ve keve katakai i kus amalangas aino, kapo ro ki longong iria.’ ³⁰Sikei kala antok ta, ‘Mamai Abaram parik! Sikei man ka atogon igenen i tapasuk pok le si matmat, kila lomom pokai vang.’ ³¹Na kala antok ta, ‘Parik, man kipo misag ani longong ani mengen si ri Moses ve keve katakai i kus amalangas

aino, nambang, parik kipa kun buk longong kapa ani mengen si igenen vo tapasuk pok le si mat.”

Mang keve mengen i pinipini si Iesu

(Mt 18:6-7,21-22; Mk 9:42)

17 Na kala antok kana keve nat i akalit, “Keve bil asi tukai, parik kapa angkoai ta ki tav serei. Ki serei, sikei ani uang kapo asinong ia, ka rikek luai ania. ²Kapo ro, ki pala iat maiten e ngona na ki asuai ania nei laman, vei ka asavang a sikei i keve natlik ke. ³Mi aiveven aro imi. Man a tungam kapo abis a lau rikek singim, ku tatapokai ania. Na man kala lomom pokai, ku lomom suai ania. ⁴Man kata amatan limalengua na rikek anim si sikei a mangias, na man kata uli papok ta mengen asukang ke, ‘Nala lomom pokai,’ io, ku lomom suai ania.”

⁵Na keve aposel kila antok a Volava, “Ku vil alava kamem lomlomon!” ⁶Na Volava kala antok ta, “Man kami lomlomon kapo liklik palau val katui i sinapeo, kala angkoai animi si antok ani sukamino ke ta, ‘Ku tavalak na ku an polok e nei laman,’ na ka longong imi.

⁷Au na man a mangsikei imi kapo atogon kana asosokai na kapo amo e matang vo kapo aiveven sipsip, na man kamela serei pok le matang, sa nang, ku antok ia ta, ‘Me sumasuma na kume angan?’ ⁸Parik! Kula antok ia asukang ke, ‘Ku itoiton ta kag men pok, na ku itoiton tapai ani pukun im na kume sasagi anig, au na e mung lak kula kun angan.’ ⁹Au na sa, e mung ku poso aro na asosokai ang using katakai longong kam asok? ¹⁰Parik. Na asukang nami kapa, man mitala abis a keve nem aongos i la asok ang asi kami abis ania io, mi antok vang ta ‘Namem a keve asosokai rikek palau e matam, sa namemta abis ia nang kapo kamem abis.”

Iesu kata vil adaus a sangauli na igenen tapak

¹¹ Au, kala pasal asi kana palak ane Ierusalem na kalapo paliu si pulis ang nei liuan i Samareia ve Galilaia. ¹² Au, kanla palak si mangsikei a rina na sangauli na igenen tapak kila arai ania, sikei kitapo tung e ring vunga, ¹³ na kila songosongo alava ta, “Iesu, Volava, ku ngorem imem!” ¹⁴ Taun kala arai aniria, kala antok iria ta, “Mi pasal na mianla akalit ta pukun imi si ri katakai i sula.” Na si taun ang kila pasal, kian lapo rangrangis e selen. ¹⁵ Au, mangsikei iria kala arai kinle ta kala to, na kala papok velai ani alatun ani God ta tavrimumok i kalingana. ¹⁶ Na kamela soturun-gai e ngono kakina i Iesu na kala posong ro singina. Igenen ang kapo igenen i Samareia. ¹⁷ Na Iesu kala antok ta, “Au, parik mitapa sangauli aongos mitala to pok? Nei a limaleat e voi?” ¹⁸ Marai sa na sokoung ke papalik kamela alatun a God?” ¹⁹ Au na kala antok ia ta, “Ku tapasuk na ku pasal. Kam lomlomon kataka vil ato ua.”

Kana vainagoan a God ka serei e ring malangas

(Mt 24:23-28,37-41)

²⁰ Mangsikei a taun mang keve Parisaio kila sui a Iesu ta angisan vanang a vainagoan si God kamela tutuman. Na kala antok iria asukang ke, “Vainagoan si God parik kapa serei na mi arai ania. ²¹ Parik kipa angkoai si antok ta, ‘Arai, kana vang ninia!’ vo ‘Sukana ninia!’ Using a vainagoan si God kapo ago nei liuan imi.” ²² Na kala antok kana keve nat i akalit asukang ke, “Ka atogon a taun lak na mi buk alava asi kami arai sumasuma ani taun i serei ang ta igenen i pukun, sikei parik mipa arai ania. ²³ Na nganing lak ki antok imi ta, ‘Sukana ninia!’ vo ‘Kana ninia!’ Mi tung akit.

Mi ago ta sang using an aniria. ²⁴ Using a igenen i pukun si kana serei ka bil val tapak kapo takrimit na kapo limang metekuku le mang ngising taun a mang palpal. ²⁵ Sikei aino ani taun ang, igenen i pukun ka sunguk a keve kui miang na ri polokan i taun ke ki kirikai ania. ²⁶ Kana taun a igenen i pukun ka asukang val taun i Noa. ²⁷ Kitapo angan, kipo inum, kipo angosongon, tung si taun Noa kala riuklak nei perengan na nole kala serei na kala vil punuk suai luai aniria aongos. ²⁸ Asukang kapa si taun i Lot. Kitapo angan, kipo inum, kipo samui, kipo atos, kipo sukal, kipo abis lu, ²⁹ tung si taun a Lot kala soung pelek a Sodoma na kut ve at ureurek kala usen le metekuku na ka vil suai luai aniria aongos. ³⁰ Io, ka asukang palau si taun ang man a igenen i pukun ka serei e ring malangas singina. ³¹ Si taun ang vanang, ninia kapo ago e komo i lu, ki ago ta lomlomonai an ani kari keve usausan nei lu asi an sunguk tapai aniria. Na asukang kapa ninia kapo ago e matang, ka ago ta papok an. ³² Mi lomlomonai ani kisngana i Lot! ³³ Man kupo uli aiveven aro ani kam to, nganlak kula ngau kavis ia. Sikei man kupo tav neikitung ta kam to, nganlak vanang ku teng aro ia. ³⁴ Napo antok imi, si tenei vong ang man a pongua na igenen kilongpo rot si sikei a pata, ki luk suai ani mangsikei, na mang anu ang ki atalipai ania. ³⁵⁻³⁶ Man a pongua na aina kilongpo momong kon, ki luk suai ani mangsikei, na mang anu ang ki atalipai ania.” ³⁷ Na kila sui ia, “Volava, e voi vang?” Na kala antok iria ta, “Si oring ang a matmat kapo matung vok singina, ri kol kianpo ngangasinong kuvul e iang.”

Kankanuai i mengen ani mainang kata aisolo si pakangai ania

18 Au na kala alis iria ta kankanuai i mengen asi akalit aniria asi

kari uli sokotuk na ki ago ta marangan an. ²Asukang ke. “Si mangsikei a rina katapo atogon a mangsikei a katakai i saupai parik katapa leng ani God na parik kapa lomlomon alava ta ri vap. ³Na katapo atogon a mainang nei rina ang katapo uli serei singina ta kana sokotuk asukang ke, ‘Vo petau ang anig kapo buk vil arikek anig. Napo sokotuk ta ku pakangai anig mete saupai.’ ⁴Si mang matan taun katapo misag. Sikei e mung kala lomlomonai ta, ‘Kantanem napo tav leng ani God na napo tav lomlomon alava ta ri vap kipo laba, ⁵sikei, using a mainang ke kapo uli amasmasik anig, kapo ro naka pakangai ania vei ka amarengreng iau ta me uli serei!’” ⁶Na Volava kala antok asukang ke, “Longong a akusku i katakai i saupai rikek. ⁷Au kapo sa? God parik kapa pakangai ani kana vap i songo, kipo tangis ia tenei ias na tenei vong? Sa, ka uli amomole? ⁸Napo antok imi, ka pakangai sumasuma nang aniria. Sikei, man a igenen i pukun ka serei pok, sa? Vei nganing kame arai ani ri vap kipo lomlomon, vo parik?”

Kankanuai i mengen ani ngono igenen kilongta sokotuk

⁹Na kala alis kapa na mang kankanuai i mengen ani vap ang kipo atogon a lomlomonai lava aniria pok ta kipo korong na kipo gelep a mang matan vap ane kevkev luai. ¹⁰Asukang ke. Pongua na igenen kilongta palak nei rina i atailai asi an sokotuk. Mangsikei a Parisaio na mangsikei a katakai i luk takis. ¹¹Au, Parisaio kala tapasuk asi kana sokotuk na kala posong aro pok ia asukang ke, “God, napo posong ro ua using parik napa angkoai ve ri vap. Kipo vap tainau, vap katakai i bil arikek na vap putuk osongon, na rikek luai ina kana na katakai i luk takis ke. ¹²Nau napo alal a matan pongua nei sikei a vik, na napo uli

alis ta keve vasangauli i kag seupok.”

¹³Sikei, katakai i luk takis ang kapo tung avunga na kapo mamaila ani tarak ane metekuku na kapo makus alava luai, na kala sokotuk asukang ke, “God, ku ngorem iau. Nau a katakai i bil arikek.”

¹⁴Napo antok imi, igenen ke kala papok ane rina, na God kapo kin ia ta igenen korong e matana, na mang anu ang, parik. Io, nia kapo vil alava pok ia, ki vil alik ia, na nia kapo vil alik pok ia, ki sunguk alakat ia.

Iesu kapo amatung kunga si ri nat kavulik lik

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵Na kimela serei ve kari inatus lik kapa taun ia, ani kame amatung kunga singiria. Na kana keve nat i akalit kila arai ani oring ke na kila ki suak iria.

¹⁶Sikei Iesu kala songo iria ane singina na kala antok, “Mi lomom suai ani ri nat lik ane singig. Ago ta atakun an aniria, using a matan vap val riria, kakaria na sinsinong si kana vainagoan a God.

¹⁷Napo mengen atutuman imi ta man a sikei parik kapa ainak val nat lik ani songo ang si God asi kana palak si kana vainagoan, parik luai kapa palak.”

Ainoinoai tauia

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸Na mangsikei a ainoinoai kala sui ia ta, “Katakai i akalit ro, sa naka vil ia ani kakag a to asikei?” ¹⁹Na Iesu kala atai ia ta, “Sa tukulai ina na kupo kin iau ta napo ro? Using God papalik nia kapo ro.

²⁰Kupo malangas a keve asok tapai ang ta **Ku ago ta putuk osongon an, ku ago ta daung an, ku ago ta ainau an, ku ago ta posposo kapau an mete saupai, ku mamaila aro ani tamam ve rinam.**”

²¹Na kala antok ta, “Riria aongos nata using arukup iria le si taun natapo liklik lak tung kana.” ²²Na Iesu kala longong ia na kala antok ia ta, “Mangsikei

a bil lak kupo inongos asi kam abis ania asukang ke. Ku atos ta kam keve togtogon, na ku alis ani ri vap logo, ani kakam a togtogon roron metekuku. Na kume using iau.”²³ Taun kala longong a mengen ang na kalapo mamakus, using kapo igenen tauia luai.

²⁴ Na Iesu kala tun ia na kala antok, “Vola kitmat luai ani igenen tauia asi kana palak nei kana vainagoan a God.”²⁵ Arai, palak ang si igenen tauia ane nei vainagoan ang si God, ka kitmat luai ani papalakan si kamel nei malang i sangum.”²⁶ Na vap po longong ang ani mengen ke kila sui, “Au, man asukang, si kala sapang?”²⁷ Au na kala antok ta, “Man kapo kitmat ani ri vap, sikei God, kapo remrem palau ania.”²⁸ Na Petero kala antok ta, “Arai, namem namemtala papelek kamem keve lu asi kamem using anim.”²⁹ Na kala antok iria ta, “Napo antok atutuman imi. Man a si ka pasal suai ani kana lu, na kisngana, na keve tasina na tamana ve rinana na kana inatus kapa, using a vainagoan si God,³⁰ io tutuman luai, si to ke ka luk lak a seupok kapo tavirimok ani keve nem ang katala papelek ia. Na si taun e mung, ka teng a to asikei.”

Iesu kata apotol i mengen ta ka mat na ka tadut pok

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Au, kala songo na sangauli na pongua na nat na kala antok iria, “Arai, taralapo palak vang ane Ierusalem, na keve mengen aongos ang ri katakai i kus amalangas kita salik ia ani igenen i pukun ka serei atutuman.”³² Ki alis ia e kungaria i ri vap i ngising na ki kurek ia, ki nau varas ia, ki kanus ia,³³ ki sasaup ia na kian vil punuk ia. Na si vapotol i taun ka tadut pok.”³⁴ Na parik kitapa malangas a keve mengen ke. Supsupai ina katapo ago mumun aniria na parik kitapa nas a sa kapo mengen tatana.

Iesu kata vil ato na ba e Ieriko

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Au, kan lapo serei angasungai i Ieriko na mangsikei a igenen mata ba katapo sinong ngere selen na katapo aikut papakangai.”³⁶ Na kala longong a petau lava sipo paliu na kala sui ta, “Sa nang?”³⁷ Na kila antok ia ta Iesu le Nasaret nang kapo paliu.”³⁸ Na kala songosongo, “Iesu, nat i David, ku ngorem iau!”³⁹ Na vap po pasal aino ang kila atakun ia ani ka ago ta mengen an. Sikei kala songosongo alava luai ta, “Nat i David, ku ngorem iau!”⁴⁰ Na Iesu kamela tung na kala asok asi songo ania ane singina. Na kamela pasal asung na kala sui ia ta,⁴¹ “Au, kupo buk ani naka vil sa anim?” Na kala antok ta, “Volava, napo buk asi kag mata arai.”⁴² Na Iesu kala antok ia ta, “Kana vang kula ararai. Kam lomlomon katala vil ato ua.”⁴³ Akorong palau na kala ararai aro na kalapo using ia velai ani alatun ani God. Ri vap aongos kila arai ani bil ke na kila alatun a God.

Iesu ve Sakaio

19 Na kala palak e Ieriko na kalapo paliu e nei rina.”² Au, mangsikei a igenen kana asan ta Sakaio, kapo mangsikei a tulava i ri katakai i luk takis na kapo igenen tauia,³ katapo buk arai ta Iesu kapo saka igenen an na parik katapa angkoai using ri vap kipo duk, na using kapo igenen kudik.”⁴ Asukang na kala sang e no na kala lak kuli ei asi kana arai man a Iesu ka paliu si selen ang.”⁵ Na Iesu kala serei e oring ang na kala tarak na kala antok ia, “Sakaio, ku kiksiang sumasuma palau. Using kapo mamaiten ta nakan sinong si kam lu kana.”⁶ Na sumasuma palau kala kiksiang na kala songo alak ia nei lu velai ani uruk.”⁷ Taun kila arai ania, kila mengen lilimukai ania ta, “Kala paliu asi kana an ago nei lu

si igenen vo katakai i bil arikek.”⁸ Na Sakaio kala tung na kala antok a Volava, “Arai Volava, kana naka lis suai ani inongos lava i kag togtogon si mamain ta logo, na man natala luk akole ta bil si sikei, naka ngenget a matan puat.”⁹ Na Iesu kala antok ia, “Kana anginang a vap i nei lu ke kila sapang, using a igenen ke kapo kapo nat i Abaram.”¹⁰ Using a igenen i pukun kata serei asi kana me gule na kame asapang iria kitala mun.”

Kankanuai i mengen ani vap sel kapkap

(Mt 25:14-30)

¹¹ Si vuk taun kipo kokolongong lak, kala siken mengen luai an ta kankanuai i mengen, using kata lapo angasungai ani Ierusalem na ri vap kilapo sekuat ani nia ka tulava na asukang a vainagoan si God ka serei sumasuma.¹² Asukang na kala akus, “Mangsikei a igenen lava si patvap si ri tulava kata usausa asi kana pasal ane ring vunga ani kian atung ia val tulava le na kame papok.”¹³ Na kala songo na sangauli i kana keve asosokai na kala pagal iria ta sangauli na mina. Na kala antok iria, ‘Mi apolokai ani kapkap ke tung si naka serei pok.’¹⁴ Sikei ri vap i kana rina kitapo kilis ia na kila asok a mang matan asi kari using ania velai ani mengen ke ta, ‘Parik tarapa buk a igenen ke ka tulava anira.’¹⁵ Sikei kanla serei tulava na kamela papok ane rina. Na kala asok tapai ani vap ang kata pagal iria ta kapkap using kapo buk malangas ta kitala saka abis an tatana.¹⁶ Na ainoai kala serei na kala antok ta, ‘Volava, natala abis aserei ani mang sangauli na mina le si sa kuta alis ia.’¹⁷ Au, kala antok ia ta, ‘Kutala abis aro luai, kag asosokai ro! Kana using kutala atutuman si abis lik palau, ku saupai ani sangauli na rina aongos.’¹⁸ Na vapongua kala serei na kala antok ia, ‘Volava, natala abis aserei a mang palpalima le si

sa kuta alis ia.’¹⁹ Au na kala antok ia ta, ‘Kana kula saupai ani palpalima na rina aongos.’²⁰ Au na mangsikei kamela serei na kala antok, ‘Volava, arai kana kam sikei a mina natala pakut aro ia ta vuk vakup na nala asinong akipai ania²¹ using natapo leng anim. Napo nas ua ta kupo igenen kitmat. Kupo nas ani luk ani bil numai parik kutapa asinong ia na kupo nas ani rok ani bil numai parik kutapa sukal ia.’²² Na kala antok ia, ‘Kana naka saupai anim lakat si kam keve mengen, numai a asosokai rikek luai! Kutapo malangas ingko ta nau a igenen kitmat, na napo luk a bil parik natapa asinong ia, na napo rok a bil parik natapa sukal ia?’²³ Using a sa parik kutapa asinong kag kapkap si ring ang kipo apolok kapkap singina ani man name lapo papok nalapo luk akuvul ia ve mang keve kapkap ila apolokai?’²⁴ Na kala asok a vap ang kitapo tung angasungai, ‘Mi luk pakang ia ta kana mina na mi alis ia si vopo atogon ani sangauli ang.’²⁵ Na kila antok ia, ‘Volava, lenginang kalapo atogon kana sangauli na mina!’²⁶ Na kala antok, ‘Napo antok imi ta man a si kapo atogon, ki ngaupap ia, na man a si kapo atogon men lik, io, men lik ang kapo atogon ia, ki luk suai vang ania.’²⁷ Sikei kana na vap po kilis ke anig na parik kitapa ainak asi kag tung tulava aniria, mi songo iria ane ke asi me raung aniria e matag.”

Iesu kata palak val tulava ane Ierusalem

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Io 12:12-19)

²⁸ Au, e mung i mengen ke, kala pasal aino asi kana an palak luai ane Ierusalem.²⁹ Na kanlapo serei angasungai ani Betpage na Betania, ngere mulang ang kipo kin ia ta Elaio, na kala asok a pongua i kana keve nat i akalit³⁰ ta mengen asukang ke, “Milong pasal taun a rina suke e no, na man milonganla palak nei rina ang, milong sabonai

ani dongki tanginang kita pala ia, parik lak ta mang anu katapa kokos singina. Milong kunis ia na milong tak ia ane ke. ³¹Man a sikei ka sui imilong ta using a sa milongpo kunis ia, milong antok ia asukang ke, ‘Volava kapo inongos taun ia.’” ³²Na kilongla pasal asukang val asok ang na kilong anla sabonai akorong ani sa kata mengen irilong tatana. ³³Si vuk taun kilongpo kunis a dongki ang vap po tauk ina kila sui irilong, “Using a sa milongpo kunis a dongki ang?” ³⁴Na kilongla antok, “Volava kapo inongos taun ia.” ³⁵Na kilongla tak ia ane si Iesu. Na kila veles kari keve vakup ipo apupung kuluna na kila akos a Iesu kuluna. ³⁶Taun ang kapo palak e selen na kilapo veveles kari keve vakup ipo apupung e selen.

³⁷Na si taun ang kanla serei si selen ang kapo kiksiangan pelek a Mulang i Elaio, petau duk i kana keve vap i akalit kila tutupongai alatun ani God ta keve kalingaria e pangkul si keve abis i vilvil ataping kitala arai ania. ³⁸Ki songosongo asukang ke, “**Atautauia ane si tulava vo serei ke si asan i Volava!** Luai e metekuku na amaumausan ane pangkul luai!” ³⁹Na mang matan i ri Parisaio nei liuan i petau ang kila antok a Iesu, “Katakai i akalit, ku atakun kam petau.” ⁴⁰Na kala antok iria ta, “Napo antok imi ta man riria ki ago musik, mamain ta iat ki songosongo aserei.”

⁴¹Si taun kan lapo angasungai na kala arai ani rina na kala tangis ia ⁴²velai ani mengen asukang ke, “Man kutala nas si taun ke, io numai, man kutala nas a sa kapo angkoai si amatung ani luai anim, vola ro! Sikei kana, parik kulapa angkoai si arai ania. ⁴³Io, ka atogon a taun lak ka serei anim na kam vap ipo marala anim ki asinong vonot aulitai anim na ki aolemai anim si keve palpal aongos. ⁴⁴Ki asaul pokai anim ane vunep, ve keve vap kipo ago neim. Parik kipa atalipai ani

kam keve lu roron i ngoto, ka tagalang aongos. Using parik kutapa arai kinle ani vuk taun God kata serei singim.”

Iesu kata vil adaus a rina i atailai

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Io 2:13-22)

⁴⁵Na kala palak nei rina i atailai na kalapo lu asoung a vap po atos ang, ⁴⁶velai ani antok aniria ta, “Kitala salik ia ta **Kag lu kapo lu asi sokotuk**, sikei milapo pokai ania asi kana bil val vakil si ri vap tainau.”

⁴⁷Na keve taun aongos kanpo akalkalit nei rina i atailai. Sikei ri ainoinoi si ri katakai i sula na ri vap malangas ani saupai na keve ainoinoi si ri vap kitapo atokngai asi raung suai ania. ⁴⁸Na parik kitapa sabonai ta selen asi kari abis ania using ri vap aongos kitapo angkamai asi kolongong ani kana mengen.

Kipo susui a Iesu ta kana roron asi abis

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

20 Mangsikei a taun katapo akalkalit ri vap nei rina i atailai na kapo apasa iria ta akus ro, na ri ainoinoi si ri katakai i sula na ri vap malangas ani saupai na ri vap lava kimela serei singina, ²na kila sui ia ta, “Ku antok imem ta si saka ro an kana kupo abis a keve abis ke. Si akorong nang kata alis ua ta ro ke?” ³Na kala ngenget iria asukang ke, “Nau kapa naka kun sui animi ta mangsikei a susui. Mi ngenget iau. ⁴Ioanes si kana asing tauia, kata luk a ro ang le metekuku vo le si ri vap?” ⁵Na kilapo angmemengenai ta, “Man tara antok ta le metekuku, kala sui ira ta sa tukulai ina parik taratapa lomlomon tatana. ⁶Sikei man tara antok ta le si ri vap, ri vap aongos ki li punuk ira ta iat, using kipo lomlomon akit ta Ioanes katapo mangsikei a katakai i kus amalan-gas.” ⁷Na kila ngenget ia ta parik kipa nas ta le voi. ⁸Na Iesu kala antok iria,

“Nau kapa, parik napa kun antok animi ta saka ro an kana napo abis a keve abis ke tatana.”

Kankanuai i mengen ani vap rikek aiveven matang

(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹Na kala mengen ri vap ta kankanuai i mengen ke. “Mangsikei a igenen kata sukal kana matang vaen na kala alis tapai ania si mang keve vap aiveven matang, na kala pasal akipai ane si mang rina asi an ago ani taun vunga. ¹⁰Si vuk taun asi kopkapos kala asok a mang asosokai taun a vap po aiveven matang ang asi kari alis ania ta mang matan uai i matang ang. Sikei keve vap aiveven matang ang kianla vis ia na kila asok suai palau pok ania ta kunga vauvau. ¹¹Na kala asok a mang asosokai kapa sikei kianla vis ia kapa na ki vil amese ia na ki asok suai palau pok ania ta kunga vauvau. ¹²Au na kala asok a vapotol, na kianla ngapolok kapa ia na ki asuai akipai ania. ¹³Na vo tauk i matang vaen ang kala antok, ‘Saka nem an naka abis ia? Kapo ro si naka asok kag nat ipo buk ang. Vei nganing ki mamaila ania.’ ¹⁴Sikei, si vuk taun a keve vap aiveven matang ang kila arai ania na kila antokai, ‘Arai, ta votauk i togtogon iles. Tara me vil punuk ia, ani kakara na togtogon ang!’ ¹⁵Au kila asuai akipai ania pelek a matang ang na kianla raung ia. Au si vo tauk i matang vaen ang ka abis sa singiria? ¹⁶Ka serei na ka vil punuk suai luai ani keve vap po aiveven matang ang na ka alis a matang ang si mang vap petekai.” Si vuk taun ang kila longong a akusku ang, kila antok ta, “Loi, ka ago na bil rikek asukang.” ¹⁷Sikei, kala tun iria na kala antok, “Au? Na nei a supsupai vang kana i mengen ke kita salik ia? **Iat ke ri katakai i abis lu kita kilis ia, kana kala serei a iat talupus luai.** ¹⁸Man a ri si ki uak kuli

iat ang ki tagalang amitmitngai lik, sikei man a iat ang ka uak taunai ani si, ka tatameng aongos luai.” ¹⁹Na keve vap malangas ani saupai ve keve ainoinoai si ri katakai i sula kilapo gule selen asi teng akit sumasuma ania using kilapo nas ta kapo kankanuai i mengen aniria. Sikei kipo leng vei ri vap.

Samui takis ane si Kaisar

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

²⁰Kila ararai asung luai ania na kila asok a mang matan vap asi kapau ania. Vap po kapau ang ta kipo buk longong ani kana mengen. Kitapo buk teng akit ania si saka mengen an ka posong ia na ki alis ia e kungana i tulava kitmat ani ka saupai ania. ²¹Au, kila sui ia, “Katakai i akalit, namempo malangas ta kam mengen na kam akalit kapo korong na kam mengen kapo angkokoai si ri vap aongos, na kupo akalit atutuman ta selen si God. ²²Au sa, kapo korong ani tara samui takis ane si Kaisar vo parik?” ²³Sikei kala kinle kari kapau na kala antok iria, ²⁴“Kotok, mi akalit iau ta sikei a ring kapkap. Nona i si kana, na asan i si kana singina?” Na kila ngenget ta, “Ke Kaisar.” ²⁵Na kala antok iria, “Mi alis a Kaisar ta sa ke Kaisar, na mi alis a God ta sa ke God.” ²⁶Asukang a parik kilapa angkoai si apupu ania si kana mengen mete ri vap. Kila taping ani kana mengen i polpol aniria na kila ago bot.

Susui i tadut pok

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷Au, mang matan i ri Sadukaio, vap ang kipo agel suai ani tadut pok, kimela serei singina ²⁸na kila sui ia ta, “Katakai i akalit, Moses kata salik ia anira ta **man a igenen ka mat pelek kana aina kovek i inatus, tasina ka osongon pok ia asi kana aumata nat ani tasina.** ²⁹Au, katapo atogon a limalengua na angtasimal. Anu tuan kata osongon ta mang aina na

kala mat pelek ia kovek i nat.³⁰ Asukang si anu tasin,³¹ na e mung vapotol kala kun osongon ania, na asukang limalengua aongos kila mat na kapo kovek i inatus.³² E mung, aina ang kala kun mat kapa.³³ Si taun i tadut pok, ke si iria ta aina ke? Using a limalengua na angtasimal kita osongon tatana.”³⁴ Na Iesu kala antok iria, “Ri vap i taun ke kipo angosongon,³⁵ sikei ani vap ang voiang kipo ro angkokoai si palak si to e mung na ki tapasuk pok pelek a mat, parik kipa angosongon, parik.³⁶ Using parik kipa angkoai si anguan mat an using kila asukang ta ri angelo, na kipo inatus si God si kari to pok pelek ani mat.³⁷ Sikei Moses akorong kata akalit ta ri vap mat ki tapasuk pok. Si taun a ei ang kata ni, kata kin a **Volava ta God si Abaram, na God si Isak, na God si Iakov.**³⁸ Parik ta God si ri vap mat, sikei kakaria kipo to, using singina tarapo to aongos.”³⁹ Na mang matan i ri vap malangas ani saupai kila antok, “Katakai i akalit, kupo menggen aro luai!”⁴⁰ Using kilapo lolokovo luai ani sui ania ta mangsikei a susui.

Igenen i akanangai, tamana ta si?

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹Na kala antok iria, “Kapo saka bil an na ri vap kipo kin a igenen i akanangai ta nat i David? ⁴²Using a David akorong kata posong nei Buk i Tangam asukang ke, **Volava kata antok kag Volava ta ku sinong si palso ig,**⁴³ **tung si naka vil a vap po petau ang anim asi kari ago neite ngono kakim.**⁴⁴ David sukana kapo kin ia ta Volava. Asukang a kapo saka angkoai an si kin ania ta kapo nat ina?”

Iesu kapo porot ri vap malangas ani saupai marai kari lok

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 11:37-54)

⁴⁵Si kokolongong si ri vap aongos, kala menggen taun kana keve nat i akalit

asukang ke,⁴⁶ “Mi aiveven si ri vap malangas ani saupai. Kipo buk pasal pulakai ta maus roron na kipo buk ri vap ki posong aro singiria nei keve ring i atos, na kipo pigpig ta keve sinsinong lava nei lu i kivung na keve oring mailan si keve matan angan.⁴⁷ Kipo nas ani tainau ani keve lu si ri mainang, na kipo kapau ta posong ani keve sokotuk vungavunga. Matan vap asukang, kari amiming ka tavirimok luai.”

Alilis si mainang

(Mk 12:41-44)

21 Na kala tapuk sarak na kala arai ani ri vap tauia kipo asiang kari keve alilis nei asisiang ipo asia kapkap.² Na kala arai kapa ani mangsikei a mainang logo kamela asiang kana pongua na vuk kapkap lik.³ Na kala antok, “Napo antok atutuman imi, kana na mainang vopo logo ke katala asiang alava luai aniria aongos,⁴ using riria kitala luk tapong le si kari togtogon i kari tauia na kila alis, sikei ninia, le si kana logo luai, katala alis asip ta sa katapo angkoai si kana to aongos.”

Rina i atailai kime galang ia

(Mt 24:1-2; Mk 13:1-2)

⁵Na mang matan kila arai ani masro i ri iat ve keve alilis ro kita ngoto na rina i atailai tatana na kilapo angmemenggenai tatana. Na kala antok,⁶ “Sa mipo arai ania kana, ka serei lak a taun na ka kovek luai i ngoto roron. Kime galang aongos ia.”

Keve akanangai ve vilvil akui

(Mt 24:3-14; Mk 13:3-13)

⁷Na kila sui ia, “Katakai i akalit, angisan a keve bil ke ki serei? Na saka akanangai an i taun i kari serei?”⁸ Na kala antok, “Mi aiveven vei ki kapau imi. Using a vap miang ki serei na ki posong pok iria ta asan ig na ki antok ta, ‘Nau

kana minia' na 'Kala angasungai a taun.' Mi ago ta using an aniria. ⁹Na man mi longong ta kalapo togon visvis na keve angpispisuai, mi ago ta leng an, using a keve bil ke ki serei aino, sikei akamusai ina parik kapa serei sumasuma palau."

¹⁰Na kala mengen aliu iria ta, "Mang palpal vap ka tapasuk na ka angris ve mang palpal vap, na mang vainagoan ka angris ve mang vainagoan. ¹¹Ka togon a keve mimo lava, na keve mol lava, na keve matan malepen rikek si keve ring anglok, na keve aleleng na keve akanangai lava le metekuku. ¹²Sikei aino tapai ani keve bil ke, ki teng akit imi na ki vil akui imi na ki alis imi mete saupai nei keve lu i kivung na ki alakai animi nei keve lu i akangbat, na ki tak imi taun a keve tulava na keve ainoinoi marai asan ig. ¹³Sukana ka ali pangau animi asi kami akuskus amalangas e mataria. ¹⁴Asukang na mi lomlomonai aro ta mi ago ta itoiton aino animi ta mi saka ngenget an aniria. ¹⁵Using nau naka alis imi ta mengen na masam. Asukang na vap aongos ipo marala ang animi ki tav angkoai luai si susual vo soal pok animi. ¹⁶Sikei, rikek luai ina, keve tamami ve keve rinami, keve tasimi, kami matan vap ve keve tungami ki alis imi ane singiria na ki vil punuk a mang matan imi. ¹⁷Na ri vap aongos ki mirik animi marai asan ig. ¹⁸Sikei ka kovek ta mangsikei a ung i patumi ka mun. ¹⁹Kami tung akit ka vil ato imi.

Ierusalem kime galang ia

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰Au na man mi arai ani keve kuvkuvulan i katakai i visvis kilapo aulitai ani Ierusalem, mila nas ta taun kala angasungai asi goeng ania. ²¹Si taun ang, ria kipo ago e Iudaia kapo ro ki sip taun a keve mulang, na ria kipo ago nei rina ki soung suai, na ria kipo ago e komo ki ago ta palak an. ²²Using nganlak kalapo

taun i ngatat asi vil apunuk ani keve mengen ang kitala salik ia. ²³Pua ta ri aina vinga na riria kipo atutus popo si taun ang! Using ka tavirimok luai a keve mamaiten kuli rina na marala kitmat ka meng a matan vap ke. ²⁴Mang matan ki puka si samele i daung, na mang matan ki tak iria taun a mamain ta palpal vap aongos na kian ago si vilvil akui singiria. Na ri vap i ngising ki saksakai e Ierusalem tung si kakaria ta kun taun i maramarak kan kun kamus.

Serei pok si igenen i pukun

(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

²⁵Na keve akanangai ki serei mete makarap, ulen na mamain ta kalto. Na e kuli rina a mamain ta palpal vap ki vinga urui na ki angpispisuai si pungas i to tavirimok luai nei laman. ²⁶Ri vap ki nagat ta leng lava luai using a keve bil ang kipo serei kuli rina, using a keve kitmat i metekuku ka mimo. ²⁷Na si taun ang ki arai ani **igenen i pukun ka serei nei kuku** ta kitmat na maumausan tavirimok. ²⁸Io, man a keve nem ke ki tutupongai serei, mi tadut na mi tapuk sarak using a taun i samui apok ang animi kala angasungai."

Luk malangas le si iei

(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹Na kala alis iria ta kankanuai i mengen asukang ke. "Mi tere ta ri suke kuvul ve mamain ta ei aongos. ³⁰Man kila urung atanginang, mila arai kinle na mila malangas ta taun sinang roron kala serei. ³¹Na asukang kapa singimi, man mila arai ani keve nem ke kala serei, mila malangas ta vainagoan si God kala angasungai. ³²Napo antok atutuman imi, kana na matan polpolokan i taun ke parik kipa mat suai aino ani keve bil ke kila serei. ³³Metekuku na kuli rina ka tamus suai, sikei kag mengen parik kapa angkoai luai si tamus.

Mi uli ago i ararai velai ani sokotuk

³⁴Mi aiveven vei nganing a vingami ka maiten si lauluan nio i inum na lomom rikek using ani keve bil i to ke, na asukang a taun ang ka serei ataping imi val liliangus. ³⁵Io, using ka serei taun iria aongos kipo to kuli rina ke. ³⁶Sikei mi uli ago i ararai velai ani sokotuk asi kami angkoai si sip akipai ani keve bil ang kilapo angasungai asi serei, na ka koi imi asi tung mete igenen i pukun.”

³⁷Si taun ke kapo alkalkalit nei rina i atailai si keve tenei ias, sikei si keve tenei vong kanpo palak tan ago kuli mulang ang kipo kin ia ta Elaio. ³⁸Na tenei vaik lik ri vap aongos kipo tapasuk na ki palak taun ia nei rina i atailai asi kari an kolongong ania.

Lilimukai si vil punuk ani Iesu

(Mt 26:1-5,14-16; Mk 14:1-2,10-11; Io 11:45-53)

22 Au, kala angasungai a matan angan i saui i tav tol, kipo kin ia Liuluai. ²Na ri ainoinoi si ri katakai i sula na ri vap malangas ani saupai kilapo gusgus selen asi vil punuk ania, using kitapo leng ani ri vap. ³Na Satan kala aol a Iudas kipo kin ia ta Iskariot nia kapo mang sikei i 12 na nat ang. ⁴Na kala pasal taun a keve tulava i ri katakai i sula ve kari vap po ararai bat na kianla angmemengenai ta selen asi kana alis suai ania e kungaria. ⁵Na kila uruk na kila lomlomoni kuvul asi kari seu ania ta kapkap. ⁶Na kala ainak ani sepupok ang na kalapo gusgus ta saka pangau an kapo kalakala si alis suai ania e kungaria, man kapo kovek i vap miang.

Kita usausa na matan angan i Liuluai
(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Io 13:21-30)

⁷Au na ainoi i taun i saui i tav tol kala serei. Taun ang kapo taun asi raung ani nat i sipsip i Liuluai. ⁸Asukang a Iesu

kala asok ri Petero ve Ioanes ta mengen ke, “Milong pasal na milong an itoitoni ani Liuluai anira asi kara an angan.” ⁹Na kilongla sui ia, “Kupo buk ani namemlong itoitoni ia e voi?” ¹⁰Na kala antok irilong ta, “Arai, milongan palak nei rina na mangsikei a igenen kapo sunguk kana ese laman ka duai imilong. Milong using ia ane si lu ang ka palak singina, ¹¹na milongan mengen a vo tauk i lu ang asukang ke, ‘Katakai i akalit kata asok asi me sui anim ta nei a palpal lu ang ani ri sokoung ani namem ve kag keve nat i akalit, namem me teng a Liuluai singina.’ ¹²Ka akalit imilong ta palpal lu lava e pangkul kalapo ago usausa asi ago. E iang milong itoitoni ia.” ¹³Au kilongla pasal na kilonganla sabonai ani keve nem ang val kata mengen irilong tatana. Na kilonganla itoitoni a Liuluai.

Matan angan si Volava

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1 Ko 11:23-25)

¹⁴Au, vuk taun ang kala serei na ninia ve keve aposel kilapo sinong si pata i angan, ¹⁵na kala antok iria, “Natapo uli lomlomoni alava asi teng ani Liuluai ke kuvul ve nami aino ani naka kui, ¹⁶using napo antok imi ta parik napa anguan teng an ania tung si supsupai inakan serei atutuman si kana vainagoan a God.” ¹⁷Na kala luk a kavi, ka posong ro na kala antok, “Mi luk ia na mi angainumai tatana, ¹⁸using napo antok imi ta parik napa anguan inum an si laman i vaen le kana tung si kana vainagoan a God ka serei.” ¹⁹Na kala luk a saui, ka posong ro, ka tevek ia na kala alis iria velai ani mengen ke, “Kana na pukun ig, napo alis ia animi. Mi uli angan ania asukang ke asi kami nanauai anig.” ²⁰Na asukang kapa si kavi ang e mung i kari la angan, na kala antok, “Kana na laman ke natala lingai animi tatana, ninia na palatung tanginang si rangai ig. ²¹Sikei

mi arai, kungana i vo an alis suai anig kana kuvul ve nau si pata i angan ke.
²²Using a igenen i pukun ka puka val lomlononai ang kalapo matung, sikei ka rikek luai ani vo alis suai ang ania!”
²³Na kila sui angpokpokai aniria ta si iria nganing kan abis ia.

Anggegelai ta sinsinongan i tavrimumok

²⁴Na kilapo anggegelai nei liuan iria ta si iria kapo taviri. ²⁵Na kala antok iria, “Mamain ta tulava si ri vap i ngising kipo lomlononai kari kitmat asi saupai amadot ani kari vap na kipo posong pok iria ta kipo vap papakangai. ²⁶Sikei nami, parik kapa asukang singimi. Ninia kapo taviri luai imi, ka auak ia ani ka serei val nat lik. Na ninia kapo ainoinoi, ka asukang val asosokai. ²⁷Arai, si vanang kapo taviri luai? Vopo sinong si pata i angan, o asosokai vopo sinong pok? Sa, parik ta nia vopo sinong si pata i angan? Io. Sikei nau napo ago nei liuan imi val asosokai animi. ²⁸Na nami vanang mitala tung ngereg si kag keve atoktokngai. ²⁹Asukang val mamai katakana alis iau ta ro asi saupai ani kag vainagoan, nau kapa nala alis imi ta ro ³⁰asi kami angan na inum si kag pata i angan si kag vainagoan, na mi an sinong lak si keve sinsinong i tulava asi kami saupai ani 12 na patvap i Israel.

Petero ka agel suai ani Iesu

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Io 13:36-38)

³¹Numai Simon, ku arai. Satan katakana aikut asi kana galgal animi val kon. ³²Sikei nau natala sokotuk animi ani kam lomlononon ka ago ta ngau an. Na numai, man kula ulpokai, ku akikitan a keve tasim.” ³³Na kala antok ia ta, “Volava, kana napo usausa asi kag auai ve numai si lu i akangbat na si matmat kapa.” ³⁴Na kala antok ta, “Napo antok ua Petero, aino le ani pura ka tirtiriku ngan-

inglak, ku amatan potol a agel ta parik kupa nas iau.”

Paus, asisiang na samele

³⁵Na kala sui iria, “Si taun nata asok imi kovek i paus na asisiang na pauk i kak, parik mitapa inongos taun a mang bil ingko?” Na kila antok ta, “Io, kapo kovek.” ³⁶Na kala antok iria, “Sikei kana vang, si imi kapo atogon paus, ka luk ia. Asukang kapa si asisiang. Na man a si imi parik kapa atogon samele ipo daung, ka atos ta kana vakup ipo apung na ka samui ta kana samele. ³⁷Using napo antok imi ta mengen ke kitala salik ia anig, kana ki abis apunuk ia ta, **Kitala taot kuvul ia ve ri katakai i putuk saupai.** Io, kana na mengen ke kita salik ia anig, kalapo serei atapunuk aliu.” ³⁸Na kila antok ia, “Arai Volava, kana na pongua na samele ipo daung.” Na kala antok iria ta, “Kala angkoai!”

Sokotuk si Mulang Elaio

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹Na kala soung na kala paliu ane si Mulang Elaio val kana lau. Na kana keve nat kila auai ve nia. ⁴⁰Au, kianla serei si oring ang na kala antok iria, “Mi ago i sokotuk vei atoktokngai ka luk imi.” ⁴¹Na kala papelek iria ane ring vungalik na kanla sovusulai na kala sokotuk ⁴²asukang ke, “Mamai, man kapo ro singim, ku luk suai ani kavi ke pelek iau. Sikei vubuk ke singig ka ago, sikei ku using kam vubuk.” ⁴³Na mangsikei a angelo le metekuku kamela serei na kala ali dual ania. ⁴⁴Katapo aunai i kui alava na kapo sokotuk amadot. Gese ina kapo tuluk asiang val rangai ane vunep. ⁴⁵Au, kala tapasuk le si sokotuk na kanla serei pok si keve nat ang kilapo rot using kipo mamakus alava. ⁴⁶Na kala antok iria, “Mipo rot sa? Mi tapasuk na mi sokotuk, vei atoktokngai ka luk imi.”

Alis suai na teng akit ani Iesu

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Io 18:3-11)

⁴⁷ Au, vuk taun ang kapo mengen lak, petau lava kimela pakasang. Na igenen ang Iudas, voiang kapo mangsikei iria 12 na nat ang, katapo pasal aino iria. Na kalapo pataun a Iesu asi kana lulus i angruduai ve nia. ⁴⁸ Sikei Iesu kala sui ia ta, "Au kapo saka bil an Iudas, na kumela lulus i angruduai ve igenen i pukun asi kam alis ania si ri vap?" ⁴⁹ Au na petau vopo auai ang ve nia kila arai ani bil ke kalapo serei na kila antok ia ta, "Volava, kapo ro namem vis iria ta samele ipo daung." ⁵⁰ Na mangsikei iria kala tanga suai luai ani talingana i asosokai si ain-oai i katakai i sula. ⁵¹ Sikei Iesu kala antok ta, "Ka ago na lau ang!" Na kala poro atung pok a talingana i igenen ang na kala to pok. ⁵² Na Iesu kala antok a keve tulava i ri katakai i sula na keve vap po ararai bat nei rina i atailai na keve vap lava aongos nang kita ruduai ia, "Au si napo katakai i tainau na kana mipo ruduai iau ta samele na avam?" ⁵³ Keve taun natapo ago e matami nei rina i atailai na parik mitapa teng akit iau. Sikei kapo ro, kana kami vuk taun asi saupai ta kitmat i vong."

Petero kata agel suai ani Iesu

(Mt 26:57-58,69-75; Mk 14:53-54,66-72; Io 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Na kila teng akit ia na kila tak akipai ania taun a lu ang si ainoai i katakai i sula, na Petero kapo using avunga. ⁵⁵ Na kila taun a kut nei liuan i omo si lu ang na kilapo sinong aongos na Petero kapa kapo sinong ve ria. ⁵⁶ Na mangsikei a kavulik asosokai kala arai ania sipo sinong mete ureurek i kut. Na kala tun akit ia na kala antok, "Kana na igenen ke katapo auai ve nia." ⁵⁷ Sikei kala agel na kala antok ia ta, "Tuang, parik napa nas ia." ⁵⁸ E mung lik palau

na mangsikei kala arai ania na kala antok, "Numai kapa na mangsikei iria." Sikei Petero kala ngenget ta, "Tuang, nau parik!" ⁵⁹ Au, e mung i vuk pangau vunga lik kala liu na mangsikei kala mengen amadot ta, "Tutuman luai igenen ke katapo auai ve nia, using kapo igenen i Galilaia." ⁶⁰ Na Petero kala antok ta, "Tuang, parik napa nas a bil ang kupo mengen tatana!" Na si vuk taun ang palau katapo mengen, pura kala tirtiriku. ⁶¹ Na Volava kala taval na kala gelep akorong taun a Petero, na Petero kala lomlomoni ani mengen ang Volava kata kin ia singina ta, "Aino le ani pura ka tirtiriku nganinglak, ku amatan potol a agel suai anig." ⁶² Na kala soung ane komo na kanla tangis alava luai.

Kita kurek a Iesu na ki ngamis ia

(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

⁶³ Au, vap po ararai bat ang ani Iesu kilapo kurek ia na kipo ngamis ia. ⁶⁴ Kipo volo bat a ngono matana na kipo asok ia, "Ku kin vang. Si akorong kata tava ua." ⁶⁵ Na kipo posong kapa na keve mengen miang i nau varas ania.

Iesu mete saupai

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Io 18:19-24)

⁶⁶ Au kala tangat na Kuvkuvulan Lava i keve ainoinoai si ri vap kimela kivung, riria na keve tulava si ri katakai i sula ve keve vap malangas ani saupai. Au, kila tak a Iesu asi kana me tung e mataria na kila antok ia, ⁶⁷ "Au, man numai a igenen i akanangai ke ta God, ku mengen amalangas imem." Na kala antok iria ta, "Man napo mengen imi asukang, mipo tav lomlomoni." ⁶⁸ Na man napo sui imi ta sa, parik mipa ngenget. ⁶⁹ Sikei kana vang le si taun ke **igenen i pukun kan sinong e palso i kungana i God kitmat.**" ⁷⁰ Na riria aongos kila sui ia ta, "Au sa, kupo mengen kana ta numai a nat i God, ingko?" Na kala antok

iria ta, “Io, nau palau.” ⁷¹ Na kila antok ta, “Kalapo kovek luai i mang mengen tarapo inongos taun ia asi kara saupai ania, using tarala longong ia e nguruna akorong.”

Iesu mete Pilato

(Mt 27:1-2,11-14; Mk 15:1-5; Io 18:28-38)

23 Au, riria aongos kuvul kila tapasuk na kila tak ia ane si Pilato. ² Na kianlapo kin dongai ania asukang ke, “Namentala sabonai ta igenen ke kapo ausingai alok ani kamem vap, na kapo tubat iria asi kari ago ta samui takis an ane si Kaisar. Na kata kun posong pok kapa ania ta ninia na igenen i akanangai ta God, asukang val tulava.” ³ Au, Pilato kala sui ia ta, “Au, numai a tulava si ri Iudaia?” Na kala polpol ia ta, “Numai kupo kin ia.” ⁴ Au na Pilato kala antok a keve tulava i ri katakai i sula ve petau lava aongos ang ta, “Parik napa sabonai ta oring asi poso arikek ani igenen ke singina.” ⁵ Sikei kila anguan mengen akitmat an ta, “Igenen ke kapo vil apisu ri vap ta kana akalkalit e palpal Iudaia aongos, tutupong le Galilaia na ane ke.”

Iesu mete Erodes

⁶ Taun Pilato kala longong a mengen ke, kala sui iria ta igenen ke kana kapo igenen i Galilaia. ⁷ Na kila antok ta io kapo igenen i palpal ang voiang a Erodes kapo saupai ania, na si pangau ke katapo ago e Jerusalem. Au, asukang a kala asok iria ta ki tak aliu ia ane si Erodes. ⁸ Au, Erodes kala maramarak luai si arai ani Iesu. Taun lava kata lapo uli buk asi kana arai ania using katapo uli longong ani akus ina, na katapo uli atu mata asi kana arai lak ani mang keve akanangai asi kana abis ania e matana. ⁹ Au, kala susui ai ania ta mang keve susui miang pulakai, sikei kala tung musik aongos. ¹⁰ Na keve tulava i ri katakai i sula

ve keve vap malangas ani saupai kitapotung e iang na kipo aunai mengen arikek alava ania. ¹¹ Au, Erodes kuvul ve kana keve katakai i visvis kila abis a mang keve lau i mirik na i kurek ania. Na kila alak ia ta maus miminaungan le na kila asok pok ia ane si Pilato. ¹² Le si taun ang vanang na Erodes ve Pilato kilonglapo angtunganan aro. Using aino katapo atogon a angmarmaralai nei liuan irilong.

Asok si vil punuk ani Iesu

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Io 18:39–19:16)

¹³ Au, Pilato kala songo akuvul a keve tulava si ri katakai i sula na keve ainoinoi na ri vap aongos ¹⁴ na kala mengen iria asukang ke, “Mita mela serei ta igenen ke na mipo antok iau ta kapo asum ri vap asi kari visvis misagai. Au, mi longong aro! Lenginang natala sui aro luai ania e matami na nala sabonai ta kapo kovek i oring asi poso arikek ania singina val kami keve tupang. ¹⁵ Kapo kovek. Au na Erodes kapa parik katapa kun sabonai ta ring bil lik, using katakai asok pok ia ane singimem. Mi longong! Kapo kovek i mangsikei a lau kata abis ia angkoai ani ka mat singina. ^{16–17} Asukang naka amiming tapai ania le ani naka akala ia.” ¹⁸ Sikei kila songosongo kuvul aongos ta, “Vil punuk suai ani igenen ke! Akala na Barabas animem!” ¹⁹ Nang katapo mangsikei a igenen voiang kita alakai ania nei lu i akang bat marai mangsikei a visvis misagai e nei rina lava na kata daung. ²⁰ Au, Pilato kala anguan mengen an aniria using katapo lomlomoni ani kapo buk akala ani Iesu. ²¹ Sikei kila songosongo amadot luai ta, “Atakuk ia! Vil amat ia kuli ngakputuk!” ²² Au na kala vapotol i antok aniria ta, “Maraisa? Saka rikek an akorong kata abis ia? Parik napa sabonai ta rikek asi kana mat singina. Asukang na naka amiming

tapai ania na naka akala ia.”²³ Sikei kipo mengen alava luai na kipo songosongo akit ta atakuk ia kuli ngakputuk, na kari songosongo kala auak suai ani keve mengen aongos.²⁴ Asukang na Pilato kala lomlomonai ta ka using kari vubuk.²⁵ Na kala akala suai ani igenen i kari la pilak ang, nang kapo ago nei akang bat marai visvis misagai na daung. Sikei Iesu, kala alis ia e kungaria asukang val kari vubuk.

Atakuk ani Iesu kuli ngakputuk

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Io 19:17-27)

²⁶ Na kila tak a Iesu akipai na kianla arai ani mangsikei a igenen, Simon le Kurene, katapo palak ane nei rina. Na kila teng akit ia na kila agon a ngakputuk e kuluna asi kana asalak using ani Iesu.²⁷ Na petau lava kipo using ia kuvul ve ri aina kitapo mamakus na kipo tangis ia.²⁸ Sikei Iesu kala taval talang pok iria na kala antok, “Ri aina i Ierusalem, mi ago ta tangis an anig, mi tangis pok vang imi na kami inatus kapa.”²⁹ Using a taun kitmat ka serei na kila antok, ‘Ri aina ngolo, kapo roron aniria. Riria parik kitapa ingus lak na parik kitapa atutus ri nat popo!’³⁰ Na si taun ang **ki antok a keve mulang ta mi uak kulumem, na ki antok a keve putput ta mi apung imem.**³¹ Using man a ri vap kipo abis a keve lau asukang ke si taun a ei kapo matak, saka bil an si taun kala magang?”

³² Na kila tak a mang pongua na igenen kuvul ve nia. Rilong aongos kilongta abis a rikek asi an atakuk aniriling.³³ Au, kianla serei si vuk oring ang kipo kin ia ta vangang kumut. Na e iang kila atakuk ia, kuvul ve ngono vo bil arikek ang, sikei e palso na mang anu e palkais ina.³⁴ Na Iesu kala antok, “Mamai, ku lomom suai ani kari lau rikek, using parik kipa nas ta sa kipo abis ia.” Na kila gulang angkasai asi arai ta ki saka pagal an ani kana maus.³⁵ Ri vap kipo

tung na kipo tere na keve tulava kapa kipo apupuak ia ta mengen asukang ke, “Katala asapang a mang vap. Kapo ro ka asapang pok ia man ninia na igenen i akanangai ke ta God, igenen i kana songo.”³⁶ Keve katakai i visvis kapa kilapo kurek ia. Kianpo alis ia ta vaen mal asi kana inum ania³⁷ na ki antok asukang ke, “Man numai a tulava si ri Iudaia, kapo ro ku asapang pok ua.”³⁸ Na kita atung a mangsikei a salsalik e pangkul ina asukang ke, “Kana ninia na tulava si ri Iudaia.”

³⁹ Na mangsikei i ngono vo bil arikek ang katapo takuk e iang kala aunai posong arikek alava ania na kala antok, “Sa, parik ta numai a igenen i akanangai ta God? Au, ku asapang pok ua na namemlong kapa!”⁴⁰ Sikei mang anu ang kala tatapokai ania na kala antok ia, “Sa, parik kupa leng ani God? Using numai kapa kupo kun ago si sikei palau a mamaiten ke.”⁴¹ Karung vilvil akui kapo korong, using a sa tarungta abis ia. Sikei a igenen ke parik katapa abis ta mangsikei a rikek.”⁴² E mung na igenen ang kala antok, “Iesu, ku lomlomonai anig man kuan tulava si kam vainagoan.”⁴³ Na Iesu kala antok ia, “Napo mengen atutuman luai anim, nganinglak ku an ago ve nau e rina roron i ausai.”

Iesu kala mat

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Io 19:28-30)

⁴⁴ Vuk taun ke katapo mang ias lava, sikei vong kala pakut a kuli rina aongos tung si kalapo ngelik aliu.⁴⁵ Makarap parik kalapa anguan mang an. Na vakup ang nei lu i atailai kala tading angtaliungai.⁴⁶ Na Iesu kala songosongo alava luai, “Mamai, **napo alis a malanganto ig nei ngono kungam.**” E mung i kana posong ani mengen ang, na kala kamus ta aus.⁴⁷ Na ainoinoai i ri katakai i visvis kala arai ani bil ke na kala alatun a God

asukang ke, “Tutuman luai, igenen ke katapo igenen korong!”⁴⁸ Na petau aongos ipo ago ang e iang si kalkalum ta bil ke, taun kila arai ani sa kata serei, kilapo nak a kangiria na kilapo pasal pok.⁴⁹ Sikei riria kitapo nas ia, kuvul ve keve aina ang kitapo auai ve nia le Galilaia, kitapo tung e ring vunga na kipo tere ta keve bil ke.

Mo ani Iesu

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Io 19:38-42)

⁵⁰ Au mangsikei a igenen kana asan ta Iosep na kapo mangsikei i Kuvkuvulan Lava, sikei kapo igenen ro na kana lau kapo uli korong,⁵¹ parik katapa ainak ani kari lomlomonai na lau ang kitapo abis ia. Kapo igenen i Arimataia, mang rina si ri Iudaia. Na kapo atu mata ta kana vainagoan a God.⁵² Igenen ke kamela serei si Pilato na kala aikut ia ta pukun ina i Iesu.⁵³ Na kala kopos asiang ia na kala pakut ia ta vakup roron luai na kanla amatung ia nei mangsikei a mata kita se ia nei bang, parik lak kitapa amatung matmat neina.⁵⁴ Taun ang kapo taun i usausa. Na taun i atailai nganlak vong palau ka tutupong.⁵⁵ Na keve aina ang kita auai ve Iesu le Galilaia, kila pasal using a Iosep na kianla arai ani mata ang na keve avibisan i amatung ani matmat ang.⁵⁶ Au na kila papok na kianla itoitonai ani keve bil sain ro.

Iesu kala tadut pok

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Io 20:1-10)

Na si taun i atailai kila ausai val

24 saupai.¹ Au, si tangat i taun tanginang e mung i taun i atailai, kila pasal taun a mata ang velai ani keve bil sain ro i kari la itoiton ang anongo.² Na kimela arai ta kitala ul suai ani iat lava ang pelek a nguruna i mata,³ na kila palak neina. Sikei parik kilapa arai ani matmat i Volava Iesu.⁴ Na kilapo pisu si bil ke. Au, si vuk taun ang kipo angtung

e iang, mang pongua na igenen kilong mela serei ataping e ngereria. Karilong maus kapo mang ripag luai.⁵ Na keve aina ang kilapo leng alava luai na kila tuturung. Na ngono igenen ang kilongla antok iria ta, “Marai sa na mimepo gule na igenen kapo to si ring si ri vap mat?”⁶ Parik kapa ago e ke. Katala tapasuk. Mi lomlomonai ani mengen ang kata posong ia singimi si taun katapo ago lak e Galilaia⁷ ta ki alis a igenen i pukun e kungaria i ri vap rikek na ki vil amat ia kuli ngakputuk na si vapotol i taun ka tapasuk pok.”⁸ Na kila lomlomonai ani mengen ang.⁹ Na kila papelek a mata i matmat na kianla mengen amalangas ta keve bil ke si 11 a nat ang kuvul ve keve vap aongos ang ve ria.¹⁰ Maria Magdalene, Ioana, Maria rinana i Iakovo na mang matan kapa. Keve aina ke vang kana kita mengen a keve aposel ta mengeng ang.¹¹ Sikei parik kitapa lomlomon ta keve aina ke using kitapo lomlon ia ta kapo mengen palau.¹² Sikei Petero kala tapasuk na kala sang ane si mata i matmat. Kanla ilongai na kala arai ani keve vakup kipo sinong papalik na kala pasal suai velai ani sugul lava ani bil ke kata serei.

Nei selen ane Emaus

(Mk 16:12-13)

¹³ Na si taun ang palau, pongua iria kilongta pasal taun a mang rina kana asan ta Emaus, kapo 60 na sitadia le Ierusalem.¹⁴ Kilongtapo angmengennai aliu ta keve bil ang kata serei.¹⁵ Taun kilongpo angmengennai aliu ta keve bil ke Iesu akorong kala serei na kala auai ve rilong.¹⁶ Sikei kilongla tav angkoai si kinle korong ania.¹⁷ Na kala sui irilong, “Au sa nang milongpo angmengennai aliu tatana?” Na kilongla tung musik velai norilong kapo makus aongos.¹⁸ Na mangsikei irilong kana asan ta Keleopas kala sui ia, “Ve

numai nganing kuvpo ring sokoung e Ierusalem na parik kupa malangas ta keve bil kita serei si taun ke?"¹⁹ Na kala sui irilong ta, "Saka bil an nang?" Na kilongla antok ia, "Keve bil kita abis ia si Iesu le Nasaret. Ninia katapo mangsikei a katakai i kus amalangas kitmat luai ta kana mengen na kana abis e matana i God na ri vap aongos.²⁰ Keve tulava i ri katakai i sula na kara keve ainoinoi kapa kita alis ia asi kana mat na kila vil amat ia kuli ngakputuk.²¹ Sikei namemtapo atumata ta ninia vanang kame asapang ri Israel. Na mang anu kapa, kana kala vapotol i taun ani keve bil ke kata serei.²² Na kapa, mang matan aina kita mela ataping imem. Kitanla ago le si mata i matmat tenei vauk lik²³ sikei parik kitapa arai ani matmat ina. Kita serei na kimela antok imem ta kita arai ani mangsikei a ararai i pongua na angelo kilongta antok ta katala to pok.²⁴ Na mang matan imem kila kun pasal ane si mata i matmat na kianla sabonai ani keve bil ang val ri aina kita mengen. Sikei ninia vanang, parik kitapa arai ania."²⁵ Na kala antok irilong, "Nami na vap vongvong na vingami kapo amomole asi kami lomlomom ta keve bil aongos ang ri katakai i kus amalangas kita kin ia.²⁶ Sa, parik kapa korong a mengen ang ta igenen i akanangai ka nasai ani keve kui ang na ka palak ane si kana sinsinong miminaungan?"²⁷ Au na kala tutapongai le si mengen si Moses na mamain ta katakai i kus amalangas asi kana akalit anirilong ta keve mengen aongos nei salsalik, ania pok.

²⁸ Na kitol lapo pasal angasungai aliu i rina ang kitolpo pataun ia. Na Iesu kalapo lau pasal luai.²⁹ Sikei kilongla aikut adual ia, "Ku ago ve namemlong using kana kala ngelik. Kalapo angasungai ani vong." Na kala palak asi kanan ago ve rilong.³⁰ Na kanlapo ago kuvul ve rilong si pata i angan na kala

luk a saui, ka posong ro na ka tevek ia na kala alis irilong.³¹ Na matarilong kala tapalas na kilongla kinle ia, na kala kovek pelek karilong ararai.³² Na kilonglapo angsusuai ta, "Au parik a vingarung katapa takaring si taun ang katapo mengen irung e selen na kapo palas irung ta salsalik?"³³ Nang palau kilongla tapasuk pok ane Ierusalem. Na kilonganla serei si 11 a nat ang na vap po ago kuvul ang ve ria.³⁴ Na kila antok irilong ta, "Kapo tutuman! Volava katala to pok na katala tu aserei si Simon."³⁵ Na kilongla mengen ta keve bil aongos kata serei e selen na kilong tala arai kinle ania kapa si taun kata tevek a saui.

Iesu kata tu aserei si ri nat i akalit

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18;
Io 20:19-23; Ap 1:6-8)

³⁶ Si taun kilongpo atatai aliu ta bil ke, Iesu akorong kamela tung e liuan iria na kala antok, "Luai ka ago singimi."³⁷ Sikei kila taping na kila leng. Kipo lomom ia ta kipo arai ani palapalau.³⁸ Na kala antok iria, "Marai sa mipo pisu? Using a sa mipo tav lomlomom?"³⁹ Mi arai ani ngono kakig na ngono kungag. Nau palau kana! Mimela sigil iau na mime arai. Palapalau parik kapa atogon sin ve tuan, asukang kana mipo arai anig."⁴⁰ Taun kata kin a mengen ang kala akalit iria ta ngono kungana na ngono kakina.⁴¹ Na parik lak kipa lomlomom using kipo uruk ve taping. Na kala sui iria, "Mipo atogon pok kana e ke asi angan?"⁴² Na kala alis ia ta vuk ien kita ani ia.⁴³ Na kala luk a vuk ien ang na kala angan ia e mataria.

⁴⁴ Na kala antok iria, "Nem ke nata mengen imi tatana si taun natapo ago lak ve nami ta keve mengen aongos kita salik ia anig nei keve salsalik si Moses na si ri katakai i kus amalangas na si keve tatangam kapa, ka serei atutuman."⁴⁵ Na kala amalangasai ani lomlomom

iria asi kari nas ani keve salsalik. ⁴⁶Na kala antok iria ta, “Kana vang a mengen ke kita salik ia ta igenen i akanangai ka kui na si vapotol i taun ka to pok pelek a matmat. ⁴⁷Na ki apasa ta asan ina si mamain ta palpal vap aongos tutapon-gai e Ierusalem ta ki lomom pokai na God ka lomom suai ani kari keve rikek. ⁴⁸Nami na keve vap asi mengen amalan-gas ta keve nem ke using mitala arai korong ania. ⁴⁹Arai, naka pasal asi kag an asok asiang ani bil ang mamai kata palapalatung dong imi tatana. Sikei mi ago akit nei rina ke tung si mila maus ta kitmat le pangkul.”

Iesu kala palak ane pangkul

(Mk 16:19-20; Ap 1:9-11)

⁵⁰Na kala songo asoung iria tung e Betania na kala atung alakat a ngono kungana na kala poso atautauia iria. ⁵¹Taun kapo mengen iria, kala pasal alak pelek iria ane metekuku. ⁵²Na kila soturungai e matana na e mung kila papok ane Ierusalem velai ani uruk lava. ⁵³Na kian lapo uli ago nei rina i atailai i alatun ani God.

Roron i Akus

Ioanes

kata salik ia

Si Akus Ro ke na Ioanes kata salik ia, kata mengen ta mengen kamela igenen atogon pukun, na kamela ago tapai nei liuan i ri vap (1:14). Kana vubuk a Ioanes ta kapo ro ri vap ki lomlomon ta Iesu nia na Nat i God, na asi kari atogon ani nas ke kapa ta Iesu nia kapo igenen ang God katala palapatung ani ka asok ia, si me vil ato anira. Ioanes akorong kapo nas ta ri vap kipo lomlomon ta Iesu ki atogon a to asikei, asukang a kala salik a buk ke (20:31). Aino Ioanes kapo mengen ira ta Iesu ninia akorong a mengen, na kata ago kuvul ve God le si tutapongai. Au na ka akus ta keve avibisan i vilvil ataping Iesu kata abis ia, ani tara arai kinle ania. Kapo mengen kapa ira ta marai sa Iesu kata abis a keve avibisan i vilvil ataping ang. Io, mang matan vap kita lapo lomlomon ta Iesu, na kilapo using ia, sikei mang matan kipo misag ani lomlomon tatana. Si palpal 13-17 Ioanes kata akus ta keve bil ang kata serei si Iesu tenei vong, nang kana petau kitapo buk kong akit ania singina. Kata akus ta Iesu kata ago kuvul ve kana keve nat i akalit, na kata alis iria ta mamain ta akalit roron duk. Akamusai ina kapo mengen ta Iesu katala tadut pok, na kana keve nat i akalit kitala arai ania, na kila lomlomon. Mang sikei a bil tarapo uli arai ania nei buk ke, kana na laulauan si luk na atogon ani keve bil i to si ri vap na alakai ania si kankanuai i mengen si to si ri vap lomlomon si keve taun, asukang ta mengen i malu ve laman, saui, malangas, iei i vaen, na katakai i aiveven sipsip.

Mengen katame igenen atogon pukun

1 Mengen kata to le si tutapongai, na mengen kilongta ago kuvul ve God, na mengen nang nia na God. ²Ninia kata ago kuvul ve God le kabang le si tutapongai ina. ³Ninia kata abis si keve avibisan ke si asisinong ani keve bil aongos. Parik luai katapa atogon saka bil an kata serei, na nia parik katapa ago neina. ⁴Na to kata ago singina, na to ang nang ninia na malangas ani ri vap. ⁵Na malangas ke kapo alimang a vong, sikei vong parik katapa kinle korong ia.

⁶Mangsikei a igenen kata serei, God kata asok ia, kana asan ta Ioanes. ⁷Kata serei asi kana me mengen amalangas atutuman ta malangas ang, au na kana amalmalangasai, ani ri vap aongos asi kari lomlomon. ⁸Ninia akorong, parik katapa malangas ang, parik. Sikei, kata serei asi kana me mengen amalangas atutuman ta malangas ang, ⁹asukang ke. Malangas tutuman vome alis malangas ke ani ri vap aongos, kalapo angasungai ani ka serei kuli rina. ¹⁰Io, malangas ang katala ago e kuli rina, na kata asinong a kuli rina, sikei kuli rina kata tav kinle korong ania. ¹¹Kata serei akorong taun kana matan vap, na kana vap parik kitapa ainainak ania. ¹²Sikei, vap ang kita ainainak ania, vo kita lomlomon ta asan ina, katala lis iria ta roron ani ki serei val inatus si God. ¹³Inatus ke nang, parik kitapa serei le si vubuk i pukun, na parik ta si lomlomonai si ri vap, na asukang kapa si tauan ve aina, parik. Sikei ke God palalik ta bil.

¹⁴Mengen kamela igenen atogon pukun, na kamela ago tapai nei liuan imem. Namemtala arai ani urmaus ina, na urmaus ang, ke ring sikei palau a nat ke, kata pasal le si tamana, na kapo duk ta roron na tutuman kapa. ¹⁵Ioanes kapo amalangasai atutuman tatana. Kapo songosongo tatana asukang ke,

“Ninia vang kana, natapo mengen tatana ta, ninia ka aimung ig. Sikei kapo ainoai luai animemlong, using nia nang kata aino anig.”¹⁶ Au na le si duk luai i kana roron, tara aongos taratala luk a atautauia roron luai.¹⁷ Sausaupai, God kata alis ia si Moses. Sikei, roron na tutuman kata serei si Iesu Karisto.¹⁸ Kapo kovek ta ring sikei a igenen katala arai korong ani God. Sikei, ninia palau na ring sikei a nat ke, voiang kapo God na kapo sinong e ngere tamana, nia kata mela asereiai atutuman ani God.

Amalmalangasai si Ioanes katakai i asing tauia

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Lk 3:15-17)

¹⁹ Kana vang a akus tutuman si Ioanes, taun ri Iudaia le Ierusalem kita asok a mang matan katakai i sula ve mang matan i ri Levi, asi an susui ania ta ninia nang a si.²⁰ Parik katapa lolokovo, kata mengen amalangas iria ta, “Nau parik ta igenen i akanangai.”²¹ Na kila sui ta, “Au na numai akorong vang kana na si? Numai a Elias?” Na kala antok iria ta “Parik.” Na kila sui, “Au numai kana na katakai i kus amalangas ke?” Na kala ngenget iria, “Parik.”²² Kila anguan sui ania ta, “Numai a si, asi kamem an pege amalangas pok ani vap ang kita asok imem. Kupo saka mengen an pok tatam?”²³ Kala antok ta, “Nau a **kalinga i vopo songosongo nei ring varasai palau ta koros akorong kana selen a Volava**, asukang val Esias katakai i kus amalangas kata antok.²⁴ Vap ke, ri Parisaio kita asok iria.”²⁵ Au, kila sui ia ta, “Man vanang numai parik ta igenen i akanangai, na parik ta Elias, na parik kapa ta katakai i kus amalangas, marai sa kupo asing tauia ri vap?”²⁶ Na Ioanes kala ngenget iria asukang ke, “Napo asing tauia ri vap ta laman, sikei mangsikei nang kapo tung nei liuan imi, parik mipa nas ia.”²⁷ Nia vanang a igenen ang ka

aimung ig, na nau napo tav ro angkoai ve asosokai palau vopo luk suai ani pauk i kakina.”²⁸ Keve bil aongos ke kata serei e Betania si mang palpal i Iordanes si ring ang a Ioanes katapo asing tauia ri vap singina.

Nat i sipsip si God

²⁹ Si taun using ina, kala arai ani Iesu sipo pakasang taun ania, na kala antok, “Arai, nat i sipsip si God. Nia vanang kame luk suai ani rikek si ri vap i kuli rina.”³⁰ Ninia vanang a igenen ke natapo mengen tatana ta ka atogon lak a mang igenen ka aimung ig, sikei kapo tavirimok luai anig using kata to aino ig.³¹ Nau akorong parik natapa nas ia, sikei nata melapo asing tauia ta laman, ani ri Israel si kari nas ania.”³² Le iang na Ioanes kalapo amalmalangasai asukang ke, “Nata arai ani Malanganto kata pasiang le metekuku asukang val uk na kame lapo gon singina.”³³ Parik lak natapa nas ia, tung si ninia akorong voiang kata asok iau si asing tauia ani ri vap ta laman, kala mengen iau ta, ‘Man ku arai ani Malanganto ka pasiang, na kame gon lakat kuli igenen ang, kula nas vanang ta ninia vome asing tauia ta Malanganto Gogoai.’³⁴ Io, natala arai ania na napo mengen atutuman imi ta kana vang nia na nat i God.”

Keve ainoai i nat i akalit

³⁵ Si taun using ina, Ioanes katapo tung, na kana ngono nat i akalit kapa kilong tapo kun tung e iang.³⁶ Na si taun ang palau kala arai ani Iesu sipo paliu, na kala antok ta, “Arai, nat i sipsip si God.”³⁷ Taun a ngono nat i akalit ke kilongla longong a mengen ang, kilongla tapasuk na kilongla using a Iesu.³⁸ Na Iesu kala tu talang, na kala arai aniriling sipo using ang ania, na kala sui irilong ta, “Au, milongpo buk a sa?” Na kilongla antok ta, “Rabi, kupo ago kana

e voi?" Supsupai i mengen suke Rabi ta katakai i akalit. ³⁹Na kala antok irilong ta, "Me na milong an arai." Au kilongla pasal ve nia ane si kana ring ipo ago, na kilonganla amun aongos a taun ang ve nia. Kata lapo pasal angelik a taun ang. ⁴⁰Na Andreas, tasina i Simon Petero, katapo mangsikei i ngono vo longong ani mengen ang si Ioanes na kilongtala using a Iesu. ⁴¹Ainoai i bil kata abis ia, katan gule tapai ani tasina ta Simon. Na kanla sabonai ania na kala antok ia ta, "Name mtala sabonai ani Mesia." Supsupai ina ta igenen i akanangai. ⁴²Au kala songo na Simon ane si Iesu. Na Iesu kala tun ia na kala antok ia ta, "Numai a Simon, nat si Ioanes. Nala atuk ua ta Kepas." Supsupai ina kapo kuvul palau val Petero.

Songo ani Pilipo ve Natanael

⁴³Si taun ang e mung ina, Iesu kalapo usausa si kana pasal ane Galilaia. Kala arai ani Pilipo na kala antok ia, "Using iau." ⁴⁴Pilipo katapo mangsikei i ri Andreas ve Petero voiang kari rina ipo ago e Betsaida. ⁴⁵Na Pilipo kala sabonai ani Natanael na kala antok ia ta, "Name mtala sabonai ani igenen ang voiang a Moses nei salsalik i sausaupai kuvul ve ri katakai i kus amalangas kita mengen amalangas ta Iesu le Nasaret, nat si Iosep." ⁴⁶Na Natanael kala sui ta, "Sa, ka togon ta mang bil roron ka serei le Nasaret?" Na Pilipo kala ngenget ia, "Me na kume arai." ⁴⁷Taun a Iesu kala arai ani Natanael sipo pakasang na kala antok, "Igenen ke kapo igenen i Israel, tutuman luai. Kapo kovek i kapau kapo ago singina." ⁴⁸Na Natanael kala sui ia ta, "Au, kupo saka nas an anig?" Na Iesu kala ngenget ia, "Taun a Pilipo parik lak katapa songo ua, nata arai anim si po sinong neite ei." ⁴⁹Na Natanael kala antok ta, "Rabi, numai a nat i God. Numai a tulava i Israel." ⁵⁰Na Iesu kala

antok ta, "Au kulapo lomlomon vanang, using nata antok ua ta nata arai anim neite ei suke, ingko? Ku arai korong lak ani mang matan bil lava luai ani bil suke." ⁵¹Na kala atai pok, "Napo mengen atutuman luai animi, mi arai lak ani metekuku ka tavas na mamain ta angelo si God ki kiklak na kiksiang taun a igenen i pukun."

Matan angan i osongon e Kana

2 Si vapotol i taun katapo atogon a matan angan i osongon e Kana, mang rina i Galilaia. Na rinana i Iesu kata ago e iang. ²Kita kun aikut kapa ani Iesu ve kana keve nat i akalit asi me serei si matan angan ang. ³Na kila inum asip kari vaen, na rinana i Iesu kala antok ia, "Kilapo kovek nang i vaen." ⁴Na Iesu kala ngenget ia ta, "Pua iuang, marai sa kupo alakai anig nei bil ke? Kag taun lak parik kapa serei." ⁵Na rinana kala antok ri asosokai ta, "Mi abis palau a sa kapo antok imi si abis ania." ⁶Na e iang palau katapo atogon a limalesikei a ese i at, voiang ri Iudaia kipo atogon ia si kari lauluan i asising, na keve ese ang kipo asukang ta 20 vo 30 na galon. ⁷Na Iesu kala antok iria ta, "Mianla lolong laman dong le na keve ese lava suke." Na kianla lolong aduk luai aniria aongos tung e ngururia. ⁸Le na kala antok iria, "Mi kap le ta men laman, na mian alis a igenen vopo aiveven ani matan angan ke." Au, kila vil ia asukang, ⁹na igenen ke kala atokngai ani laman ke, voiang kataka sakol ane si vaen. Parik katapa nas ta vaen ang kata pasal le voi. Sikei, keve asosokai ang kipo malangas using ria kita serei ta laman ang. Au kala songo na igenen osongon tanginang ang ane ngising ¹⁰na kanla antok ia, "Amiang i vap kipo nas ani lis aino ani ri vap ta vaen ro luai, au na man kila inum soliu, kila alis iria ta anu vo pok namin palau lik ang. Sikei numai

kuta amamata ta anu ro luai ke tung si kimela asoung ia kana.”¹¹ Kana kapo ainoai luai i avibisan i vilvil ataping, Iesu kata abis ia, na kata abis ia e Kana, rina i Galilaia. Kata abis ia asi akalitai ani urmaus ina, asukang a kana keve nat i akalit kila atung kari lomlomon singina.¹² E mung, kala pasiang ane Kaparnaum, kuvul ve rinana, keve tasina, na kana keve nat i akalit. Au na kianla ago na mang rukun taun e iang.

Vil adaus ani rina i atailai

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lk 19:45-46)

¹³ Au, kalapo angasungai ani matan angan i liuluai si ri Iudaia, Iesu kala palak ane Ierusalem.¹⁴ Na kanla palak nei rina i atailai na kala arai ani mang vap kipo asesel ta ri bulumakau, ri sipsip na ri uk. Na mang matan kipo sinong si kari keve pata na kipo sasakol kapkap.¹⁵ Na kala luk angus, ka abis a kinolong asi ngamis, ka teng ia, na ka lu asoung ri vap kuvul ve ri bulumakau na ri sipsip ane komo i rina i atailai. Ka bekai pulakai ani kapkap singiria kipo sakol ri kapkap, ka ul aturung kari keve pata.¹⁶ Na kala antok a vap po asesel ta uk ang ta, “Luk suai ani keve mani ke pelek a ring ke! Sa nang kapo asukang ke? Marai sa na mipo buk vil ani kana lu na mamai asukang ta kapo lu ipo asesel?”¹⁷ Na kana keve nat i akalit kila lomlomonai ani mang mengen kita salik aino ia asukang ke, **Napo buk alava luai ani kam lu, asukang val kut kapo ni nei pakangat ig.**¹⁸ Au na ri Iudaia kila sunggil ia ta, “Kam saka akanangai an ku abis ia, asi kamem la nas luai ta kupo atogon a roron asi vil ani keve abis ke?”¹⁹ Na Iesu kala ngenget iria ta, “Mi galang a rina i atailai ke na naka atung pok ia si potol a taun.”²⁰ Na ri Iudaia kila antok ta, “Pua, kata luk a 46 a matas aongos si abis ani rina i atailai ke. Au

numai kupo angkoai si atung ania si potol palau a taun?”²¹ Sikei parik katapa mengen ta rina i atailai ang, parik. Katapo mengen ta pukun ina.²² E mung i kana la tapasuk pelek pok ani mat, kana keve nat i akalit kila lomlomonai pok ani mengen ang kata posong ia. Na kila lomlomon ta keve mengen nei salsalik, kuvul ve keve mengen ang a Iesu kata mengen tataria.

Iesu kapo nas a ri vap aongos

²³ Au, Iesu kanlapo ago si matan angan i Liu Luai e Ierusalem, na vap miang kilapo lomlomon ta asan ina si keve avibisan i vilvil ataping katapo abis ia.²⁴ Sikei Iesu parik kapa lomlomon tataria, using kapo nas a ri vap aongos.²⁵ Parik kapa inongos taun a mangsikei si atatai ania, using kapo malangas a sa kapo ago nei vingana i igenen.

Iesu ve Nikodemo

3 Mang igenen katapo ago kana asan ta Nikodemo. Kapo mangsikei i ri Parisaio, na kapo sinong si kari kuvkuvulan lava i sausaupai ri Iudaia.² Si mang tenei vong kala pasal taun a Iesu na kanla antok ia asukang ke, “Rabi, namempo nas ta God kata asok ua asi kam me katakai i akalit, using kapo kovek ta sikei a igenen, kapo vil korong a keve avibisan i vilvil ataping ke kupo abis iria, man a God kapo tav rokorokot ania.”³ Na Iesu kala ngenget ia asukang ke, “Napo antok atutuman luai anim ta, man ta sikei parik katapa serei atanginang, kapo tav angkoai luai si palak si kana vainagoan a God.”⁴ Nikodemo kala sui ia ta, “Au, na ki saka ingus atanginang pok an ani igenen kalapo laba? Ka saka palak pok an nei vingana i rinana si kana anguan ingus pok an ania?”⁵ Na Iesu kala antok ia, “Napo antok atutuman luai anim ta, man ta sikei parik katapa serei atanginang si laman,

na si Malanganto, parik kapa angkoai si palak si kana vainagoan a God. ⁶Pukun kapo asereiai ani pukun, sikei Malanganto kapo asereiai ani malanganto. ⁷Ku ago ta taping an ani kag mengen ta kapo mamaiten ta ku serei atanginang. ⁸Malu kapo malu taun a ring ang kapo buk ia. Kupo longong korong a ok ina, sikei parik kupa nas ta kata pasal le voi na ka ane voi. Kapo asukang palau singiria, Malanganto kata asereiai aniria.” ⁹Na Nikodemo kala sui ia, “Au, bil ke ka saka serei an?” ¹⁰Na Iesu kala antok ia, “Pua, numai kupo katakai i akalit si ri Israel, sikei parik lak kupa nas a keve bil ke? ¹¹Napo atai atutuman luai anim, namempo mengen ta bil ang namempo nas ia, na namempo amal-malangasai ta bil ang namemtala arai ania, sikei nami mipo tav ainak ani kamem amalmalangasai. ¹²Natala mengen imi ta matan bil i pukun ke, na parik mipa lomlomon. Au na mi saka lomlomon an ta keve bil i metekuku man nala mengen imi tatana? ¹³Kapo kovek i mangsikei kataala palak ane metekuku, sikei igenen i pukun, nia papalik, voiang kata pasiang le metekuku. ¹⁴Asukang val Moses kata sung alakat a kene nei ring varasai palau, ka kun asukang palau luai, ta ki kun sung alakat ani igenen i pukun, ¹⁵ani riria aongos a vap ang ki lomlomon tatana, ki teng a to asikei.

¹⁶Using a God kata vinga ro taun a kuli rina na ka lis kana ring sikei a nat, ani man a sikei ka lomlomon tatana, parik kapa angkoai si an kui asikei, sikei ka teng a to asikei. ¹⁷Io, God parik katapa alis kana nat ane kuli rina, asi kana me saupai ani ri vap i kuli rina asi kari mat, parik. Kataala alis ia asi kana me vil ato aniria. ¹⁸Na ninia kapo lomlomon tatana, saupai asi mat parik kapa luk ia. Sikei iuang kapo tav lomlomon, kalapo siang lenginang nei sausaupai, using kapo tav lomlomon ta

asan i kana ring sikei palau a nat a God. ¹⁹Kana vang kalapo asukang ke. Malangas kataala serei e kuli rina, sikei ri vap kitemapo buk akit a vong, na malangas parik. Using kari keve avibisan aongos, vola rikek luai. ²⁰Ninia kapo abis a lau rikek kapo misag ani malangas na kapo leng ania vei kala asereiai ani kana keve lau rikek e ring malangas. ²¹Sikei ninia kapo to si tutuman, kapo buk a malangas ani malangas ka akalit aro ta sa kapo abis ia kapo serei le si God.”

Iesu ve Ioanes katakai i asing tauia

²²E mung i keve bil ke, Iesu ve kana keve nat i akalit kila pasal taun a palpal Iudaia na kanla ago ve ria na ka asing tauia kapa ri vap. ²³Ioanes kapa katapo kun asing tauia ani ri vap e Aion, angasungai i Salim, using katapo duk ta laman e iang, na vap miang kipo serei singina na kamepo asing tauia iria. ²⁴Ioanes lak kana, parik kipa alakai ania nei lu i akangbat si pangau ke. ²⁵Kana keve nat i akalit a Ioanes kian lapo anggegelai ve mangsikei a igenen i Iudaia ta kari sausaupai i asising. ²⁶Na kila pasal taun a Ioanes na kianla antok ia, “Rabi, igenen ang milongtapo ago ve nia e mang palpal i Iordanes, nang a igenen ang kutapo amalmalangasai tatana, arai, kalapo kun asing tauia ani ri vap, na vap miang kilapo pasal taun ia.” ²⁷Na Ioanes kala antok iria ta, “Si man a God parik kapa lis a igenen ta sikei a bil, au parik kapa angkoai si atogon ania. ²⁸Nami akorong mitala longong a mengen ke nata mengen tatana, ‘Parik ta nau a igenen i akanangai, sikei God kata asok iau aino ania.’ ²⁹Igenen osongon tanginang, kapo taukai i kana aina. Na tungana i igenen vopo osongon ke kapo tung kokoai na kapo longong, si man kala longong a kalingana, pua, kala uruk alava luai. Nau kapa napo kun atogon ani uruk lava ke, kana vang kamela

tapunuk. ³⁰Ninia ka uli serei alava aliu, na nau naka kun uak paspasal aliu ane kevkev.

Ninia kata pasal le pangkul

³¹Ninia kata pasal le pangkul kapo tavirimok luai. Na ninia le kuli vunep, kapo igenen i kuli vunep, na kapo mengeng val igenen i vunep. Na iuang kata pasiang le metekuku kapo tavirimok luai. ³²Kapo amalmalangasai ta keve bil ang kata arai ania na kata longong ia, sikei kapo kovek ta sikei kapo ainak ani kana mengeng. ³³Man a si kapo ainak ani kana mengeng, e iang kapo akalit amalangas ta God kapo atutuman. ³⁴Using ninia voiang a God kata asok ia kapo mengeng ta mengeng si God, na God kapo uli aduk ania ta Malanganto. ³⁵God kapo buk alava kana nat, na katala alis a keve bil aongos e kungana. ³⁶Ninia kapo lomlomom ta kana nat, kapo teng a to asikei. Sikei, nia kapo tav longong si kana nat, parik kapa angkoai si atogon ani to, using a marala si God ka ago kuluna.”

Iesu ve ainan Samareia

4 Iesu kalapo malangas ta ri Parisaio kitala longong asukang ke ta kalapo asing tauia na vap miang ani Ioanes na kilapo using ia. ²Iesu akorong parik katapa asing tauia. Kana keve nat i akalit kitapo abis ia. ³Taun a Volava kala longong a mengeng i vap duk ke kilapo using ia, kala tapasuk pelek a Iudaia na kala papok ane Galilaia. ⁴Na kana selen asi pasal kapo pasal aliu nei palpal Samareia. ⁵Asukang na kamela serei si mang rina i Samareia, kana asan ta Sukar. Rina ke kapo angasungai i vuk vunep ang Iakov kata lis kana nat Iosep tatana. ⁶Na dim ang si Iakov katapo ago e iang. Au na Iesu, using kata lapo mamal i kana pasal, kamela sinong ngere dim ang. Kalapo sintung a makarap.

⁷Na mangsikei a ainan Samareia kamela serei si me kakap laman, na Iesu kala antok ia, “Li laman iau.” ⁸Kana keve nat i akalit kitala pasal sian samui pok nei rina. ⁹Na ainan Samareia ang kala antok ia, “Numai kupo igenen Iudaia na nau napo ainan Samareia, kapo saka ro an anim asi kam aikut laman singig?” Using ri Iudaia parik kipa ago kuvul ve ri Samareia. ¹⁰Na Iesu kala ngenget ia ta, “Man kuta nas kana alilis a God, na si kana kapo aikut ua ta ku ali laman ania, oro kula aikut ia na kala lis ua ta laman i to.” ¹¹Na aina ang kala antok ia, “Volava, kupo kovek i bil i kap na dim ke kapo kun lulungai luai kapa. Nei akorong ku luk a laman i to ang e voi? ¹²Au si kupo tavirimok kana ani tivumem ta Iakov, ninia vo alis animem ta dim ke? Ninia kata kun inum singina, kana inatus, ri sipsip ve ri bulumakau aongos.” ¹³Na Iesu kala ngenget ia, “Vap ang kipo inum si laman i nei dim ke, ki anguan mingom pok an, ¹⁴sikei ninia ka inum si laman ang napo alis tatana parik kapa angkoai si ka anguan mingom an. Using a laman ke napo alis tatana ka bil val uv nei vingana na ka lis ia ta to asikei.” ¹⁵Na aina ang kala antok ia, “Volava, ku lis iau ta laman ang, ani na ago ta mingom an, na nala aulei ta pasal ane ke sime kakap.”

¹⁶Na kala antok ia, “Pasal na kuan songo le kam tauan na kume pok.” ¹⁷Na aina ang kala antok ta, “A, napo kovek i tauan.” Na Iesu kala antok ia, “Io, kupo mengeng atutuman ta kupo kovek i tauan. ¹⁸Kutala atogon lenginang a palpalima na tauan, na igenen ang kana kupo ago ve nia, parik ta kakam ta tauan akorong. Io, kupo mengeng atutuman.” ¹⁹Na aina ang kala antok ta, “Volava, napo kinle ta numai kupo katakai i kus amalangas. ²⁰Keve tivumem kitapo soturungai serei si God si mulang ke, sikei nami ri Iudaia mipo antok ta Ierusalem, nia kapo ring

tutuman asi kara soturungai si God.”

²¹ Na Iesu kala antok ia, “Iuang, ku lomlomon tatag, using ka serei a taun na mi kamus ta soturungai serei si tamara kuli mulang ke, vo e Jerusalem kapa. ²² Nami mipo soturungai si bil ang parik mipa nas ia. Sikei namem namempo soturungai si igenen ang namempo nas ia, using a katakai i bil ato ka serei le si ri Iudaia. ²³ Sikei ka atogon lak a taun, na kana kalapo serei, ani ri vap asi kari soturungai serei si tamara si malanganto na si tutuman, using vap asukang vanang a tamara kapo buk iria ani ki soturungai singina. ²⁴ God kapo malanganto na riria kipo buk ani ki soturungai singina, ki soturungai si malanganto na si tutuman.” ²⁵ Na aina ang kala antok ta, “Napo malangas ta mesia (nang a igenen i akanangai) ka serei lak. Si man vanang kala serei, kala palas animem ta keve bil aongos.” ²⁶ Na Iesu kala mengen amalangas asukang ke, “Nau vang kana, voike kupo angmengenai ve nia.”

²⁷ Au si vuk taun ang, kana keve nat i akalit kila serei na kilapo taping ania sipo angmengenai ve aina. Sikei kapo kovek ta mangsikei iria kala sui ia ta, “Kupo buk sa?” vo “Marai sa kupo mengen ve aina ke?” ²⁸ Au aina ang kala papelek kana ese laman na kala papok ane rina na kanla antok a ri vap ta, ²⁹ “Mi me na mianla arai ani igenen suke voiang kata antok iau ta kag keve lau aongos i abis. Vei kavpo igenen i akanangai nganing?” ³⁰ Au na kila soung le nei rina na kimela pasal taun a Iesu.

³¹ Si vuk pangau ang, kana keve nat i akalit kila sunggil ia, “Rabi, ku angan ta kam men pok.” ³² Sikei kala antok iria ta, “Napo atogon pok asi kag angan voiang nami parik mipa nas ia.” ³³ Au na kilapo angsusuai ta, “Au si mangsikei kana kata mela li pok tapai ania?” ³⁴ Na Iesu kala antok iria ta, “Kag pok si angan ta naka usiusing kana vubuk a vo asok ang

anig, na naka akamusai ani kana abis.

³⁵ Mipo mengen kana ta kapo atogon a puat lak a ulen le ani taun i kaming, ingko? Sikei napo mengen imi, ararai aro ani matang ke, using a keve uai ina kalapo usausa lenginang si kaming. ³⁶ Io, lenginang a katakai i kaming kalapo luk kana samui na kapo kaming a matan pok ani to asikei, ani katakai i kaming kuvul ve igenen vopo sukal ang kilong auai uruk kuvul. ³⁷ Na e iang a mengen ke kapo tutuman ta, ‘Mangsikei kapo sukal na mang anu kapo kaming.’ ³⁸ Natala asok imi sian kaming nei matang ang nami parik mita abis ia, sikei mang matan petekai kita gese si abis ania, na kana mime lapo luk a uai i kari abis.”

³⁹ Amiang i ri Samareia i nei rina ang kila lomlomon tatana using a aina ang katanla atatai iria ta, “Kata antok iau ta kag keve lau aongos i abis.” ⁴⁰ Na ri Samareia kimela serei singina na kila sokotuk ia ani ka ago ve ria. Na kala ago e iang na pongua na taun. ⁴¹ Na vap miang kilapo lomlomon tatana using si kana keve mengen. ⁴² Na kila antok a aina ang ta, “Kana vang namemla lomlomon, parik si sa numai kuta antok tatana papa, sikei namemtala kun longong akorong, asukang a namemlapo nas ta kana vang nia na igenen ke ka vilvil ato na kuli rina.”

Vilvil ato ani nat si ainoinoi

(Mt 8:5-13; Lk 7:1-10)

⁴³ E mung i pongua na taun ang e iang kala tapasuk asi kana pasal ane Galilaia.

⁴⁴ Iesu katala mengen aino ta katakai i kus amalangas kapo kovek i asan si kana rina akorong. ⁴⁵ Au, kanla serei e Galilaia, na ri vap i Galilaia kila ruduai ia velai ani uruk. Si matan angan i liliuai ang e Jerusalem kita arai aongos ani keve abis ang kata abis ia, using riria kapa kita kun ago e iang si taun ang.

⁴⁶ Au, kamela anguan pasal pok an ane Kana, rina ang e Galilaia, voiang kata sakol a laman tutuman singina, si kana serei vaen. Na mang ainoinoi si tulava katapo ago, kana nat katapo matung malepen e Kaparnaum. ⁴⁷ Igenen ang kala longong ta Iesu katakana serei pok le Iudaia na kame lapo ago e Galilaia, na kala pasal taun ia na kanla sokotuk ia ani kame vil ato kana nat, kata lapo angasungai asi mat. ⁴⁸ Na Iesu kala antok ia, “Nami, man parik mipa arai ani keve akanangai ve keve avibisan i vilvil ataping, parik mipa lomlomon.” ⁴⁹ Na ainoinoi ang kala antok ta, “Volava, me tarung pasiang, vei nganing kag nat kala mat.” ⁵⁰ Na Iesu kala antok ia, “Ku pasal, kam nat kala to.” Na kala lomlomon ta kana mengen a Iesu na kala pasal. ⁵¹ Taun kapo pasal lak e selen, kana keve asosokai kimela akus ia ta kana nat kala to aro. ⁵² Na kala sui iria ta vuk taun kana nat kata tutupongai ro le singina. Na kila antok ia ta, “Anongo, asukang ta sintung, mulak ang kata kamus suai pelek ia.” ⁵³ Na tamana i nat ang kala kinle ta nia akorong a vuk taun ang Iesu kata antok ia ta, “Kam nat kala to.” Na kala lomlomon, ninia kuvul ve petau i nei kana lu. ⁵⁴ Kana kalapo vapongua i avibisan i vilvil ataping a Iesu kata abis ia, si kana papok le Iudaia ane Galilaia.

Vilvil ato ngere laman tatapulitai

5 E mung i rukun taun, Iesu kala palak ane Ierusalem asi kana an ago si mang matan angan si ri Iudaia. ² E Ierusalem kapo atogon a laman tatapulitai ngere takaman ang kipo kin ia ta Takaman si ri Sipsip. Si mengen Eberaio kipo kin ia ta Betsata. Laman ang kapo atogon a palpalima na tak pok aulitai ina. ³⁻⁴ Si ring ang ri vap malepen anglok pulakai kitapo duk, ri mataba, soles na vap ang pukun iria katapo mat sikopal.

⁵ Mang sikei a igenen katapo ago e iang, katakana malepen a 38 a matas aongos.

⁶ Au, Iesu kala arai ania, na kala longong ta igenen ke katakana malepen a taun lava luai. Na kala sui ia, “Sa, kupo buk ani ku to aro?” ⁷ Na igenen ang kala antok ia, “Volava, napo kovek ta sikei i tak asiang anig taun a laman ang, man ka utautakan. Na man nala pasiang, nanelapo serei e mung i mang matan.” ⁸ Na Iesu kala antok ia, “Ku tapasuk na ku sunguk kam pelek na ku pasal.” ⁹ Si vuk taun ang palau, igenen ang kala to na kala sunguk le kana pelek na kala pasal.

Bil ke kata serei si taun i atailai, ¹⁰ asukang a mang matan Iudaia kila antok a igenen ang Iesu kata vil ato ia ta, “Kana kapo taun i atailai. Saupai kapo tubat ua si sunguk ani kam pelek.”

¹¹ Sikei nia kala antok iria ta, “Igenen vopo vil ato ang anig kata antok iau ta ‘Ku sunguk le kam pelek na ku pasal.’”

¹² Au na kila sui ia ta, “Saka igenen an kata antok ua si sunguk ania na ku pasal?” ¹³ Igenen i bil ato ang parik kapa nas ia, using katapo duk i vap na Iesu katakana pasal suai nei liuan iria. ¹⁴ E mung Iesu kanla arai pok ania nei rina i atailai na kala antok ia, “Arai, kulapo ro pok. Ku kamus vang ta vil ani lau rikek, vei nganing ka togon a mang bil rikek luai ka serei singim.” ¹⁵ Au igenen ang kala pasal na kanla antok ri Iudaia ta Iesu nang kata vil ato ia. ¹⁶ Au, using a Iesu katapo abis a keve abis ke si taun i atailai, na ri Iudaia kilapo gule selen asi vil akui ania. ¹⁷ Na kala antok iria, “Mamai kata abis le kabang le tung kana, na nau kapa napo kun abis.” ¹⁸ Si oring suke, ri Iudaia kilapo aunai buk raung ania, using kapo putuk a sausaupai i taun i atailai, sikei, laba ina using kata posong a God ta tamana, asukang ta ki-longpo angkonongai ve God.

God kata alis kana nat ta roron asi saupai

¹⁹Na Iesu kala polpol iria ta mengengen asukang ke. “Napo mengengen atutuman imi, nat i God parik kapa angkoai si abis ta bil si kana vubuk akorong, sikei kapo abis a bil ang kata arai ania si tamana. Using sa na tamana kapo abis ia, kana nat kapa kapo kun abis ania.

²⁰Using tamana kapo buk alava kana nat na kala akalit aongos ia ta keve bil ang kapo abis ia. Na ka akalit ia lak ta keve bil lava voiang kapo laba ani keve bil ke, na nami aongos mi taping ania.

²¹Tamana tak atadut ri vap mat, na ka vil ato iria, na asukang palau kana nat kapa ka kun vil ato ani vap ang kapo buk iria asi kari to. ²²Na mang anu, tamana parik kapa kalakala ani mangsikei, roron aongos si kalakala, katala alis kana nat, ²³ani ri vap aongos ki mamaila ani kana nat, asukang val kipo mamaila ani tamana. Man a si parik kapa mamaila ani kana nat, parik kapa mamaila ani tamana kapa, voiang kata asok ia ane ke.

²⁴Napo mengengen atutuman imi, nia kapo longong kag keve mengengen na kapo lomlomon ta vo asok ang anig kalapo togon a to asikei. Parik kapa luk a saupai asi mat, using katala paputuk le si mat ane si to. ²⁵Napo mengengen atutuman imi. Ka togon taun ka serei, na kalapo serei, ani ri vap mat, ki longong a kalingana i nat i God, na riria ki longong ia ki teng a to.

²⁶Using tamana kapo tukul bung i to, na katala alis ia si kana nat, ani nia kapa ka tukulai i to. ²⁷Na kala alis a kitmat si kana nat si kana kalakala ani ri vap, using kapo igenen i pukun. ²⁸Mi ago ta taping an. Ka serei a taun ani vap aongos ang kipo matung nei kari keve mopong, ki longong korong a kalingana, ²⁹na ki soung pelek a mopong. Ria kita abis a lau ro, ki tapasuk na ki teng a to, na ria

kita abis a lau rikek, ki tapasuk na ki luk a saupai asi mat.

³⁰Nau akorong parik napa angkoai si abis ta bil, sikei napo saupai using a vo asok ang anig. Asukang a kag saupai kapo korong palau, using parik napa vil ia si kag vubuk akorong, sikei using a vo asok ang anig.

Amalmalangasai ani Iesu

³¹Si man nau napo amalmalangasai tatag, au kag amalmalangasai kapo palau. ³²Sikei kapo togon a mang sikei kapo amalmalangasai ta nau napo tutuman, na napo nas ta sa kapo posong ia kapo tutuman. ³³Mita asok vap ane si Ioanes na kanla amalangasai animi ta tutuman. ³⁴Tutuman, parik napa lomom alava na amalmalangasai le kuli vunep, sikei napo posong ia animi, ani mi sapang. ³⁵Katapo bil val alimang, kata mangai amalangas animi, na mila uruk tusopo palau si malangas ina. ³⁶Sikei nau napo atogon a akusku kapo laba soliu a anu ang si Ioanes. Using a abis ang mamai katala alis iau tatana asi kag abis apunuk ania, na kana nalapo teng ia, nambang kapo mengengen amalangas ta mamai kata asok iau. ³⁷Na mamai voiang kata asok iau, nia akorong katala amalmalangasai tatag. Nami, parik luai mitapa longong a kalingana vo arai ani nona, ³⁸na kana mengengen parik kapa sinong nei vingami, using parik mipa lomlomon ta igenen ang God kata asok ia. ³⁹Mipo uli tataot aro palau ani keve mengengen i nei salsalik, using mipa lomom ia ta singina palau mi togon to asikei. Keve mengengen i nei salsalik ang nang kipo amalmalangasai palau tatag, ⁴⁰sikei mipo misag ani me serei singig ani mime luk a to.

⁴¹Parik napa ainak ani urmaus le si ri vap, ⁴²sikei napo nas imi. Napo nas ta kana lau i vinga ro na God kapo kovek singimi. ⁴³Nata serei si asan i mamai, na

parik mipa ainak suak anig, sikei man a sikei ka serei ta asan ina akorong, au mila ainak ania. ⁴⁴Mipo uli buk alatun angpokpokai pok animi, sikei parik mipa buk kana alatun a ring sikei a God ke. Au man asukang, mi tav angkoai si lomlomon. ⁴⁵Mi ago ta lomlon ania ta nau nan atatai a mamai tatami, sikei Moses akorong, nia kan atatai tatami, voiang mita atung kami lomlomon singina. ⁴⁶Si man mita lomlomon atutuman ta Moses, oro mila kun lomlomon tatag, using nia kata salsalik asi mengen amalangas tatag. ⁴⁷Sikei parik mitapa lomlomon ta kana keve mengen i salik. Au na mi saka lomlomon an ta keve mengen ke napo mengen imi tatana?"

Iesu kata ali pok ani petau lava

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

6E mung i mang keve taun, Iesu kala paputuk ane mang palpal i laman tatapulitai e Galilaia. Laman ang kipo posong kapa ia ta Tiberias. ²Na vap miang luai kipo using ia, using kita arai ani keve abis i vilvil ataping kata abis ia si ri vap malepen. ³Au Iesu kala palak kuli put, na kanlapo sinong ve kana keve nat i akalit. ⁴Taun ang, matan angan i liuluai si ri Iudaia kalapo angasungai. ⁵Na Iesu kala takngo na kala arai ani petau lava kipo pakasang taun ia, na kala sui a Pilipo ta, "Au, tara samui pok ani vap ke e voi asi kari angan?" ⁶Kapo sui ia si kana atokngai ania, using lenginang kalapo nas ta sa ka abis ia. ⁷Na Pilipo kala ngenget ta, "Kapkap tavirimok parik kapa angkoai si samui ani pok angkokoai ani vap duk asukang ke." ⁸Na mangsikei i kana keve nat i akalit, Andereas, tasina i Petero, kala antok ta, ⁹"Mang nat lik kana e ke ve kana palpalima na saui na pongua na ien, sikei ka saka pakangai an ani vap miang luai asukang ke?" ¹⁰Na Iesu kala antok, "Asok a vap aongos ang a ki sinong."

Ring ang katapo ring ro si sinong, na kila sinong aongos. Kapo asukang ta 5,000 na tauan aongos. ¹¹Au, Iesu kala luk a saui ang na kala posong aro singina na kala alis ia si petau po sinong ang e iang. Na kala abis ia kapa si ngono ien, na kila luk angkoai aongos. ¹²Na kila angan amasung aro aongos, na Iesu kala asok kana keve nat i akalit ta, "Mi luk akuvul a inoinongos i pok. Na ago ta aole palau ani mangsikei a vuk pok." ¹³Au kila luk aongos a inongos i palpalima na saui i kari angan ang, na kila asiang a sangauli na pongua na tepe duk. ¹⁴Taun a vap ang kila arai ani abis i vilvil ataping ke, kilapo angtokai ta, "Tutuman luai kana na katakai i kus amalangas voiang ka serei kuli rina." ¹⁵Na Iesu kata lapo nas kari lomlomonai ta kime agius ia asi kana tulava aniria, na kala palak papalik ane nei palpal putputan.

Iesu kata pasal kuli laman

(Mt 14:22-27; Mk 6:45-52)

¹⁶Na kalapo tenei ngelik na kana keve nat i akalit kila pasiang ane si laman tatapulitai ang, ¹⁷asi kari kokos aputuk kuli vul ane Kaparnaum. Kala tenei vong na Iesu parik lak kapa serei singiria. ¹⁸Na malu lava kala serei, na nei laman ang kala utautakan. ¹⁹Kitala kalip asukang ta 25 vo 30 na sitadia ane nei laman, na kila arai ani Iesu kapo pasal aliu kuli laman taun kari vul, na kilapo leng alava luai. ²⁰Sikei kala antok iria ta, "Nau palau kana, mi ago ta leng an." ²¹Au kilapo naung ani akos ania, na akorong palau, vul ang kanla suai ani nona e ngerelo si ring ang kitapo pasal taun ia.

Iesu kapo pok i to

²²Si mang taun using, petau po ago si mang ngising i laman ang, kilapo nas ta sikei palau a vul kata serei, na taun kata papok, Iesu parik katapa kokos ku-

vul ve kana keve nat i akalit, riria papalik kita pasal. ²³Na mang keve vul le Tiberias kime lapo ung angasungai i ring ang ri vap kita angan a pok i posong aro ang ta Volava singina. ²⁴Au, petau ang kilapo kinle ta Iesu kalapo kovek ve kana keve nat i akalit, na kila kokos a mang keve vul asi an gulegule ani Iesu e Kaparnaum. ²⁵Na kianla sabonai ania e mang palpal i laman tatapulitai ang, na kila sui ia, “Au Rabi, kuta serei angisan e ke?” ²⁶Na Iesu kala polpol ta, “Napo mengen atutuman imi, mipo gule iau, sikei parik using mita arai ani keve abis i vilvil ataping, sikei using mita angan a pok ang na milapo ngaman. ²⁷Mi ago ta abis using ani pok vo rikek palau ang, sikei mi abis using a pok voiang kapo asereiai ani to asikei, kana na igenen i pukun, ka alis imi tatana. Using God tamana katala atung kana akanangai singina.” ²⁸Au kila sui ia ta, “Au saka abis an kapo mamaiten ta namem abis ia, ani namem teng a abis ang God kapo buk ia?” ²⁹Na Iesu kala polpol ta, “Kana abis a God kapo asukang ke. Mi lomlomon ta vo i asok ang ta God.” ³⁰Na kila sui ia ta, “Au na saka abis i vilvil ataping an kula abis ia asukang val akanangai, asi kamem arai na namem lomlomon tatam? Nei, ku vil a sa?” ³¹Keve tivumem kita angan mana nei ring varasai palau, val mengen nei salsalik ta, **Kata lis iria ta pok le metekuku asi kari angan.**” ³²Na Iesu kala antok iria, “Napo mengen atutuman imi, parik nang ta Moses katapa alis imi ta pok le metekuku, parik. Sikei mamai nia kapo alis imi ta pok tutuman le metekuku. ³³Using kana pok a God, nang nia kata pasiang le metekuku asi kana me alis to ani kuli rina.” ³⁴Na kila antok, “Volava, tutupong kana ku uli alis animem ta pok ang.” ³⁵Na Iesu kala antok, “Nau napo pok i to. Nia kapo serei singig ka tav nasai ani buk angan. Nia kapo lomlomon tatag ka tav nasai

ani buk inum. ³⁶Sikei, val natala mengen imi, mitala arai anig, sikei lak parik mipa lomlomon tatag. ³⁷Riria voiang a mamai kata alis iau tataria, kime ane singig. Na parik luai napa angkoai si kirikai suak ani mangsikei iria. ³⁸Using natala pasiang le metekuku, parik asi me using ani kag vubuk, sikei asi me abis using ani kana vubuk na vo asok ang anig. ³⁹Kana na vubuk si vo asok ang anig. Naka ago ta amun ani mangsikei i kana vap nang katala lis iau tataria, na naka tak atadut pok iria si akamusai i taun. ⁴⁰Using a mamai kapo vubuk ta ri si aongos ki arai ani kana nat na ki lomlomon tatana, ki atogon a to asikei, na naka tak atadut iria si akamusai i taun.”

⁴¹Na ri Iudaia kilapo lilimukai ania, using kata antok ta kapo pok voiang kata pasiang le metekuku. ⁴²Na kila antok ta, “Au si parik nang ta Iesu, nat ke si Iosep, igenen ke tamana ve rinana tarapo nas irilong? Kapo saka bil an kana, na kapo antok ta kata pasiang le metekuku?” ⁴³Na Iesu kala antok iria, “Mi kamus ta lilimukai angpokpokai nei liuan imi. ⁴⁴Kapo kovek ta mangsikei kame ane singig man a mamai parik katapa tak asung ia ane singig. Na naka tak atadut ia si akamusai i taun. ⁴⁵Ri katakai i kus amalangas kita salik ia ta **God ka pinipini na ri vap aongos.** Ria kipo longong a mamai na kipo luk malangas le singina, kime ane singig. ⁴⁶Kapo kovek ta mangsikei katala arai ani mamai, sikei ninia papalik voiang kata pasal le si God. Ninia vanang katala arai ani mamai. ⁴⁷Napo mengen atutuman imi, ninia kapo lomlomon, kapo atogon a to asikei. ⁴⁸Nau napo pok i to. ⁴⁹Keve tivumi kita angan mana nei ring varasai palau na kila mat. ⁵⁰Sikei kana kapo atogon a pok le metekuku, si man a si ka angan singina parik kapa angkoai si mat. ⁵¹Nau napo pok i to le metekuku. Man a si ka angan singina ka to asikei.

Pok ke nang kapo pukun ig, voiang naka alis suai ania ani ri vap i kuli rina ki atogon to.”

⁵²Na ri Iudaia kilapo anggegelai alava, “Igenen ke ka saka alis pok an anira ta pukun ina asi angan?” ⁵³Na Iesu kala antok iria, “Napo mengen atutuman imi, man parik mipa angan a pukun i igenen i pukun, na man parik mipa inum a rangai ina, mi kovek luai i to. ⁵⁴Nia kapo angan a pukun ig na kapo inum a rangaig kapo atogon to asikei, na naka tak atadut ia si akamusai i taun. ⁵⁵Using a pukun ig kapo pok tutuman, na rangaig kapo laman tutuman. ⁵⁶Nia kapo angan a pukun ig na kapo inum a rangaig, kapo ago singig na nau singina. ⁵⁷Mamai vopo to ke kata asok iau, na using kapo to, nau kapa napo kun to, na man a si kapo angan singig, ka kun to, using nau napo to. ⁵⁸Ninia vang kana na pok ke kata pasiang le metekuku. Keve tivura kita angan na kila mat, sikei man a si ka angan si pok ke, ka to asikei.” ⁵⁹Katapo mengen ta mengen ke si taun katapo akalit iria nei lu i kivung e Kaparnaum.

Iesu kapo atogon a keve mengen i to asikei

⁶⁰Na amiang i kana keve nat i akalit kila longong kana mengen asukang ke na kila antok ta, “Akalkalit ke kapo tav malangas. Si kapo angkoai si longong kinle ania?” ⁶¹Na Iesu kala nas iria ta kilapo mengen miang na kala sui iria, “Au saka bil an kapo vil arikek imi? ⁶²Au na man mila arai ani igenen i pukun, si kala palak pok ane si kana ring i pasal le, mila saka bil an? ⁶³Malanganto kapo alis ta to. Dual i pukun kapo bil palau. Mengen ang natapo mengen imi tatana kapo malanganto na kapo to kapa. ⁶⁴Lak mang matan imi parik mipa lomlomom.” Using Iesu kata nas le si ainoai i taun ta ri si parik kipa lomlomom, na si voiang ka alis suai lak ania taun a puka. ⁶⁵Na kala

mengen luai ta, “Nambang a tukulai ina na nata mengen imi ta igenen parik luai kapa angkoai si kame ane singig man a mamai parik katapa ali dual ania.”

⁶⁶Au, le si taun ang, amiang i kana keve nat i akalit kila pataliung ia, na parik kipa anguan auai an ve nia. ⁶⁷Asukang a Iesu kala sui a 12 na nat ang ta, “Au sa, nami kapa milapo kun buk pasal pelek anig?” ⁶⁸Na Simon Petero kala polpol ia, “Volava, namem papelek tapai anim na namem ane si mang si, using numai papalik kupo atogon a keve mengen i to asikei. ⁶⁹Namempo lomlomom na namempo nas ta numai a Igenen Gogoai si God.” ⁷⁰Na Iesu kala antok iria, “Io, natala pilak imi, nami na 12, sikei kapo togon a mangsikei imi kapo petau anira!” ⁷¹Katapo mengen ta Iudas, nat ang si Simon Iskariot, katapo mangsikei i 12 na nat ang, kata usausa si alis suai lak aniria.

Keve tasina i Iesu kita tav lomlomom tatana

7E mung Iesu kanlapo pasal pulakai e Galilaia. Parik katapa ainak ani pasal ane Iudaia using ri Iudaia kitapo kokoai ania asi kari raung ania. ²Na kalapo angasungai a taun i matan angan i lu i atungtul si ri Iudaia. ³Na keve tasina i Iesu kila antok ia, “Kapo ro ku tapasuk pelek a oring ke ane Iudaia, ani kam keve nat i akalit kian arai ani keve abis i vilvil ataping ang kupo abis ia. ⁴Kapo kovek ta sikei, man kapo buk serei asasanan ka vil kana keve abis nei ring mumun. Man kulapo abis a keve abis ke, ku abis ia e ring malangas ani kuli rina ka nas ua.” ⁵Using a keve tasina akorong kapa, parik kitapa kun lomlomom tatana. ⁶Asukang na Iesu kala antok iria, “Kag taun akorong parik lak kapa serei, sikei si kami ararai kalapo taun lenginang. ⁷Ri vap i kuli rina parik kipa angkoai si mirik animi, sikei kipo

mirik anig, using napo uli antok aniria ta kari keve lau kapo visuk. ⁸Nami, mi pasal ane si matan angan ang. Nau parik napa pasal using kag taun parik lak kapa serei.” ⁹Kala mengen tapai aniria, na kala ago pok e Galilaia.

Iesu si matan angan i Lu i Atungtul

¹⁰Sikei, e mung i keve tasina kila pasal ane si matan angan ang, ninia kapa kala kun pasal, sikei parik si ring malangas, sikei si ring mumun. ¹¹Si taun i matan angan ang ri Iudaia kipo arai gule ania na kilapo sui ta, “Nei a igenen ke e voi?” ¹²Na nei liuan i sulrina, kipo anganasai musik lik tatana. Mang matan kipo antok ta kapo igenen ro, na mang matan ta kapo igenen kapau ani ri vap. ¹³Sikei, kapo kovek i sikei ka mengen tatana e ring malangas, using kitapo leng ani ri Iudaia.

¹⁴Au, kalapo angliluanai si kari po telan si matan angan ang, na Iesu kala palak nei rina i atailai, na kanlapo tutupongai si akalit ani ri vap. ¹⁵Na ri Iudaia kilapo taping ania na kipo sui ta, “Au igenen ke kata luk kana nas e voi? Using parik katapa akalit.” ¹⁶Na Iesu kala polpol ta, “Parik napa akalit ta kakag ta akalkalit, sikei kapo serei le si vo asok ang anig. ¹⁷Man a si kapo buk asi kana using ani vubuk si God, ka nas ta napo akalit ta akalkalit le si God vo le singig akorong. ¹⁸Man a igenen kapo akus tatana akorong kapo buk asan lava ania, sikei man kapo abis si ali asan lava ani vo asok ang ania, kapo igenen atutuman, na kapo kovek i kapau singina. ¹⁹Moses kata lis imi ta saupai, ingko? Sikei kata kovek i mang sikei imi kata abis apunuk kana saupai. Marai sa na mipo buk raung anig?” ²⁰Na petau ang kila polpol ta, “Ingua kapo aol ua. Si nang kapo buk raung anim?” ²¹Na Iesu kala antok iria ta, “Nata abis a sikei a abis i vilvil ataping na mila taping aon-

gos. ²²Sikei, using Moses kata asok si lampulit ani kami keve nat, le iang na mitapo lampulit kami keve nat si taun i atailai kapa. Sikei, parik le si Moses, sikei keve tivumi aino luai kita tutupongai ania. ²³Au, man mipo lampulit a nat si taun i atailai, na parik mipa putuk kana saupai a Moses, na marai sa mipo marala iau si vil ato ani igenen ke si taun i atailai? ²⁴Mi kamus ta kalakala ani ri vap ta kami ararai, sikei mi kalakala iria si laulauan korong.”

Au si ninia vanang a igenen i akanangai?

²⁵Si taun ang, mang vap i Ierusalem kilapo sui ta, “Au si parik ta ninia kana na igenen ke kipo buk raung ania? ²⁶Arai, kapo mengen nei liuan i ri vap na kapo kovek ta mang sikei ka mengen ania. Au si keve vap lava kilapo lomonia ta ninia vanang a igenen i akanangai? ²⁷Sikei tarapo nas aongos ta igenen ke kata pasal le voi. Si man a igenen i akanangai kala serei, ri vap parik kipa nas ta kata pasal le voi.” ²⁸Si taun ang a Iesu kapo akalkalit lak nei rina i atailai na kala songosongo alava ta, “Io, mipo nas iau, na mipo nas ta nau le voi. Parik natapa pasal ane ke si kag vubuk akorong, sikei nia vo asok ang anig kapo tutuman, na parik mipa nas ia. ²⁹Sikei nau napo nas ia using nata pasal le singina na nia kata asok iau.” ³⁰Au na kilapo buk teng akit ania sikei katapo kovek ta sikei ka sulai ani kungana taun ia, using kana taun lak parik katapa sinong. ³¹Sikei, amiang i petau ang kila lomonia tatana, using kilapo mengen ta, “Nei a igenen i akanangai vo me serei ke? Ka abis a keve avibisan kipo laba ani keve avibisan si igenen ke?”

Asok si an teng akit ani Iesu

³²Na ri Parisaio kilapo longong a mang matan i petau lava ang sipo an-

ganasai asukang. Au keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri Parisaio kila asok a vap po ararai bat ang nei rina i atailai asi an teng akit ania. ³³Na Iesu kala antok, “Naka ago na rukun taun lik palau ve nami, le na naka papok ane si vo asok ang anig. ³⁴Mi gule iau, sikei parik milapa angkoai si sabonai anig. Ring ang nakan ago singina, parik mipa angkoai si palak singina.” ³⁵Na ri Iudaia kilapo angsuuiasi ta, “Igenen ke kapo buk ane voi akorong, asi karala tav sabonai ania? Ka pasal nanging ane si kara mang petau voiang kipo ago pulakai e Elas na kan akalkalit ri Elas? ³⁶Nei akorong a supsupai i kana mengen ta, ‘Mi gule lak iau, sikei parik milapa angkoai si sabonai anig,’ na ‘Ring ang nakan ago singina, parik mipa angkoai si palak singina?’”

Laman i to

³⁷Akamusai i taun i matan angan kapo lavlabat luai, na si taun ang Iesu kala tung na kala songosongo ta, “Man a si kapo buk inum, kame ane singig na kame inum. ³⁸Ninia kapo lomlomon tatag, ka atogon a laman i to ka soung le nei vingana, asukang palau val mengen i nei salsalik kapo mengen.” ³⁹Iesu katapo mengen ta Malanganto, ani vap ang kipo lomlomon tatana, asi kari luk ania. Si taun ang Malanganto parik lak kapa asok ia, using Iesu lak kapo tav luk ani kana urmaus.

Tapagal nei liuan i petau marai Iesu

⁴⁰Na mang matan vap kilapo longong ia na kipo antok ta, “Tutuman igenen ke kana na katakai i kus amalangas ang.” ⁴¹Mang matan kipo antok ta, “Ninia palau na igenen i akanangai.” Na mang matan kipo antok ta, “Igenen i akanangai ka saka serei an le Galilaia? ⁴²Using a nei salsalik kapo mengen ta igenen i akanangai ka serei le si kana patvap a David na ki ingus ia e Betilem si ring

ang si David.” ⁴³Asukang a kalapo atogon a tapagal si petau ang marai Iesu. ⁴⁴Mang matan kitapo buk teng akit ania, sikei katapo kovek ta sikei ka sulai kunga ania.

Tav lomlomon si ri ainoinoi

⁴⁵Au, keve vap po ararai bat ang kimela serei si keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri Parisaio na kila sui iria ta, “Marai sa parik mitapa kong akit ia ane ke?” ⁴⁶Na keve vap po ararai bat ang kila ngenget ta, “Aino katapo kovek i sikei a igenen ka mengen val igenen ke.” ⁴⁷Na ri Parisaio kila sui iria, “Au sa, katanla kun kapau kapa nang animi? ⁴⁸Parik mipa malangas ta kapo kovek i ainoinoi lava vo mangsikei a Parisaio kapo angkoai si lomlomon tatana? ⁴⁹Vap tanio suke parik kipa nas kara Sausaupai na kilapo sunguk kana malgai a God.” ⁵⁰Au, Nikodemo, nia katapo mangsikei i ri Parisaio, nang aino kata pasal taun a Iesu, kala sui iria, ⁵¹“Au si kara sausaupai kapo saupai aino ani igenen man parik lak kipa longong kana mengen asi sabonai ani sa kapo abis ia?” ⁵²Na kila polpol ia ta, “Au numai nang kupo igenen i Galilaia kapa? Tataot nei salsalik na kula arai korong ta kapo kovek ta katakai i kus amalangas kata serei le Galilaia.”

Vuk palpai ke (7:53-8:11) katapo tav ago le si ainoi i salsalik. Vei kitala alakai ania e mung

Aina ang kita sabonai ania si vil lau rikek

⁵³Au na kila ang taliungai ane si
8 kari keve lu. ¹Sikei Iesu kala pasal ane kuli mulang ang Elaio. ²Si tenei vauk ina kala papok ane nei rina i atailai na petau ang kimela duk aulitai aongos ania na kapo sinong na kapo akalkalit

iria. ³Na ri vap malangas ani saupai ve ri Parisaio kila serei ta mang aina kita sabonai ania si rot ve tauan osongon. Na kianla atung ia e noria i vap ang ⁴na kila antok a Iesu ta, “Katakai i akalit, aina ke, kita sabonai ania si rot ve tauan osongon. ⁵Si kara sausaupai Moses kata antok ta aina asukang ke tara so punuk ia ta iat. Au numai, kupo saka mengen an?” ⁶Kipo sui asukang ke using kipo gule ring asi kari mengen arikek ania. Sikei Iesu kala tuturung na kalapo salsalik ta kungana e vunep. ⁷Na kipo uli sunggil ania. Au kala tu atung na kala antok iria, “Si imi, man parik katapa abis a lau rikek, kapo ro ta nia ka ainoai i igenen ka luk a iat na ka so ia.” ⁸Au, kala tuturung pok na kalapo salsalik e vunep. ⁹Taun kila longong a mengen ke, kilapo soung suai siksikei, ria kitala to na matas miang aino, na aliu paspasal tung si kila kovek luai aongos, sikei aina ke papalik ve Iesu kilonglapo tung e iang. ¹⁰Na Iesu kala tu atung na kala sui ia ta, “Iuang, petau ke e voi? Au sa, kapo kovek ta sikei kata lapa saupai anim?” ¹¹Na aina ang kala antok, “Volava, kapo kovek ta mangsikei.” Na Iesu kala antok ia, “E, nau kapa parik napa kun saupai anim. Pasal na kula aulei ta bil arikek.”]

Iesu kapo malangas ani kuli rina

¹²Iesu kala anguan mengen an ani ri vap ta mengen asukang ke, “Nau napo malangas ani kuli rina. Ninia kapo using iau ka atogon a malangas i to na parik kapa angkoai si pasal nei vong.” ¹³Na ri Parisaio kila antok ia, “Numai papalik kupo uli mengen ta kam keve avibisan akorong, asukang na sa kupo posong ia kapo kovek i tutuman ina.” ¹⁴Na Iesu kala polpol ta, “Kantanem. Man nau papalik napo mengen tatag, sikei kapo tutuman, using napo nas ta nata serei le voi na naka ane voi. Sikei nami parik mipa nas ta nata serei le voi na naka

ane voi. ¹⁵Nami mipo uli saupai si palpal i pukun, sikei nau parik napa saupai ani mangsikei. ¹⁶Sikei, man nau naka vil saupai, kag saupai kapo tutuman using parik napa abis papalik ia. Napo tung kuvul ve mamai nia vo asok ke anig. ¹⁷Si kami sausaupai akorong kapo mengen ta man a pongua karilong mengen kapo sikei, sa kilongpo posong ia kapo tutuman. ¹⁸Nau napo akus atutuman ta kag keve avibisan akorong, na mamai voiang kata asok iau kapo kun akus tatag kapa.” ¹⁹Na kila sui ia, “Nei vanang a tamam?” Na kala polpol iria, “Parik mipa nas iau na mamai kapa. Si man mila nas iau mila kun nas kapa ani mamai.” ²⁰Iesu katapo mengen ta mengen ke si taun ang katapo akalkalit nei rina i atailai ngerena i keve asisiang ipo alilis. Na kapo kovek ta mangsikei ka teng akit ia, using kana taun lak parik kapa sinong.

Parik mipa angkoai si pasal ane si ring ang naka pasal ane singina

²¹Na Iesu kala anguan mengen an aniria, “Naka pasal suai na mi gule iau na mi mat si kami keve rikek. Parik mipa angkoai si pasal ane si ring ang naka pasal ane singina.” ²²Le si oring suke katapo vil ri Iudaia si mengen ta, “Kapo mengen ta parik mipa angkoai si pasal ane si ring naka pasal ane singina. Au, ka sa kana? Ka raung pok ia?” ²³Na Iesu kala antok, “Nami mipo vap i vunep. Nau le pangkul. Mita serei le kuli rina, sikei nau parik natapa serei le kuli rina. ²⁴Asukang a natala antok imi ta mi mat si kami keve lau rikek. Io, tutuman luai, mi mat si kami keve lau rikek man parik mipa lomlomom tatag, nau ke vang kana.” ²⁵Na kila sui ia, “Au, numai nang a si?” Na Iesu kala polpol, “Sa natala posong ia le kabang, nambang kapo asukang. ²⁶Napo atogon a mengen miang animi si kami laulauan i ago. Sikei nia vo asok ang anig kapo atutuman, na

sa napo longong ia singina, napo mengen a kuli rina ke tatana.”²⁷ Parik kitapa malangas ta katapo mengen iria ta tamana.²⁸ Na Iesu kala antok iria ta, “Man mila atakuk a igenen i pukun, milapo malangas ta nau palau nang, na mila nas kapa ta parik napa abis using kag vubuk, sikei napo mengen ta bil ang mamai kata akalkalit iau tatana.²⁹ Nia kata asok iau na kapo ago ve nau. Parik kapa papelek tapai anig using napo uli abis ani keve avibisan voiang kapo uruk ania.”³⁰ Si taun a Iesu kata mengen ta keve bil ke, amiang i vap kilapo lomlomon tatana.

Kalakala ro luai

³¹ Na Iesu kala mengen ri Iudaia vap lapo lomlomon ang tatana ta, “Si man mi usiusing kag akalkalit milapo kag keve nat i akalit atutuman luai.³² E iang mila nas a tutuman, na tutuman ka akala imi.”³³ Na kila ngenget ia, “Namem kana na keve tivuna i Abaram na parik namemta lapa asosokai tapai si mangsikei. Marai sa na kupo mengen ta namem atogon a kalakala?”³⁴ Na Iesu kala polpol iria, “Napo mengen atutuman imi ta man a si kapo uli bil arikek, nambang e iang kalapo asosokai si lau rikek.³⁵ Asosokai kapo kovek i sinsinongan nei vainagoan, sikei nat ang kapo tauk ina asikei.³⁶ Asukang na man kana nat kala akala imi, mila atogon vang a kalakala ro luai.³⁷ Napo nas ta mipo keve tivuna i Abaram, sikei lak mipo buk raung anig, using parik mipa ainak ani kag keve mengen.³⁸ Nau napo mengen imi ta bil ang a mamai katala akalit iau tatana. Au nami mipo abis a bil ang mitala longong ia si tamami.”

Tamami ta vo petau ang anira

³⁹ Na kila antok ia ta, “Tamamem vang ta Abaram.” Na Iesu kala sui iria ta, “Au, man mipo inatus si Abaram, marai

sa na parik mipa abis val Abaram si kana keve avibisan?”⁴⁰ Arai, natala mengen aongos imi ta mengen tutuman i kag longong le si God, sikei lak mipo buk raung anig. Abaram parik katapa bil asukang.⁴¹ Mipo abis a keve lau ang a tamami kapo abis ia.” Na kila gel ia ta, “God papalik nia vang kapo tamamem, namempo tav nat mai.”⁴² Na Iesu kala antok iria, “Man a God kapo tamami, oro mila buk iau, using nata pasal le si God na kana namelapo ago. Parik natapa serei using a kag vubuk, sikei nia kata asok iau.⁴³ Marai sa na mipo tav malangas ani sa napo mengen tatana? Using apok parik mipa angkoai si longong aro ani sa napo mengen tatana.⁴⁴ Nami mipo inatus si tamami ta vo petau ang anira, na mipo buk using ani kana vubuk a tamami. Le kabang le katapo mangsikei a igenen daung na parik kapa mengen atutuman using a tutuman kapo kovek singina. Taun kapo kapau kapo mengen ta kana keve mengen akorong using kapo igenen kapau na kapo tamana i kapau.⁴⁵ Sikei, using napo mengen imi ta mengen tutuman, parik mipa lomlomon tatag.⁴⁶ Si kapo angkoai si antok anig ta kag lau rikek? Si man napo mengen atutuman imi, marai sa na parik mipa lomlomon tatag?⁴⁷ Ninia kata serei le si God kapo longong kana mengen a God. Nami parik mitapa serei le si God, nambang tukulai ina na parik mipa buk longong.”

Nau nata ago aino ani Abaram

⁴⁸ Na ri Iudaia kila polpol ia, “Sa, parik namempa korong si pege ta numai le Samareia, na kupo atogon ingua?”⁴⁹ Na Iesu kala antok ta, “Napo kovek i ingua. Napo sunguk alakat a mamai, sikei nami mipo nau varas iau.⁵⁰ Parik napa gule urmaus pok anig, sikei kapo atogon a mangsikei ka alis ia, na nia ka saupai ania.⁵¹ Napo mengen atutuman

imi, ninia kapo usiusing aro kag keve mengen parik kapa mat, parik luai.”⁵² Le si oring suke, ri Iudaia kila antok ia ta, “Kana vang namemla nas ta kupo atogon a ingua! Arai, Abaram katale mat lenginang, na mamain ta katakai i kus amalangas kapa, sikei kana lak kupo antok ta ninia kapo usiusing aro kam mengen parik luai kapa mat.”⁵³ Au si kupo laba kana ani tivumem ta Abaram? Katale mat na mamain ta katakai i kus amalangas kapa. Kupo naol ia ta numai a si kana?”⁵⁴ Na Iesu kala polpol ta, “Si man napo alatun pok iau, kag alatun kapo bil palau. Mamai, voiang mipo antok ta kami God, ninia kapo alatun iau.”⁵⁵ Using nami, parik mipa nas ia, sikei nau napo nas ia. Na man naka antok ta parik napa nas ia, e iang nalapo igenen kapau val nami. Sikei napo nas ia, na napo usiusing kana keve mengen.”⁵⁶ Tivumi ta Abaram katapo maramarak ta ka arai ani kag taun, na katale arai korong ania na kala uruk.”⁵⁷ Na ri Iudaia kila mengen ta, “Iau, parik lak kupa 50 na matas lak, na lenginang kutala arai ani Abaram!”⁵⁸ Na Iesu kala polpol, “Napo mengen atutuman imi ta nau nata ago aino luai ani taun i ingus ani Abaram.”⁵⁹ Si oring ke, kilapo lukluk iat asi so ania, sikei kala mun aniria na kala pasal pelek a rina i atailai.

Iesu kata vil ato na igenen mata ba

9 Na Iesu kalapo pasal aliu, na kala arai ani mang igenen mataba le si taun i ingus le ania.² Au kana keve nat i akalit kila sui ia ta, “Rabi, ke si ta rikek na igenen ke kalapo mataba? Kakana akorong ta rikek vo ke rinana ve tamana ta rikek?”³ Na Iesu kala ngenget ta, “Tauan ke parik katapa abis a rikek, na ngono taukuna kapa parik kilongtapa abis ia, sikei mataba ang kata serei asi akalit ta kana abis a God si kana to.”⁴ Tara uli teng ani kana avibisan a vo

asok ang anig, si kapo tenei ias lak. Ka tenei vong nganing, na parik kalapa anguan angkoai si abis an.⁵ Taun napo ago lak e kuli rina, nau a malangas ani kuli rina.”⁶ Taun kala kamus ta mengen, kala kanus ane vunep na kala tol kuvul a kanus ang ve roe na kala amatung ia e ngono matana i igenen ba ang.⁷ Na kala antok ia, “Pasal na kuanla galui a ngono matam nei dim suke e Siloam.” Supsupai ina ta asok. Au, igenen ang kala pasal na kanla daus le na kamela serei pok ta mata tapalas aro.⁸ Na keve tungana, kuvul ve ria kitapo uli arai ania anangan sipo uli aikut, kila sui ta, “Au si igenen ke palau kana voiang katapo uli sinong i aikut?”⁹ Mang matan kipo antok ta nia palau, sikei mang matan kipo antok ta, “I, parik. Kapo bil val nia palau.” Sikei igenen ang kala antok ta, “Nau palau a igenen ke.”¹⁰ Na kila sui ia ta, “Au, kuta sa na kula mata arai?”¹¹ Na kala ngenget iria ta, “Igenen ang kipo posong ia ta Iesu kata vil a roe na kala amatung ia e ngono matag. Na kala asok iau ta, ‘Kuan daus e Siloam.’ Au, nala pasal na nanla galui na matag na kala tapalas.”¹² Na kila sui ia, “Nei a igenen ang e voi?” Na kala antok ta, “Parik napa nas.”

Ri Parisaio kilapo susuai ani ba

¹³ Na kila serei ta igenen mata ba ang si ri Parisaio.¹⁴ Taun ke katapo taun i atailai voiang a Iesu kata vil a roe na ka vil ato na mataba ke singina.¹⁵ Asukang a ri Parisaio kila kun sui ania ta kata vil sa ani matana na kala tapalas. Na kala antok iria ta, “Igenen ke kata amatung a roe e ngono matag na nanla daus na kana nalapo arai korong.”¹⁶ Na mang keve Parisaio kila antok ta, “Igenen ke parik katapa pasal le si God using kapo tav suai ani taun i atailai.” Na mang matan kila antok ta, “Igenen rikek kapo tav angkoai si vil ani abis i vilvil ataping asukang.” Au na kalapo atogon a tapa-

gal nei liuan iria. ¹⁷ Au le na kila anguan sui pok an ani igenen vopo mataba aino ang ta, “Kupo atogon a saka mengen ani vo vil atapalas ang ani ngono matam?” Na kala antok ta, “Kapo katakai i kus amalangas nang.”

¹⁸ Ri Iudaia parik kitapa lomlomon ta katapo mata ba na kana kalapo arai korong, tung si kila asok tapai ani rina ve tamana asi karilong me serei. ¹⁹ Na kila sui irilong ta, “Au, kakamilonng kana ta nat? Ninia palau nang a nat ang, mitapo antok ta kita ingus ia velai ani mataba, ingko? Au na kata saka bil an vanang, na kana kalapo arai korong pok?” ²⁰ Na kilongla polpol ta, “Namemlongpo nas ta kakamemlong ta nat na namemlongpo nas ta katapo mata ba si taun i ingus ania. ²¹ Sikei, si kata vil aro na ngono matana na kana kalapo mata arai, parik vang namemlongpa nas. Mi sui ia. Kalapo nat lava nang, kalapo angkoai si polpol akorong pok tatana.” ²² Ngono angkisnganan ke kilongta polpol asukang ke using kilongtapo leng ani ri Iudaia, using lenginang ri Iudaia kitala angainainakai ta man a si kapo lomlomon ta Iesu nia kapo igenen i akanangai, ki kirikai suai ania pelek kari tutukuvul. ²³ Nang tukulai ina na ngono angkisnganan ke kilongta antok ta, “Kalapo nat lava nang, mi sui ia.”

²⁴ Na kila anguan songo an ani mataba ang na kila antok ia, “Ku atutuman mete God. Namempo malangas ta igenen vopo vil ato ang anim kapo igenen rikek.” ²⁵ Na kala polpol ta, “Iau? Vei kavpo igenen rikek nganing vo parik. Parik napa nas. Sikei napo nas aro luai ta aino natapo mata ba, sikei kana nalapo mata arai!” ²⁶ Na kila sui ia, “Kata vil sa anim? Kata saka vil apara an ani matam?” ²⁷ Na kala polpol ta, “Natala mengen imi lenginang na parik mipa longong. Marai sa na mipo anguan buk longong an ania? Mipo buk ani mi kun nat i akalit kapa

singina?” ²⁸ Na kila ki arikek ia na kila antok ta, “Numai apok kana nat i akalit, sikei namem, namempo nat i akalit si Moses! ²⁹ Namempo nas ta God katapo mengen taun a Moses, sikei igenen ke, parik namempa nas ta kata pasal le voi?” ³⁰ Na igenen ke kala antok ta, “Au, saka mengen an nang? Parik mipa nas ta kata pasal le voi, sikei kata vil atapalas kag mata ba. ³¹ Tarapo malangas ta God parik kapa naung ani ri vap rikek. Kapo naung aniria vap po mamaila ania na kipo ususing kana vubuk. ³² Le kabang le kapo kovek i akus ta mangsikei katala vil ato na mang igenen i ingus amataba. ³³ Si man a igenen ke parik katapa pasal le si God, ka vil nem palau luai.” ³⁴ E iang kila antok ta, “Numai, kita ingus ua na ku polok alak nei lau rikek. Sa, kupo buk me akalkalit kana animem?” Au, na kila kirikai suai ania.

Mata ba i malanganto

³⁵ Na Iesu kala longong ta kitala kirikai ania, na taun kanla sabonai ania na kala sui ia ta, “Kupo lomlomon kana ta igenen i pukun?” ³⁶ Na igenen ang kala antok ta, “Volava, nei nia? Ku atai iau asi kag lomlomon tatana.” ³⁷ Na Iesu kala antok, “Lenginang kutala arai ania. Ninia vang kana, voike kupo angmemengenai ve nia.” ³⁸ Na igenen ang kala antok ta, “Volava, nalapo lomlomon.” Au na kala soturungai singina. ³⁹ Na Iesu kala antok, “Nata pasiang asi me saupai ani kuli rina. Ani vap mata ba ki mata arai, na vap mata arai ki mata ba.”

⁴⁰ Na mang keve Parisaio voiang ki tapo ago ve nia kila longong ia na kila sui ta, “Au sa, namem kapa nang, namempo kun mata ba?” ⁴¹ Na Iesu kala antok ta, “Man mita mata ba, parik mipa nas a rikek. Sikei kana mipo antok ta mipo mata arai, asukang mamaiten i kami rikek kapo gon lak singimi.

Kankanuai i mengen ani takaman i sipsip

10 Napo mengen atutuman luai animi, igenen vo po tav palak ang mete takaman i sipsip, sikei kapo lak alak si mang oring petekai, nia vanang kapo igenen tainau na kapo katakai i galang. ²Sikei, igenen vopo palak ang mete takaman akorong, nia na katakai i aiveven sipsip. ³Vopo aiveven takaman kapo tavas ania na ri sipsip kipo longong a kalingana. Kapo songo iria si kari keve asan na kapo ausingai aniria ane komo. ⁴Taun kila soung aongos na kala pasal ainoai aniria na kila using ia using kipo longo kinle na kalingana. ⁵Parik kipa angkoai si using ani mang anu. Ki sip ania using parik kipa kinle korong a kalingana.” ⁶Iesu katapo mengen iria ta kankanuai i mengen ke, sikei parik kitapa malangas ta sa katapo mengen iria tatana.

Iesu nia na katakai i aiveven sipsip ro

⁷Asukang a kala anguan mengen an ta, “Napo mengen atutuman luai animi ta, nau napo takaman ani ri sipsip. ⁸Riria kita aino iau kipo vap tainau na kipo vap galang, sikei ri sipsip parik kitapa longong iria. ⁹Nau napo takaman. Ninia kapo palak singig ka sapang. Ka palak na ka soung na kan sabonai ani pok. ¹⁰Igenen tainau kapo serei si me tainau, ka daung na ka galang. Sikei nau nata serei si me alis aniria ta to, na to ang kapo duk luai ta roron. ¹¹Nau napo katakai i aiveven sipsip ro. Katakai i aiveven sipsip ro kapo usausa si mat ani mamain ta sipsip. ¹²Igenen ipo samui palau parik kapa tauk i ri sipsip. Taun kala arai ani kauvek kalat, kala lomomon suai ani ri sipsip na kala sip, na kauvek kalat kamela angan iria, na ka lulu angtaliungai pulakai aniria. ¹³Igenen ke kapo sip using kapo igenen ipo samui

palau na kapo kovek i ngorem ani ri sipsip. ¹⁴Nau napo katakai i aiveven sipsip ro. Napo nas kag keve sipsip na kag keve sipsip kipo kun nas anig, ¹⁵asukang val mamai kapo nas iau na nau napo kun nas ani mamai. Na naka mat ani kag keve sipsip. ¹⁶Napo atogon kapa na mang keve sipsip voiang parik lak kipa ago si omo ke. Naka songo iria kapa. Ria kapa, ki kun longong ani kalingag na ka atogon palau a sikei a kuvkuvulan lava na sikei palau a igenen si aiveven aniria. ¹⁷Mamai kapo buk iau, tukulai ina using naka alis suai ani kag to na naka luk pok ia. ¹⁸Kapo kovek ta sikei ka saupai ani kag to, naka alis suai ania si kag lomlomoni akorong. Napo atogon a roron si alis tatana na si luk pok kapa ania. Ke mamai ta asok ani naka vil ia asukang.”

¹⁹Au na ri Iudaia kila anguan tapagal an using palau si mengen ke. ²⁰Amiang iria kipo antok asukang ke, “Kapo inguan nang, na nio kapa. Marai sa tarapo longong ia?” ²¹Sikei mang matan kipo antok asukang ke, “Igenen inguan parik kapa angkoai si mengen asukang ke. Saka ingua an kapo angkoai si vil atapalas ani ba?”

Ri Iudaia kita tav ainak ani Iesu

²²Katapo taun i livus na matan angan i nanauai ang kita teng ia e Ierusalem, ²³na Iesu katapo ago nei rina i atailai na kapo pasal aliu nei takpok ang kipo kin ia ta Solomon. ²⁴Na ri Iudaia kimela duk aulitai ania, na kila sui ia ta, “Au, saka taun an lak ani ku mengen aro luai animem? Sa, numai vang kana na igenen i akanangai ke? Antok amalangas.” ²⁵Na Iesu kala polpol iria ta, “Natala mengen imi, sikei parik mipa lomlomom tatag. Keve abis i vilvil ataping ang natapo abis ia si asan i mamai, nang ria kipo akus atutuman tatag, ²⁶sikei parik mipa lomlomom using parik ta kakag ta keve sipsip tatami. ²⁷Kag keve sipsip kipo longong

iau. Napo nas iria na kipo using iau. ²⁸Naka alis iria ta to asikei na parik luai kipa angkoai si an kui asikei. Ka kovek ta sikei kame tak suai aniria pelek a kungag. ²⁹Mamai kata alis iria ane singig, nia kapo tavorimok luai. Kapo kovek ta sikei ka tak suai aniria pelek a kungana i mamai. ³⁰Nau ve mamai, namemlongpo sikei.”

³¹Na ri Iudaia kilapo anguan lukluk iat an asi kari li punuk ania, ³²sikei Iesu kala antok iria, “Natala akalit imi ta keve avibisan i vilvil ataping ta kitmat i mamai. Si saka abis an akorong na mipo buk li punuk anig singina?” ³³Na ri Iudaia kila antok ta, “Parik namempa buk li punuk anim si kam saka abis an, sikei using kupo mengen arikek ani God, using kupo igenen palau na kupo antok ta kupo God.” ³⁴Na Iesu kala polpol iria, “Sa, parik nang kitapa salik ia nei kami salsalik aino ta, **natala antok ta mipo keve god?**” ³⁵Au arai, tarapo malangas ta sa na salsalik kapo mengen tatana kapo tutuman asikei, na God kapo posong a vap ang ta kipo keve god, vap ang voiang kipo luk kana mengen. ³⁶Sikei nau, mamai kata akanangai anig ta nau kakana akorong na ka asok iau ane kuli rina. Marai sa mipo tupang iau ta napo mengen arikek si antok ta nau napo nat i God? ³⁷Man parik napa abis a sa na mamai kata abis ia, mi lomom suai ani lomlomom tatag. ³⁸Au na man napo abis ia na man parik mipa buk lomlomom tatag, sikei mi lomlomom ta abis i vilvil ataping ke asi kami nas na mi kinle ta mamai kapo ago singig, na nau napo ago singina.” ³⁹Au na kila anguan buk teng akit an kapa ania, sikei kala pasal pelek iria.

⁴⁰Na kala paputuk pok a Iordanes si ring ang a Ioanes katapo uli asing tauia singina aino, na kanla ago e iang. ⁴¹Na vap miang kimela serei singina na kipo antok ta, “Tutuman, Ioanes parik katapa

abis a mangsikei a abis i vilvil ataping, sikei sa katapo posong ia ani igenen ke kapo tutuman.” ⁴²Na e iang si vuk rina ang vap miang kilapo lomlomom tatana.

Lasaro kata mat

11 Mangsikei a igenen katapo malepen kana asan ta Lasaro. Ninia le Betania, rina ke si ri Maria ve tasina ta Marta. ²Maria ke kana, nang a tauna ta Lasaro kapo matung malepen na kapo aina ang, voiang kata atiuai ani kakina i Volava ta laman sain roron ang na ka sosong ia ta ung i patuna. ³Na ngono angtasimal ke kilongla ali mengen taun a Iesu asukang ke, “Volava, igenen ke voiang kupo buk alava ia kapo malepen.” ⁴Iesu kala longong na kala antok ta, “Malepen ke nganlak parik kapa mat singina, parik. Kana malepen nang asi amaus ani God, na asukang kapa ani nat i God ka kun sungmaus singina.” ⁵Iesu katapo buk alava luai ani volo angtaumal ke ri Marta ve tasina na Lasaro. ⁶Lak kantanem, katala longong ta kapo malepen, sikei kala anguan ago le an ani mang pongua na taun si rina ang katapo ago singina. ⁷Au e mung kala antok kana keve nat i akalit ta, “Tara papok ane Iudaia.” ⁸Sikei keve nat ang kila antok ia ta, “Rabi, kana amukmuk ri Iudaia kitapo gule ua asi kari li punuk anim ta iat. Na kana kulapo anguan buk papok ane iang?” ⁹Na Iesu kala polpol iria ta, “Au parik kana kapa atogon a sikei a mangias kirol tutupong le no i tangat tung tenei vong? Igenen, man kapo pasal tenei ias parik kapa angkoai si tukai using kapo arai ani malangas i kuli rina ke. ¹⁰Sikei man a igenen kapo pasal tenei vong, ka tukai using kapo kovek i malangas ania.” ¹¹Kata mengen tapai aniria ta keve mengen ke, le na kala antok iria ta, “Tungara ta Lasaro kapo rot. Sikei, naka pasal asi kag an

pangun pok ania.”¹² Na kila antok ia ta, “Volava, man kapo rot kapo ararai asukang ta ka to aro pok.”¹³ Si taun ang Iesu katapo mengen ta kataka mat, sikei ria kipo sekpat ko nang ani kapo mengen ta rot palau i pukun.¹⁴ Na Iesu kala posong akorong singiria ta, “Lasaro nang kataka mat.”¹⁵ Kapo ro ta kata mat na nau e ke, asi pakangai animi si kami lomlomon. Sikei mi me ira na tara pasal ane singina.”¹⁶ Tomas, voiang kipo kin ia kapa ta Ridumo, kala antok a keve tungana ta, “Tara kun pasal si kara an mat ve nia.”

Iesu nia na tapasuk pok na nia na to

¹⁷ Au, kianla serei na Iesu kala longong ta kata lapo matung lenginang a puat a taun nei mopong.¹⁸ Betania katapo angasungai palau i Ierusalem, asukang ta 15 na sitadia.¹⁹ Asukang a amiang i ri Iudaia kita serei asi kari me mengen vaivaip ani ri Marta ve Maria si taurilong.²⁰ Taun ang a Marta kala longong ta Iesu kapo pakasang kala soung si kana an ruduai ania, sikei Maria katapo ago nei lu.²¹ Asukang a Marta kala antok a Iesu ta, “Volava, man kuta ago e ke, taug parik kalapa angkoai si mat.”²² Sikei kana napo nas ta saka bil an ku aikut ia si God, nia ka alis ua tatana.”²³ Na Iesu kala antok ia ta, “Taum ka tapasuk pok.”²⁴ Na Marta kala antok ia ta, “Napo nas ta ka tapasuk pok si taun i tapasuk pok ang si akamusai i taun.”²⁵ Na Iesu kala antok ia, “Nau a tapasuk pok na nau a to. Ninia kapo lomlomon tatag ka teng a to kantanem man kataka mat.”²⁶ Na riria kipo to na kipo lomlomon tatag, parik luai kipa angkoai si mat. Sa, kupo lomlomon kana ta mengen ke?”²⁷ Na kala antok ia ta, “Io Volava, napo lomlomon ta numai a igenen i akanangai, na numai a nat i God vo me serei ke kuli rina.”

Iesu kata tangis

²⁸ E mung i kana la mengen tapai na kala pasal ane si tasina ta Maria na kanla antok musik ia ta, “Katakai i Akalit kana, na kapo asok si me songo anim.”²⁹ Na taun ang kala longong ia na kala tadut sumasuma palau asi kana an serei singina.³⁰ Iesu kana lak parik katapa palak nei rina ang. Katapo ago lak si vuk oring ang na Marta kata ruduai ia singina.³¹ Mang matan i ri Iudaia, vap ang kitapo ago kuvul nei lu asi avai vaip ani Maria, kila arai ania si la tadut sumasuma na kala soung na kila using ia. Kitapo sekpat kapo pasal taun a mopong ang asi kana an radaupa.³² Sikei, Maria kanla serei si oring ang a Iesu katapo ago singina, na kala arai ania na kala matung turung e ngono kakina, na kala antok ia ta, “Volava, man kuta ago e ke, taug parik kalapa angkoai si mat.”³³ Iesu kala arai ania sipo tangis ang, na keve Iudaia po using ang ania kipo kun tangis, na lomlomon ina kalapo mamaiten velai ani kapo mamakus alava.³⁴ Na kala sui ta, “Mita amatung ia e voi?” Na kila antok ta, “Volava, me na kula arai.”³⁵ Na Iesu kala tangis.³⁶ Asukang a ri Iudaia kilapo angtokai ta, “Arai, kapo buk alava luai nang ania.”³⁷ Sikei mang matan iria kipo sui ta, “Au igenen ke kana parik katapa vil ato na ba ang? Kapo sa na parik katapa kun buk vil ato ani igenen ke?”

Tapasuk pok si Lasaro

³⁸ Iesu kala anguan pat ania na vinga maiten, na kala paliu taun a mopong. Mopong ke nang katapo matung singina kapo wakil na kita atung bat a matana ta vuk iat lava.³⁹ Na kala antok iria ta, “Ul suai ani iat ang.” Na Marta, tauna i igenen vo mat ang, kala antok ta, “Volava, kataka matung nang a puat a taun nei mopong na si taun ke kalapo atogon a sain vok.”⁴⁰ Na Iesu kala antok ia ta,

“Sa nang, parik natapa antok ua ta man kupo lomlomom ku arai ani maumausan si God?” ⁴¹ Au kila luk suai ani iat ang, na Iesu kala tarak alak na kala antok ta, “Mamai, napo posong ro using kutala longong iau. ⁴² Napo nas ta kupo uli longong anig, sikei napo posong ia ani petau ke kana kipo angtung si oring ke, asi kari lomlomom ta numai kuta asok iau.” ⁴³ E mung i kana la mengen tapai, na kala songosongo alava ta, “Lasaro, ku soung.” ⁴⁴ Na igenen vopo mat ke kamela soung. Kita volo ia ta keve vuk vakup na ngono kungana ve ngono kakina kapo kit, na mang vakup kapo pakut a nona. Na Iesu kala antok iria ta, “Mi ulak suai ani keve vakup i mopong ang asi kana kalakala.”

Lomlomomoni asi raung ani Iesu

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

⁴⁵ Asukang a si taun ang, amiang i keve Iudaia vap me serei ang si Maria, taun kila arai ani sa kata abis ia, na kila lomlomom tatana. ⁴⁶ Sikei mang matan iria kila pasal taun ri Parisaio na kianla antok iria ta sa na Iesu kata abis ia. ⁴⁷ Au na keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri Parisaio kila songo akuvul kari kuvkuvulan lava i saupai, na kilapo angmengenai asukang ke, “Tara abis sa akorong kana? Using a igenen ke kana kalapo abis a keve akanangai miang. ⁴⁸ Man nganing tara atolongon palau ia asukang ke, ri vap aongos kila lomlomom tatana. Na ri Rome ki serei na kime pakang ira ta kara rina na ki galang kara matan vap.” ⁴⁹ Sikei mang sikei a igenen iria, kana asan ta Kaiapas, voiang katapo ainoi i katakai i sula si matas ang, kala antok iria ta, “Mipo kovek luai i nas. ⁵⁰ Using kapo ro ta sikei a igenen ka mat, na matan vap ke ki ago ta tagalangan.” ⁵¹ Parik katapa mengen ta mengen ke si kakana ta nas, sikei asukang ta ainoi i katakai i sula si matas ang, asukang a ka mengen i kus amalangan ta Iesu ka mat

ani matan vap ke ri Iudaia. ⁵² Na parik ta aniria papalik, sikei asi kana songo akuvul pok ani inatus si God, vap lapo loi pulakai ang asi kari me sikei palau pok. ⁵³ Na le si taun ang aliu, kilapo lomlomomoni kuvul asi raung ania.

⁵⁴ Asukang a Iesu parik kalapa anguan pasal an e mataria i ri Iudaia, sikei kala pasal akipai ane si mang rina e ngere ring varasai palau ang kipo kin ia ta Eparaim na kanlapo ago e iang ve kana keve nat i akalit.

⁵⁵ Au na matan angan i liuluai kalapo angasungai. Vap miang kilapo papalak le si kari keve rina lik ane Ierusalem asi an vil adaus aniria aino le ni matan angan ang, angkokoai val kari sausaupai. ⁵⁶ Na kipo gulegule na Iesu, na si taun ang kipo angtung nei rina i atailai kian lapo angsusuai ta, “Kupo lomomoni ia ta sa? Igenen ke nganing parik kalapa serei si matan angan ke, ingko?” ⁵⁷ Sikei, lenginang a keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri Parisaio kitala ali mengen amalangan ta man a mangsikei kapo nas ta Iesu e voi, kapo mamaiten ta ka mengen amalangan iria, ani kian kong akit ia.

Atiuai ani Iesu e Betania

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

12 Limalesikei a taun aino le ani matan angan i liuluai, Iesu kanla serei e Betania si ring ang a Lasaro kapo ago singina, voiang a Iesu kata tak ataduk pok ia pelek a mat. ² E iang, matan pok i angruduai ve Iesu kianla teng ia. Marta katapo usausa na matan pok, na Lasaro katapo mang sikei i vap po sinong ve nia si angan. ³ Au Maria kala luk le na mang sikei a ese laman sain roron luai, na katapo samui lava luai kapa, na kala tiuai ania e kakina i Iesu na kalapo sosong ia ta ung i patuna. Na neina i lu ang kalapo sain roron palau ta sain ina i laman ang. ⁴ Sikei Iudas Iskariot, mang sikei i kana keve nat i

akalit, vo alis suai ang lak ta Iesu taun a puka, kala antok ta, ⁵“Marai sa na laman sain ke parik kitapa atos tatana, na ki samui ia ta 300 na kang na tara alis a vap logo tatana?” ⁶Parik katapa mengen ta mengen ke using katapo lomlomon ta ri vap logo, parik. Sikei using katapo igenen tainau, using katapo aiveven kapkap na katapo nas ani tainau ania. ⁷Na Iesu kala ngenget asukang ke, “Atalipai ania, using kapo asukang nang ta katapo angarimai ani laman ke ani taun i kepai anig. ⁸Ri vap logo, mi uli ago lak ve ria, sikei nau parik napa uli ago ve nami.”

Lomlomonai asi raung ani Lasaro

⁹Na petau lava i ri Iudaia kila longong ta nia e iang na kimela serei. Parik ta si me arai papa ani Iesu, parik, si me arai kapa ani Lasaro voiang kata tak atadut ia pelek a mat. ¹⁰Asukang a keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri Parisaio kilapo angpiling asi raung kapa ani Lasaro. ¹¹Using le si akusku inna ri Iudaia miang kita lapo buk auai ve Iesu, na kipo atu lomlomon singina.

Iesu kata palak val tulava ane Ierusalem

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)

¹²Si taun using ina, kuvkuvulan lava me serei si matan angan ang, kila longong ta Iesu kapo palak ane Ierusalem, ¹³na kianla lukluk pan i otongo na kila pasal sian ruduai ania. Kipo songosongo alava ta, **“Alatun! Posong ro ane si vo mela serei ke ta asan i Volava! Posong ro ane si tulava i Israel!”** ¹⁴Na Iesu kala arai ani mang sikei a dongki tanginang na kala gon kuluna asukang val kita salik ia ta, ¹⁵**Mi ago ta leng an, ri vap i Sion. Arai, kami tulava kapo pakasang, kapo gon kuli dongki tanginang.** ¹⁶Keve bil ke kana keve nat i akalit parik kitapa malangas ia si ain-

oai i taun. Sikei e mung, si taun ang Iesu katale palak ane si kana sinsinong miminaungan, na kila kinle ta keve bil ke kitala abis ia singina, katapo siang nei mengen i salik aino. ¹⁷Au petau lava po ago ang ve nia, kian lapo angakusai pulakai ta kana songo asoung ani Lasaro pelek a mopong, na ka tak atadut pok ia. ¹⁸Asukang a vap miang kila pasal asi an ruduai ania si taun ang using kita longong ta kata lapo abis a akanangai ang. ¹⁹Asukang a ri Parisaio kilapo angmemengenai angpokpokai ta, “Arai, taralapo kovek luai i ring asi kara liu. Arai ta ri vap i kuli rina aongos kilapo using ia.”

Mang keve Elas kitapo buk serei si Iesu

²⁰Na katapo atogon a mang keve Elas kita auai palak kuvul asi kari an ago si matan angan ang. ²¹Kianla serei si Pilipo ta mang sikei a vubuk. Pilipo katapo igenen i Betsaida le Galilaia. Au, kila serei singina na kila antok ia ta, “Kamem igenen lava, namempo buk arai ani Iesu.” ²²Pilipo kala pasal na kanla antok a Andereas, na kilonganla antok a Iesu. ²³Na Iesu kala ngenget irilong asukang ke, “Kala serei a taun ani igenen i pukun ka palak taun kana sinsinong miminaungan. ²⁴Napo antok atutuman luai animi ta, man a katui i kon parik kapa uak nei vunep na parik kapa mat, ka sinong asukang val sikei palau a katui akorong. Sikei, man ka mat, kala asereiai ani katui miang luai. ²⁵Ninia kapo buk aiveven aroron ani kana to ka amun ia. Sikei nia kapo mirik ani kana to si kuli rina ke, ka atogon ia tung si to asikei. ²⁶Man a sikei kapo abis anig, ka uli using anig, na si ring ang naka ago singina, kag asosokai kapa ka kun ago e iang. Au na si kapo abis anig, mamai ka kinle ia.

Ki atakuk lakat a igenen i pukun

²⁷ Kana kalapo maiten a vingag, sikei, naka mengen ta sa? Mamai, ku asapang iau pelek a vuk taun ke? Parik, using kapo tukulai ina palau ani name rud-uai a vuk taun ke. ²⁸ Mamai, amaus kam asan." Au na kalinga kala serei le metekuku ta, "Natala amaus ia lenginang na naka anguan amaus lak ania." ²⁹ Asukang a petau po ago ang e iang, kilapo antok ta kapo angang, na mang matan kipo antok ta angelo kapo mengen ve nia. ³⁰ Sikei Iesu kala antok iria ta, "Kalinga ke kata serei, parik ta asi pakangai anig, sikei animi. ³¹ Taun i saupai ani kuli rina ke kalapo serei, na ki lu suai ani tulava i kuli rina ke. ³² Sikei nau, taun kila atakuk alakat iau, naka tak asung a ri vap aongos ane singig." ³³ Katapo mengen asukang nang, asi kana mengen amalangas ta kana mat ka saka serei an. ³⁴ Asukang a petau ang kila sui ia ta, "Le si salsalik i sausaupai aino, namemtala luk ta igenen i akanangai ka ago asikei, sikei kupo saka mengen an kana ta igenen i pukun ki atakuk alakat ia? Si kana na igenen i pukun?" ³⁵ Na Iesu kala ngenget iria ta, "Oring lik palau na malangas ke kala pasal pelek imi. Paskak si taun ke mipo atogon a malangas lak, vei vong kala pakut imi. Ninia kapo pasal nei vong, parik kapa nas a ring ang kapo pasal ane singina. ³⁶ Malangas ke kana kapo ago lak ve nami, mi kelai ani kami lomlomom singina, ani mi serei a inatus i malangas."

Kari tav lomlomom ri Iudaia

Iesu kala mengen tapai aniria ta keve bil ke, na kala pasal, kanla mun aniria. ³⁷ Kantanem a Iesu katakana abis a keve akanangai miang e mataria, parik lak kitapa lomlomom tatana. ³⁸ Kana, kapo serei asi vil apunuk ani mengen si Es-

ias katakai i kus amalangas, **Volava, si katakana lomlomom ta kamem mengen? Si katakana tun kinle na kitmat si Volava?** ³⁹ Kana vang tukulai ina na parik kipa lomlomom, using kapo asukang palau val Esias kata salik kapa ta, ⁴⁰ **Katakana vil amataba iria, na ka vil akit a pakangat iria, asi kari ago ta arai kinle an ta mataria, na ki ago ta nanasai an ta pakangat iria, vei ki lomom pokai, na nala vil ato iria.** ⁴¹ Esias kata mengen ta mengen ke using kata arai ani maumausan i Iesu, na ka mengen tatana. ⁴² Sikei lak, amiang i ri vap nei liuan i ri ainoinoai kilapo lomlomom tatana, sikei parik kitapa asereiai nia e ring malangas, using kipo leng ani ri Parisaio, vei nganing kila kirikai suai aniria pelek kari tutukuvul. ⁴³ Using kitapo buk alava na alatun le si ri vap na parik ta alatun le si God.

Mengen si Iesu ka saupai ani igenen

⁴⁴ Na Iesu kala songosongo alava ta, "Nia kapo lomlomom tatag, parik kapo lomlomom serei singig papa, sikei si vo asok ang anig. ⁴⁵ Taun kapo tun iau, e iang kapo arai ani vo asok ang anig. ⁴⁶ Nata serei asukang ta malangas ani kuli rina, na ninia kapo lomlomom tatag, parik kapa angkoai si ka uli ago nei vong. ⁴⁷ Na man a sikei kapo longong kag keve mengen, na parik kapa using ia, parik napa buk posong saupai ania, using parik natapa serei si kag me saupai ani kuli rina, sikei asi me vil ato ania. ⁴⁸ Ninia kapo misag anig, na parik kapa ainak ani kag mengen, kapo togon a mang sikei ka saupai ania. Kana na mengen ke natala mengen tatana, nia ka saupai ania e mung si akamusai i taun. ⁴⁹ Using parik natapa mengen using kag vubuk akorong, sikei a mamai vo asok ke anig, ninia kata antok iau ta keve mengen asi kag mengen, na naka saka mengen an kapa tatana. ⁵⁰ Napo nas ta

kana keve asok tapai kapo asereiai ani to asikei, asukang na mengen ke napo asoung ia, napo mengen palau asukang val mamai kata asok iau.”

**Iesu kata galui a kakiria i
kana keve nat i akalit**

13 Aino lik palau le ani matan angan i liuluai, Iesu kata lapo nas ta kana taun kalapo serei, asi kana papelek pok ani kuli rina ke ane si tamana. Katapo buk alava luai ani kana vap kuli rina, asukang vang kata akalit iria ta kirol i kana vinga ro. ²Nei liuan i matan angan tenei ngelik, vo petau ang anira lenginang katala akenai ani Iudas Iskariot, nat ang si Simon, asi kana alis suai ani Iesu taun a puka. ³Iesu katapo nas ta tamana katala alis a keve bil aongos e kungana, na kapa, kata serei le si God na ka papok ane si God. ⁴Asukang na kala tapasuk le sipo angan ang, kala luk suai ani kana maus na kala ngenge na vakup ipo sosong. ⁵E mung ina, kala lingai laman dong a gapai, na kalapo tutupong galui ani kakiria i kana keve nat i akalit, na kapo sosong iria ta vakup ipo sosong ang katapo ngenge ia. ⁶Na kanla serei si Simon Petero, sikei kala sui ia ta, “Volava, ku galui nang a kakig?” ⁷Na Iesu kala ngenget ia asukang ke, “Sa napo abis ia kana, parik kupa angkoai si malangas ania kana, sikei e mung lak kula malangas ia.” ⁸Na Petero kala antok ia ta, “Ku ago luai ta galui ani kakig.” Na Iesu kala ngenget ia asukang ke, “Man parik napa galui a kakim, parik luai kupa angtogon ve nau.” ⁹Na Simon Petero kala antok ia ta, “Volava, parik ta kakig papalik, kungag ve patug kapa.” ¹⁰Na Iesu kala antok ta, “Ninia katala asising, ka galui palau a kakina. Pukun aongos ina kapo tanginang. Milapo tanginang, sikei parik ta nami aongos.” ¹¹Using katapo nas ta si nganlak ka alis suai ania taun a puka, asukang

a kapo mengen ta parik ta riria aongos kipa tanginang.

¹²E mung i kana la galui aongos ani kakiria, kala alak pok kana maus na kanla sinong pok ve ria, na kala sui iria ta, “Mipo nas kana ta sa nata abis ia singimi?” ¹³Mipo songo iau ta katakai i akalit na Volava, na mipo atutuman using nau napo asukang. ¹⁴Au io, using nau a Volava, na katakai i akalit, natala galui a kakimi, nami kapa, mi kun galui angpokpokai ani kakimi. ¹⁵Using natala akalit imi ta atoktokngai ke, ani nami kapa mi kun abis ania val natala abis ia singimi. ¹⁶Napo antok atutuman luai animi, asosokai parik kapa tavrimumok ani kana ainoinoi, na igenen luk mengen parik kapa tavrimumok ani igenen ang kata asok ia. ¹⁷Man milapo nas a bil ke, tauia kakami si man mi abis ia. ¹⁸Parik kana napa mengen tatami aongos. Nau napo nas a vap ang natala pilak iria, sikei ani mengen ang nei salsalik asi kana serei atutuman ta, **Nia kata angan kag saui, katala lomlomoni musik asi vil arikek anig.** ¹⁹Napo antok animi aino ani ka serei, using si man kala serei mila lomlomoni ta nau palau kana. ²⁰Napo antok atutuman luai animi ta nia kapo ainak ani uang nata asok ia, kapo ainak anig. Na nia kapo ainak anig, nang kapo ainak ani vo asok ang anig.”

Mangsikei ka alis suai ania

*(Mt 26:20-25; Mk
14:17-21; Lk 22:21-23)*

²¹E mung i Iesu kala mengen tapai asukang ke, kala makus alava luai, na kala antok amalangas iria ta, “Napo antok atutuman luai animi ta mangsikei imi lak ka alis suai anig taun a saupai.” ²²Na kana keve nat i akalit kilapo angton, asi nas ta si akorong vang kana kapo mengen tatana. ²³Mangsikei iria, voiang Iesu katapo buk alava ia, katapo sinong ngerena. ²⁴Na Simon Petero

kala ananas ia asi kana sui ani Iesu ta si akorong nang kapo mengen tatana. ²⁵ Au kala sinong atava i Iesu na kala sui ia ta, “Volava, si nang?” ²⁶ Na Iesu kala ngenget ia asukang ke, “Iuang naka abui dong ia ta men pok.” Na kala luk a men pok ang na kala abui dong a Iudas Iskariot nat ang si Simon tatana. ²⁷ E mung palau i kana la luk ania, Satan kala palak singina. Asukang a Iesu kala antok ia ta, “Sa kupo buk abis ania, ku abis sumasuma ia.” ²⁸ Sikei ria aongos, vap po angan kuvul ang ve nia, parik kipa nas a tukulai ina i kana mengen ania asukang, ²⁹ using mang matan iria kitapo sekat ta Iesu kapo asok ia si an samui ani keve bil ani matan angan ang, vo si an ali pok ani ri vap logo, using Iudas katapo aiveven kapkap. ³⁰ E mung i kana la luk le ani men pok ang, kala soung. Na kalapo tenei vong.

Asok tapai tanginang

³¹ Si taun ang katale soung, na Iesu kala antok ta, “Kana vang a igenen i pukun kalapo mang miminaungan, using a God kalapo mang singina. ³² Na using a God kalapo mang si kana nat, kana nat kapa ka kun amangai ania kapa, na God ka asereiai ania sumasuma palau. ³³ Kag inatus, naka ago ve nami na mang vuk taun lik palau. Mi gule iau, sikei, asukang val natala antok ri Iudaia, na kana napo kun antok kapa animi, ta ring ke naka pasal ane singina, parik mipa angkoai si using anig singina. ³⁴ Asok tapai tanginang kana napo amatung ia animi. Mi vinga ro taun imi angpokpokai. Using natala vinga ro taun imi, nami kapa mi kun vinga ro taun imi angpokpokai. ³⁵ Si oring ke ta man mi vinga ro taun imi angpokpokai, ri vap aongos ki nas ta mipo kag keve nat i akalit.”

Petero ka agel suai ani Iesu

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

³⁶ Na Simon Petero kala sui ia ta, “Volava, ku ane voi?” Na Iesu kala ngenget ia ta, “Ring ke naka pasal ane singina, parik kupa angkoai si pasal ve nau ane singina kana, sikei ku using iau e mung lak.” ³⁷ Na Petero kala mengen ta, “Volava, marai sa na parik napa angkoai si using anim kana? Naka amun kag to asi pakangai anim.” ³⁸ Na Iesu kala sui ia ta, “Kupo angkoai nang si amun ani kam to anig? Napo antok atutuman luai anim ta aino ani pura ka tirtiriku, ku agel suai amatan potol anig.

Iesu nia na selen ane si tamana

14 Mi ago ta lomlomoni pisu an, mi lomlomoni ta God, na mi lomlomoni kapa tatag. ² Kapo duk i ring si an ago nei lu si mamai. Man parik katapa asukang, nala antok imi. Naka pasal, nakan itoitoni ring animi. ³ Na man nala pasal na nanla itoitoni a ring animi, naka serei pok na name songo imi ane singig, ani nau kuvul ve nami, taran ago si kag rina. ⁴ Mipo nas a ring ang naka pasal ane singina.” ⁵ Na Tomas kala antok ia ta, “Volava, parik namempa nas a ring ang ku ane singina. Asukang a namem saka nas an ani selen ang?” ⁶ Na Iesu kala ngenget asukang ke, “Nau a selen, nau a tutuman, na nau a to. Kapo kovek ta mang sikei kan serei si mamai, sikei singig papalik. ⁷ Man mitala nas iau, milapo kun angkoai kapa si nas ani mamai. Na kana milapo nas ia, na mitala arai kapa ania.” ⁸ Na Pilipo kala antok ia ta, “Volava, akalit imem ta tamam, nang palau namempo buk ia.” ⁹ Na Iesu kala antok ia ta, “Pua, natala ago na taun vunga ve nami, sikei parik lak kupa nas iau, ingko Pilipo? Ninia katale arai anig, katale arai ani mamai. Kupo saka

angkoai an si antok ta, ‘Akalit imem ta tamam.’⁹ ¹⁰Parik kupa lomlomon ta nau napo ago si mamai, na mamai kapo ago singig? Keve mengen ke napo mengen imi tatana, parik napa mengen si kakag ta roron akorong, sikei mamai vopo ago ke singig kapo teng kana abis. ¹¹Kapo ro mi lomlomon ta mengen ke ta nau napo ago si mamai na mamai kapo ago singig. Vo man parik, mi lomlomon atag le si keve abis i vilvil ataping. ¹²Napo antok atutuman luai animi, man a si kapo lomlomon tatag, keve abis ke napo abis ia, ninia kapa ka kun abis aniria, na ka abis alaba luai, using nala pasal ane si mamai. ¹³Na saka nem an mipo sokotuk ia si asan ig, naka vil apunuk ia, ani ki sunguk alakat a asan i mamai si kana nat. ¹⁴Man mi sokotuk a saka keve bil aongos an si asan ig, naka vil apunuk ia.

Palapatung ani Malanganto ka serei

¹⁵Man mipo vubuk using iau, mi ususing aongos kag keve asok tapai. ¹⁶Na naka sokotuk a mamai, na nia ka alis imi ta mang katakai i papakangai, ani kame ago asikei ve nami. ¹⁷Ninia na Malanganto i Atutuman, voiang a vap i kuli rina ke, parik kipa angkoai si ainak ania, using parik kipa arai ania na parik kapa kipa nas ia. Sikei nami mipo nas ia using kapo ago singimi, na ka uli ago lak nei vingami. ¹⁸Io, using parik napa angkoai si atalipai palau animi, val inatus mailik, parik. Sikei naka serei pok. ¹⁹Oring lik palau, ri vap i kuli rina ke parik kipa anguan arai an anig, sikei nami mi arai anig. Nau napo to, na asukang nami kapa mi kun to. ²⁰Si taun ang, mila angkoai si kinle ta nau napo ago si mamai, na nami mipo ago singig, na nau singimi. ²¹Man a si katakana nas kag keve asok tapai, na kapo ususing iria, nia vanang kapo akalit ta kana buk anig. Na man a si kapo buk iau, mamai ka kun buk ania, na nau kapa na kun

buk ania, na naka asereiai anig singina.” ²²Na Iudas, parik ta Iskariot, kala sui ia ta, “Volava, sa tukulai ina na kupo buk asereiai anim singimem, na parik ta si ri vap i kuli rina ke?” ²³Na Iesu kala ngenget ia ta, “Man a si kapo buk iau, ka uli abis using ani kag keve akalkalit. Mamai ka buk ia, na namemlong serei singina, na namemlongme ago ve nia. ²⁴Man a si parik kapa buk iau, parik kapa angkoai si abis using ani kag keve akalkalit. Keve mengen ke kana mipo longong ia, parik ta kakag, sikei ke mamai vo asok ang anig.

²⁵Keve bil ke napo mengen imi tatana si taun napo ago lak ve nami. ²⁶Sikei a katakai i papakangai, nang a Malanganto Gogoai, voiang a mamai ka alis ia si asan ig, nia vanang ka akalit imi ta keve bil aongos, na ka uli alomon pok animi ta keve mengen voiang natala mengen imi tatana. ²⁷Napo alis imi ta luai. Na luai ke kapo kakag ta luai, parik ta luai val kuli rina ke kapo alis tatana. Mi ago ta lomlomonai pisu an, na mi ago ta leng an. ²⁸Mitala longong kag mengen animi ta naka pasal na name serei pok singimi. Man mipo buk iau, mila maramarak si kag pasal ane si mamai, using mamai kapo tavirimok anig. ²⁹Kana napo antok imi aino ani bil ang ka serei, ani man kala serei mila lomlomon. ³⁰Parik napa anguan mengen avunga an ve nami, using a ainoinoi i kuli rina ke kalapo serei. Kapo kovek i abis singig, ³¹sikei, ani kuli rina ke ka nas ta nata buk a mamai, using napo abis akorong kana abis a mamai voiang kata asok iau si abis ania. Mi tapasuk na tara pasal.

Iesu nia na vaen tutuman

15 Nau napo vaen atutuman, na mamai nia kapo igenen itoiton matang. ²Saka keve ngakan ig parik kipa uai, kapo tanga suai aniria, na saka keve

ngakan kipo uai, kapo itoiton aro iria asi kari uai amiang luai. ³Nami lenginang milapo tanginang, using le si keve mengen ang natala mengen imi tatana. ⁴Mi ago singig, na nau naka ago singimi. Ngakan parik kapa angkoai si uai, man parik kapa ago akit si ei, asukang palau, man parik mipa ago singig, parik mipa angkoai si uai. ⁵Nau a vaen, nami na keve ngakan. Man a si kapo ago singig, na nau singina, ka uai ani uai miang luai. Man mi ago akipai ig, parik luai mipa angkoai si bil korong ta bil. ⁶Man a si parik kapa ago singig, kalapo asukang val ngakan kitala asuai akipai ania na kanla moso. Ki lukluk akuvul iria na kianla asuai niria nei kut na kianla ni. ⁷Man mi ago singig na kag keve mengen ka ago singimi, mi aikut a saka bil an mipo buk ia, na mi atogon ia. ⁸Si laulauan ke, mi sunguk alakat a asan i mamai, man mipo uai ani uai miang. Na e iang milapo akalit amalangas luai ta mipo kag keve nat i akalit. ⁹Asukang palau val mamai kapo buk iau, nau kapa napo kun buk animi. Mi ago akit si kag vubuk. ¹⁰Na man mipo teng akit kag keve asok tapai, mi ago akit si kag vubuk, asukang palau val natala teng akit kana keve asok tapai a mamai, na napo ago si kana vubuk.

¹¹Keve bil ke nata mengen imi tatana ani mi atogon kag uruk, na ani kami uruk kapa ka duk luai. ¹²Kana kag asok tapai. Mi vinga ro taun imi angpokpokai, asukang val nau napo vinga ro taun imi. ¹³Kapo kovek i mang lau i vinga ro kapo laba ani oring ke, ta sikei ka alis suai ani kana to ani tungana. ¹⁴Nami na keve tungag man mi abis a sa napo asok imi tatana. ¹⁵Na parik nalapa anguan posong an animi ta keve asosokai, using a asosokai parik kapa nas a sa na kana ainoinoi kapo abis ia. Sikei naka songo imi ta keve tungag, using a keve bil aongos natala longong ia si mamai,

natala kun atai amalangas kapa animi tatana. ¹⁶Nami parik mitapa songo iau, sikei nau nata songo imi, asi kami pasal na mian uai ani uai ang ka tokos. Na e iang mamai ka alis imi ta sa keve bil aongos an mi sokotuk ia si asan ig. ¹⁷Kana kag asok tapai ta mi vinga ro taun imi angpokpokai.

Kuli rina ka mirik animi

¹⁸Man a kuli rina ke ka mirik animi, mila nas ta kata kun mirik aino nang anig. ¹⁹Man mipo vap i kuli rina, kuli rina ke kala buk imi val kakana ta pat vap. Sikei nata pilak suai animi akipai ani kuli rina, asukang a kuli rina kapo mirik animi. ²⁰Mi lomlononai ani keve mengen ang nata mengen imi tatana ta, 'Asosokai parik kapa tavirimok ani kana ainoinoi.' Man kita vil akui iau ki kun vil akui kapa animi, na man kita teng akit kag keve akalkalit ki kun teng akit kapa ani kakami. ²¹Sikei keve bil ke ki abis ia singimi using a asan ig, using parik kipa nas a vo asok ang anig. ²²Man parik natapa serei na namela mengen iria, parik kilapa sunguk a mamaiten i lau rikek. Sikei kana kilapo kovek i ring asi mun ta kari keve lau rikek. ²³Si kapo mirik anig, kapo mirik ani mamai. ²⁴Man parik natapa abis a keve avibisan ang nei liuan iria voiang katapo kovek i mang sikei kata abis ia, parik kilapa sunguk a mamaiten i lau rikek. Sikei kana, kitala arai ani keve abis i vilvil ataping na kila mirik anig ve mamai kapa. ²⁵Sikei sukana ani keve mengen i nei kana sausumpai ka serei atutuman, voiang kita salik aino ia ta, **Kita mirik palau anig, kovek i tukulai ina.**

²⁶Man a katakai i papakangai kamela serei, voiang naka asok ia taun imi le si mamai, nia kapo Malanganto i atutuman, na kapo pasal le si mamai, kame akus atutuman tatag. ²⁷Nami kapa mi

uli mengen amalangas atutuman tatag using mitala ago ve nau le si tutupongai.

16 Keve bil ke natala mengen imi tatana, asi kami ago ta uak an pelek ani lomlomon. ²Ki kirikai suai animi pelek kari tutukuvul i nei rina i atailai. Na taun ka serei ani ria kipo raung imi, ki sekat ta kipo abis ani God. ³Keve bil ke ki abis iria, using parik lak kipa nas a mamai vo nau. ⁴Natala mengen imi tatana ani man kari vuk taun kala serei, mila lomlomonai ani sa nata antok imi tatana.

Kana abis a Malanganto

Aino parik natapa antok imi ta keve bil ke using natapo ago lak ve nami. ⁵Sikei kana vang, nalapo pasal ane si vo asok ang anig, na katapo kovek i mang sikei imi kata sui iau ta, 'Ku ane voi?' ⁶Io, using natala mengen imi ta keve bil ke, mamakus kala sip a pakangat imi. ⁷Sikei napo antok atutuman luai animi ta naka pasal ani kami roron. Man parik napa pasal, katakai i papakangai parik kapa angkokoai si serei singimi. Sikei man nala pasal, nakan asok ia ane singimi. ⁸Na nia man ka serei, kame amalangasai ani kuli rina ta mamaiten i kana lau rikek, na kana lau korong, na sausaupai kapa. ⁹Kari lau rikek, using parik kipa lomlomon tatag. ¹⁰Ani lau korong, using nala pasal ane si mamai na parik milapa anguan arai an anig. ¹¹Ani sausaupai, using a ainoinoai i kuli rina ke kalapo sunguk a mamaiten i kana rikek.

¹²Napo atogon lak a bil miang asi atai animi, na kapo laba animi si luk ania kana. ¹³Sikei, man a Malanganto i atutuman ka serei, kame aselenai animi taun a keve mengen tutuman aongos. Parik kapa mengen si kakana ta roron akorong, sikei ka mengen papalik le si sa kata longong ia, na ka amalangasai animi ta keve bil ka serei lak. ¹⁴Ka amaus iau using ka luk le singig, na ka amal-

gasai animi tatana. ¹⁵Keve bil aongos a mamai kapo tauk ina, kapo kakag. Asukang a napo antok ta ka luk le singig na ka amalangasai animi tatana.

Kana kami taun asi mamakus, sikei mi uruk lak

¹⁶Oring lik palau na parik mipa anguan arai an anig. Sikei, e mung lik palau na mila arai pok anig." ¹⁷Na mang matan i kana keve nat i akalit kilapo sui angpokpokai aniria ta, "Nei akorong kana vang a supsupai i mengen ke, 'Oring lik palau na parik mipa anguan arai an anig. Sikei, e mung lik palau na mila arai pok anig, na oring lik naka pasal ane si mamai?'" ¹⁸Na kilapo sugul ta, "Kapo mengen akorong ta sa kana, 'Oring lik palau'? Parik tarapa nas a sa kapo mengen tatana." ¹⁹Iesu kala nas ta kilapo buk sui ania, na kala sui iria ta, "Au sa, mipo sui angpokpokai animi ta nei a supsupai i kag mengen ang animi ta, 'Oring lik palau na parik mipa anguan arai an anig. Sikei, e mung lik palau na mila arai pok anig.?' ²⁰Napo antok atutuman luai animi ta mi tangis alava luai velai ani mamakus lava, sikei a kuli rina ka uruk. Mi mamakus sikei kami mamakus ka ulpokai ane si uruk. ²¹Aina man ka ingus, ka kui alava luai, using kana taun katala serei. Sikei man kala ingus tapai, kala lomon taun aongos a kui ang, sikei kalapo uruk using katala ingus asung a popo lik ane kuli rina ke. ²²Ka asukang palau singimi. Kana kami taun asi mamakus, sikei naka arai pok lak animi na pakangat imi ka uruk, na ka kovek ta sikei ka luk pakang imi ta uruk ang kapo kakami. ²³Na si taun ang parik mipa anguan sui tapusai an anig. Napo antok atutuman luai animi ta mamai ka lis imi ta sa mi sokotuk ia si asan ig. ²⁴Akasang le tung kana, parik lak mitapa sokotuk ta ring bil si asan ig. Mi sokotuk na mi luk, ani kami uruk ka tapunuk luai.

Natala dual suai ani kitmat i kuli rina

²⁵ Keve bil ke napo mengen imi tatana si kankanuai i mengen, sikei taun ka serei na parik napa anguan mengen an animi si kankanuai i mengen, sikei naka mengen akorong luai animi ta mamai. ²⁶ Si taun ang mila sokotuk si asan ig. Parik napa mengen ta naka sokotuk a mamai animi. ²⁷ Using a mamai kapo buk imi, using mipo buk iau, na mitala atung kami lomlomon singig ta nau nata pasal le si God. ²⁸ Nata pasal le si mamai, na namela serei kuli rina ke. Na kana, naka papelek pok a kuli rina ane si mamai.” ²⁹ Na kana keve nat i akalit kila antok ta, “Kana vang kulapo mengen atapalas aro, na parik kupa anguan mengen an si kankanuai i mengen. ³⁰ Au kana vang namemlapo nas ta kupo nas aongos a keve bil, na parik kupa inongos taun a mangsikei si sui anim ta sa. Le iang namemlapo lomlomon ta kuta serei le si God.” ³¹ Na Iesu kala sui iria ta, “Sa, milapo lomlomon vang? ³² Sikei, taun ka serei, na lenginang kalapo serei, ani ki lu imi na mi angталиungai ane si kami keve rina siksikei. Na nau nala ago papalik. Sikei parik lak napa ago papalik, using a mamai kapo ago ve nau. ³³ Keve mengen ke natala mengen imi tatana, ani mi atogon a luai singig. E kuli rina ke mi ago si vilvil akui. Sikei mi uruk, using natala dual suai ani kitmat i kuli rina.”

Sokotuk si Iesu

17 E mung i Iesu kala mengen tapai ta keve mengen ke, kala tarak alak ane metekuku na kala antok, “Mamai, taun ke kala serei. Amaus kam nat, ani kam nat ka kun amaus anim. ² Using kutala alis iau ta roron asi saupai ani mamain ta vap asip, asukang ani vap ang kutala alis iau tataria, ka alis iria ta to asikei. ³ Na to asikei ke, kapo asukang ke. Ki nas ua, numai a sikei a God tu-

tuman, na Iesu Karisto voiang kuta asok ia. ⁴ Natala amaus ua kuli rina using natala akamusai ani abis ang kuta alis iau si kag abis ania. ⁵ Asukang a kana vang, mamai, amaus iau e matam ta maumausan ang aino natapo atogon ia ve numai si taun a kuli rina katapo kovek lak.

⁶ Natala asereiai ani asan im singiria kuta alis iau tataria e kuli rina ke. Kitapo kakam, na kuta alis iau tataria, na kitala ususing aro kam keve mengen. ⁷ Kana vang kilapo nas ta keve bil aongos kuta alis iau tatana kata serei le singim. ⁸ Using a keve bil ang kuta alis iau tatana, natala alis iria tatana na kila luk ia. Kana vang kilapo malangas atutuman luai ta nata serei le singim, na kilapo lomlomon ta numai kuta asok iau. ⁹ Napo sokotuk aniria. Parik napa sokotuk ani kuli rina, sikei aniria kutala sunglis iria singig, using kipo kakam. ¹⁰ Keve vap aongos ang kakag, kipo kakam, na keve vap aongos ang kakam, kipo kakag. Na le singiria natala luk a urmaus. ¹¹ Parik napa anguan ago an e kuli rina, sikei ria ki ago e kuli rina, na nau name ane singim. Mamai gogoai, aiveven iria ta kitmat i asan im, asan ang kuta alis iau tatana ani ki sikei palau asukang val tarung, tarungpo sikei palau. ¹² Si taun ang natapo ago ve ria, nata aiveven iria na nata teng asapang iria ta asan ang kuta alis iau tatana. Kapo kovek i mang sikei iria kata mun, sikei papalik, nang nia vopo ago ke si sausaupai asi mat ang, asi kana atutuman ani salsalik aino. ¹³ Kana naka ane singim, sikei napo mengen ta keve mengen ke si taun napo ago lak e ke kuli rina, ani ki atogon kag uruk, na ka duk luai singiria. ¹⁴ Natala alis iria ta kam keve mengen, na kuli rina ke katala mirik aniria, using ria parik le kuli rina, asukang palau kapa val nau parik le kuli rina. ¹⁵ Parik napa sokotuk ua asi kam luk suai aniria pelek a kuli rina, sikei asi kam aiveven aniria vei igenen

rikek. ¹⁶Ria parik le kuli rina, asukang palau val nau parik le kuli rina ke. ¹⁷Vil agogoai niria ta kam tutuman, using kam mengen kapo tutuman. ¹⁸Asukang val kutala asok iau ane kuli rina, natala kun asok aniria asi kari ago kuli rina. ¹⁹Na ani kari roron natala vil agogoai iau, ani ria kapa ki kun gogoai atutuman.

²⁰Parik napa sokotuk aniria papalik, sikei napo sokotuk aniria kapa ki kun lomlomon tatag le si kari akuskus. ²¹Ani ria aongos ki sikei palau, mamai, asukang val numai singig na nau singim. Na riria singirung, ani kuli rina ka lomlomon ta numai kuta asok iau. ²²Natala alis iria ta urmaus ang kuta alis iau tatana, ani ki sikei palau asukang val tarungpo sikei, ²³nau singiria, na numai singig. Kapo ro ki sikei palau atutuman luai, ani kuli rina ka nas ta kuta asok iau na kupo buk iria asukang val kupo buk iau. ²⁴Mamai, napo buk kapa ani vap ang kuta alis iau tatania, kime ago ve nau si ring ang naka ago singina, asi kari arai ani urmaus ang kuta lis iau tatana, voiang kuta buk iau singina aino le ani asisinong. ²⁵Mamai kupo korong, na kantanem a kuli rina ke parik kapa nas ua, sikei nau napo nas ua, na ria kipo nas ta numai kuta asok iau. ²⁶Natala asereiai amalangas anim singiria, na naka anguan amalangasai lak aniria tatam, ani vubuk ang kupo buk iau tatana ka ago singiria, na nau kapa naka ago singiria.”

Kita teng akit a Iesu

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53)

18 Si taun kala kamus ta sokotuk, kala pasal ve kana keve nat i akalit, na kianla paputuk a oring kevkev kipo kin ia ta Kedoron. E mang palpal katapo atogon a mang matang elai, asukang a kianla palak neina. ²Na Iudas, vo alis ang ania taun a puka, kat-

apo kun nas kapa ani ring ang, using a Iesu katapo uli angruduai ve kana keve nat i akalit e iang. ³Asukang a Iudas katapo ainoai ani mang kuvkuvulan i keve katakai i visvis na mang keve asosokai si ri ainoinoai katakai i sula na ri Parisaio. Na kimela serei e iang nei matang ang. Kitapo teng kari keve alimang na ri bil ipo visvis. ⁴Iesu katapo nas aongos a keve bil ang ki abis ia singina, asukang a kala pataun iria na kala sui ta, “Mipo gule na si?” ⁵Na kila ngenget ia ta, “Iesu le Nasaret.” Na kala antok iria ta, “Nau kana vang nia.” Iudas, vo alis suai ang ania, katapo tung ve ria. ⁶Si taun ang a Iesu kata antok iria ta, “Nau kana vang,” kila asusua pok na kila uak ane vunep. ⁷Na kala anguan sui an aniria ta, “Mipo gule na si?” Na kila ngenget ia ta, “Iesu le Nasaret.” ⁸Na Iesu kala antok ta, “Natala antok imi ta nau kana vang nia. Man mipo gule iau, mi atalipai ani petau ke na ki pasal.” ⁹Bil ke kapo serei ani keve mengen ang kita posong aino ia ka serei atutuman ta, “Kapo kovek i mangsikei i vap ang kutala lis iau tatania, natala amun ia.” ¹⁰Au, Simon Petero, using katapo atogon kana samele, kala dal ia na kala ngasapik a talingana i asosokai si ainoai i katakai i sula. Asosokai ang kana asan ta Malko. ¹¹Na Iesu kala antok a Petero ta, “Asiang pok a samele ang! Sa, naka ago ta inum an si kavi ke na mamai kata alis iau tatana?”

Iesu mete ainoai i katakai i sula

(Mt 26:57-58; Mk 14:53-54; Lk 22:54)

¹²Au, kuvkuvulan i visvis kuvul ve kari ainoinoai na keve asosokai ang si ri Iudaia kila teng akit a Iesu na kila got akit ia ta angus. ¹³Na kila takai le ania ane si Anas. Anas katapo almuna i Kaiapas, voiang katapo ainoai i katakai i sula si matas ang. ¹⁴Kaiapas, igenen ke voiang kata antok a ri Iudaia ta kapo ro-

ron ani mangsikei ka mat ani matan vap aongos.

Petero kata agel suai ani Iesu

(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lk 22:55-57)

¹⁵ Simon Petero katapo using a Iesu, nia ve mang nat i akalit. Na nat ang kala palak luai ve Iesu ane nei vuk komo si ainoai i katakai i sula, using katapo nas ia. ¹⁶ Sikei Petero katapo tung kokoai e komo mete takaman. Asukang a nat ang, ainoai i katakai i sula katapo nas ia, kamela serei pok na kala mengen aro na kavulik vopo aiveven takaman ang na kala tavas ani Petero. ¹⁷ Asukang a kavulik ang kala sui a Petero ta, “Parik kana ta numai a sikei i keve nat i akalit si igenen ke?” Na Petero kala ngenget ia ta, “Nau parik.” ¹⁸ Keve asosokai ve kari keve ainoinoai kitapo tung e iang aulitai ani kuan kut ang using katapo livus na kitapo maringin. Na Petero kapa katapo tung ve ria ipo maringin.

Ainoai i katakai i sula kata susuaii ani Iesu

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lk 22:66-71)

¹⁹ Si vuk pangau ang ainoai i katakai i sula kalapo susuaii ani Iesu ta kana keve nat i akalit na kana keve akalkalit kapa. ²⁰ Na Iesu kala ngenget ia ta, “Natapo mengen e mete malangas i kuli rina ke. Natapo uli vil akalit nei lu i kivung na nei rina i atailai, ngono ring ang ri Iudaia kimepo uli serei akuvul singina. Parik natapa mengen ta mang sikei a mengen nei ring mumun. ²¹ Marai sa kupo sui iau? Sui a vap ang kita longong iau si mengen, using ria kipo nas a sa nata mengen tatana.” ²² Na taun ang kata posong a vuk mengen ke, mang ainoinoai si ri asosokai katapo tung asung kala tava ia e nona na kala sui ia ta, “Kapo saka selen anim nang asukang

si ngenget ani ainoai i katakai i sula?” ²³ Na Iesu kala antok ta, “Man nata mengen arikek, ku mengen atutuman ta kag rikek. Sikei man natapo mengen aro, marai sa kuta tava iau?” ²⁴ Au Anas kala asok ia velai ani pipisan ane si Kaiapas ainoai i katakai i sula.

Petero kala anguan gel an

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lk 22:58-62)

²⁵ Na si vuk taun ang Simon Petero katapo tung maringin, na kila sui ia ta, “Numai parik ta sikei i kana keve nat i akalit, ingko?” Na kala gel na kala antok ta, “Nau parik.” ²⁶ Mang sikei a asosokai si ainoai i katakai i sula katapo angto-gon ve igenen ang a Petero kata ngasapik a talingana, kala sui ta, “Au si nata arai anim kana nei matang ang ve nia?” ²⁷ Petero kapa kala anguan agel an ania, na e mung palau pura kala tirtiriku.

Iesu mete Pilato

(Mt 27:1-2,11-14; Mk 15:1-5; Lk 23:1-5)

²⁸ Au, ri Iudaia kila takai aliu ani Iesu, le si Kaiapas ane si lu lava ang si kari ainoinoai ri Rome. Na kalapo tenei vauk lik, ri Iudaia akorong parik kitapa palak nei lu lava ang, vei kila vil avisuk iria, na parik kilapa angkoai si angan ani matan angan i liuluai ang. ²⁹ Asukang a Pilato kala soung taun iria na kanla sui ta, “Sa keve rikek an mipo tupang a igenen ke tatana?” ³⁰ Na kila ngenget ia ta, “Man a igenen ke kapo tav putuk saupai parik namempa angkoai si sung lis ania e kungam.” ³¹ Na Pilato kala antok iria ta, “Mi songo ia na nami akorong mian saupai ania kuli kami saupai.” Na ri Iudaia kila antok ta, “Sikei namempo kovek i roron asi vil punuk ani mang sikei.” ³² Bil ke kata serei asi apunuk ani mengen ang a Iesu kata posong ia ani kana mat ka saka serei an. ³³ Au, Pilato kala palak pok ane nei lu na kanla

songo alak a Iesu na kala sui ia ta, “Numai kana kupo tulava si ri Iudaia, ingko?” ³⁴Na Iesu kala sui ia ta, “Au si kakam nang ta nas akorong kupo menggen iau tatana, vo mang matan kita atatai ua tatag?” ³⁵Na Pilato kala antok ta, “Nau parik napa igenen Iudaia. Kami matan vap akorong ve keve ainoinoi si ri katakai i sula kita sung asel ua singig. Nei? Kuta abis a sa?” ³⁶Iesu kala ngenget ia ta, “Kag vainagoan parik ta le kuli rina ke. Man asukang, oro lenginang kag keve asosokai kila visvis marai got anig ta ri Iudaia. Sikei kag vainagoan parik ta le kevkev.” ³⁷Na Pilato kala antok ia ta, “Asukang vang a numai kana kupo tulava!” Na Iesu kala antok ia ta, “Kupo atutuman ta nau a tulava. Nambang tukulai ina na kita ingus iau a namela serei kuli rina asi kag me atai amalangas ta tutuman. Ria aongos kipo ago si tutuman kipo longong a kalingag.” ³⁸Na Pilato kala sui ia ta, “Sa nang a tutuman?”

Kita alis a Iesu taun a ngakputuk

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lk 23:13-25)

Au le na kala soung taun pok ri Iudaia na kanla antok iria ta, “Parik napa sui sabonai ani mang sikei a rikek, igenen ke kata abis ia. ³⁹Sikei kami lauluan ta naka akala dong imi ta mang sikei si taun i matan angan i liuluai. Au nei, mipo buk ani na akala dong imi ta tulava ke si ri Iudaia?” ⁴⁰Na kila anguan songosongo alava an ta, “Parik ta igenen ang, sikei Barabas.” Barabas katapo igenen katakai i galang.

19 Pilato kala atung a Iesu na kila saup ia. ²Na keve katakai i visvis kila abis a kuku ta angus sisilo na kila agon ia e patuna. Na kila maus ia ta maus melek minaungan, ³na kipo pa angpok taun ia velai ani mengen asukang ke, “Kala ro luai, numai a tulava si ri Iudaia!” Kipo pasal asung na kianpo tava ia

e nona. ⁴Pilato kala anguan soung an na kanla antok iria ta, “Arai, naka asoung ia ane ke asi kami nas ta kapo kovek i rikek asi kag vil akui ania singina.” ⁵Asukang a Iesu kamela soung ta maus melek minaungan kuvul ve kuku i angus sisilo e patuna. Au na kala antok iria ta, “Igenen ke vang kana.” ⁶Taun a keve ainoinoi si ri katakai i sula ve kari keve asosokai kila arai ania kila songosongo alava ta, “Atakuk ia! Atakuk ia!” Sikei Pilato kala antok iria, “Nami akorong mi tak le ia na mian atakuk ia, using parik napa sabonai ani rikek singina.” ⁷Na ri Iudaia kila mengen akit ta, “Namempo atogon a saupai ta kapo angkoai asi mat, using kataala posong ta kapo nat i God.”

⁸Taun a Pilato kala longong kari menggen, kalapo urui alava, ⁹na kala palak pok ane nei lu na kanla sui a Iesu ta, “Numai le voi?” Sikei Iesu parik kapa polpol ia. ¹⁰Na Pilato kala sui, “Marai sa na parik kupa polpol iau? Parik kupa nas ta nau napo atogon a kitmat si akala anim, vo si atakuk kapa anim?” ¹¹Na Iesu kala polpol ia ta, “Kupo atogon kitmat si saupai anig using God kata lis ua tatana. Asukang a igenen voiang kata lis iau ane singim kata abis a lau rikek kapo visuk luai.” ¹²Le si taun ang Pilato kalapo atokngai si akala ani Iesu. Sikei ri Iudaia kipo anguan songosongo alava an ta, “Man ku akala na igenen ke, kapo akalit ta parik milongpa angtunganan ve Kaisar. Man ta sikei kapo posong ia ta tulava, e iang kapo tu talang a Kaisar.”

¹³Taun a Pilato kala longong asukang ke, kala songo asoung a Iesu na kanla sinong kuli sinsinongan i saupai si oring ang kana asan ta Selen Iatan. Si mengen Eberaio kipo posong ia ta Gabata. ¹⁴Na kalapo sin tung na kapo taun ipo usausa ani Liuluai ilesvauk. Au kala antok ri Iudaia, “Kana kami tulava.” ¹⁵Sikei ria kipo songosongo pok, “Tak suai ania, tak suai ania! Atakuk ia!” Na Pilato

kala sui ta, “Au sa, naka atakuk kami tulava?” Keve ainoinoi si ri katakai i sula kila polpol ta, “Namempo kovek i mang tulava. Kamem sikei palau ta Kaisar.”¹⁶ Asukang a kala lis ia e kungaria asi kari an atakuk ania.

Kila atakuk a Iesu kuli ngakputuk

(Mt 27:32-44; Mk
15:21-32; Lk 23:26-43)

Na kila aiveven aliu a Iesu,¹⁷ na kalapo pasal velai ani asalakan i kana ngakputuk taun a ring ang kipo kin ia ta vangang kumut. Si mengen i Eberaio kipo kin ia ta Golgota.¹⁸ E iang kianla atakuk a Iesu kuvul ve mang ngono igenen, e ngono ngising ina, na Iesu e liuan.¹⁹ Na Pilato kala asok si adokot ani vuk mengen i amalangasai kuli ngakputuk asukang ke, “Iesu le Nasaret tulava si ri Iudaia.”²⁰ Amiang i ri Iudaia kimepo taot ia using a oring ang kita atakuk a Iesu singina parik kapa vunga i rina lava, na kapa, using a vuk mengen ke kita salik ia si mengen i Eberaio, Rome, na Elas.²¹ Au na keve ainoinoi si kari keve katakai i sula kila nga iesai si Pilato ta, “Parik! Ku ago ta salik an ta ‘Tulava si ri Iudaia,’ sikei ku salik ta, ‘Nia kata antok ta nau napo tulava si ri Iudaia.’”²² Sikei Pilato kala antok ta, “Sa nata salik ia kalapo asukang.”

²³ E mung i anla atakuk tapai ani Iesu, keve katakai i visvis ang kila luk kana maus, na kila pagal ia ane si puat a palpal. Kita pagal ia asi kana koi ani sikesikei aliu iria. Na kila luk kapa kana vakup vunga, voiang parik kitapa suisui ia ta mang keve vuk vakup petekai, sikei katapo kirol,²⁴ na kilapo mengen angpokpokai nei liuan iria, “Tara ago ta ding an ania, sikei tara gulung angkasai asi kara arai ta ke si na maus ke.” Na e iang kala serei atutuman a mengen i nei salsalik ta, **Kita angpagal ta kag maus na ki gulung asi luk ani kag**

maus. Io, kana vang a sa na keve katakai i visvis kita abis ia.²⁵ Ria kitapo angtung ngere kana ngakputuk a Iesu, rinana ve tasiria, na kisngana i Kolopas ta Maria, au na Maria Magdalene.²⁶ Taun a Iesu kala arai ani rinana ve nat i akalit ang katapo buk luai ania kitapo angtung e iang, na kala antok a rinana, “Arai, kam nat sukana.”²⁷ Le na kala antok a nat ang ta, “Kana na rinam.” Le si taun ang, nat ang kala songo le ia ane si kana rina.

Iesu kala mat

(Mt 27:45-56; Mk
15:33-41; Lk 23:44-49)

²⁸ Na e mung Iesu kalapo nas ta keve bil aongos kala tapunuk, asukang na asivil atutuman ani mengen i nei salsalik na kala antok ta, “Napo buk inum.”²⁹ Katapo atogon a ese duk i vaen namin mal e iang, asukang a kila luk a rudum na ki abui ia nei laman i vaen ang na ki got ia si ngakan i usopo na kila alis ia ane nguruna i Iesu.³⁰ E mung i kana la inum tapai ni vaen ang, kala antok ta, “Kala kamus.” Na kala auak a vangang ina na kala mat.

Kita kelai ani sula e vagvag ina i Iesu

³¹ Ri Iudaia, using katapo taun i usausa ani taun i atailai, kila aikut a Pilato si ainak aniria na ki putuk a keve kakiria, asi luk suai aniria pelek a keve ngakputuk, using kitapo misag ani pukun iria ka takuk si taun i atailai, using taun ilesvauk ka taun laba luai.³² Asukang a keve katakai i visvis kila pasal taun a ainoi i igenen na kianla putuk a ngono kakina, le na kianla abis ia asukang kapa si mang igenen voiang kita atakuk irilong ve Iesu.³³ Sikei, kila pasal taun a Iesu, kianla arai ta lenginang katale mat, asukang a parik kilapa putuk a ngono kakina.³⁴ Na mangsikei a katakai i visvis kala luk kana sula na ka kelai ania e vagvag ina i Iesu, na suma-

suma palau rangai kuvul ve laman kala soung. ³⁵Igenen vo arai ani bil ke, kana kapo mengen amalangas, na kana mengen kapo tutuman. Na kapo nas ta kapo mengen ta tutuman na kapo mengen asi kami kun lomlomon. ³⁶Using a keve bil ke kata serei asi atutuman ani keve mengen i nei salsalik ta, **Ki ago ta putuk an ta mangsikei a vuk tuan i pukun ina.** ³⁷Na mang vuk mengen kapa ta, **Ki tere ta igenen ke kita kelai ani sula singina.**

Kila mo na Iesu

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸Au e mung, Iosep le Arimataia kanla aikut a Pilato ta kapo buk a pukun ina i Iesu. Iosep ke katapo mangsikei a nat i akalit si Iesu, sikei parik katapa pasal ve nia si ring malangas using katapo leng ani ri Iudaia. Au, kanla aikut a Pilato na kala ainak ania. Asukang a kanla asalak suai ani pukun ang akipai. ³⁹Nikodemo kapa, voiang kata pasal tenei vong si an serei si Iesu, kata auai ve Iosep, kata luk le na mang keve bil sain roron, asukang ta murne ve aloe kita tol kuvul ia, na katapo asalakan laba. ⁴⁰Ngono igenen ke kilonganla sunguk a pukun ina i Iesu, na kilonganla pis ia ta keve vakup, kuvul ve keve bil sain roron ang, asukang val kari laulauan ri Iudaia si ri matmat. ⁴¹E si oring ang kita atakuk a Iesu singina, katapo atogon a matang, na si matang ang kapo atogon a mata tanginang, parik lak kitapa amatung matmat neina. ⁴²Au na using katapo taun i usausa ani kari taun lava ri Iudaia, na using kapa na matang ang katapo angasungai, kilongla amatung a pukun ina i Iesu e neina palau.

Iesu kala tapasuk pok

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12)

20E no i tangat si taun tanginang e mung i taun i atailai, Maria Magdalene kala pasal ane si mata ang na kanla arai ta iat i ngoto bat ang kalapo kovek. ²Asukang a kamela sang taun pok a Simon Petero na mang nat i akalit voiang a Iesu katapo buk alava ia na kamela antok irilong, “Kitala luk suai ni Volava pelek a mata ang na parik namempa nas ta kita amatung ia e voi.” ³Au Petero ve nat ang kilongla soung na kilongla sang taun a mata ang. ⁴Kilongtapo angasangai aliu sikei nat ang kala sang pelek a Petero na kanla serei aino si mata ang. ⁵Na kanla ilongai alak, kala arai ani keve vuk vakup, sikei parik katapa riuk lak. ⁶Simon Petero ka sang le mung na kala riuk alak luai. Na kanla arai ani keve vuk vakup kipo angmatung, ⁷kuvul ve vuk vakup i pis ang ani patuna i Iesu. Vuk vakup i lun akuvul ke katapo kun oros akipai ani mang keve vakup ang. ⁸Au na nat vo serei aino si mata ang kala kun riuk lak na kanla arai na kala lomlomon. ⁹Using parik lak kilongtapa tapalas le nei salsalik ta Iesu ka tapasuk pok le si mat. ¹⁰E mung ngono nat ang kilongla papok ane rina.

Iesu kata tu aserei si Maria Magdalene

(Mk 16:9-11)

¹¹Sikei Maria kapo tung i tangis e kataung i mata ang. Taun kapo tangis kala ilongai alak, ¹²na kala arai ani pongua na angelo kilongpo maus posok aongos si po sinong si oring i amatung ang ani pukun i Iesu, mang sikei e vangang na mang anu e kak. ¹³Na kilongla sui ia, “Tuang, kupo tangis a sa?” Na kala polpol irilong, “Kitala luk suai ani kag Volava, na parik napa nas ta

kita amatung ia e voi.”¹⁴ Au kala taval taliung na kala arai ani Iesu sipo tung, sikei parik katapa kinle ta Iesu nang.¹⁵ Na Iesu kala sui ia ta, “Aina ang, kupo tangis a sa? Si nang kupo gule ia?” Katapo sekpat ani igenen vo po aiveven matang nang, na kala antok ia, “Kag igenen ro, man kuta paus akipai ania, mengen iau ta oring ang kuta amatung ia singina asi kag an sunguk le ania.”¹⁶ Iesu kala antok ia, “Maria!” Na kala taval talang ia na kala antok ia si mengen Eberaio, “Raboni!” Supsupai ina ta katakai i akalit.¹⁷ Na Iesu kala antok ia, “Ago ta amalak sigil anig, using parik lak napa palak ane si mamai. Sikei kuan serei si keve tasig na kuan mengen iria ta naka palak ane si mamai na tamami, na ane si kag God na kami God.”¹⁸ Asukang a Maria Magdalene kala pasal na kanla mengen a keve nat i akalit asukang ke, “Natala arai ani Volava.” Na kala mengen amalangas iria ta kana keve mengen i atatai ania.

**Iesu kata tu aserei si
kana keve nat i akalit**

*(Mt 28:16-20; Mk
16:14-18; Lk 24:36-49)*

¹⁹ Si tenei ngelik i taun ang, nang a taun tanginang e mung i taun i atailai, na keve nat i akalit kitapo ago nei kangkang voit aongos using kitapo leng ani ri Iudaia, na Iesu kala serei na kamela tung nei liuan iria na kala antok ta, “Luai ka ago singimi.”²⁰ E mung i kana la posong tapai ani vuk mengen ang, kala akalit iria ta ngono kungana na vagvag ina. Na keve nat i akalit kilapo uruk alava using kitala arai ani Volava.²¹ Na Iesu kala anguan antok aniria, “Luai ka ago singimi. Asukang val mamai kata asok iau, nau kapa napo kun asok animi.”²² Ka mengen le na kala kui dong iria na kala antok, “Mi luk a Malanganto Gogoai.

²³ Man mi lomomon suai ani lau rikek si mangsikei, kana lau rikek ka tamus, na man parik mipa lomomon suai ania, parik kapa tamus.”

Iesu kata tu aserei si Tomas

²⁴ Tomas parik katapa ago si taun a Iesu katame tu aserei singiria. Tomas kapo mangsikei i keve nat i akalit na kipo kin kapa ia ta Ridumo.²⁵ Asukang a keve nat i akalit kila atai ia ta, “Namem-tala arai ani Volava.” Sikei kala antok iria ta, “Man parik napa arai ani peng i nil e ngono kungana, na naka asulai ani piupiu ig si oring i nil ang, na sulai kapa ani kungag e vagvag ina, parik luai napa angkoai si lomlomom.”²⁶ E mung i limaletul a taun, keve nat i akalit kuvul ve Tomas kitapo ago kuvul nei lu. Na keve takaman kitapo akang akit aongos, na Iesu kala serei na kamela tung nei liuan iria na kala antok, “Luai ka ago singimi.”²⁷ Na kala antok a Tomas, “Me ane ke, atung a piupiu i kungam, na ku arai ani ngono kungag. Koros a kungam na ku asulai ania e vagvag ig. Ku kamus ta uli susugul, na ku lomlomom akorong.”²⁸ Na Tomas kala antok ta, “Kag Volava na kag God.”²⁹ Na Iesu kala antok ia, “Using kutala arai anig, kulapo lomlomom vanang, ingko? Riria parik kitapa arai anig na kipo lomlomom, ki atogon a tauia.”

Tukulai i buk ke

³⁰ Iesu kata abis kapa na mang keve abis i vilvil ataping miang e mataria i kana keve nat i akalit, voiang parik kitapa salik ia nei buk ke.³¹ Sikei kita salik a keve bil ke si asum animi asi kami lomlomom ta Iesu nia na igenen i akanangai na kapo nat i God. Na si kami lomlomom singina mila angkoai si teng ani to asikei si asan ina.

Iesu kata tu aserei si limalengua na nat i akalit

21 E mung i keve bil ke, Iesu kala anguan tu aserei pok an si kana keve nat i akalit si laman tatapulitai e Tiberias. Kata serei asukang ke. ²Keve nat ke kitapo ago kuvul, Simon Petero, Tomas nang kipo kin ia ta Ridumo, Natanael igenen ang le Kana e Galilaia, na ngono nat si Sebedaio kuvul ve mang ngono nat i akalit kapa. ³Au Simon Petero kala antok iria ta, “Nakan maiak kana.” Na kila antok ia, “Namem auai ve numai.” Asukang a kila pasal kuli vul. Sikei si liuan i vong aongos ang kita vango luai. ⁴Tenei vauk lik, Iesu kanlapo tung ngerelo, sikei keve nat ang kitapo tav kinle ta Iesu nang. ⁵Na Iesu kala sui iria, “Au inatus, kapo atogon ta ring ien nang?” Na kila antok ia, “Kapo kovek.” ⁶Na kala antok iria, “Mi asiang uvene e palso i kami vul na mi kokong.” Au na kila asiangai ani uvene ang na parik kilapa angkoai si tak ania, using kala maiten ta ien duk. ⁷Au, nat i akalit ang a Iesu katapo uli buk ania, kala antok a Petero ta, “Iuang, Volava nang!” Taun a Petero kala longong ta Volava, kala pakut ia ta kana vakup, voiang kata luang tapai ania asi an sog, na kala akik nei laman. ⁸Na mang keve nat kipo aimung lak kuli vul, kipo takai alak ani uvene ang, na vola duk ta kana ien. Using parik katapa aunai vunga luai ani ngerelo, katapo asukang palau ta 100 na nganga. ⁹Taun kianla ung, kila arai ani kuan kut ve ien kuluna na keve pok. ¹⁰Na Iesu kala antok iria, “Mi luk le ta mang rukun ien i la kong le ang.” ¹¹Au Simon Petero kala koslak kuli vul na kanla tak alak a uvene ane ngerelo. Vola duk ta ien lava neina, 153 na ien aongos. Kantanem katala aunai duk luai, uvene ang parik katapa tad-ing korong. ¹²Na Iesu kala antok iria, “Mime angan a pok i tenei vauk.” Katapo

kovek ta mangsikei i keve nat ang katapo buk sui ania ta, “Numai a si kana?” Kita lapo nas ta Volava nang. ¹³Au Iesu kala luk a pok ang na kala sasagi aniria, na kala vil asukang kapa si ien. ¹⁴Kana kapo vapotol i taun si Iesu i tutu aserei si kana keve nat i akalit e mung i kana la tapasuk pok pelek a mat.

Iesu ve Petero

¹⁵E mung i kari la sonkos, Iesu kala sui a Simon Petero, “Simon, nat si Ioanes, sa kupo buk atutuman luai anig, ani mang keve tungam?” Na kala polpol ia, “Io Volava, kupo nas ta tarungpo angtungangan.” Na Iesu kala atai ia, “Ku apus kag keve natnat i sipsip.” ¹⁶Na Iesu kala anguan sui an ania, “Simon, nat si Ioanes, sa kupo buk atutuman luai anig?” Na kala polpol ia, “Io Volava, kupo nas ta tarungpo angtungangan.” Na Iesu kala atai ia, “Ku aiveven kag keve sipsip.” ¹⁷Na kala vapotol i sui ania, “Simon, nat si Ioanes, sa tarungpo angtungangan?” Petero kala aunai mamakus using kala vapotol i sui ania ta, sa tarungpo angtungangan, asukang a kala antok ia, “Volava kupo nas a keve bil aongos, kupo nas ta nau napo tungam.” Na Iesu kala atai ia, “Ku apus kag keve sipsip. ¹⁸Napo mengen atutuman luai anim. Si taun kutapo tanginang, kutapo amaus ua na kupo pasal using kam vubuk, sikei taun kuan lapan ku koros a ngono kungam na mang anu ka amaus ua na ki takai anim ane si oring ang kupo tav ainak ania.” ¹⁹Katapo mengen asukang ke ani Petero ka saka mat an, na ka ali urmaus ani God. Le na kala antok ia, “Ku using iau.”

Iesu ve kana nat i vubuk

²⁰Au Petero kala taval na kala arai ani nat i akalit ang Iesu katapo buk alava ia kapo using irilong, vopo sinong asung ang i Iesu si taun i matan angan na kapo

sui ia ta, “Volava, si ka alis suai anim taun a puka?” ²¹ Taun a Petero kala arai ania na kala sui a Iesu, “Volava, sa si nat ke?” ²² Na Iesu kala polpol ia ta, “Man napo buk ia ani ka to asukang tung si name papok, sa, kapo kakam ta bil? Ku using iau!” ²³ Mengen ke kanla serei si keve tasina ta nat ke parik kapa mat. Sikei Iesu parik katapa mengen ia ta parik kapa mat. Kata mengen palau ta, “Man napo buk ia ani ka to asukang tung si name papok, sa kapo kakam ta bil?”

²⁴ Ninia vang kana na nat i akalit ke, voiang katapo mengen amalangas ta keve bil ke, na nia vo salik amatung aniria. Na tarapo nas ta kana akuskus kapo tutuman aongos.

²⁵ Iesu kata abis kapa na mang keve bil miang luai. Man kita salik siksikei aliu iria, napo naol ia ta kuli rina aongos kapo tav angkoai pangau asi asinong ani keve buk ke.

Avibisan si ri

Aposel

Si buk ke kapo ruma na keve mengen kapo ago nei Roron i Akus Lukas kata salik ia. Nei buk ke tarapo sabonai ta Malanganto Gogoai kata atulisai ani selen na ri aposel kita using ia, si akus ta Akus Ro i Iesu ane Ierusalem, na Iudaia na ane Samareia na taun a pulis i mang keve rina si kuli rina aongos ke (1:8). Buk ke kapo akusku ta kuvkuvulan si Iesu, ani kata tadut nei liuan i ri Iudaia akorong, na taun kala polok alava, kala sakam a mang matan rina pulakai si kuli rina. Lukas kata akusku aro luai ta to ang si Karisto na vap ang kipo using ia ta, kataala atapunuk aro ani keve mengen i palapatung, voiang a God kata posong aino ia ani ri Israel. Buk ke kapo mengen ta mang sikei a bil lava, nang a avibisan i Malanganto Gogoai ta, kata pasiang taun kana keve aposel, na kata ausingai na ka arudualan iria. Si lau ang a taralapo arai ta petau duk kita lapo ususing aro na Akus Ro, na kuvkuvulan ke kala polok amadot. Buk ke kapo atogon akusku i mang keve aposel miang. Au na e ke, kapo atogon a keve mengen miang i sa keve bil an Petero ve Paulo kilongta abis ia. Petero kapo sikei iria keve aposel, na kata auai aro pulakai ve Iesu. Sikei Paulo vang parik. Aino, Paulo kata atokngai adual ani ka goeng kana kuvkuvulan a Iesu. Sikei, taun a Iesu kala songo ia, kala pokai ania, ani ka serei igenen ro asi telan ta kana abis.

Palapatung ani Malanganto Gogoai si kana serei

1 Io kala ro Teopilo, si kag ainoai i salsalik natala mengen amalangas ta keve abis na alkalkalit aongos ang si Iesu, le si tutapongai ² tung si taun kala palak

ane pangkul. Au, aino le ani kana palak, kataala pinipini si kitmat i Malanganto Gogoai ani keve aposel i kana songo. ³ E mung i kana matmat, kata tutu aserei singiria si keve taun miang si 40 na taun aongos ang katapo ago. Na asukang kata akalit amalangas luai singiria ta kalapo to pok. Si pangau ang katapo mengen iria ta vainagoan si God. ⁴ Na si kari mang matan angan kuvul kala mengen akit iria ta ki ago akit e Ierusalem, kokoai ani alilis ang a tamana kataala palapatung tatana, “na nau natala kun mengen animi tatana. ⁵ Using Ioanes katapo asing atautauia ri vap ta laman, sikei rukun taun lik palau, God ka asing tauia imi ta Malanganto Gogoai.”

Iesu kata palak ane metekuku

⁶ Au, na asukang si mang sikei a taun kime lapo ago kuvul, na kila sui ia ta, “Volava, sa kana si taun ke? Kula atung kuvul pok kana ira ri Israel ani tara sikei palau val anangan asi kara vis sui ani kara keve petau?” ⁷ Na kala antok iria, “Parik ta kakami ta bil asi nas ani taun ina. Mamai ninia papalik kapo nas using ninia kata atung ia si kana ta saupai akorong. ⁸ Sikei, nami mi luk lak a kitmat man a Malanganto Gogoai kamela aol imi. Na mi akus atutuman tatag, e ke e Ierusalem, na ane palpal Iudaia na Samareia, na ane si keve akamusai i roe i kuli rina.” ⁹ Au, kalapo kamus kana mengen na kipo tere tatana, kala palak alak ane pangkul, na mangsikei a kuku kala karaunai ania na kila ba ania. ¹⁰ Vuk taun kipo tarak using ia si ring ang kata kovek singina, kila taping si arai ani mang pongua na igenen kilonglapo tung asung iria, kilong tapo alak maus posok. ¹¹ Au kilongla mengen iria, “Keve nat i Galilaia, marai sa mipo tarak ane metekuku? Nang a Iesu ang kataala palak, nang ninia ka papok asukang val mita arai ania i kana palak ang.”

Igenen asi sakol ani Iudas

¹² Na e mung ina kila tung asiang pok ane Ierusalem pelek a mulang ang kipo kin ia ta Elaio, na kapo angasungai palau i Ierusalem, val kinkintong i paspasal si taun i atailai. ¹³ Au, kila serei nei rina na kila palak nei kari lu i po ago kuvul. Petero, Ioanes, Iakovo, Andreas, Pilipo, Tomas, Bartolomaio, Mataio, Iakovo si Alpaio, Simon igenen ta Selote, na Iudas si Iakovo. ¹⁴ Riria aongos a petau ang kitapo sikei palau si vingaria na kitapo ago kuvul na kitapo uli telan amadot si sokotuk, kuvul ve ri aina kapa na rinana i Iesu ta Maria, na keve tasina kapa. ¹⁵ Au, si pangau i taun ang, Petero kala tapasuk asi kana mengen mete keve vap lomlomom aongos ang. Tataot aongos iria kata lapo asukang ta 120. Na kala mengen iria asukang ke, ¹⁶ “Keve tungag, kana kala serei atutuman a mengen ang a Malanganto Gogoai kata posong aino ia si nguruna i David, ta Iudas nang kata ausingai ani vap ang asi kari teng akit ani Iesu. ¹⁷ Using katapo mangsikei ira si kuvkuvulan ke, na katapo siang nei avibisan ke tarapo abis ia.” ¹⁸ Igenen ke kata samui kana vuk roe ta kapkap i luk le si kana lau rikek, na kala uak arikek na vingana kala tadek na nai ina kala uak ane komo. ¹⁹ Ri vap aongos i Ierusalem kitala longong a bil ke na asukang kila kin a vuk roe ang si kari mengen ta Akeldamak, supsupai ina ta Roe Radangaian. ²⁰ “Using kita salik ia nei Buk i Tangam asukang ke, **Kana lu ka tu vauvau. Ka kovek i igenen asi ago neina, na mangsikei ka luk kana pangau i ainoinoi.** ²¹ Asukang a kalapo mamaiten vanang asi kara pilak ani mang igenen asi tung ve tara, ka mangsikei iria kitapo uli auai ve Volava Iesu le si tutupongai tung kana, ²² le si taun ang a Ioanes kata tutupong asising ri vap singina tung si taun ang a Iesu kata palak

pelek ira singina. Io, igenen ke ka auai ve tara asukang val mangsikei katakana kun arai ani Iesu si kana tadut pok.” ²³ Au, asukang a kila atung a pongua na asan, Iosep, kipo kin kapa ia ta Barsabas na kana mang asan kapa ta Iusto, au na Matias. ²⁴ Na kila sokotuk asukang ke, “Numai, Volava, kupo malangas a vingaria i ri vap aongos. Ku akalit imem kana ta si i ngono igenen ke kutala pilak ia, ²⁵ ani ka sakol a kirim ang si Iudas. Igenen ang ka sunguk a mamaiten i abis ke i aposel. Using katakana pasal pelek a kirim ang ane si kana ta kun ring akorong.” ²⁶ Au kila teng kari abis i gusgus na kila sabonai ani Matias. Na ninia vanang kala palak na kila tataot kuvul ia ve mang 11 a aposel ang.

Malanganto Gogoai kata pasiang

2 Na taun i Pentekoste kala serei na kitapo ago kuvul aongos nei mangsikei a vuk oring. ² Na akorong palau mangsikei a gulugulung kala serei le metekuku. Na tangis ina katapo asukang val musliu lava kamela but a nei lu ang kitapo sinong kuvul singina. ³ Na kila arai ani mangsikei a bil val mantingup i kut kapo pasal angpotok aliu na kala sinong kuluria siksikei. ⁴ Na riria aongos kila duk ta Malanganto Gogoai, na kila tutupong mengen ta mang keve mengen angpetpetekai voiang a Malanganto kapo asereiai ania si ngururia.

⁵ Si taun ang katapo atogon a ri Iudaia duk kitapo ago e Ierusalem na kitapo vap mamaila ani God. Kita pasal le si keve palpai aongos i kuli rina na kime lapo ago. ⁶ Au, vuk taun ang a gulugulung ang kapo serei, ka togon a petau tavrimumok kimela serei akuvul si oring ang. Na kila sugul si longong aniria sipo mengen si kari keve mengen siksikei. ⁷ Kila taping alava luai ani bil asukang, na kilapo susui angpokpokai aniria asukang ke, “Sa nang kapo asukang? Vap ke kana le

Galilaila ⁸ sikei kana tarapo longong korong iria si keve mengen i kara keve rina siksikei, ⁹ le Parto na Media na Elam na Mesopotamia na Iudaia na Kapadokia na Pontiko na Asia ¹⁰ na Purugia na Pampulia na Aigipto na le si keve palpal i Libue angasungai i Kurene, le Rome kapa, keve Iudaia ve ria kita palak si laulauan i Iudaia, ¹¹ le Kerete na Arabia, tarapo longong iria si akusku ta kana keve abis kitmat a God si kara keve mengen siksikei.” ¹² Na ria aongos kilapo taping velai ani pisu na kila sui ta, “Nei a supsupai tutuman i bil ke?” ¹³ Sikei mang matan kila kurek iria asukang ke, “Vap ke, kita inum na kilapo nio!”

Kana kalinga na Petero

¹⁴ Sikei Petero kala tapasuk ve 11 a natang na kala mengen alava na petau ang asukang ke, “Vap i Iudaia, na nami aongos mipo ago e ke e Ierusalem. Mi longong aro iau na naka mengen amalangas imi ta supsupai i bil ke. ¹⁵ Arai, vap ke kana parik kipa tanio, val mipo mengen. Using kapo tenei vauk palau lak nang. Parik kipa inum. ¹⁶ Sikei kana vang kalapo serei atutuman a mengen ang na katakai i kus amalangas loel kata mengen tatana asukang ke, ¹⁷ God kapo antok. Si akamkamusai i taun naka alis alava na Malanganto ig si mamain ta vap aongos i kuli rina. Kami inatus ki akusku ta kag mengen. Kami keve nat tanginang ki arai ani keve ararai, na kami keve lapan ki orodung ta mang keve orodung. ¹⁸ Io, si taun ang naka alis alava na Malanganto ig si kag keve asosokai na ri vap ve ri aina ki kus amalangas ta kag mengen. ¹⁹ Naka asereiai kapa ani keve vilvil ataping e pangkul nei pangau, na keve akanangai e kevkev e kuli rina asukang ta rangai, na kut ni, na bung lava. ²⁰ Makarap ka vong na ulen ka ararai val rangai. Keve bil

ke ki aino ani maumausan lava i kana taun a Volava. ²¹ Na e iang, man a si ka songo na Volava si pakangai ania, ninia kala sapang.

²² Ri vap i Israel, mi longong a mengen ke! Iesu le Nasaret, God kataala alis kana kitmat singina asi kana abis ani keve abis i vilvil ataping, na keve akanangai voiang kata abis ia e malangas i matami, na nami akorong mipo nas aro ia. ²³ Igenen ke Iesu, God kata lomlomonai aino na kataala saupai ania ta ki alis ia e kungami. Na nami mita vil punuk ia, using mita asok a vap rikek asi an atakuk ania kuli ngakputuk. ²⁴ Sikei God kataala tak atadut pok ia. Kata akala ia pelek a kitmat i mat, using parik kapa angkoai si teng akit ania. ²⁵ Using David katakun mengen tatana ta, Natapo uli arai ani Volava si po ago asung. Kapo ago asung, na parik kapa angkoai ani na pisu. ²⁶ Asukang a vingag kapo duk ta uruk na ngurug kapo posong ro. Na nau akorong si pukun ig, naka lomlomon ta bil roron e mung, ²⁷ using parik kupa angkoai si atolongon anig asi kag an ago luai si rina ang si ri vap mat. Parik kupa atolongon kam igenen i akanangai asi kana an vok nei mopong. ²⁸ Kutala akalit iau ta selenane si to asikei. Ku alis iau ta uruk lava e matam.

²⁹ Keve tungag, tara tere le si tivura ta David. Tarapo malangas ta kataala mat le kabang na kitala moai ania. Na mopong ina kapo ago lak nei liuan ira si taun ke. ³⁰ Ninia katapo mangsikei a katakai i kus amalangas na katapo nas ta God kataala palapalatang akitmat ve nia ta ka atung ta mangsikei i keve tivuna ani ka sinong si kana sinsinong i tulava. ³¹ Asukang a kala tun ane no na kala mengen ta Karisto ka tadut pok pelek a mat asukang ke ta parik kapa angkoai si lomlon suai ania asi kana ago luai si rina ang si ri vap

mat, na pukun ina **parik kapa angkoai si ka vok nei mopong kapa.** ³²Io, igenen ke Iesu, God katale tak atadut ia asi kana to pok, na namem aongos namem-tala arai ania. ³³Na God katale sunguk alak luai ania na kanlapo sinong luai ngerena e pangkul. Na tamana kala alis ia ta Malanganto Gogoai val kana palapalatung, ani ka tilingai alava ania. Io, alilis ang, kana vang milapo arai ania na milapo longong ia si bil i taping ke anginang. ³⁴Arai, David akorong parik katapa palak ane metekuku, sikei ninia akorong kata antok, **Volava kata antok kag Volava ta ku sinong si palso ig** ³⁵**na naka vil kam petau, ani ku kos kuluria.** ³⁶Asukang, nami aongos ri Israel, mi nas aro na bil ke. Iesu nang mita nak akit ia kuli ngakputuk, nang ninia palau na igenen voiang God katale akanangai ania na katale asinong ia asi kana Volava.”

³⁷Au, taun kila longong a mengen ang, kilapo togon a nanasai lava, na kila sui a Petero ve mang keve aposel ang, “Keve tungamem, namem abis vang a sa?” ³⁸Na Petero kala polpol iria, “Mi lomom pokai, na mi luk a asing tauia si asan i Iesu Karisto, ani God ka lomom suai ani kami keve lau rikek, na mila luk a alilis i Malanganto Gogoai. ³⁹Using a palapalatung kapo mengen animi ve keve matan inatus e mung imi, na aniria kipo akavunga imi, voiang a Volava kara God ka songo iria.” ⁴⁰Na kala anguan mengen alava aliu aniria, na kala anonok iria velai ani sokotuk asukang ke, “Mi asapang imi pelek a matan vap rikek i taun ke!” ⁴¹Asukang a ria kita lomlomom ta kana mengen kila luk a asing tauia. Na riria aongos kitale lomlomom si taun ang, tataot iria katapo asukang ta 3,000. ⁴²Na kilapo uli telan si luk akalkalit si ri aposel na kipo ago kuvul na kipo uli matan angan kuvul na ki sokotuk.

Kari ago ri vap lomlomom

⁴³Na kilapo atogon a vubuk lava si taun ang. Ri aposel kipo abis a keve nem i vilvil ataping na keve akanangai miang. ⁴⁴Na vap lomlomom aongos ang kilapo auai kuvul na kilapo anglilisai angpokpokai pok singiria, ⁴⁵na ki atos ta kari mang keve togtogon na roe asi pakangai ani vap po inongos ang. ⁴⁶Na si keve taun kipo auai alak kuvul ane nei rina i atailai. Na kipo matan angan kuvul nei kari keve lu. Na kipo uli anglilisai ta kari pok velai ani maramarak na atutuman. ⁴⁷Kipo alatun a God, na ri vap aongos kipo uruk aniria. Na si keve taun Volava kapo alakai ani mang matan i kana teng ato si kuvkuvulan ang.

Igenen soles kata luk kana vilvil ato

3 Mangsikei a tenei ias ngelik, si taun i sokotuk, ri Petero ve Ioanes kilongta palak ane nei rina i atailai. ²Na mangsikei a igenen kak soles le si kana liklik, kipo sunguk aliu ia. Si keve taun aongos kipo nas ani amatung ania mete takaman i rina i atailai, nang kipo kin ia ta takaman miminaungan, asi kana aikut papakangai si ri vap man kipo palak nei rina i atailai. ³Na kala arai ani ri Petero ve Ioanes kilonglapo buk palak nei rina i atailai, na kala aikut irilong asi karing papakangai. ⁴Na Petero kala tun akit ia, rilong ve Ioanes, na kala antok ta, “Ku tun ane ke!” ⁵Na kalapo tun irilong using kapo sekpat konang ta kilong alis ia ta men papakangai. ⁶Au na Petero kala antok ia ta, “Napo kovek i silva vo gol, sikei naka alis vang ua ta bil ang napo atogon ia. Kana vang. Si asan i Iesu Karisto le Nasaret, kana ku pasal korong!” ⁷Na kala tak atung ia si palso i kungana, na akorong palau na ngono kakina kala togon dual ⁸na kala laos atung na kalapo pasal korong na kala auai alak ve rilong

ane nei rina i atailai na kapo laolaos i alatun ani God. ⁹Ri vap aongos kila arai ania si lapo pasal korong velai alatun ani God, ¹⁰na kilapo kinle ia ta ninia palau katapo uli sinong mete takaman miminaungan si aikut papakangai, na kila taping velai sugul ani bil ang kata serei singina.

Kana kalinga na Petero nei rina i atailai

¹¹Au, kitolpo palak alak na igenen ang kapo teng akit lak si ri Petero ve Ioanes. Na ri vap aongos kila sang ane si ring ang kipo pasal singina, kipo kin ia ta takpok si Solomon, na kilapo taping alava. ¹²Au, Petero kala arai ani oring ang na kala antok iria ta, “Ri vap i Israel, mipo taping marai sa akorong? Marai sa mipo uli tun akit tatamemlong. Vei mivpo sekuat nganing ta le si kamemlong dual na lau korong na igenen ke kala pasal? ¹³**Ninia palau na God vopo angtogon ang ve Abaram na Isak na Iakov, nang a God i keve tivura** kataala amaus aongos kana asosokai Iesu, voiang mitala alis suai ania, na Pilato kala lomlomonai asi akalakala ania sikei mita misag ania. ¹⁴Mita misag ani igenen daus na korong na milapo buk ani ki akalakala animi ta igenen daung. ¹⁵Mitala raung suai ani tukul bung i to, sikei God kataala tak atadut pok ia pelek a mat. Na namemtala arai ania. ¹⁶Na si kana asan, le si lomlomon ta asan ina, na igenen ke kana mipo arai ania na mipo nas ia, kalapo pukun dual. Le si lomlomon ta asan ina, vilvil ato roron ke kala serei si igenen ke, e matami aongos. ¹⁷Au keve tungag, napo malangas ta mitapo vongvong ta sa mita abis ia, val kami keve ainoinoi kapa. ¹⁸Sikei, kana mengen a God voiang a keve katakai i kus amalangas aongos kita posong ia, nang palau ta igenen i akanangai ka duai a kui, kana vang si kami lau rikek

kala serei apunuk. ¹⁹Asukang, mi lomon pokai na mi pasal taun a God ani ka lomon suai ani kami keve lau rikek, na Volava ka atanginang pok imi si taun ke, ²⁰na ka alis lak a Iesu, nang kana igenen i akanangai, kata atung ia animi. ²¹Sikei ka ago e metekuku tung si taun ang a God ka atung aroron kupul pok a keve bil aongos val kataala palapatung ia le kabang si ngururia i kana keve katakai i kus amalangas daus. ²²Moses kata antok ta, **Volava kami God ka apolok alak animi le nei liuan imi, ta mangsikei a katakai i kus amalangas val nau. Mi longong ia na mi using akit a keve mengen aongos ang ka mengen imi tatana.** ²³**Na si man a mang sikei parik kapa longong aro na katakai i kus amalangas ang, io God ka pagal suai luai ania pelek kana matan vap.** ²⁴Na asukang kapa keve katakai i kus amalangas aongos le si Samuel aliu kitala akusku ta keve bil kana kalapo serei aliu. ²⁵Nami akorong mipo tauk i keve mengen ang ri katakai i kus amalangas kitala mengen tatana, ani mi luk a keve roron ina. Na milapo atogon a bil roron ang a God kata palapatung tatana ve keve tivumi. Kata mengen a Abaram tatana asukang ke, **Le si tivum vanang na keve matan vap aongos i kuli rina ki luk a roron.** ²⁶Io God kataala apolok alak kana asosokai na kataala asok ia ane singimi aino, ani mi roron si oring ke ta mi tutaliung kami keve lau rikek.”

Petero ve Ioanes e mete saupai

4 Au, kilongpo mengen aliu asukang lak ani ri vap na ri katakai i sula kimela serei ve ri Sadukaio na vo tu ainoinoi ani petau i ararai bat ani rina i atailai. ²Kitapo marala alava using kilongpo akalit ri vap na kilongpo akusku amalangas iria ta ri vap kapa ki kun tapasuk pok pelek ani mat si kari lomlomon ta Iesu. ³Au, na kila teng akit

irilong na kila alakai anirilong nei lu i akangbat ani tenei vong ang using kata lapo ngelik. ⁴ Sikei vap miang kitala longong a mengen ang na kilapo lomlomon. Tataot iria kalapo serei asukang ta 5,000 aongos. ⁵ Au si tenei vauk using ina kari keve ainoinoi ve ri vap lava na ri vap malangas ani saupai kita mela sinong akuvul e Ierusalem, ⁶ kuvul ve Anas ainoinoi i katakai i sula, na ri Kaiapas ve Ioanes na Aleksandro na ria aongos a vap ang kipo angtogon ve ainoinoi i katakai i sula. ⁷ Au, kila songo irilong asi karilong me tung e mataria na kila sui, “Au, milongta saka abis an ani bil ke? Kamilong kitmat le voi akorong? Si kata alis imi ta dual i kana asan?” ⁸ Na Malanganto Gogoai kala aol a Petero na kala mengen iria asukang ke, “Keve vap lava na keve ainoinoi si ri vap, ⁹ mipo saupai kana animemlong marai pakangai ani igenen kak soles ke, na mipo buk nas ani saka kitmat an kata vil ato ia. ¹⁰ Au, mi longong aro na mi malangas! Nami ve mamain ta vap aongos i Israel, mi malangas! Igenen kak soles ke katala to ta kitmat i Iesu Karisto le Nasaret, voiang mitala vil punuk ia kuli ngakputuk, na God kala tak atadut pok ia pelek a mat. Si kitmat ina na igenen kak soles ke kalapo to aro e matami. ¹¹ Ninia na **iat voiang a mamain ta katakai i abis lu, kitala misag ania, sikei ninia palau na iat ang kalapo serei a iat talupus i lu.** ¹² Na vilvil ato kapo serei le singina papalik, using kapo kovek i mang asan e kuli rina aongos nei liuan i ri vap, asi vil ato anira.” ¹³ Na taun kila longong a mengen madot ke si ri Petero ve Ioanes na kila tapping anirilong, using kipo nas ta kilongpo ngono igenen palau luai, kovek i akalit lava. Na kilapo kinle irilong ta kilongtapo ago si kuvkuvulan si Iesu. ¹⁴ Sikei kilapo kovek i mengen using kipo arai ani igenen ila bil ato ang sime lapo tung ve rilong. ¹⁵ Na kila asok

irilong asi sounng suai ani nei kivung. Na kilapo angmengenai asukang ke, ¹⁶ “Au si, tara abis sa kana ani ngono igenen ke? Parik tarapa angkoai si amunai ani abis lava ke i vilvil ataping, using ri vap aongos i Ierusalem kilapo nas, na parik tarapa angkoai si mengen bat ania. ¹⁷ Sikei tara atakun irilong ta kilong ago luai ta akusku an ani mang sikei si asan ke, vei bil ke kala pasal alava luai.” ¹⁸ Au na kila songo alak pok irilong na kila atakun amadot irilong ta kilong kamus luai ta mengen vo akalkalit ta asan i Iesu. ¹⁹ Sikei ri Petero ve Ioanes kilongla polpol iria asukang ke, “Sa, kapo korong e matana i God ta namem longong imi, na parik ta God? Mi saupai ani sa kapo lau korong. ²⁰ Using kapo tav angkoai si namem kamus ta akusku an ta keve bil na keve mengen roron ang namemtalapo nas ia.” ²¹ Au, e iang kila anguan atakun amadot an anirilong na kila lomlon suai anirilong, using kapo kovek i bil tutuman asi amiming anirilong singina, using ri vap aongos kilapo kinle na bil ang kata serei na kilapo alatun a God singina, ²² using a igenen la to pok ang si bil i tapping ke, kata lapo liu a 40 na matas kana to.

Ri vap lomlomon kipo sokotuk asi kari nasai ani kitmat

²³ Au, kilonglapo kalakala na kilongla pasal pok ane si keve tungarilong na kilonganla antok amalangas iria ta mengen aongos ang na keve ainoinoi i ri katakai i sula na ri vap lava kitala mengen irilong tatana. ²⁴ Taun kila longong a mengen ang kila sokotuk kuvul aongos ane si God asukang ke, “Vo kitmat, numai kuta asinong a kuli rina na nei pangau na nei laman ve keve bil aongos. ²⁵ Na kuta mengen si Malanganto Gogoai si nguruna i tivumem ta David, kam asosokai, asukang ke ta, **Marai sa na mamain ta matan vap i ngising kipo**

marala? Marai sa na kipo petpeteai mumun palau? ²⁶ Ri tulava i kuli rina kipo usausa. Io, ri ainoinoi kipo kivung asi kari visvis ani Volava ve kana igenen i akanangai. ²⁷ Na kapo tutuman ta nei rina ke Erodes ve Pontio Pilato kilongta lomlomoni kuvul ve ri vap i ngising na matan vap ke ri Israel ta ki raung suai ani kam asosokai daus ta Iesu, nang kutala akanangai ania. ²⁸ Kita lomlomoni kuvul asi kari abis ani bil ang, numai kutala saupai lenginang ania ta ka serei asukang. ²⁹ Volava, ku lomlomoni ani kari keve mengen rikek animem, na ku pakangai animem val kam keve asosokai asi kamem mengen amadot luai ta akusku im. ³⁰ Ku vil ato ri vap na ku abis ani mang keve bil i vilvil ataping kapa si kitmat i kam asosokai daus ta Iesu.” ³¹ Au, kala kamus kari sokotuk na lu ang kipo ago singina kala tetek, na Malanganto Gogoai kala aol iria aongos na kilapo tutupongai mengen amadot luai ta mengen i God.

Lau i angtunganan nei liuan i ri vap lomlomon

³² E iang ri vap lomlomon kita lapo atogon palau a sikei a vinga na sikei a vangang. Asukang a kilapo atogon kuvul aongos na keve bil voiang a siksikei a igenen kapo atogon ia. ³³ Na ri aposel kilapo mengen amadot luai ta kana tadut pok a Volava Iesu. Roron lava le si God katapo ago singiria aongos. ³⁴ Katapo kovek i mangsikei katapo inongos, using man kita atogon roe vo lu, kita atos tatana na samui ina ³⁵ kimela alis ia e kungaria i ri aposel ani ki pagal ia ani vap po kudik ang, angkokoai val inongos ang si siksikei. ³⁶ Au na Iosep, nang ri aposel kitapo kin ia ta Barnabas, supsupai ina ta katakai i akikit, na katapo igenen i patvap si Levi, na kita ingus ia e Kuporo, ³⁷ kata kun atos ta palpal i kana

roe na kamela alis a kapkap e kungaria i ri aposel.

Ananias ve Sapira

5 Na mangsikei a igenen kana asan ta Ananias, rilong ve kisngana ta Sapira, kilongta kun atos ta karilong mang vuk roe. ² Na mang palpal samui ina kala teng akit pok ia ania, na mang palpal kanla alis ia e kungaria i ri aposel. Na kisngana kapo nas a bil ang. ³ Sikei Petero kala antok ia, “Numai Ananias, kapo saka bil an na Satan kapo aol ua asi kam kapau ani Malanganto Gogoai, na kula teng akit pok anim ta palpal i samui i kam vuk roe? ⁴ Kupo malangas aro luai ta aino le ani kutala atos tatana, katapo kakam. Au na e mung, taun kutala atos tapai tatana, samui ina katapo kakam kapa. Sa tukulai ina na kuta lomlomoni asi kam me kapau asukang ke? Parik kupa kapau na igenen, kupo kapau a God.” ⁵ Vuk taun ang a Ananias kapo longong a mengen ang kala uak na kala mat. Na vap aongos po longong ang kilapo togon a leng lava luai. ⁶ Au, ri nat kila tapasuk na kila apung na pukun ina, na kila asalak ia ane komo na kianla kepai ania.

⁷ Au, e mung i vuk pangau kudik lik, kisngana kamela palak na parik lak kapa malangas ta bil ang katakai serei. ⁸ Au, na Petero kala antok ia, “Ku antok iau. Ninia aongos kana na kapkap ke milongta luk ia si kamilong vuk roe?” Na kala antok ta, “Io, ninia aongos.” ⁹ Na Petero kala antok ia, “Kapo sa na milongta angainakai asi kamilong atoktokngai ani Malanganto Gogoai i Volava. Arai! Sukana na vap anla kepai tapai ani kisngam kime lapo angtung e mete takaman. Na kana kime kun asalak kapa anim.” ¹⁰ Na si vuk taun ang palau kala uak e ngere kakina na kala mat. Au na keve nat ang kimela palak na kila asalak kapa le ia ane komo na kianla kepai ania

e ngere kisngana. ¹¹ E iang na kuvkuvulan i lomlomom aongos kilapo atogon a leng tavirimok luai, na akusku i bil ang kala pasal na vap aongos kinla kun longong ania na kinla kun leng alava.

Keve akanangai na vilvil ataping

¹² Na ri aposel kilapo asereiai ani keve bil miang i vilvil ataping na keve akanangai nei liuan i ri vap. Na ri vap lomlomom aongos kitapo uli serei akuvul si takpok si Solomon. ¹³ Na ri vap e komo kitapo kinle alava aro iria, sikei kitapo atogon a lolokovo si palak. ¹⁴ Sikei lak vap miang luai aliu kilapo lomlomom ta Volava, ri tauan ve ri aina kapa, na kila palak si kuvkuvulan ang. ¹⁵ Io, asukang a ri vap kipo asalak le na ri malepen na kimepo amatung iria kuli kari keve pata e nei selen kokoai ani man a Petero ka paliu, kankanuai ina kan sigil palau a mang matan iria. ¹⁶ Na vap duk kapa le keve rina aulitai i Ierusalem kimela kun asalak ani kari keve malepen ve kari keve vap sangan ta ingua, na riria aongos kila luk a vilvil ato.

Ri aposel kilapo ago nei vilvil akui

¹⁷ Au, ainoai i katakai i sula kuvul ve kana petau aongos, nang a kuvkuvulan ang ri Sadukaio, kilapo vinga rikek luai, ¹⁸ na kianla teng akit a keve aposel na kila alakai aniria nei lu i akangbat. ¹⁹ Sikei mangsikei a angelo si Volava kamela serei tenei vong na kala tavas a keve takaman i lu ang na kala ausingai aniria ane komo, na kala antok ta, ²⁰ “Mi pasal na mian tung nei rina i atailai na mi mengen amalangas a ri vap ta akusku aongos i to tanginang ke.” ²¹ Taun kila longong a mengen ke, kila palak si tangat nei rina i atailai na kian lapo akalkalit ri vap. Au, ainoai i katakai i sula ve kana petau kila serei akuvul, na kila songo akuvul na kivung lava nang riria aongos kipo tu ainoai ani

ri Israel. Na kila asok asi an songo alak tapai aniria. ²² Au na ri asokakai kianla palak nei lu i akangbat sikei parik kipa sabonai aniria. Na kila papok na kila mengen amalangas ta, ²³ “Namemta anla sabonai ani keve takaman aongos kitapo akang na keve vap ipo ararai bat ang kitapo tung mete keve takaman. Sikei taun namem tavas, katapo kovek i mangsikei e iang.” ²⁴ Na keve ainoai si ri katakai i sula ve tulava i ri vap po ararai bat ang nei rina i atailai kila longong na mengen amalangas ang na kilapo ilung alava ta sa ka serei using i bil ke. ²⁵ E iang mangsikei kamela antok iria, “Vap ang mita akang bat iria kian lapo tung e nei rina i atailai na kilapo akalkalit pok ri vap!” ²⁶ Asukang a tulava ang kanla pasal ve kana petau asi an songo aniria. Kitapo lolokovo ani teng akit amatot aniria vei ri vap kila kun li punuk pok aniria ta iat.

²⁷ Au, kila songo alak pok iria mete kivung lava na ainoai i katakai i sula kala saupai aniria asukang ke, ²⁸ “Lenginang namemtala atatai amatot luai ta mi ago ta anguan akalkalit an si asan ke, sikei lak mipo abis ia. Akalkalit ke kalapo papanai aongos e Ierusalem. Mipo buk ani mamaiten i kana mat ka gon kulumem.” ²⁹ Na Petero ve ri aposel kila polpol asukang ke, “Kapo mamaiten luai ani namem longong a God, na parik ta ri vap! ³⁰ Nang a God ang si keve tivura, nang kata tak atadut pok a Iesu pelek a mat, voiang mitala vil punuk ia kuli ngakputuk. ³¹ God katale sunguk alak luai ania asi kana an sinong ngerena val nat i tulava na katakai i asapang ani ri vap i Israel, man kila lomom pokai, ka lomom suai ani kari keve lau rikek. ³² Namemtala arai ani keve bil ke kuvul ve Malanganto Gogoai, voiang a God kata alis ia aniria, vap ang kipo longong kana mengen.”

³³Taun kila longong a mengen ke, kala pat iria na marala lava na kilapo buk raung korong aniria. ³⁴Sikei, mangsikei a Parisaio i nei kuvkuvulan lava kala tapasuk, kana asan ta Gamaliel, na katapo mangsikei a katakai i akalit ani saupai, na kapo asanan mete ri vap, na kala asok ta ki asoung tapai ani keve igenen ang. ³⁵Au na kala mengen iria ta, “Vap i Israel, mi aiveven aro si sa mi abis ia si keve tauan ke. ³⁶Using taun ang anangan a Teudas kata tapasuk na kala antok ta kapo igenen lava, na vap duk asukang ta 400 aongos kila tung papakangai ania. Sikei kita raung ia, na kana petau aongos kila sip angtaliungai, na kana avibisan aongos kapa kala mat. ³⁷Na e mung, si taun ipo luk asan, Iudas le Galilaia kata kun tapasuk na vap duk kapa kila tung ve nia na kila visvis misagai. Sikei ninia kapa kila kun raung ania na kana petau kila kun sip. ³⁸Au si bil ke kana, napo antok imi ta mi atalipai ani keve tauan ke. Atolongon iria, using man a bil ke kapo lomlomoni si ri vap, nganlak ka mat. ³⁹Sikei, man ke God ta lomlomoni, parik kapa angkoai si mi dual suai aniria. Vei nganlak mila sabonai ania ta mipo angvis ve God.” ⁴⁰Au, kila ainak ani kana pinipini na kila songo alak pok ri aposel na ki asok asi sasaup aniria. Na kila atakun amadot iria ta ki ago luai ta akusku an ta asan i Iesu. Au le na kila akala iria. ⁴¹Na kila soung le mete kivung velai ani uruk using kipo malangas ta God kata la taot angkokoai iria asi kari sunguk ani kui ve mirik marai asan ang. ⁴²Na si keve taun kilapo madot si uli akusku. Kila pasal nei rina i atailai na ane nei keve lu siksikei na kilapo rodo le kari akalkalit na akusku ta akus ro i Iesu ninia na igenen i akanangai.

Kita atung a limalengua na igenen

6 Na si taun ang tataot i vap lomlomoni kata lapo serei aduk luai, na mangsikei a maiten kala serei ta ri Elas kipo mengen i magilai ani ri Eberaio using kari keve mainang, parik kipa alis pok aniria. ²Asukang a 12 na aposel kila songo atung na mamain ta vap lomlomoni aongos na kila antok iria asukang ke, “Parik kapa ro si man namemla lomoni suai ani abis i akusku ta mengen i God, asi me telan ta sasagi. ³Au asukang, keve tungag, mi pilak ta limalengua na igenen, voiang a Malanganto Gogoai kapo aol iria na kipo vap masam aro, ani namem apaus iria ta mamaiten i abis ke. ⁴Sikei namem akorong, namem uli telan si sokotuk na akusku ta mengen i God.” ⁵Au, lomlomoni ke, ri vap aongos kila ainak aoron singina. Na kila pilak a Sitepano, igenen lomlomoni alava na Malanganto Gogoai kapo aol ia, kuvul ve Pilipo, na Porokoro, na Nikanor, na Timon, na Parmenas, na Nikolao le Antiokia voiang kata mela palak si lauluan si ri Iudaia. ⁶Keve igenen ke, kila atung iria e mataria i ri aposel na kila sokotuk na kila amatung kunga singiria. ⁷Na mengen i God kala pasal apapanai na vap duk luai i Ierusalem kilapo lomlomoni tatana na amiang luai i ri katakai i sula kapa kilapo kun ainak ani mengen ke na kila kun lomlomoni.

Kita teng akit a Sitepano

⁸Au na Sitepano katapo duk ta aoron na kitmat, na kata abis a mang keve avibisan miang i vilvil ataping na mang keve akanangai petekai luai kapa e mataria i ri vap. ⁹Sikei mang vap kila tapasuk na kilapo anggegelai ve Sitepano. Vap ang kitapo ago si kuvkuvulan ang kipo kin iria ta kuvkuvulan i vap kalakala. Na kipo vap i Iudaia le si

ngono rina ang Kurene na Aleksanderes na le ngono palpal ang kapa Kilikia na Asia. ¹⁰ Sikei parik kilapa angkoai si tu asalaupai ani kana masam na kana mengen a Malanganto kapo alis ia tatana. ¹¹ Au na kila bui a mang vap asi lukluk atapusai ani mengen kapau asukang ke, “Namemtala longong ia si mengen i nau varas ani Moses ve God.” ¹² Na kila solo angpokokai ani ri vap ve ri ainoinoi na ri vap malangas ani saupai. Na kila pasal na kila teng akit a Sitepano na kianla tak ia ane mete kuvkuvulan lava. ¹³ Na kila atung kari mang keve vap mengen kapau, asi kari mengen asukang ke ta, “Igenen ke kapo uli mengen arikek ani kara rina i atailai na kapo mengen arikek kapa ani saupai. ¹⁴ Using namemtala longong ia si antok ta Iesu ke le Nasaret ka goeng suai ani rina i atailai na ka sasakol kara keve laulauan voiang a Moses kata alis ira tatana.” ¹⁵ Na kivung lava aongos ang kilapo tun akit ia na kilapo arai ania ta kalapo nau asukang val angelo.

Kana kalinga na Sitepano

7 Na ainoai i katakai i sula kala sui ia ta, “Sa, keve mengen ke kana kapo tutuman?” ² Na kala polpol asukang ke, “Keve tasig na keve mamai, mi longong iau! God, si kana maumausan, kata serei si tivura ta Abaram anangan si taun katapo ago lak e Mesopotamia aino ani kanla ago e Karan. ³ **Na kala antok ia ta ku tapasuk pelek kam rina ve kam patvap na ku me palak si ring ang naka akalit ua tatana.** ⁴ Au kala pasal pelek a palpal si ri Kaldaia na kanla ago e Karan. Na e mung i tamana katala mat, God kala asok ia asi kana me ago e ring ke kana mipo ago singina. ⁵ Parik katapa alis ia ta mang vuk roe lik e ke asi kana atogon ania. Sikei kala palapatung **ve nia ta ka alis lak a roe ang ania ve matmatan tivuna e mung**

ina, sikei katapo kovek i nat lak. ⁶ Sikei God kala mengen kapa ia asukang ke ta **keve matmatan tivuna ki an sokoung si rina ang parik kapa kakaria, na ki sunguk a maiten lava i vilvil akui na ki ago nei gogotan i asosokai ani 400 na matas aongos.** ⁷ **Naka aming na palpal vap ang kipo asosokai singiria.** God kata antok. **Na e mung ki soung suai ani rina ang na kime soturungai singig e ke si rina ke.** ⁸ Au na kala antok kapa ia ta ki uli lampulit aniria asukang ta akanangai ani palapatung ang. Asukang a kala asereiai ani Isak na kala lampulit ia si valimalletul i taun. Na Isak kala asereiai ani Iakov, na Iakov kala asereiai ani 12 na tivura ang.

⁹ Na keve tivura ang kilapo vinga rikek ani Iosep na kila atos tatana ane Aigipto. Sikei God katapo auai ve nia, ¹⁰ na kala asapang ia le nei liuan i kana keve maiten asip. Na kala alis ia ta roron ve masam e matana i Parao, tulava ang si ri Aigipto, voiang kata atung ia asi kana aiveven ani Aigipto na nei kana lu aongos. ¹¹ E mung ina mangsikei a mol lava luai kala serei e Aigipto na e Kanan kapa. Keve tivura kitapo gule pok sikei kapo kovek. ¹² Au, Iakov kala longong ta kapo atogon pok e Aigipto na kala asok a keve tivura, asi an luk pok e iang. Kari ainoai i pasal nang. ¹³ Si kari vapongua i pasal Iosep kala antok amalangas iria ta ninia kapo tasiria, na Parao kala malangas ta kipo angtasimal ve Iosep. ¹⁴ Na Iosep kala ali mengen ane si tamana ta Iakov ve kana matan vap aongos ani ki me ago. Tataot iria aongos kitapo 75. ¹⁵ Na Iakov kala pasiangan ane Aigipto, na e mung kianla mat e iang ve keve tivura. ¹⁶ Na keve matmat iria kita asalak pok iria ane Sukem, na kila amatung iria nei mata i mat si vuk roe ang Abaram kata samui aino ia si keve nat si Emor ta vuk kapkap.

¹⁷ Au, kalapo angasungai a taun i serei atutuman ta kana palapalatung a God ve Abaram, na tataot i kara vap e Aigipto kalapo duk alava, ¹⁸ tung si **mang tulava tanginang kala tu sakolai asi saupai ani Aigipto na parik lak katapa longong a akuskus i Iosep.** ¹⁹ Nia vanang kata kapau velai ani marala ani keve tivura, na kala vil amaiten luai ani kari ago ta saupai asukang ke ta ki asuai ani kari keve popo ani ki mat. ²⁰ Au, si taun ang vanang kila ingus a Moses. Katapo nat roron luai e matana i God. Kila aiveven ia nei lu si tamana ani potol a ulen. ²¹ Na kila luk asoung ia na kavulik ang si Parao kamela songo ia na kanla aiveven ia asukang ta kana nat. ²² Na Moses kata luk akalkalit le si ri Aigipto ta kari masam aongos na kalapo mangsikei a igenen kitmat si laulauan i kana mengen na avibisan.

²³ Au, kalapo 40 na matas na kala lomlomonai asi kana an lolou tapai ani keve tungana ri Israel. ²⁴ Na kala arai ani mangsikei iria kitapo visvis palau ia na kala pakangai ani igenen ang na kala vis punuk na Aigipto ang. ²⁵ Kapo sekpat ani kana vap ki arai kinle ania ta God katala usausa ia asi pakangai aniria, sikei parik kipa kinle asukang. ²⁶ Na si taun e mung ina, kanla sabonai ani mang ngono igenen pok iria kilongpo angbis. Na kala atokngai asi kana asinong ani luai nei liuan irilong, 'Ngono uang, milongpo angtasimal nang, marai sa na milongpo angbis pok?' ²⁷ Sikei mang anu ang, vopo bis ang ani tungana kala poro suai ania na kala sui, **Si nang kata asok ua asi kam ainoinoi na kume saupai animem? Sa, kupo buk me raung anig val kam raung ang ani Aigipto ang anongo?** ²⁹ Si vuk taun ang a Moses kapo longong a mengen ang, kala tapasuk na kala sip ane Madiam, na kanlapo ago val igenen sokoung. Na e iang kanlapo atogon kana pongua na nat.

³⁰ Au 40 na matas kala liu **na angelo kala serei singina nei ring varasai palau angasungai i mulang ang e Sina si ureurek i kut kuli ei.** ³¹ Au, taun ang a Moses kala arai ani bil ang, kalapo taping alava na kala kik asung asi kanan arai. Na kala longong a kalin-gana i Volava ta, ³² **Nau a God voiang a keve tivum kipo atogon ia. Nau a God ang si Abaram na Isak na Iakov.** Na Moses kalapo tetek ta leng na parik kapa buk tun ane si ring ang. ³³ **Na Volava kala antok ia, 'Ku lang suai ani ngono pauk i kakim using nang a ring ang kupo tung singina kapo ring gogoai.** ³⁴ **Natala arai aongos ani vilvil akui ang kag patvap kipo asalak ia e Aigipto, na nala longong kapa kari keve tangis. Kana vang namela serei asi kag me akala aniria. Au, ku me vang na naka asok pok ua ane Aigipto.'** ³⁵ Io, nia na Moses voiang kita misag ania ta mengen asukang ke, **Si nang kata asok ua asi kam ainoinoi na kume saupai animem?** Io, ninia palau vang God kata asok ia si kalin-gana i angelo vo serei ang singina kuli ei ang, asi kana me ainoinoi na katakai i asapang kapa. ³⁶ Nia kamela asoung aniria pelek a Aigipto. Ka asereiai ani keve bil i vilvil ataping na keve akanangai e Aigipto akorong na e nei Laman Melek na e nei ring varasai palau kapa ani 40 na matas aongos. ³⁷ Io, ninia palau na Moses ang, voiang kata antok ri Israel ta, **God ka atung lak animi ta mang katakai i kus amalangas val nau le nei liuan imi.** ³⁸ Io, nia palau katapo kivung ve keve tivura nei ring varasai palau. Na katapo kivung kapa ve angelo ang kuli mulang e Sina, na nia kala alis ia ta mengen i to asi kana alis aliu anira. ³⁹ Sikei keve tivura kitapo uli longo bot. Kitapo misag ania na kitapo uli lomlomonai asi kari papok ane Aigipto. ⁴⁰ Asukang a kila antok a

Aron, Ku abis ta mang keve tangatangai anira, ani ki ainoai anira. Igenen ke ta Moses, nei nia? Parik tarapa nas ta sa katala serei singina. ⁴¹ Na si taun ang kila abis ta kari tangatangai, na kapo ararai val natnat i bulumakau. Kila vil alilis serei si bil ang, na kila uruk ani nem roron ang kitala abis ia. ⁴² Sikei God kala tu taliung iria na kala atolongon iria asi kari soturungai si keve kalto nei pangau val mengen ang nei buk si ri katakai i kus amalangas aino asukang ke, **Nami, ri Israel! Si 40 na matas ang e nei ring varasai palau, sa, mita alilis serei singig? Mita sulsulukai ane singig?** ⁴³ **Parik! Milapo soturungai si tangatangai nang i Molok. Na tangatangai i kalto ang i Raipan, milapo soturungai singina kapa. Asukang vang, naka kirikai animi ane si vilvil akui e Babulon.**

⁴⁴ E iang nei ring varasai palau, keve tivura kitapo sung angpok kari lu asi kivung. Lu voiang a salsalik i ainainakai katapo sinong neina. Kita abis ia val kana atatai na vo mengen ang si Moses, angkokoai val ararai ang kata lomlomonai ania. ⁴⁵ Au, keve tivura kilapo atogon a lu ang, na e mung si taun ang a Iosua katapo tu ainoai aniria singina, kimela palak velai ania nei rina ke e mung i God katala lu suai ani keve palp vap ang na ki atogon a roe ke. Au, na lu ang, kala tung nei rina ke tung si taun i David, ⁴⁶ voiang a God katapo uruk ania, na kala sokotuk ia ta ka atung ania ta mangsikei a lu tanginang asi kana ago neina, ninia na God voiang Iakov katapo atogon ia. ⁴⁷ Sikei parik ta nia, using a Solomon, ninia kala atung na lu ang ania. ⁴⁸ Au, sikei! Vo Tavirimok Luai parik kapa nas ani ago nei lu i abis ta kunga, val katakai i kus amalangas kapo antok ta, ⁴⁹ **Volava kapo antok ta metekuku, nang ninia kag sinsinong i kitmat. Na kuli rina, nang ninia na**

koskosai i kakig. Au na mi saka atung an ta lu angkokoai si kag ago? Vo ta ring asi kag aus? ⁵⁰ **Sa, parik natapa asinong a keve bil aongos ke?**

⁵¹ Nami na keve vap longo gel akorong. Vingami kapo kit na talingami kapo bot aongos. Asukang palau val keve tivumi, mipo uli misag ani kana mengen a Malanganto Gogoai. ⁵² Kapo kovek i katakai i kus amalangas aino parik kitapa vil akui ia. Na riria kitapo kus amalangas ta Vo Korong ka serei lak, kila kun raung suai aniria. Na kana vang amukmuk, Vo Korong ang, nami mitala alis suai ania na mila raung ia. ⁵³ Nami mipo atogon na saupai ang na angelo kata alis a keve tivumi tatana, sikei lak parik milapa using ia.”

Kita li punuk a Sitepano ta iat

⁵⁴ Au, vuk taun ang kila longong a mengen ke na kalapo pat aongos iria na marala na kilapo kalapatum. ⁵⁵ Au na Malanganto Gogoai kalapo aol ia na kala tun alak ane metekuku na kala arai ani maumausan i God na Iesu kapo tung si palso ina. ⁵⁶ Na kala antok ta, “Arai, nalapo arai ani metekuku kalapo tavas na igenen i pukun kapo tung si palso i God.” ⁵⁷ Na kila apung bat a keve talingaria na kila kail alava. Ki tapasuk aongos, ki sang taun ia, ⁵⁸ na kila tak suai ania ane komo i rina na kian lapo tutupong so ta iat. Keve vap po porot ke ania kila kiang suai ani kari maus na kianla asinong ia e ngere mangsikei a igenen tanginang kana asan ta Saulo. ⁵⁹ Au, kilapo so ia, na kapo sokotuk, “Volava Iesu, ku sel a malanganto ig.” ⁶⁰ Na kala uak sovusulai na kala songosongo alava ta mengen asukang ke, “Volava, ku lomom suai ani lau rikek ke kipo abis ia.” E mung i posong ani

8 vuk mengen ang, kala aulei. ¹ Na Saulo kato ainak aro ani puka ang.

Saulo kapo goegoeng a ri vap lomlomon

Si taun ang, vilvil akui lava kala tutapongai si kuvkuvulan i lomlomon e Ierusalem, asukang a riria aongos kila sip angtaliungai pulakai ane si ngono palpal Iudaia na Samareia. Sikei, ri aposel kila ago. ²Na mang keve igenen lomlomon kila mo na Sitepano na kipo tangis alava luai ania. ³Au, Saulo kala tutapongai goeng ani kuvkuvulan i lomlomon. Kala pasal aliu si kari keve lu sik-sikei na kala teng akit iria, ri tauan kuvul ve ri aina kapa. Ka tak iria na kanla alakai aniria nei lu i akangbat.

Akus ro kala serei e Samareia

⁴Asukang a vap la sip ang kian lapo akusku pulakai ta mengen i God. ⁵Na Pilipo kapa kala pasiang ane si rina i Samareia na kanla akusku iria ta Karisto. ⁶Na petau duk kilapo buk longong aro ani kana mengen a Pilipo using kipo mangal ia na kipo arai ani keve akanangai ang kapo abis ia. ⁷Using ri ingua kipo kail na kipo sounge pelek na vap miang. Na ri soles ve ri vap pukun pepe miang kilapo to. ⁸Asukang a ri vap i rina ang kilapo atogon a uruk lava.

⁹Au katapo atogon a mangsikei a igenen kana asan ta Simon. Aino katapo teng rikek nei rina ang. Na katapo ataping ri vap i palpal Samareia. Ka antok ta kapo mangsikei a igenen lava luai. ¹⁰Na ri vap aongos kipo buk longong aro ania, ri vap lava na ri vap e kevkev kapa. Ki antok ta, "Igenen ke, tara posong ia ta Kitmat Lava i God." ¹¹Kipo longong aro ania using le kabang le katapo uli ataping aniria. ¹²Au sikei, si taun ang kila lomlomon ta Pilipo si kapo akusku ta akus ro i kana vainagoan a God na asan i Iesu Karisto, kila luk asing tauia, ri tauan ve ri aina kapa. ¹³Au na Simon, nia kapa

kala kun lomlomon, na kala luk asing tauia na kala auai ve Pilipo, na kalapo arai ani keve akanangai ve keve bil lava i vilvil ataping, na kapo taping alava.

¹⁴Au, keve aposel e Ierusalem kila longong ta ri Samareia kitala anak ani mengen i God. Asukang a kila asok ri Petero ve Ioanes taun iria. ¹⁵Na kilonganla serei na kilongla sokotuk aniria ani ki luk a Malanganto Gogoai. ¹⁶Using parik lak katapa palak si mangsikei iria, kitala luk palau a asing tauia si asan i Volava Iesu. ¹⁷Na kilonglapo amatung kunga singiria na kilapo luk a Malanganto Gogoai. ¹⁸Au, Simon kala arai ta Malanganto kapo serei si amatung kunga ta ngono aposel ang na kala buk samui ani kitmat ang singirilog. ¹⁹Kala antok ta, "Milong alis iau ta roron ke ani nau kapa, man naka amatung kunga si ri si na ki kun luk ani Malanganto Gogoai." ²⁰Sikei Petero kala antok ia, "Numai, ku mat suai kuvul ve kam kapkap. Using kupo lomoni ia ta ku samui kana alilis a God ta kapkap! ²¹Kupo kovek luai i pangau si abis ke, using a vingam kapo visuk mete God. ²²Asukang vang, ku lomoni pokai pelek kam keve lomlononi rikek, na ku sokotuk a Volava ta man kapo angkoai, ka lomoni suai ani vubuk rikek ang e vingam. ²³Using napo arai ta kupo lomlononi ainu asi kam atogon asan na kulapo ago akit luai nei gogotan i rikek." ²⁴Au na Simon kala polpol asukang ke, "Namilong, milong sokotuk a Volava anig, ani keve mengen ke milongpo mengen iau tatana, ki ago ta serei an singig."

²⁵Au, e mung i kilongla mengen amalangas atutuman ta mengen i Volava, le na kilongla tadut asi karilong papok ane Ierusalem. Na kilonglapo akusku aliu ta akus ro si keve rina miang si ri Samareia.

Pilipo ve mang igenen lava i Aitiop

²⁶ Au, mangsikei a angelo si Volava kala antok a Pilipo ta, “Ku tapasuk na ku pasiang taun a selen ang kapo pasal le Ierusalem ane Gasa.” Ring ang kapo ring vauvau palau. ²⁷ Na kala tapasuk na kala pasal. Na mangsikei a igenen le Aitiop, kapo igenen lava na kapo asosokai si Kandake, ainan tulava i Aitiop, na kapo saupai ani kana keve togtogon, katan lapo ago e Ierusalem asi kana an soturungai serei si God. ²⁸ Au, kalapo kokos pok ane rina kuli kana vongo tagtagai na kapo tataot nei salsalik si katakai i kus amalangas Esias. ²⁹ Na Malanganto kala antok a Pilipo ta, “Ku sang asung ane ngere kana vongo tagtagai.” ³⁰ Au, kala sang asung na kanlapo longong ia si kana po tataot nei salsalik si katakai kus amalangas Esias. Na kala sui ia, “Sa, kupo malangas nang a mengen ang kupo tataot ia?” ³¹ Na kala antok ta, “Au, naka saka malangas an si man kapo kovek i igenen asi palas dong anig tatana?” Na kala aikut a Pilipo asi kana me kokos ve nia. ³² Na palpal ang kapo taot ia nei salsalik ang, kapo mengen asukang ke, **Kita tak ia val sipsip taun a rungrunguk, na asukang val natnat i sipsip kapo tung musik si katakai i tok, asukang nia kapa parik katapa tatkol ta vuk mengen.** ³³ **Kila vil amailik ia na kila alis a saupai kitmat ania. Si nganing lak ka akusku ta kana matan vap? Using kana to kuli rina kala kamus.**

³⁴ Na igenen ang kala sui na Pilipo ta, “Sa, kapo angkoai si ku antok iau ta si kana na kus amalangas ke kapo mengen tatana? Tatana pok, vo ta mang anu?” ³⁵ Au na Pilipo kala tutapongai si vuk salsalik ang na kala akusku ia ta akus ro i Iesu. ³⁶⁻³⁷ Na kilonglapo sang aliu nei selen na kilongla serei si mangsikei a vuk laman na igenen ang kala antok ta, “Arai, laman kana. Sa kapo tubat iau asi

kag luk ani asing tauia?” ³⁸ Au, na kala atakun kana vongo, na kilongla pasiang ane nei laman ang, rilong aongos ve Pilipo. Na kala asing tauia ia. ³⁹ Au, kilongla palak le nei laman ang na Malanganto i Volava kala songo suai ani Pilipo na igenen ang parik kalapa anguan arai an ania, sikei kala pasal velai ani uruk lava. ⁴⁰ Au, Pilipo kanla buat e Asoto na kanlapo akusku aliu ta akus ro nei keve rina aongos tung e Kaisareia.

Saulo kata lomom pokai

(Ap 22:6-16; 26:12-18)

9 Au, Saulo kapo marala arikek lak kana petau a Volava na kapo buk raung suai aniria. Asukang a kala pasal taun a ainoai i katakai i sula ² na kala aikut ia asi kana salik panbuk ane si keve lu i kivung e Damasko, ani man kan sabonai ani vap ang kipo ago si Selen ke, na kan got le iria, ri tauan ve ri aina kapa, na kame tak iria ane Ierusalem pok. ³ Au, kanlapo pasal e selen angasungai i Damasko, na akorong palau mangsikei a malangas le metekuku kala mang ataping ia. ⁴ Na kala uak ane vunep na kala longong a kalinga i sikei kala mengen ia ta, “Saul, Saul, marai sa na kupo vil akui iau?” ⁵ Na kala antok ta, “Volava, numai a si?” Na kala antok ta, “Nau a Iesu, igenen ke nang kupo vil akui ia. ⁶ Sikei, ku tapasuk na ku palak ane nei rina na kuan longong lak a atatai ta ku vil sa.” ⁷ Na vap po auai ang ve nia kipo tung bot. Kipo longong a kalinga ang, sikei parik kipa arai ani sikei. ⁸ Au, Saulo kala tapasuk le kuli vunep na parik kapa arai korong ani sa. Matana kapo para sikei kapo ba. Na kila teng a kungana na kila takai alak ania ane nei rina e Damasko. ⁹ Kata lapo ba si potol a taun aongos. Parik katapa angan na inum kapa.

¹⁰ Au, mangsikei a igenen lomlomom katapo ago e Damasko kana asan ta

Ananias. Na Volava kala antok ia nei ararai ta, “Ananias.” Na kala antok ta, “Io Volava, nau kana.” ¹¹ Na Volava kala antok ia, “Ku tapasuk, na ku pasal taun a selen ang kipo kin ia ta korong matil, na kuan nanas si lu si Iudas, ta kapo atogon a igenen le Tarso kapo ago kana asan ta Saulo. Ku longong, igenen ang kapo ago i sokotuk ¹² na kata arai ani mangsikei a ararai. Mangsikei a igenen kana asan ta Ananias kata palak na kala amatung a ngono kungana singina ani ka ararai aro pok.” ¹³ Au, Ananias kala antok ta, “Volava, vap miang kitala antok iau ta igenen ke si vil arikek luai ani kam petau gogoai e Ierusalem. ¹⁴ Na kana, kamela serei ta kitmat i keve tulava si ri katakai i sula asi kana me got ani mamain ta vap, riria aongos kipo songo kam asan.” ¹⁵ Sikei Volava kala antok ia, “Pasal, using nau natala pilak ia ani ka abis anig. Ka sunguk kag asan mete ri vap i ngising na ri tulava na ri vap i Israel kapa. ¹⁶ Io, naka akalit ia ta kui tavirimok ang ka sunguk lak ia marai asan ig.” ¹⁷ Au, Ananias kala pasal na kanla palak nei lu ang na kala amatung kunga singina na kala antok ia, “Tasig ta Saul. Volava Iesu, nang kata serei singim si kam me palak e selen, kata asok iau asi kag me serei singim ani ku ararai aro pok, na ka alis aduk ua ta Malanganto Gogoai.” ¹⁸ Na akorong palau mangsikei a bil val valat kala uak pelek a matana na kala ararai aro pok. Au, kala tapasuk na kala luk a asing tauia, ¹⁹ na kala angan na pukun ina kala dual pok.

Saulo kapo akuskus ta akus ro e Damasko

Au, kalapo ago na rukun taun e Damasko ve ri vap lomlomon e iang. ²⁰ Na si vuk taun ang palau kalapo tuta-pang palak nei keve lu i kivung na kalapo akuskus ta Iesu ta nia kapo nat i God. ²¹ E iang vap po longong ang kila

taping aongos na kilapo sui, “Au, ninia palau na igenen ang katapo vil akui na vap po lomlomon ta asan ke? Na parik ta nia kata me serei asi kana an got le aniria na ka tak iria taun a keve ainoinoai si ri katakai i sula?” ²² Sikei kana kitmat a Saulo kalapo serei alava na kalapo ataping ri Iudaia e iang e Damasko using kalapo asereiai atutuman singiria ta Iesu ninia kapo igenen i akanangai.

Saulo kata sip pelek a ri Iudaia

²³ E mung i mang rukun taun miang lik, na ri Iudaia kilapo angpirpat lik asi kari raung suai ania. ²⁴ Sikei Saulo katakai malangas kari angmemengenai. Au, keve tenei ias na tenei vong kipo mun kopai ania si keve takaman i rina ang asi kari raung ania. ²⁵ Sikei, kana vap ipo pasal kuvul ve nia kila atikok asiang ia tenei vong nei tepe si matakoto i omo i nei rina ang.

Saulo e Ierusalem

²⁶ Au, kala pasal na kanla serei e Ierusalem na kalapo buk asi kana katak ve ri vap lomlomon, sikei riria aongos kipo leng ania, using parik kipa lomlomon ta kalapo igenen lomlomon. ²⁷ Au, Barnabas kala songo le ia ane si ri aposel na kala atai amalangas iria ta kana tun kinle ani Volava e nei selen na kala mengen ia, na ka akuskus amadot ta asan i Iesu e Damasko. ²⁸ Au, e iang kalapo togon a kalakala si kana pasal pulakai e nei rina e Ierusalem, na kalapo akuskus amadot ta asan i Volava, ²⁹ na kala anggegelai ve mang matan i ri Elas. Vap ke kilapo buk raung ania, ³⁰ sikei keve tungana kila nas, na kila songo le ia ane Kaisareia, na kianla atatung ia asi kana pasal ane Tarso. ³¹ Io, sukana na kuvkuvulan i lomlomon e Iudaia na e Galilaia na e Samareia aongos, kilapo atogon a taun roron i marip ve akikit angpokpokai aniria. Na kipo pasal

amadot si selen i mamaila ani Volava na kipo uli luk papakangai si Malanganto Gogoai. Asukang a kari tataot kalapo polok alak.

Ainea kata luk kana vilvil ato

³² Au, Petero kala kun pasal ani ring miang, na nei kana mangsikei a paspasal kanla tu aserei si ri vap lomlomon kipo ago e Luda. ³³ Na kanla duai a mangsikei a igenen kana asan ta Ainea, pukun ina katapo pepe na parik katapa angkoai si tapasuk suai ani kana pata ani limaletul a matas aongos. ³⁴ Au, Petero kala antok ia ta, “Ainea, Iesu Karisto kala vil ato ua. Ku tapasuk na ku itoiton kam pata.” Na si vuk taun ang palau kala tapasuk. ³⁵ Ri vap aongos i Luda na Saron kilapo arai ania na kila ul pokai aniria na kila using a Volava.

Dorkas kata tadut pok pelek a mat

³⁶ Au, e Iope katapo togon a mangsikei a aina lomlomon kana asan ta Tabita, supsupai ina ta Dorkas, na katapo uli akamusai ani keve taun asi pakangai ani ri vap mailik. ³⁷ Au, si vuk pangau ang palau kala malepen na kala mat. Kila asing na pukun ina na kianla amatung ia nei mang palpal lu e pangkul. ³⁸ Au, using a Iope ve Luda kilongpo angasungai palau, na ri vap lomlomon, using kitala longong ta Petero e iang, kila asok a mang ngono igenen asi an serei singina, na kilonganla sokotuk ia ta, “Namempo buk ua sumasuma.” ³⁹ Au, Petero kala tapasuk na kala auai ve riling. Na kamela serei si lu ang na kila songo alak ia ane si palpal lu ang. Ri mainang aongos kipo tung aulitai ania na kipo tangis. Na kila akalit ia ta kari keve maus i suisui ang ta Dorkas, si taun katapo ago lak. ⁴⁰ Sikei, Petero kala asok suai aongos aniria ane komo. Na kala sovusulai na kala sokotuk. Ka taval talang a pukun ang na kala antok ta,

“Tabita, ku tapasuk.” Au, kala apagal a matana na kala tarak a Petero na kala sinong atung. ⁴¹ Na kala tak atung ia, na kala songo alak pok ri vap lomlomon ve ri mainang na kala akalit amalangas iria ta kalapo to. ⁴² Mengen ang kala pasal aongos nei rina ang e Iope na vap miang kila lomlomon ta Volava. ⁴³ Au na kala ago na taun miang e Iope nei lu si mangsikei a igenen itoiton pauk i vongo, kana asan ta Simon.

Petero ve Kornelio

10 Au, katapo atogon a mangsikei a igenen katapo ago e Kaisareia kana asan ta Kornelio. Katapo tu ain-oai ani mangsikei a kuvkuvulan i visvis, kipo kin ia ta kuvkuvulan i Italia. ² Na katapo igenen katakai i bil aro na kapo uli mamaila ani God kuvul ve vap aongos nei kana lu. Na kapo uli alilis taun ani kana matan vap a God, na kapo uli ago i sokotuk ane si God. ³ Katapo tenei ias ngelik na mangsikei a ararai kala serei singina na mangsikei a angelo si God kamela palak taun ia na kala antok, “Kornelio!” ⁴ Na kapo leng alava na kala tun akit ia na kala antok, “Au, volava, kupo buk sa?” Na kala antok ia ta, “God kapo malangas kam keve sokotuk na katala arai ani kam keve alilis aongos na kipo tung malangas e matana. ⁵ Kana vang ku asok a mang vap ane Iope, asi an songo ani mang igenen e iang Simon, kipo kin ia ta Petero, ⁶ na kapo ago si lu si Simon, igenen itoiton pauk i vongo, na kana lu kapo tung e ngerelo.” ⁷ Taun ang a angelo ang kala kamus ta mengen na kala pasal, na kala songo na pongua i kana keve asosokai i nei lu na sikei a katakai i visvis kapa, voiang kapo igenen ro luai na kapo mangsikei iria kipo uli ago asung asi pakangai ania. ⁸ Na kala atatai aro luai aniritol na kala asok iritol ane Iope.

⁹Si taun using ina, kitola pasal na kitolan lapo angasungai i rina. Petero katala kiklak kuli lu asi an sokotuk. Kapo tenei ias lava. ¹⁰Na buk angan kala serei singina na kala lomlomoni ta kapo buk angan. Au, si vuk taun ang kipo itoitoni ani kana pok, mangsikei a ararai kala serei singina. ¹¹Na kala arai ani metekuku kala tavas na mangsikei a bil val vakup tavirimok kita pala ia si puat a nono na kipo atikok asiang ia taun a kuli rina. ¹²Na kala arai ta neina i vakup ang kapo duk ta mamain ta vongo ve ri manmanik palis kuli vunep na ri mani i nei pangau kapa. ¹³Au na kalinga kala serei ta, “Petero, ku tapasuk na ku daung asi kam angan.” ¹⁴Sikei Petero kala antok ta, “Ka ago luai, Volava, using parik luai napa nas ani angan ani bil ang kipo ailailai ania vei nala bil arikek.” ¹⁵Na kalinga kala anguan serei an ta, “Bil ang God katala vil adaus ia, ku ago ta arai an ta kapo togon tubat singina.” ¹⁶Na kala vapotol i serei na bil ke, na akorong palau kala palak pok ane metekuku.

¹⁷Au, Petero kalapo pisu alava ta sa nang kapo asukang. Na si vuk taun ang palau a volo igenen i asok ang ta Kornelio kitolmela serei mete papalakan i lu. Kitoltala nanas le ta nei a lu si Simon. ¹⁸Na kitola songosongo velai ani sui ta Simon kapo ago e ke, kipo kin ia ta Petero. ¹⁹Na Petero kapo ago lak i lomlomoni ani ararai ang, na Malanganto kala antok ia, “Arai, mang potol a igenen kitolpo gule ua. ²⁰Sikei, ku tapasuk na ku kisiang na ku auai ve ritol. Ku ago ta lomlomoni miang an, using nau nata asok iritol.” ²¹Au, Petero kala kisiang taun a volo igenen ang na kala antok iritol ta, “Arai, nau kana na igenen ang mitolpo gule ia. Nei akorong a tukulai i kamitol me serei?” ²²Na kitola antok ta, “Kornelio, kapo igenen tu ainoai ani kuvuvulan i visvis, na kapo igenen korong

na kapo uli mamaila ani God, na palpal vap aongos ri Iudaia kipo posong aro ia, na mangsikei a angelo gogoai kata atatai ia ta ka asok tapai anim ani ku an serei nei kana lu na ku atogon mengon kapo buk longong ania.” ²³Au, asukang a kala songo alak iritol si me rot ani tenei vong ang.

Au, kala tapasuk vauk na kala auai ve ritol. Na mang keve tungana i Iope kila kun auai. ²⁴Si taun using ina, kianla serei e Kaisareia. Na Kornelio katapo kokoai aniria, ve kana pat vap na keve tungana asungai ina. Katala songo akuvul iria asi me kokoai. ²⁵Au, Petero kalapo buk palak na Kornelio kamela soturungai singina na kala asuai ani pukun ina e ngono kakina. ²⁶Sikei Petero kala ngai atung ia velai ani mengon ta, “Tapasuk! Nau kapa, napo kun igenen palau.” ²⁷Au, kala angmemengenai alak ane nei lu ve nia na kanla arai ta petau duk kipo ago kuvul. ²⁸Na kala mengon iria asukang ke, “Nami akorong mipo malangas a tubat lava kapo tubat a igenen i Iudaia asi kana angtunganan ve ri vap i ngising vo si palak nei kari keve lu. Sikei God katala akalit amalangas iau ta naka ago ta kin ani mangsikei ta kapo igenen palau vo kapo atogon tubat singina. ²⁹Asukang a taun ang mita asok tapai anig, parik natapa mengon ta sa. Na kana vang namela serei. Au, napo buk sui animi ta sa tukulai ina na mita asok tapai anig?” ³⁰Na Kornelio kala antok ta, “Kala puat a taun kala liu na katapo asukang ke tenei ias ngelik. Natapo ago ipo sokotuk nei kag lu. Na mangsikei a igenen kamela tung talang iau, kapo maus ta maus miminaungan. ³¹Na kala antok ta, ‘Kornelio, God katala longong kam keve sokotuk na kala arai kinle ani kam keve alilis. ³²Asukang a ku asok tapai ani Simon e Iope, kipo kin ia ta Petero. Na kapo ago e ngere lo nei lu si Simon, igenen itoiton pauk i vongo.’

³³ Au, sumasuma palau nala asok tapai anim na kala ro using kutala vil korong ia na kumela serei. Na kana vang namempo ago kuvul aongos e matana i God. Namempo kokoai si longong ani sa na Volava kata asok ua sime mengen animem tatana.”

Petero kapo mengen nei lu si Kornelio

³⁴ Na Petero kala mengen iria asukang ke, “Nalapo tun kinle atutuman vanang ta God kapo atogon kana sikei palau a lau i ngorem si ri vap aongos. ³⁵ Kantanem kipo saka palpal vap an, sikei man kipo mamaila ania na kipo abis a lau korong e matana io, kapo songo iria ane singina. ³⁶ Kana na mengen amalangas si God taun a ri Israel. Nang a akus ro ke i marip voike kapo tukulai ina si Iesu Karisto, ninia na Volava si ri vap aongos. ³⁷ Mipo nas a bil ang kata serei e nei palpal Iudaia aongos, tutupong e Galilaia, e mung i kana akusku a Ioanes ani ri vap asi kari luk ani asing tauia. ³⁸ Io, God kala akanangai ani Iesu le Nasaret asukang ke ta ka aduk ia ta Malanganto Gogoai velai ani kitmat. Na kala pasal si keve vukvuk i rina si pakangai ani ri vap using God kata auai ve nia. Na asukang ka vil ato na vap ang, riria kipo ago nei gogotan i kana kitmat a vo petau. ³⁹ Au na namem, namemtala arai ani kana keve avibisan aongos si palpal ang si ri Iudaia na e Ierusalem kapa. Na kila atakuk ia kuli iei na kala mat. ⁴⁰ Sikei God kala tak atapasuk pok ia si vapotol i taun na kala akalit amalangas tatana si ri vap. ⁴¹ Parik ta si ri vap aongos, sikei kata serei singimem, namem a vap ang God kata pilak imem, namem a petau ang namemta matan angan ve nia e mung i kana tapasuk pelek ani matmat. ⁴² Na kala asok imem ani namem akusku si ri vap na namem mengen amadot iria ta ninia nang God kata atung ia asi kana saupai ani ri vap aon-

gos, riria kipo to lak na riria kitala mat. ⁴³ Ri katakai i kus amalangas aongos kita akusku tatana asukang ke ta ri si, man ki lomlomom ta asan i igenen ke, God ka lomom suai ani kari keve lau rikek.”

Ri vap i ngising kita luk a Malanganto Gogoai

⁴⁴ Si taun ang a Petero katapo mengen lak, Malanganto Gogoai kamela aol aongos na vap ang kipo ago i kolongong ani mengen ang. ⁴⁵ Na petau lomlomom ang, nang a vap lampulit ang kitame auai ve Petero, kila tapping si arai ani bil ke ta God kalapo tilingai ani alilis i Malanganto Gogoai si ri vap i ngising kapa, ⁴⁶ using kila longong iria si kilapo mengen ta mengen i keve rina petekai velai ani alatun ani God. Na Petero kala antok ta, ⁴⁷ “Au, si vang ka tubat a vap ke asi kari ago ta luk an ani asing tauia? Arai, kilapo luk a Malanganto Gogoai asukang palau val tara.” ⁴⁸ Au, asukang a kala asok ta asing tauia aniria si asan i Iesu Karisto. Na kila aikut ia asi kana ago tapai ve ria ani mang rukun taun.

Petero kapo akusku amalangas a ri vap lomlomom e Ierusalem

11 Au, ri aposel ve ri vap lomlomom aongos e nei palpal Iudaia kila longong ta ri vap i ngising kapa kitala kun ainak ani mengen i God. ² Na Petero kamela serei pok e Ierusalem na ri vap lampulit kimela songag suak ania ³ asukang ke, “Marai sa kuta ago ve ri vap tav lamutan na kuta angan kuvul ve ria?” ⁴ Au na Petero kala atai aroron iria ta angusing i keve bil aongos asukang ke, ⁵ “Natapo ago i sokotuk e nei rina ang e Iope na mangsikei a ararai kala serei singig. Nala arai ani mangsikei a bil val vakup tavirimok kita pala ia si puat a nono na kipo atikok asiang ia na kala pasiang luai ane singig. ⁶ Na nala arai ta e neina i vakup ang, kapo atogon a ma-

main ta vongo, ve ri kei, na ri manmanik palis kuli vunep na ri mani i nei pangau kapa. ⁷ Na nala longong a mangsikei a kalinga kala antok iau ta, 'Petero, ku tapasuk na ku daung asi kam angan.' ⁸ Sikei nala antok ta, 'Ka ago luai, Volava, using parik luai le kabang le natapa namin korong a bil ang kipo ailailai ania vei nala bil arikek.' ⁹ Na vapongua i kalinga le metekuku kala mengen ta, 'Bil ang God kataka vil adaus ia, ku ago ta arai an ta kapo atogon tubat singina.' ¹⁰ Na kala vapotol i serei na bil ke na akorong palau keve bil ang kala palak pok ane metekuku. ¹¹ Na akorong palau si vuk taun ang, mang potol a igenen kitola serei mete lu ang namemtapo ago singina, i la asok taun anig le Kaisareia. ¹² Au na Malanganto kala antok iau ta na ago ta lomlomoni miang an, na auai ve ria. Au, namemla pasal ve limalesikei a tungara ke kana, na namemanla palak nei lu si igenen ang. ¹³ Na kala mengen amalangas imem ta kata arai ani angelo kamela tung nei kana lu na kala antok ia asukang ke, 'Ku asok vap ane Iope asi an songo ani Simon, kipo kin ia ta Petero. ¹⁴ Nia ka mengen ua ta mengen voiang mi sapang singina, numai ve kam pat vap aongos.' ¹⁵ Au nala tutupongai mengen na si vuk taun ang Malanganto Gogoai kamela aol aongos iria, asukang palau val si ainoai i taun ang singira. ¹⁶ Na nala lomlomoni ani vuk mengen ang a Volava katapo nas ani mengen tatana ta 'Ioanes katapo asing atautauia ri vap ta laman, sikei God ka asing atautauia imi ta Malanganto Gogoai.' ¹⁷ Na nala kinle ia ta pua, parik kapa angkoai luai ani na tubat a God, using kalapo alis iria ta sikei palau a alilis ang kataka alis ira tatana si taun ang tarata lomlomoni ta Volava Iesu Karisto." ¹⁸ Taun kila longong a amalmalangasai ang, kila lomoni suai ani kari keve mengen, na kilapo alatun a God velai ani mengen

asukang ke, "Ri vap i ngising kapa, God kalapo alis pangau aniria kapa asi kari kun lomoni pokai na ki teng a to."

Kuvkuvulan i lomlomoni e Antiokia

¹⁹ Au, ria vap la sip ang taliungai ang le si vilvil akui ang marai Sitepano, kila pasal taun a Poinike na Kuporo na Antiokia kapa. Na kipo mengen aliu ta mengen i akus ro ani ri Iudaia papalik. ²⁰ Sikei mang keve vap nei liuan iria, kitapo vap i Kuporo na mang matan le Kurene, kimela serei e Antiokia na kila akus kapa ri Elas ta akus ro i Volava Iesu. ²¹ Na kitmat i Volava katapo pakanagai aniria. Asukang a vap miang kila lomlomoni na kila ulpokai taun a Volava. ²² Na akus i bil ke kanla serei si kuvkuvulan i lomlomoni e Ierusalem na kila asok a Barnabas si kana pasal ane Antiokia. ²³ Au kamela serei na kala kinle kana roron i alilis a God na kala uruk. Na kala arudualan iria ani ki tung akit na ki tutuman si kari ang togon ve Volava. ²⁴ Using katapo mangsikei a igenen ro na katapo duk ta Malanganto Gogoai na lomlomoni. Na vap miang kila palak si kuvkuvulan si Volava. ²⁵ Au, kala pasal asi kana an gule ani Saulo e Tarso. ²⁶ Kala sabonai ania na kala songo le ia ane Antiokia pok. Na kilong tapo ago na sikei a matas kirol i po uli sinong kuvul ve kuvkuvulan ang e iang, na kilong akalkalit a vap miang. E Antiokia vanang kita ainoai i posong ani ri vap lomlomoni ta ri te Karisto.

²⁷ Au, si pangau ang mang keve katakai i kus amalangas kila pasi ang le Ierusalem na kimela serei e Antiokia. ²⁸ Na mangsikei iria kana asan ta Agabo kala tapasuk na kala mengen atung si Malanganto ta ka togon a mol lava ka serei lak e kuli rina aongos. Kata serei atutuman si taun i Kalaudio. ²⁹ Na ri vap lomlomoni kila lomlomoni ta sikesikei iria ka gule ta men papakangai angkokoai ve kana togtogon asi alis ani

keve tungaria vap po inongos ang e Iudaia. ³⁰ Au na kila vil ia asukang. Ki alis ia e kungarilong i ri Barnabas ve Saulo ani kilong an alis ia si keve vap lava.

**Iakovo kala mat na
Petero nei lu i akangbat**

12 Au, si taun ang tulava Erodes kala teng akit na mang matan i ri vap lomlomoni asi kana vilvil akui aniria. ² Na kala asok asi raung ani Iakovo, tasina i Ioanes, ta samele. ³ Na kala arai ta ri Iudaia kitapo uruk si daung ke, asukang a kala asok ani ki kun teng akit kapa ani Petero. Lau ke kata serei si taun i matan angan i saui i tav tol. ⁴ Au, kala teng akit ia na kala alakai ania nei lu i akangbat. Na kala asok a puat a kuvkuvulan i ri katakai i visvis, ta ki ararai bat ania. Siksikei a kuvkuvulan ang kapo atogon a puat a igenen neina. Kana lomlomoni ta man a matan angan i Liuluai kanla kamus tapai, ka tak ia asi kana tung si saupai mete ri vap. ⁵ Asukang a Petero kalapo ago nei lu i akang bat. Sikei ri vap lomlomoni kitapo sokotuk amadot serei si God, ani ka pakangai ania.

**Petero kala soung
pelek a lu i akangbat**

⁶ Na si tenei vong ang le ani Erodes ka songo asoung a Petero na kalapo rot nei liuan i mang pongua na katakai i visvis. Kita got akit ia ta pongua na angus kitmat luai. Na mang vap kipo ararai bat e mete takaman i lu ang. ⁷ Na mangsikei a angelo si Volava kamela serei ataping na kala malangas aongos a palpal lu ang, na kala tava na Petero e kagkag ina na kala pangun ia na kala antok, “Tapa-suk sumasuma!” Na angus kitmat ang kala takunis pelek a kungana. ⁸ Au, angelo ang kala antok ia ta, “Ku ngenge aro na ku alakai ani pauk i kakim.” Na kala abis ia asukang. Na kala antok, “Ku

pakut ua ta kam vakup ipo apung na ku using iau.” ⁹ Na kala soung using ia sikei parik kapa nas ta bil ke na angelo ang katapo abis ia kapo tutuman. Katapo sekrat ta kapo mangsikei a ararai palau. ¹⁰ Au, kilongla pasal liu a ainoai i kuvkuvulan vap ipo ararai bat, na lapongua i kuvkuvulan kapa na kilongla serei si takaman lava ipo soung ane komo na takaman ang kala tavas anirilong na kilongla soung. Au, kilongla pasal a mang sikei a vuk selen, na akorong palau angelo ang kala kovek pelek ia. ¹¹ Au, Petero kala lomlomoni tapalas na kala antok ta, “Pua, nalapo nas atutuman ta Volava kata asok kana angelo na kamela asapang iau pelek a kitmat si Erodes, na kari keve lomlomoni ri Iudaia.” ¹² Taun kala lomlomoni aro, kala pasal ane si lu ang si Maria, rinana i Ioanes, kana mang asan ta Marko. E iang nei lu ang, vap miang kitapo ago kuvul i po sokotuk. ¹³ Au kanlapo pipiring mete takaman e komo, na mangsikei a kavulik asosokai kana asan ta Rode kala pasal asi me tavas ania. ¹⁴ Sikei parik kalapa tavas ania using taun ang kala longong kinle na kalingana i Petero, kalapo maramarak luai na kala sang pok sian antok amalangas ani vap ang nei lu ta Petero nang kalapo tung mete takaman. ¹⁵ Na kila antok ia ta, “Kupo nio!” Sikei kalapo dual alava ta ninia nang. Na kila antok ia ta, “Parik, kana angelo nang!” ¹⁶ Sikei Petero kapo pipiring lak, na e mung kianla tavas ania na kila kinle ia na kilapo taping alava. ¹⁷ Na kala sokotakun iria ta kungana ani ki ago musik na kalapo akus iria ta Volava kata asoung ia pelek a lu i akangbat. Na kala antok iria ta, “Mi mengen amalangas a Iakovo ve keve tungara ta bil ke.” Na kala pasal pelek iria ane si mang oring.

¹⁸ Au, kalapo tenei vauk, na keve katakai i visvis ang kilapo ilung alava luai ta nei a Petero e voi. ¹⁹ Na Erodes

kala asok asi gule ania sikei parik kipa sabonai korong ania, asukang a kalapo susuiai aro pok ani keve igenen ang, vap po ararai bat ang na kala asok asi raung aniria. E mung i keve bil ke kala tapasuk pelek a Iudaia na kala pasal ane Kaisareia na kanlapo ago e iang na mang rukun taun.

Erodes kala mat

²⁰ Erodes si taun ang, katapo togon a marala lava ani ri vap i Turo na Sidon. Na riria aongos kuvul kimela serei singina asi atokngai amatung ani luai. Kila vilvil akorong a mengen ve Balasto, kapo mang ainoinoai ke Erodes, ta kan mengen aniria, using kari pok katapo serei le si palpal ang si Erodes. ²¹ Au, Erodes kala pilak na mangsikei a taun na si taun ang kala alak kana maus i tulava na kala sinong kuli kana sinsinong i tulava na kala tutupongai mengen singiria. ²² Na ri vap kilapo songosongo asukang ke, “Kalingana i god kana, na parik ta igenen i kuli rina.” ²³ Akorong palau na angelo si Volava kala vis ia, using parik katapa alatun a God. Ri kanipa kila se ia na kala mat.

²⁴ Au na akusku i God kala pasal apapanai na vap miang kilapo lomlomon. ²⁵ Na ri Barnabas ve Saulo kilongtala vil apunuk karilong telan e Ierusalem na kilongla papok. Na kilongla songo na Ioanes, voiang kana mang asan ta Marko.

Kita pilak ri Barnabas ve Saulo

13 Au, nei liuan i kuvkuvulan i vap lomlomon ang e Antiokeia katapo atogon a keve katakai i akus ve keve katakai i akalit. Barnabas, Simeon voiang kipo kin kapa ia ta Nijer, na Lukio le Kurene, Manaen igenen vopo ago ke nei vainagoan si tulava Erodes, na Saulo. ² Taun ang kipo ago i alal ve soturungai ane si Volava, na Malanganto

Gogoai kala antok iria ta, “Mi atung a ri Barnabas ve Saulo anig, asi karilong sunguk ani abis ke nau natala songo irilong asi karilong abis ania.” ³ Na kila apunuk kari alal ve sokotuk na kila amatung kunga singirilong le na kila atatung irilong na kilongla pasal.

Ri Barnabas ve Saulo kilongpo akus e Kuporo

⁴ Au, kilongla pasal si asok si Malanganto Gogoai na kilongla pasiang ane Seleukeia na kilongla kokos aputuk ane Kuporo, ⁵ na kianla ung e Salamis. Na kilongla palak nei keve lu i kivung si ri Iudaia na kilongla akusku iria ta akus i God. Ioanes katapo auai ve rilong val karilong igenen asi pakangai anirilong. ⁶ Au, kilongla pasal a kulenusu aongos ang tung si kilonganla serei e Papo, na e iang kilongla duai a mangsikei a igenen Iudaia kana asan ta Bariesu, kapo igenen teng rikek na kapo mangsikei a katakai i kus amalangas kapau. ⁷ Katapo ago kuvul ve ainoinoai i rina ang kana asan ta Sergio Paulo, kapo mangsikei a igenen malangas. Na kala asok tapai ani ri Barnabas ve Saulo using katapo buk longong ani akus i God. ⁸ Au na Elumas, igenen vopo teng rikek ang, nang nia na supsupai i kana asan, kala tu talang iritol using kapo misag ani ainoinoai ke ka lomlomon. ⁹ Sikei Saulo, voiang kipo kin kapa ia ta Paulo, kala sung pukun ta Malanganto Gogoai na kala tun akit ia ¹⁰ na kala antok ta, “Numai a natnat i vo petau Ingua! Kupo petau i mamain ta bil korong aongos na kam to kapo duk ta kapau. Angisan ku kamus ta vilvil bat ani kana keve selen a Volava? ¹¹ Longong! Volava ka amiming ua asukang ke. Matam ka ba ani mang vuk pangau na ku tav arai ani malangas i makarap.” Akorong palau na vong kala pakut ia. Matana kala ba, asukang a kalapo gulegule ta sikei asi takai ania. ¹² Na ainoinoai

ang kala lomlomon taun kala arai ani sa kata serei, using kala taping si akalkalit i Volava.

Ri Paulo ve Barnabas e Antiokeia si palpal Pisidia

¹³ Au, ri Paulo ve keve vap ipo auai ang ve nia kila sang pelek a Papo ane palpal Pampulia na kianla ung e Perge. Na Ioanes kala papelek iria asi kana papok ane Ierusalem. ¹⁴ Au na ria kila papelek a Perge na kila palak luai ane Antiokeia e palpal Pisidia. Na si taun i atailai kila palak nei lu i kivung na kianla sinong. ¹⁵ Au, taun kala kamus a tataot si buk i saupai na buk si ri kus amalangas, keve ainoinoi i lu ang kila ali mengen ane singiria asukang ke, “Keve tungamem, si man mipo atogon mengen si papakangai ani ri vap, kapo ro mi mengen.”

¹⁶ Au Paulo kala tapasuk na kala atung alakat a kungana asi kana mengen, “Ri vap i Israel, na ri vap i ngising vap po mamaila ang ani God, mi longong! ¹⁷ God ke singira ri vap i Israel kata pilak na keve tivura, na kata apolak alava iria si taun ang kitapo ago e Aigipto, le na kala songo suai aniria le iang ta kitmat ina. ¹⁸ Na si taun kita pasal nei ring varasai palau ang, God kata sunguk a maiten i kari keve lau rikek nei pangau i 40 na matas aongos. ¹⁹ Taun ang kilapo buk palak e Kanan, kata ngi suai ani limalengua na matan vap ang na kala alis iria ta roe ang, asi kari tauk ina. Keve bil ke kata pasal asukang ta 450 na matas aongos. ²⁰ Au, na e mung ina God kala atung kari keve ainoinoi asi angusiusingai tung si taun si Samuel katakai i kus amalangas. ²¹ Na ri vap kila sokotuk ta kari tulava na God kala alis iria ta Saul, kana nat ke Kis i patvap ang si Benjamin. Kata tu ainoinoi aniria si 40 na matas aongos. ²² Au le na kala luk suai ania na kala akanangai ani David asukang ta tulava. Kata mengen amalangas tatana

asukang ke, ‘**Nata arai ani David**, nat ke si Iesai, **ta kapo mangsikei a nat voiang napo buk alava ia**, na ka using kag keve vubuk.’ ²³ Na le si keve tivuna i igenen ke David, kala asereiai ani Iesu asukang val kana palapalating ani ka teng ato ri Israel. ²⁴ Aino le ani Iesu ka serei, Ioanes kata akus ri vap aongos i Israel ta ki lomon pokai na ki luk a asising asi akanangai ani kari sasakol. ²⁵ Na taun ang a Ioanes kalapo akamusai ani kana abis na kalapo uli antok asukang ke, ‘Mi ago ta sekpat an ta nau kana na igenen ang mipo kokoai ania, parik. Sikei mangsikei ka aimung ig, napo tav ro angkoai luai ve asosokai palau vopo kunis ani pauk i kakina.’

²⁶ Keve tungag, mamain ta tivuna i Abaram, kuvul ve mamain ta vap voiang mipo mamaila ani God, akus i vilvil ato ke kapo pasal taun ira akorong. ²⁷ Using ri vap i Ierusalem kuvul ve kari keve ainoinoi parik kitapa kinle na Iesu sikei kitapo ba ani mengen ang si ri katakai i kus amalangas nang kipo uli tataot ania si keve taun i atailai ang. Na kitala apunuk ia si kari saupai ania ta ka mat. ²⁸ Parik kitapa sabonai ani mang sikei a lau rikek singina angkokoai asi kana mat, sikei lak kita sokotuk ainainak si Pilato asi kari raung ania. ²⁹ Kita abis a keve bil ang asukang val nei salsalik, le na kila kopos asiang ia le kuli ei na kianla asiang ia nei mata i mat. ³⁰ Sikei God kala tak atadut pok ia, ³¹ na ani keve taun miang, vap po palak ang ve nia le Galilaia ane Ierusalem, kila arai ania, asukang a kilapo akusku amalangas tatana si kara vap. ³² Kana namempo akus imi ta akus ro ang God katale palapalating ve keve tivura tatana. ³³ Kana vang kalapo serei atutuman singira mamain ta tivuria ta katale tak ataduk pok a Iesu val kita salik ia si apongua i tangam, **Numai kag nat. Kana anginang kalapo punuk luai ta nau a tamam.** ³⁴ Arai, kata tak atadut

pok ia asi kana ago luai ta anguan mat an. Kapo mengen amalangas ta oring ke si mengen asukang ke. Naka alis **imi ta mengen gogoai na keve bil roron ang natala alis a David tatana.** ³⁵ Io, na si mang salsalik kapa kata mengen tatana asukang ke, **Parik luai kupa angkokoai asi atolongon ani kam igenen daus asi kana sain vok nei mopong.** ³⁶ Using David, kata pakangai ani ri vap si kana taun val vubuk si God, le na kala mat, na kianla mo ia ngere keve tivuna na pukun ina kala sain vok. ³⁷ Sikei igenen ke God kata tak atadut ia parik katapa sain vok. ³⁸ Asukang a keve tungag, napo buk ani mi nas aro na oring ke ta katala mus suai ani kami keve lau rikek, asukang a namempo buk akus animi tatana, ³⁹ na le singina, man ta sikei kapo lomlomon tatana, kalapo kalakala, using a saupai si Moses parik kapa angkokoai asi akala animi. ⁴⁰ Asukang a mi aiveven vei mengen ang si ri katakai i kus amalangas kala serei atutuman singimi asukang ke. ⁴¹ **Vap po kurek ang ani God, mi longong! Nganlak mi taping na mi puka, using naka abis a mangsikei a abis e matami, sikei mi tav lomlomon lak kapa ta kag abis, kantanem kitala antok imi tatana.**”

⁴² Au kilonglapo buk soung, na ri vap kila sokotuk irilong ta keve bil ke ki anguan longong an aniria si mang taun i atailai ang e mung. ⁴³ Au, kila soung aongos, na amiang i ri Iudaia kuvul ve ri vap i ngising voiang kitala palak luai nei laulauan si ri Iudaia, kila using ri Paulo ve Barnabas. Kilong anla angmemengenai ve ria na kilongla akikit iria kapa asi kari uli teng akit ani kana roron a God.

⁴⁴ Na si taun i atailai e mung, vap miang luai i nei rina ang kimela serei kuvul asi kari me kokolongong ani akuskus i Volava. ⁴⁵ Na ri Iudaia kita lapo atogon vinga rikek si taun kita arai ani ri vap si lapo seserei amiang ang. Kita asuai

ani keve vuk kalinga rikek ani Paulo katapo tav pakangai ania si kana abis. ⁴⁶ Au, ri Paulo ve Barnabas kilongla tapasuk na kilongla mengen amadot iria asukang ke, “Tutuman, namemlong tala mengen aino ta akus i God singimi, sikei using milapo kilis a mengen ke, io milapo mengen amalangas vanang ta parik mipa angkokoai si luk ani to asikei. Asukang a kana namemlonglapo pasal taun a vap i ngising. ⁴⁷ Using a Volava katala alis imemlong ta vuk mengen ke, **Nata asinong ua asi kam mang si ri vap i ngising, na asi kam akus ta kag vilvil ato ane si ri vap i kuli rina aongos ke.**”

⁴⁸ Si taun ri vap i ngising kila longong a mengen ang, kila uruk alava velai ani alatun ani Volava si kana mengen roron. Na vap miang iria kila lomlomon, voiang God kata lomlomonai aniria asi kari teng ani to asikei. ⁴⁹ Io, na akus i Volava kala pasal a nei palpal aongos ang. ⁵⁰ Sikei ri Iudaia kitapo duk ta vinga visuk, asukang a kila songo akuvul na keve aina asasanan kuvul ve keve ainoinoi i rina ang asi vil arikek ani ri Paulo ve Barnabas, na kila lu suai anirilong pelek kari palpal. ⁵¹ Au na kilongla tap suai ani kaponpon pelek a kakirilong asi akanangai ani kari tav ainainak anirilong. Au le na kilongla pasal ane Ikonion. ⁵² Na vap po lomlomon ang, kitapo uli atogon uruk lava velai ani Malanganto Gogoai kapo aol iria.

Ri Paulo ve Barnabas e Ikonion

14 Au e Ikonion kilongla palak ane nei lu i kivung si ri Iudaia, na kilongla mengen alava luai, na vap miang i ri Iudaia kuvul ve ri Elas kila lomlomon. ² Sikei mang matan i ri Iudaia, vap tav lomlomon, kila vil akarkarian a vingarua i mang matan vap i ngising asi kari mengen arikek ani vap la lomlomon ang. ³ Asukang a kilongla ago na taun vunga e iang. Kilongta akus alava ta asan

i Volava, na kala alis irilong ta kitmat asi abis ani keve akanangai na keve vilvil ataping asi akalit ani ri vap ta akus i kana roron kapo tutuman. ⁴Sikei ri vap i nei rina ang kila tapagal ane si pongua na matan vap. Mang matan kita tung kuvul ve ri Iudaia, na mang matan ve ngono aposel ang. ⁵Na mang lomlononai kala serei nei liuan i ri Iudaia ve ri vap i ngising kuvul ve kari keve ainoinoai ta ki vil akui irilong na ki li punuk irilong ta iat. ⁶Sikei kilong tala nas a lomlononai ang, na kilongla sip ane Lustara na Derbe, ngono rina i palpal Lukaonia, na ane si keve rina aulitai kapa. ⁷Na e iang kilongan lapo akuskus ta akus ro.

Ri Paulo ve Barnabas e Lustara

⁸Katapo atogon a mangsikei a igenen e Lustara katapo kak soles le si taun katapo natlik, na parik katapa pasal pulakai lik tapai. ⁹Igenen ke katapo longong a Paulo si po mengen, na Paulo kala tun akit ia, na kala nas ta kapo atogon a lomlonon kitmat angkokoai ani ka to. ¹⁰Asukang a kala songosongo alava taun ia ta, “Ku tapasuk na ku tung akorong ta ngono kakim.” Na kala laos atadut na kalapo pasal pulakai. ¹¹Petau duk ang e iang kilapo arai ani bil ke Paulo kata abis ia, na kilapo songosongo si mengen i Lukaonia ta, “Pua ta ngono god ke, kilonglapo serei singira e ke kuli vunep asukang ta ri vap!” ¹²Kita lapo songo na Barnabas ta Seus, na Paulo kita lapo songo ia ta Eremes, using katapo uli tu akanangai anirilong si mengen. ¹³Au, katakai i sula serei si Seus katapo ago e ngising palau i rina na kamela serei ta keve bulumakau na purpur mete takaman i rina, using kita lapo buk me vil alilis. ¹⁴Sikei ngono aposel, ri Barnabas ve Paulo, kilongla longong a mengen ke na kilongla ding pok karinglong keve maus na kilongla sang nei liuan i petau ang na kilongpo songosongo

ta, ¹⁵“Petau, marai sa mipo buk abis ani lau ke? Namemlongpo ngono igenen palau asukang val nami. Sikei namemlongta alis imi ta akus ro asi kami papalek ani keve nem palau ke, na mi pasal taun a God vopo to, nia kata asinong a metekuku, nei laman na keve bil aongos kapo ago e kuli rina ke. ¹⁶Anangan si taun i keve tivura katapo uli atalipai ani mamain ta matan vap asi kari pasal using ani kari keve lomlononai akorong. ¹⁷Sikei kana keve alilis roron taun imi katapo mengen amalangas ta nia kapo ago. Keve taun aongos kapo uli abis ani lau roron ta kapo alis imi ta langit na kapo uli alis aduk animi ta pok roron asi vil auruk animi.” ¹⁸Kilongta asuai ani keve mengen ke, sikei ri vap kitapo buk alava asi alilis serei singirilong, sikei e mung kilongla dual aniria.

¹⁹Sikei mang keve Iudaia le Antiokeia na Ikonion kimela serei na kimela tak a lomlonon si ri vap, asukang a kila so na Paulo ta iat, na kila raling ia ane komo i rina ang velai ani sekrat ta katala mat. ²⁰Sikei keve vap lomlonon kimela tung aulitai ania na kala tapasuk pok le na kala palak pok ane nei rina. Si taun using ina, kala tapasuk kuvul ve Barnabas ane Derbe.

Papok ane Antiokeia

²¹Na kilonganla akus ta akus ro nei rina ang na vap miang kila lomlonon, na kilongla papok ane Lustara, Ikonion na Antiokeia. ²²Na kilongta mengen i papakangai ani mamain ta vap lomlonon na kilong akikit iria ta ki teng akit a lomlonon, na kilong mengen iria ta tara uli duai ani keve kitmat duk asi kara palak nei kana vainagoan a God. ²³Au, nei siksikei a kuvkuvulan si volo rina ang kilongla atung a keve vap asi tu ainoai aniria. Kilongta alal velai sokotuk na kilongla sunglis iria e kungana i Volava, voiang kitala atung

kari lomlomon singina. ²⁴ Au na kilongla paputuk a palpal Pisidia ane palpal Pam-pulia. ²⁵ Na kilongla akusku si ri vap i Perge, au le na kilongla pasiang ane Ataleia, ²⁶ na le iang kilongla sang aliu pok ane Antiokcia, rina ang kita alis ir- ilong e kungana i God singina asi kari- long apunuk ani abis ke kilongtala aka- musai ania. ²⁷ Au, kilonganla serei na ki- longla sosongo akuvul a kuvkuvulan i lomlomon, na kilongla mengen amalanga- gas iria ta keve abis ang a God kata arud- ualal anirilong asi abis ania, na kata atun kinle na vap miang i ngising asi kari kun lomlomon. ²⁸ Na kilongla ago na taun vunga ve ri vap lomlomon e iang.

Kivung lava e Ierusalem

15 Au, mang keve vap le Iudaia kila serei na kime lapo akalka- lit na vap lapo lomlomon ang ta, “Man parik ki lampulit le imi val saupai si Moses, parik mipa angkoai si teng ani to.” ² Na ri Paulo ve Barnabas kilongla angegelai alava ve ria ta bil ke. Na kila atung a ri Paulo ve Barnabas, kuvul ve mang matan vap lomlomon ani ki palak ane Ierusalem asi an angmemengenai ve ri aposel na keve vap lava ta bil ke. ³ Asukang a kila pasal val asok ang si kuvkuvulan ang, na kila pasal aliu nei ngono palpal ke ri Poinike ve Samareia. Taun kipo pasal kipo mengen amalangas ta ri vap i ngising kitala lomlon pokai, na keve tungaria kilapo atogon a uruk lava si longong ani akusku ro ke. ⁴ Taun kianla serei e Ierusalem, ri vap lom- lomon ve ri aposel na ri vap lava kila songo alak iria, na kila mengen amalanga- gas iria ta sa na God kata abis ia sin- giria. ⁵ Au na mang keve vap lomlomon, kipo ago nei kuvkuvulan ke si ri Parisaio, kila tapasuk na kila antok ta, “Kapo ma- maiten ta ki lampulit iria na ki using aro na saupai si Moses.”

⁶ Asukang a ri aposel ve ri vap lava kila sinong kuvul asi angmemengenai ta bil ke. ⁷ E mung i angmemengenai lava, Petero kala tapasuk na kala antok iria, “Keve tungag, mipo nas ta God kata pi- lak iau le kabang le nei liuan imi asi kag akus ta akus ro si ri vap i ngising asi kari lomlomon. ⁸ Na God vopo arai kinle ang ani vingaria i ri vap, kata asan- gai ani kana ainainak aniria ta kata kun alis kapa aniria ta Malanganto Gogoai asukang palau val tara. ⁹ Asukang a tarapo sikei palau ve ria e matana i God using kata kun itoiton adaus kapa ani vingaria lakat kuli kari lomlomon. ¹⁰ Marai sa kana mipo buk atoktokngai ani God ta agon ani mamaiten lava kuli vap la lomlomon ke? Using keve tivura aino tung si tara kana anginang tarapo tav kun angkoai si asalak ania. ¹¹ Io, tarapo nas ta tarapo luk a vilvil ato le si Volava Iesu lakat kuli kana alilis roron anira, asukang palau val ria.”

¹² Na nei kivung ang kalapo musik aongos. Na ri Paulo ve Barnabas kilo- nglapo akusku ta keve akanangai ve vil- vil ataping kilongta abis ia nei liuan i ri vap i ngising ta kitmat i God. ¹³ E mung i karilong akusku, Iakovo kala antok ta, “Keve tungag, mi longong. ¹⁴ Simon katala mengen amalangas ira ta kana abis a God kapo asereiai ania si kana ngorem taun ani ri vap i ngising. Kata pi- lak a mang matan vap nei liuan iria ania akorong pok. ¹⁵ Asukang a keve mengen si ri kus amalangas kala serei atutuman, na salsalik ang kapo mengen asukang ke, ¹⁶ **E mung i keve bil ke naka serei lak na name atung aro pok kana rina na David, vola rikek ang. Io, naka abis aro ia, na naka vil adual pok kapa ia.** ¹⁷ Ani rukun vap la sapang ang, ki gule na Volava, kuvul ve mamain ta palpal vap i ngising aongos voiang kipo songo iria ta kag asan. Nau palau a Volava vopo abis ani keve bil aon-

gos ke ¹⁸ natala uli mengen amalangas le kabang tatana.' ¹⁹ Au na si kag ararai tara ago ta vil amaiten luai ani ri vap i ngising, taun ki ulpokai ane si God. ²⁰ Sikei, tara salik aniria ta panbuk si mengen amalangas ta ki ago ta angan ani sin ila iton ani ri tangatangai, na ka ago na lau i panik, na angan ani sin i vongo i ngak punuk ka ago, na angan ani rangai kapa ka ago. ²¹ Io, using a saupai si Moses kitapo uli malangas ia le kabang si keve rina aongos using kipo uli tataot ania nei kari keve lu i kivung si keve taun i atailai."

Saupai i nei kivung lava

²² Na ri aposel ve ri vap lava kuvul ve ri vap lomlomon aongos kila ainak aro-ron ta ki pilak ta mang vap le singiria akorong na ki asok iria ane Antiokeia ve ri Paulo na Barnabas. Na kila pilak a Iudas, kipo kin ia ta Barsabas, kuvul ve Silas. Ngono igenen ke kilong tapo ngono ainoinoi nei liuan i ri vap lomlomon. ²³ Na kila alis a panbuk asukang ke, "Namem a keve tungami, keve aposel kuvul ve mamain ta vap lava, ane si mamain ta tungamem i ngising, mipo ago e Antiokeia na Suria ve Kilikia. Ronon singimi. ²⁴ Namemtala longong ta mang keve vap kita pasal le si kamem kuvkuvulan na kianla vil arikek kami ago ta keve mengen voiang kapo tav pakangai. Kita tav luk ainainak le kapa singimem. ²⁵ Na namemtala lomlomonai asi kamem asok ta mang rukun vap asi pasal ve ngono tungara roron ta ri Paulo ve Barnabas. ²⁶ Kilongtala alis asip karilong to asi abis ani kara Volava Iesu Karisto. ²⁷ Asukang a namemlapo asok a ri Iudas ve Silas asi karilong posong akit ani keve mengen aongos namemtala salik ia. ²⁸ Namempo abis palau a sa na Malanganto Gogoai kapo mengen imem asi abis ania, asukang a namem ago ta vil amaiten animi ta keve saupai miang,

sikei mi using palau a keve saupai ke. ²⁹ Mi ago ta angan ani sin ila iton ani ri tangatangai, na angan ani rangai ka ago, na sin i vongo i ngak punuk kapa ka ago, na ka ago na lau i panik. Ronon kakami man mi aiveven ta mi ago ta abis ani keve bil ke. Ronon singimi."

³⁰ Au na kila ataturung iria, na kila pasiang ane Antiokeia. Na kila songo akuvul na kuvkuvulan ang na kila alis iria ta panbuk ang. ³¹ Na kila tataot ia velai ani uruk lava si longong ani keve mengen i papakangai ang. ³² Ri Iudas ve Silas, kilongtapo abis asukang ta ngono katakai i kus amalangas, na kilongla alis a keve mengen i papakangai na akikit aniria ani ki uruk. ³³⁻³⁴ E mung i mang rukun taun kila ataturung irilong velai ani luai asi karilong papok ane si vap po asok ang anirilong. ³⁵ Sikei ri Paulo ve Barnabas kilongla ago e Antiokeia, si akusku ta mengen i Volava, kuvul ve mang vap duk kapa.

Ri Paulo ve Barnabas kilongla anggtaliungai

³⁶ E mung i mang rukun taun, Paulo kala antok a Barnabas ta, "Tuang, tarung papok ane si keve rina ang tarung tala akusku ta akus i Volava singiria na tarung an arai ani keve tungara na tarung nanas iria ta kipo saka ago an." ³⁷ Barnabas katapo buk songo ani Ioanes, kipo kin ia ta Marko, asi kana auai ve rilong. ³⁸ Sikei Paulo kapo misag ani songo ani nat ang using kata sip pelek irilong e Pampulia na parik kata lapa anguan auai an ve rilong si abis. ³⁹ Kilongla anggegelai alava tung si kilongla anggtaliungai. Barnabas kala songo na Marko na kilongla kokos ane Kuporo ⁴⁰ na Paulo kala songo na Silas na kala pasal, e mung i keve vap lomlomon kita sunglis ia si kungana i Volava ani ka pakangai ania. ⁴¹ Kata pasal ane Suria na Kilikia si akikit ani keve kuvkuvulan.

Timoteo kala auai ve Paulo

16 Na kanla serei e Derbe, au le na Lustara. E iang katapo atogon a mangsikei a igenen lomlomom kana asan ta Timoteo, rinana katapo aina Iudaia na katapo lomlomom. Na tamana katapo igenen Elas. ²Keve vap lomlomom e Lustara na Ikonion kitapo mengen ta katapo mangsikei a nat ro luai. ³Na Paulo katapo buk songo ani Timoteo asi auai ve nia, na kala luk ia na kala lampulit ia marai ri Iudaia kitapo ago e iang, using kitapo nas aongos ta tamana kapo igenen Elas. ⁴Au na kila pasal aliu si keve rina siksikei na kipo alis iria ta keve saupai i amatung ang ta ri aposel kuvul ve ri vap lava e Jerusalem asi kari using. ⁵Asukang a keve kuvkuvulan ang kita lapo tung akit si kari lomlomom na tataot iria kalapo kun polok alava kapa si keve taun aongos.

Paulo kata orodung a igenen i Makedonia

⁶Na kitan pasal e nei ngono palpal ke Purugia ve Galatia, using a Malanganto Gogoai katala atakun iria ani ki ago tan akusku an ta akus ro e palpal Asia. ⁷Taun kianla serei si pulis i palpal Musia, kilapo atokngai asi palak nei palpal Bitunia, sikei Malanganto i Iesu kala mengen iria si kari ago ta palak an. ⁸Au, asukang a kila liu a palpal Musia na kianla pasiang luai tung e Toroas. ⁹Si tenei vong ang Paulo kala arai ani mangsikei a ararai, na mang igenen le Makedonia katapo tung na kapo sokotuk ia ta, “Ku paputuk ane si kamem palpal e ke e Makedonia na kume pakangai animem.” ¹⁰E mung palau i kana ararai, namemla usausa sumasuma asi kamem paputuk ane Makedonia, using namemta lapo malangas ta God katala songo imem asi an akusku ta akus ro singiria.

Ludia kata lomom pokai

¹¹Au, namemla kokos e Toroas na namemla sang akorong ane Samotarake, na si taun e mung ina namemla sang luai tung e Neapolis. ¹²Le iang namemla tung alak ane Pilipi, voiang kapo ainoai i rina i palpal Makedonia, na ri Rome kipo tauk ina. Io namemta ago e iang a mang rukun taun. ¹³Na si taun i atailai namemla soung pelek a rina ang si takaman ang ngere sung using namemta lomlomomai ta kapo atogon a ring ipo sokotuk e iang. Au na nameman lapo sinong i angmemengenai ve keve aina ang kitapo ago kuvul e iang. ¹⁴Nei liuan i keve aina ke katapo atogon a mangsikei a aina le Tuatira kana asan ta Ludia, na katapo aina atos ta ri vakup melek. Na katapo mangsikei a aina mamaila kapa ani God. Volava kata tavas a pakangat ina si taun kata longong a keve mengen si Paulo, na kala lomlomom. ¹⁵Au, kala luk a asing tauia, kuvul ve kana matan vap, na e mung kala antok imem ta, “Man mipo ararai ta nau nalapo lomlomom atutuman ta Volava, mime ago si kag lu.” Kata sunggil sunggil tatamem tung si namemla pasal ve nia.

Nei lu i akangbat e Pilipi

¹⁶Taun ang namemtao pasiang ane si ring i po sokotuk ang, namemla duai a mang kavulik asosokai katapo sangan ta ingua. Na ingua ang katapo uli atatai ania ta keve bil asi serei lak e mung. Katapo luk samui alava si abis ani abis ke ani vap i po taukai ina. ¹⁷Katapo using imem ve ri Paulo na kapo songosongo ta, “Keve igenen ke nang kipo keve asosokai si God Lakat Luai, na kipo atatai imi ta selen asi kami sapang.” ¹⁸Kata lapo atogon a rukun taun ania si lapo abis ani vuk lau ke, tung si Paulo kalapo masmasik arikek ania na kala taval taun ia na kala antok a ingua ang ta, “Si asan i

Iesu Karisto napo antok ua ta ku soung pelek ia!" Si vuk taun ang palau kala papelek ia. ¹⁹ Au, vap po taukai ina kila arai ta kari selen ipo luk kapkap kalapo rikek, asukang a kila teng akit ri Paulo ve Silas na kila tak asiang irilong ane si ring ipo kivung ta ri vap ane si keve katakai i saupai. ²⁰ Na kila atung irilong mete keve katakai i saupai na kila antok ta, "Ngono igenen ke kilongpongo igenen i Iudaia. Na kilong mepo vil atagoeng a ago i nei kara rina. ²¹ Kilongpo mengen ta keve laulauan voiang tara ri Rome parik tarapa ainainak ania, asukang a tarapo tav angkokoai asi using aniria." ²² Na vap miang luai kila tung kuvul asi mengen arikek anirilong. Na keve katakai i saupai kila asok si luang suai ani karilong keve maus na ki sasaup irilong. ²³ E mung i keve vilvil akui lava, kila asuai anirilong ane nei lu i akangbat, na kila asok a vopo ararai bat ang asi kana ararai aro luai anirilong. ²⁴ Na kala abis asukang palau val atatai ang. Kata so alak tatarilong ane neina luai i lu ang na ka vil akit a ngono kakirilong nei liuan i pongua na vuk ei lava.

²⁵ Au, kala tung lava na nei rina na ri Paulo ve Silas kilonglapo sokotuk na kilongpo tatangam i alatun ane si God, na mang keve vap po kun ago ang nei lu i akangbat kitapo longong irilong. ²⁶ Na akorong palau mimo tavirimok lava kala serei na keve takaman aongos kila tavas na keve angus kitmat aongos i got ani vap ang kila takunis pelek a keve pukun iria. ²⁷ Igenen vopo ararai bat ang kala tapangun na kala arai ani keve takaman ang si lapo tavas asukang a kalapo sekpat ta keve vap aongos i nei lu i akangbat ang kitala angsipai aongos. Au kala luk kana samele lava asi kana raung pok ania. ²⁸ Sikei Paulo kala songosongo ta, "Ku ago ta vil arikek an anim! Using namem aongos kana namempo ago e ke." ²⁹ Na kala sokotuk ta ring alimang

na kala sang sumasuma ane si ri Paulo ve Silas na kanla sovusulai singirilong velai ani leng lava luai. ³⁰ Kala asoung irilong ane komo na kanla sui irilong ta, "Ngono tungag, naka vil sa asi kag atogon ani to?" ³¹ Na kilongla antok ia ta, "Ku lomomon ta Volava Iesu na ku sabonan ani to, numai kuvul ve ria vap ang nei kam lu." ³² Le na kilongla akusku ia ta akus i Volava, kuvul ve vap aongos ang nei kana lu. ³³ Na kala songo irilong si vuk pangau i tenei vong ang na kala galui aro karilong keve mapolok, le na kala luk a asing tauia kuvul ve kana matan vap aongos. ³⁴ Au, kala songo alak irilong ane nei kana lu na kanla sasagi anirilong. Ri vap aongos i nei lu ang kila uruk alava using kita lapo lomomon ta God.

³⁵ Au, tenei vauk i taun ang keve katakai i saupai kila asok kari keve asosokai velai ani mengen asukang ke ta, "Akala na ngono igenen ke." ³⁶ Na igenen vopo ararai bat ang kala antok a Paulo ta, "Keve katakai i saupai kita asok asi me akala animilong. Milonglapo kalakala si pasal. Marip ka auai ve namilong." ³⁷ Sikei Paulo kala antok iria ta, "Kita sasaup imemlong mete ri vap, na katapo kovek luai i taun animemlong si mengen, kantanem namemlongpo igenen i Rome, sikei kila so alak tatamemlong nei lu i akangbat. Au, kilapo buk asok suai musik animemlong? Parik. Mila antok iria ta riria akorong kime akala tapai animemlong!" ³⁸ Na keve asosokai ang kianla antok a keve katakai i saupai ang ta keve mengen ang, na kilapo leng si longong ta kilongpongo ngono igenen i Rome. ³⁹ Asukang a kimela posong aro singirilong na kila asoung aroron irilong, le na kila sokotuk irilong asi karilong papelek suai aro ani rina ang. ⁴⁰ Na kilongla soung na kilongla pasal ane nei lu si Ludia, na kilong anla angruduai ve ri vap lomomon na

kilongla alis a mang keve vuk mengen i akikit aniria, le na kilongla pasal.

Neikien lava e Tesalonike

17 Au, kila pasal ane Ampipolis le na ane Apolonia na e mung kila pasal tung e Tesalonike, na ri Iudaia i rina ang kitapo togon kari lu i kivung. ² Paulo kata palak nei lu ke val katapo uli abis ania, na si potol a taun i atailai katapo anghemengenai ve ri vap ta mengen i nei salsalik, ³ na kapo akalit iria ta tutuman i mengen ke ta igenen i akanangai ka kui, ka mat na ka tadut pok, na kalapo mengen iria ta, “Iesu ke napo akusku imi tatana, ninia palau na igenen i akanangai.” ⁴ Na mang matan iria kila lomlomom na kila auai ve ri Paulo na Silas kuvul ve mang keve Elas miang vap po mamaila ang ani God na mang keve aina asasanan miang kapa. ⁵ Sikei ri Iudaia kita lapo atogon lomlomomai rikek asukang a kila songo akuvul na mang keve vap rikek po ago palau nei keve selen i rina ang. Na kila itoitonai ani kari kuvkuvulan na kilapo tutupongai akeke pulakai nei rina. Kila sang ane nei lu si Iason asi an gulegule anirilong asi kari an tak anirilong ane komo na kilongme tung e mataria i ri vap. ⁶ Sikei parik kita lapa sabonai anirilong asukang a kila tak palau a Iason ve mang keve vap lomlomom ane si keve ainoinoi i rina ang. Na kipo songosongo ta, “Keve tauan ke kipo gulegule pisu pulakai si keve rina aongos na kana kime lapo ago nei rina. ⁷ Na Iason kata songo alak iria nei kana lu, na kana kipo putuk a saupai si Kaisar using kipo antok ta kapo atogon a mang tulava, kana asan ta Iesu.” ⁸ Taun ang a petau lava i rina ang kuvul ve kari keve ainoinoi kila longong a mengen ke kilapo pisu alava luai. ⁹ Asukang a kila antok a Iason ta ki asinong tapai ta rukun kapkap le na ki longong aro na mengen ke, le lak na kila atolongon iria.

Ri Paulo ve Silas e Beroia

¹⁰ Au keve vap lomlomom kila asok sumasuma ri Paulo ve Silas ane Beroia tenei vong. Si taun kilongla serei kilongla palak luai ane nei kari lu i kivung ri Iudaia. ¹¹ Keve Iudaia ke parik kitapo pok val ria e Tesalonike. Lomlomomai iria katapo tavas aro si longong ani akus ro. Kitapo atogon a vubuk lava luai si longong ani mengen ang na kipo uli ararai pok kapa ani mengen i nei salsalik asi arai ta keve mengen ang kapo tutuman. ¹² Amiang iria kita lomlomom kuvul ve keve aina asasanan miang i Elas, ve mang keve tauan duk kapa. ¹³ Au, ri Iudaia e Tesalonike kila longong ta Paulo kanlapo anguan mengen an ta akus i God e Beroia, asukang a kimela serei asi kari an vil akarkarian ani ri vap. ¹⁴ Au na ri vap lomlomom kila asok sumasuma na Paulo ane ngerelo, sikei ri Silas ve Timoteo kilongla ago pok. ¹⁵ Vap po auai ang ve Paulo kila pasal ve nia na kianla atatung ia e Atenai. Le na kimela papok velai ani mengen amalangas ani ri Silas ve Timoteo asi karilong pasal sumasuma using ania.

Paulo e Atenai

¹⁶ Au, Paulo katan lapo kokoai anirilong e Atenai, na taun kapo ararai pulakai kala mamakus alava using kapo arai ta rina ang kapo duk ta tangatangai. ¹⁷ Asukang a kala palak ane nei lu i kivung na kanlapo anghemengenai ve ri Iudaia na ri vap i ngising vap po mamaila ang ani God. Na si mang keve taun kanpo anghemengenai kapa ve ri vap kapo duai pulakai aniria nei ring ipo asesel. ¹⁸ Na mang keve vap nas kipo kin iria ta ri Epikourio na ri Sitoiko, kilapo anggegelai ve nia. Mang matan iria kita antok ta, “Igenen tanio ke kapo buk mengen ta sa?” Na mang matan kila antok ta kapo buk akusku ta ri tangatangai

i mang keve rina. Using katapo akusku ta tadut pok ang si Iesu. ¹⁹Asukang a kila songo alak ia ane nei kivung e Areopago na kianla antok ia ta, “Ku mengem imem ta akalkalit tanginang ke using namempo buk nas ania. ²⁰Mengen ke kapo tangis atanginang e talingamem, asukang a namempo buk nas ani supsupai ina.” ²¹Ri vap tauk i Atenai akorong kuvul ve ri sokung kitapo uli amun ani kari taun si longong na angmengenai ta keve bil tanginang.

²²Au, Paulo kala tung mete kivung ang e Areopago na kala mengen iria asukang ke, “Vap i Atenai, napo arai animi ta mipo vap uli soturungai aro. ²³Taun natapo pasal aulitai si arai ani kami keve tangatagai, nata arai ani mangsikei a ring i po alilis serei si tangatagai na kapo atogon a mangsikei a salsalik kuluna kapo mengen ta, ‘Kana na rina si god ang parik tarapa nas ia.’ Kana vang napo akusku imi ta God ke mipo soturungai singina sikei parik mipa nas ia. ²⁴God vo abis ani kuli rina ke ve keve bil aongos, ninia palau kapo Volava i metekuku na kuli rina, na parik kapa ago si lu i abis ta kunga. ²⁵Na parik kapa inongos taun kara papakangai ania, using ninia akorong kapo alis ta to ve malu na keve bil aongos. ²⁶Le si sikei a igenen kata asereiai ani mamain ta matmatan vap aongos asi kari ago kuli rina ke, na ninia akorong kata saupai ani keve taun na keve ring asi kari ago. ²⁷Ani ri vap ki gulegule ia, using si man ki gulegule ia kila angkokoai si sabonai nging ania. Sikei tutuman ina nang ta parik kapa ago avunga ira. ²⁸Using le singina tarapo nas a tukulai ina i to, na le singina tarapo aupele. Io, asukang val kami mang vap tatangam kita tangam ta, ‘Tarapo kana inatus.’ ²⁹Io na using tarapo kana inatus, tara ago ta lomom ania ta God kapo ararai val keve tangatagai i pulpul ta nas si ri vap, nang

kipo abis ia ta gol, silva na mang keve iat kapa. ³⁰Aino ri vap kitapo ago si vong asukang a God parik katapa marala. Sikei kana kapo asok ri vap i keve rina aongos asi kari lomom pokai, ³¹using katala atung a taun na kala akanangai ani kana igenen, voiang kata mat na kata tak atapasuk pok ia si akalit amalangas ta ninia palau nang. Na igenen ang ka akala na ri vap i kuli rina aongos si selen korong luai.”

³²Si taun kita longong a mengen i tadut pok le si mat, mang matan iria kita lapo angku kurek tatana. Sikei mang vap kila antok ta, “Si mang taun ro e mung ku anguan mengen an ta mengen ke.” ³³Le na Paulo kala papelek na sinong kuvul ang. ³⁴Na mang keve vap kila auai ve nia na kilapo lomlomom. Mangsikei iria kana asan ta Dionusio, katapo igenen i kuvkuvulan ang e Areopago, kuvul ve mang aina kapa kana asan ta Damaris, na mang matan kapa.

Paulo e Korinto

18 E mung ina kala papelek a Atenai na kala pasal aliu ane Korinto, ²na e iang kala angruduai ve mang Iudaia kana asan ta Akulas. Igenen ke kata liklik e Pontiko. Na rilong ve kana aina ta Piriskila kilongta serei amukmuk palau le Italia, using a Kalaudio kata asok suai aongos ani ri Iudaia vap po ago ang e Rome asi kari pasal suai. Asukang a kanla serei singirilong. ³Taun kata ago ve rilong katan lapo abis kuvul ve rilong, using katapo papakangai anirilong si abis using kitolpo volo katakai i abis lu i vakup. ⁴Na si keve taun i atailai aongos kanpo uli angmengenai ve ri Iudaia na ri Elas asi kari lomom pokai.

⁵Le na ri Silas ve Timoteo kilong mela serei le Makedonia. Asukang a Paulo kata alis kana taun aongos si akusku amadot ani ri Iudaia ta Iesu, nia palau na igenen i akanangai. ⁶Sikei kitapo misag

ani longong ania velai ani mengen i nau varas. Asukang a kala tap suai ani kaponpon pelek kana maus e mataria na kala antok iria, "Mamaiten i kami mat ka gon singimi akorong pok, nau napo kalakala. Tutapongai le si taun ke naka pasal taun a ri vap i ngising." ⁷ Kala soung pelek a lu ang na kala palak nei lu si mang ige-nen kana asan ta Titio Iusto, kapo mamaila ani God, na kana lu kapo tung ngere lu i kivung ang palau. ⁸ Na Kirispo, vo aiveven ani lu i kivung ang kala atung kana lomlomon si Volava kuvul ve matan vap i nei kana lu. Na amiang i ri Korinto kita longong ani kana keve mengen a Paulo, na kila lomlomon na kila luk kari asing tauia. ⁹ Na Volava kala serei si Paulo nei orodung tenei vong na kala antok ia ta, "Ku ago ta leng an ani mengen ta asan ig, na ku ago ta pakut an ani ngurum. ¹⁰ Using nau naka auai ve numai, asukang a kapo kovek i mangsikei ka vil arikek luai ani pukun im. Using napo duk ta vap si rina ke." ¹¹ Na kala ago le e iang na sikei a matas na inongos si akusku ani ri vap ta mengen si God.

¹² Si taun ke, Galio katapo ainoinoai ani palpal Akaia, asukang a ri Iudaia kila tung kuvul asi vil arikek ani Paulo, na kila tak ia ane mete saupai ¹³ velai ani mengen ta, "Igenen ke kapo aisuusul ri vap asi kari soturungai si God si selen tanginang voiang kapo putuk kamem saupai." ¹⁴ Na Paulo kalapo buk mengen sikei Galio kala antok ri Iudaia ta, "Man a igenen ke katala bil arikek vo si man katala putuk a saupai, io nala angkoai si longong ani kami keve mengen, ¹⁵ sikei using mipo anggegelai kana ta keve nem palau i kami saupai akorong, io kalapo gon e kungami. Nau parik napa angkoai si saupai ani keve bil asukang ke." ¹⁶ Na kala kirikai suai aniria pelek a lu i saupai ang. ¹⁷ Na kila pataun a Sostenes, igenen vopo ainoinoai ani lu i kivung ang na

kianla teng akit ia na kila vibis arikek ia e iang mete lu i saupai ang. Na Galio parik katapa telan ta bil ang.

Paulo kata papok ane Antiokeia

¹⁸ Paulo kala ago na mang rukun taun miang e iang, le na kala pasal pelek na vap lomlomon ang na kala kokos asi kana sang ane Suria, na ri Piriskila ve Akulas kilongla auai ve nia. Sikei aino le ani ki tadut, kala tok suai ani ung i patuna e Kengkereai asi akamusai ani kana atu vala. ¹⁹ Le na kianla serei e Epeso. Kianla angtaliungai e iang ve riling, sikei nia kala palak ane nei lu i kivung na kanlapo angmengenai ve ri Iudaia. ²⁰ Na kila sokotuk ia asi kana ago tapai ani mang rukun taun ve ria, sikei parik katapa ainainak. ²¹ Sikei e mung ina, taun kalapo usausa asi kana tapasuk, kala antok iria, "Naka anguan serei pok an lak si man ke God ta vubuk." Au, le na kala sang pelek a Epeso. ²² Na kanla serei e Kaisareia na kala palak tapai asi an vokol ani kuvkuvulan i vap lomlomon, le na kala pasal aliu ane Antiokeia. ²³ Kanla ago e iang na mang rukun taun le na kala tapasuk pok asi kana pasal aongos ani Galatia ve Purugia, na katapo akikit a ri vap si kari lomlomon.

Apolo e Epeso

²⁴ Mangsikei a Iudaia, kana asan ta Apolo, kita ingus ia e Aleksanderes, na katapo igenen malangas, kanla kun serei e Epeso, na kapo nas aro na keve mengen i nei salsalik. ²⁵ Katala luk a mang keve akalkalit si selen i using ani Volava. Katapo akusku velai ani vubuk lava, na katapo mengen ta mengen tutuman i Iesu. Sikei kana malangas kalapo kudik using katapo nas papalik a asing tauia ang si Ioanes. ²⁶ Kata mengen amadot nei lu i kivung, na taun ri Piriskila ve Akulas kilongla longong ia, kilongla songo

ia na kilonganla palpalas aro na selen asi using ani God singina. ²⁷Na kalapo buk ane Akaia, asukang a keve tungana kila pakangai ania si salik buk ane si ri vap lomlomon asi kari ruduai ania. Kanla serei na kalapo pakangai alava ani vap ang kana roron a God kata vil iria asi kari lomlomon. ²⁸Using katapo anggegelai alava luai ve ri Iudaia, sikei katapo dual using katapo uli akalkalit amalangas luai le nei salsalik ta Iesu nia na igenen i akanangai.

Paulo e Epeso

19 Taun a Apolo kata anlapo ago e Korinto, Paulo kala pasal ane Epeso si selen ang e pangkul. Na kanla sabonai ani mang keve vap lomlomon, ²na kala sui iria ta, “Sa, mitala luk na Malanganto Gogoai si taun mita lomlomon tapong?” Na kila antok ta, “Parik. Parik namempa longong lak ta kapo atogon a Malanganto Gogoai.” ³Na kala anguan sui an ta, “Au na mita luk a saka asing tauia an?” Na kila antok ta, “Asing tauia ang si Ioanes.” ⁴Na Paulo kala antok ta, “Ioanes kata asing tauia ri vap asi akanangai ta kitala lomlon pokai na kata antok kapa iria ta ki atung kari lomlomon si vopo serei e mung ang ina, nang kana asan ta Iesu.” ⁵Taun kila longong a mengen ke, kila luk a asing tauia ang si asan i Volava Iesu. ⁶Na Paulo kala amatung a kungana singiria na Malanganto Gogoai kala palak singiria na kilapo mengen ta keve mengen i mang keve rina anglok na kilapo mengen i kus amalangas kapa. ⁷Tataot i keve vap ke katapo asukang ta 12 aongos. ⁸Na kala palak nei lu i kivung na kanpo uli mengen ta vainagoan si God. Katapo mengen alava ani ri vap asi kari lomlomon. Katapo abis e iang asukang ta potol a ulen aongos. ⁹Sikei mang matan iria, kitapo vinga kit arikek na kipo misag ani lomlomon. Kita lapo mengen arikek kapa ani

selen i lomlomon. Asukang a Paulo kala atolongon iria, na kala songo le na vap po lomlomon ang, na si keve taun aongos kian lapo uli ago kuvul i angmengenai nei lu i akalit si Turano. ¹⁰Katapo abis e iang asukang ta pongua na matas aongos. Asukang a ri Iudaia ve ri Elas aongos i palpal Asia kita lapo nas a akuskus i Volava.

Keve nat si Sikevas

¹¹God katapo ali kitmat si Paulo asi kana abis ani mang keve vilvil ataping petekai luai. ¹²Asukang ke ta ri vap kitapo luk kana keve vuk vakup vo maus ipo alak, na kipo luk iria ane si ri vap malepen, na kilapo nasai ani to, na ri ingua kapa kitapo sip ani kana keve vakup. ¹³Mang keve vap Iudaia kapa kitapo atokngai si lu suai ani ri ingua si asan i Iesu. Na kipo pasal ane si keve rina na kipo posong a vuk mengen ke, “Si asan i Iesu voike na Paulo kapo akuskus tatana, mi soung suai!” ¹⁴Au, katapo atogon a limalengua na angtasimal kitapo abis a abis ke. Tamaria kapo mangsikei a ainoinoai si ri katakai i sula si ri Iudaia kana asan ta Sikevas. ¹⁵Au, mangsikei a taun ingua ang kala antok iria ta, “Napo nas ri Iesu ve Paulo, sikei parik napa nas imi.” ¹⁶Na igenen vopo sangan ta ingua ang kala laos alakat na kalapo vibis arikek pulakai aniria using katapo dual arikek. Mang matan iria kita lapo asasal-ing rangai na kilapo sang ta varas kapa. ¹⁷Taun ri Iudaia ve ri Elas e Epeso kila longong a akuskus ke, kilapo leng alava. Asukang a kilapo mamaila aro luai ani kitmat i Volava Iesu. ¹⁸Na amiang i ri vap lapo lomlomon ang, kimela serei asi kari me mengen amalangas ta kari keve abis rikek. ¹⁹Amiang i ri vap po teng rikek ang kita mela suluk kari keve buk e mataria i ri vap. Kita tataot a samsamui i keve buk ang na kata serei asukang ta 50,000 na vuk silva. ²⁰Asukang a kitmat

i mengen si Volava kata pasal a keve ring papan na kala serei amadot luai.

Marala lava si ri vap i Epeso

²¹E mung i keve bil ke Paulo kala lomlomonai si kana pasal aliu nei rina e Makedonia na Akaia le na ka ane Ierusalem, using kala lomlomonai ta, “Man nanla arai tapai ani Ierusalem, na pasal kapa ane Rome.” ²²Au na kala asok ri Timoteo ve Erasto ngono tungana ipo auai ve nia ane Makedonia sikei nia kala ago alava lik tapai e palpal Asia.

²³Si taun ang akorong katapo atogon a angpispisuai lava marai laulauan i using ani selen i lomlomon. ²⁴Na Demeterio katapo mangsikei a igenen kapo abis kankanuai i lu si Artemis ta iat miminaungan na kapo luk a kapkap lava si abis ke na kapo pakangai aro ani kana petau. ²⁵Kata songo akuvul iria kuvul ve mang matan kapa kipo kun ago si abis ke, na kala antok iria ta, “Kag petau, mipo malangas ta tarapo luk a kapkap lava si abis ke. ²⁶Val mita arai na mila longong a sa na igenen ke Paulo kapo abis ia na vap miang i Epeso na palpal aongos i Asia kipo using ia. Na kapo antok ta keve tangatangai i abis ta ri vap parik kipa god tutuman. ²⁷Na sukana kara abis ka togon asan rikek. Na parik ta kara abis papa, sikei Artemis, god lava ke si ri Asia na e kuli rina aongos ve lu i atailai ang kapa, ki mengen arikek na miminaungan lava ina.”

²⁸Taun kila longong a mengen ke kala pat iria na marala na kila songosongo asukang ke ta, “Artemis si ri Epeso kapo tavirimok luai!” ²⁹Na angpispisuai lava kala serei nei rina aongos ang. Na ri vap kila teng akit ri Gaijo ve Aristarko ngono igenen le Makedonia nang kilong tapo auai ve Paulo na kila sang ve rilong ane nei ring ipo kalkalum. ³⁰Na Paulo kapo buk pasal taun ani vap ang sikei ri vap lomlomon kila atakun ia. ³¹Na

mang keve tungana, kipo asasanan lava nei palpal Asia, kila ali mengen i aikut ania si kana ago ta palak an nei rina i kalkalum ang. ³²Au na nei liuan i kivung ang kala atogon a angpispisuai lava. Using mang matan kipo songosongo ta mangsikei a bil na mang matan kipo kun songosongo ta mang matan bil pulakai, na amiang iria parik kipa nas ta kitame vil sa akorong. ³³Na ri Iudaia kila ging alak a Aleksandro ane no na mang keve vap kilapo mengen papakangai ania na kala atung alak a kungana si kari musik na ka palas a keve bil ang dong a ri vap. ³⁴Sikei taun kila kinle ia ta kapo mangsikei a Iudaia, kila songosongo kuvul aongos ta sikei a songosongo asukang ke ta, “Artemis si ri Epeso kapo tavirimok luai!” Kitapo songosongo na taun vunga luai. ³⁵Au na igenen lava ipo salsalik ani rina ang kala atakun a petau ang na kala antok iria ta, “Nami ri vap i Epeso, tarapo nas ta kuli rina aongos kipo malangas ta rina lava ke na Epeso kapo aiveven na lu i atailai si Artemis ve keve kankanuai ina nang kipo uak le metekuku. ³⁶Na using a keve bil ke kapo tutuman napo buk ani mi ago musik na mi ago ta bil an ta mangsikei a bil. ³⁷Na kana mita mela serei ta ngono igenen ke sikei parik kilong tapa vil arikek a lu i atailai vo kilong tala mengen arikek ani kara god. ³⁸Au, man Demeterio ve kana petau kipo atogon neikien ani mang anu, kapo togon a vap kipo teng saupai na kapo togon taun na e iang kian arai ani kari keve mamaiten. ³⁹Sikei man kapo atogon a mang bil lak mipo lomlomonai ania kapo ro tara vil akorong aongos ia nei liuan i vap ke. ⁴⁰Using man a ri ainoinoai ki arai ani angpispisuai kana, ka angkoai si ki saupai anira singina, using kapo kovek i tukulai roron ina na parik tarapa angkoai si mengen i asapang anira singina.” ⁴¹E

mung i kana la posong ani mengen ke kala asok suai ani vap aongos ang.

**Paulo kata pasal ane
Makedonia na Elas**

20 Au, visvis ang kalapo kamus na Paulo kala songo akuvul na keve vap lomlomon na kala mengen i papakangai aniria kuvul ve posong aro singiria. Au na kala papelek iria ane Makedonia. ²Na si keve palpal ang nei kana paspasal kala pakangai aniria ta mang keve mengen roron, na kanla serei e Elas, ³na kanla ago na potol a ulen. Kalapo usausa asi kana pasal ane Suria sikei ri Iudaia kita lapo buk raung ania na kala papok ane Makedonia. ⁴Keve vap ke kita auai ve nia. Sopataro nat si Puro le Beroia, na Aristarko ve Sekundo le Tesalonike, na Gaio le Derbe, na Timoteo, na Tukiko ve Toropimo le Asia. ⁵Na keve igenen ke kila pasal aino na kianla kokoai animem e Toroas. ⁶E mung i matan angan i saui i tav tol, namemla kokos na namemla sang pelek na Pilipi na e mung i palpalima na taun namemanla angruduai pok e Toroas. E iang namemanla ago na limalengua na taun aongos.

Akamusai i pasal si Paulo ane Toroas

⁷Si ainoai i taun e mung i taun i atilal namemla serei kuvul si me matan angan kuvul. Na Paulo katapo mengen avunga tung si liuan vong using kapo lomlomonai ta ka tapasuk tenei vauk. ⁸Katapo atogon a keve alimang kitapo ni si palpal lakat i lu ang namemtapo ago kuvul singina. ⁹Na mangsikei a igenen tanginang kana asan ta Eutuko katapo sinong lakat kuli matakoto na kalapo buk rot arikek si taun ang a Paulo kapo mengen lak. Na kala rot punuk na kala uak le ring lakat i lu ang ane vunep na e iang taun kila sunguk atung ia kila arai ta kataa mat. ¹⁰Paulo kala pasiang na

kala suai ania kuli pukun i nat ang na kala vongok ia. Na kala antok ta, “Mi ago ta mamakus an. Kapo to.” ¹¹Na Paulo kala tapasuk na kanla kiklak na kila teng a matan angan ang. Na kala mengen singiria tung si tangat, na kala pasal pelek iria. ¹²Nat ang, kita songo ia ane si kana lu na kilapo uruk alava using kalapo to.

Pasal le Toroas ane Mileto

¹³Namemla pasal aino kuli perengan si an kokoai e Aso ani Paulo using katapo pasal e selen, asukang val kana lomlomonai. ¹⁴Taun namemanla angruduai e Aso, namemla akos le ia ane Mitulene, ¹⁵na le iang namemanla sang serei si mang kulenusu ngere Kio. E mung i mang taun namem anla serei e Samos na si taun ang pok namem anla serei e Mileto. ¹⁶Using Paulo kata lomlomonai asi kana sang liu ani Epeso using katapo misag ani amomole nei palpal Asia, using man kalapo ro ania, kana vubuk asi an ago e Ierusalem si taun i Pentekoste.

**Posong ro si Paulo ane si
keve vap lava i Epeso**

¹⁷Le Mileto, kala ali mengen ani ri ainoinoai i kuvkuvulan ang e Epeso asi kari an ruduai ania. ¹⁸Taun kila serei kala atatai iria ta, “Mipo malangas kag laulauan i ago ve nami le si kag ainoai i serei e Asia. ¹⁹Natapo uli auak anig velai ani tangis na nala vil korong kana keve avibisan a Volava, si taun ang ri Iudaia kitapo buk raung anig singina. ²⁰Na parik natapa teng apok le ta mangsikei a nem si taun nata alis imi ta kana mengen a God. Natapo akuskus e ring malangas na e nei kami keve lu kapa. ²¹Natapo uli atai amadot ani ri Iudaia ve ri Elas ta ki lomlon pokai pelek kari keve rikek na ki lomlomon ta kara Volava Iesu. ²²Au na kana vang, Malanganto Gogoai kalapo sunggil iau asi pasal ane Ierusalem na parik napa malangas ta sa

kan serei singig e iang. ²³ Napo malangas palau ta lu i akangbat ve mamaiten ka duai iau val Malanganto Gogoai katapo uli atai anig si keve rina. ²⁴ Sikei napo tav lomlomon pok tatag using napo buk akamusai tapai ani kana avibisan a Volava Iesu asi akus ta kana ro na God val kataala asok iau.

²⁵ Au arai, natala akus na amiang imi ta vainagoan si God. Using e mung napo nas ta parik mipa anguan arai pok an anig. ²⁶ Asukang a napo anguan atatai amadot animi ta man a mangsikei imi kanla mun, nau napo kovek i mamaiten singina. ²⁷ Using parik natapa lolokovo luai si mengen animi ta kana keve mengen aongos a God. ²⁸ Mi aiveven imi ve kana vap a God using kana vubuk na Malanganto, using kataala samui imi ta rangai i kana nat. ²⁹ Napo nas ta si man nala pasal suai ri kauvek kalat ki palak nei liuan imi na kipo tav angkoai si anangngai animi. ³⁰ Na mang keve vap i nei kami kuvkuvulan akorong kapa ki kapau alava asi atokngai ausingai alok ani ri vap lomlomon. ³¹ Asukang vang a mi aiveven aro, velai ani malangas ta nau natala akalit imi si potol a matas aongos velai ani lum mata. ³² Na mi ago si kana aiveven na kana roron a God. Na ninia ka itoiton kana vap na ka atautauia imi ta miminaungan ang si kana vap daus. ³³ Parik natapa mata taun kami keve gol na silva na vakup. ³⁴ Nami akorong mipo malangas ta nata abis asi apunuk pok ani kag inongos kuvul ve volo tasig. ³⁵ Si keve oring aongos nata akalit imi ta selen asi abis adual asi pakangai ani vap kipo malum, val Volava Iesu kata antok, 'Alilis kapo ro luai ani sesel pok.'"

³⁶ Taun kala kamus ta mengen, kala sovusulai si sokotuk ve ria. ³⁷ Na kilapo tangis na kipo vongok a Paulo na kipo lulus ia. Kitapo makus using kata antok iria ta parik kapa angkoai si anguan

arai an aniria. ³⁸ Bil voiang katapo vil amakus luai aniria nang kana mengen i antok ang aniria ta parik kipa angkoai si anguan arai ania. Na kila pasal kuvul ve nia asi an atatung ania kuli perengan.

Paulo kala pasal ane Ierusalem

21 E mung i kamem la angталиungai, namemla sang akorong luai tung e Kos. Na si taun e mung ina namemla sang ane Rodo, le na namemla sang ane Patara. ² Au, e iang name-manla sabonai ani mang perengan katapo usausa si sang ane Poinike, asukang a namemla kokos kuluna na namemla sang. ³ Taun namemla arai ani Kuporo, namemla sang liu ia e palkais imem, na namemla sang luai tung e Suria na name-manla ung e Turo asi kari an asiang ani usausan i perengan ang. ⁴ Au, namemla tung alak asi an arai ani ri vap lomlomon e iang, na namemla ago ve ria ani limalengua na taun. Le si Malanganto Gogoai kila antok a Paulo si kana ago ta pasal an ane Ierusalem. ⁵ Au, kala kamus kamem taun i ago ang e iang na namemla pasiang pok si kamem pas-pasal akorong. Na ri vap lomlomon kuvul ve kari keve aina na kari inatus kila auai ve namem pelek suai ani rina ang ane ngerelo, na e iang namem anlapo soturungai i sokotuk. E mung i kamemla anglulun, ⁶ namemla kokos kuli perengan ang na ria kila palak pok ane rina.

⁷ Au, e mung, si namemla sang pelek a Turo namemanla serei e Potolemais, na e iang namemanla angruduai ve keve tungara na namemla ago ve ria ani sikei a taun. ⁸ Na si taun e mung ina namemla papelek a rina ang na namemanla serei e Kaisareia na namemla ago nei lu si Pilipo katakai i akus ta akus ro na kapo mangsikei i limalengua ang, na namemla ago ve nia. ⁹ Na kapo atogon kana puat a kavulik tanginang kipo katakai i kus amalangas. ¹⁰ E mung i mang rukun taun

i kamemla ago ang e iang, Agabo mang katakai i kus amalangas le Iudaia kamela serei. ¹¹ Na kamela pakasang taun imem na kala luk kana ngenge na Paulo na kala got a ngono kungana pok ve ngono kakina tatana na kala antok ta, “Malanganto Gogoai kapo mengen ta, si selen ke palau ri Iudaia i Ierusalem ki got a votauk i ngenge ke na ki alis ia e kungaria i ri vap i ngising.” ¹² Si taun namemla longong asukang ke kuvul ve mang matan e iang, namemla sokotuk ia si kana ago ta palak an ane Ierusalem. ¹³ Na Paulo kala antok ta, “Marai sa mipo tangis na milapo vil atameng a vingag? Using napo usausa ani kian got iau e Ierusalem, na man kala asukang, nakan mat kapa marai asan i Volava Iesu.” ¹⁴ Asukang a parik namemlapa angkoai si mengen i atakun ania na namemla atalipai ania na namemla antok ta, “Kapo ro, Volava ka using kana vubuk.”

¹⁵ E mung i rukun taun ang namemla usausa na namemla tutupong kamem pasal alak ane Ierusalem. ¹⁶ Na mang keve vap lomlomon le Kaisareia kila auai ve namem tung si kianla ataturung imem si lu si Manason le Kuporo, kata lapo igenen lomlomon le kabang, ani namem rot si kana lu.

Paulo kanla vokol a Iakovo

¹⁷ Au, namemanla serei e Ierusalem na keve tungara e iang kila songo alak aro imem velai ani uruk lava. ¹⁸ Na si mang taun ang namemla pasal kuvul ve Paulo si kanan arai ani Iakovo na keve vap lava aongos kitapo ago. ¹⁹ Au, kala lulun aongos iria na kala mengen amalangas aaron iria ta kana abis e nei liuan i ri vap i ngising na keve bil aongos ang a God kata abis ia singiria. ²⁰ Taun kita longong a akus ke kila alatun a God. Na kila antok ia ta, “Au tasimem, kupo malangas ta amiang luai i ri Iudaia kilapo lomlomon na ria aongos kipo buk alava na

using ani saupai. ²¹ Kitala longong ta numai kupo akalkalit a ri Iudaia kipo ago nei liuan i ri vap i ngising asi kari lomom suai ani saupai si Moses na ki ago ta lampulit an ani kari inatus na ki ago ta using an ani kara laulauan. ²² Au, tara vil sa? Using ki malangas ta kulapo ago e ke. ²³ Asukang a ku abis a bil ke kana namem antok ua tatana. Tarapo atogon kana na puat a igenen kitoltala atu vala. ²⁴ Au, ku pasal ve ritol na ku auai kuvul ve ritol si vilvil adaus animitol na ku samui karitol kope ani kitol angkoai si dik ani vangang iritol. Ani ri vap asi kari nas ta kari keve mengen i po mengen ang anim kapo kovek i tutuman ina, na ki arai ta numai kupo using aro na saupai. ²⁵ Au, na ani vap lapo lomlomon ang nei liuan i ri vap i ngising, namem tala salik ane singiria ta kamem lomlomonai ta ki ago ta angan an ani sin ila iton ani ri tangatangai, na rangai kapa ki ago ta angan an ania, na sin i vongo kita ngak punuk ia, na ka ago kapa na lau i panik.” ²⁶ Au, si mang taun ang e mung, Paulo kala pasal ve volo igenen ang na kitolanla abis a abis i vilvil adaus ve nia. Le na kala palak nei rina i atailai asi kanan mengen amalangas ta karitol taun i vilvil adaus angisan ka kamus na kitolme alis karitol keve alilis.

Kita teng akit a Paulo nei rina i atailai

²⁷ Au, limalengua na taun ang kalapo usausa aliu ani kamus na ri Iudaia le palpal Asia kila arai ani Paulo nei rina i atailai na kila vil akarkarian a ri vap aongos na kila teng akit ia. ²⁸ Na kila songosongo ta, “Ri vap i Israel, mi me pakangai animem. Kana vang na igenen, voiang kapo pasal pulakai na kapo akusku si ri vap i keve rina aongos na kapo kilis kara vap na kara saupai na rina ke kapa. Na mang anu, kana kame lapo songo ri Elas ane nei rina i atailai na kamela vil avisuk a ring gogoai

ke.”²⁹ Using kitala arai ani Toropimo le Epeso, katapo ago ve nia nei rina lava ang, asukang a kipo sekpat ani Paulo kata songo alak ia ane nei rina i atailai.³⁰ Na nei rina lava aongos kilapo tapping na ri vap kilapo angsoung pulakai na kimela teng akit a Paulo na ki dal asoung ia pelek a rina i atailai na kila akang a keve takaman i rina.³¹ Taun kilapo usausa si raung ania, ainoinoi lava i vap ipo visvis kala longong ta katapo atogon a angpispisui lava kata serei nei rina lava aongos e Ierusalem.³² Suma-suma palau kala songo le na mang keve vap i visvis ve kari keve ainoinoi na kila sang asiang taun iria. Taun kila arai ani ainoinoi lava ang ve kana petau na kila aulei ta sasaup ani Paulo.³³ Au ainoinoi lava ang kala pasal taun ia na kanla teng akit ia na kala asok asi got ania ta pongua na angus kitmat. Au na kalapo susuiat ta ninia na si na kata vil sa akorong.³⁴ Na mang matan i petau ang kipo songosongo ta mang mengen na mang matan ta mang mengen petekai. Na using parik kapa luk korong a sa kipo mengen tatana, using kipo amasmasik alava, kala asok si songo ania ane si ring ipo ago ta ri vap i visvis.³⁵ Taun kanla serei mete takaman keve vap i visvis kila sunguk ia using a petau lava ang kita lapo vangang lava luai.³⁶ Petau ang kitapo using ia, kipo songosongo ta, “Tara raung ia!”

**Paulo kapo mengen
i asapang pok ania**

³⁷ Au, keve vap i visvis kilapo buk songo ani Paulo ane nei kari ring ipo ago na kala sui a ainoinoi lava ang ta, “Au si kapo ro ani naka mengen ua ta mangsikei a bil?” Na kala antok ia ta, “Pua, kupo nas kana na mengen i Elas, ingko?”³⁸ Au na numai parik ta igenen i Aigipto, nang amukmuk kata tutupong a visvis misagai ang na kala ausingai ani

4,000 na igenen i daung ang ane nei ring varasai palau?”³⁹ Na Paulo kala ngenget ta, “Nau kana napo igenen i Iudaia le Tarso, rina ang e palpal Kilikia, na parik kapa rina lik nang! Napo sokotuk ua ta ku atolongon iau ani naka mengen tapai ani vap ke.”⁴⁰ Na kala ainak ania. Au, Paulo kala tung lakat kuli kiklakan na kala sokotakun a vap ang ta kungana asi kari musik, na kila musik na kala mengen iria si mengen i Eberaio asukang ke,

22 “Keve tasig na keve mamai, mi longong iau na naka mengen i asapang pok anig tapai.”² Si taun kila longong ia si mengen i Eberaio kila musik aongos. Au na kala mengen,³ “Nau napo igenen i Iudaia, kita ingus iau e Tarso e palpal Kilikia, sikei natame akalit nei rina ke si igenen lava ke Gamaliel. Na nei keve akalkalit ang kita usiusing akit luai ani saupai si keve tivura na natapo uli atokngai amadot si pakangai ani God, val nami kana.⁴ Natapo vilvil akui iria kitapo usiusing a selen ke asi kari mat. Nata got ri tauan kuvul ve ri aina na nala alakai aniria nei lu i akangbat,⁵ val kapo malangas aro si ainoi i katakai i sula na kuvkuvulan i vap lava. Natapo luk panbuk singiria ane si keve tasiria e Damasko na nala tapasuk asi kag ane iang ani nan kongato na keve vap ang kipo ago e iang ane Ierusalem na kime luk amiming.

**Paulo kata akus amalangas
ta kana lomom pokai**

(Ap 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Au, kalapo sintung ta makarap si taun nanlapo serei angasungai i Damasko na mangsikei a malangas kitmat luai le metekuku kala mang aulitai anig.⁷ Nala uak ane vunep na nala longong a kalinga kapo antok iau, ‘Saul Saul, marai sa na kupo vil akui iau?’⁸ Na nala ngenget ta, ‘Numai a si, Volava?’ Na kala antok iau ta, ‘Nau a

Iesu le Nasaret nang kupo vil akui iau.’
⁹Na vap ipo auai ang ve nau kita arai korong ani malangas ang, sikei parik kitapa longong kinle na kalingana i vopo mengen ang anig. ¹⁰Au, nala sui, ‘Naka vil sa, Volava?’ Na Volava kala antok ta, ‘Ku tapasuk na ku palak ane nei rina ang e Damasko na e iang kian antok ua ta keve bil aongos ang kipo ago e no asi kam abis lak.’ ¹¹Na vap ipo auai ang ve nau kila tak iau e kungag ane Damasko, using a mang i malangas ang katala vil aba na matag.

¹²Mangsikei a igenen kana asan ta Ananias, katapo igenen ususing aro ani saupai na kapo igenen ipo mamaila ta ri Iudaia i rina ang, ¹³kala serei singig na kala tung ngereg na kala antok, ‘Tasig ta Saul. Napo buk ani matam ka arai pok.’ Na si vuk taun ang palau nata lapo angkoai asi arai ania. ¹⁴Na kala antok ta, ‘God si keve tivura katala atung ua ani ku nas kana vubuk na ku arai ani Vo Korong ang na ku longong mengen le si nguruna. ¹⁵Using numai lak asi an tung ania na ku an akuskus ri vap aongos ta sa kuta arai ania na kutala longong ia. ¹⁶Au na kana kupo kokoai ani sa? Tapasuk na ku songo kana asan na ku luk a asing tauia na ku galui suai ani kam keve lau rikek.’

Asok ani Paulo taun a ri vap i ngising

¹⁷Au, nala pasal pok ane Ierusalem na nanlapo sokotuk nei rina i atailai na nala arai ani mangsikei a ararai, ¹⁸na kalapo mengen iau ta, ‘Ku sumasuma pelek suai ani Ierusalem using parik kipa angkoai asi ainak ani kam mengen amalangas tatag.’ ¹⁹Na nala antok ta, ‘Volava, riria akorong kipo nas ta nata pasal ane si keve lu i kivung pulakai asi tak ani vap ang kipo lomlomon tatam na nala akang bat iria na nala saup iria. ²⁰Na si taun ang kam asosokai ta Sitepano kata mat, natapo ainak luai ani kari raung

ania. Natapo ararai ani keve maus si vap ang kita raung ia.’ ²¹Na kala antok iau ta, ‘Pasal, using naka asok ua ane ring vunga ane si ri vap i ngising.’”

Paulo mete saupai si ri Rome

²²Au, petau ang kila longong ia tung si kala mengen ta bil ke na kila songosongo alava ta, “Tara raung suai ani igenen asukang ke! Parik kapa angkoai luai si to e ke kuli rina.” ²³Si taun kitapo songosongo kipo asuai ani kari keve maus na kipo asuai kaponpon ane nei pangau, ²⁴na ainoinoai i visvis ang kala asok asi tak ani Paulo ane nei kari lu i po ago, na kala asok asi saup ania na susuai ania asi sabonai ta marai sa ri vap kitapo songosongo asukang ania. ²⁵Si taun ang kilapo got ia asi saup ania, kala antok a mang ainoinoai ang katapo tung e iang ta, “Au, kapo ro anim si saupai asi saup ani igenen i Rome, voiang parik katapa abis a mangsikei a lau rikek?” ²⁶Si taun ang kala longong asukang a kala pasal ane si ainoinoai lava ang na kala sui ia ta, “Au ku vil sa? Using a igenen ke kana kapo igenen i Rome.” ²⁷Au na ainoinoai lava ang kala pataun ia na kala antok, “Ku antok iau. Kupo igenen kana i Rome?” Na kala antok ta, “Io.” ²⁸Au na ainoinoai ang kala antok ta, “Nau nata samui kag soisinong ta kapkap lava.” Na Paulo kala antok ta, “Nau vanang le si kag liklik.” ²⁹Asukang a riria kitapo usausa si susuai ania kila tagging suai musik. Au na ainoinoai ang akorong kapa kata lapo kun leng using kala nas ta kapo igenen i Rome na kata asok asi got ania.

Paulo mete saupai si ri Iudaia

³⁰Au, si taun e mung ina kala akala ia na kala songo akuvul ri ainoinoai si ri katakai i sula ve kuvkuvulan lava aongos asi kari me sinong na kala songo alak a Paulo ani kame tung e mataria, using

katapo buk nas aro na tukulai i kari mengen ri Iudaia.

23 Au, Paulo kala arai akorong ani kuvkuvulan lava ang na kala antok ta, “Keve tungag, kag to e matana i God kapo daus aongos tung si taun ke anginang.”² Na Ananias, ainoai i katakai i sula kala asok a vap po tung ang ngerena asi tava ania e nguruna.³ Na Paulo kala antok ia ta, “God ka tava ua, numai a palpal i lu kita amoi aposok paleu ia! Kupo sinong e iang asi ararai ani sa napo abis ia si saupai, na kupo putuk a saupai ta asok asi tava anig.”⁴ Na vap po tung ang e iang kila antok ta, “Kupo mengen arikek nang ani ainoai i katakai i sula si God!”⁵ Na Paulo kala antok ta, “Keve tungag, parik natapa nas ta kapo ainoai i katakai i sula, using kita salik ia ta **ku ago ta mengen arikek ani ainoinoai i kam vap.**”

⁶Au na Paulo kalapo arai kinle ta mang matan iria kitapo Sadukaio na mang matan kitapo Parisaio. Asukang a kala songosongo ane si kuvkuvulan ang ta, “Keve tungag, nau kana na mangsikei a Parisaio tutuman, napo ago e ke si saupai using napo lomlomon ta ri vap la mat ang ki tadut pok.”⁷ Si taun kata mengen asukang, ri Parisaio ve ri Sadukaio kilapo angmamaralai asukang a kuvkuvulan ang kala tapagal,⁸ using ri Sadukaio kipo antok ta kapo kovek i tadut pok na kapo kovek i angelo ve malanganto. Sikei ri Parisaio kipo antok ta kapo atogon a keve bil ke.⁹ Au, kilapo songosongo alava na mang matan vap malangas ani saupai si ri Parisaio kila tadut na kila mengen alava ta, “Parik namemtapa sabonai ani mangsikei a rikek si igenen ke. Vei nganing a malanganto vo angelo kata mengen ia.”¹⁰ Au angsongagai ang kala serei alava, asukang a ainoinoai i petau i visvis ang kalapo leng ta kila vil punuk a Paulo. Asukang a kala asok kana petau

asi an songo suai ania ane si kari ring ipo ago.

¹¹Au na si tenei vong using ina Volava kala serei singina na kala antok ia ta, “Ku ago ta leng an using asukang palau val kutala akus tatag e Ierusalem, ku an akus tatag e Rome kapa.”

Petpeteai si raung ani Paulo

¹²Au, kala tenei vauk na ri Iudaia kimela serei kuvul na kila abis a mangsikei a ainakai kitmat ani ki ago ta angan an na ki ago ta inum an tung si kila raung tapai ani Paulo.¹³ Kitapo miang ani 40 na igenen kitapo siang si angainainakai ke.¹⁴ Au, kila pasal ane si keve ainoinoai si ri katakai i sula na ri vap lava na kianla antok ta, “Namemtala abis a mangsikei a ainakai kitmat ani namem ago ta angan an na namem ago ta inum an tung si namemla raung tapai ani Paulo.¹⁵ Kana nami ve kuvkuvulan lava mi ali mengen ane si ainoinoai i petau i visvis ang ani ka asok ia ane ke, asi kapau ania ta namempo buk luk ani mengen malangas le singina. Na namempo usausa asi raung ania aino ani ka serei e ke.”¹⁶ Au, tipasina i Paulo kala longong a bil ke na kala pasal ane si ring i po ago ta petau i visvis ang na kanla atatai a Paulo.¹⁷ Na Paulo kala songo na mangsikei a ainoinoai lik i petau i visvis ang na kala antok ia ta, “Ku pasal ve nat ke ane si ainoinoai lava using kapo togon mengen asi antok ania.”¹⁸ Au, kala pasal ve nia ane si ainoinoai lava ang na kala antok ia ta, “Paulo, igenen vopo ago nei lu i akangbat kata asok iau ta pasal ve nat ke ane singim, using kapo atogon mengen asi antok anim.”¹⁹ Au ainoinoai lava ang kala tak akipai ania ane ngising na kanla sui ia ta, “Au, kupo buk mengen anig ta sa?”²⁰ Na kala antok ia ta, “Ri Iudaia kitala ainak asi aikut anim ta ku asok a Paulo ane si kuvkuvulan lava asi kari kapau ania ta kipo buk luk ani

mengen malangas pok singina. ²¹ Ku ago ta longong an aniria using a petau duk kipo usausa kokoai ania. Kitala abis a mangsikei a ainakai kitmat ani ki ago ta inum an na ki ago ta angan an tung si kila raung tapai ania. Kana kipo usausa na kipo kokoai palau ani kam lomlomonai.” ²² Au, ainoinoi lava ang kala atolongon a nat ang asi kana pasal velai ani kala antok ia ta, “Ku ago ta antok ani mangsikei ta kuta mela mengen amalangas iau ta bil ke.”

Kita asok a Paulo taun a ainoinoi lava ke Pelikis

²³ Au na kala songo na pongua i kana keve ainoinoi na kala antok irilong ta, “Milong songo na 200 na petau i visvis na 70 na igenen ipo sang kuli os ipo visvis na 200 ipo teng vut na ki usausa asi tapasuk ane Kaisareia nganlak vong. ²⁴ Usausa kapa ta os ani Paulo si kana kokos aro ane si ainoinoi lava ang, Pelikis.” ²⁵ Na kala salik a mangsikei a panbuk kapo mengen asukang ke, ²⁶ “Nau Kalaudio Lusias napo salik anim Pelikis, numai a ainoinoi roron luai. ²⁷ Igenen ke ri Iudaia kita teng akit ia na kita lapo usausa asi raung ania. Nata serei ve kag petau na namemla asapang ia, using natala longong ta kapo igenen i Rome. ²⁸ Natapo buk nas ta marai sa kipo tupang ia. Asukang a nala songo ia ane si kari kuvkuvulan lava. ²⁹ Natala sabonai ta kipo atogon mamaiten ania si keve bil i kari saupai akorong, sikei kapo kovek i rikek voiang kipo angkoai si raung vo vil akui ania singina. ³⁰ Si taun natala longong ta kapo atogon a mengen musik asi raung ani igenen ke, nala asok ia ane singim. Nata antok kapa na vap po petau ang ania ani kian mengen suai e matam ani kari keve mamaiten ania.”

³¹ Au, keve vap i visvis kila abis ia asukang val atatai ang na kila songo na Paulo na kila pasal vong ve nia tung

e Antipatiris. ³² Na si taun ang e mung petau ipo sang kuli os ang kila pasal ve nia na mang matan iria kila papok ane si kari ring ipo ago. ³³ Au, taun kila serei e Kaisareia, kianla alis a panbuk ang ane si ainoinoi lava na ki atatung suai ani Paulo singina. ³⁴ Na kala tataot a panbuk ang na kala sui a Paulo ta kapo igenen i saka rina an. Na kala sabonai ta kapo igenen i Kilikia, ³⁵ na kala antok ia ta, “Naka longong kam mengen si taun kam keve vap ipo petau anim kila serei.” Au le na kala asok asi aiveven aro ania nei nankomo si kana vap a Erodes.

Ri Iudaia kita tupang a Paulo

24 Au, palpalima na taun kala liu na Ananias, ainoi i katakai i sula, kala pasiang ve mang keve vap lava na mangsikei a igenen kan tung aniria si mengen kana asan ta Tertulo. Kila serei na kianla mengen suai ani kari keve mamaiten ani Paulo si ainoinoi lava. ² Asukang a kila songo alak ia na Tertulo kala mengen amalangas ta kana lomlomonai asukang ke, “Namemtala ago i marmarip si taun vunga neite kam aiveven. Kam keve lomlomonai ro ane no, kitala asereiai ani keve bil roron miang si rina aongos ke kana kupo saupai singina. ³ Namempo posong ro luai velai ani kamem maramarak lava si keve bil aongos ke numai kupo abis ia. ⁴ Sikei, vei nala atelan avunga luai anim, napo sokotuk ani ku vinga marip taun imem na ku longong tapai ani kamem vuk mengen lik. ⁵ Namemtala arai ta igenen ke kapo mangsikei a igenen amasmasik na kapo uli aneineikien ani ri Iudaia si keve rina aongos e kuli rina asi kari angvibis. Na kapo tu ainoinoi ani kuvkuvulan ke ri Nasoraio. ⁶⁻⁷ Au na rikek luai ina, kata atokngai asi vil avisuk ani rina i atailai. Asukang a namemla teng akit ia. ⁸ Man numai kupo buk malangas aro ani tutuman i kamem keve mamaiten ania,

ku atokngai susuai ania akorong.”⁹ Na keve Iudaia ang e iang kila pakangai ani keve mengen ke ta io, keve mengen aongos ke kapo tutuman.

Paulo kapo mengen i asapang pok ania e matana i Pelikis

¹⁰ Au, ainoinoai lava ang kala atoktokngai ta kungana ane si Paulo asi kana mengen, na kala mengen asukang ke, “Napo malangas ta numai kuta lapo sinong asukang ta katakai i saupai ani palpal aongos ke ani keve matas miang. Asukang a napo uruk asi kag mengen i akala suai anig e matam. ¹¹ Using man ku susui pulakai, kula sabonai sumasuma ta amukmuk palau nata palak ane Ierusalem asi kag an soturungai serei si God. ¹² Na parik kitapa arai anig si anggegelai nei rina i atailai. Na parik kitapa arai anig si aneineikien ani ri vap nei mangsikei a lu i kivung vo e voi pulakai nei rina lava, parik. ¹³ Na parik kipa angkoai asi akalit anim ta mangsikei a bil i kari keve tupang kapo tutuman. ¹⁴ Sikei napo buk mengen amalangas anim asukang ke ta kapo tutuman ta napo soturungai si God ang si keve tivumem. Si kag selen i soturungai si God, napo using a selen voike kipo antok ta kapo bil kapau. Sikei napo lomlomon ta keve mengen aongos ang nei buk i saupai na keve salsalik si ri katakai i kus amalangas. ¹⁵ Na napo atu lomlomon asukang palau val keve igenen ke ta God ka songo atapasuk pok na mamain ta vap rikek kuvul ve vap korong pelek a mat. ¹⁶ Io, asukang napo uli atoktokngai amadot asi kag abis ani lau korong e matana i God na mete ri vap kapa. ¹⁷ Au, e mung i mang keve matas i kag la tav ago e Ierusalem, nala palak pok asi kag an alis ani mangsikei a alilis e kungaria i kag vap ani ki pakangai ani ri vap logo tatana. Na natapo lomlomonai kapa asi kag vil ani alilis serei si God. ¹⁸ Au,

si vuk taun ang napo telan asukang e iang nei rina i atailai, vap ke kila palak na kila sabonai anig. Lenginang natala vil a keve abis i vilvil adaus. Na kapa, parik natapa togon vap miang ve nau, na parik natapa siang nei mangsikei a anggegelai. ¹⁹ Sikei mang keve Iudaia le palpal Asia, kapo ro ta riria akorong kime mengen e matam, man kipo togon mengen asi mengen arikek anig singina. ²⁰ Sikei using kipo kovek, kapo ro ta vap ke kana ki mengen amalangas ua ta saka rikek an kita sabonai ania singig si taun ang natapo tung mete kuvkuvulan lava. ²¹ Vei nanging kivpo lomlomonai ani mangsikei a vuk mengen nata asuai ania e mataria si taun ang. Nata songosongo alava asukang ke ta, ‘Mita songo iau mete saupai tukulai ina si kag lomlomon ta tapasuk pelek ani mat.’”

²² Au na Pelikis, using katapo malangas aro na akuskus i selen ke kala akang bat na sinong kuvul ang ta mengen asukang ke, “Man a ainoinoai i visvis ke Lusias kamela serei, nala ali saupai vang si bil ke.” ²³ Au, na kala antok a ainoinoai lik ang e iang ta ka ararai bat ia, sikei ka ali pangau ania asi kana pasal pulakai nei lu na man a mang keve tungana kipo buk me pakangai ania, kapo ro palau.

Paulo nei lu i akangbat

²⁴ Au, e mung i mang rukun taun Pelikis kamela serei ve kana aina ta Darusila kapo aina i Iudaia. Na kala asok tapai ani Paulo ani kame mengen ia ta laulauan i lomlomon ta Karisto Iesu. ²⁵ Au, taun kalapo mengen ia ta lau korong na lau i aiveven pok na taun i saupai e no, Pelikis kalapo leng na kala antok ta, “Kala angkoai e iang. Ku pasal. Man na atogon taun e mung, nala songo pok ua.” ²⁶ Sikei katapo isap musik ta Paulo ka seu musik lik ia asi

kana akala ania. Asukang a katapo uli buk angmengenai ve nia.

²⁷ Au, pongua na matas kala liu na Porikio Pesito kala sakol a Pelikis, sikei Pelikis, using katapo buk auruk ani ri Iudaia, kala ataule na Paulo nei lu i akangbat.

Vubuk si Paulo si an tung mete Kaisar

25 Potol a taun kala liu e mung i kana serei na Pesito si palpal ang, kala tapasuk pok le iang e Kaisareia asi kana ane Ierusalem. ²Na taun ang kala serei e Ierusalem, keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri vap lava i Iudaia kimela serei singina na kila atatai ia ta keve mamaiten kitapo atogon ia ani Paulo. ³Na kila sokotuk amadot ia asi kana abis ani lau roron aniria ta ka asok asi tak ania ane Ierusalem. Using lenginang kita lapo itoitonai ani lomlomonai ke ta ki raung ia man kala paliu e selen. ⁴Na Pesito kala antok iria ta kipo teng akit a Paulo e Kaisareia, ilesvauk aliu ka ane iang pok. ⁵“Mang matan imi keve ainoinoi mi pasal ve nau na mi an mengen mete saupai e iang ta kami mamaiten. Man kata abis a lau rikek, taran ararai ania.”

⁶Na kala ago na rukun taun palau ve ria e iang e Ierusalem, au le na kala pasiayang pok ane Kaisareia. Na si taun e mung ina kala sinong si saupai na kala asok tapai ani Paulo asi kana me palak. ⁷Au, kamela palak na keve Iudaia ang nang kitapo auai kuvul le Ierusalem, kila tung aulitai ania na kila tupang ia ta mang keve tupang mamaiten luai voiang parik kitapa angkoai si akalit ta kapo tutuman. ⁸Au na Paulo kala mengen i asapang pok ania asukang ke, “Parik natapa bil arikek mete saupai si ri Iudaia, parik natapa vil arikek a rina i atailai, na parik kapa natapa bil arikek e matana i Kaisar.” ⁹Sikei Pesito katapo buk amaramarak ani ri Iudaia, asukang a kala

antok a Paulo ta, “Au, kupo buk palak ane Ierusalem asi kam an tung mete saupai na nakan longong a keve mengen maiten ke?” ¹⁰Au na Paulo kala mengen asukang ke, “Kana napo tung mete saupai si Kaisar na kapo korong palau asukang. Kupo malangas aro luai ta parik natapa vil a lau rikek ane si ri Iudaia. ¹¹Man natala putuk a saupai si mang oring voiang kapo lavlabat asi kag mat singina, kapo ro na mat. Sikei using a mengen si keve Iudaia ke kapo tav tutuman, kapo kovek i mangsikei ka togon kitmat asi atung anig mete kari saupai. Kapo kovek. Napo buk ani nakan tung mete Kaisar akorong!” ¹²Au, Pesito kala angmengenai le ve kana kuvkuvulan na kala antok a Paulo, “Man kupo buk an tung mete Kaisar, au kapo ro palau, ku an tung mete Kaisar!”

Paulo mete tulava Agiripa

¹³Au, mang rukun taun kala liu na tulava Agiripa kilongmela serei e Kaisareia ve Bernike asi me posong aro si Pesito. ¹⁴Na kilongla ago na taun lava e Kaisareia. Asukang a Pesito kala mengen amalangas aongos a tulava ta akuskus i Paulo asukang ke, “Kapo atogon a mangsikei a igenen kana kapo ago nei lu i akangbat. Pelikis kata alis iau ta mamaiten asi ararai ania. ¹⁵Nata pasal ane Ierusalem na keve ainoinoi si ri katakai i sula ve ri vap lava i ri Iudaia kila susuai tatana, na kila aikut iau asi saupai ania. ¹⁶Na nala antok iria ta parik kapa laulauan si ri Rome ta ki alis a igenen ane si kungana i saupai tung si igenen ang ka atogon na mang sikei a sinong kuvul ve vap po buk alis ang ania e kungana i saupai, na ka atogon pangau si anggegelai ve ria asi asapang pok ania si kari keve tupang. ¹⁷Taun kimela serei akuvul e ke, parik napa anguan buk kokoai an, si taun ang e mung palau nala sinong kuli kag sinsinongan na nala asok

ta ki songo alak na igenen ang. ¹⁸ Si taun ang a keve vap vopo marala ang ania kila tung asi kari mengen, parik kilapa mengen akorong iau ta saka rikek an kata abis ia. ¹⁹ Sikei kilapo mengen ta kari keve angpispisuai ve nia si kari laulauan i soturungai si kari god na ta mangsikei a igenen mat kana asan ta Iesu, voiang a Paulo kata antok ta kapo to. ²⁰ Na nalapo tav nas ta naka saka sabonai an ani tutuman i keve angpispisuai ke na nala aikut ia ta si man kapo angkoai si pasal ane Ierusalem na e iang kan anguan tung an e mete saupai sian mengen ta keve bil ke. ²¹ Sikei si taun ang kala aikut ta ka kokoai nei lu i akangbat ani kara ainoinoi lava ta Kaisar si kana vil saupai, nala antok ia ta ka kokoai nei lu i akangbat tung si na asok ia ane singina.” ²² Au na Agiripa kala antok na Pesito ta, “Nau akorong napo kun buk longong ani igenen ke.” Na kala antok ia ta, “Man kapo asukang, ilesvauk ku longong ia.”

²³ Na si mang taun ang ri Agiripa ve Bernike kilongla alak le karilong keve maus lava na kilongla palak ane nei ring ipo kalkalum, kuvul ve keve ainoinoi e kekev irilong na keve ainoinoi i nei rina ang. Au, Pesito kala asok ta songo alak ani Paulo. ²⁴ Na Pesito kala antok ta, “Tulava Agiripa, na nami aongos kana mipo ago e ke ve namem, mi arai ani igenen ke, ri Iudaia kita serei singig tatana e Ierusalem na e ke kapa na kipo antok alava luai ta parik kapa anguan angkoai an ania asi to. ²⁵ Sikei natala sabonai ta parik katapa abis na mangsikei a bil rikek voiang kapo mamaiten ani ka mat singina, tung si nia akorong kala antok ta kapo buk tu aserei mete kara ainoinoi lava na nala ainak ania. ²⁶ Kapo kovek lak i akuskus roron asi kag salik ane si kag ainoinoi, asukang a kana nata songo ia si kana me tu aserei e matami, na alaba luai ina e matam tulava Agiripa. Na le si

angmemengenai ke nala atogon bil asi kag salik. ²⁷ Using parik kapa roron ta na asok palau na kongato ke man parik natapa ararai aro le ani keve mengen ang kipo tupang ia tatana.”

Paulo kapo mengen i asapang pok ania e matana i Agiripa

26 Asukang a Agiripa kala antok a Paulo ta, “Kupo kalakala asi mengen i asapang pok anim.” Na Paulo kala aperes a kungana na kala mengen asukang ke, ² “Tulava Agiripa, napo atogon a uruk si tung e matam kana na naka mengen ta poisan a mengen si asapang pok anig le si keve tupang ke si ri Iudaia. ³ Na alaba luai ina ta numai kupo nas aroron luai ani keve laulauan aongos na keve anggegelai kapa nei liuan i ri Iudaia, asukang a napo sokotuk ta ku sinong ananap na ku longong iau. ⁴ Kag to le si liklik ta natapo ago ve kag vap akorong na e Ierusalem kapa, ri Iudaia kipo nas aongos ia. ⁵ Using kitala nas iau si taun vunga, na kipo angkoai si mengen amalangas ta natapo to asukang ta Parisaio lakat kuli keve saupai kitmat i kamem laulauan. ⁶ Na kana napo tung mete saupai marai kag lomlomon akoai ta igenen ang a God katala palapatung tatana si keve tivumem, ⁷ na kamem 12 na patvap kana kipo lomlomon akoai tatana asi kana serei atutuman using kipo uli abis papakangai serei si God si keve taun aongos. Numai tulava, ri Iudaia kipo mengen arikek anig si lomlomonai akoai ke. ⁸ Au, marai sa na mipo taping velai tav lomlomon si longong ta God katala tak atadut pok na igenen mat? ⁹ Io, nau kapa natapo kun uli lomlomonai asi abis ani mang keve abis lava miang asi agelai ani asan i Iesu le Nasaret. ¹⁰ Na nata abis ia e Ierusalem. Keve ainoinoi si ri katakai i sula kita alis iau ta kitmat asi kag alakai ani ri vap lomlomon nei lu i akangbat na nata

alakai ani vap miang luai iria. Au na si taun i vil punuk aniria, nata ainak luai ani kari mat. ¹¹ Na si taun natapo uli vilvil akui aniria nei keve lu i kivung, nata atokngai si vil aniria si kari mengengen arikek ani God na natapo marala arikek luai aniria, asukang a nata pasalan e si keve rina e ring vunga sian teng akit aniria.

Paulo kata akus amalangas ta kana lomom pokai

(Ap 9:1-19; 22:6-16)

¹² Si mangsikei i keve paspasal ke natapo pasalan ane Damasko ta kitmat na asok le si keve ainoinoai si ri katakai i sula. ¹³ Au, kalapo sintung a makarap na taun napo pasalan nei selen nala arai ani mangsikei a malangas lava kapo soliu a malangas i makarap na katapo pasiang le metekuku na kata mang aulitai anig kuvul ve vap po auai ang ve nau. ¹⁴ Au, namemla uak aongos ane vunep na nala longong a mangsikei a kalinga nei mengengen i Eberaio kapo mengengen iau ta, 'Saul, Saul. Marai sa na kupo vil akui iau? Kapo kitmat anim using kupo uli tav ainainak!' ¹⁵ Na nala sui ta, 'Numai kana na si, Volava?' Na Volava kala antok ta, 'Nau a Iesu voike kupo vil akui ia. ¹⁶ Au, ku tadut atung using napo serei kana singim asi kag me atung anim asukang ta katakai i abis anig na ku mengengen amalangas ta keve bil ang kutala arai ania na keve bil kapa naka asereiai ania singim. ¹⁷ Naka asapang ua si ri vap i Iudaia na si ri vap i ngising kapa voiang naka asok ua ane singiria. ¹⁸ Ani ku ankin palas a mataria asi kari papelek ani vong ane si malangas, na ki papelek a kitmat i Satan ane si God, ani ka lomom suai ani kari keve lau rikek na kime kun atogon ani sinsinong roron val riria vap lapo daus ang marai kari lomlomom tagatag.'

Kana telan a Paulo si akusku ani ri Iudaia ve ri vap i ngising

¹⁹ Au tulava Agiripa, parik natapa agealai ani kalinga ang le metekuku. ²⁰ Sikei nata mengengen amadot a ri vap e Damasko le na e Jerusalem na e palpal Iudaia aongos na si ri vap i ngising kapa, ta ki lomom pokai na ki pataun a God na ki abis a keve abis voiang ka akalit amalangas ta kitala lomom pokai. ²¹ Nang tukulai ina na ri Iudaia kita teng akit iau nei rina i atailai na kila atokngai asi raung anig singina. ²² Sikei God kata pakanagai anig na nala tung akit tung si taun ke, si mengengen amalangas e mataria i ri vap lik na ri vap lava ta sikei a mengengen palau voiang ri katakai i kus amalangas aino ve Moses kitala kus amalangas tatana asukang ke. ²³ Ki vil akui na igenen i akanangai, ki raung ia na ka tapasuk pok pelek a mat. Asukang a ninia ka ainoai i igenen si akus ta malangas nei liuan i kana vap akorong na si ri vap i ngising kapa."

Paulo kapo buk luai ani Agiripa ta ka lomlomom

²⁴ Au, taun ang katapo mengengen ta keve mengengen ke si asapang pok ania, Pesito kala songosongo alava ta, "Paulo, kulapanio. Kam akalit alava kalapo vil anio pokua." ²⁵ Sikei Paulo kala antok ta, "Parik nang napa nio, kag igenen ro luai ta Pesito. Napo mengengen kana ta mengengen tutuman luai. ²⁶ Arai, kara tulava kana kapo nas a keve bil ke na napo kovek kapa i leng si mengengen e matana using napo nas ta keve bil aongos ke katala palak e talingana using parik natapa mengengen tatana e ngising. ²⁷ Au tulava Agiripa. Sa, kupo lomlomom kana ta ri katakai i kus amalangas? Napo nas ta kupo lomlomom." ²⁸ Na Agiripa kala antok a Paulo ta, "Ve nganing si vuk taun kudik lik ke kula ulpokai anig asi kag using ani

Karisto.”²⁹ Na Paulo kala antok ta, “Kantanem man kapo taun kudik vo kapo taun vunga, sikei kag sokotuk ane si God ta numai kuvul ve riria aongos kana kipo longong iau anginang ta ki kun serei val nau, sikei parik ta gogotan ke e pukun ig.”³⁰ Au, tulava kala tapasuk kuvul ve ainoinoi lava na Bernike na keve vap po sinong ang ngereria.³¹ Na kila pasal ane ngising na kian lapo angmengenai ta, “Igenen ke parik katapa abis a mangsikei a abis rikek angkoai si ka mat vo ki vil akui ia singina.”³² Na Agiripa kala antok a Pesito ta, “Oro tarala akala na igenen ke man parik katapa sokotuk tan tu aserei mete Kaisar.”

Tapasuk asi pasal ane Rome

27 Saupai kata lapo matung ta namem sang ane Italia. Asukang a kila alis a Paulo kuvul ve mang keve kongato ane kungana i mangsikei a ainoinoi i visvis kana asan ta Iulio. Katapo tu ainoi ani petau ang kipo kin iria ta Sebasto.² Katapo atogon a mangsikei a perengan le Adaramuteno katapo usausa si sang taun ani keve palpal e ngerelo i Asia. Asukang a namemla kokos le singina na namemla sang. Aristarko le Tesalonike e palpal Makedonia, katapo auai kuvul ve namem.³ Au, si taun e mung ina namemanla ung e Sidon. Iulio katapo papakangai aro ani Paulo asukang a kala atalipai ania si kana pasal taun tapai ani keve tungana asi an luk papakangai.⁴ Au, namemanla sang atalit i Kuporo using a malu kata tung si mang palpal.⁵ Namemla sang aputuk na namemanla sang liu a ngono palpal Kilikia ve Pampulia asi an serei e palpal Lukia. Le ke namemanla ung e Mura.⁶ E iang, ainoinoi ang kala sabonai ani mangsikei a perengan le Aleksanderes katapo usausa si sang ane Italia, asukang a kala asok imem si kokos kuluna.⁷ Namemla sang alik palau si mang rukun taun miang, us-

ing namemta duai a malu na katapo kitmat animem si serei akorong si Kinido. Au, malu kala serei amadot na parik namemlapa angkoai singina. Asukang a namemla sang atalit i Kerete akorong si Salmone.⁸ Namemla sang alik tung si namem anla serei si mangsikei a rina kana asan ta Kaloi Limenes, angasungai palau i rina lava ang e Lasaia.

⁹ Sikei, namemta ago na taun vunga e iang na kala liu a taun roron i sang nei laman, using kana kalapo e mung i taun lava i alal. Asukang a Paulo kala tatapokai aniria ta,¹⁰ “Petau, nalapo arai ta kara paspasal parik kapa angkoai si roron. Perengan ke ka mun ve keve usausan, kuvul ve kara to kapa.”¹¹ Sikei kamem ainoinoi parik katapa mangal kana mengen a Paulo. Kata using a mengen si vopo alali kuvul ve tamana i perengan ang.¹² Au na using a nei matana ang parik katapa ring roron asi tualit aro ta perengan si taun daian, asukang a petau kila angainainakai kuvul asi lomom suai ani oring ang ani man kapo ro kian palak e Poinikis asian mun tapai ani taun daian ang, using kapo mang matana i Kerete kapo ring ro si taun rikek.

Rai lava nei laman

¹³ Au, mangsikei a malu roron lik kala tadut na kilapo lomom ia ta kalapo serei si kari lomomonai na kila tak alak a sokorukang na kila sang aliu asung ngere Kerete.¹⁴ Parik katapa taun vunga na mangsikei a malu madot luai kala serei kana asan ta Eurakila, kapo nas ani malu asiang le kulenusang.¹⁵ Taun ang a malu ang kata luk imem parik namempa anguan angkoai si duai ania na namemla atolongon ia na kala sang tatamem.¹⁶ Namemla serei si mangsikei a kulenusang lik kana asan ta Kauda na namemla agusa alava asi aiveven ani vul i perengan ang.¹⁷ Au, kila tak alak ia

na kila pala angus si perengan ang si teng akit ania. Kilapo leng vei kila sang lak kuli puas e Surtis, asukang a kila tak asiang a sokorungat na kila atalipai ani malu si sang tataria. ¹⁸ Au, si taun e mung ina namemlapo duai a kitmat lava i rai ang na kila asusuai ani usausan i kuli perengan ang. ¹⁹ Na si vapotol i taun kila asusuai kapa ani keve bil ipo abis ang. ²⁰ Kata lapo rukun taun miang lik ani makarap ve kalto si lapo tav anguan mang an using a rai ang parik katapa gulang. Namemta lapo lomom ia konang ta parik namempa anguan angkoai an asi ro.

²¹ Au, kata lapo taun vunga na petau ang parik kitapa angan ta ring pok asukang a Paulo kala tapasuk na kala mengen iria ta, "Petau, si man mita longong kag atatai ta tara ago ta sang an le Kerete, parik taralapa angkoai si me siang nei kitmat lava asukang ke. ²² Sikei kana napo buk ani mi atung akit kami lomlomom, using napo nas ta kapo kovek i mangsikei imi ka mun, sikei perengan ke papalik ka rikek. ²³ Using anginang vong mangsikei a angelo si kag God kata serei singig. Kapo God voiang napo soturungai serei singina. ²⁴ Na kala antok iau ta, 'Ku ago ta leng an, Paulo. Kuan tung lak mete Kaisar. Na God katala longong kam keve sokotuk aniria kipo auai ve numai.' ²⁵ Au petau, mi atung akit kami lomlomom using napo atogon a lomlomom ane si God ta ka serei asukang val katala antok iau. ²⁶ Sikei, taran suai gol si mangsikei a kulenusa."

²⁷ Au, si va 14 i tenei vong, malu kata lapo sang pulakai tatamem si laman Adarias, kalapo nei liuan vong na petau i kuli perengan ang kilapo nanasai ania ta kilapo serei angasungai i rina. ²⁸ Na kilapo atokngai ani lulungai i laman na kila sabonai ta lulungai ina katapo 20 na nganga. Na kila anguan sang alak lik an na kila anguan atokngai an na

kata lapo 15 na lulungai i laman ang. ²⁹ Kita lapo leng vei namemla sang lak kuli bangang na kila asuai ani puat a sokorukang ane mung na kilapo sokotuk ani malangas ka serei sumasuma. ³⁰ Vap i kuli perengan ang kitapo buk sip, asukang a kila atikok asiang a vul velai ani mengen kapau ta kipo buk an asuai ani sokorukang. Kila usausa si kiksiang kuli vul ³¹ na Paulo kala antok a ainoinoai i visvis kuvul ve kana petau ta, "Man a vap ke ki pasal suai ani perengan ke, parik mipa angkoai si sapang." ³² Au na petau i visvis kila tanga tok na angus i po pala akit ani vul ang na kila atalipai ania na kala meleng.

³³ Na nei liuan i tenei vong ang tung si tangat Paulo katapo mengen akit iria si kari angan. Kala antok ta, "Kalapo va 14 i taun i kami tav angan using mipo ago i ararai si keve taun. ³⁴ Kana napo buk imi ta mi angan asi kami dual using kapo kovek luai ta mangsikei a ung i patumi ka mun." ³⁵ Asukang a kala luk a saui na kala posong ro si God e mataria aongos, ka tevek ia na kala angan. ³⁶ Au riria aongos kapa kila uruk na kilapo angan. ³⁷ Namem aongos, tataot imem katapo 276 kuli perengan ang. ³⁸ Taun kila masung kila asuai ani keve kon i akos kuli perengan ang ane nei laman asi akala ania.

To kata tavadek a perengan

³⁹ Au, kala tangat na kila arai ani posok i kone sikei parik kitapa kinle na ring ang na kilapo atokngai asi alali taun ania asi an sang lak kuluna. ⁴⁰ Au, kila tanga tok a keve rukang na kila atolon-gon iria nei laman na vuk taun ang kila kunis a angus i po teng akit ani alali ang na kila tak a sokorungat na kila sang ane ngerelo. ⁴¹ Sikei, kila sang lak kuli ring mat na kala tukit. Parik kalapa angkoai si taruk pulakai, asukang a to kalapo go-eng na mung ina i perengan ang. ⁴² Petau

i visvis ang kilapo lomlomoni asi raung suai ani keve kongato vei ki kas alak ane ring kolo na ki sip. ⁴³ Sikei kari ainoinoi katapo buk asapang ani Paulo na kala atakun iria. Kala asok iria kipo nas ani kas asi kari kas alak aino. ⁴⁴ Au na mang vap kila luk a keve vukei i kuli perengan ang na mang matan nem asi kari kas alak. Riria aongos kita serei aro e ring kolo si selen ke.

Paulo si kulenusa ang e Melite

28 Si taun namemtala serei aro aongos e ngerelo kila antok imem ta kana asan a kulenusa ang ta Melite. ² Ri vap i kulenusa ang kita ruduai aro luai animem aongos na kila taun a kuan kut using katapo taun livus ve langit. ³ Na Paulo kala lukluk a volo kut na kala asuai ania kuli kut na mangsikei a kene katapo sip ani manas i kut ang kala kalat ia e kungana. ⁴ Si taun a vap i kulenusa ang kila arai ani bil ke, kilapo mengen angpokpokai aniria ta, “Kapo arai asukang ta igenen ke katapo igenen daung. Kantanem katale sapang le nei laman sikei kana kara god i atutuman kalapo saupai ania asi kana mat.” ⁵ Sikei kala asuai ani kene ang nei kut na parik katapa atogon mapolok. ⁶ Kita lapo sekpat konang ta ka vusul vo ka uak na ka mat, sikei kila kokoai ani taun vunga na parik kitapa arai ani mangsikei a bil, asukang a kila pokai ani kari lomlomoni na kila antok ta kapo mangsikei a god. ⁷ Au, angasungai i vuk oring ang katapo atogon a vuk roe ke ainoinoi i kulenusa ang kana asan ta Popolio. Kala songo alak imem na namemanla ago ve nia na potol a taun na kata aiveven aro luai animem. ⁸ Na tamana i Popolio katapo matung kuli pata ta mulak na vinga kui velai ani dus. Paulo kala palak sian arai ania, kala sokotuk le na kala amatung a kungana singina na kala vil ato ia. ⁹ E mung i bil ke mang keve vap

malepen miang i kulenusa ang kita serei singina na kala vil ato iria. ¹⁰ Kita alis imem ta keve akanangai miang i kari mamaila animem na e mung si taun i kamem la tapasuk pelek ani kari rina kita alis imem ta keve alilis ani ka koi imem si kamem paspasal.

Paulo kanla serei e Rome

¹¹ E mung i potol a ulen namemla kokos kuli mangsikei a perengan le Aleksanderes katapo ago si kulenusa ang sipo mumun ani taun daian, kana asan ta Dioskuri. ¹² Au namemla sang tung e Surakusai na namemanla ago na potol a taun e iang. ¹³ Le iang namemla sang vulis ane Region na si taun e mung ina malu le pal matas kala serei na si vapongua i taun namemanla sakam a Potiolo. ¹⁴ E iang namemla sabonai ani mang keve vap lomlomoni na kila songo imem si an ago ve ria si limalengua na taun. Le iang vanang namemla palak ane Rome. ¹⁵ Ri vap lomlomoni kila longong ta namemlapo palak, asukang a kila pasiangan e selen ane si ngono rina ang, Apio Poron na Tirio Taberno, na namemanla angruduai ve ria e iang. Si taun ang a Paulo kala arai aniria kala posong ro si God na kala uruk.

¹⁶ Au namemanla palak ane nei rina e Rome na kita atolongon a Paulo asi ago papalik ve mangsikei a katakai i visvis asi ararai bat ania.

Paulo kata akus ta akus ro e Rome

¹⁷ Au, e mung i potol a taun kala songo akuvul a keve vap lava i ri Iudaia na kala antok iria ta, “Keve tungag, parik natapa abis a mangsikei a lau rikek taun kara vap na parik natapa mengen arikek ani keve lauluan si keve tivura. Sikei kita teng akit iau e Ierusalem na kila alis iau e kungaria i ri Rome. ¹⁸ Kita susuai anig na kilapo buk akala anig using parik natapa

putuk a mangsikei a saupai asi kag mat.
¹⁹ Sikei ri Iudaia parik kitapa ainainak, asukang a nala antok ta kapo ro nakan mengen mete Kaisar. Sikei natapo kovek i mamaiten ani kag matan vap akorong.
²⁰ Asukang a natapo buk arai animi si mengen ve nami. Tukulai i kag siang nei gogotan ke using natala akusku ta akus ro ke voiang ri Israel man ki lomlomon tatana ki teng ato.”
²¹ Na kila antok ta, “Parik namemtapa luk ta mangsikei a panbuk le Iudaia si mengen amalangas tatam. Kapo kovek i mangsikei i keve tasimem i pasal le iang ta mengen amalangas ta ka atogon mengen rikek anim.
²² Sikei namempo buk longong anim using namempo nas asukang ke ta paspasal petekai ke singimi, ri vap aongos kipo mengen arikek ania.”

²³ Au, kila vilvil akorong a mangsikei a taun si angruduai ve nia. Na kimela serei aduk si ring ang katapo ago singina. Le si tenei vaik tung tenei ngelik katapo palpalas ane singiria ta vainagoan si God na kapo mengen atutuman iria ta Iesu le si saupai si Moses na le si keve katakai i kus amalangas.
²⁴ Mang matan kita lapo

lomlomon ta kana mengen, sikei mang matan parik.
²⁵ Au, kila anggegelai nei liuan iria na kila pasal suai e mung i Paulo kata posong na akamusai i vuk mengen ke, “Malanganto Gogoai kata mengen atutuman e nguruna i Esias katakai i kus amalangas.
²⁶ **Ku pasal taun a vap ke na ku antok iria ta mi longong, sikei parik mipa kinle. Mi gule, sikei parik mipa angkoai si arai.**
²⁷ Using a pakangat iria i vap ke kalapo vong. Parik kipa angkoai si longong ta talingaria. Kitala apilum a mataria, vei nganing ki arai ta mataria na ki longong ta talingaria na ki tun kinle ta pakangat iria na ki pokai na naka vil ato iria.
²⁸⁻²⁹ Asukang vang a napo buk imi si kami malangas ta vilvil ato ke si God katale pasal ane si ri vap i ngising, na riria ki longong ia.”

³⁰ Na kata ago e ang ani pongua na matas kirol si kana lu i samui na kalapo angruduai ve ri vap miang.
³¹ Na katapo akusku iria e ring malangas ta vainagoan si God velai akalkalit ta Volava Iesu Karisto. Na katapo kovek i bil asi tubat ania.

*Ani ri***Rome**

Buk ke Paulo kata salik ia using katapo atogon a vubuk lava si kana an arai ani mang keve kuvkuvulan i vap lomlomon nei rina lava e Rome. Kana vubuk ta kan ago kuvul lik tapai ve ria, au kala pasal lak ane Espania (1:10). Paulo kata atatai amalangas aro luai ta Akus Ro i Karisto nei buk ke, na matan to ang ria kipo using a Iesu kapo ro ki atogon ia. Aino luai, kata alis a mengen i angruduai ve posong ro taun a keve kuvkuvulan e Rome. E mung kala palas a tukulai luai i buk asukang ke, “Le si lomlomon ta akus ro, tarapo angkoai si serei igenen korong e matana i God” (1:17). Kapo atai kapa ta ri vap aongos, kantanem kipo matan vap i Iudaia, vo si mang keve patvap pulakai, ria aongos kipo keve katakai i bil arikek. Asukang a God kataala ngorem iria, na ka songo ato pok iria. Au na igenen kapo lomlomon ta Iesu Karisto, God ka vil ato ia. Si 5-8 Paulo kata mengen ta supsupai i saupai si God, na Malanganto Gogoai nei to singiria kipo lomlomon ta Iesu. Si 9-11 Paulo kapo mengen amalangas ta kana mangsikei a mamaiten lava, ta pat vap ang ri Iudaia, voiang a God kataala akanangai aino aniria, ani kakana ta matan vap akorong, petau lava iria kitatala pataliung a Iesu. Au kapa ta petau duk luai i ngising kita mela serei vap ipo auai ve Iesu, sikei ri Iudaia, parik. Sikei Paulo kataala lomlon ia ta e mung ri Iudaia ki serei matan vap si Iesu. Si akamusai i palpal i buk ke, Paulo kapo mengen ta matan laulauan kuvkuvulan i vap lomlomon kapo mamaiten ta ki using ia.

Mengen i angruduai

1 Nau a Paulo napo asosokai ke Karisto Iesu. Kata songo iau ani naka aposel, na ka atung iau ani naka akus ta akus ro si God. ² Aino luai God kata palapalatung ta akus ro ke nei salsalik gogoai si kana mamain ta katakai i kus amalangas. ³ Akus ro ke kapo akus i kana nat akorong voiang kata serei si pukun le si patvap ang si David. ⁴ Na God kataala tak atadut pok ia pelek a mat, na ka atung amalangas ia ta nia na nat i God velai ani kitmat i Malanganto Gogoai. Io, nia palau nang kara Volava Iesu Karisto. ⁵ Le singina akorong a namemla kun luk ani alilis roron ke ani namem abis asukang ta aposel, ani asan ina ka laba nei liuan i matan patvap i ngising asi kari lomlomon tatana na ki longong singina. ⁶ Au na nami kapa mipo palpal ina i vap ke, nami voiang a Iesu Karisto kataala kun songo animi. ⁷ Napo alis a panbuk ke taun imi, petau vubukan aongos ang si God e Rome. Kata songo imi na kana milapo petau daus kakana akorong. Roron ve marip le si God tamara na Volava Iesu Karisto ka sinong singimi.

Paulo kapo taoke ani kan arai ani vap i Rome

⁸ Ainoai i bil, napo poso aro kag God si Iesu Karisto marai imi aongos, using e kuli rina aongos kana kilapo angakusai pulakai ta kami lomlomon.

⁹ God ke voiang napo aisog ania ta pakangat ig aongos si akusku ta akus ro i kana nat kapo nas luai ta napo tav ausai ani uli lomlomonai animi. ¹⁰ Nei kag keve sokotuk napo uli sokotuk ta si vubuk si God ka roron anig na nakan serei korong tapai singimi. ¹¹ Using kapo kag vubuk lava luai asi an arai animi, using asi kag an pakangai si pagal animi ta mang keve alilis i Malanganto, asi kami madot. ¹² Ani nami kuvul ve nau,

tara angakikitai angpokpokai ani kara keve lomlomomon siksikei. ¹³Keve tungag, napo misag ani mi vongvong ta natapo uli lomlomomoni ta name serei singimi. Sikei katapo taklai kag lomlomomoni si mang keve nem tung lak vang kana. Kag an serei ke nang asi kag an ngumut ta mang matan uai imi, asukang val natala kun ngumut kapa si mang matan vap i ngising. ¹⁴Io, kapo kakag luai ta telan nang si ri Elas, vap akalit, na ri vap palau kapa, vap po vongvong ang. ¹⁵Au na le si oring ke vang kana, kag uruk lava ani nakan akusku kapa imi e Rome ta akus ro ke.

Akus ro ninia na kitmat i God

¹⁶Using parik luai napa mamaila marai akus ro ke, using ninia palau kapo kitmat i God asi vil ato aniria aongos kipo lomlomomoni. Aino le taun ri Iudaia akorong, le na taun ri Elas kapa. ¹⁷Using le si akus ro ke, tarala arai ani kana abis i vilvil akorong a God. Na tarapo kinle ia le si lomlomomoni, le si tutupongai tung si akamusai ina, val mengen ang kita salik ia ta, **Igenen korong ka teng a to tukulai ina si kana lomlomomoni.**

Ri vap aongos kitala pasal akipai ani God

¹⁸Io, tara arai ania ta kana marala kapo serei amalangas le pangkul marai tu taliung ania na marai lau rikek si ri vap, using e iang kipo vil apalau a tutuman. ¹⁹Using a keve bil asi kari malangas ani God kapo matung amalangas luai nei liuan iria. God akorong katala amalangasai aniria tatana. ²⁰Asukang ke ta tutupongai le si taun i asinong ani kuli rina ke, parik kitapa angkoai si arai korong ania, sikei lak kana asisinong aongos kitapo mangai ani kana kitmat asikei na kana laulauan daus. Asukang vang a kipo kovek luai i pangau asi vulis pulakai ta kari keve kapau. ²¹Using kan-

tanem kita lapo malangas ta God, sikei lak parik kipa poso amiminaungan ia val kapo God, na kipo tav posong aro kapa singina. Lomlomomoni iria kata lapo tung si bil palau luai. Asukang vang a nio i vingaria kala vil avong luai aniria. ²²Kipo lagalaga iria ta kipo nas, sikei kianpo serei a nio. ²³Na kilapo teng apok a miminaungan ang pat ani God vopo to asikei ang, na kilapo alis ia taun a ri kankanuai i igenen palau vopo mat korong ang, na ri mani, na ri manmanik vap po palis na daling ang e vunep.

²⁴Nang tukulai ina God kala atolongon iria ani ki using kari keve laulauan visuk si vubuk madot i vingaria. Nambang si lau suke kipo vil asain vok luai ani pukun iria angpokpokai. ²⁵Kilapo sakol a tutuman i God ta kapau, na kilapo soturungai velai ani abis taun ani kana asisinong, sikei nia na vo asisinong ang kalapo ago palau, voiang a alatun kapo koi luai ania asikei. Tutuman. ²⁶Au na si oring suke God kala atolongon iria asi kari sasakining taun ani kari keve vubuk vopo vok ang. Asukang a si selen ke palau kari mamain ta aina kila kun sakolai ani selen ro i rot kuvul ve tauan ta selen lok. ²⁷Na asukang kapa ri tauan kilapo kun atolongon ani selen ro i ago kuvul ve aina na kilapo angvubuk ve ria pok. Tauan kalapo pataun a mang tauan velai ani tav mamaila luai. Sikei ki asalak lak a seupok ina e pukun iria akorong, angkokoai si lok ang. ²⁸Au na using parik kitapa buk lomomoni alava ani God, kata atolongon iria ani ki nio, na ki abis a matan avibisan ang kapo tav angkoai luai ta ki abis ia. ²⁹Kitala duk luai ta keve lau lok, keve lau rikek, kamkam using ani tauia, lomlomomoni pel, vinga neikien musik, daung, angkiki, duk luai ta kapau, na uli talukluk ro. Kipo vap mengen musik, ³⁰piliusai ani mang vap, mirik ani God, nau varas, vangang lava, toroi, asereiai

ani selen tanginang i rikek, sualpok ani tamaria ve rinaria, ³¹nio, tav atutuman, tav angtunganan, na tav ngorem. ³²Matan vap ke kipo malangas aro kana saupai korong a God, ta ria matan vap po akalit ta laulauan lok asukang suke kipo ro si mat, sikei kipo abis lak ia, na alava ina kipo kun atogon ani pakangat i uruk ani mang matan vap po vil ani keve lau rikek ang.

God kapo saupai akorong luai

2 Asukang vang a numai iuang, nang kupo saupai ani mang vap, kupo kovek i pangau asi vulis ta kam kapau. Using man kupo saupai ani mang anu, nang palau kulapo asalak pok ua ta maiten marai numai vopo saupai ang kulapo vil akorong pok nia na lau ang. ²Tarapo malangas ta kana saupai korong a God kapo uak taun iria kipo vil a matan lau asukang. ³Au iuang, nang numai kupo uli saupai aniria kipo vil a matan lau ang, sikei kuan lapo kun vil pok ania. Au sa nang? Kupo lomonia ta ku sip pelek korong a mamaiten i kana saupai a God, ingko? ⁴Vei nganing kupo lomonia apalau kana roron lava na God, kana lomonia suai na kana ananap? Sa, kupo ba lak ta kana roron a God ka aselenai anim taun a lomonia pokai? ⁵Sikei, using kam vinga kitmat na tav lomonia pokai, kupo gap akuvul kana marala taun ua pok. Au na ka tu kokoai ani taun ang kana saupai korong a God ka serei e ring malangas luai. ⁶Using nia ka seupok angkoai palau si abis si siksikei, ⁷ria kipo tung ananap akit si abis ro na kipo gule using a miminaungan, na asan ro, pukun vo tav vok ang, ka seupok iria ta to asikei. ⁸Sikei ria vap po duk ta lomonia lava pok ang aniria, kipo tav using ani tutuman, kipo uruk si using ani lau rikek, God ka atogon a marala manas na ka amiming iria tatana. ⁹Ka atogon a amiming ve kui ka serei singiria aongos

vap po tung ta lau rikek ang, si ri Iudaia aino le na si ri Elas. ¹⁰Sikei maumausan roron, na asan ro ve marip kapo kakaria, vap ang kitala bil aro, tutapongai si ri Iudaia le na si ri Elas. ¹¹Using a God kapo kovek i lau i tere alava ta mang matan. ¹²Arai, ria kitala bil arikek si kovek i saupai, ki mat si kovek i saupai. Na ria kitala bil arikek si atogon ani saupai, si saupai ang palau God ka saupai aniria tatana. ¹³Using parik nang ta vap po uli longong apalau ani saupai ang kipa korong e matana i God, parik. Sikei vap ang kipo abis using a saupai, God ka posong a vap ang ta kipo korong. ¹⁴Napo mengen asukang ke, man a vap i ngising kipo ago kovek i saupai, sikei kipo using kari laulauan korong i ago, nang nia palau kalapo kari saupai. ¹⁵Matan vap suke kipo so akalitai ta keve vubuk i nei saupai kapo ago e pakangat iria. Au na ria akorong si kari nanasai kipo nas ta kipo korong vo kipo lok, ¹⁶si taun ang God ka alis a kitmat si Karisto Iesu na ka saupai ani keve avibisan i po abis musik lik ang, nang val akus ro ke singig kapo amalangasai ania.

Ri Iudaia na saupai

¹⁷Au na man numai vopo kin pok ke anim ta kupo Iudaia na kupo akus alava pok tatam ta kupo using aro na saupai na kupo aminaung a mang vap ta kam angtunganan ve God, ¹⁸na kapa, ta man kupo malangas kana vubuk na kupo tav ainak ani lau rikek using numai kutala akalit aro luai ta saupai, ¹⁹na man kapa kupo nasai ania ta kulapo angkoai si ausingai ani vap po mataba ang. Na numai a malangas singiria nei vong, ²⁰na kupo koros akorong a vap kipo vongvong na kupo katakai i akalit kapa singiria kipo asukang val ri nat lik lak, using kupo antok ta nei saupai, malangas na tutuman kapo siang kirol aongos singina. ²¹Au kanat numai vang kana

kupo akalit a mang vap ke, sa, kutala akalit ua vo parik? Numai kupo atatai ta ago ta ainau an, sa, kutala ainau? ²²Numai kupo tubat a panik, sa, kutala panik? Au na numai kupo kilis a soturungai serei si tangatangai, sa, kupo ainau nei keve lu i atailai, vo parik? ²³Numai vopo kus aminaung ang ta saupai, sa, kupo lakau saupai vo parik? Pua, kupo tav mamaila luai ani God. ²⁴Arai, **tukulai ina palau singimi, na ri vap i ngising kilapo mengen i kilis ani asan i God,** asukang val kita salik ia. ²⁵Nambang a napo atai imi ta lampulit kapo ro man tara ususing aro na saupai, sikei man ku lakau ia, kantanem kuta lampulit, nang kulapo asukang val igenen tav lampulit. ²⁶Asukang a man ria parik kitapa lampulit, sikei kipo using aro luai ani keve vubuk i saupai, kila taot iria asukang val vap lampulit. ²⁷Au na riria kita tav lamut aniria si pukun, sikei kipo ususing apunuk aro luai ani saupai, vap ke ki akalit amese tatami, nami vap po lampulit ang. Kantanem parik kitapa lamut iria val kami sausaupai, voiang mita salik amalangas aro ia sikei mipo lakau ia. ²⁸E iang vanang tarala arai ta man a igenen kapo asan Iudaia si pukun palau, parik kapa Iudaia tutuman. Na lampulit i pukun palau, parik kapa bil tutuman kapa. ²⁹Sikei vopo Iudaia nei vingana luai ang, nia kapo Iudaia tutuman. Na lampulit kapo kun bil i nei vingana, na parik kapa abis ia using kapo buk apunuk palau ani salsalik, parik. Malanganto kapo asereiai ania na parik kapa luk alatun le si ri vap, parik. God ka alatun ia.

3 Au na ri Iudaia kipo atogon a saka bil roron an voiang kipo angkoai si lakat ani mang vap tatana? Lampulit kapo asereiai ani saka roron an? ²Pua! Kapo miang luai a keve roron kipo atogon ia. Ainoai ina ta God kata lis iria ta kana mamain ta mengen. ³Au na man a mang

matan iria kitapo tav lomlomon, sa, kari tav lomlomon kala vil apalau kana lau tutuman a God? ⁴Ka ago luai! Kantanem man ri vap aongos kipo kapau, sikei God ka uli atutuman lak, asukang val kitala salik ia ta, **Ani kam keve mengen, ki kinle ia ta kapo tutuman. Na man ku ago nei saupai, ka kovek luai i ring asi tupang anim.** ⁵Au na man kara keve lau lok, na kana lau korong a God kala serei amalangas, tara mengen ta sa? Ta God ke kapo tav korong si lis ani kana marala? Napo mengen val nas si igenen. ⁶Ka ago luai! Man kapo tav korong a God, ka saka saupai korong an ani kuli rina ke? ⁷Vei nganing a mang anu e iang kapo buk gel ta, “Man kag kapau ka asereiai ani kana tutuman a God, na asukang kana miminaungan ka laba, au marai sa na napo tung lak si saupai val igenen rikek?” ⁸Sa, tara bil arikek asi kara arai ta God ka bil aro? Iuang vola kapau luai! Sikei mang matan kipo mengen i pilius na porot animem ta kakamem nang ta mengen. Kari saupai asi mat kapo koi luai aniria.

Kapo kovek ta sikei kapo igenen korong

⁹Au sa kana? Tara ri Iudaia, tarapo vap ro ani mang matan vap? Parik luai! Using lenginang taratala saupai ta ri Iudaia ve ri Elas aongos kipo ago akitmat nei lau rikek ¹⁰asukang val kitala salik ia ta, **Kapo kovek ta igenen kapo korong, kovek luai.** ¹¹**Kapo kovek i igenen kapo togon nas, kapo kovek i mangsikei kapo gulegule using a God.** ¹²**Ri vap aongos kitala taval suai, ria aongos kuvul kilapo tav lulupusan luai. Kapo kovek i mangsikei kapo abis a lau roron, kapo kovek luai.** ¹³**Konomoria kapo tu tavaasan val mopping. Kalkalame iria kapo saup a mengen kapau. Maras i kene e tabek iria.** ¹⁴Na e ngururia kapo togon

maras kitmat na kipo amanga mai. ¹⁵ **Kakiria kapo sang abis luai asi an daung.** ¹⁶ **Kari keve selen kipo pasal singina kipo ultaliung ia velai ani tagoeng na mamakus.** ¹⁷ **Kipo tav nas luai ani selen i marip.** ¹⁸ **Nas ke ta ki lolokovo ani God, kapo tav serei nei lomlomonai iria.** ¹⁹ Val tarapo malangas ta mengen i saupai kapo pasal taun a vap ang kipo usiusing a saupai, ani ri vap aongos ki kovek luai i mengen, na kuli rina aongos ka mamaiten si ngenget e matana i God. ²⁰ Using si lau i abis using ani keve saupai, kapo kovek luai i sikei kapo angkoai si vil akorong pok ania e matana i God, using le si keve saupai ang nang kala atogon malangas ani lau rikek.

Igenen kapo korong e matana i God marai kana lomlomon

²¹ Sikei kana vang kalapo atogon selen i vilvil akorong le si God kalapo ago e ring malangas. Na parik luai ta si using saupai. Selen ang, buk i saupai kapo mengen tatana na buk kapa si ri katakai i kus amalangas, ²² asukang ke ta man a si kapo lomlomon ta Iesu Karisto, God kala taot ia val kapo igenen korong e matana. Io, vilvil akorong ke ka pasal taun a vap aongos, man ki lomlomon. Kapo kovek i angpetpetekai. ²³ Ri vap aongos kitala bil arikek, na kilapo kal ani sigil si kana miminaungan a God. ²⁴ Na nia, si kana lavlabat i alilis roron, katala vil akorong iria kovek i samui. Kapo kana alilis using kata samui ato iria marai kari angto gon ve Karisto Iesu, ²⁵ voiang a God kata akalit ta mat ina e ring malangas asi kana amatung ani luai ve ria vap po lomlomon ang ta rangai ina. Kata abis ia asukang asi amalangasai ani kana lau korong na kana laulauan i ananap, parik katapa amalak vil arikek ani ri vap marai kari keve lau rikek i abis aino ang. ²⁶ Au na asi amalangasai ani kana lau korong si taun ke, nia papalik kapo korong. Na

man a si ka lomlomon serei si Iesu, kala taot ia ta igenen korong e matana.

²⁷ Au na nei a roron i keve kus aminaung ke? Pua, aongos nang ki kamus luai. Au marai sa nang? Marai i uli usiusing saupai ke? Parik luai! Sikei si lomlomon papalik, nia kapo bil laba. ²⁸ Using namemtala uli mengen akit ta igenen kapo korong e matana i God marai lomlomon na parik luai using kapo usiusing a keve saupai. ²⁹ Au, sa kana? God ke ri Iudaia papalik na parik ta ke ri vap i ngising kapa? Parik! Kakaria kapa nang! ³⁰ Using God nia kapo sikei palau, na nia ka vil akorong aongos a ri lamutan marai kari lomlomon, asukang palau val ri vap tav lampulit kapa. ³¹ Au sa, taralapo vil apalau vang kana na saupai using tarapo lomlomon? Parik! Taralapo kip akos ia nang.

Akus i Abaram kapo akalit ta selen asi serei a igenen korong

4 Au, tara mengen ta sa si Abaram, tivumem i pukun ke? Kata sabonai ani sa si bil ke? ² Using man a Abaram kata serei igenen korong marai kana keve abis ro, kapo koi luai ania ta ka kus aminaung, sikei si matana i God parik kapa asukang. ³ Using a salsalik kapo mengen ta, **Abaram kata lomlomon ta God na singina kala kinle ia ta kapo igenen korong e matana.** ⁴ Man a igenen kapo abis asi luk seupok, seupok ang parik kapa alilis palau, sikei ki taot ia ta kapo seupok i kana abis. ⁵ Au na ani vopo tav abis ang, sikei kapo lomlomon ta God vopo vil akorong ang ani vap rikek, sukana si kana lomlomon, God ka taot ia ta kapo igenen korong e matana. ⁶ Asukang a David kata kun mengen ta tauia roron, ke igenen ang God kapo taot ia ta kapo korong e matana. Parik kapa tukulai ina le si kana keve abis ro, parik. ⁷ **Tauia roron kakaria vap ang a God katala lomlon suai ani kari keve lau**

i putuk saupai. Na vap ang voiang a God kata pakut kari keve lau rikek. ⁸ Tauia roron, ke igenen voiang a Volava parik kapa anguan taot an ania ta kapo igenen rikek. ⁹ Au si tauia roron ke nang, ke ri lamutan papa, vo ke ri tav lamut kapa? Using taratala kin ia ta, **God kata taot a Abaram ta kapo igenen korong e matana tukulai ina si kana lomlomon.** ¹⁰ Au kata saka luk an nang ani vilvil akorong ang? Sa, kataala lamut lenginang, vo parik lak? Nambang, parik nang ta e mung i la lamut ang, parik. Sikei aino si po tav lamut lak. ¹¹ Na kata luk a lampulit ang asukang ta akanangai asi nak akit ani tutuman i vilvil akorong ang, nang kata luk ia marai kana lomlomon. Ninia palau a lomlomon ang kata lapo atogon ia si kana po tav lamut lak ang. Tukulai ina ani nia ka tamararia i ri vap aongos voiang kipo lomlomon, kantanem kipo tav lamut, na singina God ka taot iria ta kipo korong e matana. ¹² Na ka tamararia kapa i ri lamutan, na parik using kipa lomon amamaiten a lamut, parik. Sikei using kipo akik kak using a selen i lomlomon ang a tamara ta Abaram kata atogon ia si kana po tav lamut ang lak.

Palapalatang ang si God ke ri vap lomlomon

¹³ Asukang ke. Palapalatang ang si God ve Abaram na kana matan inatus ta ki tauk i kuli rina ke, parik katapa tukulai ina using kata ususing a keve sausaupai, parik. Tukulai ina using kata lapo igenen korong e matana i God le si kana lomlomon. ¹⁴ Using man a palapalatang kakaria kipo abis using a sausaupai, pua, lomlomon ka palau, na palapalatang ang kapa ka kun palau. ¹⁵ Saupai kapo uli asereiai ani marala. Man kapo kovek i sausaupai, ka kovek i putuk saupai. ¹⁶ Asukang a palapalatang ang kapo tukul le si lomlomon. Na kapo

tapasuk kuli kana roron a God ani ka bil tutuman si kana inatus aongos, parik ta aniria papalik vap po nas ani sausaupai ke, sikei aniria kapa vap po lomlomon ang val Abaram, nia kapo tamara aongos kuvul. ¹⁷ Val kitala salik ia ta, **Nata atung ua ani ku tamararia aongos i mamain ta matan vap.** Au na kana kapo tamara si matana i God. God voiang kata lomlomon tatana. God voiang kapo ali to ani mat asi kana tadut, na kapo asereiai ani palau asi kana tutuman. ¹⁸ Katapo sugul velai lomlomon na asukang kuli kana lomlomon, kala serei a **tamararia i mamain ta matan vap.** Val kalingana asukang ke ta, **Matan tus im ki duk asukang.** ¹⁹ Na kataala kinle velai ani tav ngau ta lomlomon, ta kata lapo asukang ta 100 kana matas i to angasungai ani mat. Na asukang kapa si Sara, ta kala mat aongos kana lomlomonai ani ingus. ²⁰ Sikei parik katapa lomlomonai anglok si palapalatang ang si God, kana lomlomon kata serei akitmat na ka tak sunguk a miminaungan ina i God. ²¹ Kata nas aro ta sa na God kata palapalatang ia, kapo togon kitmat si asereiai ania. ²² Au nambang, tukulai ina **katala kinle ia ta kapo igenen korong e matana.** ²³ Mengen suke nei salsalik parik ta ania papalik kalapa igenen korong, parik. ²⁴ Anira kapa, ta tarala vap korong, tara taralapo lomlomon ta God, vo tak atadut ang ani Iesu kara Volava pelek a mat. ²⁵ Iesu kita asel ia ani ka mat asi vil suai ani kara keve lau rikek. Na God ka tak atadut pok ia using si kana taot anira ta taralapo vap korong.

God kala posong ira ta taralapo vap korong

5 Io, using God kataala kinle ira ta taralapo korong e matana si kara lomlomon. Au asukang vang a taralapo atogon a marip ke ve nia, le si kara Volava Iesu Karisto. ² Nia palau kata

tavasai anira, si kara lomlomon, taun a roron ke kana taralapo duk tatana. Na taralapo kus aminaung si atumata ta tara an auai luk si kana miminaungan a God. ³Na parik ta nia palau nang, sikei tarapo kus aminaung kapa neina i kara keve mamaiten. E, using tarapo malangas ta mamaiten kapo uai asereiai ani madot asi tung akit, ⁴na madot i tung akit ka uai asereiai ani igenen tutuman, na igenen tutuman ka uai asereiai ani lomlomon akoai. ⁵Na si lomlomon akoai kapo kovek i mamakus, using God katale bekai ani kana ngorem e vingara si Malanganto Gogoai, nang kata alis ira tatana. ⁶Kapo asukang ke si taun i atutung ang, taratapo ngau luai lak, Karisto kala mat ani mamain ta katakai i bil arikek.

⁷Kapo tav koi luai ani mangsikei ka mat rokot a igenen korong, vo vei nganing mang anu kapo kaisap asi kana mat ani igenen ro. ⁸Sikei God katale akalitai anira ta kana ngorem asukang ke. Si taun taratapo katakai i bil arikek lak Karisto kata mat anira. ⁹Au na using taratala luk a vilvil akorong si rangai ina, e iang taralapo nas aro luai ta tarapo sapang singina, pelek a marala ang si God.

¹⁰Using si taun taratapo angpet-petauai ve God, God kata angrodokotai pok anira kuvul ve nia ta mat i kana nat. Au kana, using a luai ke kalapo matung, pua taralapo nas aro ta taran sapang si to ang ke kana nat. ¹¹Na parik ta nia palau nang, sikei tarapo kus aminaung kapa si God si kara Volava Iesu Karisto, voike kata amatung a selen i angrodokotai pok anira.

Adam ve Iesu

¹²Io, kapo asukang vanang, sikei a igenen kata tukulai i rikek kuli rina. Au rikek, nia kala tukulai i mat. Na si selen ke palau mat kala luk a vap aongos, using ri vap aongos kitala bil arikek.

¹³Au na taun a saupai katapo kovek lak, lau rikek lenginang kalapo ago kuli rina. Sikei using katapo kovek i saupai parik katapa atogon kinkintong i kari keve lau rikek. ¹⁴Sikei kantanem, using le si taun i Adam tung si Moses, lenginang a mat katale saupai ani ri vap aongos. Na aniria kapa, vap ang parik kitapa putuk a saupai ang, aongos ki kun mat kapa val Adam, nia katapo kankanuai i iuang ka serei.

¹⁵Sikei, alilis ke parik asi me alang-tongai ania ve lau rikek, parik. Using man a vap duk kitala mat si lau rikek si sikei palau a igenen ang, kapo roron luai ta kana ro na God kuvul ve alilis ang kata serei kuli ro ang, sikei a igenen ke Iesu Karisto, kala karaunai ani vap miang. ¹⁶Au na alilis kovek i samui ke si God parik kilongpa angkonongai ve uai i lau rikek si sikei a igenen ang, parik. Using si mang oring, sikei a lau rikek kata asereiai ani saupai ta vap duk ki asalak a maiten i mat, na si mang oring, alilis kovek i samui ang kata serei asi pakan-gai ani vap miang kitala bil arikek, na kala asereiai ani vilvil akorong. ¹⁷Le si lau rikek si sikei a igenen, ri vap aongos kilapo ago si saupai i mat le si sikei a igenen ang palau. Sikei si mang oring, vap miang kitala luk a tavirimok lava i roron kuvul ve alilis i vilvil akorong po kovek i samui ang, ki an saupai kuvul ve sikei a igenen ke Iesu Karisto si to e mung. ¹⁸Au sukana kalapo malangas ta lau rikek si sikei a igenen kata asereiai ani saupai asi mat ani ri vap aongos. Asukang palau ta abis roron si sikei kata asereiai ani vilvil akorong taun a ri vap aongos. ¹⁹Asukang a longo gel si sikei a igenen kata asereiai ani vap miang kilapo katakai i bil arikek. Asukang palau ta longong aro si sikei a igenen kala asereiai ani vap miang ki serei vap korong. ²⁰Au na saupai kame lapo matung ani lau rikek, rikek kala serei alava e ring malangas. Io, lau rikek

katala duk, sikei alilis roron kala aunai i duk luai. ²¹Ani ka asukang ke. Lau rikek kata saupai taun a mat. Na alilis roron ka saupai nei liuan i vilvil akorong taun a to asikei si Iesu Karisto kara Volava.

Taratala mat kuvul ve Karisto

6 Au tara saka mengen vang kana? Sa, tara uli dual si lau rikek ani kana roron a God ka serei alava taun ira? ²Ka ago luai! Tara taratala mat pelek lenginang a lau rikek. Tara me uli siang neina marai sa? ³Tara taratala luk a asising akanangai ta tara ke Karisto Iesu. Au, vei mipa tav malangas lak ta asising ang kapo akanangai kapa ta taratala mat ve nia? ⁴Io, kitala mo ira kuvul ve nia, le si asising tauia ang katala akanangai anira ve kana mat. Ani tara kapa tara kun to ani to tanginang asukang val Karisto, nia tamana katala tak atadut ia pelek a mat ta miminaungan ina. ⁵Using man taratala angdokotai ve nia si kana mat, e iang kala tutuman luai ta tarala kun angdokotai ve nia si kana tadut pok. ⁶Using tarapo nas ta kara to aino kitala vil punuk ia kuli ngakputuk kuvul ve Karisto, ani pukun duk ta rikek ang ka tagoengan, ani tara ago ta anguan asosokai an si rikek. ⁷Using man a sikei katala mat suai kalapo kalakala pelek a rikek. ⁸Au na using taratala mat ve Karisto, e iang tara lomlomom kapa ta taran to kuvul ve nia. ⁹Using tarapo nas ta using a Karisto katala tadut pelek a mat, e mung parik kapa anguan mat an. Io, mat kala kovek luai i dual asi anguan saupai an ania. ¹⁰Si kana mat kata mat ani rikek amatan sikei palau akorong. Sikei si to ke kapo to ia, kapo to ani God. ¹¹Asukang a nami, mi kinle imi ta mitala mat pelek a rikek, na kana milapo to ani God si Karisto Iesu.

¹²Au asukang vang mi ago ta naung an ani rikek si saupai ani pukun po tameng korong ke na longlongongai ani kana

keve vubuk madot rikek. ¹³Mi ago ta sung lis ani keve palpal i pukun imi val keve bil asi visvis pakangai ani rikek, sikei mi sung asel imi taun a God val petau ila sounge pelek ani mat taun a to. Na asukang kapa mi sung asel ia ta keve palpal i pukun imi val keve bil asi visvis pakangai ani korong. ¹⁴Using kapo tav ro ta rikek ka uli saupai animi. Arai kana milapo tauk i alilis roron ke, parik mipa ago neite saupai.

Taralapo asosokai si laulauan korong

¹⁵Au nei, tara uli bil arikek lak kana using tara lapo ago neite alilis roron ke na parik ta neite saupai? Ka ago luai! ¹⁶Sa, parik mipa nas ta man mi naung lisai pok tatami val keve asosokai taun a mang anu, nang milapo asosokai singina? Asukang ta man mila alis pok tatami si rikek, nia ka tak imi taun a mat. Na asukang kapa si man mi alis pok tatami si longong aro, nia ka ausingai animi taun a korong. ¹⁷Vola ro luai si God, using aino mitapo asosokai si rikek, sikei vingami katala taluang luai ani mi using a matan akalkalit ang kana mitala luk ia. ¹⁸Mitala kala pelek a rikek na kana milapo asosokai si lau korong. ¹⁹Napo mengen kana val kara lau ri vap si pakangai animi using a nas i pukun imi kapo ngau. Anangan mitapo uli sung asel ani keve palpal i pukun imi ani ka asosokai si visuk na putuk saupai si keve taun. Sikei kana vang mi sung asel iria asi kari abis ani lau korong, ani mi vap daus luai ke God. ²⁰Si pangau ang anangan mitapo asosokai si rikek, na mitapo misag ani keve saupai i lau korong. ²¹Au, saka uai roron i taun ang mitala ngumut ia si keve bil ang kana milapo mese singina? Pua, akamusai i keve bil aongos ang, nang mat. ²²Sikei kana vang using milapo kalakala pelek a rikek, milapo asosokai si God, uai ang mitala ngumut ia kapo aselenai animi ani mi vap

daus kakana, na mi atogon a to asikei. ²³Using a seupok i rikek, mat. Sikei alilis po kovek i samui ang si God, to asikei si Karisto Iesu kara Volava.

Kankanuai i mengeng le si sinsinong i osongon

7 Au, parik lak mipa nas keve tungag? Napo mengeng a vap kipo nas a saupai. Mipo nas ta saupai kapo teng akit a igenen si pangau ang kapo to singina. ²Man a aina kapo osongon, saupai i osongon kapo got akit ia si pangau ang kana tauan kapo to singina. Sikei man kana tauan ka mat, aina ang kala taluang pelek a saupai i osongon. ³Kapo asukang ta man a aina ke kan osongon pok ta mang tauan si taun kana tauan kapo to lak, tara kin ia ta kapo putuk osongon. Sikei man a tauan ang katala mat, kala taluang pelek a saupai i osongon na man kan osongon ta mang tauan, e iang parik kapa putuk osongon singina. ⁴Asukang palau keve tungag, nami mitala mat pelek a saupai si mat, ani Karisto nia akorong ka atogon imi, na mila kakana, ke iuang katala tadut pelek a mat, ani tara uai ta matan uai ang ani God. ⁵Using taun ang a vubuk rikek i pukun katapo teng ira, e iang saupai kala solo atadut a vingara si abis ani keve lau rikek ta pukun ira. Na uai ina, mat. ⁶Sikei kana, taratala mat pelek a gogotan neite saupai, na taralapo kala pelek a sa katapo pis ira. Ani tara abis si selen tanginang si Malanganto, na parik ta si selen kavang si keve saupai ang kita salik ia.

Kata mela goeng ira na rikek

⁷Au, tara mengeng ta sa kana? Saupai kana, nia na rikek? Ka ago luai! Tutu-man man katapo kovek i saupai, nala kun vongvong kapa ani rikek. Asukang ta man kata kovek i saupai ta, **Ku ago ta mangal musik an**, nala kun vongvong

kapa ani bil ke mangal musik. ⁸Sikei rikek katala sabonai pangau ania nei keve sausaupai ke, na kala ariukai alak ani mamain ta mangal musik e vingag. Asukang a man kapo kovek i saupai, rikek nia kapo matung mat palau. ⁹Aino, parik lak natapa nas a saupai, natapo to aro. Sikei taun nala nas a atakun ang, au nala arai ta pua nas apo duk ta rikek na nala mat. ¹⁰Na e iang nala arai ta atakun ang katapo matung si asapang anig, nia pok kame asereiai ani kag mat. ¹¹Asukang ke ta rikek katala sabonai pangau nei keve atakun ke na kala ariukai alak ani kana keve akipang asi kana raung anig neina. ¹²Asukang vang a saupai kapo daus, na atakun kapa kapo kun daus, korong na roron.

¹³Au sa, bil po roron ang nang kata songo mat anig? Ka ago luai! Sikei ani rikek, asi kinle akorong ania ta rikek, nia kata asereiai ani mat anig le si sa kapo roron. Au na le si atakun, kala serei amalangas luai ta rikek, nia kapo rikek soliu a matan kinkintong. ¹⁴Io, tarapo nas ta saupai kapo bil i malanganto. Sikei nau napo pukun palau. Au na rikek katala sel tatag na kana nalapo ago nei gogotan ina. ¹⁵Au nambang a napo uli vongvong ta marai sa kalapo uli asukang ke anig, using a lau ang napo buk abis ania, parik nalapa abis ia, parik. Sikei nalapo uli abis ani lau ang napo mirik ania. ¹⁶Na man a lau ang napo misag ani abis ania nanpo abis pok ia, si oring suke napo ainak ta saupai kapo ro. ¹⁷Au asukang a parik nang ta nau napo abis a rikek ang, sikei rikek vopo ago ang singig. ¹⁸Na e iang napo kinle luai ta napo kovek i ring bil roron kapo to si pukun ig. Using kantanem napo uli atogon vubuk madot si abis ani roron, sikei lak napo tav angkoai si vil korong ania. ¹⁹Using parik napa abis korong a lau ro ang napo buk ia, sikei rikek ang natapo mirik ania, nang ninia name

lapo abis pok ia. ²⁰Asukang a man a lau ang natapo misag ania nanlapo uli abis pok ania, e iang kalapo malangas luai ta parik ta nau nang napa abis ia, sikei rikek vopo ago ang singig. ²¹Au e iang nalapo kinle ta kapo uli asukang ke, man napo buk abis ani roron, rikek lenginang kame lapo tutu asung. ²²Ane nei vingag luai napo maramarak ani kana saupai a God, ²³sikei nanpo kinle asukang ke ta saupai rikek si keve palpal i pukun ke kapo angvisvis ve lomlomoni i nei vangang ig, na kalapo got akit iau si saupai i rikek, nang kapo ago si keve palpal i pukun ig. ²⁴Pua nau ko na igenen malum ke! Si vang kana ka akala korong iau pelek a pukun i mat ke? ²⁵Napo posong aro luai ani God si Iesu Karisto kara Volava! Au na kalapo asukang ke, nau akorong si lomlomoni ig, napo uli buk angasik ani saupai si God, sikei si pukun nanpo angasik pok si saupai i rikek.

To nei Malanganto

8 Asukang a parik kapa anguan atogon saupai i mat an aniria kipo angto-gon ve Karisto Iesu. ²Using le si Karisto Iesu, saupai i Malanganto vo lis ta to ang katala akala iau pelek a saupai i rikek na mat. ³Io, kapo asukang ke, sausaupai katapo kovek i dual asi akala anira, using a keve lau rikek i pukun kitala karaunai ania. Sikei God kata akala ira asukang ke, kata asok akorong kana nat asi kana me luk ani pukun val ri vap, taun kata sunguk a visuk i kari rikek, kala asukang val nia na seupok i rikek. Au na e iang kala poso saupai ta igenen ke, rikek, voiang kapo uli takai ani pukun ke, ka mat. ⁴Ani tara, vap po auai ve Malanganto na parik ta vubuk rikek i pukun ke, tara uli abis ani lau korong angkokoai val mengen korong i saupai. ⁵Using a vap ang kipo ainak ani keve vubuk rikek i pukun, nambang ria kipo uli atung

ani kari lomlomoni si pukun palau ke. Sikei vap ang kipo ainak ani Malanganto, ria kipo atung kari lomlomoni si keve bil i Malanganto. ⁶Au mi arai, si atu lomlomoni alava ta keve vubuk rikek i pukun, mat kapo ago singina. Sikei si atu lomlomoni using ani Malanganto, e iang to na luai kapo ago singina. ⁷Using a igenen vopo uli atu lomlomoni taun ani keve vubuk rikek i pukun kapo angsulalai ve God na parik kapa longong si kana saupai. Tutuman luai parik kapa angkoai si longong. ⁸Au na ria vap ang a lauluan rikek i pukun kapo ausingai aniria parik luai kipa angkoai si auruk ani God. ⁹Sikei nami, parik mipa ususing a keve lauluan i pukun. Milapo ususing a avibisan i Malanganto. Io man kapo tutuman ta Malanganto i God kalapo sinong singimi. Na man a mangsikei kapo tav atogon ani Malanganto i Karisto, parik kapa igenen ke Karisto. ¹⁰Sikei man a Karisto kapo to singimi, kantanem a pukun imi kalapo mat marai rikek, sikei lak si Malanganto imi mipa to using a vilvil akorong ang. ¹¹Au na man a Malanganto i vo tak atadut pok ang ani Iesu pelek a mat kapo ago singimi, nia akorong pok a vo tak atadut ang ani Karisto Iesu ka vil ato na pukun po tameng palau ang si kitmat i Malanganto ina, nang kapo ago singimi. ¹²Asukang vang keve tungag, tarapo atogon telan, sikei parik ta si pukun na asi abis ususing ani kana keve vubuk rikek, parik. ¹³Using man mi telan si keve vubuk rikek i pukun ang, nami asi mat. Sikei man mi dunguk suai ani mamain ta avibisan rikek i pukun ta kitmat i Malanganto, mi to. ¹⁴Using ria Malanganto i God kapo ausingai aniria, kipo inatus si God. ¹⁵Using a Malanganto ang mitala luk ia, parik kapa got akit imi asi kami asosokai palau na mi leng, parik. Malanganto ang mitala luk ia katala kinle imi ta milapo inatus,

na e iang tarapo angkoai si songo ania ta Aba, Tama. ¹⁶Malanganto akorong nia kapo angainakai kuvul ve malanganto ira ta tarapo inatus si God. ¹⁷Au na man taralapo inatus si God, e iang taralapo taukai kapa i kana togtogon. Togtogon ang si God, voiang tara kuvul ve Karisto, taralapo tauk ina. Au na ka ro ta man tara kui ve Karisto, e iang tarala angkoai si luk kuvul ve nia si ro i kana miminaungan.

Miminaungan ang lak kakara

¹⁸Using napo arai ania ta mamain ta kui i taun ke kipo palau, using si alalang-tongai aniria ve miminaungan ang ka serei anira, kapo soliu luai. ¹⁹Arai, kana asisinong a God kipo atu talinga ta angisan ka akalit amalangas ta kana inatus. ²⁰Using God katale saupai ta ki tung tapai si mese. Parik ta riria kitapo buk ia asukang, parik. Ke God akorong ta pipilak aniria, velai ani kana atumata ²¹ ta ka akalakala lak iria pelek a saupai i kui na pukun vok, ane si kalakala miminaungan ang ke inatus si God. ²²Using tarapo malangas ta asisinong aongos ke kita lapo uli aloi ta kui val kui i ingus, le kabang le tung lak kana. ²³Sikei parik ta asisinong papalik kipa kui. Tara kapa, vap ke voiang tarapo ainoai i matan uai i Malanganto, tara kapa, pakangat ira kapo kui kaisap kati ani taun ang God ka samui suai aongos ani pukun ke, le ani tara serei inatus i aumata ta God. ²⁴Using si lomlomon akoai taratala sapang. Sikei man taratala tun a bil ta matara, nang parik ta lomlomon akoai. Si nang kapo lomlomon akoai ani bil katale tun ia lenginang? ²⁵Sikei man tarapo lomlomon akoai taun a bil tarapo tav arai lak ania, e iang tarapo tung aro kokoai velai ani uruk.

²⁶Asukang kapa, Malanganto kapo pakangai anira si kara ngau, using parik tarapa nas aro luai ani selen na saka nem

an tara sokotuk ia. Sikei Malanganto nia akorong kapo sokotuk anira velai ani tameng luai i nanasai na lomlomonai voiang kapo tav angkoai si posong korong ania ta ngur. ²⁷Au na vopo arai korong ang ani vingara kapo nas kana lomlomonai a Malanganto. Using a Malanganto kapo sokotuk anira, kana patvap a God, angkokoai val vubuk si God. ²⁸Au na ria kipo buk a God, tarapo nas ta si keve bil aongos, God ka abis asereiai ani roron taun a vap ang katale songo iria angkoai val kana lomlomonai. ²⁹Using vap ang nang kata nas aino iria, katale akanangai kapa aniria ani ka iton iria val kankanuai i kana nat, ani nat ang ka matavunim nei liuan i keve tasina. ³⁰Au na ria katale akanangai aniria, katale songo kapa iria. Na ria katale songo iria, katale vil akorong iria. Au na ria katale vil akorong iria, katale sunguk alakat iria na kilapo mang.

Kana roron a God

³¹Au, asukang vang a tara mengena ta sa si keve bil ke? Man kana na God ve tara, nei a si kame sualpok ira? ³²God parik katapa teng akit kana sikei a nat, sikei katale asel tatana ani ka mat anira aongos. Au na man katale alis ta kana nat, ka kit ania e voi si lis aro anira kuvul ve kana nat ta keve bil aongos? ³³Vap ang a God katale songo iria, si ka tupang palau iria? God nia pok vopo vilvil akorong ang? ³⁴Kotok, si ka saupai aniria asi kari mat? Karisto Iesu vo mat ang? Vo iuang God katale tak atadut ia? Nia kana kalapo sinong e falso i kungana i God? Kana kapo tung i sokotuk anira e matana i God? Parik. ³⁵Parik kapa atogon mangsikei a bil kapo angkoai si pagal anira pelek kana vinga ro a Karisto. Amiming parik. Mamaiten parik. Vilvil akui, kovek i pok, varas, puka, samele, aongos parik. ³⁶Val salsalik kapo mengena, **Marai im puka kapo tung asung**

imem, le tenei vauk tung tenei nge-lik. Kipo ararai animem val sipsip asi ngarongok. ³⁷ Sikei, kantanem a keve bil aongos suke ki serei, sikei tara tarapo soliu luai si kara dual le si vopo ngorem ang anira. ³⁸ Using napo nas aro ta mat, to, ri angelo, mamain ta malanganto kitmat, keve bil i taun ke vo i taun ang lak e no, mamain ta madot, ³⁹ sa kapo lakat luai vo lulungai luai, na mang saka keve bil an i asisinong, ria aongos ki tav angkoai luai si ang taliungai anira pelek kana vinga ro na God, si kara angtoyon ve Karisto Iesu kara Volava.

Vinga tangisan si Paulo ani ri vap Israel

9 Napo mengen atutuman e matana i Karisto. Parik napa kapau. Tukul bung i kag lomlomoni nia kapo auai luai ve posong ke napo posong ia e mete Malanganto Gogoai ² ta napo atogon a mamakus tavirimok. Na vingag kapo tameng luai ta kui si keve taun aongos. ³ Kata lapo angkoai luai ani nala sokotuk ta nau naka tung asi mat, na naka tapagal pelek a Karisto, ninia vo asereiai ani vilvil ato si mamain ta tungag tutukai i kag matan vap, ⁴ ri Israel. Ria vap ke voiang a God katala pilak iria ta kipo inatus i aumata. Kakaria na mang po miminaungan ang. Kakaria na keve angainakai ang, kakaria na saupai ang, na laulauan i soturungai, na keve palapatung. ⁵ Kakaria na keve vap lava to aino ang. Le singiria patvap ang kana na igenen i akanangai ke kala serei. Ninia kapo God ani asisinong aongos ke. Alatun kakana asikei. Tutuman luai.

⁶ Sikei parik kapa asukang ta mengen si God katala saka, parik. Using ria aongos parik kipa Israel tutuman using kita kovol si ri Israel, parik. ⁷ Parik kapa kipa inatus si Abaram using kita kovol singina, parik. Using **le si Isak, au na matan tus im ki sunguk a asan im.**

⁸ Au na supsupai ina asukang ke, inatus ang si God, parik kipa inatus i pukun, parik. Sikei, inatus i serei ang le si kana palapatung, ria vanang God kapo taot iria ta inatus. ⁹ Arai, palapatung ang kapo asukang ke, **Si taun asukang ke name serei pok na Sara ka atogon nat.**

¹⁰ Na parik ta nia palau nang, sikei Rebeka kapa kata atogon kana lua si sikei a tauan, tamara Isak. ¹¹ Sikei kantanem i po tav ingus lak ani lua ke, na parik kilongtapa siang lak si abis ani lau roron na lau rikek, lenginang kana lomlomoni ro na God kata lapo matung ta ka pilak a si irilong. Na parik katapa pilak using a mamain ta avibisan si sikei, parik. Sikei le si kana vubuk a vopo songo ang. ¹² Au le iang vanang rinarilong kala luk a mengen ta, **Anu tuan ka asosokai si kiu.** ¹³ Val salsalik kapo mengen ta, **Natala buk alava na Iakov, sikei Esau nata misag ania.**

¹⁴ Au nei vang kana? God ke kana kapo tav atutuman? Ka ago luai! ¹⁵ Arai ani kana mengen ani Moses, **Naka ngorem a si napo buk ngorem ania. Na naka lomoni tangis a si napo buk lomoni tangis ania.** ¹⁶ Au na parik nang kapa tukulai ina si vubuk vo agusa si ri vap, parik. Sikei kapo tukulai ina papalik si kana ngorem a God. ¹⁷ Arai ani mengen nei salsalik taun a Parao, **Tukulai i kag solo atung anim, si oring ke palau ta naka akalit amalangas ua ta kitmat ig e pukun im, ani ki akusku amalangas ta asan ig e kuli rina aongos ke.** ¹⁸ Au, mi arai kapo vinga ro taun a sikei na kapo vil akit a vingana i mang anu, angkokoai si kana vubuk akorong.

Kana marala na God ve kana vinga ro

¹⁹ Vei ta sikei kapo buk sui pok anig asukang ke, “Man parik tarapa angkoai si gel ani kana vubuk, marai sa kapo uli porot anira si kara keve rikek?” ²⁰ Au iuang, numai kupo saka igenen ani ku

mengen tatapokai ani God? Saka bil an i pulpul kapo angkoai si sui pok ani vo pulpul ang ania ta, “Marai sa kuta pulpul iau asukang ke?” ²¹ Au man a katakai i pulpul avubus kapo buk pulpul ta mang avubus le si sikei palau a vuk roe, asi abis ani keve abis roron papalik, na mang avubus ani ki abis a mang keve abis pulakai tatana, au sa igenen ang parik kapa atogon roron ta ka pulpul using kana lomlomonai akorong? ²² E, kapo sa? God parik kapa atogon roron asi akalit ta kana marala na kana kitmat? Sa, parik kapa atogon roron asi kokoai ananap ani keve avubus ang kipo tung asi goeng lak? ²³ Au man kapo abis ia asukang asi akalit ta tauia i kana miminaungan si keve avubus i kana ngorem, voiang kata itoiton aino iria ani kian atogon a miminaungan ang, sa parik kapa ro? ²⁴ Tara palau a vap ke kataala kun songo anira. Na parik ta ri Iudaia papalik, sikei ri vap i ngising kapa, ²⁵ val kataala mengen si Osea ta, **Vap ang parik ta kakag, naka posong iria ta kag vap. Na aina ang natapo misag ania, naka posong ia ta kag aina ro.** ²⁶ Na si rina ang kata mengen iria ta nami parik mipa kag vap, nang palau pok e iang ka songo iria ta inatus i God vopo to ang. ²⁷ Esias katapo songosongo ani ri Israel asukang ke, **Kantanem a tataot i Israel kapo duk val kone i ngerelo, sikei lak ring men lik palau iria ki an sapang.** ²⁸ Using a Volava ka poso tok sumasuma luai ani kana marala kuli rina, kovek i mang sa. ²⁹ Asukang palau val Esias kata posong aino ta, **Man a tulava i petau i visvis parik katapa lomon suai ani rukun lik i matan tus ira, oro tarala asukang palau val ri Sodoma ve Gomora.**

Ri Israel na akus ro

³⁰ Au tara mengen ta sa kana? Asukang ke, vap i ngising kita tav agusa

using ani vilvil akorong na kila sabonai korong ania. Na vilvil akorong ang kapo kokelai kuli lomlomon. ³¹ Sikei ri Israel kita agusa using a vilvil akorong ang kapo kokelai kuli saupai. Sikei parik kitapa angkoai si using aro ani saupai. ³² Au marai sa? Using parik kitapa gule si selen i lomlomon. Kita gule si selen i lomon alava ani kari mamain ta avibisan. Au na e iang kila savang si iat vopo asavang kak ang. ³³ Val mengen i nei salsalik kapo mengen ta, **Arai, nala asinong a iat ke e Sion, ki savang singina. Na iat ke, ki mirik luai ania. Na nia kapo lomlomon si iat ke, ka tav duai ani mese.**

10 Keve tungag, kag vubuk lava nei vingag na sokotuk ani God ta ki sapang. ² Using napo nas ta kipo agusa alava luai ani God, sikei parik kipa nas ta kipo aupele si selen kapo rikek. ³ Parik kipa kinle ta vilvil akorong ke kapo serei le si God. Kitala atokngai si using ani kakaria ta selen akorong na parik kilapa asel pok tataria si God ani ka vil akorong iria, parik. ⁴ Au, Karisto nia kapo atapunuk a saupai ang, na ria kipo lomlomon God ka taot iria ta kipo korong e matana.

Vilvil ato ani ri vap aongos

⁵ Moses kata amalangasai nei salsalik ani vilvil akorong kuli saupai asukang ke, **Igenen ang kapo ususing aro ia, ka to singina.** ⁶ Sikei vilvil akorong po kokelai kuli lomlomon ang kapo antok ta, **Ku ago ta lomlomonai musik an nei pakangat im ta si nang ka palak ane metekuku?** asi an songo asiang ani Karisto. ⁷ Vo si nang ka pasiang ane nei mata lulungai? asi an songo alak ani Karisto pelek a mat. ⁸ Sikei kapo saka posong an nang? Kana asukang ke, **Mengen ang kapo ago e ngurum, na e pakangat im.** Nia palau nang a mengen i lomlomon ang namempo akuskus

tatana. ⁹Using man a ngurum ka posong amalangas ta Iesu nia na Volava, na ku lomlomon nei pakangat im ta God kata tak atadut ia pelek a mat io, numai ku sapang. ¹⁰Using a igenen kapo lomlomon ta pakangat ina, e iang ka luk a vilvil akorong ang. Au na nia kapo posong amalangas ta nguruna kala luk a vilvil ato ang. ¹¹Val mengen nei salsalik kapo mengen ta, **Man ta sikei ka lomlomon tatana, parik luai kapa angkoai si duai ani mamaila.** ¹²Using kapo kovek luai i angpetpetekai nei liuan i ri Iudaia ve ri Elas. Volava kapo sikei palau a Volava ani ri vap aongos, na kapo atautauia iria kipo songo papakangai singina. ¹³Using **man a sikei ka songo papakangai si asan i Volava, ka sapang.**

¹⁴Au ki saka songo papakangai an singina man parik kipa lomlomon tatana? Au na ki saka lomlomon an tatana man parik kitapa longong lak a akus ina? Na ki saka longong an man kapo kovek i igenen i akuskus tatana? ¹⁵Au ki saka akuskus an man parik kitapa asok vap? Val salsalik ang kapo mengen ta, **Volava roron luai ta paspasal si petau po serei ta akus ro ke.** ¹⁶Sikei parik ta ria aongos kitapa using a mengen i akus ro. Arai ania si mengen si Esias ta, **Volava, si kana kala lomlomon ta kalingamem?** ¹⁷Asukang a lomlomon kapo tukulai ina si longong mengen, na mengen ang kapo tukulai ina si akuskus ta Karisto. ¹⁸Naka sui tapai. Sa, parik lak kana kitapa longong? Pua lenginang! **Kalingaria katakana serei kuli rina aongos, na kari keve mengen katakana paspal si mamain ta rina asip.** ¹⁹Naka anguan sui an kapa. Ri Israel kana parik kitapa nas? Arai, aino Moses kata antok ta, **Naka solo amanas a vingami asi kami marala musik ani vap ang naka buk iria, vap ang parik kipa matan**

vap i pilak. E, naka vil amarala luai animi ta kag lau roron ani vap ang kipo tav malangas. ²⁰Au na Esias kata kun mengen alava asukang ke, **Vap po tav gulegule ang anig, kitala sabonai anig. E, natala akalit pok tatag singiria vap po tav sui gule ang tatag.** ²¹Au na taun ri Israel akorong kata posong asukang ke, **Taun vungga luai natala sesel ta ngono kungga taun a vap longogel na vinga kitmat ang.**

Karakarang i petau Israel

11 Au man asukang, naka sui. Sa kana, God katakana sinong taliung kana vap? Ka ago luai! Using nau kana napo kun igenen i Israel. Nata polok si Abaram. Na kag patvap, Beniamin. ²Sukana, God parik katapa ngangataliung kana vap voiang kata nas aino iria, parik. Vei nganing mipo tav nas ani mengen i nei salsalik Elias katapo tang akurai ani God ta ri Israel? ³Volava, **kitala raung kam mamain ta katakai i kus amalangas, na kila goeng suai ani keve pata ipo sula serei singim. Nau papalik kana nalapo ago na kipo gule iau kapa asi kun raung anig.** ⁴Au na God kata saka ngenget an ania? **Pua, iuang, natala teng ato na 7,000 na igenen anig na parik kitapa sovusulai si Bal.** ⁵Asukang vang a kapo tav petekai si taun ke ta karakarang i petau katakana songo iria ania le si kana roron. ⁶Au na si roron ang, parik kapa anguan tukulai ina le si keve avibisan, parik. Using man kata asukang, roron ke parik kalapa tutuman. ⁷Au nei vanang? Asukang ke. Bil ang ri Israel kitapo gule ia parik kitapa sabonai ania, sikei ria papalik vap ila pilak ang. Au na mang matan ang kata vil akitmat a vingaria. ⁸Val kitala salik ia ta, **God katakana lis iria ta rot punuk, na mataria asi kari ago ta arai an, na talingaria asi kari**

ago ta longong an, tung si taun ke.
⁹Na David kata antok ta, **Kapo ro, kari keve matan angan ka bil val iviving na liliangus. Ka asukang val tukul asi asavang aniria. Io, kapo kari seupok vanang.** ¹⁰**Kapo ro, mataria ka vong ani ki tav arai korong, na ki tonglu asi kei.**

God katala vil ato kapa ri vap i ngising

¹¹Asukang a naka sui. Au si kitala savang asi kari siken a matung an e iang? Parik luai! Sikei using marai kari lau rikek, au ri vap i ngising kila luk a vilvil ato ang, ani ki mangal iria singina. ¹²Au na man kari lau rikek kapo supsupai ina ta tauia ani kuli rina, na man kapa kari ngau ka asereiai ani tauia taun ri vap i ngising, pua, vei sa pala ta tauia ang e mung si man kimela sinong tapunuk aro-ron aongos.

¹³Napo mengen kana taun imi, ri vap i ngising, using nau a aposel animi akorong. Asukang a telan ke napo uruk alava luai singina. ¹⁴Nganlak nala angkoai si akaisap ani vingaria i kag vap asi kari mangal animi, na nala ato korong a mang matan iria. ¹⁵Using man a sinong taliung ke aniria, kata tukulai ani kuli rina si sinong angtalangai pok ve God, au na man a God ka sesel pok iria, kala saka bil an? Pua, kala asukang val igenen kata mat na kala to pok! ¹⁶Using man a ainoai i palpal i alilis ang kata daus, au alilis aongos ang ka kun daus kapa. Asukang palau ta man a naging kapo daus, ngakan aongos ina ka kun daus.

¹⁷Au, na man a mang matan ngakan God katala putuk suai aniria, na numai a tutusung i elaiio kei kata adokot alak palau ua asi sakol aniria, ani kume kun luk laman kuvul ve ria si elaiio i sukal ang. ¹⁸Nas aro, ku ago luai ta alalakas taunai aniria mang matan ngakan ang.

Using man kupo buk alalakas, lomom akit ia, numai parik kupa teng akit a naging, sikei naging nia kapo teng akit ua. ¹⁹Io, e iang kula angkoai si mengen nganing ta, "Parik. Kata putuk suai nang ani keve ngakan ang asi kana me adokot alak anig!" ²⁰Io, kapo tutuman kam mengen. Sikei, kata putuk suai aniria marai kari tav lomlomom. Au na numai kam lomlomom nang kapo teng ua. Ku aiveven ua, ago ta alalakas an, sikei ku leng. ²¹Arai, God parik kata lapa angari- mai ani keve ngakan akorong i elaiio i sukal. Au na kamela kun angarimai anim si sa? ²²Au, ku arai aro ani kana papakangai roron a God, na ani kana vinga manas kapa. Man ku arai aro kana vinga manas kapo kakaria kitala uak pelek ia, sikei taun ua ang, God ka pakangai aro-ron luai anim man kupo ago akitmat lak si kana roron. Au na man parik, ka tiltok suai anim kapa. ²³Si mang oring kapa, man ria vap ila til tok suai ang parik kipa anguan ago akitmat an si tav lomlomom, God ka adokot pok iria. Using nia kapo angkoai si abis ania asukang. ²⁴Man numai, kutapo ngakan i elaiio kei, val kapo tutuman, na God katala til tok suai anim, na kamela adokot pok ua si elaiio i sukal, sikei parik ta kam tungtungan akorong, pua, ka kalakala luai ta God ka adokot alakai pok ani keve ngakan aino ang si ainoai i ei ang pok.

Ri Israel aongos ki sapang

²⁵Mi arai aro keve tungag, using napo misag ani mi vongvong ani tutuman i mengen mumun ke, vei nganing mila kapau pok imi ta mipo vap nas. Kana vang. Ri Israel ki nasai tapai ani vinga kitmat si vuk pangau ke tung si tataot kirol aongos i vap i ngising kime kun palak aroron. ²⁶Au le vanang ri Israel aongos ki sapang. Val mengen nei sal- salik ta, **Vo asapang ka serei le Sion. Na kame mus suai luai ani lau rikek si**

ri Iakov. ²⁷ Kana kag palapatung kuvul ve ria si taun ang naka asalak suai ani kari keve lau rikek singina. ²⁸ Si oring ani akus ro, kipo uli petau ania marai imi. Sikei, si kana pipilak akorong, vingana kapo uak taun lak iria marai keve tivuria aino. ²⁹ Using man a God kataa alilis na kala pipilak, parik kapa angkoai luai si anguan sakol lomlomoni an singina. ³⁰ Kapo asukang palau val nami, aino mita longogel a God, sikei kana kataa ngorem imi marai kari longogel. ³¹ Au kapo asukang palau ta si oring ang kitala kun longogel ia, si longogel ang ki kun sabonai ani ngorem ang mitala sabonai ania. ³² Pua God kataa got akit a ri vap aongos asi kari longogel, asukang ani ka akalitai pok aniria aongos ta kana ngorem.

³³ Pua, lulungai i kana tauia, kana masam matukal, na kana nas a God. Tara saka atatai aroron an ta kana keve lomlomoni? Tara saka nas aroron ani kana keve selen? ³⁴ Using **si vang kana kataa sili korong tapai ani vangang ina i Volava? Si kana kapo atatai korong ia?** ³⁵ **Si vang kana kata alis aino ia ani kame ngenget pok ia?** ³⁶ Pua, using le singina keve bil aongos kata serei. Nia kapo tukulai i keve bil aongos na nia na akamusai i keve bil aongos. Kakana ta miminaungan asikei. Tutuman luai.

To tanginang le si angto gon ve Karisto

12 Asukang keve tungag, napo sokotuk aro imi si roron ke si God ani mi naung luai ta pukun imi asukang ta alilis kapo to i sula ane si God, voiang kapo daus na God ka maramarak ania. Ninia vanang kapo kami soturungai atutuman serei si God. ² Keve lomlomoni i kuli rina ki ago ta anguan takai animi. Sikei mi atolongon a God na ka sakolai animi asi kana vil atanginang ani lomlomoni imi, ani mi kinle korong kana

vubuk a God, si sa kapo roron, kapo talupus na kapo korong luai.

³ Using si ro ke God kata alis iau tatana, napo buk mengen nei liuan imi aongos asukang ke. Ka ago ta siksikei imi ka lomoni alava aro pok ia soliu kana atutung. Sikei ka kinle aino pok ia ani ka angkoai si kinkintong i lomlomoni, voiang a God kataa pagal lis ia si siksikei. ⁴ Kapo asukang palau, tarapo atogon sikei palau a pukun na keve palpal ina kipo miang, na kari avibisan parik kapa sikei palau. ⁵ Kapo asukang kapa singira. Tarapo miang sikei tarapo sikei palau a pukun si kara angto gon ve Karisto. Na tara aongos siksikei, tarapo angpapakangai val tarapo palpal i sikei palau a pukun. ⁶ Au na tarapo atogon a keve alilis angpetpetekai. Tara abis tatara angkoai si ro ang kataa alis ira tatana. Man a mangsikei kapo atogon a alilis asi mengen amalangas ta kalin-gana i God, kapo ro ka mengen amalangas angkokoai si kinkintong i kana lomlomoni. ⁷ Man a alilis asi papakangai si pukun, kapo ro ka pakangai. Man a alilis asi atatai, kapo ro ka atatai. ⁸ Man a alilis asi asumsumal, kapo ro ka asumsumal. Man a alilis asi ararai ani inongos si mang matan, kapo ro ka alis alava. Man a alilis asi ainoinoi, kapo ro ka ainoi aro luai. Na man a alilis asi ngorem, kapo ro ka ngorem velai ani vinga uruk.

Vinga ro angpokpokai

⁹ Lau i vinga ro ka atutuman. Mi mirik luai ani sa kapo rikek. Mi kamal akitmat si sa kapo roron. ¹⁰ Mi lomoni angpokai ani keve tungami ta vinga ro tutuman. Mi mamaila alava angpokpokai ani mang matan imi, na numai ku ago ta uli laba an. ¹¹ Mi ago ta marangan putuk an si kami aisog, sikei mi mang aro si malanganto imi nei liuan i kami keve papakangai ani Volava. ¹² Mi lomlomoni akoai velai ani uruk. Mi tung akit si vil-

vil akui velai ani kokoai ananap. Mi uli siang akitmat luai si sokotuk. ¹³Mi pagal dong kana vap a God ta sa kipo inongos taun ia. Mi pakangai aro ani ri ososongan man kipo serei. ¹⁴Au na ani vap po uli vil akui ang animi, mi poso alomonaus dong iria. Io, mi poso aro, na mi ago ta varas aniria. ¹⁵Mi maramarak kuvul ve vap ang kipo maramarak. Na riria kipo tangis, mi tangis kuvul kapa ve ria. ¹⁶Mi ago i angtunganan angpokpokai aro animi. Na mi ago ta tarak alava pok an animi, sikei mi rol imi ve ria kipo ago e kevkev. Mi ago ta lomom pok an animi ta mipos nas alava. ¹⁷Mi ago ta ngenget pok an ani rikek ta rikek. Mi lomomonai aro aino ta saka selen an nia kapo roron luai e mataria i ri vap. ¹⁸Ka ago ta tukulai an singimi na marala, sikei man kapo angkoai, ago velai ani marip ve ri vap aongos. ¹⁹Kag petau ro, ngenget pok ka ago. Sikei mi ali pangau ani God na nia ka polpol animi ta kana marala. Using kita salik ia ta, **Kakag papalik ta ro asi marala pok. Nau naka ngenget.** Ke Volava ta mengen. ²⁰Sikei man a vo marala ang anim kapo buk angan, ali pok ia. Na man kapo buk inum, ali laman ia. Using si lau ang nang kulapo gap akuvul a kalunga nini i kut e patuna. ²¹Mi ago ta atalipai an ani rikek ani ka karaunai animi, sikei mi abis a lau ro ani lau ro ka karaunai ani rikek.

Longong singiria kipo teng a kirim i ainoinoi

13 Kapo ro ri vap aongos ki longong singiria kipo teng a kirim i ainoinoi. Using kapo kovek luai ta ring kirim i ainoinoi kapo serei palau. God akorong nia kata asereiai aniria. ²Au singina, man a igenen kapo soal pok kari saupai ri ainoinoi, kapo misag ani kirim i atung ang ta God. Asukang a vap po vil ani lau asukang ke kipo songo amim-

ing pok aniria. ³Using vap kipo bil aro, parik kipa angkoai asi leng ani ri ainoinoi, parik. Sikei ria vap po bil arikek ang. Au sa, kupo buk kalakala pelek ani leng ani vopo teng saupai ang? Kanat, ku longong aro ia ani ka poso aro ua. ⁴Using ke God nang ta igenen ipo abis kuvul si pakangai anim. Sikei man ku abis a lau rikek, ka koi luai anim ta ku leng using parik kapa teng palau a samele i visvis ang, kapo tung ani kana abis a God na ka vil akui a vap po abis ani lau rikek ang. ⁵Asukang a kapo ro luai ta mi longong si mamain ta ainoinoi. Io, sikei parik using asi alele papalik ani mamaiten i saupai, parik. Sikei using kapo tapasuk le si nas ro ang nei pakangat imi. ⁶Nambang si oring ang na mipos uli samui takis kapa. Using ri ainoinoi nang ke God ta keve asosokai na kipo alis kari to aongos si abis ke. ⁷Lis iria keve ainoinoi ta kari ngenget akorong. Man mita tav samui ani kami keve takis, kanat mi samui iria nang. Na man parik mitapa samui lak na takis i kami keve togtogon mi samui iria. Au na man a sikei kapo koi a mamaila, mi mamaila ania. Man a sikei kapo koi a poso alava ani asan ina, mi poso alava ia.

Mi vinga ro taun imi angpokpokai

⁸Mi ago ta atogon kope an si mang igenen, sikei mi uli atogon palau ani vinga ro angpokpokai animi. Using ninia kapo vinga ro taun a tungana ngerena, kalapo apunuk aro luai ani saupai. ⁹Keve tubat asukang ke, **Ku ago ta putuk osongan an, ku ago ta daun an, ku ago ta ainau an, ku ago ta mata an,** na mang saka keve tubat an kapa kipo ago, kipo pakutan aongos si vuk mengen ke ta, **Ku vinga ro taun a tungam e ngerem val kupo vinga ro taun pok ua.** ¹⁰Igenen vinga ro parik kapa vil arikek a mang anu. Sukana vang, lau i vinga ro kapo apunuk luai ani saupai aongos.

Kana taun a Karisto kalapo angasungai

¹¹ Au milapo nas ta lenginang kalapo taun animi asi kami tapangun pelek ani rot punuk. Using taratala lomlomon le kabang na kalapo angasungai luai kana kara vilvil ato. ¹² Na tenei vong kalapo buk pasal suai aongos na malangas kana kalapo angasungai si serei. Asukang a tara pataliung kara keve avibisan rikek i tenei vong, na e iang tara alak ira ta maus ipo visvis nei malangas. ¹³ Tara pasal val vap i malangas. Ka ago na apatpatkangar ve inum nio. Ka ago na putuk osonong ve keve laulauan visuk. Ka ago na angkiki ve vinga rikek musik. ¹⁴ Sikei mi amaus imi ta Volava Iesu Karisto, na mi ago luai ta itoitonai selen an asi uli auruk palau ani keve vubuk rikek i pukun.

Ago ta kinkintong an ani lau si tungam

14 Igenen man kana lomlomon kapo tav matukal, mi sesel ia. Sikei, parik asi kami anggegelai ve nia. ² Mang igenen kapo arai ta keve pok aongos kipo ro si angan, sikei vo tav matukal ang si kana lomlomon kapo angan papalik le si matan pok palau i sukal. ³ Ka ago ta vo angan ang ka lomon arikek ani vo tav angan ang. Au na nia vo tav angan ang ka ago ta kiming an ani vo angan ang. Marai God nang katakun sesel kapa ania. ⁴ Numai nang a si ani kume poso arikek a asosokai si mangsikei. Man kapo tung akit vo kapo uak, sukana ke kana volava akorong papalik ta bil. E, kapo koi ia ta ka tung, using Volava papalik kapo angkokoai si pakangai ania asi kana tung aro. ⁵ Mang igenen kapo naol ia ta mangsikei a taun kapo laba ani mang keve taun ang. Na mang anu kapo lomon ia ta keve taun aongos kipo angkokoai palau. E iang

kapo ro ta siksikei ka lomon ro palau ta kakana ta lomlomonai ani saka taun an kapo angkokoai palau. ⁶ Au na igenen ang kapo nanauai ani sikei a taun ta kapo saka laba an, kapo abis ia taun a Volava papalik. Na vopo angan ang kapo angan velai poso aro ani God, asukang a kapo angan taun a Volava. Na nia kapa na vopo tav angan ang kapo kun abis ania taun a Volava na ka poso aro na God singina. ⁷ Asukang a kapo kovek ta sikei kapo to ania pok papalik. Na kapo kovek kapa ta sikei kapo mat ania pok papalik. ⁸ Using man tarapo to, tarapo to ani Volava. Na man tarapo mat, tarapo mat ani Volava kapa. Asukang a man tarapo to vo tarapo mat, Volava papalik nia ka taukai ira. ⁹ Arai, Karisto kata mat na ka to pok, ani ninia ka Volava aongos ani vap la mat ang kuvul ve vap kipo to. ¹⁰ Au numai vang kana, marai sa na kupo uli buk kiming ani tungam? Marai sa na kupo ararai kilis ania? Using tara aongos lak nang tara an tung e matana i kana sinsinong i saupai a God. ¹¹ Using kita salik ia ta, **Volava kata antok ta nau vopo to asikei ke napo posong ia ta tutuman luai ri vap aongos ki sovusu-lai taun iau, na mamain ta kalkalame ki posong amalangas kari alatun taun a God.** ¹² Asukang a e iang, kapo malangas luai ta siksikei ira kan akusku pok tatana e mete God.

Ago ta atung an ta bil asi asavang ani tungam

¹³ Asukang a tara kamus si lau i uli kiming angpokpokai anira pok. Sikei mi lomlomonai aro na mi ago ta atung an ta bil asi asavang ani keve tungami si kari selen asi pasal. ¹⁴ Le si kag angto-gon ve Volava Iesu, napo nas aro luai ta kapo kovek luai ta mangsikei a pok kapo rikek singina akorong pok. Sikei kapo rikek akorong si igenen vopo lomon ang ania ta kapo pok i tubat. ¹⁵ Au na man a

tungam kalapo kui marai pok ang kupo angan ia, parik kulapa anguan pasal an si selen i ngorem. Ka ago kam angan ka vil arikek a sikei ang voiang a Karisto kataala kun mat ania. ¹⁶Asukang a ku ago ta naung an ta ki mengen arikek si saka nem an, numai kupo nas ta kapo roron singim. ¹⁷Using si kana vainagoan a God, angan na inum parik kapa bil lava, parik. Sikei sa kapo mamaiten? Lau korong ve marip na uruk si Malanganto Gogoai. ¹⁸Au na man ta sikei kapo abis pakangai ani Karisto velai ani keve laulauan suke, God ka maramarak ania, na ri vap kapa ki kun kinle ania ta kapo igenen ro. ¹⁹Asukang vang, tara agusa using a keve bil ang kapo asereiai ani marip na ka asalak atung angpokpokai anira. ²⁰Ago ta galang an ani kana abis a God marai mengen i pok. Keve pok aongos kipo ro asi angan, sikei man a mangsikei kapo angan a pok voiang a tungana kalapo angkoai si uak singina, sukana kapo rikek. ²¹Kapo ro luai ta ku tav angan sin vo tav inum vaen vo tav abis ani saka nem an voiang ka asavang a tungam. ²²Numai akorong, si lomlomon ang kupo atogon ia, kapo kakam ta bil nei liuan imilong ve God. Man kapo kovek i oring ani igenen asi kana kiming pok ania si lau ang kapo kinle ia ta kapo roron, vola ro luai. ²³Sikei ninia kapo lolokovo na kapo angan, sukana kapo vil arikek pok ia using kalapo angan ta tav lomlomon. Using man ta sa parik kapa kokelai le si lomlomon, nang kapo bil rikek vanang.

**Tara ago ta uli auruk
pok an anira papalik**

15 Au kanat anira tarapo madot, kapo ro tara asalak aro na maiten i ngau singiria kipo tav madot, na tara ago ta uli auruk pok an anira. ²Kapo ro ta siksikei ira ka auruk a tungana ngerena ani kana kun roron na asi ama-

madotan ania. ³Using a Karisto parik katapa auruk pok ia. Sikei asukang val mengen i nei salsalik ta, **Kari mengen i piliusai ang anim, kame lapo gon lakat kulug.** ⁴Using keve mengen ang kita salik aino ia, kita salik ia si pinipini anira asi kara tung akit, na kapo asumsumal ira asi kara ago velai ani lomlomon akoai. ⁵Kapo ro ta God vopo lis ta dual asi tung akit, na vo asumsumal ang animi, ka vil imi ani mi lomlomon sikei palau val kana vubuk a Karisto Iesu. ⁶Asukang a si sikei palau a pakangat na kalinga mila amaus a God na tamana i kara Volava Iesu Karisto.

**Akus ro ke kapo angkoai si ri vap
lamutan kuvul ve ri ngising kapa**

⁷Au e iang vanang mi angrodoai aro-ron angpokpokai animi asukang palau val Karisto kataala songo aro alak imi taun kana maumausan a God. ⁸Si oring ang napo mengen asukang ke. Karisto kata serei a asosokai rokot a ri lamutan asi tungai ani kana tutuman a God. Na asi vil atutuman kapa ani keve palapatatung roron ang God kataala amatung ia ve keve tivumem ri vap lamutan. ⁹Na kapa, ani ri vap i ngising ki kun amaus ani God marai kana ngorem. Val mengen nei salsalik ta, **Asukang a naka alatun ua nei liuan i ri vap i ngising. Na naka tangamai ani asan im.** ¹⁰Na kapo mengen kapa ta, **Nami ri vap i ngising, mi uruk kuvul ve kana vap.** ¹¹Au na mangvuk mengen kapa ta, **Nami aongos ri vap i ngising mi alatun a Volava. Io, mamain ta matan vap anglok ki kun alatun ania.** ¹²Na Esias kapa, kata kun posong asukang ke, **Ka atogon lak a tutusung le si Iesai. Na nia ka tapasuk asi kana saupai ani ri vap i ngising. Na kari lomlomon akoai ri vap i ngising aongos, nia ka tukul bung ina.** ¹³Kanat, kapo ro ta God vopo tukulai i lomlomon akoai, ka aruduk imi ta

uruk ve marip si kami lomlomon. Au na e iang Malanganto Gogoai ka teng akit imi ani lomlomon akoai kame kamsarak e vingami.

Avibisan i akus ro kapo amaramarak a Paulo

¹⁴ Au nami keve tungag, nau akorong napo lomlomon tatami, ta nami akorong milapo duk luai ta lau roron na malangas tapunuk, na milapo angkoai si kun atatai angpokpokai pok animi. ¹⁵ Sikei napo salik kana taun imi velai ani mengen kitmat lik si mang matan lau, tukulai ina asi kag anguan singsingkamil pok an animi, lakat le si roron ke na God kata lis iau tatana ¹⁶ ani nau naka tung ani Karisto Iesu asi pakangai ani ri vap i ngising ta kana akus ro na God, ani ki asukang val alilis e kungag serei si God, na Malanganto Gogoai ka vil adaus iria na God ka kun naung aniria. ¹⁷ Asukang vang a si Karisto Iesu napo atogon a tukulai ina roron asi kag aminaung si sa keve bil an natala abis ia ani God. ¹⁸ Io, napo misag ani mengen ta mang keve mengen palau pulakai, sikei naka mengen papalik ta sa na Karisto katala apunuk ia singig. Asukang ke, ri vap i ngising kitala longong aro na God le si sa natala mengen iria tatana na le si mang matan abis nata abis ia. ¹⁹ Keve bil ke kita serei val ri akanangai na ri vilvil ataping le si kana kitmat a Malanganto. Asukang vang na tutapongai le Ierusalem na aulitai aongos alak tung e Ilurikon natala akusku asip iria ta akus ro i Karisto. ²⁰ Io, katapo uli kag vubuk lava ani nakan akus ta akus ro si keve rina ang parik lak kitapanas a Karisto. Ani naka ago ta abis lakat an kuli kelkelai si mang anu. ²¹ Sikei, val mengen nei salsalik ta, **Ki arai lak, ria parik kitapa luk a akusku ina. Io, ki nas lak, ria parik kitapa longong ia.**

Kana lomlomonai asi an arai ani ri Rom

²² Tukulai ina si keve telan ke na taun miang natala petpeteai palau ta me serei singimi. ²³ Sikei kana, using parik kalapa anguan atogon rina an anig nei keve palpal ke, na using kapa rukun matas miang natala uli vubuk alava asi me serei singimi, nalapo lomom ia ta ²⁴ man nala pasal ane Sipania, nanla vokol tul imi. Napo lomlomon tatami ani mila angkoai si pakangai aro le anig, le ani nala rodo kag paspasal e mung i kara ago kuvul aro ang e iang. ²⁵ Sikei kana akorong si vuk pangau ke nalapo pasal tapai ane Ierusalem, asi kag an pakangai ani vap po lomlomon ang e iang. ²⁶ Using ri Makedonia ve ri Akaia kitala atogon a uruk roron asi asinong kuvul ani men papakangai ani ri vap logo kipo ago nei liuan i vap lomlomon ang e Ierusalem. ²⁷ Io, vap la uruk si po alis ang. Lak kapo tutuman ta kipo atogon kope lava singiria, using man ri vap i ngising kitala luk papakangai aino singiria si tauia i malanganto, kapo koi luai vanang ta ki kun pakangai kapa aniria si tauia i pukun. ²⁸ Asukang a man nanla apunuk tapai ani telan ke, nanla alis suai ani kari men papakangai e kungaria akorong, io e iang nala pasal ane Sipania na nanla serei tul singimi vang. ²⁹ Io, napo nas ta si kag an serei singimi, nan serei velai ani atautauia tapunuk le si Karisto.

³⁰ Napo sokotuk aro imi keve tungag si kara Volava Iesu Karisto na si ngorem ang kapa si Malanganto, ani mi agusa kuvul ve nau, na mi lomom a God tatag si kami keve sokotuk. ³¹ Io, ani ka asapang iau pelek a vap tav lomlomon ang e Iudaia, na ani kag telan e Ierusalem, vap po lomlomon ang e iang kian luk ia velai ani maramarak. ³² Au na si kana lomlomonai a God, nanla serei singimi velai ani uruk na taranla atanginang kuvul

ira. ³³God i luai ka auai ve nami aongos. Tutuman luai.

**Keve posong aro
singiria vap duk e Rom**

16 Kag amalangasai ane singimi ta taura Poibe. Aina ke kapo mang sikei a katakai i papakangai nei kuvkuvulan e Kengkereai. ²Napo sokotuk ta mi songo aro alak ia val kapo sikei imi si Volava, nei selen talupus ang si vap lomlomon. Au na mi pakangai ania lakat si sa nganlak kala buk ia le singimi. Using ninia nang kata kun aunai i angasik aro luai ani ri vap duk kuvul ve nau kapa.

³Napo alis kag posong aro si ri Piriska ve Akulas, ngono tungag si abis ke si Karisto Iesu, ⁴kilongta buk mat asi pakangai anig. Au na parik nang ta nau papalik napo posong aro, sikei keve kuvkuvulan lomlomon si ri vap i ngising kipo kun maramarak aro luai anirilong. ⁵Napo alis kag posong aro kapa ane si kuvkuvulan po ago kuvul ang nei karilong lu. Napo alis kapa kag posong aro si mang tungag roron ang ta Epaineto, kata ainoai luai i igenen si lomlomon ta Karisto nei palpal Asia. ⁶Napo alis kag posong aro kapa si kata Maria, nia abis aro alava si pakangai animi. ⁷Napo alis kag posong aro si Andaroniko ve Iunias, ngono igenen ke le si kag matan vap, na kilongtapo ngono tungag nei lu i akangbat. Kilongpo atogon asan nei liuan i mamain ta aposel, na kilongta angto-gon aino ve Karisto anig. ⁸Napo alis kag posong aro kapa si Ampiliato, igenen ang natapo buk aro luai ania mete Volava. ⁹Napo alis kapa kag posong aro si Urbano kapo tungara si avibisan ke si Karisto ve mang tungag ro ta Sitakus. ¹⁰Napo alis kag posong aro si Apeles, pua nia na igenen dual luai e mete Karisto nei liuan i atoktokngai. Napo alis kag posong aro kapa si vap i nei lu ang si Aristobulo. ¹¹Napo alis kag posong aro

si Erodion, igenen ke le si kag matan vap. Napo alis kag posong aro si vap i nei lu ang si Narkiso, ria kipo ago e kungana i Volava. ¹²Napo alis kag posong aro kapa si ngono aina po abis ke ani Volava, ri Turupaina ve Turuposa. Napo alis kag posong aro si taug roron ta Persis, vo kun abis alava ke ani Volava. ¹³Napo alis kag posong aro si Rupo, kapo mangsikei a igenen talupus luai mete Volava. Au na ane si rinana i uang voiang kapo kun rina kapa. ¹⁴Napo alis kag posong aro kapa ane si ri Asukirito, Pelegon, Eremes, Patarobas, Eremas na mang keve tungara po ago ang ve ria. ¹⁵Napo alis kag posong aro kapa ane si ri Pilologo ve Iulia, ri Nereus ve tauna, na ri Olumpas kuvul ve vap lomlomon aongos po ago kuvul ang ve ria. ¹⁶Mi alis angpokpokai animi ta posong aro velai ani lulus daus. Au na mamain ta kuvkuvulan aongos si Karisto e ke kipo alis kari posong aro taun imi.

¹⁷Napo akokos imi keve tungag asi kami ararai aro si vap po uli tutapongai ani lauluan asi pagal ani ago, na kipo amatung liliangus bat kami selen. Liliangus ang kapo anggegelai ve akalkalit ang mitala luk ia. Mi pasal akipai pelek iria. ¹⁸Using matan vap asukang nang kipo tav angasik ani kara Volava Karisto, sikei papalik taun ani kari keve vubuk siksikei. Kari keve kalinga marip velai ani kari keve bui aro kapo angtaliungai luai ani pakangat i vap po tav nas aro ang. ¹⁹Au na vap miang kitala nas kami lauluan i longong. Asukang vang a nau napo aunai i maramarak animi, sikei napo buk imi ani mi nas aroron a saka nem an kapo ro na mi tutaliung luai ani sa kapo rikek. ²⁰Kalapo angte na taun, God i marip ke ka komengai luai ani Satan neite keve kakimi. Roron si kara Volava Iesu singimi.

²¹Timoteo, igenen vo abis kuvul ke ve nau kapo alis kana posong aro taun imi.

Asukang kapa ri Lukio, Iason na Sosipatoro, volo igenen ke le si kag matan vap. ²²Au na nau, Tertio, vopo salik ani panbuk ke, napo alis kapa kag kun posong aro taun imi e mete Volava. ²³⁻²⁴Gaio igenen vopo aiveven aro ke anig kuvul ve kuvkuvulan aongos ke kapo kun alis kapa ani kana posong aro taun imi. Au na Erasto katakai i aiveven kapkap nei rina ke kuvul ve Kuarto mang tungara, kilongpo kun alis ani karilong posong aro kapa taun imi.

Paus alakat a asan i God

²⁵Nia vopo angkoai si teng akit animi, val akus ro i Iesu Karisto natala akuskus

imi tatana, val asangai i mengen ang kata ago mumun le kabang le, ²⁶sikei kana kalapo serei amalangas luai, na le si keve salsalik si ri katakai i kus amalangas, mamain ta matmatan vap aongos kilapo nas ia, asukang val asok si God vo to asikei ke, ani ki longong si mengen i lomlomon, ²⁷io, nia papalik kapo God masam, kakana na urmaus asikei si Iesu Karisto. Tutuman.

*Ainoai i buk ani ri***Korinto**

Si taun ang si Paulo, Korinto katapo mang sikei a rina lava si palpal Akaia, ring ang si ri Elas. Paulo akorong nia kapo ainoai i igenen i atatai ta kalin-gana i Iesu si rina ang Korinto. Sikei taun katala pasal si an abis si mang matan rina, mang keve mamaiten lava kilapo serei si kuvkuvulan ang. Asukang a kala salik a panbuk ke, asi kana atatai aro aniria, na kapa asi kana vil akorong ani kari mang keve maiten. Kata atogon lolokovo lava ani kari lomlomon ka ago ta uak an. Kapa, ani kari keve laulauan roron ka ago to rikek an. Kata atatai ta laulauan korong vap osongon ki atogon ia, na kapo mamaiten ta ki abis ia. Kapo mengen kapa ta, keve maiten kapo serei si ri vap using parik kipa tavas ani Malanganto i God ani ka saupai aniria. Kata mengen kapa ta laulauan ro i ago kuvul, na keve alilis angpetpetekai voiang a Malanganto Gogoai kapo nas ani lis ania taun a kuvkuvulan. Ka mengen kapa ta, ria kitala mat, ki tadut pok. Keve bil aongos ke, ri Korinto kita mamaiten tatana, Paulo kata alis a keve mengen roron luai si pakangai aniria, ani ki nas kana vubuk a God. Mang sikei a oring si buk ke, palpal 13, Paulo kapo akalit ta laulauan i buk vo vinga roron ani mang matan, kapo posong ia ta nia kapo aunai luai i alilis roron. Na God akorong ka lis kana vap tatana.

Mengen i angruduai ve posong ro

1 Nau a Paulo, kag kirim i aposel le si songo si Karisto Iesu val kana lomlomonai a God. Namemlong e ke ve tunggara ta Sostenes. ²Panbuk ke kana, ane si kana kuvkuvulan a God e Korinto. Si kami angtoigon ve Karisto Iesu kata

vil adaus imi ania akorong. Au na kata songo imi ani mi daus aro aongos kuvul ve ri vap i mamain ta rina, nang ria kipo songo using a asan i Volava Iesu Karisto, kara Volava na kakaria kapa. ³Roron ve marip ve nami le si God tamara na kara Volava Iesu Karisto.

⁴Napo uli mengen i posong aro ani God singimi using a roron ang kata lis ia singimi, le si kami angtoigon ve Karisto Iesu. ⁵Using si keve bil aongos kata la atauia imi tatana le si kami angtoigon ve nia, na milapo tauia si mengen ve nas aongos. ⁶Asukang val kamem tutuman i akus ani Karisto kalapo sinong akit singimi lenginang. ⁷Asukang a parik mipa inongos taun a saka alilis an le si Malanganto si pangau ke mipo atu mata velai ani aisuisul ani kana serei amalangas kara Volava Iesu Karisto, ⁸voiang ka uli vil amadot animi tung si akamusai i taun, au na e iang ka kovek luai i pangau si mengen arikek animi, si taun ang kara Volava Iesu Karisto ka serei singina. ⁹God kapo uli tutuman luai. Nia kata songo imi using asi kami me sinong angtunganan aro kuvul ve kana nat Iesu Karisto kara Volava.

Ka ago ta atogon tapagal an nei liuan imi

¹⁰Keve tungag, napo aikut aro imi si asan i kara Volava Iesu Karisto ani nami aongos ka sikei palau akorong kami posong. Na e iang ka ago ta atogon tapagal an nei liuan imi, sikei mi ago kuvul aro na ka sikei palau kami lomlomonai ve ararai. ¹¹Using a matan vap ang si Koloe kita mela atai iau ta kapo atogon a keve anggegelai i marala nei liuan imi, keve tungag. ¹²Naka mengen amalangas imi. Arai, siksikei imi kapo antok ta, "Nau naka using a Paulo," na mang anu, "Naka using a Apolo," na mang anu, "Naka using a Kepas," na mang anu ta "Naka using a Karisto."

¹³ Sa, Karisto kana katala tapagal ang talinguai? Kita atakuk kana na Paulo kuli ngakputuk si pakangai animi? Sa, kita asing tauia nang imi ta asan i Paulo? ¹⁴ Kapo ro ta parik natapa asing tauia na mangsikei imi, sikei palau ri Kirispo ve Gaio, rilong papalik. ¹⁵ Vei nganing a mang matan kila antok ta nata asing tauia iria ta asan ig akorong, parik. ¹⁶ Io, natala asing tauia kapa iria nei lu ang si Sitepanas, sikei, ani mang matan, parik napa anguan lomlomoni an ta natala asing tauia na mang sikei kapa. ¹⁷ Using kag kirim le si Karisto parik asi me asing tauia ani ri vap, parik. Sikei, asi asoung ani akus ro akorong palau, na parik ta asi me asoung ani masam i kuli rina ke, vei kana mat kuli ngakputuk a Karisto ka nem palau.

Akuskus i Karisto kapo kitmat i God na masam kapa

¹⁸ Using akuskus i ngakputuk kapo tangis val bil i nio e talingaria kipo pasal taun a kui asikei. Sikei anira tarapo pasal si an sapang, kapo kitmat i God. ¹⁹ Using kita salik ia ta, **Naka vil apalau a masam si ri vap masam, naka aingik a nas si ri vap nas.** ²⁰ Au, nei vang kana na igenen nas e voi? Nei vang akorong a igenen nas ani saupai? Nei a katakai i nas i taun ke, iuang kapo uli buk anggegelai? Kapo kovek! Using a God katala akalit amalangasai luai ta nas i kuli rina kapo tanio. ²¹ Using God, si kana nas, katala saupai ta ri vap i kuli rina ki tav angkoai si nas ania si kari keve masam akorong. Asukang a God kala asavang a vap ang kipo lomlomoni ta akuskus ke ri vap i kuli rina kipo sekpat ta kapo pege nio palau. ²² Tutuman, ri Iudaia kipo buk uli sulai asi kari arai ani akanangai, au na ri Elas kipo uli buk using a masam. ²³ Sikei namem, namempo akuskus ta Karisto kata mat kuli ngakputuk. Ani ri Iudaia, akuskus ke

kapo vuk tukul asi savang, na ani ri vap i ngising kapo akus i tanio palau. ²⁴ Sikei ani vap ang God katala songo iria, kantanem kipo Iudaia vo Elas, kilapo kinle na akuskus i Karisto ta kapo kitmat i God na masam kapa. ²⁵ Using kana keve selen a God, kipo lomoni anio ia, sikei kapo lakat luai ani keve masam si ri vap i kuli rina. Na kana kitmat a God, kipo lomoni angau ia, sikei kapo dual soliu iria.

²⁶ Keve tungag, mi lomlomoni animi aino, si taun ang a God kata songo imi singina. Si ararai i to i kuli rina, parik ta amiang imi kipo masam, vo kipo vap dual, vo kita polok si vap asasanan, parik. ²⁷ Sikei God katala buk a bil ang ri vap i kuli rina kipo lomoni anio ia, asi kana vil amese aniria kipo nas. Na ka buk a bil ngau lik asi vil amese ani vap dual. ²⁸ Kapo buk a bil e keveke luai e kuli rina, na bil ang ri vap kipo mirik ania, io, nang a bil ang a kuli rina kapo arai apalau ania, na e iang ka galang suai ani bil ang ri vap kipo tun ia ta kapo bil tavirimok. ²⁹ Nambang a tukulai ina ani ka kovek luai ta sikei kamekus aminaung e matana i God, ³⁰ nia kapo tukulai i kami angtoyon ve Karisto Iesu, nang kata asereiai ani masam si God singira, na le singina, God kapo taot ira val vap korong e matana, na taralapo vap kakana, na le singina kata samui apok ira. ³¹ Asukang ani ka asukang val mengen i nei salsalik ta, **Nia kapo buk kus aminaung ka kus aminaung ta Volava.**

Kami lomlomoni ka tung lakat kuli Karisto akorong

2 Si kag me serei taun animi keve tungag, asi kag me mengen amalangas animi ta akus mumun ang i God, parik natapa serei ta mengen kapo amangamangal vo mengen i masam lava, parik. ² Using lenginang katala sinong a lomlomoni ta kag nas nei liuan imi ka tung

si ring sikei palau a bil, Iesu Karisto, nang nia kita atakuk ia kuli ngakputuk. ³Na si kag selen i ago kuvul ve nami, nau a igenen malum palau velai ani leng na tetek lava kapa. ⁴Au na si kag pege na kag lau i asoung ania, parik natapa buk atokngai ania asi kami mangal ani kag masam, parik luai. Sikei asi kami arai amalangas aro ani Malanganto na kana kitmat. ⁵Kapo asukang ani kami lomlomon ka ago ta tung an si masam si ri vap, sikei ka tung lakat kuli kitmat i God.

Masam le si Malanganto

⁶Au na ani masam ke, namempo uli mengen tatana ani vap ang nang kilapo matukal. Parik ta matan masam i taun ke kana, parik. Ri ainoinoi i taun ke ki kovek aongos lak kuvul ve kari ta kun keve masam. ⁷Sikei namempo uli mengen ta lomlomonai masam ang si God, nang kapo uli ago musik lik ve nia. Nang a lomlomonai ang katala saupai punuk ania le kabang le si kuli rina parik katapa serei lak, ani ka serei lak e ring malangas ani kame aminaungan ira na mang ina. ⁸Kata kovek luai ta ring ainoinoi i taun ke kata nas ia. Using man kita nas ia parik kilapa angkoai si atakuk ani minaungan i Volava ke kuli ngakputuk. ⁹Sikei, asukang val kita salik ia ta, **Matan bil ang a katui i mata parik katapa tun ia, na talinga parik katapa longong ia**, na parik katapa kov serei e nei vinga, nang a bil ang God kata itoitoni ania, ani vap ang ria kipo buk atutuman ia nei vingaria. ¹⁰Au na singira, God katala asereiai ani matan bil ang singira si Malanganto ina, using a Malanganto kapo nas atutuman luai ani keve bil aongos, kana keve petek i lomlomonai ro na God kapa. ¹¹Arai, saka igenen an kana nei liuan i ri vap kapo nas a lomlomonai e vingana i mangsikei? Nia papalik akorong

si malanganto ina. Kapo asukang palau si kana keve lomlomonai a God. Malanganto ina papalik kapo nas aro ia. ¹²Au na parik taratapa luk a malanganto i kuli rina ke, parik. Tarata luk nang a Malanganto i God, ani tara kinle korong a keve alilis ang God kata lis ira tatana. ¹³Keve bil ke namempo mengen amalangas tatana, parik kipa keve mengen i matan masam ang ri vap kipo akalit tatana, parik. Kipo keve mengen i Malanganto na kata soko atulisi ania singimem. Asukang a namempo mengen ta keve mengen i Malanganto taun iria kipo atogon a Malanganto. ¹⁴Au si igenen akorong palau, kana lomlomonai parik kapa ainak korong ani matan bil ang kapo serei le si Malanganto i God, using kapo ararai nio singina, na kapo tav angkoai si nas aniria, using man parik ta mata i Malanganto, parik kapa angkoai si kinle korong. ¹⁵Io, nia kapo atogon a Malanganto kapo saupai aro korong ani keve bil aongos, na mang matan parik kipa angkoai si saupai korong ani kana to. ¹⁶Arai, **si kana katala tun tuk a lomlomonai i Volava asi kana pinipini ania?** Sikei namem, lenginang namemlapo atogon a lomlomonai i Karisto.

Keve katakai i abis kipo angkoai palau

3 Au na nau, keve tungag, parik natalapa angkoai si mengen singimi asukang val napo mengen taun iria kipo atogon a Malanganto. Sikei nata mengen val vap i pukun kipo telan si keve lomlomonai i kuli rina, val ri nat popo lik si kami angtogon ve Karisto. ²Nata alis imi ta rul i tus palau, parik ta pok tutuman, using kami po tav angkoai. Sikei kana mipo tav angkoai lak, pua! ³Using mipo telan ta keve lomlomonai i kuli rina ke. Au na e iang man mi atogon a vinga rikek ve angkiki nei liuan

imi pok, numai vanang a si? Nambang e iang a mipo telan ta lomlomonai ani bil i kuli rina, na mipo using a keve selen si ri vap i kuli rina. ⁴Arai aro, man a mangsikei kapo antok ta, “Nau napo using a Paulo,” na mang anu kapo kun antok ta, “Nau napo using a Apolo,” nei kana? Nambang, e iang mipo igenen i kuli rina ke. ⁵Au aongos, Apolo kana kapo si? Au na Paulo kapo si kapa? Pua, kilongpo ngono asosokai palau nang, ani mi arai anirilong na mi lomlomon. Kilongpo abis angkoai palau, asukang val Volava katakana li dual si siksikei irilong si abis ania. ⁶Nau nata sukal katui, Apolo kata ali laman. Sikei God, nia kata vil apolok ia. ⁷Asukang a vo sukal ang parik, na vo ali laman ang kapa parik, sikei God, ninia papalik kapo laba na kapo vil apolok a keve bil aongos. ⁸Nang a igenen vopo sukal na vopo ali laman ang kapa, kilongpo angkokoai palau. Au na siksikei irilong ka luk kana seupok angkokoai val kana avibisan. ⁹Using namemlongpo abis kuvul ve God, au na nami ke God, kana non matang tatami, na kana lu tatami.

¹⁰Asukang val kana roron a God nang kata alis iau tatana, natala amatung aro na kirkirangai val katakai i nas aro ani abis lu, na ani ta mang matan ki atu lu lakat kuluna. Sikei, siksikei iria ka aiveven aroron luai ta ka atung a saka lu akorong an kuluna. ¹¹Using a kirkirangai ang kalapo matung, kapo kovek i mang sikei kame sakol ia ta mang anu petekai. Iesu Karisto, nia papalik kapo kirkirangai talupus. ¹²Au na man a mang matan ki atu lu lakat kuli kirkirangai ke ta gol, silva vo mang keve iat roron, iei, kunai vo mung palau, ¹³kana avibisan a siksikei a katakai i abis lu ka serei e ring malangas ta kapo saka avibisan an. Using si taun ang ka atung amalangas a tutuman ina, na kutni ka atokngai ni ani lu si siksikei a katakai

i abis lu asi asereiai ani nem palau, na anu tutuman ka tung. ¹⁴Man a mang anu kana lu kapo tung akit, ka luk seupok. ¹⁵Na man kala ni aongos luai, kala kovek luai ta ring bil e kungana. Ninia akorong ka sapang sikei ka bil val sikei kita sangu ia pelek a kutni. ¹⁶Sa, parik mipa malangas ta nami mipo kana lu i atailai a God, na Malanganto i God kapo ago singimi? ¹⁷Man a mang anu ka vil arikek kana lu i atailai a God, God kapa ka kun vil arikek ania, using kana ring ipo ago na God kapo atailai, na lu ang, nami palau.

¹⁸Mi ago ta kapau pok an animi. Man ta mangsikei nei liuan imi kapo lomonia ta kapo igenen masam si ararai i taun ke, kapo ro ta ka nio e mataria i ri vap i kuli rina, na e iang kala igenen masam. ¹⁹Using a masam i kuli rina ke nang kapo bil i nio e matana i God. Arai, mengen i nei salsalik kapo antok ta, **Kapo kong a mamain ta vap nas si kari lau i apupu.** ²⁰Na kapa, **Volava kapo nas a matan lomlomonai i mamain ta katakai i masam, ta kipo keve nem palau.** ²¹Asukang a ka kamus luai a lau i kus aminaung ta mang anu kuli rina ke, using aongos nang a keve bil ke, mipo taukai iria, ²²kantanem man kapo Paulo, Apolo, Kepas, kuli rina, to, mat, bil i taun ke, bil ani iles lak si serei, aongos a keve bil ke, mipo taukai iria, ²³au na nami ke Karisto, na Karisto ke God.

Kana kirim i aposel

4 Si oring ke, kapo ro ri vap ki arai korong animem ta namempo keve asosokai si Karisto, na kamem kirim asi aiveven ani kana keve lomlomonai musik roron a God. ²Kana kapa, kapo mamaiten ta vopo aiveven ang, ka uli tutuman aro palau kana lau. ³Singig, parik kapa aunai i bil lava man mipo tikon iau vo man naka tung mete saupai i rina. Nau pok kapa, napo tav angkoai si

tikon pok anig. ⁴Arai, si kag ta malangas napo kala. Vei nganing napo atogon rikek, sikei parik napa arai nia, sikei parik kapa supsupai ina ta napo igenen korong. Volava, nia papa kapo tikon iau. ⁵Asukang a kana, mi ago ta amalak saupai an ta ring bil, aino ani taun i sausaupai, using si taun ang a Volava ka serei singina, kame tak aserei a keve bil ang kipo ago mun nei ring vong ane ring malangas. Na si taun ang siksikei a igenen ka luk kana posong ro si God

⁶Keve bil ke kana, natala alangtongai ania val namemlong ve Apolo, ani ka angasik imi keve tungag, asi kami akalit le si kamemlong laulauan ta, "Mi ago ta pasal soliu an ani mengen i nei salsalik." Ani ka ago ta sikei imi, ka vil alava pok ia, na ka lomom alik a mang sikei. ⁷Arai, si kana kata pokai anim, ani numai ku roron apetekai ani mang sikei? Na saka nem an nang kulapo atogon ia nang parik kitapa alis ua tatana? Au na man kapo alilis, marai sa kupo kus aminaung val parik ta alilis? ⁸Pua! Milapo masung lenginang! Milapo tauia lenginang na milapo ago lakat luai val mamain ta tulava, na namem parik. Man milapo keve tulava tutuman, kapo ro namem kapa, namem kun tung lakat ve nami. ⁹Napo arai ania ta vei God kavtala atung imem keve aposel val kongato kapo kokoai palau ani mat, na kuli rina ve nei pangau aongos, ri vap ve ri angelo kapa, kilapo kalkalum ta raung suai animem asukang val nem palau. ¹⁰Namem a keve tanio e mataria i ri vap si to i ususing ani Karisto, sikei nami mipo vap malangas aro si Karisto. Namem, namempo malum luai, sikei nami mipo dual. Nami mipo atogon asan lava, namem namempo kovek i asan. ¹¹Io, tung si ring vuk taun ke namemlapo mol ve mingom, namempo kovek i vakup ro, kipo bis

imem, na namempo pasal pulakai kovek i lu si ago. ¹²Namemta abis amadot, ani namem angan si gese imem akorong. Si taun kipo mengen arikek animem, namempo posong aro palau singiria. Na man kipo vil akui imem, namempo patai aro animem neina. ¹³Kipo mengen avituk luai ani asan imem, namempo sokotuk ananap aroron. Namemlapo asukang val sugugan i kuli rina, na sug visuk e mataria, tung kana si taun ke.

¹⁴Parik napa salik a panbuk ke asi vil amese animi, parik. Asi anonok animi val kag inatus vubukan. ¹⁵Kantanem mitapo duk luai ta mamain ta katakai i akalit si akalit animi ta Karisto, lak kapo sikei palau a tamami, nang nau, using si kara angtogon ve Karisto Iesu nau nata aumata imi le si akus animi ta akus ro. ¹⁶Asukang a napo sokotuk aro imi ta mi using aro iau si kag lau. ¹⁷Nang a tukulai ina natala asok a Timoteo ane singimi, kag nat roron napo buk atutuman ia na kapo uli tutuman si kana angtogon ve Karisto, ani ka alomon pok imi ta kag selen i pasal si kag angtogon ve Karisto Iesu, voiang kapo angkoai palau asukang val natala uli akalit tatana si mang keve kuvkuvulan si mang keve rina pulakai. ¹⁸Na e iang mang matan imi kana kita lapo vangang lava, val parik ko nang namepa serei pok singimi. ¹⁹Parik! Name serei sumasuma pok nang palau, man kana lomlomoni a Volava kapo asukang. Na taun naka serei, naka tav angkoai luai si an lomlomoni ta kari keve mengen aongos a vap vangang lava ang, parik. Kag serei nang napo buk arai aro luai ta kitmat ang nang kapo saka bil an. ²⁰Using a vainagoan si God parik kapa mengen palau akorong, sikei kapo kitmat. ²¹Mipo buk a sa? Name serei singimi ta ue? Vo ta ngorem si selen i marip?

Nei kuvkuvulan ka daus

5 Napo taping si angakusai natala longong ia ta lau i panik kalapo ago lenginang nei liuan imi, ta mang igenen kapo rot kuvul ve mang aina si tamana. Lau rikek suke, ri vap katak ta bil arikek parik kipa kun nas ani abis ania. ²Sikei nami, mipo angalosai tatana using mipo lomoni ta, mipo vap roron ani mang matan, ingko? Parik. Kapo ro mi tang mamaila, na mamakus ani lau rikek ke, na mi kirikai ani vopo vil ani lau ang pelek kami kuvkuvulan. ³Tutuman, napo tav ago kuvul ve nami e iang si pukun, sikei si malanganto ig napo ago ve nami, na lenginang natala poso punuk a saupai ani vo abis ani lau ang. ⁴Si asan i kara Volava Iesu, taun mipo ago kuvul, nau ve nami nang e iang si malanganto, velai ani kitmat i kara Volava Iesu, ⁵atolongon suai ani igenen ang e kungana i Satan ani kan saupai ania, na kan vil amakas arikek luai ani pukun ina. Asukang ani malanganto ina ka sapang si taun ang a Volava ka serei singina. ⁶Kami toroi parik kapa roron. Parik kana mipa nas ta, men yeast lik palau kapo angkoai si vil alava ani saui aongos? ⁷Kirikai suai ania. Ani asukang, kuvkuvulan ka serei adaus pok val vuk saui tanginang kovek i yeast. Ani mila matan angan tatana si angan i Liuluai. Using Karisto, nia kapo kara sipsip ani Liuluai, na katak mat asi asalak ani kara keve rikek. ⁸Asukang a kapo ro tara matan angan ta saui daus tanginang. Vinga rikek kuvul ve mang matan lau rikek ka ago. Sikei tara abis a matan angan ang ta saui i vinga tutuman kovek i yeast i kapau neina.

⁹Si kapo mang panbuk nata salik animi ta, mi ago ta katak an ve keve tasimi kipo vap panik. ¹⁰Parik natapa menggen ta ri vap i kuli rina ke kipo panik, kipo neikitung, ri vap tainau, vo mang

matan ang kipo soturungai si tangatangai, parik. Using man ka asukang, parik mipa anguan atogon pangau an si ago kuli rina, using kipo duk. ¹¹Sikei, si panbuk ke kana napo menggen ta, man a mangsikei kapo posong pok ia ta kapo tasimi, na kapo panik, kapo neikitung, kapo soturungai si ri tangatangai, katakai menggen arikek ani mang vap, katakai i inum laman nio, na katakai i tainau, igenen lau rikek asukang ke, ago luai ta angkatakai an ve nia. ¹²Using, name saka mamaiten aro an ta saupai ani vap i komo? Au, na vap ang nang milapo ago kuvul ve ria, sa, parik mipa buk saupai aniria? ¹³Riria e komo, God ka saupai aniria. **Mi kirikai suai ani igenen rikek ang pelek a liuan i kami ago kuvul.**

Ago ta sang taun ani vap i komo ta kami keve mamaiten

6 Kapo saka bil an ta, mangsikei imi ka atogon vinga maiten ani tungana, na kalapo sang taun iria e komo vap tav lomlomon, ani kian tikon a mamaiten ang, na parik kalapa pasal taun a vap daus? Napo aunai mamakus! ²Parik mipa malangas ta, ri vap daus ki posong saupai lak ani kuli rina aongos ke? Au, na man mila saupai ani kuli rina aongos ke, sa, parik mipa ro angkoai si poso saupai ani keve bil lik luai? ³Au sa, parik mipa malangas ta, tara an poso saupai lak ani ri angelo? Au na man vanang asukang, matan mamaiten lik asukang, pua, kapo ro tara poso saupai ania kuli rina si to ke. ⁴Asukang a man mipo ro angkoai si poso saupai lakat kuli keve mamaiten i to ke, marai sa mipo buk atung ani vap i komo, asi kari poso saupai ani kami keve mamaiten, vap ang kipo kovek luai i asan nei kuvkuvulan? ⁵Ka ago! Napo posong ia asukang ke, ani mi mese singina. Sa, kapo kovek ta igenen e liuan imi, nia kapo atogon masam angkoai si poso saupai ani keve ma-

maiten i tasina? ⁶Sikei, kalapo asukang ke. Ngono angtasimal lomlomon, kilonglapo sang taun a vap tav lomlomon ta karilong keve mamaiten, ani kian vil akorong irilong. Sukana parik kapa korong. ⁷Mitala uak alava luai, using kana mipo pasal taun a katakai i saupai, na kapo igenen tav lomlomon kapa. Sikei, ka ro asukang ke, mi lomlon suai ani saka rikek an, na man kita luk palau kami bil si selen i kapau, lomlon suai aniria. ⁸Sikei, kami lau ta nami akorong pok, mipo kapau, na mipo bil arikek nei liuan i kami angtasimal. ⁹Au sa, parik mipa nas lak ta, vap ang kipo tav korong kian tav luk lak ani kari sinsinongan si kana vainagoan a God? Mi ago ta kapau pok an animi. Vap ke kipo panik, na kipo soturungai si tangatangai, kipo putuk osongon, na kipo vil a matan lau po maila ta tauan ane si mang tauan, ¹⁰kipo ainau, kipo mata, kipo inum laman nio alava, na kipo pege arikek ani mang vap, na kipo luk palau a bil si mang anu. Ria aongos ke kana, parik luai kianpa luk kari sinsinongan si vainagoan ang si God. ¹¹Mang matan imi kitapo dokot si keve laulauan suke aino. Sikei, God kana lenginang kataala asing adaus imi, ani nami milapo kakana. Milapo korong kapa e matana i God si asan i kara Volava Iesu Karisto, na Malanganto ina i kara God.

¹²Kupo antok ta keve bil aongos kupo saupai ania. Sikei keve bil aongos parik kapa tutuman ta kipo angkoai si pakan-gai aro anim. Kupo antok ta keve bil aongos, numai kupo saupai ania. Sikei, nau, parik luai napa atolongon ta mang sikei a ring bil ani kame saupai anig. ¹³Mipo antok ta pok ani nei vinga, na nei vinga ani pok. Sikei, God lak ka vil suai anir-ilong aongos. Pukun ira, parik taratapa luk ia asi me panik, parik. Asi auruk ani Volava, na ani Volava ka ago singina. ¹⁴God kataala tak atadut a Volava pelek

a mat, na ka kun tak atadut kapa ani pukun ira ta kitmat ina. ¹⁵Parik mipa malangas ta pukun imi kapo keve palpal i pukun i Karisto? Sa, naka luk a keve palpal i pukun i Karisto, ani ka ago kuvul ve aina panik? Ka ago luai! ¹⁶Parik mipa nas ta man a iuang kan ago kuvul ve aina panik, kilonglapo sikei palau? Val mengen ang i nei salsalik ani ri angkisnganan ta, **Nang a ngono pukun ang kilongmela sikei palau.** ¹⁷Sikei iuang, man kitala got kuvul ia ve Volava, nang kilonglapo sikei palau ve nia si malanganto. ¹⁸Mi sip suai luai ani lau i panik. Mang keve lau rikek ri vap kipo abis ia, kapo vil arikek a mang matan bil i kulit palau akorong. Sikei, iuang vopo vil ani rikek asukang kapo vil arikek a pukun ina pok. ¹⁹Parik mipa nas ta pukun imi kapo lu i atailai si Malanganto Gogoai, nang singimi? Iuang nang a God kata alis imi tatana? Nami parik milapa anguan kakami pok an, ²⁰using kataala samui apok imi ta samui kapo lakat luai. Asukang vang a mi amaus a God ta miminaungan i lau mipo abis ia ta pukun imi.

Lau i osongon

7 Au ani keve bil ang mita salik taun iau tatana, kapo ro ta tauan ka ago ta ago kuvul an ve aina. ²Sikei, using a matan lau i panik kipo ago, e iang kapo ro ta siksikei a tauan ka atogon kana aina akorong. Au aina kapa, ka kun atogon ani kakana ta kun tauan akorong. ³Ani tauan, kapo ro ka apunuk aro kana kirim i osongon taun kana aina, na aina kapa ka kun abis ania asukang taun kana tauan. ⁴Using a aina volapo osongon ang, ninia akorong parik kapa anguan saupai an ani pukun ina, sikei kana tauan. Kapo asukang palau si tauan, ta nia parik kapa kun saupai pok ani pukun ina, sikei kana aina. ⁵Ngono angkisnganan, kilong ago ta tubat pok an ani pukun irilong si ago kuvul. Sikei,

man nganing kilongpo buk alal tapai si mang keve taun, using asi karilong sokotuk aro tapai, na kilongtala ainak kuvul, nia kapo ro. Sikei, e mung ina palau kilongla ago kuvul pok, ani ka ago na Satan kame aminok irilong si karilong ngau na kilong putuk karilong osongon. ⁶Si kag posong ke, napo ainak ani ago apetekai tapai, parik ta saupai asi using. ⁷Kag vubuk ta ri vap aongos ki ago asukang val nau, sikei God katakana lis ira siksikei ta kara keve alilis angpetetekai.

⁸Au na kag mengen aniria kipo mole luai lak, na ri mainang, ta man kipo angkoai si ago val nau, kapo roron. ⁹Na man kipo tav angkoai si saupai akit aniria, kapo ro ki osongon. Using osongon kapo ro ani nau nini taun a rikek. ¹⁰Au na aniria vap ang kilapo osongon, napo alis a mengen ke, sikei parik ta nau napa alis ia, Volava. Na kapo asukang ke. Aina ka ago ta sip an ani kana tauan ipo osongon. ¹¹Au na man a aina katakana abis a lau ang, ka ago palau tav osongon, vo ka pasal taun pok kana tauan, na kilong osongon aro pok. Na tauan ka ago ta kirikai an ani kana aina ipo osongon. ¹²Au na ani mang matan ang, napo mengen taun iria asukang ke. Nau napo mengen, parik ta Volava. Man ta mang tasira katakana osongon na kana aina kapo tav lomlomon, sikei kapo uruk lak asi karilong osongon kuvul ve kana tauan, tauan ang ka ago ta kirikai an ania. ¹³Au na man a aina, kana tauan kapo tav lomlomon, na tauan ang kapo uruk lak asi karilong osongon kuvul aro, aina ang ka ago ta kirikai an ani tauan ang. ¹⁴Using nang a tauan vopo tav lomlomon ang, kalapo daus le si lomlomon si kana aina. Na aina tav lomlomon ang kalapo daus le si kana tauan. Man parik kapa asukang ke, kami inatus parik kilapa daus, sikei kana kipo daus. ¹⁵Sikei, man a tauan vo aina tav lomlomon kala papelek a kisngana, atolongon ia. Si or-

ing asukang, anu vopo ago lak ang, man kapo aina vo man kapo tauan, kapo kalakala palau. Ago si marip, nia na selen ang God katakana songo ira taun ia. ¹⁶Arai, numai aina ang, vei nganing kuvpo angkoai si ku vil ato kam tauan. Na numai tauan ang, vei nganing kuvpo angkoai si ku vil ato kam aina.

Ku ago si to ang God katakana songo ua singina

¹⁷Sikei kantanem, siksikei a igenen, kapo mamaiten ta ka uli ago si to ang, God katakana songo ia singina, voiang a Volava kapo buk ia asi kara to tatana. Kana na saupai ke, natala kun amatung ania si keve kuvkuvulan aongos. ¹⁸Man kutapo igenen lamutan na songo si God kala serei singim, ago ta pakut an ani kam lamut. Man kutapo igenen tav lamut na kana songo kala serei singim, ago ta buk an ani ki lamut ua. ¹⁹Using lamutan kapo bil palau luai, au na tav lamut kapo kun bil palau luai kapa. Sikei, ususing aro ani kana keve asok a God, nia kapo bil tutuman luai. ²⁰Kapo ro ta siksikei ka ago akit si to ang katapo to tatana aino si taun ang a God katakana songo ia singina. ²¹Man a God katakana songo ua si kuvtapo mangsikei a asosokai palau, ku ago ta mamakus an si oring ang. Sikei, man kapo atogon a selen asi kam serei akala, abis using ia. ²²Using man ta sikei katapo asosokai palau aino, na God kala songo ia asi kana angtogon ve Volava, e iang kalapo igenen kalakala ke Volava. Asukang palau si iuang man katapo kalakala aino, tung si songo ke kala serei singina, nang kalapo asosokai si Karisto. ²³God katakana samui apok imi ta samui kapo lakat luai, asukang vang na mi ago luai ta serei an a asosokai si kuli rina ke. ²⁴Keve tungag, kapo ro ta siksikei a igenen ka tung akit si tutungan ang a God katakana songo ia singina.

Ri vap mole ve ri mainang

²⁵ Ri vap po mole luai ang, parik nata lapa luk ta ring asok le si Volava aniria. Sikei, naka mengen asukang ta kakag ta lomlomoni akorong, asukang val igenen tutuman using natala kun luk ani ngorngorem ang si Volava. ²⁶ Napo arai ania ta, using a mamaiten i taun ke, kapo ro mi tung aro palau si tutungan ang kana mipo tung singina. ²⁷ Man kulapo osongon kana, ku ago ta gule ring an asi kam luang ani kam osongon. Au na numai, parik kupa osongon lak, ago ta gule aina an si kam osongon. ²⁸ Sikei, man a tauan kala osongon, nang parik ta rikek nang. Au na man a aina mole tanginang ka kun osongon, parik kapa kun rikek. Sikei, ria ki buk osongon, ki duai lak a mamain ta mamaiten miang pulakai si to ke, nambang asukang a napo mengen akokos imi ani mi ago ta ngau an singina. ²⁹ Keve tungag, sa napo mengen tatana, taun ke kalapo kudik. Au na le si taun ke na aliu ane no, ria kipo atogon aina, kapo ro ki ago val kipo kovek i aina, ³⁰ na ria kipo tangis, ki natok aro palau val kapo kovek i bil asi tangis using. Au na ria kipo uruk, kapo ro ki kun ago asukang palau val ria kipo tav uruk. Au na ria kipo samui bil asi atogon, ki ago akorong palau val kipo kovek i bil i atogon. ³¹ Au na ria kipo teng abis e ke kuli rina, ki ago asukang val parik kipa teng abis. Using a matan avibisan na ararai i kuli rina ke ki kovek lak. ³² Kag vubuk ani mi kalakala si uli telan ta bil miang. Igenen kapo mole, kapo uli telan ta keve avibisan ani Volava, ani ka saka auruk aro an ania. ³³ Sikei, igenen volapo osongon ang, kapo uli telan ta keve bil i kuli rina ke, ani ka saka auruk aro ani kana aina. ³⁴ Asukang a kana lomlomoni uruk kalapo tapagal. Au, aina tav osongon vo aina mole tanginang, kapo buk uli telan ta keve avibisan

ani ka auruk a Volava. Na kana atutung ta, ka daus aro na pukun ina, kuvul ve malanganto ina kapa. Sikei aina volapo osongon ang, kapo uli telan ta keve bil i kuli rina ke, ani ka saka auruk aro ani kana tauan. ³⁵ Napo posong palau ia asukang, ani kami ago roron, na parik ta asi me atakun vo teng akit animi, parik. Sikei, asi atulisai animi ta selen roron, asi paskak kuvul ve Volava na ago ta tapagal an.

³⁶ Au na man ta mang igenen kapo atogon a aina mole tanginang voiang kita pala ia ani ka osongon tatana, na kapo arai ta lau ang kapo vil ia taun a aina ke parik kapa korong, na kalapo matukal angkoai si osongon, kapo ro kilong osongon. Parik kapa rikek. ³⁷ Sikei, man kapo kovek i oring kapo sunggil ia asi kana osongon, na kapa, kapo angkoai si saupai aro ani kana vubuk, au na man katala lomlomoni ta ka tav osongon ta aina tanginang ang, sukana kapo ro palau. ³⁸ Asukang vanang ta iuang volapo osongon kapo vil a lau ro, na man kata tav osongon ania, kala bil aroron luai.

³⁹ Aina kalapo osongon, saupai i osongon kalapo got kuvul irilong ve kana tauan si keve taun aongos. Sikei, man kana tauan kala mat pelek ia, aina ke kalapo kalakala si osongon ta mang anu, man kapo buk osongon pok, man a tauan ang kapo kun igenen angtogon ve Volava. ⁴⁰ Sikei, si kag ta tikotikon akorong, aina ke ka aunai i uruk alava, man kata ago akorong palau tav osongon. Singig, napo lomoni ia ta napo luk a mengen ke le si Malanganto i God.

Amalalangasai i pok

8 Mengen ke ani ri pok voiang kitala vil alilis tataria serei si ri tangatagai, tara aongos tarapo atogon a men nas. Mi aiveven vei nas ke ka asereiai ani laulauan i vangang lava, sikei vinga

i buk ani mang vap kapo itoiton ira, asi kara polok. ²Man ta mang igenen kapo lomom ia ta, nia kapo igenen nas si kana ararai, na kapo nas a mang bil, e iang kapo tutuman ta parik kapa atogon nas voiang kapo ro luai ta ka atogon ia. ³Sikei igenen ang kapo buk a God, God kapo nas ia. ⁴Kanat, ani angan si matan pok ang kitala vil alilis tataria serei si ri tangatangai, tarapo nas ta tangatangai si kuli rina ke kapo nem palau luai, na tarapo nas kapa ta kapo atogon a sikei palau akorong a God, na kapo kovek i mang anu. ⁵Using kantanem man kipo kin a mang matan god e metekuku, vo ane kuli vunep, val keve god miang kipo ago kuli rina na ri volava, ⁶sikei singira, tarapo nas ta sikei palau a God kapo tamara, na nia kata asereiai ani keve bil aongos na kapo tukulai i kara to. Kapa, kapo sikei palau a Volava, nang a Iesu Karisto, voiang a mamain ta bil aongos kita serei singina, kuvul ve kara to, aongos kapo tukulai ina singina.

⁷Au sikei, nas ke parik kapa ago si ri vap asip. Mang matan vap, using kita lapo katak ta tangatangai, kipo angan a pok i alilis si ri tangatangai val kipo nas ia ta ila alis. Au using a ngau ang kapo ago e vingaria, kapo vil arikek luai aniria. ⁸Pok kapo tav angkoai si vil ani God ta ka buk ira. Man parik taratapa angan, na man tarata angan a pok ang, tara kovek i saka ro an ka petekai. ⁹Sikei, mi aiveven aro ta kami tungtungan i kalakala ka ago ta bil an val tukul asi savang ta ri vap ngau. ¹⁰Using man ta igenen kala arai ta numai igenen po atogon ani nas ke ta kupo matan angan nei lu i soturungai si tangatangai, sa, parik kalapa kun takaring a vingana man kapo ngau a saupai i vingana, ani ka kun angan si bil ang kitala alilis serei si tangatangai tatana? ¹¹Pua, tasira vopo ngau lik ang, nang a Karisto kata mat bat ia, kalapo puka si kam nas. ¹²Asukang

a taun ang mipo abis a lau rikek ang ani keve tasimi, milapo vil amapolok a saupai po ngau ang e vingaria, na si lau ang palau mipo abis a rikek ang ani Karisto. ¹³Au kapo asukang vang ta, man a saka pok an napo angan ia, kapo tukulai i kana uak a tasig si rikek, nala ago luai ta angan ania asikei, vei nala uli tukulai i kana uak.

Roron kapo atogon ia val aposel

9 Au si napo tav kalakala kana? Sa kana, nau parik ta aposel? Sa, nau parik nata lapa arai tapai ani Iesu kara Volava? Au, na nami ang nang, parik ta uai i kag avibisan ani Volava? ²Kantanem nata tav aposel si mang matan vap pulakai, si tutuman ina napo kami aposel kana. Using nami, mipo akanangai i kag kirim i aposel si Volava.

³Kag ngenget vanang aniria vap po sinong asi tikon ang anig. ⁴Sa, parik namempa atogon a roron si angan na inum kapa? ⁵Sa, parik namempa atogon a roron si osongon ani aina lomlomom, ani ka auai kuvul ve namem, val mang keve aposel, na keve tasina i Volava, au na Kepas? ⁶Kapo sa kana? Vei namemlong papalik nganing ve Barnabas, kapo mamaiten ta namemlong uli abis asi vil aro ani kamemlong ago? ⁷Saka katakai i visvis an kapo seupok pok ia ta kana kapkap akorong? Saka igenen, kata sukal kana matang vaen, na kapo tav angan si uai ina? Si kapo dual ta aiveven sip-sip palau, na kapo tav luk si rul i tus iria? ⁸Sa, napo pege kana lakat kuli ararai si ri vap? Io, kapo asukang, sikei nei sausaupai kapa, kapo kun mengen ta sikei a oring ang palau. ⁹Arai ania nei salsalik si saupai si Moses ta, **Ago ta ngaungaubat an ani nguruna i bulumakau si taun kapo kokopiek a pauk i kon.** Au, sa kana? God kapo aunai i lomlomomai alava ani ri bulumakau papa? ¹⁰Mengen ang kapo posong ia

animem nang, ingko? Io, kita salik ia animem akorong, using a igenen vopo kedek roe ang, na vopo kaming ang kilong ngpo abis velai ani lomlonon ta kilong luk kapa karilong palpal i uai i matang. ¹¹ Au na namem, man namemntala sukal a katui roron i Malanganto e nei liuan imi, sa, kapo miang luai animi, si alis animem ta bil angkoai si pukun imem, val nang kapo uai i kamem avibisan? ¹² Au, man katala ro ani mang matan vap si luk ani papakangai asukang ke le kungami, kapo tav korong animem si luk ania si sa? Using namemta pakangai alava luai animi.

Kamem roron si luk ani papakangai katapo ago, sikei parik namemta lapa luk ia, using namemta patai animem. Ani ka ago na lau asukang ka tutubat a akus ro i Karisto. ¹³ Nei kana? Parik mipa nas ta ria kipo telan si keve avibisan i nei rina i atailai, ki angan si saka keve pok an nei rina i atailai? Na ria kipo telan si avibisan i pata ipo sula, ki kun angan kapa si potokan i avibisan ang. ¹⁴ Asukang palau luai, Volava katala asok ta riria kitapo telan si avibisan i asoung ani akus ro, ki angan si oson i abis ang. ¹⁵ Sikei nau, kapo kovek luai ta sikei i keve bil suke natala luk ia kuli kag roron. Si taun ke kapa, parik napa salik a keve mengen ke, asi kami vil ani keve bil roron ke anig, parik. Pua, kata ro anig ta natala mat, ani ta mangsikei kame luk suai ani tukul i kag aminaung. ¹⁶ Arai, man naka akus ta akus ro, nau akorong parik napa atogon bil asi kag me toroi kuluna, using napo abis palau using a asok ang, pua tatag, man parik napa akuskus ta akus ro. ¹⁷ Arai ania, man kapo kakag akorong ta vubuk si akus ta akus ro, nala luk samui. Sikei man parik kakag ta vubuk, nang palau nalapo abis palau using a kirim ang. ¹⁸ Au nei vanang kag samui? Kag samui kana palau ta, naka akuskus

ta akus ro na ka kalakala kovek i samui, na ani naka ago kapa ta me atogon ani keve roron kuli kag tung ani akus ro.

¹⁹ Tutuman luai ta, nata kalakala pelek a ri vap aongos, sikei nata ainak pok anig, asi kag asosokai palau luai si ri vap aongos, asi kag but korong ani petau duk taun a Karisto. ²⁰ Si kag ago kuvul ve ri Iudaia, nata lau luai val ri Iudaia akorong, asi kag but korong ani ri Iudaia. Io, si kag ago kuvul ve ria vap ang kipo ususing saupai, nata bil luai val igenen using saupai, kantanem nau akorong parik napa ago neite mang sikei a sausaupai i pukun, sikei si oring suke asi kag kun but kapa aniria kipo ususing saupai. ²¹ Si kag ago kuvul ve vap ang kapo kovek i saupai ka teng akit iria, nata ago val igenen kapo kovek i saupai e kuluna. Tutuman, si saupai si God parik napa kalakala singina, sikei ani Karisto, kana saupai napo using ia. Io, nata ago asukang ani naka kun but kapa aniria saupai kapo tav teng aniria. ²² Si kag ago kuvul ve vap po ngau lik ang, nata ago val napo igenen ngau palau, asi kag but ani vap po ngau lik ang. Nata siang nei mamain ta laulauan i ago si ri vap aongos, ani le si mang keve laulauan asukang suke, kala pakangai anig asi vil ato ani mang matan. ²³ Io, keve laulauan i abis ke, natala telan aongos tatana ani akus ro, ani naka kun luk kapa ani kag potokan i tauia ina.

²⁴ Au si parik lak kana mipa nas ta vap duk kipo angasangai si sang i angkaul, na ring sikei palau a igenen ka luk seupok? Nami, kapo ro mi kun sang aro asukang si kami luk ani seupok ang. ²⁵ Au, na ani petau po ago ang nei gulang ang, siksikei iria kapo dual akitmat aro ta ka usausa na pukun ina, asi kana luk seupok, nang a seupok si tamit sumasuma palau ang. Sikei tara, tarapo sang asi luk ani seupok ang ka tokos asikei. ²⁶ Nau, parik natapa sang inuinu palau,

parik. Si kag gulang i so aro ta kunga, parik natapa so malu palau luai, parik.²⁷ Sikei, nata kun atokngai ani pukun ig ani ka koi a visvis, si oring suke ta, naka ago ta akuskus ani mang vap ta akus ro, na nau akorong nala tav teng ani seupok ina.

Mi sip taliung a soturungai si ri tangatangai

10 Using napo misag, keve tungag, animi si vongvong ani oring ke ta, keve tamara aino, ria aongos kita pasal using a kuku ang, ria aongos kita paputuk a laman ang,² na ria aongos, kita serei angtogon ve Moses si asing tauia ang si kuku na si laman.³ Na riria aongos, kita angan kuvul a sikei a matan pok palau i Malanganto,⁴ na ria aongos kita inum kuvul kapa si sikei palau a laman i Malanganto. Using a iatsinong ang kita inum singina, na kapo auai ve ria, kapo iatsinong i Malanganto. Na iatsinong ang nang Karisto.⁵ Sikei vap miang iria, God parik katapa mara-marak aniria. Arai ania si keve matmat iria kala oro angraling nei ring varasai palau.⁶ Keve bil suke kitala serei, ani tara luk malangas singina, ani tara ago ta mangal an ani keve bil rikek val ria.⁷ Mi ago ta soturungai an si tangatangai, val mang matan iria, asukang val nei salsalik kapo antok ta, **Ri vap kita vil matan angan na ki tapasuk asi kari mikamika.**⁸ Tara ago kapa ta usiusing an ani laulauan i panik, val mang matan iria kitapo abis ia. Si sikei a taun akorong palau, 23,000 i ri vap kita puka.⁹ Tara ago kapa ta atokngai an ani Volava, val mang matan iria kitapo abis ia, na kita puka si kene.¹⁰ Na mi ago ta mengen miang an, val mang matan iria kitapo abis ia, na vo galang kata galang suai aniria.¹¹ Keve bil ke kana kata serei singiria aino, asi alolokovo ani

mang matan, na kita salik ia asi pinipini anira, kana tarapo ago si taun ke, kalapo akamusai i taun.¹² Asukang a man ta mangsikei kapo lomona ia ta, kapo tung akit, ka aiveven vei nganing kala uak.¹³ Saka matan amil an kapo serei singimi si taun ke, nia palau kata serei si vap aino. Au na God kapo atutuman. Parik kapa ainak ta amil ka laba ani kami dual, sikei man a amil ka serei, ka itoiton kami selen asi kami sip suai ania, na mian tung akit singina.

¹⁴ Asukang, keve tungag ro, kana mi sip taliung a laulauan i soturungai si ri tangatangai.¹⁵ Napo mengen kana taun a ri vap kipo lomlomona tapalas. Nami akorong, mi kalakala kag mengen.¹⁶ Au si kavi ang tarapo uli posong atauia ania, parik nang tarapo sikei palau kuvul ve rangai i Karisto singina? Au na saui ang tarapo uli tevetevak ania, parik nang tarapo sikei palau kuvul ve pukun ina i Karisto singina?¹⁷ Sukana kapo ring sikei palau a saui, na asukang tara, tarapo miang, sikei tarapo sikei palau a pukun, using tara aongos, tarapo angan kuvul si sikei a saui ang.¹⁸ Mi arai ani laulauan si ri Israel. Vap ang kipo angan a pok i sula ang serei si God, e iang kipo sikei palau a pukun.¹⁹ Napo mengen kana ta sa? Ta alilis ang kipo lis ia serei si ri tangatangai kapo bil lava, vo ri tangatangai akorong ria kipo bil lava?²⁰ Parik! Sikei napo mengen ta keve alilis ang kipo alilis tataria, kitala alis ri ingua tatana nang, na God parik. Napo misag luai ani mi sikei palau kuvul ve ri ingua.²¹ Kapo tav angkoai luai ani mi inum nei kavi si Volava, na kavi si ingua kapa. Kapo tav angkoai luai ani mi angan kuli pata si Volava, na pata ipo angan si ri ingua kapa.²² Sa kana, tarapo buk solopauk ani kana mata na Volava? Au si kara dual kana kapo lakat ania?

**Sa mipo abis ia, mi abis aongos ia
ani kana minaungan a God**

²³“Keve bil aongos kapo ro si abis aniria.” Sikei parik ta ria aongos kipo pakangai anira. “Keve bil aongos kapo ro si abis aniria,” sikei parik ta ria aongos kipo itoiton ira. ²⁴Ka ago ta sikei ka lomlomoni ani bil asi vil aro papa pok ania, sikei ka kun lomom kapa ani mang vap ta roron ang. ²⁵Saka keve pok an kipo atos tatana nei ring ipo asesel ta sin i vongo, mi angan iria. Susui ai miang velai ani lomlomoni pulakai e nei vingami ka ago. ²⁶Using **ke Volava ta kuli rina na keve bil aongos kipo duk singina.** ²⁷Man ta mang igenen po tav lomlomoni, ka songo imi asi an angan, na man mipo buk an angan, kapo ro. Saka keve pok an kita asinong ia e nomi, mi angan iria. Susui ai miang velai ani lomlomoni pulakai e vingami ka ago. ²⁸Sikei, man a mang igenen kala antok ua ta, “Iuang, matan pok ke, kitala alilis lenginang tatana serei si ri tangatangai,” au, ago ta angan an ania, vei kula vil arikek a vopo atatai ang anim, na kala lomlomoni amiang pulakai e nei vingana. ²⁹Io, napo mengen kana ta nei vingana i igenen ang, parik ta nei vingam. Io, using kag kalakala, mang anu kame saka saupai ania ta kakana ta kun saupai i nei vingana? ³⁰Man nau napo angan si saka pok an velai ani posong ro singina, marai sa kipo mengen arikek anig si bil napo posong aro na God singina? ³¹Asukang a angan, inum, na mang sa mipo abis ia, mi abis aongos ia ani kana minaungan a God. ³²Mi aiveven ta bil ke ka ago ta tukul asi savang an. Ri Iudaia ve ri Elas vo kana kuvkuvulan a God ki ago ta savang an singina. ³³Asukang val nau kapa, natala kun atokngai si abis ani keve bil, asi kag auruk ani ri vap si keve laulauan i ago. Na parik natapa abis ia

using natapo buk vil aro pok anig, parik. Sikei, ani ri vap duk

11 ki roron na ki luk a to. ¹Mi koikoi iau, asukang val nau natala kun uli koikoi using ani Karisto.

Pinipini i kuku bat ani vangang

²Napo posong aro imi si uli lomoni anig ta keve bil si kami teng akit aro ani keve akalkalit ang natala alis ia singimi. ³Au na napo buk ta mi malangas ta Karisto kapo vangang i tauan, na tauan kapo vangang i aina, na God kapo vangang i Karisto. ⁴Man a tauan kapo ago i sokotuk serei si God, vo kapo mengen val katakai i kus amalangas ta lomlomoni si God, na katakai kuku bat a vangang ina, kapo asukang ta kapo vil amese na vangang ina. ⁵Sikei, ani aina man kapo sokotuk vo kapo mengen val katakai i akus amalangas, na parik katapa kuku bat a vangang ina, kapo asukang ta kapo vil amese na vangang ina, na mese ang kapo bil val kata dik akalui a vangang ina. ⁶Using man a aina kapo tav kuku bat ani vangang ina, kapo ro ka tok akukung luai ania. Sikei using kapo bil i mese si tok akukung vo dik akalui ani vangang ina, kapo ro ka kuku bat a vangang ina. ⁷Arai, tauan using kapo kankanu ai i God na urmaus kapa ina, ka ago ta kuku bat an ani vangang ina. Au ani aina, nia kapo urmaus i tauan. ⁸Using tauan parik katapa serei le si aina, parik. Aina kata serei le si tauan. ⁹Au na kapa, God parik katapa asinong a tauan ani aina, parik. Kata asinong a aina ani tauan. ¹⁰Nambang using a aina kapo urmaus i tauan, na e iang kapo ro ta ka kuku bat a vangang ina, marai ri angelo. ¹¹Sikei tutuman luai ina, aina akorong parik kapa tung papalik ani tauan. Asukang kapa, tauan parik kapa tung papalik ani aina, si kari angto-gon ve Volava. ¹²Using aina kata serei le si tauan, au na aina ka apitus asereiai

ani tauan. Keve bil aongos ke, God papa kapo tukulai ina. ¹³Nami akorong, mi tikotikon pok ta kapo ararai aro ta aina ka sokotuk serei si God man parik kapa kuku bat a vangang ina. ¹⁴Arai ani kara laulauan le si asisinong. Au si parik kapa atun kinle imi ta tauan kapo ung vunga kapo ararai amese ania? ¹⁵Sikei aina, man ka ung vunga, kapo kana miminaungan nang, using God kata atolonon ia ta aina ka ung vunga, asi kuku bat ani vangang ina. ¹⁶Man ta mang si e iang kapo buk anggegelai ve mengen ke, parik namempa atogon mang sa keve mengen vo akalkalit pulakai an, mamain ta kuvkuvulan si God kapa parik.

Tapagal nei liuan i matan angan si Volava

¹⁷Sikei si oring ke, naka mengen imi tatana, napo tav posong aro animi singina. Using si kami keve serei kuvul, kami lau parik kapa pakangai, kapo rikek. ¹⁸Using ainoai ina, nata longong ta taun mipo serei akuvul val kana kuvkuvulan a God, e iang kamepo atogon a tapagal nei liuan imi. Si mang keve vuk oring i mengen ke, napo lomlomon ta kapo asukang. ¹⁹Using parik kapa bil si taping kami tapagal, asi sabonai ta ri si imi kipo tutuman. ²⁰Si taun mipo serei akuvul, matan pok ang nang mianpo angan ia, using kami lau, na kalapo serei asukang ta parik kalapa anguan matan angan an si Volava. ²¹Using taun mi angan, siksikei a igenen kapo angan aino kana matan pok. Na mang tungana kame lapo mol, au mang anu ta kapo mata ulit ta inum soliu. ²²Sa kana asukang ke? Mipo kovek kana i lu ani mi angan na inum singina? Vei nganing, mipo arai alik ani kana kuvkuvulan a God, na mipo vil amamaila aniria kipo inongos? Ai, naka saka mengen an kana animi? Naka posong aro kana imi si oring ke? Tutuman luai parik.

Malmalasupai i matan angan si Volava

*(Mt 26:26-29; Mk
14:22-25; Lk 22:14-20)*

²³Nau natala luk a mengen ke si Volava kana, na lenginang natala kun asel pok animi tatana, ta si tenei vong ang kita alis suai ani Volava Iesu singina, kata luk a men saui, ²⁴na ka posong aro singina, ka tevek ia, na kala atai, "Kana na saui ke kapo pukun ig animi. Taun mi abis a bil ke, mi nanauai anig singina." ²⁵Asukang palau si taun kila angan asip, kala luk a kavi, na kala atai, "Kana na kavi ke, kapo palatung tanginang si rangai ig. Taun mi inum singina, mi nanauai anig singina." ²⁶Using si keve taun ang mipo angan a pok ke, na mipo inum kapa si kavi ke, e iang mila mengen amalangas ta kana mat a Volava, tung si kame serei pok.

Mi tikon aro luai tapai animi le ani mi angan

²⁷Asukang a si kapo angan si saui ang, na kapo inum si kana kavi na Volava, si selen i tav mamaila ani Volava, e iang a saupai kalapo kalat ia using kapo tun apalau na pukun ina i Volava ve rangai ina. ²⁸Kapo ro ta igenen ke ka tikon aro luai tapai ania le ani ka angan si pok ke na ka inum si kavi ke. ²⁹Using man a sikei kapo angan ve inum, na parik katapa lomlon kinle aro na kuvkuvulan, kapo asukang ta kapo angan na kapo inum a saupai vome kalat ang ania. ³⁰Nambang a tukulai ina, petauduk nei liuan imi kipo malum lik na kipo malepen, na mang matan kila mat. ³¹Sikei man tara ararai tuk aro anira, saupai i ngenget suke parik taralapa duai ia. ³²Si taun a Volava kalapo saupai anira, kapo asukang ta kapo tatapokai anira, ani tara ago ta siang kuvul an ve kuli rina nei saupai asi mat. ³³Asukang

vang, keve tungag, taun mipo serei kuvul si angan, mian kokoai aro le ani mang matan vap. ³⁴Na man ta sikei kapo buk angan, kapo mamaiten ta nia ka angan nei kana lu, vei kami serei kuvul ka tukulai i kami puka. Mang rukun bil ang, man name serei, nala atatai aro imi tatana.

Mamain ta alilis si Malanganto

12 Au, ani mamain ta alilis si Malanganto, keve tungag, napo misag animi si tav malangas. ²Mipo nas ta, aino si taun mitapo ago val ri vap i ngising, mitala naung ani keve selen pulakai taun ri tangatangai tapo. ³Asukang napo antok amalangas imi ta, parik kapa angkoai luai si igenen kapo mengen le si Malanganto i God, na kapo poso malgai ani Iesu. Na parik kapa angkoai luai kapa si mengen amalangas ta Iesu nia palau a Volava, man parik kapa serei le si Malanganto Gogoai.

⁴Au, kapo atogon a mamain ta alilis kipo angpetpetekai, sikei, kapo sikei palau a Malanganto. ⁵Na kapo atogon a mamain ta kirim i papakangai angpetpetekai, sikei, kapo sikei palau a Volava. ⁶Kapo atogon kapa na mamain ta kirim i abis angpetpetekai, sikei, nia palau a sikei a God ke, kapo ali dual ani ri vap aongos asi teng ani keve avibisan ang. ⁷Ani siksikei a igenen, God kataala asereiai ani alilis i Malanganto singina si pakangai aro ani kuvkuvulan aongos. ⁸Ani mang igenen, kala alis ia ta alilis i Malanganto ani ka mengen ta mengen i masam. Na ani mang anu, ani ka mengen ta mengen nas, le si sikei palau a Malanganto ang. ⁹Ani mangsikei kata alis ia ta lomlomon, si sikei palau a Malanganto ang. Taun ani mang anu, keve alilis i vilvil ato, singina si sikei palau a Malanganto ang. ¹⁰Na ani mang anu ka ali dual ania si abis ani keve avibisan i ataping, ani mang anu si

kana luk dual si akus amalangas ta lomlomonai si God. Mang anu, si nas aro ani angpetpetekai i keve malanganto aongos. Ani mang anu, asi kana nas ani mengen ta keve mengen i rina angpetpetekai. Au na ani mang anu, ani ka atogon nas asi asaul pokai ani keve mengen i rina angpetpetekai aongos ke. ¹¹Keve avibisan ke, sikei palau a Malanganto kapo ali dual asi abis aongos aniria. Na kataala alis angpotok ia si siksikei a igenen val kakana ta vubuk akorong.

Sikei palau a pukun na kapo duk ta palpal ina

¹²Arai, kapo asukang palau val pukun i igenen. Kapo sikei palau a pukun, na kapo duk ta keve palpal ina. Na keve palpal miang pulakai i pukun ke kapo sung atung a sikei a pukun palau. Si Karisto kapo kun asukang. ¹³Using si sikei palau a Malanganto kita asing tauia ira aongos ani tara serei a sikei palau a pukun, man tarapo Iudaia, vo tarapo Elas. Man tarapo asosokai palau, vo tarapo kalakala. Io tara aongos, taratala inum si sikei palau a Malanganto. ¹⁴Arai, pukun ke parik kapa tusikei akorong, parik. Kapo miang a keve palpal ina. ¹⁵Na man a kak kala antok ta, “Au using nau parik ta kunga, parik napa palpal i pukun,” parik nang ta le si vuk oring suke, na kala akamusai ani kana tutungan si pukun ang. ¹⁶Au na man a talinga ka kun antok ta, “Au using nau parik ta mata, parik napa palpal i pukun kapa,” parik nang ta le si oring suke, na kala akamusai ani kana kun tutungan si pukun ang. ¹⁷Man a pukun kirol aongos ke ka katu i mata, nei a ring asi longong e voi? Na man a pukun kirol aongos ke kata talinga, nei a ring asi sain e voi? ¹⁸Parik. God kataala itoitonai ani keve palpal i pukun ke, val kana vubuk ta ria aongos siksikei ki asukang palau. ¹⁹Man nganing a pukun kirol aongos ke kata sikei

palau a palpal, pua, kala saka pukun an nang? ²⁰ Parik. Kapo duk ta palpal pulakai, na sikei palau akorong a pukun. ²¹ Kapo tav angkoai si katui i mata ka antok a kunga ta, “Parik napa inongos taun kam papakangai,” au na vangang, parik kapa kua nang angkoai si antok ani ngono kak ta, “Nau parik napa inongos using kamilong papakangai.” ²² Parik kapa asukang. Keve palpal i pukun ke voiang kipo ararai amalung, kapo lavlabat kari abis. ²³ Na mang keve palpal i pukun ke tarapo lomom alik iria, tarapo aunai mamaila apetekai aniria. Mang keve vuk i pukun ke, voiang tarapo amunai aniria, kapo kun petekai aro kapa na lau i aiveven aniria, ²⁴ ani mang keve palpal parik tarapa amunai aniria. Sikei, God kataa iton akuvul aro na keve palpal i pukun, na kala lis a asan lava taun a keve palpal ang kapo inongos, ²⁵ ani pukun ke ka ago ta tapagal an, sikei ani keve palpal i pukun ke ki angpaus kuvul ani lau i aiveven ani mang keve palpal. ²⁶ Na man a mang sikei a palpal i pukun ke ka kui, keve palpal aongos i pukun ang ki kun kui. Na man a sikei a palpal kipo ali asan lava ania, keve palpal aongos ki uruk kuvul ve nia.

²⁷ Asukang a nami, mipo pukun i Karisto, na siksikei imi kapo palpal i pukun ina. ²⁸ Au na keve palpal, God kataa soko atulisai aniria asi kari teng ani keve avibisan nei kuvkuvulan. Ain-oai ina, ri aposel, apongua ri katakai kus amalangas ta lomlomoni si God, apotol ri katakai i pinipini. Au le na ri vap si abis ani avibisan i atataping, au ri vap asi abis ani vilvil ato, le na ri vap asi pakangai ani inongos i pukun, au na ri vap asi aiveven ani keve avibisan, au ria asi pege ta keve pege i rina petekai pulakai. ²⁹ Au sa, ria aongos sukana kipo aposel? Ria aongos kipo keve katakai i kus amalangas? Ria aongos kipo keve katakai i pinipini? Ria aongos sukana

kipo abis a keve abis i atataping? ³⁰ Ria aongos sukana kita luk a alilis i vilvil ato? Ria aongos nang kipo mengen ta keve mengen i rina petekai pulakai? Ria aongos nang kipo asaul pokai mengen korong nang? ³¹ Sikei mi vinga taun using a keve alilis lava.

Selen i vinga ro kapo selen roron luai

Au na kana vang naka atai imi ta mang selen lak, na kapo selen roron

13 luai. ¹ Man nala nas ani mengen ta keve mengen i rina si ri vap aongos pulakai, na mengen si ri angelo kapa, sikei man parik napa atogon a lau i vinga ro, pua, nala asukang luai val longolongo kete, vo rangamut kapo tangvaul palau. ² Na man kapa, napo teng a alilis i katakai i kus amalangas, na napo angkoai si posong ani kana keve lomlomoni mumun a God, na mamain ta nas aongos pulakai, na man kapa napo teng a lomlomoni angkoai si asok ani ri mulang asi kari aingingik, au na man parik napa togon a lau i vinga ro, pua, nau a nem palau luai. ³ Na man nala lis aongos kag togtogon si ri vap logo, vo man naka atolongon a pukun ig ani ki ani ia, au na man parik napa togon a lau i vinga ro, napo sobusai palau luai.

⁴ Igenen vinga ro, kapo sinong ananap na kapo uli pakangai aro ani mang matan. Parik kapa mata, na parik kapa alalakas pok tatana. ⁵ Igenen vinga ro parik kapa nas ani nau varas ani mang anu, na parik kapa aunai i lomom alava pok ania. Parik kapa marmaralan sumasuma, na parik kapa lomom akit a keve rikek kitala abis ia ania. ⁶ Parik kapa uruk ani rikek, sikei, kapo uruk ani tutuman. ⁷ Lau i vinga ro kapo uli sunguk ani keve mamaiten aongos, kapo uli lomlomoni, na kapo uli atumata ane no kapa, na man a saka mamaiten an, kapo tung akit aro.

⁸Lau i vinga ro parik kapa kamus. Keve mengen si ri katakai i kus amalangas ki kamus lak, keve nas i mengen i rina pulakai, ki kun bot palau, na sa nas si ri vap, ka kun kamus kapa. ⁹Using kara nas kapo inongos palau, na kara lau i kus amalangas, kapo kun inongos palau kapa. ¹⁰Sikei man a bil kirol talupus kala serei, inoinongos kala pasal suai. ¹¹Taun natapo nat lik, kag lau i mengen katapo asukang val nat lik, kag selen i lomlomonai na kag ararai kapa, katapo asukang luai val nat lik. Sikei, taun ang nala igenen lava, nala atolongon suai ani laulauan i nat lik. ¹²Arai, si taun ke tarapo ararai val tarapo tikon a kankanuai i bil nei mira kapo mata vungas. Sikei ka serei lak a taun na tara arai ani nona atutuman. Kag nas kana kapo inongos, sikei naka nas aro luai, val nia kapo nas aro luai anig. ¹³Au na kana, potol a bil ke kitol tung asikei. Lomlomon, atumata, na vinga ro. Au na vinga ro nia kapo tavorimok aniritol aongos.

Mengen ta mengen i rina petekai na akus amalangas ta lomlomonai si God

14 Mi dual asi kami using ani selen i vinga ro, na mi vinga taun using a keve alilis i Malanganto, sikei mang alilis ang, akus amalangas ta lomlomonai si God, nia vanang mi uli buk ania. ²Using a iuang nang vopo mengen ta mengen i rina petekai ang, parik kapa mengen dong ri vap, sikei taun a God nang. Using parik kipa kinle kana keve mengen taun kapo asoung a keve mengen mumun si malanganto. ³Sikei vopo akus amalangas ta lomlomonai si God kapo mengen taun a ri vap, asi itoiton, arudualan, na amarip aniria. ⁴Vopo mengen ta mengen i rina petekai ang nang, kapo vil aro papa pok ia, sikei vopo akus amalangas ang, kapo vil aro a nei kuvkuvulan aongos. ⁵Kag vubuk ta nami aongos mi mengen ta mengen

i rina petekai, sikei alaba luai, napo buk ani mi akus amalangas ta lomlomonai si God. Io, vopo akus amalangas ang kapo aunai taviri ani vopo mengen i rina petekai ang, man parik kapa atogon igenen asi pokai ani mengen, asi vil aro ani kuvkuvulan.

⁶Au keve tungag, man nanla serei singimi, na nakan mengen ta mengen i rina petekai, nala saka pakangai aro animi nang, man parik napa mengen imi ta mengen i asereiai ta Malanganto, mengen i nas, mengen si God, vo mengen i pinipini? ⁷Man a bil mat palau val kuikui vo gita, na man parik kapa tangis aro lik, tara saka nas ani tangam ang kipo tangam ia? ⁸Na man a taungai kala tangis, na kalingana parik kapa malangas aro, si nang nganing kala dal vut si visvis? ⁹Kapo asukang luai singimi. Man mipo mengen ta mengen kapo tav tapalas, si nang nganing ka nas a saka nem an mipo mengen tatana? Kalapo bil val mipo mengen taun a malu vo pangau palau. ¹⁰Tutuman ta kuli rina kapo duk ta mamain ta tangis i mengen angpetpetekai, na kapo kovek ta sikei iria kapo kovek i supsupai ina. ¹¹Asukang na man parik napa nas a saka nem an a mang igenen kapo mengen tatana, napo bil val sokoung singina, na ninia kapa kapo kun bil val sokoung singig. ¹²Kapo asukang palau singimi. Using mita uli buk luai ani mi atogon a keve alilis i Malanganto, kanat, mi dual ani mi duk luai ta ro i keve alilis ang ka vil aro na kuvkuvulan. ¹³Si oring suke, igenen vopo mengen i rina petekai ang, kapo ro ka sokotuk ani ka luk papakangai asi pokai aro ani mengen ang kapo mengen tatana. ¹⁴Using man napo sokotuk ta mengen i rina petekai, e iang malanganto ig kapo sokotuk, sikei lomlomon ig parik kapa asereiai ani uai. ¹⁵Au, naka vil sa? Naka sokotuk si malanganto ig, sikei naka sokotuk aro si lomlomon ig aon-

gos kapa. Naka tangam si malanganto ig, sikei naka tangam aro si lomlomon ig aongos kapa,¹⁶ vei man kupo posong aro na God si malanganto im, igenen palau nei liuan imi parik kapa angkoai si kin ta tutuman si kam posong aro, using parik kapa nas a sa kupo mengening tatana.¹⁷ Vei kam sokotuk nganing i posong aro ani God katapo roron, sikei si tungam katapo tav vil aro ani lomlomon ina.¹⁸ Napo posong aro na God ta nau natala soliu imi aongos ta mengening rina petekai.¹⁹ Sikei ane mete kuvkuvulan, napo uli posong palau ani rukun vuk mengening malangas, asi atatai aro ani mang matan vap, sikei ri mengening duk luai si mengening rina petekai kapo tav pakangai.

²⁰Keve tungag, kapo ro ta uli lomlomonai val ri nat lik ka kamus. Tutuman, si lau rikek, kapo ro mi vongvong ina, sikei ani lomlomonai imi, mi igenen matukal.²¹ Si buk i saupai nei salsalik kapo antok ta, **Naka mengening ri vap ta mengening rina si mang vap petekai, vo si ngururia i vap sokoung, sikei man nala abis ia asukang, lak parik kilapa longong korong** iau. Nau a Volava napo antok.²² Asukang palau val tarapo malangas ta laulauan i mengening ta mengening rina petekai kapo akanangai ane singiria parik kipa lomlomon, na parik ta ane si vap ang kilapo teng a lomlomon lenginang. Au na laulauan i akus amalangas ta lomlomonai si God, ke ri vap lomlomon, na parik ta ke ri vap kipo tav lomlomon, parik.²³ Asukang a man a kuvkuvulan aongos ki serei kuvul na nami aongos mi mengening ta mengening rina petekai, au na mang matan kimela palak na parik kipa nas, na mang matan kipo tav lomlomon, sa nang, man ki longong imi si po mengening ang? Parik kilapa atai ta patumi kapo nio? ²⁴Sikei, man nami aongos mi akus ta mengening si God, na man ta mang anu ka palak, kapo

tav nas vo kapo tav lomlomon, kala longong aongos imi, na kala kinle korong ia ta ninia kapo igenen rikek, asukang ta nami aongos mi atun kinle ia asi kana mengening suai ani kana to,²⁵ na keve lomlomonai aongos, vopo ago mumun ang nei vingana, kime arai aongos ania. Na igenen ke, ka soturungai e mete God, na ka ainak ta, io, kapo tutuman, God kapo auai ve nami.

God parik kapa god i sogumeng

²⁶Au nei vanang, keve tungag? Taun mipo serei akuvul, sikei kapo tatangam, na mang anu kapo mengening ta mengening pinipini, ani mang sikei ta ka mengening ta keve bil God kata asangai ania singina, na mang anu ani ka mengening ta mengening i mang rina, au na ani mang anu asi kana asaul pokai ani keve mengening. Keve avibisan aongos ke, kapo ro si abis aniria, asi vil aro ani kuvkuvulan.²⁷ Man a mang sikei kapo mengening i mang ring, kapo ro ta pongua vo potol palau akorong kitol pege, na kitol angasakolai, na mang anu ka asaul pokai ani keve mengening ang.²⁸ Na man kapo kovek i igenen asi asaul pokai ani mengening petekai ang, kitol sinong musik palau mete kuvkuvulan, na kitol mengening ve God papalik ta lomlomon.²⁹ Ani katakai i kus amalangas, pongua vo potol palau a igenen kitol akus, mang vap kapo mamaiten ta ki kalakala aro na maiten i karitol mengening kitolpo posong ia.³⁰ Man ta asangai kalapo serei si mang sikei iritol, igenen vopo mengening si vuk taun ang ka musik.³¹ Si lau suke, kala ro aongos singimi si angaselai ta akusku ta mengening si God, ani petau aongos ki luk akalkalit ve ngangaiga kapa.³² Katakai i kus amalangas, kapo ro ka saupai ani kana alilis i Malanganto, na ka aiveven aro kana lau i abis tatana.³³ Using God parik kapa god i sogumeng palau, parik. Kapo God i luai.

Asukang val si keve kuvkuvulan si mamain ta vap daus asip, ³⁴ri aina, kapo mamaiten ta ki ago musik aro palau nei sa keve serei kuvul an. Parik kapa ararai aro ta ki mengen, sikei ki vil alik iria si lau i longong, asukang val mengen i sausaupai kapo antok. ³⁵Man kapo atogon bil, na kipo buk asi kari nas ania, ki sui kari keve tauan akorong nei kari keve lu. Using aina, man ka pege mete kuvkuvulan kapo bil i mese. ³⁶Sa kana, matan vap ke vang kana nami, kana mengen a God kata kovol singimi? Au si mita luk aino papalik a mengen ke si God, na mang matan parik?

³⁷Man a mang sikei kapo lomom ia ta, nia kapo katakai i akus, vo kapo atogon a alilis i Malanganto singina, kapo ro igenen ang ka nas ta keve bil napo salik dong imi tatana, ke Volava ta asok. ³⁸Au na si e iang kapo tav kinle ani oring suke, God kapa, parik kapa kun kinle ani igenen ang. ³⁹Asukang vang keve tunggag, mi vinga taun a alilis i akus ta mengen si God, au na mi ago ta tubat an ani lauluan i mengen ta mengen i rina petekai kapa, ⁴⁰sikei, keve abis aongos, mi abis apunuk ia si selen talupus na ka ago ta vil pisu an.

Lomon akit a akus i tadut pok si Karisto

15 Keve tunggag, kana napo anguan buk kus palas an animi ta akus ro ke natala akus imi tatana, mitala luk ia, nia palau nang mipo tung akit singina, ²na le singina milapo to, man mi teng akitmat a mengen ang nata akus imi tatana, ani ka ago ta mitala lomlomom na kamela nem palau luai. ³Longong aro. Bil ang natala luk ia, kapo lavlabat luai, natala lis imi tatana asukang ke. Karisto katale mat ani kara keve rikek aongos val mengen i nei salsalik kapo antok. ⁴Kitala amunai ani matmat ina, na God kala tak atadut pok ia, si lapotol

i taun, asukang val mengen i nei salsalik kapo antok. ⁵Na katale tu aserei si Kepas, na using ina si 12 na nat ang. ⁶Using ina ka tu aserei si petau lava, soliu a 500 i keve tasira si sikei a ago kuvul, na aduk iria kipo to lak kana, kantanem mang matan iria kita lapo mat. ⁷Na using ina pok, kamela tu aserei si Iakovo, na e mung pok ina si keve aposel aongos. ⁸Na akamusai luai kata kun tu aserei singig, asukang val sikei kita ingus putuk ia. ⁹Using nau napo liklik luai aniria keve aposel aongos, na parik kapa ro si posong anig ta aposel, using nata vil akui alava kana kuvkuvulan a God. ¹⁰Sikei, si kana roron a God, katale iton iau asi kag serei igenen val kana napo ago. Na kana roron parik katapa amun palau ia singig, parik. Nau nata aunai luai abis aniria aongos, lak parik ta nau nang akorong, sikei roron ang si God, nia kata auai ve nau. ¹¹Au na man nau vo riria, sikei nang palau nia na akus ro ke, namemtala akus kus tatana, na nang palau mita lapo lomlomom tatana.

Tadut pok si ri vap mat

¹²Au io, man a akus ro kapo atai ta Karisto katale tadut pok pelek a mat, kapo saka bil an a mang matan imi kipo kun antok ta ria kitala mat parik kipa angkoai si anguan to pok an? ¹³Au man nganing a God parik kapa tak atadut a vap mat, kalapo asukang ta Karisto parik kata lapa tadut pok. ¹⁴Na man a Karisto parik kata lapa tadut pok, kamem akus kus kala bil palau luai, na kami lomlomom kapa kala kun bil palau. ¹⁵Na lakat kuluna, namemlapo serei amalangas luai ta namempo keve katakai i akus kus kapau ta God, using namemtala akus atutuman ta katale tak atadut pok a Karisto pelek a mat, sikei man a God parik kapa angkoai si tak atadut aniria kitala mat, e iang kapo ararai ta parik kapa kun angkoai

si tak atadut ani Karisto. ¹⁶ Using man a God parik kapa angkoai si tak atadut pok aniria kitala mat, kapo asukang ta parik kata lapa kun tak atadut pok ani Karisto. ¹⁷ Na man a God parik katapa tak atadut pok a Karisto, kami lomlomon parik kapa angkoai si pakangai animi, na mipo ago lak asukang nei kami keve rikek aongos. ¹⁸ Na ria kapa, vap ang kita mat si lomlomon ta Karisto, kila mun luai. ¹⁹ Man ani to ke kuli rina papalik tarata atumata si Karisto, pua e iang ki ngorem alava ira ani mamain ta vap mailik asip.

²⁰ Sikei, tutuman luai Karisto katala tadut pok pelek a mat. Nia kapo ain-oai luai i uai i kov alak singiria kita lapo mat. ²¹ Arai ania, le kabang mat kata serei tukulai ina si mang igenen, na asukang kapa ta tadut pok kata kun serei kapa si mang igenen. ²² Using tukulai ina si Adam, na ri vap aongos kipo nas ani mat, au na le si Karisto, na ri vap aongos kila to pok. ²³ Sikei si tatadut ke, Karisto nia na ainoai luai i uai i kov alak, na e mung ina, si kana serei pok, kana vap ki tadut. ²⁴ Au na e mung si akamusai luai ina, Karisto ka alis pok a vainagoan ang ane si kungana i God tamana, man katala goeng suai ani keve saupai kuvul ve keve sinsinongan i saupai, ve mamain ta kitmat asip. ²⁵ Using kapo mamaiten ta ka aiveven a vainagoan ang tung si ka akamusai suai aongos luai aniria kipo paspetau ania. ²⁶ Na akamusai luai si me roeng, mat. ²⁷ Using **katala aoro ngim a keve bil aongos neite ngono kakina.** Sikei taun kapo posong ia ta keve bil aongos kata aoro ngim ia, kapo malangas ta nang parik kipa taot alakai ani God singina, voiang nia katala aoro ngim a keve bil aongos singina. ²⁸ Au na taun ang man a God kala aoro ngim a keve bil aongos singina, e iang kapa kana nat akorong, nia kala kun aoro ngim pok

ania, ani God papalik nia ka tavirimok ani keve bil aongos luai.

²⁹ Au na vap ke kipo luk a asing tauia ke kana asi pakangai aniria kitala mat, ki sa? Using man kapo kovek i taktak atadut, marai sa kipo luk a asing tauia aniria? ³⁰ Au anig, sa tukulai ina napo uli patai anig nei liuan i kui si keve taun aongos, man kapo kovek i tadut pok? ³¹ Keve tungag, napo mengen atutuman lakat kuli kag aminaung tatami si kara angtogon ve Karisto Iesu kara Volava, ta nau natala uli duai ani kui voiang kapo angasungai ani mat. ³² Na man natala angvis kuvul ve ri kei i Epeso asukang val igenen tav angkoai si tapasuk pok, nei kag seupok asikei e voi? Man ria kitala mat parik kipa angkoai si tadut pok, **kapo ro tara angan na inum kapa using ilesvauk tarala kun mat.** ³³ Ago ta kapau pok an animi. Sinsinong i angtungangan kuvul ve vap rikek nang kapo vil agalitan a lauluan ro. ³⁴ Mi pangun pok kami keve nas ro, na bil arikek ka kamus. Using mang matan nang kipo kovek i nas ro ani God. Napo posong asukang ke animi asi kami mese singina.

Ri vap mat ki saka tadut pok an?

³⁵ Sikei, vei mang anu nganing imi kala sui ta, au na ri vap mat ki saka tadut pok an? Kila atung a saka pukun an? ³⁶ Numai a igenen vongvong! Saka katui an kupo sukal ia, parik luai kapa angkoai si suk polok, man a katui ang parik katapa mat. ³⁷ Na katui ang kupo sukal ia, parik nang kapa pukun i iei ang ka serei lak, parik. Kupo sukal nang a katui, vei nganing a katui i kon vo mang iei. ³⁸ Sikei God akorong ninia ka atu pukun ania asukang val kana vubuk. Na si saka matan katui an, siksikei God kapo atu pukun ania. ³⁹ Using a keve matan pukun aongos parik kipa angkokoai, parik. Kapo atogon a pukun i ri vap, pukun i ri vongo kipo kun pe-

tekai, ri mani na ri ien, kakaria ta kun matan pukun kapo petekai. ⁴⁰Na kapo atogon a matan pukun i pangkul, na matan pukun kapa i kuli vunep ke. Sikei, minaungan ro i matan pukun i pangkul kapo kun petekai ani minaungan i matan pukun i kuli vunep ke. ⁴¹Mete makarap, kakana ta kun minaungan, na ulen kapa asukang, ria ve ri kalto. Using a mang kalto kapo mang apetekai ani mang anu.

⁴²Na ka asukang palau si tadut pok ang singiria kitala mat. Pukun ang kita sukal ia katala rikek, au na pukun ang ka tadut pok kapo tav angkoai luai si rikek.

⁴³Na taun kita sukal ia, parik kapa atogon asan, sikei ka tadut velai ani asan lava. Kita sukal ia na kapo ngau lik, sikei ka tadut ta kitmat. ⁴⁴Kita sukal ia na kapo bil si laulauan i pukun ke palau, sikei ka tadut pok na kalapo pukun i malanganto. Man kapo atogon pukun i laulauan ke, e iang kapa kapo atogon a pukun i malanganto. ⁴⁵Asukang val mengen i nei salsalik kapo antok, Ainoai i **igenen Adam, nia katame to**. Na akamusai Adam nia na Malanganto i alilis ta to. ⁴⁶Sikei, pukun i malanganto parik katapa aino, sikei pukun palau ke, na e mung malanganto vanang. ⁴⁷Ainoai i igenen katapo igenen i vunep na pukun ina kapo roe palau. Apongua katapo igenen le metekuku. ⁴⁸Vap ang i kuli rina ke, kipo pok val igenen ke le kuli rina. Vap ang i metekuku kipo pok val igenen ang le metekuku. ⁴⁹Au na kapo asukang ta taratala luk a kankanuai i igenen ang i kuli rina, na tarala kun luk kapa ani kankanuai i igenen ang metekuku.

⁵⁰Napo antok imi keve tungag ta, sin na rangai i pukun palau ke, kapo tav angkoai si an atogon sinsinongan si kana vainagoan a God. Io, nem ang kapo tatameng palau, parik kapa angkoai si atogon ani sinsinongan si ring ang kapo tokos. ⁵¹Longong! Naka antok imi ta mengen lulungai ke. Tara aongos, parik

tarapa mat, sikei tara aongos, ka sakolai apetekai luai anira. ⁵²Ka abis ia na ka takrimat palau, val sikei palau a takpilum i mata, si taun ang man a akamusai i taungai ka tangis. Using taun man ka tangis, ri vap mat ki tatadut, tav anguan tameng an, na tara, ka sakolai apetekai anira. ⁵³Using a pukun vopo uli tameng palau ke, tutuman luai ka amaus ia ta pukun vopo tav tameng palau ang. Pukun vopo mat palau ang, tutuman luai ka amaus ia ta pukun vopo tav angkoai si mat ang. ⁵⁴Io, man a pukun vopo tameng palau ke, kalapo sakol ane si pukun vopo tav tameng palau ang, na pukun vopo mat ke kalapo sakol ane si anu vopo tav angkoai si mat ang, e iang vanang kala serei atapunuk a posposong ang nei salsalik ta, **Mat kalapo ngau luai aongos, using a tatadut pok kala dual suai ania**. ⁵⁵**Nu-mai mat, nei vang kana na dual im e voi? Nei kana na sekeng im e voi?** ⁵⁶Lau rikek nia na sekeng i mat, au na saupai kapo alis kitmat ani lau rikek. ⁵⁷Sikei, alatun ane si God, using kata li dual anira si kara Volava Iesu Karisto. ⁵⁸Asukang vang keve tungag ro, mi tung akitmat. Bil palau ka ago ta tak suai an animi. Mi uli alis aro tatami pok akorong si abis si Volava, using mipo nas ta kami avibisan parik kapa abis palau, using mipo angtogon ve Volava.

Alilis asi luk akuvul

16 Au na ani alilis ang asi luk akuvul ania taun kara vap daus, kapo ro mi abis ia val kag atatai ani keve kuvkuvulan ang e Galatia si kari using ania. ²Si saka keve kapkap an mita asereiai ania si kami keve avibisan, kapo ro ta si ainoai i taun i vik, siksikei imi ka potok akipai ani poisan a kapkap, na ka aiveven ia nei lu, ani man namela serei, parik mipa anguan maiten an si lukluk akuvul. ³Au na man nakan serei, nala alis a keve pan-

buk si petau ang mitala ainak ta ria ki teng kami alilis ane Ierusalem. ⁴Au na man kala ararai ta kapo ro palau anig si pasal, kila auai ve nau si pasal ang.

Amalmalangasai i kana paspasal

⁵Man nanla ane Makedonia tul le, namela serei lak vang singimi. Using napo buk aino tapai ane iang. ⁶Vei nganing nala ago avunga lik ve nami, io vei nala ago suai tapai ani taun i livus ke, ani kag paspasal e mung lak, mila pakan-gai aro anig singina taun a keve rina ang naka ane singina. ⁷Using napo tav ainak ani name tun tul palau singimi. Napo atumata ta name ago na mang keve taun kuvul ve nami, man a Volava kapo naung anig. ⁸Sikei name ago tapai e ke Epeso tung si taun i Pentekoste, ⁹using mete takaman lava kalapo tu tavas anig ani abis ke ka pasal, na vap miang kipo vilvil bat.

¹⁰Man a Timoteo kamela serei singimi, mi aiveven ia ani ka ago aro ve nami, using kapo kun teng pakangai kapa nang si abis ke si Volava, asukang palau val nau. ¹¹Ka ago luai ta sikei imi ka tun alik ia. Mi atatung suai aro ania si kana paspasal ta marip, ani kame serei pok singig, using napo kokoai aniria nang e ke ve keve tungana.

¹²Ani tungara ta Apolo, natala uli sunggil adual ania taun imi, ani ka auai ve keve tungara, na parik katapa ainak si pasal kana, sikei kala pasal lak man kala taun ro ania.

Akamusai i sokotuk ve posong ro

¹³Aiveven akit aro, na mi tung akit-mat si kami lomlomon, na vingami ka

makos, na mi dual aro. ¹⁴Keve bil aongos mi abis ia, mi abis apunuk aro ia ta vinga ro.

¹⁵Napo sokotuk imi, keve tungag, using mipo nas a Sitepanas, ve kana matan vap, riria kita ainoai luai i vap kita sakol nei palpal Akaia, na kita alis kari to si pakangai ani mamain ta vap daus, ¹⁶na nami kapa, mi kun vil alik animi singiria kipo asukang suke, na ane singiria kapa kipo teng kuvul si avibisan, na kipo dual aro singina. ¹⁷Io, nata mela uruk si karitol serei ri Sitepanas na Portunato na Akaiko, using kitoltame apunuk iau si inongos i kami tav ago. ¹⁸Using kitolta mela aus a malanganto ig, val malanganto imi kapa. Matan vap asukang ke nang kapo ro mi tun kinle iria.

¹⁹Keve kuvkuvulan e ke palpal Asia, kipo alis kari posong aro ane singimi. Ri Akulas ve Piriska kilongpo kun alis ani mang posong manas ro, kuvul ve kuvkuvulan e nei karilong lu. ²⁰Keve tungara aongos kipo alis imi ta kari keve posong aro. Mi kun posong aro angpokpokai animi velay ani lulus daus.

²¹Vuk salik lik ke kana kapo akanan-gai i posong ro le singig akorong, nau palau Paulo. ²²Man a si kapo tav buk ani Volava, rikek magilan ka ane singina. Marana ta. ²³Kana roron a Volava Iesu ka auai ve nami. ²⁴Kag vinga vubuk animi aongos si kara angtogon ve Karisto Iesu. Tutuman.

Apongua i buk ani ri

Korinto

Si rina e Korinto, kuvkuvulan ang, ri katakai i akalit kapau kitala asiapok ia, si pege arikek ani Paulo. Si lau asukang ke, kala aunai vil amaiten alava luai ania. Using katapo buk koros ani pege vo akalkalit lok ke kuvul ve ri Korinto, asukang a kala salik a buk ke, asi kana auruk kuvul pok aniria ve nia. Si ain-oai i palpal i buk ke, Paulo kata posong amalangas a keve pege madot, voiang kata antok aino ri Korinto tatana. Ania akorong, parik kapa buk ani ka pege asukang. Sikei, using kari lau i vilvil alava na pege arikek ania, kala ame aro iria ta keve pasak maiten ang. Ri Korinto kitala longong na ki ainak itoitonai ani lau iria, asukang a kila uruk kuvul aro. Si taun ang kapa, kuvkuvulan nei palpal ang e Iudaia, kari ago kata lapo tav roron singina. Au Paulo kalapo lukluk akuvul a mang keve alilis papakangai i kapkap, ani ka teng ia aniria. Asukang a kapo singkamil a vingaria i ri Korinto, asi alis kapkap ani avibisan ang (8-9). Si aka-musai i palpal i buk, Paulo kata antok ta mang keve aposel kapau kita melapo ago e Korinto, kita kakaumang ia, na si sikei a taun ki kilis kana keve avibisan i aposel. Kana vubuk lava ta ri Korinto ki ago ta longong an ani kari kapau.

Mengen i Angruduai

1 Nau a Paulo, napo tung val aposel ani Karisto Iesu using kana lom-lomonai a God. Nau kuvul ve tungara Timoteo, namemlongpo alis a panbuk ke taun imi, nami kana kuvkuvulan a God, mipo ago e Korinto, kuvul ve ri vap daus aongos kipo ago nei palpal Akaia. ²Roron na marip ane singimi le si God tamara na Volava Iesu Karisto.

Posong ro si pakangai nei mamaiten

³Posong ro ane si God, nia na tamana i kara Volava Iesu Karisto, using kapo tamamem ngorem, na kapo God tukulai i anatok ro. ⁴Taun kapo pakangai animem si kamem keve mamaiten aongos, namempo kun vil korong ani anatok ani ri vap si kari saka mamaiten an, using lenginang namemlapo atogon a anatok ro le si God. ⁵Asukang ke, taun namem-tapo asalak alava si kui val Karisto kata kui, e iang kapa, namempo uruk alava si kamem anatok ro ke, le si kamem angto-gon ve Karisto. ⁶Au na namemta ago nei mamaiten, asi kami luk ani anatok ro velai ani vilvil ato. Man namemta sel a anatok, nami mila kun sel ania, na mi nasai ania si taun man mi ananap velai ani tung akit nei kui ke namempo kui tatana. ⁷Kamem atu mata animi kapo kit aro lak, using namempo nas ta le si kami sunguk kuvul ve namem si kui, mi kun uruk kapa kuvul ve namem si anatok ro ang.

⁸Arai, namempo misag ani mi vongvong, keve tungamem, ani mamaiten ang namemta duai ia e Asia. Katapo maiten rikek luai, na katapo laba luai animem, na namemta lapo tav lomom ania ta namem to. ⁹Sikei, namemta lapo ago asukang asi mat, ani namem ago ta lomom an animem, sikei namem lomlomom ta God, voiang kapo nas ani tak atadut ani ri vap mat. ¹⁰Nia kata asapang imem pelek a taun rikek ang, na ani ka uli asapang lak animem. Ninia, namemtala atung kamem lomlomom singina, ta ka anguan asapang an animem, ¹¹na mi pakangai animem si sokotuk, asukang a vap miang ki posong aro marai imem, si roron ang a God kata alis ia singimem, lakat kuli kami keve sokotuk miang.

Kana tav serei e Korinto

¹²Namempo angkoai ro si mengen alava tatamem asukang ke. Le si kamem vinga daus, namempo mengen amalangas ta, e mataria i ri vap i kuli rina, na alaba ina e matami, kamem lau i ago katapo daus luai na tutuman val kana vubuk a God. Parik using namempo atogon a masam i kuli rina ke, sikei using kana roron a God. ¹³Using parik namempa salik ta mangsikei a vuk mengen mipo tav angkoai si taot na nas ania. Napo atumata ¹⁴ta kami nas ka tapunuk, val lenginang mitala nas lik asukang ke ta, kami kus aminaung tatamem ka asukang val kamem kus aminaung tatami, si kana taun a Volava Iesu.

¹⁵Au, using nata atogon a nas ro suke, kag vubuk aino ta naka serei aino singimi, ani mi arai anig amatan pongua, ¹⁶using nata lapo lomlomoni ani an ago tul si kag pasal ane Makedonia, au na e mung asi me serei tul pok singimi, na asi kami pakangai anig si kag pasal ane Iudaia. ¹⁷Sa, taun natapo buk ia asukang, nata lomlomoni angvolai? Si kag lomlomoni ani paspasal ke, sa, katapo bil val ri vap i kuli rina kipo ainak tapai na ki misag pok? ¹⁸Parik. God kapo nas atutuman luai ta parik namem-tapa lomlomoni angvolai, asi kamem ainak tapai na misag pok. ¹⁹Arai, nat i God, nang a Iesu Karisto, voiang namem-tala akusku imi tatana, nau, Siluano na Timoteo, parik kapa igenen lomlomoni angvolai, sikei kana lomlomoni kapo uli korong luai. ²⁰Keve palapalatung aongos si God kipo tutuman singina, tukulai ina namempo posong ta tutuman singina, ani God nia ka luk a urmaus. ²¹Au na God, nia akorong kataala vil imem asi kamem tung akit kuvul ve nami si kara angtogon ve Karisto. Kata atung imem ani namem abis ania, ²²na kana akanangai kapo ago singimem ta

namem kakana, na Malanganto ina kapo ago e vingamem val samui akanangai, asi samui suai aongos lak.

²³God kapo arai ani nei vingag, ta kag tav serei e Korinto, ani na ago ta vil arikek an animi. ²⁴Parik napa posong ia asukang ta napo tukaraunai animi si kami to i lomlomon, parik. Sikei namempo abis kuvul ve nami ani kami uruk, using le si kami lomlomon

2 na milapo tung akit aro. ¹Using nata tala saupai ta, naka ago ta anguan serei an man ka vil amakus imi. ²Arai, man naka vil amakus imi, nala kovek i mangsikei si auruk anig, using natala vil amakus imi. ³Si kag buk i salik, nata mengen velai ani kalinga madot, vei nganing nala serei, na vap ang kipo vap ro asi auruk anig, kila vil amakus iau, using natapo lomlomoni ta nami aongos, mi togon a sikei palau a uruk val nau. ⁴Io, natala salik animi kuli kui lava e nei lomlomoni ig kuvul velai ani tangis lava, parik using asi vil amakus palau animi, sikei asi akalit animi ta tavirimok i vinga ro ang napo atogon ia animi.

Lomon suai ani lau rikek

⁵Igenen vo asereiai ani makus ke, parik katapa amakus iau. Sikei kapo asukang ta kataala vil amakus imi aongos, sikei naka ago ta posong an ta nami aongos luai. ⁶Ani igenen ang, lenginang nami mipo miang mitala amiming ia na kalapo angkoai e iang. ⁷Mi pasal taun ia, mi lomoni suai ani kana rikek na mi pakangai ania, vei makus lava kala vil arikek luai ania. ⁸Napo sokotuk imi ta mi akalit amalangas luai ta kami vinga roron taun ia. ⁹Tukulai i kag salik ani buk ang, using natapo buk atokngai animi, asi kag nas ta mipo longong korong iau si keve bil aongos ke vo parik. ¹⁰Man mitala lomoni suai ani lau lok si mangsikei, nau kapa. Using nau, man nata lomoni suai ani sa, man kapo ato-

gon ta bil asi kag kun lomom suai ania, io, natala lomom suai ania e matana i Karisto si pakangai animi, ¹¹vei Satan kala atogon pangau asi akipang anira, using tarapo tav vongvong ani kana keve lomlomoni.

Mamakus na lomom aus

¹²Taun nata serei e Toroas si kag an akus ta akus ro i Karisto, Volava katakata tavaasai anig tatana asi kag abis, ¹³sikei parik natapa lomom aus using natapo tav sabonai lak ani tungag ta Tito e iang. Asukang a nala posong ro singiria, na nala pasal pelek iria ane Makedonia.

¹⁴Sikei posong aro ane si God, using le si kamem angtogon ve Karisto, na kapo kamem ainoinoi val tulava katakata dual suai ani keve mamaiten aongos. Au na le singimem, sain roron i malangas ania ka pasal apapanai si keve rina aongos.

¹⁵Using namempo asukang val bil sain roron Karisto kapo alis ia taun a God, na ri vap aongos kipo nasai ania, ria vap ang kipo pasal taun a vilvil ato, na ria kapa kipo pasal taun a kui asikei.

¹⁶Si mang matan kapo sain i mat, na si mang matan kapo sain i to. Si kapo angkokoai si tung ani abis asukang ke?

¹⁷Using parik namempa asukang val vap duk, kipo atos ta kana mengen a God asi luk kapkap, parik. Sikei namempo atutuman. God kata atung imem ani abis ke. Namempo mengen e matana i God lakat kuli kamem angtogon ve Karisto.

Abis i palatung tanginang

3 Sa, namemlapo akusku alava tatamem? Vei mipo sekpat nganing ta namempo inongos taun a panbuk ane singimi, vo le singimi, asi mengen amalangas tatamem, val mang matan kipo inongos taun ia? ²Parik. Using nami akorong mipo panbuk asi mengen amalangas tatamem, na mita salik ia e vingamem. Na ri vap aongos kipo

taot ia singimem na kipo nas ia. ³Na si selen ang mipo atai amalangas ta mipo panbuk i salik ta Karisto, le si kamem pakangai animi. Parik katapa salik ia ta bil ke tarapo salik buk tatana, parik. Kata salik ia ta Malanganto i God vopo to ang. Parik katapa salik ia kuli vuk iat papanai, parik. Kata salik ia kuli ving a igenen.

⁴Sukana na tukulai i kamem nas ta le si Karisto namempo angkoai si abis ke e matana i God. ⁵Namem akorong namempo tav angkoai si atai ta mangsikei a abis ro namempo koi si abis aro ania, parik. Sikei namempo angkoai le si kana dual a God, ⁶nia akorong kata atung imem, ta namempo angkoai si pakangai ania si abis i palatung tanginang, voiang parik kapa sausaupai i salik, sikei kapo bil i Malanganto, using a sausaupai i salik ka ausingai anira taun a mat, sikei Malanganto ka ausingai anira taun a to.

⁷Au na selen suke taun a mat, kapo bil i salik kuli keve vuk iat, kata serei velai ani mang minaungan, using ri Israel parik kitapa angkoai si tun ani nona i Moses, using katapo mang alava luai, kantanem e mung asi aingik suai lak ania. ⁸Au sa? Papakangai i Malanganto ke, parik kapa serei velai ani mang minaungan tavirimok luai? ⁹Arai, man a papakangai aino ang kata atogon a mang minaungan sikei kata lis a lomom kinle ani rikek, sa si papakangai ang kapo vil akorong a igenen? Io, mang minaungan ina kapo aunai tavirimok ani papakangai aino ang. ¹⁰Tutuman, a bil ang katapo atogon a mang minaungan singina aino, kana kapo angkoai palau val nia parik kapa anguan mang minaungan an, using a bil tanginang kalapo mang minaungan alava. ¹¹Arai, man a bil asi aingik suai lak kata serei velai ani mang minaungan, sa si bil ang ka ago asikei? Minaungan i mang ina kapo tavirimok lava.

¹² Asukang a using namemlapo taukai i bil suke, velai ani atumata taun ani roron ina, namempo abis velai ani kovek luai i lolokovo. ¹³ Parik kapa bil val Moses, using kata pakut a nei nona ta vakup ani ri Israel ki ago ta arai ani mang ina si la tadap suai. ¹⁴ Sikei, lomlomoni iria katapo tabat. Using lak si taun ke, man kipo tataot a mengen i angainainakai kavang ang, vuk vakup ang lak kapo ago e iang. Parik kapa pasal suai, using si angtoyon ve Karisto papalik, e iang kala pasal suai. ¹⁵ Sikei tung lak si taun ke, man kipo tataot a mengen si Moses, vakup ke kapo pakut bat a vingaria, ¹⁶ au na man a mangsikei kala pokai ania taun a Volava, kala pasal suai a vakup ang. ¹⁷ Io, Volava nia na Malanganto. Au na man a Malanganto i Volava kapo ago, nang e iang kapo togon a kalakala. ¹⁸ Tara aongos, tarapotun a mang minaungan i Volava na kapo kovek i vakup si pakut bat ani nei nora, na nia akorong kapo sakolai anira, asi kara asukang val nia, na mang minaungan ina kalapo polok alak paspasal singira, angkokoai val kana lomlomoni a Volava, nia na Malanganto.

Pukun i abis ta roe palau kapo teng a bil roron

4 Asukang, using namemta lapo abis si abis ke, lakat kuli kana ngorem a God, parik namempa lomlomoni i ngau. ² Sikei namemtala tutaliung akipai luai ani mamain ta laulauan visuk, kipo itoitoni musik ania. Namempo misag luai ani apupu ani ri vap, na gulang ta kana mengen a God ka ago luai. Sikei namempo buk mengen e ring malangas ta tutuman e matana i God, ani ri vap aongos siksikei ki kinle korong imem ta namempo saka matan vap an. ³ Au na man a akus ro ke namempo akus tatana kapo ago e mung i pakpakutan, kapo asukang nang singiria vap ang

kipo pataun a kui asikei. ⁴ Na god kapau i kuli rina ke kalapo vil aba kari lomlomoni na vap tav lomlomon ke, ani ki ago ta kinle korong ani malangas i akus ro i kana urmaus a Karisto, voiang kapo kankanuai luai i God. ⁵ Arai, parik namempa akuskus pok tatamem, parik. Namempo akuskus ta Iesu Karisto, nia na Volava. Na namem, namempo keve asosokai e matami, na urmaus ane si Iesu. ⁶ Using a God vo antok ang ta malangas ku mang nei vong itum, kamela kun mang kapa e vingamem, ani namem nas a urmaus i God, nang kapo mang e nona i Karisto.

⁷ Sikei namempo teng a bil roron luai ke si pukun imem, voiang kapo pukun i abis ta roe palau, asi kamem akalit amalangas aro ta God nia papalik kapo atogon a kitmat lava, na namem parik luai. ⁸ Kipo uli vil akui animem si se-len miang, sikei parik namempa ngau luai. Namempo lomlomoni miang, sikei parik namempa mamakus luai. ⁹ Kipo lu imem, sikei parik namempa kovek luai i tungamem. Kipo atokngai raung animem, sikei parik kipa vil punuk imem. ¹⁰ Io, si keve taun aongos, namempo ainak ani kui val Iesu, ani to ke si Iesu ka kun mang e pukun imem. ¹¹ Using namem, si to i pukun ke, namempo uli duai ani kui marai tung ani Iesu, ani to ang si Iesu ka mang amalangas aro si pukun vopo mat palau ke. ¹² Asukang ke ta namempo duai a kui, au na nami mipo teng a to. ¹³ Au na using namempo atogon a sikei palau a ararai i lomlomon val vo salik ang ta, **Nala lomlomoni na natala mengen**, io, namem kapa namempo lomlomon na namemtala mengen, ¹⁴ using namempo nas ta iuang vo tak atadut ang ani Volava Iesu pelek a mat, ka kun tak atadut kapa animem val Iesu, na ka songo alak imem, ani tara kuvul ve nami, taran ago ve nia. ¹⁵ Keve bil aongos ke, asi pakangai an-

imi, asukang ta kana roron ka papanai taun a vap miang, na e iang laulauan i posong aro ani God ka polok ani ka luk a urmaus singina.

Pasal si lomlomom

¹⁶ Asukang a parik namempa angkoai si lomlomomoi ngau, kantanem a pukun ke kalapo tatalupe i aliu. Sikei vingamem kapo uli atogon ani kov tanginang i uruk si keve taun. ¹⁷ Using a kui lik i vuk taun ke kapo usausa imem si luk ani minaungan tavirimok, voiang kapo petekai luai.

¹⁸ Parik namempa atumata using a keve bil tarapo arai korong ania, parik. Sikei namempo atumata ta keve bil ang parik tarapa arai korong ania. Using, bil ang tarapo arai korong ania kapo bil i taun ke palau, sikei bil ang tarapo tav arai ania, kapo bil i to asikei.

5 Using namempo nas ta man kala ta-goeng a lu i ago tul ke namempo ago singina kuli rina, namemla atogon a lu i alis ang ta God, lu voiang parik kitapa abis ia ta kunga, sikei kapo bil i metekuku na ka ago asikei. ² Using si pukun ke namempo rusming a namempo buk alava ta namem atogon a pukun metekuku, ³ ani man namemla atogon ia, parik namemlapa pukun varas palau. ⁴ Using si taun ke namempo ago si pukun ke, namempo rusming velai ani maiten e vingamem, parik using namempo buk mat pelek ania, parik. Sikei using pala namempo atogon a vubuk lava si atogon ani anu tanginang. Asukang a pukun ke, voiang kapo ago asi mat, ka sakol luai ane si to. ⁵ Au na God akorong katala usausa imem ani namem atogon ia. Na ninia palau kata alis imem ta Malanganto ina, asukang val samui akanangai.

⁶ Asukang a namempo uli vinga uruk na namempo nas ta taun namempo ago si to ke, parik lak namempa ago kuvul ve Volava si kana lu. ⁷ Arai, lomlomom kana namempo pasal singina,

parik ta sa namempo arai ania ta mata ke. ⁸ Namempo vinga uruk, na namempo buk ago akipai ani pukun ke, si kamem an ago nei kana lu na Volava. ⁹ Asukang a namempo atogon a vubuk ke ta, namem uli vil auruk ania, kantanem man e ke si pukun ke, vo e pangkul ve nia. ¹⁰ Using tara aongos lak, tara an tung e malangas i matana i Karisto ani kan sui ira, na siksikei lak kan luk kana seupok, angkoai si saka nem an kata abis ia si taun katapo ago si pukun ke, man katapo lau roron vo lau rikek.

Angtunganan pok ve God

¹¹ Asukang, using namempo nas a Volava ta nia kapo igenen si kamem maila, namemtapo abis asi kamem tak ani ri vap, au na God kapo malangas aongos imem. Napo lomlomom ta nami kapa mipo malangas nei lomlomomoi imi.

¹² Parik namempa buk anguan alatun animem pok e matami, parik. Sikei, kamem avibisan ka tukulai i kami aminaung tatamem, na asukang kapa mipo angkoai si ngenget ani matan vap ang kipo kus aminaung pok tataria si kari tutungan e mataria i ri vap, na parik ta kus aminaung i bil ang nei lomlomom iria. ¹³ Arai, man namempo mengen val nio, ke God ta bil. Au na man namempo mengen val vap malangas, kapo animi. ¹⁴ Using kana vinga roron a Karisto kapo saupai ani kamem to, using namempo nas luai ta sikei a igenen kata mat ani ri vap aongos, asukang a ri vap aongos kitala mat. ¹⁵ Na katala mat ani ri vap aongos, ani vap ang kipo to, ki ago ta anguan to aniria akorong pok, sikei kari to ani vo mat na tadut pok ang aniria.

¹⁶ Asukang a namem, le si taun ke, parik namempa anguan arai ani ri vap ta mata i kuli rina ke, parik. Tutuman aino namemtapo arai ani Karisto ta ararai i kuli rina ke, sikei kana parik luai namempa anguan ararai asukang

an. ¹⁷Asukang a man a mangsikei kapo angtogon ve Karisto, e iang kalapo serei atanginang. Bil kavang kataala pasal suai, na bil tanginang kamela serei. ¹⁸Keve bil ke, God kataala abis iria, using le si Karisto nang a God kata vil imem ani namem angtunganan ve nia na kala alis imem ta kirim asi akus ani ri vap ta ki angtunganan pok ve nia. ¹⁹Asukang ke ta God katapo ago si Karisto ani ka tak a kuli rina asi kana me angtunganan pok ve nia, na parik kalapa taot kari lau rikek ani ka amiming iria. Na kata apaus imem ta mamaiten si akusku ta menggen i angtogon pok ke ve nia. ²⁰Asukang a namemlapo nguruna i Karisto, na kapo asukang ta God kapo songo imi si kalingamem. Namempo sokotuk imi, si asan i Karisto, mi vil imi asi kami serei angtasimal aro pok ve God. ²¹Vopo kovek luai i lau rikek ang, God kata arai ania val katapo igenen rikek, anira. Na le singina, God kataala asaul pokai anira ani tara igenen korong e matana i God.

6 Au na taun namempo abis kuvul ve nia asukang suke, namempo aikut imi ta mi ago ta luk ani roron ke si God, na mi lomomon apalau ia. ²Using kapo antok ta, **Si taun roron ina, nata longong imi, na si taun ro si vil ato animi, nata pakangai animi.** Tutuman luai, kana kapo taun roron, kana kalapo taun si luk ani vilvil ato. ³Parik namem-tapa amatung kiksavang nei selen si ri vap, asukang ani ka kovek i oring aniria si pege arikek ani kamem abis. ⁴Sikei, using namempo asosokai si God, namempo angkoai si alatun animem si bil miang. Namemta tung akitmat, namemta ago nei kui lava, nei keve mamaiten, ⁵kita ngamis imem, kita alakai animem nei akangbat, namemta siang nei angvisvis, namemta abis amadot, na tav rot aro, namem buk angan. ⁶Sikei, namemta daus aongos, namemta masam aro, namemta ananap, namemta pakan-

gai ani ri vap, namemta atogon a Malanganto Gogoai, na vinga roron kovek i kapau. ⁷Namemta uli pege atutuman aro, namemta teng a kitmat i God. Keve laulauan korong suke, kipo asukang val bil roron si pakangai animem si visvis ke. ⁸Kantanem a tun kinle vo mirik, kantanem a menggen rikek vo posong ro. Man kipo arai animem val vap kapau, sikei namempo uli pege atutuman. ⁹Man kipo tav arai kinle animem, sikei vap duk lak kipo nas aro imem. Man kata lapo asukang ta namemtala mat, sikei arai, namempo to. Man kipo amiming imem, sikei parik kitapa vil amat korong imem. ¹⁰Man kapo asukang ta namempo mamakus, sikei namempo uli atogon uruk. Man kapo asukang ta namempo logo, sikei namempo vil atauia ri vap miang. Na man kapo bil val namempo kovek luai, sikei namempo duk ta bil miang.

¹¹Namemtala menggen suai aro singimi ri Korinto. Vingamem kapo tavas aro. ¹²Parik ta namem, namempa vil akit kara angtunganan, sikei nami akorong pok, using a vingami kapo kit. ¹³Napo menggen imi val nami kag inatus. Mi ngenget kag lau. Mi kun tavas aro kapa ani vingami.

Lu i atailai si God

¹⁴Mi ago ta paus kuvul an ve vap tav lomlomom. Using parik kapa angkoai si igenen lau roron kilong abis kuvul aro ve igenen katakai putuk saupai. Parik kapa angkoai si malangas ka angtunganan ve vong itum. ¹⁵Kapo tav angkoai si Karisto kame uruk kuvul ve Beliar. Ka tav angkoai luai ta igenen lomlomom kame angtogon ve igenen tav lomlomom. ¹⁶Kapo tav angkoai luai ta lu i atailai si God ka angainakai ve lomlomoni i tangatagai. Using tara na lu i atailai si God vopo to ang. Asukang val God kata antok ta, **Naka to singiria, na naka pasal**

nei liuan iria. Ki posong iau ta nau kari God, na nau na atogon iria val kag matan vap. ¹⁷Asukang a mi papetek iria na mime ago akipai aniria. Volava kapo antok. Ago luai ta sigil ani bil kapo visuk, na naka songo asung imi. ¹⁸Na mi kin iau ta tamami, na nala atogon imi val kag

7 keve nat kavulik. Volava tavrimumo kapo antok. ¹Asukang ke, petau mipo angtogon ve vingag, using tarapo atogon a keve mengen roron ke, kapo ro tara vil adaus aro pok ira pelek a keve bil ang kapo vil avisuk a pukun ve malanganto ira. Tara mamaila velai ani lolokovo ani God ani kara paspasal aongos ka daus.

Uruk ani lomom pokai

²Mi tavas animem ta vingami. Kata kovek i sikei namemta vil arikek ia. Kata kovek i sikei namemta goeng ia. Kata kovek i sikei namemta bui ia ta kamem tauia, kapo kovek luai. ³Parik napa mengen asukang ke asi mengen arikek animi, parik. Using natala antok ta namempo uli atogon animi nei vingamem, man tara mat vo tara to, sikei tara uli sikei lak. ⁴Napo atumata tatami, ta mi abis aro luai. Napo kus aminaung alava tatami. Napo atogon alomonaus lava using nami. Kantanem a keve mamaiten napo asalak ia, sikei napo uruk alava luai.

⁵Io, using taun ang namemta serei e Makedonia, pukun imem parik katapa angkoai si ausai aro using keve oring aongos namemta duai a kui singina, angvibis e komo, na leng nei liuan i kuvkuvulan i lomlomom. ⁶Sikei God, nia vopo anatok ani vap ngau, kata anatok imem si serei ke si Tito. ⁷Na parik ta si kana serei papalik, sikei using kata antok imem ta mitala kun anatok ania. Kata antok imem kapa ta kami buk alava animem, kami mamakus, na kami vinga

manas asi tung kuvul ve nau, na si oring suke nala uruk alava luai singina. ⁸Using vei nganing natala vil amakus imi ta keve mengen i kag buk, sikei parik napa lomom ia ta kapo rikek si salik ani mengen ang. Tutuman, aino natapo lomom ia ta vei nala bil arikek nganing using nalapo arai kinle ta panbuk ang kata vil amakus imi si vuk pangau lik palau. ⁹Sikei kana vang, napo uruk alava luai. Parik using mita lapo makus, sikei using le si kami la makus ang, mitala kinle korong na mila lomom pokai. Na makus ang nang a God kapo buk ia singimi, asukang a kapo kovek i bil mipo rikek singina marai imem. ¹⁰Na makus ang God kapo buk ia, ka atogon uai, lomom pokai nang. Au na le iang vanang vilvil ato, na mamakus kala kamus. Sikei makus val kuli rina kapo nas ia, uai ina mat akorong palau. ¹¹Mi arai, makus ang a God kapo buk ia kala togon uai, using milapo lomomoni aro. Mita amalangasai sumasuma ta bil ang, mita misag ania, mita tapping, mita vubuk ve kaisap asi vil ani lau roron, na mita buk ta ka atogon a amiming si bil ang. Si keve oring aongos suke, katapo kovek i oring asi posong arikek animi. ¹²Io, kapo tutuman nata alis imi ta panbuk ang, sikei parik natapa lis ia using a sikei a igenen kata abis a rikek, na parik kapa using a igenen ang kata vil arikek ia, parik. Sikei panbuk ang nata lis ia, napo buk ani mi anguan atogon ani manas nei vingami taun imem, na mi tun kinle korong ia e matana i God. ¹³Au asukang namemla lomom aus.

Au na lakat kuli alomon aus ang, namempo uruk alava luai using namempo kun arai sabonai ani uruk si Tito, using parik kapa anguan lomomoni amiang an animi aongos. ¹⁴Natapo kus aminaung tatami, si taun natapo mengen ve nia, na katanla kinle korong ta parik natapa kapau ia.

Kamem lau i mengen taun animi kapo uli tutuman aro, na asukang luai kapa, si kamem kus aminaung si Tito, using kapo malangas ta namempo atutuman. ¹⁵Na vingana kapo buk alava imi, taun kapo lomlomonai ani kami lau i longong aro, na kami mamaila aro na mita songo alak ia. ¹⁶Napo uruk alava using napo atu mata animi ta mi vil apunuk luai ani bil ke.

Akamusai aro ani lomlomonai i alis

8 Keve tungamem, namempo buk ta mi malangas a laulauan roron ang a God katala asereiai ania si keve kuvkuvulan i lomlomon e palpal Makedonia. ²Kari kui kata atokngai amadot luai aniria, sikei lak kitapo uruk alava. Kita aunai logo luai, sikei lak kita alis alava. ³Napo atai amalangas atutuman ta kitapo lis angkoai val sa kipo atogon ia, na soliu kapa kari togtogon. Na katapo kovek i mangsikei katapo aisul iria. ⁴Kitapo aikut aro imem asi kamem atolongon aniria, ani ki kun alis kapa si angasik ani ri vap daus po kudik luai ang. ⁵Namemtapo buk ta ki abis aro, sikei kita abis aro luai. Laba ina, kitala lis aino pok tataria ane si Volava, au na taun imem kapa, using namempo usiusing kana lomlomonai a God. ⁶Le iang a namemla asok a Tito ani kan abis ve nami, val katala tutapongai lenginang, ani ka pakangai animi si akamusai aro ani lomlomonai si abis ani alilis ke. ⁷Sikei, kapo ro kami selen i alilis ka kun talupus aro. Ka asukang palau val kami lau i lomlomon, kami lau i akusku na lau i lomlomonai aro, na kami vingana roron taun imem. Asukang a avibisan kapa i alilis ke ka kun talupus aro luai.

⁸Parik napa mengen asukang ke using napo aisul akit imi, parik. Sikei napo buk atai animi ta lomlomonai ro i vap suke, asi kag kinle ta kami vingana ro kapo tutuman vo parik. ⁹Using mipo malangas

kana laulauan roron kara Volava Iesu Karisto. Kantanem kana tauia, sikei katapo lomom imi, na kamela serei asukang ta igenen logo, using kana vubuk ta le si kana logo, mi tauia. ¹⁰Napo mengen imi ta kag lomlomonai, using matas la kamus ang, nami mitapo aino luai i vap si tutapongai ani abis ke, au na mipo ain-oai i vap kapa si atogon ani vubuk roron ang. ¹¹Kanat, mi akamusai aro ania. Using kapo ro ta kami uruk si abis ania ka akamusai aro ani saka nem an mipo lis tatana le si kami togtogon. ¹²Using man kupo atogon uruk, kapo ro lis angkokoai aro palau val sa kupo atogon ia, parik ta bil ang kupo kovek ina. ¹³Parik napa mengen ta mang matan vap ki kalakala, na nami si sunguk ani mamaiten, parik. Sikei kapo ro ta mi angkokoai palau ve ria. ¹⁴Nami mipo duk si taun ke, kapo ro mi pakangai ani kari inongos, asukang a man mila inongos iles aliu, kila kun atogon angkoai si pakangai animi, asukang a mila sikei palau, ¹⁵asukang val kita salik ia ta, **Vopo paspasuk alava ang kapo angkokoai palau val vopo paspasuk alik ang.**

Tito ve volo tungana

¹⁶Napo posong aro na God using katala iton a vingana i Tito si kana atogon ani vubuk tutuman ro si pakangai animi. ¹⁷Using katala maramarak si abis ani bil ang namemkala sokotuk ia singina. Laba ina, ninia akorong, using kana lomlomonai vola roron, katala pilak ta nia akorong kame serei singimi. ¹⁸Au na namemla asok a mang tasimem kuvul ve nia, keve kuvkuvulan kipo nas aro luai ania, le si kana akusku ta akus ro. ¹⁹Mang bil kapa, keve kuvkuvulan kitala apaus ia ta kirim ke, ani ka auai ve namem si luk akuvul ani alilis ke. Ani namem teng a avibisan ke ani asan i Volava ka mang alava luai, na asi akalit kapa ta kamem vubuk asi pakangai.

²⁰ Using kamem lomlomonai asukang ke ta ka ago ta sikei ka mengen arikek animem si alilis roron ke namempo usausa asi an alis ania. ²¹ Using kamem vubuk ta avibisan ke, ka talupus e matana i Volava, na e mataria kapa i ri vap aongos. ²² Au io, namemlapo asok irilong kuvul ve mang tasimem, namemtala atokngai ania si keve taun, na namemla arai ta kapo uruk si bil miang, sikei kana uruk kapo laba using kapo atu mata tatami ani mi abis aro. ²³ Ani Tito, kapo tungag na namemlongpo abis kuvul si angasik animi. Ani ngono tasimem kilongpo pasal ta asok le si keve kuvkuvulan, rilong kapa kilongpo kun amangai ani Karisto. ²⁴ Asukang vang, mi akalitai ani volo igenen ke ta kami vinga ro, na kitol arai ta kamem kus aminaung katapo tutuman, asukang a kara keve kuvkuvulan aongos ki kun tun kinle korong animi.

Alilis taun ri vap daus

9 Ani avibisan si angasik ani mamain ta vap daus, kapo tav inongos taun luai anig si salik taun animi tatana. ² Using napo nas kami uruk si abis na kapo vil aminaung iau e mataria i ri Makedonia, using natala antok iria ta ri Akaia kitala usausa le si matas la kamus ang, na amiang iria kitala arai ani kami vinga manas, na kilapo kun atogon ani vubuk lava asukang. ³ Sikei napo asok a volo tasimem using napo misag ani kamem kus aminaung tatami ka bil palau, using natapo buk ta mi usausa val natala antok iria, ⁴ vei mang matan i ri Makedonia ki auai ve nau na kinla arai ta parik lak mitapa usausa, na namemla mese e mataria si lomlomonai ke. Au na kami mese lava, naka ago ta mengen an tatana. ⁵ Asukang a napo lomon ia ta kapo ro naka atai akit aro na volo tasimem, ani kian itoitonai aino ani mengen ro ke mita palapalatung

tatana, ani ka roron na ka usausa kapa. Parik kana using napo sulai animi, sikei using kami lomlomonai roron.

⁶ Kapo asukang ke. Igenen ang kapo sukal alik, kana paspasuk ka liklik luai, na igenen ang kapo sukal alava, ka paspasuk alava velai ani uruk tavirimok.

⁷ Siksikei, kapo ro ka alis akorong si kana lomlomonai. Nia akorong ka uruk si alis, na ka ago ta lomon ania ta mangsikei kapo sulai ania. Using God kapo buk iria vap ang kipo lis velai ani uruk nei vingaria. ⁸ Au na God kapo angkoai si lis alava luai animi ta mamain ta roron aongos. Na taun mi atogon angkoai aro, mila kun angkoai kapa asi uli abis aro ani mamain ta avibisan roron aongos.

⁹ Val mengen i nei salsalik ta, **Katala lis alava ani keve rina aongos, na ani ri vap logo. Kana selen korong ka ago asikei.** ¹⁰ Nia kapo tukulai i keve bil asi sukal na ka asereiai ani pok ina, na kapo asukang palau ta nia kapo tukulai i keve bil ang mipo lis a mang matan tatana, ninia ka vil alava na uai i kami lau korong. ¹¹ Mi tauia si keve bil aongos, asi kami alis alava, na man nameman alis suai ania singiria, ki posong ro ane si God. ¹² Using si kami avibisan i alilis taun ani mamain ta vap daus, katala angasik iria si kari inongos, sikei laba ina, kapo asereiai ani tavirimok lava i posong ro ane si God. ¹³ Taun kipo kinle ta mipo atutuman si abis ke, kila alatun a God, using kilapo arai ta milapo kun kinle ani akus ro i Karisto, na mipo abis using ia, ki arai ani kami uruk si alilis lava si pakangai aniria, na ki arai kapa ani kami angtunganan kuvul ve ria na ri vap aongos. ¹⁴ Na si kari keve taun i sokotuk ki kinle imi, using kana alilis roron luai a God taun imi. ¹⁵ Posong ro ane si God si kana tavirimok lava i alilis, parik tarapa angkoai si taot pasuk ania.

Tukulai i abis roron, Volava

10 Nau Paulo, napo sokotuk imi velai ani ananap na vinga marip val Karisto. Vei nganing a mang matan kipo antok ta napo igenen nok taun napo ago ve nami, sikei taun napo tav ago ve nami napo igenen ki. ²Sikei napo buk alava imi ani mi bil aro, asukang ani man nala serei, nala ago ta ki an animi, using natala usausa luai si kag ki ani vap ang kipo sekpat ta namempo using a lomlomonai i kuli rina ke. ³Kapo tutuman namempo ago si to ke, sikei visvis ke namempo ago neina, parik kapa bil i kuli rina ke, parik. ⁴Using a keve bil namempo visvis tatana, parik kipa keve bil i kuli rina ke. Sikei God kapo li madot si galang suai ani mamain ta omo kitmat. Namempo angkoai si galang suai ani saka matan lomlomonai an, ⁵saka tubat i alalakas kipo tadut asi ogbat ani malangas i God. Namem teng akit a mamain ta lomlomonai asukang, ani ri vap ki longong papalik a Karisto. ⁶Namempo usausa si tatapokai aniria kipo longobot, man mitala nas a laulauan ro i longong.

⁷Mi arai ani sa kapo ago e malangas i matami. Man a mangsikei e iang kapo mengen alava ta ninia ke Karisto, kapo ro nia akorong pok ka anguan lomlomonai aro ta kapo asukang, namem kapa, namem ke Karisto. ⁸Vei nganing kapo ararai asukang ta nalapo kus aminaung luai ta namempo atogon a roron le si Volava, sikei parik luai kapa angkoai si naka mamaila singina. Volava kata lis imem ta roron asi itoiton animi, na parik ta si me galang. ⁹Ka ago mi arai anig ta napo aleleng imi ta kag keve panbuk, ¹⁰using mang matan e iang kipo antok ta mengen i kana keve panbuk kapo maiten na kapo sunggil alava, sikei taun katame serei e ke ta pukun ina, katapo igenen malum lik palau, na kana keve mengen kapo tav mamaiten. ¹¹Matan

vap ang, kapo ro ki nas aro ta keve mengen namemta posong ia nei panbuk ang, namem abis lak iria man nameman serei.

¹²Using namempo misag ani alang-tongai animem ve vap ang kipo aminaung pok tataria, using man ki alang-tongai aniria ve mang anu, kipo kovek i masam. ¹³Sikei namem, namempo tav angkoai luai si kus aminaung ta mang saka abis an God parik katapa asok imem si abis ania. Namem telan akorong si sa na God katala lis ia singimem, ani kan sakam kami palpal kapa. ¹⁴Parik namempa kus aminaung soliu kana, asukang ta parik namemta lapa serei tapai singimi, parik. Using namemta serei korong tung si kami palpal asi an akus animi ta akus ro i Karisto. ¹⁵Parik namempa kus aminaung ta keve rina namemta tav abis singina, na parik kapa namempa kus aminaung ta abis i teng ta mang matan, parik. Sikei namempo atu lomlomon tatami ta kami lomlomon ka uli polok, au na kamem ring ipo abis si kami palpal ka serei apapanai luai, ¹⁶ani le singimi namem pasal avunga taun a mang keve rina kapa ta akus ro, na namem ago ta kus aminaung palau an ta abis ang a mang igenen petekai katala abis ia nei kana matang. ¹⁷**Mangsikei, man kapo buk kus aminaung, kapo ro ka kus aminaung ta Volava.** ¹⁸Using si nang kapo posong aro pok ia, kapo tav angkoai si ainak ania, sikei igenen ang a Volava akorong kapo posong aro ia.

Aiveven vei aposel kapau ka apupu imi

11 Napo buk ta mi lomlon suai anig using naka mengen tapai val igenen nio. Au kanat, milapo lomlon suai anig? ²Napo karamata imi le si kag angnanasai ve God, using natala itoitonai animi val aina daus asi kami osongon ta Karisto. ³Sikei napo leng vei nganing mila asukang val Eva, taun a

kene ang kata apupu ia ta kana keve nas roron, na kami keve lomlomoni ro tutuman kala pasal akipai ani Karisto, na parik milapa anguan buk bil an val mipo kana aina daus. ⁴Mi arai aro, using a mang matan vap kipo serei na kimepo akusku ta Iesu petekai, Iesu ang parik namemta akus imi tatana, na milapo atogon a malanganto na akus ro petekai, voiang parik namemta akusku imi tatana, sikei milapo uruk palau si ainak aniria. ⁵Arai, natala taot iau ta parik napa liklik ani vap ang mipo taot iria val kami keve aposel tavorimok. ⁶O, vei nganing napo tav katak ta lau i pege atalupus aro val ria, sikei si nas, napo atogon a nas. Singina namemta amalangasai aro aongos ania singimi, si sa namemta mengen tatana, na si kamem laulauan kapa.

⁷Au sa, natala bil arikek kana si vil alik pok anig ani nami mi lakat, taun natapo tav ainak ani mi seupok iau? ⁸Mamaiten asi me abis ke singimi, nata agon ia si mang keve kuvkuvulan, using kitapo uli pakangai anig, ani ka koi iau si pasal na nanla pakangai animi. ⁹Na si taun ang natan ago ve nami nata atogon inongos, parik natapa vil amaiten a sikei. Using kag inongos, keve tungara le Makedonia kita apunuk ia, asukang a parik natapa buk vil amaiten animi si bil lik pulakai, tung kana lak. ¹⁰Napo mengen ta tutuman, val kana tutuman a Karisto singig, ta napo kus aminaung kuli oring ke, na ane nei keve palpal suke e Akaia, kipo tav angkoai si atakun ani kag kus aminaung. ¹¹Sa tukulai ina napo lau asukang suke? Using parik napa atogon imi e vingag? Parik! God kapo nas ta napo atogon imi.

¹²Au na sa napo abis ia, naka abis aliu lak ia, using napo buk ta ki ago ta atogon pangau an si kus aminaung pok tataria akorong, ta kari laulauan i abis kapo asukang palau val namem. ¹³Us-

ing vap ang nang parik kipa aposel tutuman. Kipo abis palau asukang asi kari akipang animi, na kipo pokai aniria asi kari ararai val ke Karisto ta keve aposel. ¹⁴Sikei tarapo tav taping. Ke Satan akorong ta lau using kapo pokai pok ania asi kana ararai val angelo minaungan. ¹⁵Asukang a parik tarapa taping alava ani kana keve asosokai, man ki kun pokai pok aniria si kari ararai val keve katakai i lau korong. Akamusai iria ka asukang palau val kari abis.

Keve mamaiten

¹⁶Naka anguan antok an, mi ago ta arai anig val napo igenen nio palau. Na man mipo arai anig val igenen nio palau, kapo ro mi lomoni suai anig, asi kag kus aminaung tapai. ¹⁷Kag mengen lava i kus aminaung, parik napa posong ia using a Volava kapo ainak, sikei napo posong asukang val igenen nio palau. ¹⁸Arai, petau miang luai kipo aminaung ta keve bil i pukun ke, asukang a naka kun aminaung kapa. ¹⁹Using mipo uli naung aro palau ani igenen nio. Pua mipo sekuat ta mipo atogon masam lava luai! ²⁰Arai ani oring ke, taun a igenen ang katame dot a isumi ani mipo kana keve asosokai, mila naung aro palau ania. Taun kata konem kami togtogon, vo kata bui imi si luk ani keve bil aongos, na taun ka vil alava ia, ka tavapat imi nei nomi, mita lomoni suai palau ania. ²¹Sa, napo mese using namemtao ngau e matami, na matan lau asukang suke parik namemta abis ia? Saka bil an kitapo tav lolokovo si kus aminaung tatana, pua nalapo mengen luai val igenen nio, nau kapa napo tav lolokovo si kus aminaung tatana. ²²Au, kita polok si ri Eberaio nang? Nau kapa. Au, kita polok si ri Israel nang? Nau kapa. Au si tivuria nang ta Abaram? Nau kapa. ²³Au kipo asosokai nang si Karisto? Pua, vei nganing naka mengen val igenen

nio, sikei nau, napo aunai luai aniria, si mamaiten i abis, taun miang nata ago nei akangbat, keve taun miang luai kita vis iau, taun miang nata lapo angasungai ani tapikon. ²⁴Palpalima na taun ri Iudaia kita saupai si saup anig ta 39 a ngamis aongos. ²⁵Potol a taun kita ngamis iau ta vuk ei. Sikei a taun kita so iau ta iat si kari vil punuk anig. Potol a taun nata puka kuli perengan nei laman. Nata voko pulakai nei laman tenei vong ve tenei ias. ²⁶Keve taun miang nata pasal pulakai, nata puka si molong, si ri vap tainau, si kungaria i kag patvap akorong, si ri vap i ngising, na nei mang keve rina lava, ane nei ring varasai palau, nei laman, na e kungaria i mang keve tasig kapau. ²⁷Nata abis akitmat luai, nata ago nei taun kitmat, vong miang nata tav rot singina, kata pat iau a buk angan ve buk inum, nata kovek i pok, nata mulak na kovek i vakup roron. ²⁸Na lakat kuli keve mamaiten aongos suke, nata nasai ani mamakus ve mamaiten si keve taun ani keve kuvkuvulan. ²⁹Man a si e iang kapo ngau, sa, nau parik napa kun nasai korong ania? Man a si e iang kapo savang, sa, parik napa vinga marala ani vopo asavang kak ang ania?

³⁰Man mipo buk iau asi kag aminaung, kapo ro naka aminaung si bil ang kapo akalit tatag ta napo igenen malum. ³¹God nia na tamana i Volava Iesu voiang posong ro ka ane singina asikei, nia kapo nas ta parik napa pege kapau. ³²E Damasko, ainoinoai lava si tulava Aretas kata asok ta ararai bat aulitai ani rina Damasko aongos asi kana teng akit anig, ³³na keve tungag ki asoung iau ane kevkev le nei matakoto i omo nei tepe lava, na nala sip pelek a kungana.

Ararai na asasangai

12 Kapo ro naka kus aminaung aliu. Kag mengen kapo tav pakangai ani mang sikei, sikei kantanem, naka pege tapai ta ararai na asasangai le si Volava. ²Napo nas ta katapo atogon a igenen si kana angtoyon ve Karisto, kata lapo asukang ta kalapo 14 a matas tau-nai ania, God kata songo alak ia ane pangkul, na parik napa nas ta kata pasal ta pukun vo si orodung, God kapo nas, sikei si taun ang kita sunguk alak ia ane si lapotol i metekuku. ³Igenen ke, parik napa nas ia ta kata saka pasal an, si pukun vo si orodung, God kapo nas, sikei napo nas ta ⁴kita sunguk alak ia ane nei rina talupus luai e pangkul, na kanla longong a mengen atailai luai ang, voiang kapo tav angkoai si nas ania, na kapo kitmat luai kapa ta ri vap ki posong ia. ⁵Napo angkoai si kus aminaung ta igenen suke, sikei asi me kus aminaung tatag pok ka ago. Sikei naka kus aminaung palau ta nau napo igenen malum. ⁶Sikei man nala kus aminaung tatana, parik nalapa igenen nio, parik. Using naka mengen ta tutuman. Sikei naka ago vei nala mengen ta bil miang parik mipa angkoai si arai ania si kag lau vo si kag keve mengen. ⁷Asukang a naka ago ta akus ta keve bil petekai suke Volava kata akalit iau tataria, ani naka ago ta alalakas an tatag. Asukang a napo atogon a kui e pukun ig, napo uli ago velai ania, asukang ta Satan kapo asok kana asosokai si me dot akui anig, ani naka ago ta alalakas an tatag. ⁸Potol a taun nata aikut a Volava ta kui ke ani ka pasal suai anig, ⁹sikei kala atai iau ta, “Kag roron kapo uli angkoai si pakangai anim, using taun kupo ngau, nala asereiai ani kag kitmat singim.” Asukang a naka uruk alava ta napo igenen malum, using napo buk a kitmat i Karisto ka ago singig. ¹⁰Asukang a napo

uruk palau ta napo igenen malum, na kipo kilis iau, si ago neina i mamaiten, si vilvil akui, si taun kitmat, marai kag tung ani Karisto. Using taun napo igenen ngau, napo dual.

Paulo kapo atogon ri Korinto e vingana

¹¹ Napo pege val igenen nio, sikei nami, mipo sulai anig asi kag pege asukang. Kavtapo ro ta mila alatun iau, using parik luai natapa rikek ani vap ang mipo taot iria val kami keve aposel tavi-
rimok, kantanem natapo igenen palau. ¹² Keve avibisan si arai kinle anig ta napo aposel, natala abis iria nei liuan imi, si lau i ananap kuvul ve mang keve akanangai na abis i vilvil ataping na keve abis tavi-
rimok lava. ¹³ Saka bil an akorong natapo abis alava ia ani mang kuvkuvulan na nami parik? Kapo kovek. Sikei palau a bil, nau akorong parik natapa vil amaiten imi. Mi lomom suai ani lau rikek ke singig. ¹⁴ Mi longong! Nalapo usausa nang ani kag apotol i serei singimi. Parik nanpa serei si kag an vil amaiten animi. Parik napa buk kami togtogon, sikei napo buk imi akorong. Kapo lok ta inatus ki aiveven a tamarua, sikei tamarua ka aiveven iria using kakana ta inatus. ¹⁵ Anig, naka uruk palau si luk le singig akorong angkoai si kag ago, na e iang naka lis kapa kag to si angasik ani malanganto imi. Si man napo vinga roron animi, sa, mipo vinga rikek anig singina? ¹⁶ Kanat, kapo asukang, parik nata lapa vil amaiten imi. Vei nganing nata kapau imi asi kami me ta? ¹⁷ Au sa, nata apupu nang imi ta vap ang nata asok iria taun imi? ¹⁸ Tutuman natala uli sokotuk aro ani Tito si kana me serei singimi, na kuvul ve nia nala asok a mang tasig ang. Sa nang, Tito kata apupu imi, na kala luk palau a mang sikei a bil singimi? Parik. Namemlongta abis us-

ing a sikei palau a malanganto, na sikei palau a selen.

¹⁹ Kana kapa, vei mipo sekpat nganing ta namempo mengen amadot e matami, si antok ta namempo daus. Parik! Namempo mengen e matana i God si kamem angtogon ve Karisto. Au na keve mengen aongos ang asi pakangai animi, keve tungag, nami ang napo atogon imi e vingag. ²⁰ Using napo leng vei nganing man nala serei taun imi, namela arai ta kami lau kapo tav asukang val napo buk ia. Vei nami kapa mila kun arai ta kag lau mipo tav buk ania. Vei nanla serei sabonai ta mipo angkiki, angmata, angmamaralai, angneikitungai, mengen arikek, mengen musik angpokpokai, vilvil alava na tagoeng. ²¹ Napo leng vei nanla serei na kag God ka vil alik iau e matami na nala tangmata imi, using vap miang kitapo vil lau rikek aino, parik lak kipa lomom suai ani kari lauluan visuk, kari lau i panik, na keve lau rikek luai kipo abis ia nei ring malangas.

Akamusai i mengen i anonok kuvul ve posong ro

13 Nalapo usausa asi me serei asukang val kag vapotol i me arai animi. **Pongua vo potol a igenen, man ki mengen amalangas atutuman ta saka lau rikek an, ki vil saupai singina.** ² Si apongua i taun voiang natapo ago kuvul ve nami singina, nata anonok imi. Kana kami mang anu si napo kovek lak. Ria kita abis a rikek ang, kuvul ve mang matan kapa, man name anguan serei pok an, parik luai napa angkoai si tav amiming aniria. ³ Mitapo buk arai atutuman ta Karisto kapo mengen si kalingag vo parik? Sikei mi malangas aro ta nia parik kapa malum si vil akorong animi, parik. Ka kitmat luai nei liuan imi. ⁴ Arai, si kami malangas ta kita atakuk ia kuli ngakputuk na katapo malum, sikei kana

kapo to ta kitmat i God. Au na namem, si kamem angtogon ve nia, namempo ngau, sikei si kamem serei singimi, namem serei kuvul ve nia ta kitmat i God.

⁵Mi tikon tuk aro luai pok imi akorong, asi arai korong ta mipo tung akit aro si lomlomon. Mi sui atokngai pok animi. Au si mipo tav malangas nang ta Iesu Karisto kapo ago singimi? Sikei, vei nganing kami lomlomon kapo nem palau. ⁶Napo atu lomlomon ta mi kinle korong imem, ta kamem lau kapo tutuman. ⁷Sikei namempo sokotuk a God ta mi ago ta bil arikek an, parik using asi me arai animem ta namemtala bil aro luai, parik. Sikei using namempo buk ta mi bil aro, kantanem kapo ararai val namemta tav bil aro. ⁸Using parik luai namempa tubat a tutuman, sikei namempo abis asi kip kos ania. ⁹Using namempo uruk palau lak si kamem

malum na kami dual, na namempo sokotuk ta mi serei atalupus aro. ¹⁰Napo vil a keve mengen ke kana using napo ago akipai animi, ani man nanla serei singimi, parik nalapa atogon mengen madot animi, kuli roron ke Volava kata lis iau tatana, asi pakangai animi, na parik ta si galang.

¹¹Akamusai ina keve tasig, kag posong ro ane singimi. Mi lomon pokai. Longong kag sokotuk. Ka sikei palau kami lomlomonai. Mi ago velai ani marip si kami to. Na God ka ago ve nami, nia kapo tukul bung i vinga ro na marip. ¹²Mi kun posong aro angpokpokai animi velai ani lulus daus. Kara keve vap daus aongos kipo alis kari posong aro taun imi.

¹³⁻¹⁴Roron si Volava Iesu Karisto, vinga roron si God, na lau i angtunganan aro le si Malanganto Gogoai ka ago singimi aongos.

*Ani ri***Galatia**

Ainoai luai i matan vap kitapo using a Iesu si taun ang, ri Iudaia akorong. Sikei Iesu kata asok a Paulo val aposel ani kan kun akuskus si ri vap i ngising ta Akus Ro. Taun a petau kilapo tutapongai riuk lak si kana matan vap a Iesu, mamaiten lava kala serei. Aino, vap ke parik kitapa usiusing kana keve saupai a Moses, asukang val ri Iudaia kipo uli using ania. Taun kilapo serei val kuvkuvulan i vap lomlomon, sa, ki using a laulauan i using ani kari keve saupai ri Iudaia o parik? Mang matan vap kipo sulai ani kuvkuvulan asi lampulit val laulauan si ri Iudaia, na asi kari using kapa ani mang matan i kana keve saupai a Moses. Sikei Paulo kapo posong apalau ia, na kapo menggen ta kara lomlomon ta Iesu Karisto, nia palau ka vil ira asi kara serei igen korong e matana i God. Kapo ararai asukang ta mang matan Iudaia kita anla ago e Galatia, asukang a kipo atokngai sulai ani kuvkuvulan asi using ani keve saupai ang si Moses. Au, Paulo kala longong ia, asukang a kala salik a buk ke, ani ka koros kari lomlomon kuvul ve kari laulauan kapa. E no luai, Paulo kapo mengen amalangas ta God akorong kata akanangai ania ani avibisan i aposel. Na kala mengen asukang ke, vap ang kipo lomlomon ta Iesu Karisto, ria kipo igen korong e matana i God. Si akamusai i buk kapo mengen ta taun a Karisto kata vil akala ira asi kara kalakala, Malanganto Gogoai kala ausingai anira, ani tara uli abis ani lau roron taun a mang matan vap.

Mengen i angruduai

1 Nau a Paulo napo aposel, parik using katapa atogon igenen vo kuvkuvulan

kata asok iau, parik. Sikei using a asok si Iesu Karisto ve God tamana, iuang kata tak atadut ia pelek a mat. ²Nau ve keve tungara aongos e ke, namempo lis a panbuk ke taun a keve kuvkuvulan mipo ago e iang nei palpal Galatia. ³Roron ve marip le si God tamara na Volava Iesu Karisto ka sinong singimi. ⁴Nia kata alis pok tatana ani ka puka bat ira si kara lau rikek, ani ka asapang ira pelek a mamain ta avibisan rikek i kuli rina si taun ke asukang val vubuk ang si God tamara. ⁵Kakana na miminaungan asikei. Tutuman.

Kapo sikei palau a akus ro

⁶Napo taping velai ani makus ta parik kapa vungavunga na milapo sip taliung a iuang kata songo imi ta kana roron a Karisto, nang kata lis palau imi tatana. Si vuk taun kudik lik palau na milapo atu talinga asi kami longong ani akus vopo tav tutuman ang, na kipo kin ia ta akus ro. ⁷Sikei parik ta akus ro. Natala luk ta mang matan e iang kipo vil agol palau imi, na kipo atokngai ani sakolai ani akus ro i Karisto. ⁸Kantanem man namem, vo ta angelo kapa le metekuku, ta man kapo tav bil val akus ro ang namemtala akuskus korong imi tatana, kapo ro ta God ka vil punuk suai luai animem! ⁹Val namemtala kin ia, kana napo anguan kin pok an ania ta vopo sang ta akus tav angkoai val akus ro ang mitala luk ia, kapo ro ta God ka vil punuk suai luai ania!

¹⁰Sa nang? Napo mengen asukang ke ani name luk kami mangal? Parik! Ani God papalik nia ka uruk singina. Man kapo asukang ta napo buk lak asi kag amangal palau ani ri vap, kala tav tutuman luai ta nau kana asosokai a Karisto!

Songo ani Paulo

¹¹Arai, keve tungag, napo buk ani mi malangas ta akus ro ang natala akuskus

imi tatana, parik kapa akus le si igenen i kuli rina. ¹²Using parik ta igenen i kuli rina kata akusku iau tatana. Na parik natapa akalit kapa tatana. Sikei Iesu Karisto, ninia akorong kata amalan-gasai anig tatana.

¹³Mitala longong ta natapo saka to an aino si kag po using ani laulauan si ri Iudaia. Mipo malangas ta natapo uli atokngai amadot asi vil akui ani kana vap a God. Nata atokngai ta naka goeng suai aniria. ¹⁴Kag nas ani laulauan si ri Iudaia katapo soliu luai ani mang matan iria, namemta polok kuvul alak. Natapo dual akitmat ta mamain ta saupai si kamem vap lava ka ago luai ta mun an. ¹⁵Kantanem. Sikei aino si taun parik lak kitapa ingus iau singina, God katala irang akipai anig na si kana lau roron kala songo iau. Kana vubuk ¹⁶ta naka arai korong ani kana nat ani naka akus tatana si ri vap i ngising. Au, sikei! Si vuk taun ang kata akalit iau ta kana nat singina, parik luai natapa pasal taun a mangsikei a igenen asi kag an nanas aino tapai. ¹⁷Na parik kapa, nata lapa palak lik tapai ane Ierusalem ani nakan angnanasai ve ria kitala aposel aino anig si taun ang, parik. Sikei nata tadut akorong na nala pasal ane Arabia. Au na le iang, na nala papok ane Damasko.

¹⁸Au, na e mung i potol a matas, le na nala palak ane Ierusalem asi kag an angkatakai ve Kepas, na natan lapo ago ve nia si 15 na taun. ¹⁹Au na ani mang keve aposel ang, ria aongos parik natapa arai aniria e iang, ring sikei papalik a Iakovo, tasina i Volava. ²⁰E malangas i matana i God, napo antok akorong luai animi ta mengen ke napo salik lis imi tatana kapo tutuman luai! ²¹Au, na e mung ina nala papok ane palpal Suria na asukang kapa ane Kilikia. ²²Sikei e sukepok nei palpal Iudaia, keve kuvkuvulan lapo lomlomom ang ta Karisto, parik lak kitapa nas iau. ²³Kipo longong palau a

akusku ig asukang ke, “Tuang vopo uli vil akui ang aino anira, kana kalapo akus ta akus ro ang nang aino katapo atokngai asi kana goeng ania.” ²⁴Na kila alatun a God singig.

Ri aposel kita ainak ani Paulo

2 Au, e mung i 14 a matas, nala palak pok ane Ierusalem kuvul ve Barnabas, na nala songo kapa na Tito. ²Nata palak using a mang asangai kata serei singig. Io, nanla kivung ve ria, sikei ria papalik keve igenen lava, na nanla palas dong iria ta akus ro ke nalapo akus ri vap i ngising tatana, vei kag keve abis aino na kana ka nem palau. ³Tito kata auai ve nau, na mang matan vap kitapo sulai ania asi kana lampulit, using kapo nat i Elas, sikei parik luai kitapa sulai korong ania. ⁴Au vap ke kana lenginang kime lapo rol imem velai ani kapau ta kipo angtasimal atutuman ve namem, using asi kari me teremai musik ta to i kalakala ke namempo atogon ia si Karisto Iesu. Na kila aisul imem asi anguan asalak an ani mamaiten i using ani saupai. ⁵Parik luai namemta lapa alis ta ring pangau si kari kapau, using natapo buk ta mi nas aoron luai ani tutuman i akus ro. ⁶Au, na si keve igenen ang mitapo lomom ia ta kipo keve igenen lava, parik natapa lolokovo ta kipo saka igenen lava an. E matana i God mang igenen kapo angkokoai palau val mang anu. Io, keve igenen ang kipo igenen lava, parik kita lapa alakai ta ring mengen petekai ani sa natala palas dong iria tatana. ⁷Sikei, kitala kinle ta God nia kata asok iau ani naka akusku si ri vap tav lampulit, asukang palau val Petero, God kata asok ia ane si ri lamutan. ⁸Ninia palau kata amadot a Petero ani kan mengen ani Karisto si ri lamutan, nang palau nia kata kun amadot anig asi kag mengen ani Karisto si ri vap tav lampulit. ⁹Na mang anu, kitala tun kinle korong e pukun ig na roron ang si kag

aisog. Nang tukulai ina keve igenen ke, ri Iakovo ve Kepas na Ioanes, petau ke mipo lomon ia ta kipo ainoinoi, kita lulun imemlong ve Barnabas, akanangai ani kari ainainak, ani namemlong ane si ri vap i ngising, na riria ane si ri lamutan. ¹⁰ Kari sokotuk palau ta namemlong ago ta lomon taun an ani mamain ta vap po logo e iang. Au, nata ainak aroron ani sokotuk ang.

Paulo kata tatapokai ani Kepas si kana lok

¹¹ Au ani Kepas, taun kata serei e Antiokéia, nanla tatapokai ania si kana lau, using kata lapo aunai i lok. ¹² Si taun katapo ago e ke katapo uli angan kuvul aro ve keve tungana i ngising. Tung si mang petau i asok ta Iakovo kimela serei. Petau ang kipo mengen akit ta ri vap i ngising ki lampulit. Au, kimela serei na kala polek lik akipai ani keve tungana i ngising using kalapo leng ani petau ang. ¹³ Au, na lau i akipang ke kata la polok alava tung si ri Iudaia aongos ria kapa kita lapo kun pakangai si sapungai ania. Nambang tukulai ina vanang a Barnabas kapa kata kun uak singina. ¹⁴ Au, na nala arai ta kari lauluan kapo tav angkokoai ve tutuman i akus ro, nala tung e mataria aongos na nala mengen a Kepas asukang ke, “Marai sa na kupo vil a lau ke? Tutuman, numai kupo igenen i Iudaia, sikei vola ro using parik kulapa anguan ususing akit ani lauluan ang. Kana kuta melapo lau val ri vap i ngising. Sikei si kam lau i akipang suke, kulapo aisul pok iria ta ki uli using akit ani keve lauluan si ri Iudaia.

Ri vap aongos ki luk a vilvil ato si lomlomon

¹⁵ Tarung, tarungpo igenen i Iudaia le si liklik, na parik ta vap i ngising po tav katak ve kara keve saupai. ¹⁶ Na tarungpo malangas ta kapo kovek ta

mang igenen ka serei a igenen korong e matana i God tukulai ina using kapo ususing a saupai. Sikei si lomlomon ta Iesu Karisto, nang palau. Asukang kapa na tarung, asi karung kun serei a igenen korong e matana i God, tarung tala kelai ani karung lomlomon si Karisto Iesu, na parik ta si ususing ani saupai. Using kapo kovek luai ta sikei ka serei a igenen korong e matana i God, tukulai ina si ususing ani saupai. ¹⁷ Au, using tarunglapo lomlomonai i buk ani tarung luk a vilvil akorong si selen i lomlomon ta Karisto suke, na man kalapo ararai ta tarung lapo katakai i bil arikek au, sa nang? Supsupai ina ta Karisto kapo vil aserei a lau rikek? Tutuman luai, parik! ¹⁸ Man naka abis pok a bil ang natala goeng ia lenginang, sukana kalapo malangas aro luai ta nau a igenen putuk saupai. ¹⁹ Using neina i saupai, nau natala mat suai ani saupai, ani kag to ke God ia. ²⁰ Io, natala mat kuvul ve Karisto kuli ngakputuk, na kag to kana, nau parik nalapa anguan taukai ina, sikei Karisto kapo aol iau. To ke nei pukun ig, napo to ta lomlomon ta nat i God, nia kata ngorem iau na ka lis palau pok ia anig. ²¹ Nau parik napa buk vongvong pokai ani kana roron a God, nang kata abis ia anig. Using man tarungpo mengen ta tarungpo angkoai si serei a igenen korong e matana i God tukulai ina si ususing ani saupai, au, tarung lapo mengen ta kana mat a Karisto kapo nem palau luai.”

Lomlomon na lauluan i using saupai

3 Nami ri Galatia, mipo tania! Si kata vil arikek imi na mipo nio asukang? Natala mengen amalangas e matami aongos ta Iesu Karisto kita vil punuk ia kuli ngakputuk. ² Au, mi antok iau ta ring sikei a bil palau. Kana na Malanganto ke mipo atogon ia, mita luk ia tukulai ina si ususing ani saupai? Parik

kapa asukang! Mita luk ia using kami lomlomon ta akus ro ang mita longong ia.³ Loi ta nio kitmat ke! Mitala tutapon-gai ta kitmat i Malanganto. Au na sa, iles aliu mi abis ta kitmat i si? Kitmat i pukun imi akorong?⁴ Au na kui lava ang mitala kui tatana marai lomlomon, parik kalapa anguan tutuman? Iau? Mitapo kui palau?⁵ Au na keve abis roron ang God lenginang katala abis ia singimi si kitmat i Malanganto, au si kapo tukulai ina nang si kami ususing ani saupai? Parik luai! Tukulai ina palau si kami lomlomon ta akus ro.⁶ Asukang val Abaram **kata kelai ani kana lomlomon si God, na si lomlomon ang God kala ainak ania ta kapo igenen korong.**

⁷ Asukang vang a kapo malangas ta ria kipo lomlomon, ria vanang kipo angto-gon ve Abaram.⁸ God kata nas le ka-bang ta ka ainak ani ri vap i ngising ta ki vap korong marai kari lomlomon. Na asukang nei salsalik kapo mengen amalangas ta akus ro ang God kata posong aino ia si Abaram, **Matmatan vap aongos ki luk a roron le singim.**⁹ Asukang a vap ang kipo using a se-len i lomlomon val Abaram, kipo atogon a roron val nia.¹⁰ Using ria kipo atokngai asi kari serei a igenen korong si kari ususing aro ani saupai, nam-bang, kilapo sunguk kana maras a God asi mat. Using a salsalik kapo mengen ta, **Man parik kupa uli apunuk ani keve nem aongos kita salik ia nei buk i saupai, ku sunguk kana maras a God asi mat.**¹¹ Kapo malangas aro ta kapo kovek luai ta mangsikei, ka serei a igenen korong e matana i God tuku-lai ina using kapo ususing a saupai. Us-ing a mengen nei salsalik kapo men-gen, **Nia God kapo ainak ania ta kapo igenen korong tukulai ina si lomlomon, kan to.**¹² Saupai, parik kilo-nga angtunganan ve lomlomon, parik.

Sikei **vo abis apunuk ani keve saupai, ninia ka to singina.**¹³ Karisto kata samui apok imem, vap po tav angkoai si apunuk ani saupai, ani namem kala pelek a mamaiten i kana maras a God. Na nia akorong kata asalak a maras ang animem. Using a salsalik kapo mengen ta, **Keve matmat kipo takuk kuli ei, kana maras a God kapo ago singiria.**¹⁴ Io, kata samui apok imem ani nami kapa ri vap i ngising, mi kun atogon ani roron ang si Abaram, si kami angto-gon ve Karisto Iesu, ani tara, si kara lomlomon, tara luk a Malanganto, voiang God kata atung ia anira.

Saupai ve palapalatang

¹⁵ Keve tungag, naka mengen atok-tokngai ta bil tarapo nas ia val kara lau i ago. Man kalapo togon a angainakai si pongua kalapo matung, parik kapa angkoai si alakai vo ngi suai ania. Na asukang kapa,¹⁶ God kata atung kana palapalatang ve Abaram na tivuna. Parik kapa posong ta ani keve tivuna, ani vap miang, sikei kapo posong ta **ani tivum,** ani sikei a igenen, nia nang a Karisto.¹⁷ Mengen ang kapo asukang suke. E mung luai i palapalatang, asukang ta 430 na matas kala liu, saupai lak kala serei. Asukang na saupai parik kapa angkoai si ngi suai ani palapalatang i la atung ang, ani ka tav tutuman.¹⁸ Using man tara luk a bil roron si tamara tuku-lai ina si saupai, kala tav tutuman ta bil roron ang kapo gon kuli palapalatang. Sikei tutuman ina, God kata alis palau a Abaram ta bil roron ang si kana pala-palatang.¹⁹ Au, man asukang, nei a tukulai i saupai e voi? Kapo asukang ke. God kata amatung ia using kari lau rikek ri vap. Na katapo matung a saupai, tung si iuang, tivuna i Abaram, nang God kata palapalatang tatana, kamela serei. Men-gen i saupai kata serei le si nguruna i an-gelo, le na igenen e liuan kala luk ia na

ka abis tatana.²⁰ Au na man kapo atogon a igenen e liuan, kapo atogon a pongua na matan vap, sikei God nia kapo sikei palau.

Asosokai palau ve nat i asail

²¹ Sa nang? Kalapo ararai ta saupai kilongpo angegelai ve palapalatung? Parik luai kapa asukang! Man a God kata amatung a saupai voiang a igenen ka angkoai si using apunuk ania asi kana to, oro na God kala kin ia ta kapo igenen korong.²² Sikei salsalik kapo posong amalangas ta ri vap aongos kipo ago nei gogotan si rikek. Na gogotan ang ka ase-lenai aniria asi kari lomlomon ta Iesu Karisto ani ki luk a roron ang God kataala atung ia aniria, vap po lomlomon ang.

²³ Aino, namemtapo ago nei gogotan i saupai, tung si akus i lomlomon kala serei e ring malangas.²⁴ Asukang a saupai katapo aiveven imem val nat lik e kungana i katakai i apasa, ani ka ausingai animem taun a Karisto, asi kamem lomlomon tatana ani namem serei a igenen korong e matana i God.²⁵ Kana vang, akus i lomlomon kala serei na asukang parik namempa anguan ago an e kungana i saupai.

²⁶ Using si kami lomlomon ta Karisto Iesu, nami aongos, milapo inatus si God.²⁷ Kitala asing tauia imi akanangai ani nami ke Karisto. Le singina milapo ainak alak animi pok ta nami ke Karisto.²⁸ Au, using mitala angrodoai animi ve Karisto Iesu, milapo sikei palau. Parik kapa atogon Iudaia, na Elas. Parik kapa atogon asosokai palau, na vo taukai ina. Parik kapa atogon tauan, na aina.²⁹ Tukulai ina using milapo ke Karisto, asukang a milapo angtivu ve Abaram, io milapo nat i asail val palapalatung.

4 Napo mengen asukang ke ta nat i asail, man kapo nat lik kana, kapo igenen palau lak val asosokai, kantanem iles ka luk a togtogon aongos si tamana.

² Nat lik ang kapo ago si aiveven si vap i atung ta tamana, tung si taun ang, tamana kan alis ia ta togtogon ang singina.³ Au, mengen suke kapo bil palau val namem si taun ang namem-tapo bil val nat lik singina, na namem-tapo uli ago nei gogotan i mamain ta saupai lik i pukun.⁴ Sikei kala sinong a taun na God kala asok kana nat ane kuli rina, na aina kala ingus ia na ka polok alak neite saupai,⁵ ani ka samui apok imem asi kamem kala pelek ani saupai, ani namem serei a taukai ina atutuman.⁶ Au, animi kapa, kalapo malangas ta milapo inatus si God, using kataala alis a Malanganto i kana nat alak nei vingara asi kara songo ani God ta Aba, Tama.⁷ Asukang a parik kulapa anguan asosokai palau an, sikei kulapo nat si God. Au, e iang, God kala atung ua na kulapo nat i asail.

Taoke si Paulo ani ri Galatia

⁸ Si taun aino parik lak mitapa nas a God na laulauan i soturungai si tangatangai katapo got imi, parik ta God.⁹ Sikei kana, milapo angtogon ve God, o God lenginang kataala luk imi asi kami angtogon ve nia. Au, kapo saka bil an na milapo pilak suai pok animi ani mi using a keve saupai lik palau i pukun, kapo kovek luai i ro ina? Sa, milapo anguan buk ago an nei gogotan pok?¹⁰ Arai, milapo ago nei gogotan vang kana e oring ke. Keve saupai val taun i atailai, ainoai i taun i ulen, keve taun i paspasuk, na keve matas i atailai, milapo buk using akit aniria.¹¹ Napo lomlomonai alava luai ta si laulauan asukang, kag gese animi ka nem palau luai!

¹² Keve tungag! Napo akurkurai animi ta mi kalakala pelek a saupai, val aino si taun ang parik taratapa maiten tatana. Aino, mitapo pakangai aroron anig.¹³ Mipo nas a malepen kata vis iau si taun ang. Au, nala sip alak si an

luk papakangai, na e iang nanla akus imi ta akus ro si ainoai i taun. ¹⁴Io, kag malepen kata anla amaiten imi, sikei parik mitapa kilis iau, na parik mitapa mirik kapa anig singina, parik. Sikei mita songo alak aroron iau val nau kana angelo na God, o val nau a Karisto Iesu akorong. ¹⁵Katapo aunai i tavirimok kami vubuk asi pakangai anig si mata rikek ang. Mitapo usausa si ruvel suai ani mang katui i mata ani ka sakol a anu rikek ang singig, man kapo angkoai. Napo angkoai si mengen alava ta kami lau roron. Au, na sa si keve lau roron suke, kilapo ago e voi? ¹⁶Sa kana? Taralapo tapagal marai mengen tutuman? ¹⁷Vap ang kipo aunai i buk animi asi kami using aniria, sikei kapo kovek i tutuman ina. Kipo buk ani mi sip taliung imem, na mi using iria. ¹⁸Napo ainak ta kapo lau ro si atokngai amadot asi tak ani ri vap, sikei man kipo tak ane si bil ro. Kapo ro mi uli buk ani kag mengen tutuman, ta ani man napo ago o napo kovek. ¹⁹Kag inatus, nalapo anguan kui an si ingus animi tung si Karisto kanla itoitonai nei vingami. ²⁰Napo buk alava ani tara an angruduai pok tapai, ani man nau e iang parik nala mamagilai alava asukang ke. Using napo sugul alava imi.

Agar ve Sara

²¹Au, nami kana mipo buk ago nei gogotan i saupai, mi antok iau! Sa, parik mipa malangas a mengen ang nei buk i saupai? ²²Kapo mengen asukang ke. Abaram kata atogon kana pongua na nat. Ainoai i nat le si aina vo asosokai palau ang, na mang anu le si kana aina vo kalakala ang. ²³Au, nat ang si aina vo asosokai palau ang, kita ingus ia si selen i po malangas ta ri vap, sikei nat ang le si aina vo kalakala ang, asi apunuk ani palapalatung. ²⁴Keve mengen ke kana kapo serei asi alalangan-

gai ani ngono aina po tung ani pongua na palapalatung ang, na kilongpo tung asukang ke. Ainoai i aina, Agar. Ninia kapo tung ani palapalatung ang kuli mulang e Sina. Na palapalatung ang kata asereiai ani vap ang kipo asosokai palau. ²⁵Io, Agar kapo tung ani palapalatung kuli mulang ang Sina e Arabia, na kapo angkoai palau val Ierusalem amukmuk ke. Supsupai ina ta inatus ang i Ierusalem kipo ago nei gogotan i asosokai palau. ²⁶Sikei Ierusalem ang e pangkul, nia kapo kalakala na tarapo angnanan ve nia. ²⁷Using a salsalik kapo mengen ta, **Numai a aina ngolo ang, ku uruk alava! Io, numai vo tav nas ani kui i ingus, ku songosongo alava ta uruk, using a tataot i kam inatus ka duk luai ani inatus si aina togon tauan ang.** ²⁸Au, nami kapa, keve tungag, milapo inatus si God, le si palapalatung ang, val Isak. ²⁹Si ngono nat ang, ainoai i nat voiang kita ingus palau ia, kata mirik ani tasina, iuang kita ingus ia ta kitmat i Malanganto. Au, na kapo tav petekai a lau ke kana. ³⁰Sikei, salsalik kapo mengen ta sa? **Ku kirikai suai ani aina vo asosokai palau ang ve kana nat. Using kapo tav angkoai luai ani nat ang ka tauk i togtogon ang kuvul ve nat ang si aina vo kalakala ang.** ³¹Io, keve tungag, kapo asukang ke vang. Tara, parik tarapa angnanan ve aina vo asosokai palau ang, sikei tarapo angnanan ve

5 aina vo kalakala ang. ¹Kalakala suke, Karisto kata akala ira, asi kara atogon ania. Au, asukang vang, mi tung akit. Ago ta longong an ani mang sikei si me amaiten pok animi ta asalak ani maiten lava.

Kalakala luai si Karisto

²Longong, nau a Paulo napo atakun akitmat imi ta mi ago ta naung an ani ki lampulit imi. Man mi lis iria tatami,

mamaiten i keve abis roron ang a Karisto kata abis ia, mi kovek luai ina. ³Naka anguan posong akit an, man a mangsikei ka alis pok tatana ani ki lampulit ia, kapo asalak pok ia ta maiten i mang keve saupai aongos ang kipo auai kuvul ve saupai i lampulit. ⁴Nami mipo atokngai ani mi apunuk a saupai asi kami serei a igenen korong e matana i God, milapo tapagal pelek a Karisto. Mila tav togon ani kana ro. ⁵Sikei namem, si kamem lomlomon na si kana papakan-gai a Malanganto, namempo kokoai aro velai ani uruk ani God ka posong imem ta namempo korong. Na namempo atu-mata ta kana lomlomonai ka tutuman. ⁶Si angtunganan ve Karisto Iesu, lampulit vo tav lamutan, kilongpo kovek i mamaiten irilong. Sikei palau a bil kapo mamaiten, lomlomon voiang kapo uai ta vinga ro.

⁷Anongo le, mita lapo uli sang aro. Au, si nang kata lapo sabat imi, asi kami tav sang si selen i tutuman. ⁸Bui asukang ke, parik kapa pasal le si vopo songo ang animi. ⁹"Men yeast lik palau ka polok alava nei saui aongos." ¹⁰Si kag kokosai kuli Volava, napo nas ta parik mipa angkoai si gel ani mengen ang. Vopo vil agol ang animi, nia ka sunguk pok a mamaiten i kana lau rikek, kantanem man kapo saka igenen an. ¹¹Keve tungag, ani tupang ke ta nau napo aisul lak ta lampulit kapo maiten, kapo tav tutuman asukang. Arai, ri lamutan lak kana kipo marala iau using napo akusku ta Iesu kata mat kuli ngakputuk. Au, man a tupang ang kapo tutuman, oro na marala ke lenginang kala kamus. ¹²Ani vap po vil apisu ang animi, kapo ro, ki pasal aongos na ki kavak pok iria!

¹³Nami keve tungag, Karisto kataala songo imi ani mi kalakala, sikei ka ago luai a oring ke ta kalakala suke ka asele-nai animi asi kami pasal taun ani vubuk rikek palau i pukun, sikei asi pakan-

gai angpokpokai pok animi si selen i ngorem. ¹⁴Nei keve saupai aongos, God kataala taot kuvul ia ta sikei a asok asukang ke, **Ku vinga ro taun a tungam asukang val kupo vinga ro taun pok ua.** ¹⁵Au, na man nami mipo uli buk an-grangas angpokpokai animi, mi aiveven, vei mila tagalang aongos.

To i Malanganto Gogoai

¹⁶Sikei napo antok ta mi pasal i using ani Malanganto, na mi ago ta ainak ani vubuk rikek i pukun. ¹⁷Using a vubuk rikek i pukun kilongpo angvis ve Malanganto, na kana vubuk a Malanganto kapo kun angvis kapa ve vubuk rikek i pukun, na kilongpo uli angvis asukang, na parik mipa pilak a lau roron ang mipo buk ia. ¹⁸Au na man a Malanganto ka ausingai animi, parik mipa ago nei gogotan i saupai. ¹⁹Tarapo malangas aongos a mamain ta lau rikek i pukun. Panik, lomlomonai visuk, lau visuk luai e ring malangas, ²⁰soturungai si tangatangai, maras, angmirik, angkiki, vinga maiten ani mangsikei kapo togon ro, angmamaralai, kakaumang, tapagal asi angpetpetauai, tung taliung ani akalit tutuman, ²¹vubuk musik, uli buk ani laman nio, apatpatkangar, na mang matan lau rikek kapa asukang. Natala anonok imi na kana napo anguan antok an ta ria kipo uli pasal using ani keve lau asukang suke, parik kipa atogon pangau si kana vainagoan a God.

²²Sikei Malanganto kapo uai asereiai ani keve uai ke, vinga ro, uruk, luai, kokoai ananap, abis pakangai, lau roron, lau tutuman, ²³marip, aiveven pok. Parik kapa togon saupai tubat ani keve lau suke. ²⁴Vap ang ke Karisto Iesu, kitala vil punuk a keve vubuk rikek palau i pukun na kalapo aulei kari uruk si uli using akit ania. ²⁵Au, using tarapo to ta Malanganto, tara paskak ve nia. ²⁶Ka

ago na lau ke ta tara alalakas tatara, si lau i asosol vo lau i vubuk musik.

Mi sunguk angpakangai si kami keve mamaiten

6 Keve tungag, man a sikei imi kataka uak si lau rikek, nami Malanganto kapo aol imi, mi itoiton atung pok ia ta vinga marip. Au sikei, numai ku aiveven pok ua vei nganing kula uak si mamaiten ang. ²Mi sunguk angpakangai si kami keve mamaiten. Si lau asukang, milapo longong kana keve pinipini na Karisto. ³Man a mangsikei kapo lomonia ta kapo igenen asanan, sikei parik kapa asukang, kapo kapau pok ia. ⁴Ku tikotikon pok ua si kam laulauan ani ku uruk pok anim singina, na ku ago ta posong aro pok anim pelek a mang tungam, ⁵using kapo ro ta siksikei ka maiten aro ta kana abis akorong. ⁶Au na riria kipo luk akalkalit i akus ro, ki uli pakangai pok ani katakai i akus ta bil ro angkoai si pukun ina. ⁷Ago ta akipang pok an animi ta kapo angkoai si kapau ani God. Tara luk pok a uai i sa tarata sukal ia. ⁸Man tara sukal si auruk ani vubuk rikek palau i pukun, tara ngumut pok a uai ina, mat asikei. Man tara sukal asi auruk ani Malanganto, tara ngumut a uai ina, to asikei. ⁹Tara ago ta mamalan si abis using ani ro, using ka serei a taun ina na tara ngumut pok a uai ina, man parik tarapa marangan putuk. ¹⁰Si ring ke, tara pakangai ani ri vap aongos, tara ali kunga man tarapo kinle na mamaiten si vuk taun ang. Aino luai ina, tara ali kunga ani vap po angtogon ang ve tara si lomlomon.

Lampulit parik, sikei ngakputuk si Karisto

¹¹Mi arai aro vang ani keve salsalik lava ke, natala salik ia animi ta kungag akorong! ¹²Vap ang kipo asum imi asi kami lampulit, kipo buk vil asan aniria. Ring tukulai ina palau ta kipo leng vei ki mirik aniria marai kari lomlomon ta Karisto kuli ngakputuk. ¹³Na mang anu, kipo mengen amadot ta saupai i lampulit, sikei lak ria parik kipa using apunuk a mang matan saupai ngerena. Kipo buk palau ia ani ki an toroi ta lenginang kitala lampulit tapai animi. ¹⁴Au, na nau, nem palau luai asukang, naka ago luai ta toroi an singina. Sikei naka toroi papalik si kara Volava Iesu Karisto kuli ngakputuk, using singina keve nem i kuli rina kitala mat pelek iau, na nau natala kun mat suai aniria. ¹⁵Lampulit ve tav lampulit, kilongpo kovek luai ta mamaiten irilong. Kilongpo nem palau. Sikei palau a bil kapo mamaiten, asising atanginang. ¹⁶Marip na ngorem ka sinong singiria aongos, riria kipo ususing a akalkalit ke. Io, na singiria kapa kana vap a God, ri Israel.

¹⁷Asi akamusai, ka ago luai ta mangsikei ka atelan iau. Keve repel ke e pukun ig kapo akanangai ta nau ke Iesu.

Akamusai i posong ro

¹⁸Roron si Volava Iesu Karisto ka auai ve malanganto imi, keve tungag. Tutuman.

*Ani ri***Epeso**

Tukulai ina i buk ke asukang ke. Kana vubuk a God ta keve bil aongos i kuli kuku na kuli vunep, ki ago kuvul e kungana i Karisto. Ani Karisto, nia ka patuna i keve bil aongos ang (1:10). Ta God kapo buk tak pangun ani kakana akorong ta matan vap, ani kari to kame dokot kuvul ve Karisto, na ani ki vinga sikei palau. Si ainoai i palpal i buk ke, Paulo kata aunai mengen alava ta vinga ro, asi atun kinle ani ri vap ani ki lomlomon ta Karisto, na ki so akuvul val sikei palau a matan vap. Using lakat kuli kana avibisan roron a Iesu, God kala vil ato ri vap, na ka alis iria ta Malanganto Gogoai, kapo kakana ta akanangai ta ninia papalik kapo angkoai si vil ani keve avibisan roron aongos ani ri vap val kana palapatung (1:4). Si apongua i palpal i buk, Paulo kapo mengen ta ri kuvkuvulan kipo dokot ve Karisto, vingarua ka sikei palau akorong na ki ususing kana lauluan a God. Si buk ke Paulo katapo uli posong ani keve kankanuai i mengen, asi akalit amalangas aro ani ri vap ta kari dokot ve Karisto kapo vil iria ani ki sikei palau a matan vap, val pukun (4:16), vo lu (2:19-21). Tarapo arai aro luai ani keve bil roron miang God kapo buk abis ania ani kana vap, man tara tataot aro nei buk ke.

Mengen i angruduai

1 Nau a Paulo, kag kirim i aposel le si Karisto Iesu, using kana lomlomonai a God. Ane si ri vap daus e Epeso, voiang mipo atutuman si kami angtogon ve Karisto Iesu. ²Roron ve marip singimi le si God tamara na Volava Iesu Karisto.

Atautauia i Malanganto si angtogon ve Karisto

³Alatun ane si God, nia na tamana i kara Volava Iesu Karisto, using kataala atautauia ira le si kana sinsinongan e metekuku, ta mamain ta tauia aongos i Malanganto, si kara angtogon ve Karisto. ⁴Asukang ke ta, aino le ani kuli rina kata serei, kana lomlomonai ta ka songo ira si angtogon ang, ani tara gogoai, kovek i oring asi mengen arikek anira e matana, le si lau i vinga ro. ⁵Na kana lomlomonai ta ka itonai anira, ani taran serei val kana inatus tutuman, using palau a Iesu Karisto, angkokoai ve kana uruk na lomlomonai ro. ⁶Kapo ro tara alatun kana miminaungan i alilis roron, voike kata alis palau ia anira, nang kana nat i vubuk. ⁷Le si kara angtogon ve nia, na tarala kalakala using kataala samui apok ira ta rangai ina, na e iang God kala lomlon suai ani kara keve lau rikek, angkokoai ve kana tautauia i roron, ⁸voiang kata alis alava ia taun ira, velai ani masam na tun kinle. ⁹Na kata amalangasai animem ta kus amumunai i kana lomlomonai, asukang palau val kana uruk, voiang kata atukulai le ania si Karisto, ¹⁰asi vil aserei ania si man kalapo tapunuk na taun, na ka vil a keve bil aongos e metekuku na e kuli rina, ani ka ago kuvul e neite sikei a vangang, nang a Karisto. ¹¹Le si angtogon ve nia na God kataala kun songo kapa animem, val kana lomlomonai aino animem, using God kapo uli atapunuk ani keve bil aongos, asukang palau val kana lomlomonai. ¹²Ani namem, voiang namem-tala ainoai i vap si atu mata ta Karisto, namem to asi alatun ani kana miminaungan. ¹³Na le singina, nami kapa, mitala kun angtogon ve Karisto si taun ang mita longong a mengen tutuman, nang a akus ro i kana vilvil ato animi. Taun ang mita lomlomon ta akus ang, mi-

tala atogon akanangai singina, nang a Malanganto Gogoai i palapalutung ang.
¹⁴Malanganto kapo asukang ta samui akanangai ani tara, vap ang ke God, tara an atogon lak a tauia le si kara angtoyon ve God, na aongos asi alatun ani kana miminaungan.

Sokotuk si Paulo

¹⁵Tukulai ina, le si taun ang nata longong ta mitala atu lomlomon si Volava Iesu, na kami vinga ro taun ani ri vap daus, ¹⁶natapo tav kamus ta uli posong ro animi, na napo uli lomlomonai animi si kag keve taun i sokotuk. ¹⁷Napo uli sokotuk ta God ang si kara Volava Iesu Karisto, nang a miminaungan i tamara, ka alis imi ta masam le si Malanganto velai ani amalmalangasai asi kami nas ania, ¹⁸na mi atogon a kinle e pakan-gat imi asi kami nas ani tavorimok i kana alilis anira, using kata songo imi na kana milapo atu mata taun a keve tauia miminaungan kakami, le si kami angtoyon ve nia na milapo palpal i kana vap daus. ¹⁹Na mi kinle kapa na tavorimok luai i madot kata alis ia anira tarapo lomlomon, angkokoai val kana dual lava, ²⁰voiang kata abis tatana si Karisto si taun kata tak atadut ia pelek a mat, na ka asisinong ia e palso ina e pangkul metekuku, ²¹alakat luai ani mamain ta vap aongos, kantanem kari saka roron asi saupai, na kipo saka madot an vo kitmat an, na kari sinsinongan kapo saka laba an, kantanem a saka matan asan lava iria, na parik papalik si taun ke, sikei si taun ang e mung kapa, sikei Karisto kapo lakat luai aniria asip. ²²Na mamain ta bil aongos, God kata asinong ia e neite kakina, na kata atung ia asukang ta vangang asi saupai ani mamain ta bil, ani kuvkuvulan i lomlomon, ²³nang a pukun ina, voiang kapo asangai ani kirol i vopo akirolai ani mamain ta bil aongos si kana keve selen roron.

Le si mat ane si to

2 Na nami, mitapo mat si kami keve kau putuk na lau rikek, ²using si kami selen i po to aino, mitapo using a lau i kuli rina ke, na mitapo longong si ainoinoi i vainagoan i nei pangau, nang a malanganto rikek, voiang kapo ali dual aniria kipo sualpok. ³Matan vap asukang, tara aongos, taratapo kun ago nei liuan iria anangan, i po apupunuk ani keve vubuk rikek i pukun, using taratapo uli usiusing ani vubuk na lomlomonai ina. Na asukang val ria, taratapo vap i po atu marala ta God. ⁴Sikei God, si kana lavlabat i vinga roron taun anira, using kapo tauia ta ngorem tangis, ⁵io, na si taun taratapo mat si kara keve kauputuk, na kala vil ato ira kuvul ve Karisto. Io, si kana roron na milapo sapang. ⁶Kata tak atadut ira na ka asisinong ira nei kana vainagoan e metekuku, le si kara angtoyon ve Karisto Iesu. ⁷Asukang na si taun ang e mung ka akalit ta tauia tavorimok i kana roron taun ira, val katala akalitai ania si kana papakangai ro anira si kara angtoyon ve Karisto Iesu. ⁸Using tukulai ina si kana roron na milapo sapang, le si lomlomon. Parik kana le singimi akorong, parik. Kapo alilis le si God. ⁹Parik ta le si avibisan, ani ka ago ta sikei kala toroi. ¹⁰Using ninia apok kata asereiai anira, kata iton atanganang ira si kara angtoyon ve Karisto Iesu, asi kara pasal si selen i mamain ta avibisan roron, voiang a God kata usausa ia aino ani tara pasal singina.

Tarapo sikei palau si kara angtoyon ve Karisto

¹¹Asukang na mi lomlomonai animi anangan. Mitapo tus i vap i ngising, na ria kipo posong iria ta ri lamutan, kita posong imi ta ri tav lamutan, lamut voike kapo bil i abis e pukun ta kun-

gana i igenen. ¹²Na si taun ang mitapo ago akipai ani Karisto, katapo kovek i selen animi si kami angtogon e Israel, na mitapo asukang ta vap sokoung, using parik mitapa angkoai si atogon ani keve bil roron ang kari keve palapalatang kipo mengen tatana. Si kami ago kuli rina mitapo kovek i bil roron si atu mata taun ania, using mitapo kovek i God. ¹³Sikei kana vang, si angtogon ke ve Karisto Iesu, nami, voiang mitapo ago akipai e ring vunga anangan, kana milapo ago angasungai si rangai i Karisto.

¹⁴Using ninia palau kara luai, asukang ta kata vil a pongua na matan vap asi karilong sikei palau. Kata galang suai ani bat putuk, nang a bat i angmimirikai.

¹⁵Using kata serei ta pukun, ka mat, na e iang kata vil suai luai ani kitmat i sausaupai kuvul ve keve asok ina na keve selen miang asi using. Tukulai i kana lomlomonai asi asinong ani sikei a matan vap tanginang, le si karilong angtogon ve nia na ngono matan vap ang. Na e iang kala amatung a luai. ¹⁶Au na si sikei a pukun ke, asi asinong anirilong ani kilong angtunganan pok ve God, le si kana mat kuli ngakputuk, voiang kata vil amat karilong angmimirikai. ¹⁷Kata serei na kamela akuskus ta luai animi mitapo ago avunga, na luai aniria kitapo angasungai. ¹⁸Using le singina nami na namem, tarapo atogon a selen kalapo tutavasan aroron ane si tamara, si sikei a Malanganto. ¹⁹Asukang na parik milapa anguan vap sokoung an, na vap i mang rina petekai, parik. Sikei milapo vap i sikei a rina ve kana vap daus a God, na milapo sikei kuvul ve inatus ang nei kana lu, ²⁰voiang kapo tung kuli kelkelai i ri aposel ve ri katakai i kus amalangas. Na Karisto Iesu, nia na ainoai i iat i akevai ani kelkelai ke. ²¹Le singina, lu aongos ke kapo angrodoai na kapo tapasuk atung asi serei val lu i atailai le si kara

angtogon ve Volava. ²²Io, le singina na nami kapa, milapo kun auai tung atung val ring i po ago ta God, si Malanganto ina.

Kana kirim a Paulo si amalangasai aniria ta akus ro

3 Tukulai ina na nau, Paulo, vopo ago si gogotan ke marai Karisto Iesu, animi ri vap i ngising, ²io, mita lapo longong ta kag kirim le si God, ani nata pakangai animi ta kana roron, ³nang a roron i mengen mumun, voike kata asangai ania singig, asi kag nas ania, using lenginang natala atatai lik imi tatana si buk ke. ⁴Au na man mi tataot aliu, io, mila angkoai asi arai korong ani kag tun kinle ani mengen mumun ke i Karisto. ⁵Si ri vap aino, parik kitapa amalangasai aniria ta mengen ang, sikei kana vang a Malanganto Gogoai kata la amalangasai ani keve aposel daus si God ve kana keve katakai i kus amalangas tatana. ⁶Asukang ke ta ri vap i ngising kilapo kun atogon ani tauia ang, na kipo palpal i sikei a pukun ang, na ki kun luk kapa ani bil roron i palapalatang ang, le si kari angtogon ve Karisto Iesu, using kitala longong a akus ro. ⁷Na God si kana roron kata alis iau ta kirim, le si kana kitmat, ta naka serei asukang val asosokai si asoung ania. ⁸Nau vang kana na igenen e kevkev luai i mamain ta vap daus aongos, sikei kata alis iau ta kirim ang, asi kag akuskus si ri vap i ngising ta lakat i kana tauia mata pitikan a Karisto, ⁹na asi akalit amalangas aniria aongos ta papakangai i mengen mumun, voiang le kabang le katapo ago mumun si God, vopo asinong ani keve bil aongos. ¹⁰Asukang ani le si kuvkuvulan i lomlomon, na naunauan miang i kana masam a God, ri tulava ve ri ainoinoai si kari sinsinongan metekuku, ki malangas ia, ¹¹angkokoai palau val kana lomlomonai le kabang, na kana

kata mela apunuk ia si Karisto Iesu kara Volava. ¹²Using si kara angtogon ve nia na kara lomlomon serei singina, tarapo angkoai si aingik asung ani God velai ani kalakala na vinga makos. ¹³Asukang na napo aikut imi ta, mi ago ta takopos an si vilvil akui ke napo kui tatana animi, nang voiang kapo asukang ta kami miminaungan.

Asi nas ani vinga roron si Karisto

¹⁴Tukulai ina napo sovusulai e mete tamara, ¹⁵voiang kana matan inatus aongos e metekuku na e kuli rina kipo atogon asan singina. ¹⁶Napo sokotuk ta, le si kana tauia miminaungan, ka amadot imi ta kitmat i Malanganto ina e nei petek i vingami. ¹⁷Asukang ani Karisto ka atu rina asi kana ago e vingami le si kami lomlomon, na e iang mi asisia mis velai ani tung akit kuli kana vinga roron, ¹⁸na mi atogon a kitmat, kuvul ve ri vap daus aongos, asi kami malangas korong ani kana vinga roron a Karisto, ta kapo manamanang na vungavunga na lakat na lulungai luai, ¹⁹na asi kami nasai atutuman ani vinga roron ke, voiang kapo tung akalaupai asoliu ani mamain ta nas aongos, na mi duk tung si kirol i atutung i duk si God.

²⁰Au na nia kapo atogon a kitmat na kapo angkoai si abis asoliu luai ani sa tarapo aikut ia vo dungai ania, angkokoai val kana kitmat vopo abis ang nei liuan ira. ²¹Ane singina na miminaungan asikei, nei kana kuvkuvulan i lomlomon, na le si angtogon ang ve Karisto Iesu, ane si keve matmatan tus using asikei, na ka kovek ta akamusai ina. Io, tutuman.

Pukun ka sikei palau

4 Asukang a napo sokotuk aro imi, nau vopo ago ke nei gogotan marai angtogon ve Karisto, ta mi pasal aro angkokoai val songo roron ang mitala

longong ia. ²Na mi vil alik luai animi, na mi ago ananap, mi kokoai aro ani keve tungami na mi angasalakai kuvul velai ani vinga ro. ³Mi atokngai amadot si kami sikei palau si Malanganto, na marip ka got akuvul imi. ⁴Kapo sikei palau a pukun na sikei a Malanganto, asukang val kita songo imi taun a sikei palau a bil roron. ⁵Sikei a Volava, sikei a lomlomon, sikei a asing tauia, ⁶sikei a God kapo tamara aongos, nia kapo lakat ani keve bil aongos, nia nei liuan i keve bil aongos, na neina i keve bil aongos.

⁷Au na siksikei ira, taratala luk a alilis roron, angkokoai val kinkintong si Karisto. ⁸Tukulai ina na kapo mengenta, **Taun kata palak ane pangkul luai, kata ausingai ani kana keve kong ato, na kata alis ri vap ta kari keve alilis.**

⁹Vuk mengenta ang palak luai kapo akalit amalangas ira ta kata kun pasiang luai kapa ane nei petek i vunep. ¹⁰Na vo pasiang ang nia palau kata palak ane pangkul luai ane si akamusai i metekuku, ani kana tavirimok ka aol a nei pangau ve kuli rina aongos luai.

¹¹Na nia palau kata alis a mang matan asi kari aposel, na mang matan asi kari akus amalangas ta lomlomonai si God, mang matan asi pasal ta akus ro, mang matan asi aiveven ani kuvkuvulan i vap lomlomon, na mang matan asi pinipini. ¹²Ria aongos asi itoitonai ani ri vap daus, ani ki abis a keve avibisan i papakangai, ani pukun i Karisto ka tadut atung, ¹³na tara aongos, tara sikei palau si lomlomon, na si kara nas ani nat i God, na tara serei a vap matukal, na e iang tarala asereiai ani kirol i atutung punuk i kana lomlomonai a Karisto. ¹⁴Man asukang, parik taralapa anguan popo lik an, vo uli meleng angpok ve pugas i to. Na mamain ta akalkalit lok parik kilapa anguan tip angpok anira, voiang ri katakai i kapau kipo lomlomonai ania asi kari apupu ani ri vap tatana, parik.

¹⁵ Sikei tara uli mengen ta mengen tutuman si selen i vinga ro, na tara polok alak aliu si kara angtogon ve Karisto, nia na patuna i pukun ke. ¹⁶ Na le singina, kirol i pukun aongos ke ka angrodoai na dokot kuvul aro le si keve gail ina, na ka polok alak na ka tadut atung kuli laulauan i vinga ro, angkokoai val keve ngakan ina ki abis aro.

To kavang na to tanginang

¹⁷ Asukang a napo antok imi, na napo porot akit imi si kara angtogon ve Volava, ta mi ago ta anguan pasal an val ri vap i ngising, si kari keve lomlomonai pel lik. ¹⁸ Nei paturia kapo vong na kipo ago e ngising i matan to ang si God, using kipo vongvong le si kari vinga kit. ¹⁹ Na using kitala amun kari nanasai roron kilapo siang nei keve lau i amarak i pukun, asi kari angamarakai nei mamain ta laulauan visuk, velai ani kipo uli tav masung. ²⁰ Au na nami, parik mitapa luk a nas i Karisto si selen suke, parik. ²¹ Mita lapo longong tatana, na kitala alis imi ta akalkalit ina, angkokoai ve tutuman ang kapo ago si Iesu, ²² ta mi atolongon a to kavang i kami ago anangan, using a to kavang kata lapo visuk si keve vubuk using ani kapau, ²³ na asi kami serei atanging si lomlomonai imi, ²⁴ na mi amaus imi ta to tanginang, God kata iton ia ani mi to asukang val God, si lau korong i tutuman na si laulauan daus.

Keve pinipini asi using si to tanginang

²⁵ Asukang na mi pasal suai ani kapau, na **mi mengen atutuman si keve tungami**, using tara na keve ngakan i sikei a pukun. ²⁶ **Kami vinga marala ka ago ta vil animi asi kami abis ani lau rikek.** Ka ago ta makarap kalapo siang na mipo vinga marala lak. ²⁷ Ago ta alis pangau ani igenen rikek vopo petau ang anira. ²⁸ Igenen tainau ka kamus ta

tainau, sikei ka abis na ka asereiai ani keve bil roron ta kungana, asi kana atogon bil si alis aniria vap ang kipo inongos. ²⁹ Mamain ta mengen tav pakangai ka ago ta sounng an e ngurumi, sikei mengen ro papalik, asi sunguk atadut anira si kara inongos, ani ka vil aro na kolongong ang. ³⁰ Mi ago ta vil amakus an ani Malanganto Gogoai i God, using God katala akanangai animi tatana, na asi kana samui suai aongos lak animi si taun ang e mung. ³¹ Mamain ta vinga visuk, takaring, marala, angvisvis na mengen arikek, kuvul ve mamain ta lomlomonai rikek, ka pasal suai aongos. ³² Mi uli angpapakangai animi, mi ngorem tangis angpokpokai animi, mi uli lomlon suai ani kami keve lau rikek angpokpokai, asukang palau val God katala lomlon suai ani kami keve rikek, le si kami angtogon ve Karisto.

5 Asukang a mi uli akik kak using ani God, val matan inatus i vubuk, ² na mi uli pasal si selen i vinga ro, asukang val Karisto katala kun vinga roron taun ira, na ka alis suai ani kana to anira, asukang val alilis sain lulupusan i sula serei si God. ³ Au na lau i panik, ve lau visuk na neikitung, ka ago ta atogon ta vuk lik ina singimi, using a matan lau suke parik kapa ro ta ri vap daus ki atogon ia. ⁴ Na ki arikek ve mengen nio pulakai, na angkurek visuk, voiang parik kapa ro, ka ago luai kapa. Sikei mi uli posong ro. ⁵ Using kana kapo mengen tutuman ta, igenen panik, igenen visuk, vo neikitung, nang kapo asukang val kapo soturungai si tangatangai, ka kovek i sinsinongan nei vainagoan ang si Karisto ve God.

Mi uli pasal val inatus i nei malangas

⁶ Ka ago ta mangsikei ka kapau imi ta mengen palau, using le si mamain ta bil asukang ke, marala si God kapo pasiangan taun ri katakai i longogel. ⁷ Asukang a

mi ago ta pasal kuvul an ve ria. ⁸Using anangan mitapo ago si vong, sikei kana milapo ago nei malangas si kami angto-gon ve Volava. Mi uli pasal val matan inatus i nei malangas. ⁹Arai, malangas kapo uai aserei ani roron, lau korong na tutuman. ¹⁰Io, mi lomlomonai gule using ani lau ang kapo auruk a Volava, ¹¹na mi ago luai ta telan an ta mamain ta abis i nei vong kapo kovek i uai ro ina, sikei so akalitai amalangas ania. ¹²Using kapo bil i mese si posong amalangas ani matan lau ri katakai i longogel kipo uli abis musik ania. ¹³Au na keve bil aongos malangas ka mang ia, ki arai korong ania, ¹⁴using sa kata vil amalangas ia, nang a mang i malangas. Tukulai ina na kapo mengen ta, "Tapangun, numai vopo rot ang, na ku tadut pelek a mat, na Karisto ka mang ua." ¹⁵Asukang a mi aiveven aro kami paspasal, parik ta val vap kovek i masam, sikei val vap masam, ¹⁶na mi uli aupele using ani keve vuk pangau roron lik asi abis, using taun ke kapo taun i lau rikek. ¹⁷Asukang a mi ago ta nio an, sikei mi nas aro kana vubuk a Volava. ¹⁸Mi ago ta inum anio animi ta vaen, using kapo selen i uli buk nio palau. Sikei mi duk ta Malanganto, ¹⁹na e iang mi uli angmengenai ta keve mengen i alatun na keve tatangam i Malanganto, na mi tangam velai ani alatun ta pakangat imi, ane si Volava. ²⁰Mi uli alis ani God tamara ta posong ro si keve taun, si keve bil aongos, si asan i kara Volava Iesu Karisto.

Pinipini ani ri angkisnganan

²¹Mi vil alik angpokpokai animi le si kami suai ani Karisto. ²²Ri aina, ani kari keve tauan akorong, asukang val ane si Volava. ²³Using a tauan kapo patuna i kana aina, val Karisto kapo patuna i kuvkuvulan i lomlomon, nia kata asapang iria, vap ang kipo pukun ina. ²⁴Sikei, asukang val kuvkuvulan i

lomlomon kapo vil alik ia mete Karisto, ri aina kapa ki kun asukang mete kari keve tauan, si mamain ta bil aongos. ²⁵Ri tauan, mi vinga roron taun a keve kisngami, asukang val Karisto katakana akalitai ani vinga roron taun a kuvkuvulan i lomlomon, na ka alis suai ani kana to, ania, ²⁶ani ka vil iria asukang val vap kakana akorong, le si kana mengen, nang katakana galui adaus iria val laman. ²⁷Na le iang ki tung e matana asukang val kuvkuvulan miminaungan, kovek i visuk lik vo pisu si kari maus, vo mang sa rikek an. Sikei ki gogoai velai ani kovek i oring asi mengen arikek aniria singina. ²⁸Asukang suke palau, ri tauan ki vinga roron taun a keve kisngaria, using kipo sikei a pukun ve ria. Si kapo aiveven aro kana aina, nang palau kapo aiveven pok ia. ²⁹Arai, kapo kovek ta sikei kapo mirik pok ani pukun ina. Sikei kapo apus ia, na kapo aiveven ia, asukang val Karisto si kana vap. ³⁰Using tara kana na keve palpal i pukun ina. ³¹**Tukulai ina na tauan ka papelek a tamana ve rinana na ka ago kuvul ve kana aina na kilong sikei a pukun palau.** ³²Sukana kapo mengen lulungai luai. Au na nau napo mengen kana ta Karisto ve kuvkuvulan i lomlomon. ³³Sikei nami siksikei, mi vinga roron taun kami keve aina, asukang val mipo vinga roron taun imi akorong pok.

Pinipini ani ri angtama

6 Inatus, mi longong a keve tamami ve rinami, si kami angto-gon ve Volava, using sukana kapo lau korong. ²**Ku suai ani tamam ve rinam**, nia kapo ainoai i asok tapai kapo atogon bil roron asi atumata taun ania, ³**ani ku ago aro, na ku to avunga e ke kuli rina.** ⁴Na ri tama, mi ago ta vil atiakaring an ani kami inatus, sikei mi apolokai aniria ta akalkalit na pinipini i Volava.

Pinipini ani ri asosokai ve keve taukai iria

⁵Ri asosokai, mi longong a keve taukai imi i kuli rina, velai ani suai na maila aro aniria, na vingami ka daus, asukang val ane si Karisto. ⁶Parik ta asi bui aniria taun kipo arai animi, sikei asukang val keve asosokai si Karisto, mi abis using kana lomlononai a God ta vinga daus. ⁷Mi abis aniria ta uruk roron, na mi arai ania ta mipo abis ani Volava, parik ta ri vap, ⁸using mipo nas ta Volava ka seu ri vap aongos si sa roron kitala abis ia, kantanem man kapo asosokai palau vo man kapo igenen kalakala. ⁹Na nami mipo taukai iria, mi pakangai aniria si selen suke palau. Mengen i aleleng ka ago, using mipo nas ta kami Volava kapo kari Volava kapa, nang a vopo ago ang metekuku, na kapo tav suai ani mangsikei.

Vis suai ani rikek

¹⁰Akamusai ina, mi dual si kami angtogon ve Volava, na si kana dual kitmat. ¹¹Mi alak a kirol i maus i visvis si God, ani mi angkoai si tung akit nei liuan i keve lomlononai ang si igenen rikek vopo petau anira. ¹²Using parik nang tarapa angsulalai ve ri vap atogon sin na rangai, parik. Sikei tarapo angsulalai ve ri katakai i saupai, na keve ainoinoi ve keve kitmat i vong i kuli rina ke, na keve malanganto rikek i nei pangau. ¹³Asukang a mi alak a kirol i maus i visvis ke si God, using si man a rikek kala serei, mi angkoai asi tung akit, na taun mila abis a sa aongos, mipo tung lak.

¹⁴Asukang a ku tung velai ani nenge kitmat i tutuman, na kangim kapo tabat aro ta lau korong. ¹⁵Kakim kapo usausa asi sang le si akus ro i luai. ¹⁶Lakat kuli keve bil ke, ku teng akit kam lomlonon, voiang kapo ripus suak a keve vut ureurek ang si igenen rikek. ¹⁷Na vangangim kapo kuku ta vilvil ato, na e kungam kupo teng a samele i Malanganto, nang a mengen si God. ¹⁸Si keve taun aongos mi sokotuk si Malanganto, velai ani mamain ta sokotuk na aikut. Lomlonononai aro ani oring ke, na mi uli mata para na mi uli sokotuk serei si God ani mamain ta vap daus. ¹⁹Mi sokotuk kapa anig, ta taun napo akus, God ka alis iau ta mengen asi kag tav leng luai si asoung ani mengen mumun i akus ro, ²⁰nang napo ago nei gogotan ke marai ina, na napo mengen amalangas tatana. Mi sokotuk ia ta ka ali dual iau asi kag posong asoung ania, ta kovek i leng, using kapo mamaiten ta naka mengen tatana.

Akamusai i posong ro

²¹Asi kami kun nas kapa ta napo saka ago an, na napo abis sa, keve bil asip, Tukiko ka amalangasai animi tatana, nia kapo tungara roron na kapo asosokai atutuman si Volava. ²²Nala asok ia taun imi using a bil ke, asi kami kun nas ta namemlapo saka ago an, na kapa, asi kana la asumsumal animi.

²³Marip ane si keve tungara, na vinga roron velai ani lomlonon le si God tamara na Volava Iesu Karisto. ²⁴Roron singiria aongos kipo buk kara Volava Iesu Karisto ta vubuk kapo tav taputuk.

*Ani ri***Pilipo**

Pilipo kapo rina lava nei Makedonia (Ap 16), voiang a Paulo katanla akus ta Akus Ro singina. E mung ina si kanlapo ago nei mang rina, kianla alakai ania nei akangbat, na kala longong ta mang matan vap kilapo vil alok a lomlomon si ri Pilipo. Sikei nei buk ke, parik tarapa arai korong ta keve mamaiten suke, ta kitapo saka bil an. Paulo kata atung kana lomlomon atutuman si Iesu, asukang a kana uruk kata ago aroron aongos. Nei kana keve agusa na Paulo, logo vo kudik taun ani keve bil i pukun kata lapo kun palpal lava i kana to. Asukang a si salik ani buk ke kapo buk ani ka posong ro luai si ri Pilipo si potokan ke kita lis ia tatana. Au na mang oring, Paulo katapo buk alava luai ani ka anguan akikit an ani kari lomlomon asi kari tung akit. Vei nganing kila lomom ia ta Paulo, using kalapo ago nei akangbat, kila anguan makus alava an. Paulo kapo mengeng iria kapa ta alilis ang a God kata lis iria tatana, kapo alilis i to tanginang na kitala luk ia si Karisto Iesu. Kana vubuk lava na Paulo ta ri vap i Pilipo, ki luk kana laulauan a Karisto. Using Karisto kata vil alik pok ia, kata teng apunuk aro na keve abis ang God kata lis ia tatana.

Mengen i angruduai

1 Nau a Paulo, kuvul ve Timoteo, nngono asosokai ke Karisto Iesu, namemlongpo alis a panbuk ke ane singimi e iang e Pilipo, nami ri ainoinoi na ri katakai i papakangai kuvul ve nami aongos petau daus si kami angtoyon ve Karisto Iesu. ²Roron na marip ane singimi, le si God tamara na Iesu Karisto nia na Volava.

Posong aro si Paulo na kana sokotuk

³Keve taun aongos napo lomlomonai animi, na napo uli posong aro ani kag God. ⁴Kag keve sokotuk aongos animi napo uli alis ania velai ni uruk, ⁵using mitala uli ali kunga si pakangai ani avibisan i akus ro, le si ainoai i taun tung kana. ⁶Au na napo lomom aus luai ta nia vo tutapongai ani abis ro ke singimi, ka uli abis aliu lak kana tung si kan atapunuk luai ania, si taun ang Karisto Iesu ka serei pok singina. ⁷Napo mengeng asukang ke ta nanasai napo atogon ia taun imi, kapo roron luai ta napo atogon ia, using a pakangat ig luai singimi, using nami aongos mipo asalak kuvul ve nau si abis roron ke, kana si ago nei gogotan ke tatag, na si kag visvis bat ani akus ro, na si kag asoung ani tutuman ina, lak mipo asalak kuvul ve nau. ⁸Io, e matana i God napo antok imi ta pakangat ig kapo ping taun imi aongos val pakangat i Karisto Iesu akorong. ⁹Na kag sokotuk asukang ke ta kami lau i ngorem ka anguan uai alava an velai ani kami masam na laulauan i ispokai. ¹⁰Na asukang mila angkoai si tun kinle ani sa kapo roron luai. Au na e iang ka daus aongos a vingami na ka kovek ta bil asi poso ariek animi singina, tung si taun ang a Karisto ka serei singina. ¹¹Au na e iang milapo uai alava ta matan uai i lau korong, voiang a Iesu Karisto kapo asereiai ania asi amaus na posong i alatun ani God.

Anig asi to, naka to ani Karisto

¹²Napo buk imi, keve tungag, ani mi malangas ta mamaiten ke kana kapo luk iau, kalapo asereiai ani polok i akus ro. ¹³Si oring ke ta nei non komo aongos ke, kuvul ve ri vap aongos, kilapo malangas kag ago nei gogotan marai Karisto. ¹⁴Na amiang i keve tungara kapa, taun ki arai anig sipo ago asukang ke, kilapo

lomon akit kari angtunganan ve Volava, asukang na kilapo polok si kari akuskus ta mengem si God velai ani tav leng luai.

¹⁵ Mang vap kipo akuskus ta Karisto using kipo vinga rikek na kipo buk angkasai, na mang vap using kipo vinga ro. ¹⁶ Vap po ngorem ang, kipo akuskus ta Karisto using kipo malangas ta tukulai i kag matung e ke, marai i visvis bat ani kag ro ke. ¹⁷ Au na vap po angual ang ve nau, kari lomlomoni kapo visuk ta ki vil akui alava palau iau nei gogotan ke. ¹⁸ Au me, kotok! Parik, napo uruk using a akuskus i Karisto kapo uli sounng amalangas lak. Kantanem man si keve selen angpetpetekai, vo man ta lomlomoni kapo petekai vo kapo tutuman, sikei nau lak napo uruk. Io, kapo koi iau si uruk, ¹⁹ using napo nas ta bil ke kana ka asereiai ani kag kalakala lak, le si kami keve sokotuk na si papakanngai roron si Iesu Karisto si malanganto ina. ²⁰ Using napo atu lomlomoni luai velai ni atumata ke ta ka kovek ta bil ka vil amese iau. Naka tung amalangas luai ani Karisto nia ka mang e pukun ig si taun i kag to vo taun naka mat singina. ²¹ Using anig asi to, naka to ani Karisto, na anig asi mat, nia kapo ro luai anig. ²² Sikei, man naka to lak si pukun ke, kapo angkoai si abis asereiai ani uai. Asukang na parik kapa malangas singig ta nala pilak a si irilong. ²³ Nambang, ngono palpal aongos ang kilongpo tak iau. Si mang oring napo buk asi kag pasal suai si an ago ve Karisto, using ninia vanang kapo roron luai. ²⁴ Sikei si mang oring, si ago pok si pukun ke, ninia kapo mamaiten singirilong using pok le imi. ²⁵ Au, using vanang napo kinle atutuman ta kapo asukang, napo nas ta naka ago pok e ke ve nami aongos, ani mi polok na mi uruk si kami lomlomoni. ²⁶ Na si kami angtunganan ve Karisto Iesu, mila angkoai si uruk marai ig, using namela ago pok ve nami.

²⁷ Au kanat! Mi aupele si lau imi asi kana angkoai val kami tungai ani akus ro ke i Karisto. Ani man namela arai korong animi, vo man nala tav serei kapa, sikei lak nala longong a atugtugi i kami tung akit si sikei a malanganto, mita sikei si kami gusagusangai kuvul using ani alkalkalit i akus ro, ²⁸ na parik mitapa leng aniria vap po petau ang animi. Na kami tav leng nia vanang ka akalit iria ta riria asi puka asikei, sikei nami, God ka asapang imi. ²⁹ Using le si kami lomlomoni ta Karisto, kapo angkoai luai vang animi si kui marai ina. ³⁰ Nia palau a gusangai ke napo kun siang neina. Au na val mitala arai anig vo kana mipo longong, ka asukang palau singimi.

Tara vil alik ira val kana lauluan a Karisto

2 Au, na man nami ke Karisto, na man kapo asumsumal imi, kotok. Vo man kana ngorem kapo alomon ro imi, na man kapo angrodokotai ve nami si Malanganto ina, na man a lau i anglomoni na angngoremai kapo ago nei liuan imi, nei vanang? ² Kapo ro luai vanang ta mi auruk iau, si lau ke ta mi sikei palau si lomlomoni imi, mi uli angngorem, mi sikei si malanganto imi, na mi agusa taun palau a sikei a lomlomoni. ³ Parik using asi kami neikitung na mi angaminaungai pok singimi, parik! Sikei, si lau i vilvil alik, siksikei imi ka arai ani mang matan ta kipo taviri ania. ⁴ Siksikei imi ka ago ta tere asung pok an tatana papalik, sikei ka tere kapa ta inongos si mang matan. ⁵ Mi atogon a sikei palau a lauluan voiang a Karisto Iesu kata atogon ia. ⁶ Asukang ke ta, kantanem katapo asukang luai val God, sikei kata lomoni apalau kana angkonongai ve nia ta parik kapa bil asi me uli teng akit. ⁷ Parik! Kata lomoni suai aongos ani kana roron na kamela apukun pok ia ani ka asosokai palau, na ka asukang luai val

ri vap. ⁸Na taun kata igenen i pukun, ka vil alik luai ania na ka longong aro luai, kantanem kata duai a mat. Io, nang a matmat ang e kuli ngakputuk. ⁹Tukulai ina vanang na God kataala paus alakat luai ania na ka alis ia ta asan voiang kapo lakat luai ani keve asan aongos. ¹⁰Ani ri vap aongos ki sovusulai neite asan ina i Iesu si keve ring aongos, e metekuku, e kuli rina na nei roe kapa. ¹¹Na ki mengen amalangas aongos ta Iesu Karisto, nia kapo Volava. Na e iang a urmaus ka ane si God tamara.

Tara ago val malangas mete ri vap aongos

¹²Asukang vang, kag petau ro luai, napo buk ani mi longong aro na pinipini ke val kami lau si keve taun. Anangan si kara po ago kuvul ang mitapo uli abis asereiai ani uai i kami vilvil ato. Au na kana vang using nau nalapo kovek, kapo lavlabat luai ta mi abis asereiai ani uai velai ani mamaila na lolokovo lava ¹³mete God, using ninia vanang kapo abis nei liuan imi, angkoai si mi lomlomonai na mi abis asi auruk ania. ¹⁴Si kami keve abis aongos, mi ago ta mengen miang vo angkiki an singina. ¹⁵Ani ka kovek ta bil asi poso arikek animi singina na mi gogoai val inatus korong si God nei liuan i polpolokan kipo lok na kipo pasal angising na tutuman. Au na nei liuan iria mi mang val keve malangas e kuli rina ¹⁶na mi teng akit si mengen i to. Ani nau nala angkoai si aminaung si taun ang a Karisto ka serei pok singina, using parik nata lapa sang abusai. ¹⁷Sikei man kapa kila raung korong iau, si kag ararai, rangaig ka vekai an kuli kami keve alilis na kami keve avibisan i kami lomlomon na ka amiminaungan ia. Na nia vanang na oring ke kapo sung atung iau asi kag uli uruk kuvul ve nami aongos. ¹⁸Na nami kapa,

vingami ka kun tapasuk atung na mi uruk ve nau.

Ri Timoteo ve Epaporodito

¹⁹Kag lomlomonai lava mete Volava Iesu ta naka asok a Timoteo palau nang taun imi. Au na sa nganlak nala longong ia le iang singimi, na uruk singina. ²⁰Marai, kapo kovek ta mang anu kapo sikei ve nau si lomlomonai alava animi. ²¹Using riria aongos e ke kipo agusa bil aniria pok na kipo tav agusa taun ani Karisto Iesu. ²²Sikei kana laulauan ro na Timoteo, mipo nas aongos ia ta kata abis ve nau si asoung ani akus ro val nat kapo abis pakangai ani tamana. ²³Asukang vang a napo lomlomon alava asi kag asok sumasuma ania, e mung palau i kag la luk malangas tapai ani sa ka serei e pukun ig. ²⁴Na napo lomlomon si Volava ta nau kapa nan kun serei uring lik palau.

²⁵Sikei kana kapo mamaiten luai ta naka asok aino na tasig ke ta Epaporodito, ninia na tungag si abis na visvis ke mita asok ia asi me papakangai na ararai anig singina. ²⁶Napo asok ia using ninia akorong kapo lomlomon kaisap taun imi. Na mang anu, katapo mamakus lik ta mitala longong tatana sipo malepen. ²⁷Io, kapo tutuman. Kata malepen alava, angasungai si mat, sikei God kataala ngorem ia. Na e iang God kata ngorem imemlong aongos, using man a ike kata mat korong, nau nala atogon a mang mamakus lakat kuluna. ²⁸Asukang a napo buk asok sumasuma palau ania taun imi, ani mi uruk taun mi arai pok ania, na kami uruk ka pok akala anig. ²⁹Asukang vanang na using kami angtogon ve Volava, mi ruduai a nat ke velai ani uruk lava. Matan vap asukang ke, mi asalak luai aniria, ³⁰using si avibisan ke si Karisto, ike kata alis aongos kana to singina, na kala angasun-

gai asi mat asi kana me atapunuk ani kami keve lomlomoni anig.

Igenen ang kapo lomlomon ta Karisto kapo igenen korong

3 Akamusai ina, keve tungag, mi uruk si Volava. Keve bil ke napo anguan posong ania, asi akala animi, na parik kapa amamal iau si uli posong ania.

²Mi aiveven singiria vap visuk ang. Riria na keve katakai i abis ani lau rikek. Vap po buk lamut akui palau ani pukun.

³Using tara vang kana petau ri lamutan atutuman si oring ke ta tarapo soturungai si God si malanganto. Na tarapo uli aminaung si Karisto Iesu, na parik tarapa lomlomon si bil palau i pukun, ⁴kantanem man nau akorong kana napo atogon a oring asi toroi. Man ta sikei kapo lomlon ia ta kapo atogon oring asi toroi si bil i pukun, pua, nau nang napo soliu luai. ⁵Kita lampulit iau si va limaletul i taun le i ingus anig. Mang anu, nau i matan vap Israel, si patvap si Beniamin. Na nau a natnat i ri Eberaio. Na si kag using ani saupai, natapo Parisaio akorong.

⁶Na si akikit ani kag tungtungan, nata vil akui a ri kuvkuvulan i vap lomlomon. Au na si lauluan korong val tere si neite saupai, katapo kovek ta oring asi poso arikek anig singina. ⁷Sikei kana, keve bil ang natapo lomlon alava iria, nalapo taot apalau iria ani naka atogon a Karisto.

⁸Na laba luai ina, nalapo taot apalau a keve bil aongos ani naka tauk i bil miminaungan luai ke, ta naka nas a Karisto Iesu, nia kag Volava. Na marai ina, kungag kalapo varas palau, using natala taot a keve bil aongos ta kipo palau luai, ani naka taukai papalik i Karisto. ⁹Na nalapo angtogon ve nia si oring ke ta lau korong ke kana napo tauk ina, parik katapa tukulai ina le si kag usiusing aro ani keve saupai parik. Sikei palau si kag lomlomon ta Karisto. Asukang a lau korong ke nang kapo serei le si God si selen

ke palau, lomlomon. ¹⁰Io, using asi kag angtunganan ve nia, na naka siang ve nia si kana kui tung si nala kun akanangai anig akorong ve kana matmat, na naka nas a kitmat i kana tapasuk pok, ¹¹ani nau kapa naka kun sakam korong ani tapasuk pok le si mat.

Angsasangai using ani seupok

¹²Kana parik lak napa sakam ia. Parik lak napa kun tapunuk aro luai, sikei napo uli kin sulai anig ani nan teng akit singina. Nia vanang a tukulai ina marai sa na Karisto Iesu kata kun teng akit anig singina. ¹³Keve tungag, parik napa arai anig ta lenginang nalapo teng akit singina. Sikei nata abis a ring sikei a bil palau ta na lomlon taun a sa e mung ig, na naka pat magus taun a sa kapo ago e no.

¹⁴Napo kin sulai anig taun a atutung ani nan luk a seupok miminaungan ang si taun ang a God ka songo alak iau marai kag angtogon ve Karisto Iesu. ¹⁵Asukang na tara taralapo tapunuk io, kapo ro tara uli atogon ani lomlomoni suke. Au na man a lomlomoni imi si saka oring an kapo pasal apetekai, God lak ka amalangasai animi ta tutuman ina. ¹⁶Sikei, le ani taran serei, tara akikit kara paspasal le si tungtungan ang lenginang taratala luk ia.

¹⁷Mi angrodoai animi si usiusing aro anig, keve tasig, na mi akanangai aro aniria kipo paskak using imem. ¹⁸Using a vap miang voiang natapo uli antok animi tataria kana kilapo to i angpetauai ve kana ngakputuk a Karisto. Na kana napo anguan antok an animi tataria velai ani mamakus. ¹⁹Akamusai lak nang iria, tagoeng. Kari nem voiang kipo soturungai singina, angan alava. Saka keve bil visuk an kipo aisog ia, pat si maila singina, ria kipo uruk neina. Na kipo uli atu lomlomon si keve bil palau i kuli rina ke. ²⁰Sikei tara, tara na matan vap i metekuku. Na le iang tarapo atu-

mata taun a katakai i vilvil ato, nia na Volava Iesu Karisto, ²¹voiång ka sakolai ani kara keve pukun i vunep ani pukun ira ka atogon a maumausan ang val kakana. Na ka abis ia ta sikei palau a kitmat ang kana kapo saupai

4 ani keve bil aongos tatana. ¹Asukang vang na mi tung akit, keve tungag ro luai, nami voiång a pakangat ig kapo ping taun imi, nami voiång mipo auruk iau, nami kag maus miminaungan, mi tung akit. Mi tung akit si Volava, kag petau ro luai.

Keve pinipini

²Namilong ri Euodia ve Suntuke, napo sokotuk aroron imilong ani milong atogon a sikei a lomlomoni mete Volava. ³Au na numai tungag tutuman si asasalakan ke, napo sokotuk ua ani ku pakangai ani ngono taura ke, using rilong vanang, kilong tala uli agusa alava ve nau si pakangai ani akus ro. Io, Kelemes kapa, kuvul ve kag mang matan vap ipo aisog kuvul ve nau, voiång kari asan kapo ago nei buk i to. ⁴Mi uruk si keve taun si kami angtoogon ve Volava. Io, naka anguan posong an, mi uruk! ⁵Kami lau i ananap, mi uli akalit amalangas tatana e mataria i ri vap aongos. Volava kalapo angasungai. ⁶Mi ago ta urui an taun ani mang sikei a sa. Sikei, si saka matan taun an, mi uli mengen amalangas ani God ta kami keve sokotuk si selen i sokotuk velai ani posong ro. ⁷Na God ka alis imi ta kana marip, voiång kapo ro luai ani mang matan nas roron aongos, na marip ang ka lilit a vingami na vangang imi siksikei si kami angtoogon ve Karisto Iesu.

⁸Akamusai ina keve tungag, saka matan bil an kipo tutuman, na kipo koi a mamaila, na saka matan bil an kipo korong, kipo daus, vo kipo vubukan, na kipo mangal iria, au na man using kapo atogon bil talupus luai, na man using

kapo koi a poso aro, nei vanang? Riria vanang a keve bil asukang, mi uli atung ani kami lomlomoni singiria. ⁹Man ta sa natala akalit imi tatana, na mitala luk ia le singig, vo mitala longong na arai ania, ninia vanang, mi uli abis using ania. Au na God i marip nia ka ago ve nami.

Posong roron using kari alilis

¹⁰Napo uruk alava luai si Volava ta mantav pala mita lapo tapangun pok asi kami lomlomoni anig. Parik katapa asukang. Mitapo uli lomoni anig sikei katapo kovek i pangau ro animi. ¹¹Parik napa mengen using napo inongos, parik. Nau nalapo katak asi taging using palau ani sa napo siang singina, kantanem man kapo saka pasal an. ¹²Napo ro palau man napo kudik, na kapa man napo duk alava. Si saka keve vuk pangau an, na aongos neiria, napo nas a selen asi duai ani taun i masung vo i buk angan, taun napo duk vo napo kudik. ¹³Keve bil aongos napo angkoai si duai ania using le singina vopo uli amadot anig. ¹⁴Sikei lak, kapo lau ro luai ta mitala ali kunga pakangai anig si vilvil akui ke kana napo siang singina.

¹⁵Nami akorong, ri Pilipo, mipo malangas ta si tutapongai luai i asoung ani akus ro, e mung i nala papelek a Makedonia, katapo kovek ta mangsikei a kuvkuvulan kata li kunga si pakangai anig, nami papalik mita angasalakai ve nau. ¹⁶Si taun ang natanla serei e Tesalonike, na sumasuma mila alis, na e mung lik pok mila anguan an. ¹⁷Parik nang napa mata na alilis ang, sikei napo taoke ani ta matan uai ka serei ani tauia ina, kakami pok. ¹⁸Kala ro si la luk ani keve bil ro aongos ke. Io, napo duk luai ta keve bil i kami lis ang e kungana i Epaporodito. Pua, sain talupus ro luai ina kapo bung alak val kami alilis mete God na kapo naung ania na kapo uruk singina. ¹⁹Na kag God ka apunuk kami

keve inongos, angkokoai val kana tauia miminaungan using kami angtoyon ve Karisto Iesu. ²⁰ Au, na urmaus ka ane si kara God tamara asikei. Tutuman.

Akamusai i posong ro

²¹ Mi lis a posong aro si petau daus ang e iang siksikei, riria voiang a Karisto Iesu

kapo atogon iria. Keve tungag po ago ke kipo kun alis ani kari posong aro ane singimi. ²² Petau daus aongos e ke kipo lis kari posong aro ane singimi, na riria le nei liuan i matan vap ke si Kaisar, riria kapa nang, kipo kun alis ani kari posong aro. ²³ Kana roron a Volava Iesu Karisto ka sinong si malanganto imi.

*Ani ri***Kolosai**

Kolosai katapo mang sikei a rina nei palpal Asia, parik kapa aunai vunga ani rina e Epeso. Paulo parik katapa serei e Kolosai, sikei si taun katan lapo ago e Epeso, kapo ararai ta kata asok a mang keve vap asi an akusku nei mang keve rina si palpal ang, na kianla serei kapa e Kolosai. Paulo kala longong ta mang matan vap kita lapo buk vil alok ani kari lomlomon, na kala salik a buk ke, asi kana vil amadot ani kari tutungan. Kata atai iria asukang ke. Karisto nia kapo patuna i keve bil aongos. Na ninia papalik kapo angkoai si vil ato anira aongos. Ani mang sa keve selen pulakai an, kipo tav angkoai luai, sikei ki tak suai avunga luai anira pelek a Karisto. Using le si Karisto, God kata asinong a keve bil aongos, na si kana avibisan kapa na Karisto, God kala luk aongos pok a mamain ta bil. Karisto kapo ago singira, na taralapo serei a tanginang, e iang, tarapo buk taval akorong using ani kana laulauan a Karisto. Paulo kata salik a buk ke, na ka lis ia si pongua na igenen, ri Tukiko ve Onesimo, na kilonganla lis ia e Kolosai (4:7-9).

Mengen i angruduai

1 Nau a Paulo, napo aposel ani Iesu Karisto, le si kana vubuk a God. Namemlong ve tungara Timoteo, ²namemlongpo alis a panbuk ke taun a petau daus ang si God e Kolosai, nami palau a keve tungamemlong, voiang mipo uli atutuman si Karisto. Roron ve marip le si God tamara ane singimi.

Posong aro ani God si ri Kolosai

³Si kamemlong keve taun aongos i po sokotuk, namemlong tapo uli posong aro

ani God, nia na tamana i kara Volava Iesu Karisto, ⁴using namemlong tala longong ta lomlomon ang mipo atogon ia ani Iesu Karisto, na lau i vinga ro kapa mipo abis ia taun kana petau daus aongos a God, ⁵using mipo uli atu mata taun ani tauia roron ang kapo ago kokoai animi e metekuku. Na tauia roron ang lenginang milapo nas ia taun mita longong a mengen tutuman ang, nia palau a akus ro ang ⁶kitala akusku imi tatana. Na kana kalapo uai na kalapo polok alava luai e kuli rina aongos ke, asukang palau val katala uli uai si kami to, le si ainoai i taun mita longong ia na mila nas atutuman luai ani kana roron a God. ⁷Nas ke mita luk ia le si tungara roron ta Epara, kapo asosokai kuvul ve namemlong kapa. Na taun kapo asosokai, kapo asosokai tutuman ani Karisto si palpal ang pat kakamemlong asi abis, ⁸nia palau kapa kata amalangasai animemlong ta lau i vinga ro ang a Malanganto kapo asereiai ania si kami to.

Abis ang a Karisto katala abis ia

⁹Asukang vang, na le si taun ang namemlongta longong a mengen ang, parik namemlong tapa ausai ani sokotuk animi. Namemlong tapo uli sokotuk ani God ta nia ka vil atapalas aro luai ani vingami si kami nas ani kana vubuk, si selen ke ta mila atogon a masam le si Malanganto na malangas roron. ¹⁰Kamemlong sokotuk asukang vang, ani kami paspasal ka angkokoai val kana vubuk a Volava. Asukang ke ta mi uli pasal auruk ania na mi uli asereiai ani matmatan uai si kami keve abis roron aongos, na asi kami polok aliu si nas ani God. ¹¹Na e iang, God ka arudualan imi ta keve madot angkokoai val minaungan i kana kitmat lava, ani mi angkoai si tung akit na ananap velai ani uruk ¹²si posong aro taun a tamara, using ninia katala taot angkoai ira asi

tauk i tauia roron ang kapo ago kokoai e nei rina i malangas ani kana petau daus. ¹³ Using kataala asapang ira pelek a madot i nei saupai i ring vong na kala agingging ira taun a vainagoan ang si kana nat vubukan luai. ¹⁴ Io, si kana nat taralapo kalakala using a God kataala samui apok ira. Supsupai ina ta kataala lomom suai ani kara keve lau rikek marai kana nat. ¹⁵ Nat ke, nia kapo kankanuai atutuman i God voike tarapo tav arai korong ania. Na kapo matavunim i mamain ta asisinong aongos. ¹⁶ Using le singina palau keve bil aongos ke kataala asinong iria. Keve bil i metekuku na kuli rina. Keve bil ang tarapo arai korong aniria, na matan bil ang tarapo tav angkoai si arai aniria. Au kantanem kapa, saka sinsinong madot an, vo ri tulava, vo saka keve saupai an, keve bil aongos ke nang nia kata asinong iria, na kata asinong iria ania pok. ¹⁷ Ninia nang kata lapo ago aino luai ani keve bil aongos, na le singina palau keve bil aongos ke kapo teng akit kuvul iria. ¹⁸ Na ninia kapa kapo vangang i kuvkuvulan ke si God, na kapo tukul bung luai i mamain ta to aongos na ninia kapo matavunim i la tapasuk pok pelek ani matmat. Asukang vang a ninia kalapo sinong alakat luai ani mamain ta sinsinong aongos. ¹⁹ Using God kataala uruk luai ta maumausan kirol aongos ke ka mang singina, ²⁰ na si kana asasaling rangai kuli ngakputuk, luai lava kana kalapo pitik nei liuan i God ve kana asisinong aongos, kantanem e kuli rina vo e metekuku, aongos kalapo angridokotai pok ve nia.

²¹ Au na nami aino mitapo ago apetekai ani God na mitapo uli anggegelai ve nia nei lomlomoni imi, using kami mamain ta lau katapo rikek. ²² Sikei kana vang kataala angridokotai ania ve nami si matmat i pukun i kana nat. Au na e iang, taun ang ka songo imi si tung e matana, pukun imi ka daus na ka kovek

i mengen rikek vo kilkilis ka sigil imi. ²³ Bil ke ka serei atutuman man mi uli kusing akit aliu lak si kami lomlomoni, na mi kelai akit animi na mi tung akorong luai. Man parik mipa taruk pelek a tauia roron ang mipo atu mata taun ia, voiang mitala longong ia nei akus ro ke. Using kitala akusku tatana si asisinong aongos e neite kuku, na nau a Paulo nata asosokai asi asoung ania.

Kata pakangai ani ri Kolosai

²⁴ Si vuk pangau ke napo uruk si sa nata kui tatana animi. Taun napo asalak a kui e pukun ig, napo asalak ia ani kana pukun a Karisto, nang palau kana kuvkuvulan, na e iang kapo asukang ta name lapo tung rokot a Iesu asi atapunuk ani kui ang nia kataala kui aino tatana. ²⁵ God kata atung iau asukang ta asosokai si kana kuvkuvulan, ani naka akusku amalangas luai animi ta kana mengen roron, ²⁶ voiang a God kata amunai ania pelek a mamain ta polpolokan aino. Sikei kana vang kataala amalangasai ania si kana petau daus, ²⁷ using kata lomlomoni ani ka akalit a ri vap i ngising ta tauia na miminaungan i kana mengen vopo mun aino ke, nang nia na Karisto nei kami to. Ninia kapo atulisai animi taun a ururmaus i to ang kakami lak ia e no. ²⁸ Na namem tala uli akusku amalangas tatana si ri vap aongos velai ani ngangaiga na akalkalit i masam, ani namemla angkoai si an asereiai ani petau ke ta kilapo daus luai using a Karisto. ²⁹ Nambang ninia na tukulai i kag agusa tung si taun ke na nata agusa alava luai ta dual ang nia kataala

2 Asereiai ania singig. ¹ Using napo buk ani mi malangas kag agusa madot animi, na aniria e Laodikeia, na kapa aniria parik lak kipa arai ani pukun ig. ² Kag vubuk lava ta ki sikei palau kuvul si kari lau i ngorem, na vingaria ka

takaring. Ani ki atogon aongos a tauia ang le si kari nas ani kana mengen roron a God vopo mun aino ang, Karisto palau nang. ³Na ninia papalik kapo angkoai si tat palas ani tutuman i mamain ta tauia i masam na nas. ⁴Napo atulisia animi ta oring ke, ani ki ago ta me kapau ta pasak ro palau si me bui animi. ⁵To, kantanem napo tav ago ve nami si pukun, sikei lak napo uli lomlomoni animi na napo uruk alava si arai ta mipo saupai aro pok animi na mipo kelai akit aro ani kami lomlomoni si Karisto.

To roron tutuman kapo sinong si Karisto

⁶Au kanat vang, val mitala ainak ani Karisto Iesu ta ninia na Volava, napo sokotuk imi ta mi uli kusing aro asukang palau lak si kami angtogon ve nia. ⁷Mi asisia mis na kelkelai akitmat lakat kuluna na mi tung akitmat si lomlomoni val kitala pinipini imi tatana, na posong ro nei kami to ka duk na ka kamsarak luai. ⁸Mi aiveven vei nyaning a mangsikei kamela teng akit imi ta keve akalkalit i nas vauvau kapau palau si ri vap, voiang kapo tapasuk le si kari lau i ago le kabang, na si keve malanganto i kuli rina ke, na parik ta le si Karisto. ⁹Using si Karisto kana laulauan kirol a God kapo sinong singina na kalapo sung pukun tatana. ¹⁰Ninia kapo tavirimok alakat ani mamain ta saupai na kitmat aongos. Au na nami, le si kami angtogon ve nia, milapo kun kirol aro si kami to. ¹¹Asukang ke ta le si kami angtogon ve nia, mita pasal suai ani kami keve vubuk rikek i pukun, na e iang Karisto akorong kata lampulit imi, na parik ta lamut i kunga ang si ri vap, parik. ¹²Na si kami asing tauia, mitala siang kuvul ve nia nei mata i matmat. Na God katakana kun tak atadut pok animi kuvul ve Karisto, using mitala lomlomoni tatana si kana kitmat, voiang kata tak

atadut pok a Karisto tatana pelek a matmat. ¹³Aino, mitapo vap mat using kami keve lau rikek na mitapo uli longong si keve vubuk rikek i pukun, asukang ta parik mitapa lamut atutuman lak. Sikei God kala vil ato imi kuvul ve Karisto, using katakana lomoni suai aongos ani kara keve rikek. ¹⁴Asukang ke ta kata vil suai ani salsalik akit i kara keve lau rikek na ka saupai anira. Io, maiten ke, God kata vil suai luai ania si kana matmat a Karisto kuli ngakputuk. ¹⁵Na e iang kuli ngakputuk kata dual suai luai ani mamain ta ainoinoai na kitmat lava na ka akalit amalangas luai ta kari ngau.

¹⁶Asukang vang a ka ago ta mangsikei kame saupai animi si pok ipo angan vo si laman ipo inum. Au na ki ago ta saupai an kapa animi si nanauai ani saka keve taun lava nei liuan i matas, vo taun i ulen tanginang, vo taun i atailai kapa. ¹⁷Ka ago luai using a keve bil aongos suke kipo kankanuai palau i bil tutuman vo serei lak ang. Na bil tutuman luai ang vanang katakana serei si Karisto. ¹⁸Mi ago luai ta atalipai ani mangsikei si me uli vil alik kapau ania e matami na kapo uli soturungai si ri angelo, ani kame kapau imi ta parik mipa angkoai si luk ani tauia roron ang. Using matan vap ang nang kipo uli mengen alava ta saka bil an kitala arai ania si kari orodung, voiang kapo bil i pukun palau ke na kapo vil atoroi iria ta kari nas kapo ro luai, sikei parik kapa asukang. ¹⁹Na parik kipa teng akit si Karisto, ninia na vangang i kuvkuvulan ke si God, asukang ta pukun aongos kapo dokot akit si vangang na keve angus na gail ina, na polok ina kapo serei le si God akorong.

To tanginang si kara angtogon ve Karisto

²⁰Au using mitala mat kuvul ve Karisto pelek a mamain ta malanganto palau i kuli rina ke, marai sa na mipo

to lak val kari laulauan na mipo long-longongai palau ani kari keve saupai ta, ²¹Ago ta teng an! Ago ta namnamin an! Ago ta sigil an!” ²²Nang tara pasal using iria si vuk taun kudik palau na kian rikek, using kipo kokelai kuli kari keve asok na matan akalkalit ri vap. ²³Io, kapo ararai lik val keve sausaupai ke kipo atutunau i masam, si kari lau i soturungai using saupai, na si kari keve vilvil alik kapau, na kari keve amiming palau i pukun iria. Sikei kipo kovek i dual angkoai asi atakun ani keve vubuk rikek i pukun

3 ke. ¹Io, using mitala tadut ve Karisto, kanat vang, mi uli taoke using ani keve bil i pangkul si rina ang a Karisto kapo sinong singina e palso i God. ²Mi atung akit kami lomlomonai si matan bil e pangkul na parik ta si bil i kuli rina. ³Using lenginang mitala mat, na kami to kalapo ago mumun aro ve Karisto si God. ⁴Au na man a Karisto, vopo vil ato ke anira, kala tutu aserei pok, nami kapa mila kun tutu aserei ve nia nei kana maumausan.

⁵Asukang a mi vil amat suai ani kami sa keve laulauan i kuli rina ke pelek imi val panik, lomlomonai visuk, lomlomonai tatakaring i buk aina vo tauan, mamain ta vubuk taun ani rikek, na keve vubuk using ani togtogon voiang kapo asukang ta soturungai si tangatangai. ⁶Kana marala na God vanang ka amiming a vap longo bot marai keve lau ke palau. ⁷Aino, nami mitala ago nei liuan i vap asukang, na mitala kun siang luai si keve laulauan ang. ⁸Sikei kana vang mi ngangataliung luai ani keve laulauan ang, marala, lomlomonai pel, mengen arikek ani mang matan, mengen i nau varas, na keve malakata. ⁹Mi ago ta angkapauai an pok nei liuan imi, using lenginang mitala apiet suai ani kami pukun kavang kuvul ve keve laulauan ina. ¹⁰Na kana mitala amaus imi ta to

tanginang, na God kapo atatanginang aliu lak imi asi kami atogon ani nas tutuman angkoai val kankanuai i vopo asereiai ani to ro ang. ¹¹Na si to tanginang ang nang kapo kovek luai i angpetpetekai nei liuan i keve matan vap ke, ri Elas ve ri Iudaia, ri lamutan ve ri tav lamutan, ri vap sokoung ve ri Sikutes, ri asosokai ve ri vap kalakala. Aongos, kipo bil palau. Sikei sa kapo laba, Karisto akorong palau, ninia kapo tavirimok luai na kapo siang si keve nem aongos.

¹²Au na using nami petau ang a God katala irang suai animi, na milapo gogoai na mipo keve tungana vubukan luai, kapo ro ani mi amaus imi ta vinga ngorem, na laulauan i alilis, laulauan i vilvil alik, marip, ananap taun a mang vap. ¹³Mi angasalakai angpokpokai ani kami keve maiten, na mi lomlon suai angpokpokai man ka atogon ta rikek e nei liuan imi. Asukang palau val Volava katala lomlon suai ani kami keve rikek, nami kapa mi kun asukang palau. ¹⁴Au na lakat si keve bil ke, mi amaus imi ta laulauan i vinga ro. Using ninia vanang ka teng akit aro kuvul imi si kirkirimai tapunuk luai. ¹⁵Au na using milapo palpal i sikei a kirkirimai palau, kapo ro ta mi atalipai ani luai ila amatung ang ta Karisto, ani ka saupai ani vingami. Na mi uli atogon ani lau i posong ro. ¹⁶Tauia i kana mengen a Karisto kapo ro ka soisining singimi. Asukang ke ta mi pinipini na mi tatapokai angpokpokai animi velai ani masam na mi uli tangam i alatun velai ani posong ro ta pakangat imi ane si God. ¹⁷Io, si saka keve posong an vo laulauan mipo asereiai ania, mi uli abis ania velai ani posong aro ani God tamara si asan i Volava Iesu.

Pinipini ani kuvkuvulan si laulauan i to tanginang

¹⁸Nami ri aina osongon, mi alis imi si keve kisngami, using sukana vang nia

kapo lau roron si kami angtogon ve Volava. ¹⁹Nami ri tauan osongon, mi uli vinga ro taun ani keve kisngami, na mi ago ta uli marala an aniria.

²⁰Nami inatus, mi longong aro si keve tamami na keve rinami si keve bil aongos. Laulauan ke nang kapo auruk luai ani Volava. ²¹Nami ri tama, mi ago ta vasvasik an ani kami inatus, vei kila makamakus luai.

²²Nami ri asosokai, si kami keve abis aongos, mi uli longong si keve taukai imi. Mi ago ta abis aro palau an man kipo arai animi vo using mipo buk auruk palau aniria, parik. Sikei mi abis ta pakangat tutuman velai ani mamaila ani Volava. ²³Si kami keve telan aongos, pakangat imi ka uruk val mipo abis ani Volava na parik ta ani ri vap, ²⁴using mipo nas ta le si Volava papalik mila tauk i tauia roron ang lak, asukang val kami seupok. Volava Karisto papalik nia kapo taukai imi. ²⁵Io, using man a sikei kapo uli abis ani lau rikek, nia ka luk akorong a seupok i kana avibisan, using a God kapo tava ani sang sikopal si kana kalakala ani ri vap.

4 Nami, mipo taukai i ri asosokai, mi uli aiveven aro aniria si laulauan ang kapo korong na kapo angkokoai aro, using mipo nas kapa ta mipo kun atogon ani taukai imi e metekuku.

Longong ani pinipini ka asereiai ani igenen roron

²Mi uli alis aongos ani pukun imi si sokotuk, na lomlomon imi ka para singina, na mi uli posong aro kapa. ³Na si kami keve sokotuk, mi uli lomon kapa animem, ani God si kana tavasai ani mengen ke, asi kamem mengen amalangan aro ta tutuman vopo ago mumun ke ani Karisto. Mengen ang palau nang kana napo ago nei akang bat marai ina. ⁴Asukang na mi sokotuk a God ta ka amadot iau asi kang amatung atapalas aro

luai ania using kapo mamaiten ta naka mengen tatana. ⁵Kami aupele taun iria e komo ka soung si selen kapo talupus aro, na mi uli akalit aniria ta kami lau ro si keve taun roron ang mipo atogon ia. ⁶Kami laulauan i mengen ka uli lulupusan, na ka naminan aro. E iang mila angkoai si polpol aro taun ri vap siksikei.

Akamusai i posong aro

⁷Ani keve bil vo serei ke singig, Tukiko ka atai amalangan imi tatana. Nat ke kapo tasira vubukan na kapo uli atutuman si kana pakangai anig. Namemlongpo ngono asosokai kuvul si abis ke si Volava. ⁸Au na tukulai ina nata asok ia ane singimi, using asi kami la nas ani kamem ago e ke, na asi kana anguan akakaisap an kapa ani pakangat imi siksikei. ⁹Onesimo ka auai kuvul ve nia. Nia kapo mangsikei imi palau na kapo mang tasira vubukan kapa, mangsikei a nat uli atutuman. Rilong vanang, kilong atai amalangan imi ta matan bil aongos katala serei taun imem e ke.

¹⁰Aristarko, vopo tungag nei akang bat ke, kapo alis kana posong aro taun imi. Asukang kapa na tipasina i Barnabas ta Marko, lenginang mitala luk a mengen amalangan ina, asukang a mi ruduai aro ia man kame vokol imi. ¹¹Asukang kapa na Iesu, nang kana mang asan ta Iusto, kapo kun alis kapa ani kana posong aro. Volo nat ke kana, ritol papalik kitolpo palpal i ri lamutan nei liuan i matan vap ke kipo abis ve nau ani kana vainagoan a God, na kitoltala pakangai aroron luai anig. ¹²Epararas, mangsikei palau imi, na kapo asosokai kapa si Iesu Karisto, kapo kun alis ani kana posong aro taun imi. Kapo uli lomon alava animi nei kana keve sokotuk, ani mi tung val vap matukal aro na mi tapunuk aro, angkokoai val kana vubuk a God. ¹³Le si kag nas ania, napo antok atutuman ta katala asisia gese alava luai animi,

na ani ri Laodikeia ve ri Ierapolis kapa.

¹⁴Nat vubukan ke Lukas, katakai i vilvil ato, kapo kun alis kapa ani kana posong aro taun imi. Asukang kapa na Demas.

¹⁵Napo alis kag posong aro si keve tungara e Laodikeia, na si Numpa kapa ve kuvkuvulan ang kipo uli serei kuvul nei kana lu. ¹⁶E mung i kami la tataot ani panbuk ke, alis ia asi kari an tataot kapa ania nei kuvkuvulan ang e Laodikeia. Na

animi akorong, ta mi kun tataot kapa ani panbuk i kag la alis ang si ri Laodikeia.

¹⁷Antok a Arkipo ta ka lomom aro na telan ang katakai luk ia si Volava, na ka apunuk aro ia.

¹⁸Nau a Paulo, nalapo salik si vuk ring ke ta kungag akorong. Kag posong aro ane singimi. Mi lomom iau si po ago nei gogotan ke. Roron ka auai ve nami.

Ainoai i buk ani ri

Tesalonike

Tesalonike kapo rina lava e palpal Makedonia. Si taun ang Paulo katakana pasal suai ani Pilipo, kanla ane Tesalonike, kanla sukalai ani kuvkuvulan e iang (Ap 17). Mang matan taun e mung, Paulo kan lapo ago nei rina e Korinto, Timoteo, paluana si abis, kamela atatai ia ta keve bil kata lapo serei si vap ang kitala sakolai ani kari to e Tesalonike. Paulo kala longong a akusku ke si Timoteo, au rilong pok ve Siluano kitola salik a buk ke ani ri Tesalonike asi akikit ani kari lomlomon. Nei buk ke Paulo kapo uruk ani kari lomlomon, kuvul ve kari laulauan ro. Kapo ararai asukang ta parik kitapa nas aro luai ta Karisto ka saka serei pok an. Na kipo buk nas kapa ta sa, ri vap mat ki mat aongos na Karisto parik lak kapa serei pok? Na aniria kapa ta sa, ki an kun tauk kapa i to asikei? Ani Karisto ta ka serei si saka taun akorong an? Si ngenget ani kari keve susui, Paulo kata atai iria ta ki uli usiusing ani laulauan roron, na ki usausa ani kana taun i serei a Volava.

Mengen i angruduai

1 Nau Paulo, Siluano na Timoteo, namemtolpo alis a panbuk ke ane singimi vap lomlomon i Tesalonike, mipo ago e kungana i God tamara na Volava Iesu Karisto. Roron na marip ka sinong singimi.

Kari lomlomon ri Tesalonike

²Namempo uli lomlomonai animi si kamem keve sokotuk na uli posong aro kapa ani God singimi. ³E matana i God tamara namempo uli lomlomonai ani kami selen i ago. Kami abis kapo kokelai kuli lomlomon, kami lau i angpapak-

gai kapo tukulai ina si kami ngorem, na mipo tung akit using mipo atu mata ta ilesvauk i kana serei kara Volava Iesu Karisto. ⁴Io, keve tungamem i po buk ta God, namempo nas ta katakana songo imi. ⁵Na nas ke kapo tukulai ina using a akus ro ang namem tala akusku imi tatana kata serei si kitmat na si Malanganto Gogoai na parik ta mengen i ngurumem palau, na namem tala nas luai ania nei pakangat imem. Mipo nas kamem ago ve nami, namemta alis kamem to animi. ⁶Si taun ang kita vil akui alava imi, kantanem mitapo kui si kari mirik animi, sikei mita ainak ani akus ro velai ani uruk i Malanganto Gogoai. Na si oring ang, mita using aro kamem lau, na tara ve nami, tarapo using a Volava. ⁷Asukang a kami lau kapo bil val kankanuai ro e mataria i ri vap lomlomon e Makedonia na Akaia aongos. ⁸Using le singimi na akus ro i Volava katakana pasal, parik ta ane Makedonia na Akaia papalik, sikei ane si keve rina aongos kapa, asukang a ri vap aongos kilapo malangas tatami si kami lomlomon. Au, na namem akus iria ta mang sa? ⁹Using riria akorong kipo mengen amalangas imem ta kami ainainak ani kamem mengen. Kipo akus ta mitala papalek kami keve tangatangai taun a God vopo to ang na kapo tutuman. Mitala alis kami to singina na mipo pasal singina, ¹⁰na mipo kokoai ani kana nat Iesu le metekuku, iuang kata tak atadut ia pelek a mat. Iesu ke, ka asapang ira pelek a marala ang, nang kapo pataun ira.

Akusku i kana lau i abis e Tesalonike

2 Using nami akorong, keve tungamem, mipo malangas ta kamem me pasal taun ke animi, parik katapa palau. Namemtala apunuk ia. ²Mipo malangas kamem ago aino e Pilipo, kitapo vil akui imem na ki nau varas imem, sikei si papakangai si God,

nameptala tav leng asi akus animi ta kana akus ro, kantanem a tutubat lava luai kapa. ³Using lau i akuskus parik katapa serei le si lok vo lomlomoni visuk, na parik kapa asi kus vubui animi, parik. ⁴Sikei nameptala pasal ta an akus animi si kalingana i God, nia papalik kata ainak atalupus animem asi tung ani akus ro ke. Kamem abis, parik asi posong aro animem singina, sikei ani God papalik, nia kapo arai ani kamem lomlomoni. ⁵Mipo malangas ta e matana i God, parik nameptapa mata na kapkap, vo bui animi. ⁶Parik kapa nameptapa buk a alatun si ri vap singimi, na si mang ri si pulakai. Using namem a volo aposel si Karisto, katapo ro ta namem amaiten imi ani mi aiveven imem, sikei kata la tav asukang. ⁷Namemta vinga marip taun imi asukang luai val aina kapo vinga marip taun kana inatus lik. ⁸Pakangat luai imem singimi! Namemta uruk si alis ani kamem to animi. Parik ta akus ro papalik, sikei kamem to kapa, using mita lapo pakangat luai imem. ⁹Kapo asukang luai keve tungamem, taun namemta telan si akuskus animi ta akus ro i God, mipo malangas aro ta nameptapo kun uli abis alava tenei ias na tenei vong velai ani kui e pukun imem ani ka ago ta mangsikei ka maiten tatamem. ¹⁰E malangas i matami na God kapa, namempo mengen amalangas imi ri vap lomlomon asukang ke, namemta to adaus, na namemta vil a lau korong kapa ani ka ago ta bil i poso arikek kame tung singimem. ¹¹Io, mipo malangas aro ta kamem lau i to. Namemta lau luai val tama taun imi siksikei. ¹²Namemta pinipini, namemta mengen papakangai, na asukang kapa namemta anatoknatok velai ani asum animi ani kami lau i to ka angkoai palau val kana vubuk a God, nang kapo songo imi taun ia, ani mi

palak ane singina, si kana vainagoan asi kami luk ani minaungan ina.

¹³Namempo uli poso aro kapa ani God singimi asukang ke. Kana mengen a God mita longong ia e ngurumem, mitala luk akorong ia val kakana ta mengen, na parik kapa bil val mengen si igenen palau. Kana mengen a God kata teng imi, vap lomlomon, ¹⁴asi kami tung akit. Kami vap akorong kitala mirik animi. Lau ke, kapo tav petekai ani lau ang ri Iudaia kita abis ia si kana vap a God e Iudaia kipo ago e kungana i Iesu Karisto. ¹⁵Nang riria palau a vap ang kita raung a Volava Iesu na asukang ri katakai i kus amalangas aino. Na kana kita kirikai suai animem kapa. God kapo misag luai ani kari lau rikek! Kipo angmamaralai ve ri vap aongos, ¹⁶asukang a kita kun atakun kapa animem ani namem ago ta akuskus an ani ri vap i ngising, vei nganing kila to. Si kari lau rikek asukang ke, kita gap akuvul kari ring asi an puka. Na e ke si oring ke, kana marala lava na God, kilapo asalak ia.

Paulo kapo buk an arai ani ri Tesalonike

¹⁷Keve tungamem, si taputuk ta kara ago nei liuan i pangau kudik ke, taratala angvabai anira si pukun, sikei si lomlomoni parik, na kata lapo meng imem a lomlomoni asi me arai pok animi, namemta atokngai amadot asi vil korong ania. ¹⁸Nau akorong, Paulo, natala uli atokngai asi me serei, sikei Satan kata la tubat imem. ¹⁹Using nei akorong vanang a tukulai i kamem uruk na miminaungan na seupok roron asi an toroi e matana i kara Volava Iesu man ka serei pok? Parik ta nami? ²⁰Io, nami luai nang mipo tukulai i kamem miminaungan ve uruk.

3 Io, using a lomlomoni ke kapo serei amadot asi pasal, parik namemta angkoai si vil bat ania, asukang a

namemla lomlomonai ani namem ago koai e ke Atenai, ²na namem asok a Timoteo, kapo tungara na kapo asosokai si God si asoung ani akus ro i Karisto, ani kame akikit pok kami lomlomon, na ka arudualai animi, ³ani ka ago ta mangsikei imi ka uak si keve atoktokngai ang. Matan maiten ke parik kapa bil asi tapping singira tarapo lomlomon, ⁴using si kara ago kuvul namemtala uli antok animi ta ki serei, kana vang kilapo serei. Parik kapa ainoai i taun asi kami tapping ania. ⁵Au, using a keve maiten asukang ke, kag lolokovo kala serei alava na parik napa anguan ago aro an, asukang a nala asok ia si kana me nanas ta kami lomlomon kalapo saka bil an. Vei nanging mang matan imi kitala uak si kana atoktokngai a katakai i apupu, na singina, si uak ang, kamem dual ka nem palau.

⁶Sikei, kana palau Timoteo kapo serei pok le singimi velai ani akusku roron ta mipo lomlomon na mipo ngorem. Katala akusku imem ta mipo uli dungai animem na mipo atogon a vubuk lava asi arai animem val namem kapa namempo kun buk alava asi arai animi. ⁷Asukang vang, keve tungamem, nei liuan i mirik duk ke na vilvil akui, akusku i kami lomlomon kapo sung atung pok imem. ⁸Io, kana kalapo lakat luai kamem to i uruk using mipo tung akit si Volava. ⁹Namempo tav angkoai si taot ani poisan a uruk namemtala uruk tatana e matana i kara God marai imi. Namem saka posong aro an ani God si ngenget ani uruk lava ang? ¹⁰Si kamem keve sokotuk keve tenei ias na tenei vong aongos, namemtapo buk alava luai asi an serei, ani kamem serei ka apolokai ani kami lomlomon.

¹¹Namempo sokotuk a God tamara ve Volava Iesu asi itoiton ani kamem selen ani namem an serei pok singimi. ¹²Kami lau i vinga ro angpokpokai ang mipo ato-

gon ia, namempo sokotuk a Volava ani ka vil alava ia asi kana tavirimok, na ro ang ka kun pataun ani ri vap aongos, asukang palau val kamem lau i ngorem mipo nas ia. ¹³Namempo sokotuk kapa ta Volava ka amadot imi ani ka kovek ta bil asi poso arikek animi, mi ago adaus e matana i God tamara, tung si kana serei pok a Volava Iesu kuvul ve kana mamain ta vap daus.

To asi auruk ani God

4 Asi akamusai keve tungamem, namemtala pinipini imi ani mi saka pasal an si selen i auruk ani God, na vola ro using mipo pasal singina. Sikei kana si kara angtunganan ve Volava Iesu, namempo buk anguan akikit pok animi asi kami anguan asereiai amadot pok an ani keve laulauan ang. ²Pinipini ke kana kapo kalingana i Volava Iesu. Mita lapo nas ia, na kana vang nia. ³Kana vubuk a God ani nami mi daus e matana. Mi taval pelek a lau i panik. ⁴Ri vap, mi nas a lau roron i buk ani kami keve aina siksikei, si selen daus na mamaila. ⁵Mi ago ta lau an val ri vap i ngising kipo vongvong kana lomlomonai a God na kipo buk vil apunuk palau ani kari vubuk. ⁶Si oring ke kapo ro ta igenen ka ago ta apupu an ani tasina na ka vil arikek ia. Namemtala atatai akit velai ani anonok animi ta man mi vil a keve lau rikek asukang ke, Volava ka amiming imi. ⁷God parik katapa songo ira asi kara using ani lau visuk. Kata songo ira ani tara pasal si selen daus. ⁸Io, asukang a man ta mangsikei imi kapo tav ainak ani pinipini ke, parik kapa misag animem, sikei kapo misag ani God, nia kapo alis imi ta Malanganto Gogoai ina.

⁹Sikei ani lau i angtunganan, parik mipa inongos taun imem asi salik animi tatana, using nami akorong mitala luk alkalkalit le si God ani lau i vinga ro

angpokpokai. ¹⁰Na mita lapo abis ia si keve tungami e iang e Makedonia aongos. Sikei namempo anguan asumsumal an animi, keve tungamem, ta mi anguan polok alava an si laulauan ang. ¹¹Kapo ro mi atogon a marip nei kami to, na mi telan si kami abis akorong na mi angan si gese imi akorong pok, val namemtala atatai imi. ¹²Asukang ani ka pakangai animi asi kami ago ta aikut pulakai an ani mang matan na ka vil amaiten kami ago. Na mang anu, ka pakangai ani ri vap e komo ki kinle na ki mangal na uai i kami lau roron.

Kana serei pok a Volava

¹³Au, keve tungamem, namempo buk vil akorong ani kami inuinu. Ani keve tungami kitala mat pelek imi. Parik kapa ro ta mi mamakus aniria val vap ang kipo kovek i bil ro asi kari atu mata tatana. ¹⁴Using tara, tarapo lomlomon ta Iesu kata mat, na kala tadut pok, asukang palau a tarapo lomlomon ta God ka songo pok iria kita mat si kipo lomlomon tatana, ani ki kun tadut pok ve nia.

¹⁵Akorong palau si kalingana i Volava, namempo mengen imi asukang ke ta tara tarapo to lak man a Volava ka serei, parik luai tarapa palak aino aniria. ¹⁶Si taun ang, ainoai i angelo si God ka songosongo alava na taungai si God ka tangis, na Volava akorong ka pasiang le metekuku velai ani asok madot. Au, riria vanang, vap la mat ang, ki palak aino, ¹⁷le lak na tara, vap po to ke, tara palak aimung na tara an angrol ve ria metekuku, ani tara aongos kuvul, tara an angruduai ve Volava e pangkul. Na tara an ago asikei ve nia. ¹⁸Au, na si panbuk ke, ka bil kakami asi kami akikit angpokpokai pok animi.

5 Keve tungamem, parik mipa inongos taun imem asi salik na atatai animi ta taun vo inongos i taun, nang

a Volava ka serei singina, ²using mipo nas aro luai ta ka serei ataping palau val igenen tainau tenei vong. ³Si pangau ang ri vap kipo mengen asukang ke, “Kapo kovek luai i bil rikek, tara uli ago velai ani marip,” io, nang palau si taun asukang, sumasuma palau a kui lava ka meng arikek luai aniria val kui i ingus, na ki kovek luai i oring asi sip ania. ⁴Sikei parik mipa ago si vong, keve tungamem. Parik luai mipa tapping ani taun ang val tapping ani igenen ainau. ⁵Using nami aongos mipo inatus i malangas na tenei ias. Parik tarapa inatus i tenei vong ⁶Asukang na tara ago ta rot mat an val mang vap. Sikei tara para akoai. Tara ago ta nio an. ⁷Using vap ang kipo rot, kipo rot tenei vong, na ria kipo inum anio iria kipo inum tenei vong. ⁸Tara, parik tarapa asukang using tarapo ago si malangas. Tara aiveven pok ira. Tara lomlomon ta God, tara ngorem angpokpokai anira, na tara atu mata ta God ka teng ato ira. Na si keve selen suke tara omo bat ira tataria. ⁹Using God parik katapa atung ira ani tara me ruduai a kui i kana marala, parik. Sikei kata atung ira ani tara to si kana vilvil ato na Volava Iesu Karisto, ¹⁰nang kata mat anira, ani man ka serei pok, kantanem taratala mat, vo tarapo to lak, sikei tara an ago ve nia. ¹¹Asukang vang na mi uli akikit na angpapakangai angpokpokai animi siksikei, val mipo uli abis ania.

Akamusai i pinipini ve posong ro

¹²Keve tungamem, namempo sokotuk imi ani mi mamaila aro aniria kipo tu ainoai animi. Using kipo saupai e matana i Volava, na kipo abis alava animi na kipo pinipini imi. ¹³Mi lomlon alava iria si abis ang kipo teng ia. Mi vinga marip angpokpokai animi. ¹⁴Keve tungamem, namempo asum imi ani mi anonok a keve vap po uli tere suai palau

ang. Na mi akikit iria kipo leng palau, mi pakangai ani vap po uli malum ang, na mi kokoai ananap ani ri vap aongos. ¹⁵ Ka ago mi ngenget a rikek pok ta rikek, sikei mi pakangai angpokpokai animi, na ri vap aongos.

¹⁶ Mi uli uruk. ¹⁷ Mi uli sokotuk ani God si keve taun aongos. ¹⁸ Mi uli posong aro ani God si keve taun i mailik vo uruk. Si lau asukang, mipo using kana vubuk a God singina na mipo angtogon ve Karisto Iesu. ¹⁹ Mi ago ta nga ripus ani kut i Malanganto. ²⁰ Mi ago kapa ta vil apalau ani keve mengen ang God kapo posong ia si nguruna i igenen, ²¹ sikei mi atung kuvul aongos a keve bil ke si atokngai, asi kami arai ta man kapo tutuman, mi using ia, ²² na man kapo rikek, mi taval pelek ia.

²³ Kamem sokotuk animi ta God i vinga marip, ninia papalik akorong, ka

vil adaus luai animi, ani man a Volava Iesu Karisto kamela serei pok mi duai ia ta daus. Vingami, na lomlomonai imi, na pukun imi ka daus aroron aongos e matana. Na ka kovek i bil asi poso arikek animi singina. ²⁴ Na nia akorong a vo songo ang animi asi kana abis ani vil-vil adaus singimi, kana keve lau aongos kipo tutuman, na ka abis ia.

²⁵ Keve tungamem, mi uli sokotuk ani God animem.

²⁶ Mi alis a posong ro si keve tungara aongos, velai ani lulus daus. ²⁷ Napo sokotuk akitmat e matana i Volava ta mi taot a panbuk ke e mataria i keve tungara aongos.

²⁸ Kana roron kara Volava Iesu Karisto ka auai ve nami.

Apongua i buk ani ri

Tesalonike

Katapo ararai ta petau lava i ri vap lomlomon si taun ang e Tesalonike, ki-tapo sugul alava luai ta saka bil an ka serei si taun ang, Karisto ka serei pok singina. Mang matan vap kita lapo meng-en ta kana taun a Volava katala serei lenginang. Asukang vang a Paulo katala salik a buk ke, asi koros pok ani kari lomlomon ri vap. Au na si oring suke, kalapo atai iria ta kana taun a Volava parik lak kapa serei. Ta e no ina i taun ang, vap duk ki sualpok alava luai, na mamain ta laulauan rikek duk ki serei alakat, na katakai i putuk saupai ka serei si me petau alava luai ani Karisto. Paulo kapo asum iria ani ki tung akit aro si lomlomon, ki paus a matan mamaiten kapo serei singiria. Kapo buk ki dual aro ani ki angkoai si aiveven akorong pok aniria, asukang val ninia katala aiveven pok ia, kuvul ve kana keve katakai i abis palu-ana. Ani ki ago ta ataole vo marangan ani abis. Kapa ki ago ta marangan ani li pakangai ani mang matan vap.

Mengen i angruduai

1 Nau Paulo, Siluano na Timoteo, namemtolpo alis a panbuk ke ane singimi vap lomlomon i Tesalonike, mipo ago e kungana i God tamara na Volava Iesu Karisto. ²Roron na marip le si God tamara na Volava Iesu Karisto ka sinong singimi.

Taun i serei ta Karisto

³Keve tungamem, kapo ro animem asi uli posong aro ani God, using kami lomlomon katala polok alava, na kami vinga ro taun imi angpokpokai kalapo kun laba luai. ⁴Asukang a namempo aminaung marai imi e mataria i kana ma-

main ta kuvkuvulan a God, marai kami tung akit na kami lomlomon si keve bil i vilvil akui na atokngai mipo uli duai aniria. ⁵Keve maiten ke kipo serei asi mengen amalangas animi ta kana saupai a God kapo korong aro. Singina, kapo taot imi ta mipo ro angkoai si atogon ani sinsinong si kana vainagoan. Ninia palau nang a tukulai ina na mipo asalak a maiten ke. ⁶Io, kana saupai a God kapo uli korong, na ninia ka ngenget a pisu singiria kipo vil apisu imi. ⁷Ka luk suai ani makus pelek imi mipo mamakus, na singimem kapa. Na bil ke ka serei si taun ang a Volava Iesu ka serei pok singina, nei ureurek lava i kut le metekuku ve kana keve angelo madot. ⁸Au, na ka amiming a vap ang kipo tav katak ve God, na ria kapa parik kipa using a mengen i akus ro i kara Volava Iesu. ⁹Vap ke ki an ago nei amiming kitmat asikei, na ki ago luai ta arai an ani Volava na kana kitmat lava luai. ¹⁰Io, na taun kame serei, kakana akorong ta matan vap ki sung pukun asi amaus ania na ki man ia. Nami, mipo palak ve vap ke using mitala kun lomlomon ta akus ang namemtala akus imi tatana. ¹¹Au, si keve bil aongos suke, namempo uli sokotuk ta God nia ka taot imi ta mipo ro angkoai si ago si kana selen voiang katala songo imi si pasal singina. Na ka li kitmat animi ani keve lomlomonai ro ang mipo togon ia, ki serei atutuman. Na keve abis ang mitala tutapongai ania si kami lomlomon, ki uai. ¹²Kamem sokotuk kapo asukang ani kana asan a Volava Iesu ka mang miminaungan singimi, na nami kapa mi mang singina, using kana roron kara God na Volava Iesu Karisto.

Igenen putuk saupai

2 Keve tungamem, ani kana serei pok kara Volava Iesu Karisto, na kara angruduai ve nia, ²namempo buk imi ta mi tung akit na mi ago ta amalak leng an si

kus amalangas, vo mengen i selen vo ta panbuk atungai animem. Mi ago luai ta atu talinga si keve mengen suke ta kana taun a Volava kata la liu. ³Mi ago luai ta longong an using ki ago ta kapau an animi asukang. Using parik kapa serei kana taun a Volava tung si marala misagai lava ka serei aino. Na si taun ang, igenen putuk saupai kamela serei amalangas. Kapo igenen rikek luai, asi kui asikei. ⁴Ka agel suai, na ka posong alava pok ia ani keve bil ang ri vap kipo kin iria ta kipo god, keve bil ang kipo soturungai serei singiria. Ka atung alakat pok ia si ring atailai ke God, na ka posong pok ia ta nia akorong kapo God. ⁵Natala mengen imi ta keve bil ke si taun ang natapo ago lak ve nami singina. Sa, milapo lomom taun kag mengen? ⁶Mipo malangas a sa kapo teng akit lak a igenen ang, asi kana tav serei amalangas, tung si God ka ainak ania. ⁷Kitmat i Satan kalapo abis musik lenginang, sikei vopo teng akit ani igenen ang, ka teng ia tung si kana taun ka kamus. ⁸Au, na e mung man kala atolongon ia, igenen ang ka serei e ring malangas. Na Volava ka serei pok na ka akamusai suai luai ania ta mengen i nguruna. Kana miminaungan ka ngan punuk ia. ⁹Au, ani igenen ang, taun kame ago singina, ka abis ta kitmat i Satan na ka asereiai ani bil miang i vilvil ataping na akanangai kapau. ¹⁰Nei kana mamain ta abis rikek ka ausingai alok aniria, vap ang ki an kui asikei, using kipo misag ani kana ngorem tutuman a God, voiang ki angkoai si to tatana. ¹¹Au, e iang God ka vil akitmat kari lomlomom, ani kapau ang ka kitmat e vingaria. ¹²Ani ria aongos kipo tav lomlomom ta akus tutuman, na kipo uruk using a lau rikek, ki asalak kana saupai a God asi kari kui asikei.

Vilvil ato

¹³Sikei nami keve tungamem i po buk ta Volava, kapo ro animem asi uli posong aro ani God using kata la songo le kabang imi ani mi teng a to si kami lomlomom ta akus tutuman, na si Malanganto Gogoai voutang kata atung imi ani nami ke God. ¹⁴Vola ro using si kalingamem kata la songo imi asi kami atogon ani mengen ro suke ani mi paus papakangai lak si kana miminaungan a Volava Iesu Karisto. ¹⁵Au, e iang keve tungamem, mi tung akit. Teng akit si mamain ta akalit, nang namemtala alis ia si laulauan i mengen vo nei panbuk kapa. ¹⁶Namempo sokotuk ta kara Volava Iesu Karisto, nia akorong ve God tamara, nang kata vinga ro taun ira na kata alis palau ira ta uruk asikei na lomlomom tokos, ¹⁷ani ka alis animi ta uruk na dual e vingami si kami keve mengen na abis roron aongos.

Pakangai animem si sokotuk

3 Asi akamusai, keve tungamem, mi sokotuk a God animem, ani akus ro i Volava ka pasal apapanai sumasuma na vap miang ki uruk singina, val nami aino. ²Mi sokotuk kapa ani God ka akala imem pelek a vap po uli asia kopos ke animem kipo rikek luai. Using parik kapa tutuman ta vap aongos kilapo atogon lomlomom. ³Sikei, Volava kapo tutuman, nia ka akitmat imi na ka lilit kapa imi pelek a igenen rikek. ⁴Si kami angtogon ve Volava, namempo nas ta mitala uli abis aro si kamem keve asok. Namempo atumata ta mi anguan pasal akit asukang an. ⁵Kamem sokotuk ta Volava ka ausingai animi ani mi nas kana ngorem a God e vingami, na mi nas kana lau i tung akit a Karisto.

Ago palau ka ago

⁶Keve tungamem, namempo atakun imi si asan i Volava Iesu Karisto, ta mi ago ta angkatakai an ve saka tungami, nia kapo ago palau na parik kapa to ususing a akalit ang mitala luk ia singimem. ⁷Using nami akorong, kapo roron ta mi using kamem atoktokngai. Parik namemta ago palau si kamem po ago ve nami, ⁸na parik kapa namem-tapa angan palau ta ring saka men pok an, na namemta tav samui ania. Kapo tav asukang. Kata pat imem a uli abis tenei vong na mangias kapa, ani ka ago namem amaiten imi. ⁹Au, na kamem abis lava asukang, parik kapa supspai ina ta namempo tav ro angkoai si sel ani papakangai asukang, parik. Sikei asi atulisai animem, ta namempo kami kankanuai ro asi using. ¹⁰Au, na si kamem po ago lak ang ve nami, namemta lis imi ta saupai asukang ke. Man a igenen kapo misag ani abis, ka ago kapa ta angan an. ¹¹Namemtala longong ta mang matan imi kipo ago palau, na parik kipa abis. Pukun iria kapo telan

amadot ta bil palau. ¹²Ani vap asukang, namempo asok amadot iria e matana i Volava Iesu Karisto, ani ki lomlomonai aro na ki abis asereiai ani pok ang ki angan lak ia. ¹³Sikei nami vang, keve tungamem, mi ago ta ngau tava ani avibisan taun ani sa kapo korong aro. ¹⁴Au, na man a mang anu kapo tav using ani kamem ngangaiga nei panbuk ke, mi ararai aro luai ania, na mi ago luai ta tintino kuvul an ve nia, asi kana maila tapai. ¹⁵Sikei, mi ago ta atogon lomlomonai ania ta kapo igenen rikek. Mi tatapokai aro palau ania val kapo tungami.

Posong ro angталиungai

¹⁶Namempo sokotuk ani Volava i luai, ninia akorong ka lis imi ta kana luai, si saka selen an, nei keve taun aongos. Volava ka auai ve nami aongos.

¹⁷Nau Paulo, napo salik a mengen i posong ro ke, using kapo kag selen si keve panbuk aongos, si akanangai ta kakag ta panbuk. Io kana vang nia. ¹⁸Kana roron kara Volava Iesu Karisto ka sinong singimi aongos.

*Ainoai i buk ani***Timoteo**

Timoteo kapo mang sikei a igenen tanginang, voiang a Paulo kata auai pulakai ve nia si avibisan i akus ta Akus Ro (Ap 16:1-3). Kapo ararai asukang ta e mung, Timoteo kan lapo ago i ainoinoi ani kuvkuvulan e Epeso, Paulo kala salik taun ia ta buk ke. Ainoai i bil kapo mengen tatana asukang ke. Timoteo ka aiveven aro, vei nging mang matan vap kime vil alok musik kari lomlomon ri vap. Matan vap ke, kipo atogon a lomlomonai asukang ke ta, keve bil aongos i kuli vunep ke, parik kipa aunai roron. Asukang a man ta igenen kapo buk to aroron, ka atamatamai pok ia si mang matan pok, na ka ago kapa ta osongon an. Apongua i bil lava, laulauan roron i aiveven ani kuvkuvulan i lomlomon, na avibisan i kuvkuvulan. Kata mengen amalangas kapa ta, igenen ang ka katakai i aiveven ka saka pok an kana laulauan, na asukang kapa si katakai i abis nei kuvkuvulan. Na akamusai i mengen, Timoteo ka ago val ke Iesu Karisto ta igenen katakai i abis aroron luai. Na si laulauan i abis aroron ang, kapo ro ka abis ia si ri vap siksikei nei mang keve kuvkuvulan.

Mengen i angruduai

1 Nau a Paulo napo aposel ani Karisto Iesu le si asok si God, kara katakai i vilvil ato, na Karisto Iesu akorong, iuang tarapo atu lomlomon tatana. ²Napo alis a panbuk ke ane singim, Timoteo, numai kag nat atutuman si kara lomlomon. Roron, ngorem na marip le si God tamara na kara Volava Karisto Iesu ka sinong singim.

Aiveven vei akalkalit lok

³Napo buk ku ago e iang e Epeso, val natala antok ua si taun ang natapo usausa asi kag tapasuk pelek ang anim ane Makedonia, ani ku pini na vap ang kipo akalkalit ta mang matan akalkalit lok. Ku atakun iria. ⁴Ku atakun iria kapa ani ki ago ta uli amun ani kari taun si angakuskusai ta mamain ta akuskus kapau, na telan si tataot i matmatan tus using. Lau suke kapo vil aserei a angkiki palau marai keve kapau, na parik kapa pakanagai anira ani tara abis aro kana vubuk a God, nang tarapo abis ia si selen i lomlomon. ⁵Kag mengen madot sukana, ani tara atogon a lau i vinga ro na le si vinga kapo daus tara kala pelek a maiten i lau rikek na tara atogon a lomlomon tutuman. ⁶Mang matan kitala pasal pelek a lau roron suke na kilapo telan si uli anghemengenai ta keve mengen palau luai. ⁷Vap ang kipo buk asi kari katakai i akalit si keve saupai, sikei parik kipa nas a bil ang kipo mengen tatana. Kipo mengen alava ta bil ang riria akorong kipo vongvong ania.

⁸Io, si kara malangas, ta keve saupai ang kipo ro, man tara abis tatana si selen ro ina. ⁹Sikei tarapo malangas kapa ta saupai parik kapa matung ani vap korong. Kapo matung aniria kipo uli putuk saupai na kipo vangang lava, ria kipo bil arikek na kipo tav mamaila ani bil kipo atailai, ria kipo abis a lau visuk na kipo raung a tamaria ve rinaria, na vap po daung pulakai ang. ¹⁰Ria kipo panik na kipo pasal alok pelek a lau ro i ago kuvul ta angkisnganan, ria kipo tainau vap, ri katakai i kapau, ria kipo kapau mete saupai. Na ria aongos petau ang kari mang keve lau kapo tav angtungan ve akalkalit tutuman, ¹¹nia palau a akus miminaungan ang le si God roron luai, voiang katakai alis iau asi kag akuskus tatana.

Posong ro si ngorem

¹²Napo posong aro Karisto Iesu kara Volava si alis anig ta dual asi kag abis ania. Napo posong ro using kataala taot iau val mangsikei a igenen angkoai si teng ani kana abis. Na asukang kataala atung iau asi kag asosokai singina. ¹³Kantanem natapo mengen arikek aino ania, na natapo vis arikek luai ani kana vap, sikei kata ngorem iau using parik natapa malangas a sa natapo abis ia, using natapo tav lomlomon lak. ¹⁴Au na Volava kataala ngorem alava luai anig na kala alis alava anig ta lau i lomlomon na lau i vinga ro, nang tarapo atogon ia si kara angtogon ve Karisto Iesu. ¹⁵Kana kapo mangsikei a mengen tutuman luai, na kapo ro angkoai si tara kokelai lakat kuluna, na kapo asukang ke. Karisto Iesu kata mela serei kuli rina asi kana me asapang ani vap katakai i bil arikek nang nau napo soliu luai aniria aongos singina. ¹⁶Sikei nia vanang a tukulai i kana ngorem anig, asi kana akalit amalangas ta kana vinga marip. Na e iang kala serei a kankanuai i kana ngorem lava taun a vap ang ki lomlomon lak tatana na kila kun teng ani to asikei. ¹⁷Tara alatun a tulava voike ka ago asikei, kapo tav angkoai luai si mat, na parik tarapa arai korong ania ta matara. Ninia kapo sikei palau a God, kana sinsinongan tavrimek i saupai ka kun ago asikei. Tara uli mamaila ania. Tara uli sunguk alakat ani miminaungan ina asikei. Io, tutuman.

¹⁸Keve pinipini suke, anim kag nat Timoteo, nalapo alis ua tatana velai ani malangas ke ta ri katakai i kus amalangas kitala alis ua ta mengen le si God, ani ku uli using aro kari keve mengen roron anim using ka pakangai anim si visvis roron ke, kana tarapo visvis singina. ¹⁹Na taun ku visvis, ku uli teng akit si lomlomon, na ku aiveven aro ani ku kala

pelek a maiten i lau rikek. Mang matan vap kitala misag ani lau ang na sukana kalapo tatadek kari lomlomon, val vul kuli liung. ²⁰Mang pongua iria ta ri Umenao ve Aleksandro. Natala alis irilong e kungana i Satan, asi karilong kui na kilong nas ta kilong ago ta mengen arikek an ani God.

Pinipini ani lau i sokotuk

2 Ainoai ina, napo buk alava ani tara uli angmemengenai ve God si selen i sokotuk ani ri vap aongos, velai ani posong aro ania. ²Na ani mamain ta tulava kapa, na vap ang kipo teng a madot asi saupai, ani kara ago ka marip ve ria na ka musik si laulauan angkoai si kana vubuk a God na kara ago ka talupus aro. ³Lau asukang kapo ro na kapo auruk a God ke kara katakai i vilvil ato. ⁴Na kapo buk alava ta ri vap aongos ki to na ani ki atogon a nas roron ani tutuman. ⁵Io, kapo sikei palau a God, na sikei palau a teteng i atatai akorong nei liuan i God ve ri vap, igenen ang kapo bil val tara, Karisto Iesu. ⁶Iuang kata alis pok ta kana to, samui i to si ri vap aongos. Na akusku ke kata serei si taun akorong ina. ⁷Nambang tukulai ina luai God kala atung iau ani naka katakai i akusku na aposel kapa. Kag mengen kapo tutuman luai, napo tav kapau. Na kata atung iau kapa ani naka katakai i akalit si ri vap i ngising asi kari lomlomon atutuman.

⁸Kag vubuk ta ri tauan si keve rina, man ki paus alakat a kungaria si sokotuk, kungaria ka daus using ki kala pelek a marala na angkiki. ⁹Au na ani ri aina kapa, kag vubuk ani ki maus aminaungan angkoai palau singiria. Ki ago ta amaus som an ani pukun iria ta keve nem samui lava pulakai. ¹⁰Sikei, talupus iria, kari keve lau roron. Matan aina ang kipo mengen amalangas ta kari soturungai mete God, kapo ro kari mengen ka angkokoai palau ve kari laulauan.

¹¹ Au, ri aina kapo mamaiten ta ki luk akalit si selen asukang ke. Ki musik na ki longong aro. ¹² Napo tav ainak ani aina si vil akalkalit vo si tutu taunai ani tauan. Aina kapo ro ka musik. ¹³ Using Adam kapo tauan na God kata piruma aino ia, na using ina lak Eva. ¹⁴ Na mang anu, Adam parik katapa uak si akipang. Aina ang kata uak si akipang na kala bil arikek. ¹⁵ Sikei, ri aina ki sapang nei liuan i taun i kari ingus, man ki uli teng akit si lau i lomlomon, na lau i vinga ro, **3** ¹ Sukana kapo mengen tutuman.

Ainoinoai ka saka pok an

Man a mangsikei kataala atung kana ainainak asi luk ani sinsinong i ainoinoai, kapo buk nang a abis roron. ² Igenen ke kapo mamaiten ta kana asan ka kalakala. Ka osongon kana sikei palau a aina. Ka atogon a lau i ananap. Ka saupai aro pok ia. Ka talupus e mataria i ri vap. Ka katakai i aol aro ani ri sokoung. Ka angkokoai si pinipini kapa. ³ Ka ago ta inum soliu an. Ka ago ta visvis an, sikei ka marip palau a vingana. Ka ago ta katak an ta angsualai. Ka ago ta igenen buk kapkap an. ⁴ Kapo mamaiten ta ka saupai akorong ani kana vainagoan. Na ka ararai ta kana inatus ki longong velai ani mamaila aro ania kapa. ⁵ Man a mangsikei kapo tav angkoai si saupai aro ani kana vainagoan, ka saka aiveven aro an ani kana kuvkuvulan a God? ⁶ Igenen ang kana palau kapo sakol, nia ka ago vei nganing kala toroi tatana na God kala saupai ania val vo petau ang anira. ⁷ Na mang anu, riria kipo ago e taung i lomlomon, akus i igenen ke ka daus, ani ki ago ta atogon mengen rikek an ania, na e iang ka ago ta koit an si kana liliangus a vopo petau ang anira.

Katakai i papakangai ka saka pok an

⁸ Ani vap ang voiang ki teng a kirim i papakangai, ki talupus angkoai si ri vap ki mamaila aniria na ki vap tutuman. Ki ago ta inum soliu an, ki ago ta kapau an asi kari luk kapkap. ⁹ Ki uli teng akitmat si akevkevai roron i kara lomlomon velai ani kalakala pelek a maiten i lau rikek. ¹⁰ Ainoai i bil, tara atokngai aro aniria. Au na man kapo kovek ta bil kapo rikek singiria, le iang vanang na ki teng kirim. ¹¹ Au na kari keve aina kapa, ki talupus angkoai si ri vap ki mamaila aniria. Na ki ago ta mengen musik an, ki ago ananap, na ki atutuman si keve bil aongos. ¹² Igenen teng kirim ke ka osongon kana sikei palau a aina. Ka saupai aro ani kana inatus, na asukang palau kapa nei kari vainagoan. ¹³ Au na ria kipo abis atalupus, ki luk a asan roron, kovek i lolokovo si mengen amalangas ta kari lomlomon ta Karisto Iesu.

Tavirimok i roron i kara nas ani God

¹⁴ Napo atogon lomlomonai asi me serei sumasuma singim, sikei kana nalapo salik anim ta keve atatai asukang ke, ¹⁵ ani man nala amomole, kulapo nas a saka lau an e iang ri vap ki uli abis ania si kana vap a God, iuang kapo God i to, na kana kuvkuvulan kapo kitip tung i tutuman. ¹⁶ Kana kapo tavirimok i akevkevai roron i kara nas ani God. Kata serei si pukun i ri vap, Malanganto kata atutuman amalangasai ania, ri angelo kita arai ania, kita akuskus tatana si matmatan vap, kita lomlomon tatana kuli rina, au na ki luk miminaungan alak ia.

Tav lomlomon ka serei kuli rina

4 Malanganto kataala mengen amalangas aro ta si akamusai i taun mangmatan vap ki pasal pelek a lomlomon asi kari using ani akalkalit kapau le si keve malanganto rikek. ² Keve akalkalit

asukang ke ri katakai i kapau ki akalit tatana. Vap ke kala kovek aongos kari nanasai ro asi kari ming si lau rikek. ³Kipo atakun ri vap asi ago ta osongon an na kipo saupai kapa ta ki alal si mang keve pok. Sikei God kata asinong a keve bil aongos, na riria kipo lomlomon na kipo nas a tutuman, ki luk ia velai ani posong aro singina. ⁴Tarapo malangas ta kipo roron aongos kana keve bil i asinong a God, na tara ago ta kilis an ania, sikei tara luk ia velai ani posong aro, ⁵using kilapo daus a keve nem ang le si kana mengen a God na le si kara sokotuk.

Igenen ro si abis ani Karisto Iesu

⁶Man ku atulisai ani keve pinipini suke si mamain ta tungara, kupo mangsikei a asosokai roron si Karisto Iesu, using kupo uli amasung aro anim si keve mengen i kara lomlomon na kupo usiusing akalkalit roron val kutala uli abis ania. ⁷Ku ago luai ta atu talinga using ani mamain ta akusku kapau pulakai, voiang kipo tav angkokoai si kana vubuk a God. Kapo ro ri aina lapan ki telan singina. Sikei numai ku akatak pok ua asi kam using ani laulauan roron si God. ⁸Arai, si amadot ani pukun kapo pakangai lik, sikei usiusing ani laulauan si God kapo pakangai ani keve bil aongos, using tara luk a ro ina si to ke na si to e mung kapa. ⁹Kana kapo mengen tutuman na kapo ro tara ainak aro ania. ¹⁰Si oring ke namentala uli gese alava using ia. Mengen ang kapo asukang ke ta taratala atu mata si God, vopo to ang, nia na katakai i vilvil ato si ri vap aongos, na laba ina si vap ang kipo lomlomon.

¹¹Ku akalkalit kara vap ta keve bil ke na ku ararai amadot ta ki usiusing ia, ¹²na ka ago ta mangsikei ka altanai anim using kupo natung lak. Sikei ku amarak aro e no ani ki using ua si kam lau i mengen, si kam paspasal, si

lau i vinga ro, si lomlomon na si daus. ¹³Ku uli dual lisai pok anim si tataot ani mengen si God dong a ri vap, ku akusku tatana, na ku uli pinipini aniria kapa tung si name serei singim. ¹⁴Ku ago ta lomom alik an ani alilis ang kuta luk ia si taun ang a keve vap lava kita akanangai anim velai ani mengen i kus amalangas le si God. ¹⁵Kapo ro ku uli aiveven akit ani kag keve pinipini, ku alis kirol aro aongos ua singiria, ani ri vap aongos ki arai ani kam polpolokan. ¹⁶Ku aiveven akit kam laulauan na kam akalkalit. Ku uli tung akit singina, na e iang kupo vil asapang pok ua na ria kapa vap ang kipo kolongong ua.

Kara laulauan taun a mang matan ka saka pok an

5 Ago ta tatapokai som an ani ri vap lava, sikei ngangapokai aro aniria val kipo keve tamam. Au na ani ri natung val keve tasim. ²Na ani ri aina lava val kipo keve rinam, na ani ri aina tanginang val keve taum ta laulauan ang kapo daus atutuman.

³Ku kinle aro korong a mainang ang kapo inongos atutuman. ⁴Sikei man ta mainang kapo atogon kana inatus vo ta keve tivuna, inatus ke kapo ro ku pini iria ani ki katak aino ta akalit ani kari angto gon ve God si selen ke ta ki uli aiveven ani kari matan vap akorong, asukang ani ki polpol aro na poisan a aiveven an si keve tamaria, keve riraria na keve tivuria. Using a laulauan asukang nang kapo auruk a God. ⁵Arai ani mainang vopo inongos atutuman ang na kapo ago papalik, ta kapo aina uli lomlomon ta God, na kapo uli sokotuk si keve taun asip ani ta kana papakangai. ⁶Sikei, arai ani mainang vopo uli buk sang using ani uruk palau ang, lenginang kalapo mat si kapo to lak. ⁷Io, ku alis kara vap ta pinipini suke, ani ka ago ta atogon oring an voiang ka ato-

gon mengen singina. ⁸ Man ta mang igenen kapo tav lis ani kana pat vap, vo e iang si kana vainagoan akorong, nia akorong kalapo agel suai ani lomlomon, na e iang kalapo rikek siuk luai ani igenen tav lomlomon. ⁹ Mainang, kana asan ka ago ta tung an si kana luk papakanngai man kana matas parik kapa liu a 60. Ka osongon ta kana sikei a tauan, ¹⁰ na kana laulauan ro kapo malangas mete vap duk si aiveven ani inatus, lau i aiveven ani ri sokoung, galui ani kakiria i ri vap gogoai, pakangai aniria kipo duai a maiten, na kapo uli alis pok ani pukun ina si mamain ta abis roron aongos. ¹¹ Sikei ani matan mainang ang kipo aina tanginang lak kari asan ka ago ta tung an, vei nganing a buk osongon kala vil angau kari ainainak si abis ani Karisto. ¹² Na si oring suke kipo taoke dong pok iria ta maiten, using kitala putuk kari ainoai i palapatung. ¹³ Au na kilapo sinong palau, marangan, na lau i lalak lu pulakai, sikei parik nang ta lau asukang papalik, mamain ta teteng i pege alava palau, telan ta mengen ta lau si mang matan petekai, na mengen kapa ta bil ang kapo tav ro aniria si mengen tatana. ¹⁴ Asukang na kag vubuk ta matan mainang ang, na kipo aina tanginang lak ki osongon asi kari apitus, na ki aiveven kari vainagoan, ani kari laulauan ro ka ago ta li pangau an ani mengen rikek alak le komo. ¹⁵ Mang matan lenginang kitala pokai ani kari lau na kila pasal akipai asi kari using ani Satan. ¹⁶ Man a aina lomlomon kapo atogon mang matan mainang nei kana vainagoan, kapo ro ka papakanngai aniria, ani ka ago ta vil amaiten an ani kuvkuvulan aongos, na asukang tarapo angkoai si pakangai ani vap ang kipo inongos alava luai.

¹⁷ Kara keve vap lava, ria kipo اساسang aro na nei kuvkuvulan, kapo ro tara taot alava iria. Laba luai ina, riria na vap

ang kipo telan si mengen ta akus ro na si pinipini ani ri vap, tara sunguk alakat iria. ¹⁸ Using a mengen i nei salalik kapo atai, **Ago ta ngagum bat ani nguruna i bulumakau taun ang kapo kopiek a pauk i kon singina**, na kapo ro ri katakai i abis ki luk kari seupok. ¹⁹ Ku ago ta sumasuma an ta mengen i posong arikek ani ainoinoai, sikei man kalapo pongua vo potol a igenen i ainak ania, ku asereiai vang ania. ²⁰ Ria kipo bil arikek, ku tatapokai aniria mete ri vap, ani ta mang matan e iang ki kun lolokovo. ²¹ Kag mengen kitmat luai e matana i God na Volava Karisto Iesu, na kana keve angelo kata pilak iria, ani ku abis using aro na keve pinipini ke na ku tav suai palau ani igenen, sikei si abis using ani posong aro, ka ago luai. ²² Ku ago ta amalak akanangai som ani igenen asi kana teng kirim. Ani lau rikek si mang matan vap ku ago ta pakangai neina. Aiveven bat pok ua ani ku daus. ²³ Ku kamus ta inum laman palau, na ku inum men vaen lik ani vingam, na asi pakanngai kapa anim si men malepen vopo uli vis ang anim.

²⁴ Mang vap, kari lau rikek kapo malangas luai, asukang ta man ki an tung mete saupai, lenginang kila nas ia. Au na mang vap, kipo abis mumun kari keve lau rikek, sikei ka kun serei nei ring malangas lak. ²⁵ Au na si abis roron kapa, kapo kun asukang palau. Man tara abis ia e ring malangas vo e ring mumun, sikei ka serei e ring malangas lak.

6 Riria kipo asosokai palau, ki lomlon alava na keve taukai iria, na ki maila aro aniria. Ani ka ago ta atogon mengen visuk ani asan i God vo ani kara akalkalit le komo. ² Au na man a keve taukai iria kipo vap lomlomon, ri asosokai ki ago ta lomlon alik an aniria marai kipo tungaria. Sikei ki aunai abis aro aniria using kari abis papakanngai

kapo pataun a vap lomlomon na kipo angtogon ve ria.

Akalkalit lok na tauia tutuman

Keve pinipini ke, ku asumsumal iria ani ki using ia. ³Man a sikei kapo asangai ani akalkalit lok, na kapo tav ainak ani keve pinipini roron ke kara Volava Iesu Karisto, vo keve akalkalit i kana vubuk a God, ⁴iuang nang kapo toroi palau si kana nas, sikei kapo tav nas ta ring nem. Vap asukang, kari lomlomonai visuk ka vil iria ani ki uli buk siang nei keve angsulai na keve anggegelai voiang kipo asereiai ani laulauan i mata, angkiki, pege arikek, tupang palau, ⁵na kipo uli angmamaralai using a lomlomon iria kapo lok. Tutuman kalapo kovek singiria, na kipo buk ani man ki pege aro ta kana vubuk a God, ki luk samui asi kari tauia. ⁶Sikei ka tutuman ta laulauan roron mete God velai ani kara lomlomonai ka soisinong si sa tarapo atogon ia, nia vanang ka asereiai ani tauia tutuman. ⁷Using tarata serei ta kunga varas palau kuli rina, au na man tara pasal pelek pok ia, tara tav luk le ta ring sikei a bil kapa. ⁸Io, man tarapo atogon pok asi angan na vakup i kavat, kapo ro kara lomlomonai ka soisinong singina. ⁹Riria kipo buk tauia, ki uak si amil na liliangus. Na keve vubuk nio rikek ka teng akit iria taun a puka ve mat. ¹⁰Using a vubuk taun ani kapkap, ninia kapo tukulai i mamain ta lau rikek miang. Mang matan vap kitala auak kari lomlomon singina, na kilapo asalak pok iria ta keve mamakus rikek luai.

Visvis ro i lomlomon

¹¹Sikei numai, kana igenen a God, ku sip taliung a keve lau suke, na ku using a selen ke. Kam laulauan ka korong, ku abis kana vubuk a God, ku lomlomon, ku uli vinga ro, na ku tung akit velai ani vinga marip. ¹²Ku visvis adual si visvis

roron i lomlomon. Teng akitmat si to asikei ang God katala songo ua taun ia, si taun ang kuta mengen amalangas ta kam lomlomon mete vap miang singina. ¹³Kag mengen kitmat luai e matana i God vopo alis to ani keve bil aongos, na e matana i Karisto Iesu, iuang vo mengen amalangas aro luai ang e matana i Pontio Pilato, ¹⁴ani ku uli abis using ani pinipini ke, ku uli daus singina na ka kovek i oring asi mengen arikek anim singina tung si kana serei kara Volava Iesu Karisto, ¹⁵voiang a God ka asereiai ania si kana taun akorong. God ke kapo God i atautauia, nia kara ring sikei a ainoinoi. Kapo tavirimok ani keve tulava na keve ainoinoi aongos luai. ¹⁶Ninia papalik ka tav mat korong, na kana ring ipo ago parik kapa angkoai si pasal asung ina using kapo malangas riparipagan. Kapo kovek ta sikei katala arai tapai ania, na parik kapa angkoai kapa si arai ania. Tara posong alakat a lavlabat i kana asan, nia kapo kitmat asikei. Tutuman.

¹⁷Ku pinipini iria vap po tauia ang si taun ke kuli rina, ani ki ago ta lomom alava pok an aniria, na ki ago ta atu lomlomon an si tauia palau ang voiang ka kovek lak. Sikei ki atung kari lomlomon si God, using nia kapo alis atauia luai anira ta keve bil miang asi kara uruk. ¹⁸Ku pini iria asi kari uli abis ani lau roron, ki uli abis ani mamain ta avibisan roron si pakangai ani mang vap. Ki vap alis na ki alis alava velai ani uruk. ¹⁹Si selen ang vanang, kipo asinong akuvul a tauia kitmat ani to ang e mung, na e iang kian teng a to tutuman luai.

²⁰Numai Timoteo, ku aiveven akit aro na keve pinipini ke kana napo alis ua tatana. Ku taval suai ani mamain ta mengen palau tav angkoai ve kana vubuk a God, na mamain ta lomlomonai kipo anggegelai tatana na kipo kin ia ta nas tutuman sikei parik kapa asukang.

²¹ Matan nas asukang, mang matan vap
kitala usiusing ia, na kian lapo uak pelek
a selen i lomlomon.

Roron ane singimi.

Apongua i buk ani

Timoteo

Timoteo kapo paluana i Paulo nei avibisan i Akus Ro. Asukang a Paulo kala salik a buk ke ane singina, ani ka atatai ia ta keve laulauan kipo roron, voiang kapo mamaiten ta ka uli using ania. Ani Timoteo, nia akorong ka madot kana lomlomom, na ani laulauan roron i asoung ani akus ro i Iesu Karisto ka uli ago singina. Ka using akorong luai ani kana keve mengen a God. Na ka ago ta lolokovo an ani vap ang kipo vil akui, vo ali maiten ania. Ani ka dual, asi kana teng aro ani abis ang God kata alis ia tatana. Ani ka ago luai ta atu talinga using ani mamain ta kalinga vongvong, singiria matan vap po kovek i lomlomomoi ro. Matan mengen ang, kapo nas ani vil arikek luai ani vap ang kipo longong ia. Ani ka lomlomomoi akit ani kana keve laulauan i ago na Paulo, na ka ususing ia, using kapo laulauan i lomlomom matukal, ago marip, na vinga ro kapa taun ani mang keve tungana, kuvul velai ani paus ani mamaiten.

Mengen i angruduai

1 Nau Paulo napo aposel ani Karisto Iesu le si kana vubuk a God, using a mengen tutuman i to, nang tarapo to tatana si kara angtogon ve Karisto Iesu. ²Napo alis a panbuk ke ane singim, Timoteo, numai kag nat ro. Roron, ngorem na marip ane singim le si God tamara na Karisto Iesu kara Volava.

Tung akit si akus ro

³Napo alis kag posong aro si God, voiang napo abis ania asukang val kag vap aino kita kun abis ania. Napo atogon a malangas ro ke ta si kag abis ania, vingang kapo daus. Io, na tukulai i kag

posong aro using si keve taun aongos napo uli lomlomomoi anim si kag keve sokotuk. ⁴Na taun ang napo lomom kam asia lumata napo buk alava ani naka arai pok anim na nanla uruk alava. ⁵Napo lomlomomoi ani tutuman i kam lomlomom. Matan lomlomom ang ri tivum ta Lois ve rinam ta Eunike kita atogon aino ia, na napo nas ta kana kupo kun atogon ania. ⁶Au, le si oring suke napo buk anguan sulai an anim ta ku aureurek atanginang a alilis ang God kata alis ua tatana si taun ang natala akanangai anim singina. ⁷Using a God parik katapa alis ira ta lau i lolokovo, parik. Sikei kata alis ira ta kitmat, lau i vinga ro, na lau i saupai aro pok anira. ⁸Asukang na ku ago ta leng an ani akusku amalangas ta kara Volava, na ku ago ta leng an marai kag po ago nei gogotan ke. Sikei ku tung ve nau si kui ke na tarung sunguk na akus ro si kitmat i God, ⁹nia kata alis asapang ira na kata alis songo ira ani tara kakana asikei. Parik ta si mangsikei a sa taratala abis ia, parik, sikei si kana lomlomomoi akorong na kana roron, nang kata atung ia anira si Karisto Iesu aino le kabang. ¹⁰Au na kana vang si taun ke kata alis serei e ring malangas si kara katakai i vilvil ato Karisto Iesu, nia kata goeng suai ani kitmat i mat na ka asereiai ani to asikei asukang val akus ro ina kapo mengen amalangas tatana. ¹¹Io, na ani akus ro ke, kata alis atung iau ani naka abis ania, asukang ta katakai i amalmalangasai, aposel, na katakai i akalit. ¹²Si oring suke vanang nalapo siang nei kui ke. Sikei parik napa leng. Using napo atogon kag igenen natala atung kag lomlomomoi singina. Napo nas luai ta nia kapo angkoai si aiveven akit ani sa natala alis ia e kungana tung si taun ang e mung. ¹³Kag keve pinipini anim, ku ususing aro ia na kam akalkalit ka sikei palau val natala atai ua. Ku teng akit si lomlomomoi na lau i vinga ro si kam

angtogon ve Karisto Iesu. ¹⁴Ku aiveven aro na mengen tutuman ang kutala luk ia, si kitmat i Malanganto Gogoai, nang kapo ago ve tara.

¹⁵Kupo malangas ta keve tungara aongos e Asia kitala sang pelek iau. Ri Pugelo ve Eremogenes kapa. ¹⁶Kag sokotuk mete Volava ta ka akalit ta kana ngorem si kana patvap a Onesiporo, using kata mepo uli auruk anig na parik katapa leng ani kag po ago nei gogotan ke. ¹⁷Si kana melapo ago ang e ke e Rom, katapo dual ta gulegule na kamela sabonai korong anig. ¹⁸Kag sokotuk mete Volava ta ka ngorem ia si taun ang man kan tung e matana. Kupo nas aro kana keve laulauan ipo pakangai ang anig e Epeso.

Katakai i visvis ani Karisto

2 Asukang a numai, kag nat, ku ago akit si kam angtogon ve Karisto Iesu na ku tauia si kana roron. ²Au ani keve pinipini ang nata pini ua tatana e mataria i vap miang, napo buk ani ku alis ia si vap ang ria kipo vap atutuman na kipo angkoai si atatai aro ani mang matan. ³Ku sunguk papakangai kuvul ve namem si mamaiten val kupo katakai i visvis roron ke Karisto Iesu. ⁴Katakai i visvis parik kapa volvolai pulakai si keve telan palau i to ke, parik. Sikei kapo uli buk ani ka auruk kana tulava. ⁵Asukang kapa si katakai i sang aro. Parik kapa angkoai si luk ani kuku miminaungan ang man parik katapa using akorong a keve saupai i sang ang katapo sang singina. ⁶Au na katakai i abis matang kapa, man katakai abis alava, nia kapo ainoai i igenen asi luk ani palpal i uai i kana matang. ⁷Ku uli lomom akit ani mengen ke napo atai ua tatana. Au na Volava ka amalangasai ania nei vingam.

⁸Ku lomom akit a Iesu Karisto, kata tapasuk pelek a mat na kapo tivuna i

David. Nia na akus ro ke napo tung ania. ⁹Tukulai ina na namelapo matung nei gogotan ke val katakai i bil arikek. Sikei mengen si God, parik kapa angkoai si ki got korong ia. ¹⁰Asukang vang a napo sunguk a keve mamaiten aongos ke, ani vap ang God kata songo iria, ki kun luk kapa ani vilvil ato si Karisto Iesu, kuvul velai ani miminaungan asikei. ¹¹Mengen ke kapo tutuman luai ta man taratala mat kuvul ve nia, tara an to kuvul ve nia. ¹²Au na man taratala tung akit nei kui, tara an kun sinong kuli sinsinong i saupai ve nia. Na man taratala gel suai ania, nia kapa ka kun gel suai anira, ¹³na man taratala tav tutuman, sikei nia lak kapo uli tutuman, using parik kapa angkoai si gel suai pok ania.

Katakai i abis ro

¹⁴Ku uli alomon pok aniria ta keve mengen ke. Pini amadot iria e matana i God ani ki ago ta angsoal an ta keve mengen palau. Kapo tav pakangai na kapo vil arikek iria kipo kolongong. ¹⁵Ku atokngai amadot ta ku tung e matana i God na ka ainak anim val kana katakai i abis ro. Na e iang ka kovek i bil ku mese singina, na ku uli vil atapalas aro ani kana mengen tutuman. ¹⁶Sikei keve mengen tangis palau i agel ani God, ku ago ta telan an tatana. Using ria nang kipo uli mengen asukang, nganlak ki aunai pasal akipai ani God si kari keve rikek. ¹⁷Kari matan akalkalit kapo asukang val makas rikek na nganlak ka angkoai si angan ani pukun i nei kuvkuvulan aongos. Nang a mang pongua iria ta ri Umenaio ve Pileto, ¹⁸kilongtala pasal suai ani akalkalit tutuman, using kilongpo mengen ta lenginang a vap mat kitala tapasuk pok. Na sukana kilongla vil atagoeng a lomlomom si mang matan. ¹⁹Sikei kantanem, kana kelkelai tokos a God kapo tung akit, na katakai akanangai ania ta mengen ke, **Volava**

kapo nas iria, vap ang kakana, na man a sikei kapo mengen amalangas ta asan i Volava, ka papelek a lau rikek. ²⁰Man a vainagoan lava, na kapo atogon a mamain ta asisiang neina, parik ta riria aongos kipo keve asisiang miminaungan. Sikei mang matan kipo keve bil visuk palau. Matan asisiang miminaungan ang ki abis a keve avibisan talupus tatana, na mang matan asisiang, parik. ²¹Au na man a sikei katala vil adaus pok ia pelek a keve bil visuk, io kalapo asisiang vanang ani avibisan talupus, ila itoiton adaus angkoai si vo taukai ina ka uruk singina. Na kalapo usausa aro ani keve avibisan ro aongos. ²²Ku sip pelek a keve vubuk rikek i natung, na ku sang using a lau korong ve lomlomon na vinga ro na marip, kuvul ve ria kipo songo serei si Volava ta vinga daus. ²³Ago ta atu talinga using ani nio vo igenen tav nas, using kupo malangas ta kipo tak aserei a keve marala duk. ²⁴Asosokai si Volava ka ago ta igenen marala an, sikei ka uli pakangai ani ri vap, ka igenen katak ta pinipini na ka uli vinga marip. ²⁵Au na ria kipo buk tubat ania, ka pini aro iria ta vinga marip, velai ani lomlomon ta God ka atun kinle iria ani ki lomom pokai na ki pataun a tutuman. ²⁶Asi kari lomlomonai aro pok na ki salai si kana liliangus a vopo petau ang anira, voiang katala kong akit iria tatana asi kari using ani kana vubuk.

Laulauan si ri vap si akamusai i taun

3 Kana napo buk ani ku malangas ta si akamusai i taun ka atogon a keve matan taun rikek luai ki serei. ²Using ka atogon vap ki lomlomonai papalik pok tataria, ki buk using a kapkap, ki alalakas, ki amas, ki mengen arikek, ki sualpok a keve tamaria, ki tav poso aro, ki visuk, ³ki kovek i ngorem, ki tav lomom suai, ki mengen musik, ki tava ani saupai aro pok aniria, ki bis suma-

suma, ki misag ani lau ro, ⁴ki katak ta apupu, ki marala sumasuma, ki uli mengen ta ria kipo ro, na ki uli sang using ani mamain ta uruk, sikei si auruk ani God kipo tava. ⁵E komo iria, kipo kapau ta kipo using kana vubuk a God, sikei kitmat ina, kipo gel suai ania. Ku ago akipai luai ani vap asukang. ⁶Using kipo vap katak ta lak lu pulakai asi tak suai ani ri aina ngau, voiang kilapo asalak kari keve asalalkan lava i kari keve rikek, na kari mamain ta vubuk rikek kapo saupai aniria. ⁷Kipo uli buk nas ani bil tanginang sikei kipo tava luai ani kinle ani tutuman. ⁸Vap rikek suke, kipo asukang palau val ngono tauan ke ri Ianes ve Iamberes kilongta angsubal ve kana abis a Moses, using riria kapa kipo kun angsubal ve mengen tutuman. Vangang iria kapo vong luai, au na ani akalkalit ro i lomlomon, kitala atolongon luai ania. ⁹Sikei ki ngau sumasuma using kari nio ka malangas si vap miang, asukang val ngono tauan suke.

Akamusai i sokotuk lava ani Timoteo

¹⁰Sikei numai, kutala nas aro kag keve akalkalit, na kag keve laulauan i to, kag dual, kag lomlomon, kag vinga ananap, kag lau i vinga ro, kag lau i tung akit, ¹¹keve mirik na kui natala kui tatana si sa kitala abis ia singig e Antiokeia, e Ikonion na e Lustara. Sikei keve bil aongos suke, Volava kata asapang iau pelek iria. ¹²Io, kapo asukang, riria kipo buk using ani kana laulauan a God si kari angto- gon ve Karisto Iesu, ki nas aro na vilvil akui. ¹³Au na ri vap rikek, ri katakai i kapau ki pasal taun a rikek asi kari an rikek luai. Ki dual si kapau ani mang matan, na mang matan kapa ki kun kapau aniria. ¹⁴Sikei numai, ku pasal akit si keve pinipini ang kutala luk ia, na kulapo nas luai ani tutuman ina. Using kupo nas a vap ang kitala alis aino ua tatana. ¹⁵Kupo malangas ta le si kam po

nat lik ang, kutala uli katak ta mengen i salsalik gogoai, nia kata amalangasai anim asi kam luk ani vilvil ato kuli kam lomlomom si Karisto Iesu. ¹⁶Keve mengen aongos i nei salsalik kapo kalingana i God. Na kapo ro si pinipini, tatapokai, vilvil akorong, na akatak ani ri vap asi kari using ani lau korong. ¹⁷Au na le iang, kana igenen a God ka usausa aro luai si abis ani mamain ta avibisan roron aongos.

4 Napo mengen ua e matana i God na Karisto Iesu, nia ka saupai lak ani ri vap to kuvul ve ria kitala mat, au na using kana serei pok na kana saupai papanai, kana kag mengen kitmat anim asukang ke. ²Ku akus amalangas ta kana mengen, na ku uli usausa si taun roron na taun rikek kapa. Ku vilvil akorong, ku tatapokai na ku akaisap, velai ani ananap aro na ku pini aro ri vap. ³Using ka serei lak a taun, na ri vap ki misag ani longong ani akalkalit korong i lomlomom. Na ki using kari vubuk akorong na ki songo na keve katakai i akalit miang asi kari mengen aniria ta mengen ria akorong kipo buk longong ania. ⁴Ki taval taliung a mengen tutuman, na ki atu talinga using a keve akusku palau. ⁵Sikei numai, vangangim ka uli tapalas si taun suke. Ku tung akit aro nei mamaiten, ku abis aro val katakai i akusku, na ku vil apunuk aro na keve avibisan aongos i kam kirim.

⁶Using nalapo puka, na rangai ig kataka tilingai val alilis serei si God. Na kalapo angasungai a taun asi kag pasal suai. ⁷Natala visvis nei visvis roron ke. Natala sang aro nei angkaul i to ke. Nata lapo uli teng akit si kara lomlomom. ⁸Au na sukana na kuku miminaungan i lau korong kalapo sinong kokoai anig, voiang a Volava, ka akuku lak iau tatana si taun ang e mung, nia kapo katakai i saupai korong luai. Na parik ta anig papalik, sikei ani ri vap aongos, ria kitala

atumata velai ani lomlomom kaisap ta kana serei pok.

Mang keve aikut si Paulo

⁹Dual aro na kume serei sumasuma singig, ¹⁰using Demas kataka mangal a kuli rina ke na kala sip pelek iau ane Tesalonike. Au na Kereskes kala kun pasal ane Galatia na Tito ane Dalmatia. ¹¹Ring Lukas papalik kana ve nau e ke. Arai le ani Marko ane ke, using kapo nat ro, nia kame pakangai anig si kag abis. ¹²Natala asok a Tukiko ane Epeso. ¹³Kag vakup vunga ipo alak, nata lomom taun ia si Karpo e Toroas. Ku luk ia ane ke. Na kag keve volo buk kapa, na anu i abis ta pauk i vongo ang, napo buk ia kapa. ¹⁴Aleksandro, igenen vopo abis si aen ang, kata vil akui alava luai anig. Volava ka ngenget a sa kataka abis ia singig. ¹⁵Kapo ro ku aiveven akit ua si igenen ke using kataka angual alava nang ve kamem mengen.

¹⁶Si kag ainoai i mengen bat pok ang anig, kata kovek luai i mangsikei asi tung ve nau, aongos kitala pataliung iau. Sikei kapo ro ki ago ta sunguk an ani mamaiten i lau ang. ¹⁷Volava kata sakalvanga na ka arudualan iau, ani akus ro ka soung amalangas luai le singig na ri vap i ngising aongos ki longong ia. Io, kataka asapang iau pelek a nguruna i laion. ¹⁸Volava ka asapang iau pelek a keve visvis rikek ke, na ka ariuk lak iau ani nakan ago aro metekuku si kana vainagoan. Lavlabat i kana maumausan ka ago asikei. Tutuman.

Mengen i posong ro si angталиungai

¹⁹Lis kag posong aro si ri Piriska ve Akulas, na si kana matan vap a Onesiporo. ²⁰Erasto kataka ago pok e Korinto. Toropimo nata pasal pelek ia e Mileto na kapo malepen. ²¹Dual na ku serei sumasuma aino ani taun livus ang. Eubulo, Pudes, Linos na Kalaudia, ria ve keve

tungara aongos e ke kipo lis kari posong
aro singim. ²²Volava ka auai ve malan-
ganto im. Roron ane singimi.

Ani

Tito

Tito parik kapa igenen i matan vap ang ri Iudaia. Sikei taun kata sakolai ani kana to, kala pakangai ani Paulo si kana keve avibisan i aposel. E ke, kapo ararai ta Paulo katanla atolongon tapai ani Tito si kulanusa Kereta, ani ka aiveven a avibisan i keve kuvkuvulan i lomlomon nei palpal ang. Neina i panbuk ke, ainoai i mengeng kapo asukang ke. Kari laulauan ri vap i Kereta parik kapa aunai roron (1:10-13). Paulo, si kana ispokai, kapo mengeng ta igenen kapo buk serei ainoinoi ani avibisan i nei kuvkuvulan, kapo ro kana laulauan ka roron luai. E mung kala atatai a Tito ta laulauan asi akalit ani siksikei i mang keve tauan kuvul ve ri aina, asukang val tauan na aina lava, na ri natung kuvul ve ri asosokai palau. Si akamusai i panbuk kapo mengeng ta Tito, kapo ro ka akalit ri tauan ve ri aina ani ka sikei palau a vingaria aniria angpokpokai. Kapa, ki vil a mang keve abis i laulauan roron singiria pok, na ane si mang matan vap petekai. Ki ago ta kalinga marala, na angsuulai ve mang matan vap.

Mengeng i angruduai

1 Nau a Paulo napo asosokai si God na napo aposel ani Iesu Karisto. Using katakana soko atulisi anig ani nakan mengeng amalangas ta mengeng tutuman si vap ang God katakana pilak iria ani ki lomlomon lak tatana. Nas tutuman ve lomlomon, nang ka ausingai aniria taun a lau korong e matana. ²Ani nas ang ve lomlomon ka sinong singiria kokoai ani ki teng a to asikei, to ang a God kata posong ia le kabang le aniria. God nang parik kapa kapau korong. ³Au, na kala serei a taun i atung ang ta God, na kala

amalangasai ani kana mengeng nei kalin-garia i kana mamain ta katakai i akusku-anis ani ki akus tatana nei ring malangas. Nambang a abis i akus ta kana mengeng, God kara katakai i vilvil ato katakana kun asok anig asi abis ania. ⁴Napo alis a panbuk ke singim, Tito, numai kag nat tutuman si karung sikei palau a lomlomon. Roron na marip le si God tamara na Karisto Iesu kara katakai i vilvil ato, ka sinong singim.

Kana abis a Tito e Kerete

⁵Tukulai i kag ataturung tul ang anim e Kerete ani ku vilvil akorong a mang matan inongos i abis i tav vil akorong lak, na ku soko atulisi ani mang keve vap lava asi kari aiveven ani siksikei a rina asukang palau val kag atatai ang anim. ⁶Igenen ang ku soko atulisi ania, ka kovek i lau rikek ki mengeng arikek ania singina. Na ka osongon kana sikei palau a aina, kana inatus ki lomlomon ta God, na ki ago ta atogon mengeng arikek an aniria si mang matan laulauan nio kipo visuk, na si longo gel. ⁷Kapo ro ta katakai i aiveven ang ka kovek luai ta lau ki mengeng arikek ania singina, using kapo paus kana abis a God. Ka ago ta vilvil alava an, ka ago ta marala sumasuma an, ka ago ta aunai i inum vaen an, ka ago ta visvis an, na ka ago ta kapau an si vubuk using ani kapkap. ⁸Sikei ka igenen katakana ta aiveven ani vap sokoung. Ka uli buk ani laulauan roron, ka lomlomonai aro, ka uli abis ani lau korong, ka igenen vinga daus, ka uli saupai aro pok ania. ⁹Au, na ka teng akit aro na keve akalkalit roron aongos ang val namentala akalit tatana, ani ka angkoai singina si kun pinipini ta akalit kapo tutuman, asi kana akikit ani mang matan na asi kana aoles aniria mamain ta katakai i sualpok.

¹⁰Io, napo buk ani ku soko atulisi ani keve vap lava asukang suke, using vap

miang nang kipo keve katakai i sualpok, na kipo vap amanga lava palau ta keve akalit kapau tav pakangai. Vap po uli dual ang ta mengen i lampulit, ria palau nang, kipo atogon a lau ke. ¹¹ Ku atakun iria ani ki kamus luai, using kipo goeng a keve angtama ta matan akalkalit parik kapa ro si mengen tatana, sikei kipo buk luk kapkap palau si ri vap. ¹² Kapo asukang palau val posposong ang si kari mang katakai i kus amalangas kata mengen asukang ke, “Ri Kerete mamain ta katakai i kapau si keve taun, na kipo bil val ri kei kalat, na kipo sam lava, keve katakai i marangan luai.” ¹³ Au, na mengen suke kapo tutuman. Asukang na napo buk ani ku tatapokai ani vap po sual pok ang ani kari lomlomon ka atutuman, ¹⁴ na asi kari ago ta lomlomon an ta keve akusku palau si ri Iudaia na mamain ta saupai si vap po agel ani tutuman ang. ¹⁵ Riria kipo vinga daus, keve bil aongos kapo ro palau. Sikei riria nang kipo vinga visuk na kipo tav lomlomon, kapo kovek luai ta mangsikei a bil kapo daus. Kalapo rikek a lomlomon iria na parik kilapa anguan kinle ani angpetpetekai i ro na rikek. ¹⁶ Kipo antok ta kipo nas a God, sikei kari keve lau kapo akalit ta parik kipa nas ia. God kapo misag luai aniria, mamain ta katakai i longobot, na parik kipa angkoai luai si teng ani abis ro.

Pinipini roron asi using

2 Sikei numai, kapo mamaiten ta ku atatai ta mamain ta nem kipo korong val akalkalit tutuman. ² Ku pinipini na mamain ta vap lava ani ki ago ta soliu an, ki talupus na ri vap ki mamaila aniria, ki saupai aro pok aniria, ki uli lomlomon, na ki uli vinga ro na ki uli tung akit. ³ Au, na ku pinipini asukang kapa ri aina lava ani ki pasal ta laulauan i mamaila tutuman, na ki ago ta katak an ta ki arikek ani mang

matan, na ki ago ta katak an ta inum vaen, sikei ki akalit ta sa keve laulauan kipo roron, ⁴ ani mamain ta aina tanginang ki uli dual ta ngorem na pakangai ani kari keve tauan kuvul ve kari inatus, ⁵ na ani ki saupai aro pok aniria, na ki daus, na ki avibis aro nei kari keve vainagoan, na ki ngorem, na ki naung ani keve kisngaria. Si keve lau korong suke ki tav mengen avisuk ani Akus i God. ⁶ Na asukang kapa ani ri vap tanginang, ku kun asumsumal kapa aniria, ani ki saupai aro pok aniria. ⁷ Na numai, si keve nem aongos, kam laulauan ka roron ani ki arai using le singim. Ku vinga daus aro na ku atutuman si kam pinipini, ⁸ na kam keve atatai ki tutuman aro aongos, na ki tav angkoai si sabonai ta ring rikek neina, ani vap ang kipo tutubat ua, ki gule ta ring asi kari mengen arikek anira na ki mese. ⁹ Au na ani mamain ta asosokai palau, ku pini iria ani ki longong aro na keve taukai iria si mamain ta nem aongos, na ki uli atokngai auruk aniria na ki ago ta sualpok an aniria. ¹⁰ Na ki ago ta tainau pok an. Si keve lau korong suke, keve taukai iria kila lomlomon atutuman tataria, na si mamain ta laulauan ro asukang, ri vap ki arai ania na ki mangal na akalit i God, kara katakai i vilvil ato.

¹¹ Io, kam keve pinipini asukang kapo gon lakat kuli kana alilis roron a God, voiang katakai serei nei ring malangas si vil ato ani ri vap asip. ¹² Au, na alilis roron ang kapo atatai ira ani tara misag luai ani keve laulauan tav angkoai ve kana vubuk, na asi kara misag ani keve vubuk rikek i kuli rina ke, ani tara uli saupai aro pok anira, tara uli bil aro, na kara lau si pangau i kara to e ke kuli rina ka uli angkoai val kana vubuk. ¹³ Lak si tarapo kokoai, tara atumata ta tauia roron ang ka serei ta miminaungan e ring malangas, nang kara God lava na kara katakai i vilvil ato Iesu Karisto, ¹⁴ vopo

lis pok ang tatana asi kana samui apok anira pelek kara mamain ta lau rikek, na asi kana vil adaus kapa anira, ani tara angtogon atutuman luai ve nia na tara buk uli dual ta keve abis roron. ¹⁵Au, sukana vang a keve nem suke ku atatai tataria. Ku asumsumal, na ku tatapokai velai ani kitmat. Na ku ago ta atolongon suai palau an ani mang vap asi lomom alik anim.

Lau roron

3 Ku anguan mengen an ani ri vap ta ki uli vil alik aniria e mataria i ri ainoinoi na si ri vangang i saupai. Ki longong singiria na ki uli usausa kapa asi abis ani mamain ta avibisan roron e mataria. ²Ki ago ta mengen arikek an ani mang vap, ki ago ta angkiki an, ki vinga marip, na ki akalitai ani lauluan i mamaila tutuman taun a vap aongos. ³Using tara kapa, taratapo tanio na longo bot. Taratapo lomlomoni alok na taralapo asosokai si mamain ta vubuk na uruk kapau pulakai. Vingara katapo duk ta marala na mata, na taralapo mirik angpokpokai anira. ⁴Sikei God, nia kara katakai i vilvil ato, kapo igenen roron luai na kana ngorem ani ri vap asip kata serei e ring malangas ⁵na kala teng ato ira. Parik ta using si saka keve lau korong an taratala abis ia, parik. Sikei palau si kana lomom tangis anira. Kata asising ira ani tarala inatus tanginang si to tanginang i Malanganto Gogoai, ⁶voiang kata lingai alava ania taun ira le si Iesu Karisto, kara katakai i vilvil ato. ⁷E iang, le si kana roron a God na taralapo vap korong e matana, ani tara taukai i to asikei, nang tarapo atumata using ia.

⁸Mengen ke kana, kapo angkoai luai ani tara kokelai kuluna. Na napo buk ua ani ku aunai mengen amadot tatana aniria, vap ang kitala lomlomoni ta God, ki aiveven aro ta ki uli dual ta abis ani lau ro. Io, keve nem ke kipo roron luai na kipo pakangai ani ri vap aongos. ⁹Sikei ku ago ta telan an ta mamain ta angege-lai nio, na keve tataot i matmatan tus using, na angsual ta pege, na angmarmar-alai kuli saupai. Ku sip taliung a keve lau asukang using kipo tav pakangai na kipo nem palau luai aongos. ¹⁰Man a sikei kapo sogoeng ri vap, si ainoai i taun ku anonok ia, na si vapongua i taun kapa. Sikei man parik kapa longong, ku lomom suai luai ania. ¹¹Using kupo nas ta igenen asukang ke kapo lok na kapo abis a keve lau kipo rikek. Ninia akorong pok kalapo asalak ia ta maiten ina.

Mang keve aikut na akamusai i posong aro

¹²Napo buk asok ani mangsikei i ngono nat ke ri Artemas ve Tukiko taun ua. Man kala serei ku dual ani kume pasal taun iau e Nikopolis, using napo lomlomoni ta nakan ago akipai tapai ani taun i livus ke e iang. ¹³Ani ri Apolo ve Senas, igenen vopo malangas ani saupai ke, ku pakangai anirilong si karilong paspasal, ani ki ago ta inongos an. ¹⁴Io, kapo ro kara vap, ki kun katak ta abis ani mamain ta abis roron si pakangai aniria kipo inongos. Na le si kari abis ka atogon a uai roron.

¹⁵Vap aongos po auai ke ve nau e ke kipo alis kari posong ro taun ua. Na numai, ku kun alis ani kag posong ro singiria e iang, vap po atogon ang vetara si lomlomoni. Roron singimi aongos.

Ani

Pilemon

Pilemon katapo mangsikei a posongan, na kapo ararai ta nia katapo aiveven a mang kuvkuvulan i lomlomon nei rina ang e Kolosai. Pilemon katapo atogon kana asosokai palau, na kana asan ta Onesimo. Onesimo kataa sip pelek kana ainoinoi, na kan lapo ago si mangsikei a rina. Au, e iang si rina ang kanla angruduai ve Paulo, na kala sakol kana to. Au na le si taun ang, Paulo kanla ago nei akangbat kalapo kitmat ania si angemengenai asung ve Pilemon. Asukang a kala salik a buk ke, na kala alis ia si Onesimo, ani ka pasal tatana na kan alis ia si kana ainoinoi, voiang kata sip pelek aino ia. Si panbuk, Paulo kata sokotuk a Pilemon ani ka sesel pok kana asosokai palau ta vinga marip. Kata atatai amalangas ia kapa ta Onesimo kataa sakolai ani kana to ane si Volava. Au na ka aikut aroron a Pilemon ta ka songo angtasimal atutuman luai ve nia le si taun ke.

Mengen i angruduai

1 Nau Paulo, nei gogotan marai tung ani Karisto Iesu. Nau ve tungara ta Timoteo, namemlongpo alis a panbuk ke taun ua, Pilemon, numai a tungamemlong roron luai na kamemlong katakai i papakangai. ² Ane si taura, Apia, na ane si Arkipo vopo tung ke ve tara si visvis. Na ane si petau lomlomon nei kam lu. ³ Roron na marip le si God tamara na Volava Iesu Karisto ka sinong singimi.

Kana lomlomon na ngorem a Pilemon

⁴ Si kag keve taun ipo sokotuk napo uli lomlomonai anim velai ani posong aro ani God, ⁵ using natala longong ta kupo lomlomon serei si Volava Iesu, na kupo

ngorem kapa velai ani pakangai ani mamain ta vap lomlomon. ⁶ Napo sokotuk ta kara angtunganan si lomlomon ka polok ani ku nas atutuman na keve bil ro aongos ang Karisto kataa alis ira tatana. ⁷ Ngorem ang kutala alis ia kapo auruk velai ani asum alava anig using si ngorem ang numai tasig kuta lapo atanginang pok a vingaria i ri vap lomlomon.

Sokotuk apok ani angtasimal

⁸ Asukang a kantanem napo togon a roron ke le si Karisto ani naka asok ua ta ku abis a lau ro ke, ⁹ sikei napo aikut palau ua si kam lau i ngorem. Io, nau Paulo nau a lapan ke napo ago nei vilvil akui kapa marai Karisto Iesu, ¹⁰ napo sokotuk a pakangat im ani ku lomlomonai ani nat ke, kag nat ta Onesimo, kag nat nata luk ia e ke nei gogotan. ¹¹ Aino katapo tav talupus e matam a nat ke, sikei kana kalapo talupus aro luai singirung aongos. ¹² Kana vang nia nalapo asok pok ia taun ua, kapo pakangat luai ig. ¹³ Natapo buk teng akit ania pat konang ka luk kam pangau asi me li kunga anig nei gogotan ke marai akus ro. ¹⁴ Sikei tarungta tav angainakai asukang a parik napa angkoai si vil korong ania using napo buk ani ku pakangai anig singina si kam vubuk akorong, na parik si atatai ke. ¹⁵ Si pangau kudik ang milongta lapo ago angталиungai singina, vei kata asereiai nganing ani taun ke, ani ku songo pok ia, asi kana ago luai singim, ¹⁶ val igenen kalakala na parik ta vopo abis palau ang. Io, val mang tasim roron. Kakag ta kun tasig ro. Vei singim nganing ka mamaiten luai kana angtasimal. Using kapo mang igenen na kapo tasim e matana i Volava.

¹⁷ Au, using napo palpal im, napo sokotuk ua ta ku songo alak aro pok ia, asukang palau val kupo songo alak iau. ¹⁸ Man kataa bil ariek singim o kata luk palau tav samui, atung a maiten ang

singig. ¹⁹Nau kana na Paulo napo salik ta kungag asukang ke, nakan ngenget pok. Napo mengen kana val igenen togon kope, sikei numai, kam to nang kapo tukulai singig. ²⁰Tasig, si karung angtunganan e matana i Volava, napo buk ta ku using kag lomlomonai. Man asukang, kupo vil atanging pok a vingag e matana i Karisto.

²¹Napo lomon ia ta kula abis korong ia, using napo nas kam lau i longong. Kana napo salik anim using napo malangas ta man kula abis korong ia, kula

abis soliu luai ani sokotuk ke. ²²Ku usausa ta oring anig asi kag an rot using napo lomon ia ta nakan serei, using God katala longong kami keve sokotuk anig.

Akamusai i posong ro

²³Epararas, igenen ke namemlongpo ago nei vilvil akui kuvul marai Karisto Iesu, kapo alis kana posong ro taun imi.

²⁴Au na ri Marko, Aristarko, Demas na Lukas, volo igenen ipo abis ve nau, ritol kapa. ²⁵Kana roron a Volava Iesu Karisto ka auai ve malanganto imi.

Ani ri

Eberaio

Buk ke kita salik ia si pakangai ani mang sikei a kuvkuvulan i lomlomon, kita lapo buk atolongon ani kari lomlomon, using mang matan vap kipo kakaumang iria, na kilapo maiten asukang. Buk ke, asi vil akit ani kari lomlomon, na kapo atulisai kapa aniria ta avibisan lava ang God katala abis ia si Karisto Iesu. Ta Karisto papalik nia kapo angkoai si amalangasai anira ta kana laulauan tutuman a God. Buk ke kapo mengen ta potol a bil lava. Ainoai ina, Iesu ninia na nat tutuman luai i God. Taun Iesu kata to kuli vunep, kata paus a keve mamaiten miang, kuvul ve kui lava, na si lau suke, God kala asereiai ani Iesu, ani ka ainoai luai i igenen asi pakangai ani ri vap aongos (2:10). Au, asukang a Iesu kalapo soliu luai ani ri katakai i kus amalangas aino, kuvul ve ri angelo, na kapo soliu kapa na Moses. Apongua ina, God akorong kata akanangai ani Iesu, ani ninia ka katakai i sula asikei. Na kapo ainoai katakai i sula nei kuku, na kapo angkoai si vil ato ani vap ang kipo lomlomon atutuman tatana. Na keve laulauan na saupai si Moses, kata mengen tataria asukang ke. Kipo asukang palau val kankanuai i bil lava ang a Iesu katala abis ia. Buk ke kapo vil akit kari lomlomon ri vap. Nang asukang a kapo atogon a mengen duk i lomlomon neina si ri vap aino i Israel (11). Akamusai ina, kapo mengen akos iria ta kantanem man a saka mamaiten an ka sabonai aniria, kapo ro ki tung akitmat si lomlomon tung si taun i mat. Ki atung a mataria kuli Iesu, ki using kana keve laulauan, na kapo ro ta mamaiten ve kui ka ago ta tak suai ani kari lomlomon (12:1-11).

God kata lapo mengen si kana nat

1 Aino God katapo mengen taun a keve tivura si keve katakai i kus amalangas si mamain ta selen na taun angpetpetekai. ²Au na kana, si akamusai i taun ke, kata lapo mengen si kana nat, voiang kata so akalitai ania ta nia ka taukai i keve bil aongos. Na le singina, nei pangau ke kata abis ia. ³Kapo amanagai ani minaungan laba i God na e pukun ina kapo vil atutuman aongos luai ani kana laulauan. Kitmat i kana mengen kapo teng akit aongos a keve bil. Kata serei asi me vil adaus anira si kara lau rikek. Au kana vang kanlapo sinong si kana sinsinongan lava e pangkul luai e palso. ⁴Na kapo tavirimok ani ri angelo using kata poso asan ro luai ania ani ri angelo.

Nat i God kapo tavirimok ani ri angelo

⁵Arai, mang saka angelo an God kata antok ia ta, **Kupo kag nat. Kana naka asereiai anim na napo tamam, na, tarung uli angtama?** ⁶Na kapa, si taun ang God kata alis kana posong sang ane kuli rina, kata antok ta **kapo ro kana keve angelo aongos ki soturungai singina.** ⁷Ani ri angelo kapo mengen ta, **Kata asok kana keve angelo ani ki sang val malu na ki anini kana mengen.** ⁸Sikei ani kana nat ta, **Nu-mai God, kam sinsinongan ka ago asikei. Kam lau korong kapo kam kitmat i saupai ani kam matan vap.** ⁹**Kupo buk a lau korong na kupo mirik ani putuk saupai. Si oring suke God, kam God, katala tiu a patum ta rul sain roron i uruk, akanangai anim ta ku lakat aniria kipo auai ve numai.** ¹⁰Na, numai Volava, kuta kirkirangai ani kuli rina si tutapongai. Au na metekuku kapa, kapo avibisan i ngono kungam. ¹¹Ki tamit lak, sikei

numai ku tokos. Ki kavang val vakup ipo kavat, ¹²na ki lun ia, na kala matung asi sakol. Sikei numai, parik kupa sakol. Ku uli ago asikei. ¹³Au mang saka angelo an God kata antok ia ta, **Ku sinong e palso ig na naka vil kam petau ani kime koskosai i ngono kakim?** ¹⁴Kapo kovek using kipo vap ipo asok palau, ani ki abis papakangai aniria vap ang a God kata atotogon iria ta to asikei.

Vilvil ato lava

2 Asukang a kapo ro tara anguan atu talinga aroron an, ani tara teng akit a mengen ang taratala longong aino ia, ve ngingan tarala uak arikek. ²Using a mengen ang ri angelo kita alis aino ia kapo korong luai asukang ke ta ria aongos kipo putuk saupai na kipo longo bot, vilvil akui ka duai akorong palau iria. ³Au sukana vang, nei? Tara saka sip an man tarapo tere apuak ta vilvil ato lava ke? Volava akorong kata alis ia le kabang si ainoai i taun, na ria kita auai ve nia kitala longong ia. Au kimela atutuman luai ania singira. ⁴Na God kata akikit ia singiria si keve akanangai, keve bil i vilvil ataping, mang keve avibisan madot kapa, kuvul ve keve alilis Malanganto Gogoai kata alis ia, angkoai palau val kana vubuk.

Tukul bung i vilvil ato

⁵Au na ani kuli rina ang lak ka serei, tarapo mengen tatana, God parik katapa lomon ia ta ri angelo ki saupai ania, parik. ⁶Sikei, mangsikei kata amalangasai ani kalinga asukang ke, **Ri vap i vunep palau, na kupo lomlomoni aniria. Inatus i pukun palau ke, na kupo aiveven aro iria.** ⁷Kuta asinong iria na kari sinsinongan ka kevekeve tapai ani ri angelo. Kuta amaus iria ta asan minaungan roron. ⁸Kuta atung iria ani ki saupai ani keve bil aongos.

Io kapo kovek i bil kata teng apok ia ani ki ago ta saupai an ania, kantanem si taun ke parik tarapa arai ta keve bil aongos ke kipo saupai ania. ⁹Sikei, tarapo malangas a igenen ang, vo ago aino ang e kevekeve i ri angelo, nia palau a Iesu, God kata amaus ia ta kana asan minaungan roron using kata kuu na kala mat. Au na si oring suke, kana lomlomoni roron a God anira aongos ta Iesu ka mat ani ri vap.

¹⁰Using kata ro luai ta, nia vo tukul bung i keve bil aongos ang asi amaus ania, kata vil atalupus a vo asereiai ani vilvil ato ke, using kata ausingai ani inatus nei selen i kui, na e mung ina kila mang miminaungan. ¹¹Using a vopo vilvil adaus ang na ria kata vil adaus iria kipo sikei palau. Au asukang, parik kapa lolokovo si posong aniria ta kipo angtasimal ve nia. ¹²Asukang ke, **Naka posong amalangas kam asan si keve tasig na naka tangam i alatun anim e mataria i ri vap.** ¹³Na mang anu, **Nau naka atung kag lomlomoni serei singina.** Au na mang anu, **Arai, nau kana ve inatus ke, God kata alis iau tataria.** ¹⁴Asukang, using a keve tasina kipo atogon pukun, nia kapa kata kun atu pukun val ria, na kata asalak aongos a keve kui i pukun ke na ka mat. Kana mat nang asi kana ko suai ani vopo uli saupai ani mat ang, nang a vo petau ang anira. ¹⁵E iang kala akala iria vap ang kitapo uli sunguk ani mamaiten i leng ani mat, si kari to le kabang. ¹⁶Kapo malangas ta parik nang kapa pakangai ani ri angelo, parik. Sikei, ani matan tivuna i Abaram. ¹⁷Sukana, tukulai i kana serei luai val keve tasina, asi kana me abis val ainoai katakai i sula alilis serei si God ta ngorem na tutuman, ani ka amatung a luai nei liuan i God na ri vap marai kari lau rikek. ¹⁸Using si atokngai ang, nia akorong kata kui na le si

kana atoktokngai kapo angkoai si pakan-gai ani vap ang kipo duai a atoktokngai.

Iesu kana asan kapo tavrimumok ani Moses

3 Asukang keve tungag daus, nami vap ang mitala luk a songo ke le metekuku, mi kelai akitmat ani kami lomlomonai si Iesu, nang taratala ainak ania e ring malangas ta God katala atung ia ani kame akusku tatana na kapo ain-oai i katakai i sula serei si God anira. ²Kata atutuman luai aongos si kana lauluan i abis e matana i vo asok ang ania, asukang val Moses kata abis nei liuan i kana vap. ³Asi kinle korong ania ta kapo tavrimumok, arai ania si miminaung-an in ta kapo lavlabat luai ani Moses. Asukang val katakai i abis lu kapo atogon asan si lu ang kapo abis ia, sikei lu ang kapo kovek i asan. ⁴Lu, igenen kata abis ia, sikei God, nia kata abis a keve bil aongos. ⁵Tutuman, Moses kata abis atutuman nei liuan i kana patvap na ka mengen amalangas aino ta sa ka serei lak, ⁶sikei a Karisto, nia kapo nat i God, na tarapo angtasimal ve nia, man tara teng akit aro kara lomlomon akoai, kuvul velai ani uruk na vinga takaring, voiang tarapo aminaung singina.

Ausai ani kana vap a God

⁷Asukang vang a mi longong a mengen ke Malanganto Gogoai katala posong ia, **Kana si taun ke, man mila longong a kalingana,** ⁸mi ago ta vil akit an ani vingami, asukang val taun ang mitapo uli soal pok na asosol anig singina nei ring varasai palau. ⁹Using e iang nang keve tivumi kitala arai ani kag mamain ta avibisan si 40 na matas aongos, sikei kita asosol iau. ¹⁰Nambang a tukulai ina nata lapo songag ani matan polokan ang na nala antok ta petau ke vingaria kapo uli pasal akipai, parik kipa nas

kag selen. ¹¹Au nala posong kag marala na nala atuvala ania asukang ke. **Ki ago luai ta palak an si kag rina i ausai.**

¹²Keve tungag, mi aiveven vei nganing a mangsikei imi kala atogon a vinga visuk i tav lomlomon, na kala pasal suai ani God to ke. Ka ago. ¹³Sikei mi uli ngangaiga angpokpokai animi si kapo mangias lak. Ani ka ago ta mangsikei imi, lau rikek ka akipang ia na kala kit a vingana. ¹⁴Taralapo tung kuvul nang ve Karisto, na man tara uli tung akit si kara ainoai i tutungan, tung si akamusai i taun, vola ro. ¹⁵Val katala posong ia lenginang, **Kana si taun ke, man mila longong a kalingana, mi ago ta vil akit an ani vingami, asukang val taun ang mitapo uli soal pok singina.** ¹⁶Au, ri si nang kita longong a kipo asosol ia? Parik nang ta petau ang aongos Moses kata asung iria pelek a Aigipto? ¹⁷Au na ri si kita vil asongag ia si 40 na matas ang? Parik nang ta petau po uli bil arikek nei ring varasai palau ang, na pukun iria kala mun putuk palau? ¹⁸Au na ri si kata atuvala aniria ta ki ago ta palak an si kana rina i ausai? Parik nang ta petau vo tav lomlomon ang? ¹⁹Asukang a tarala arai korong ta, using parik kitapa lomlomon, parik kipa angkoai si palak.

4 Asukang a tara aiveven akit aro vei nganing kala ararai ta mangsikei imi kala sakap ia. Using kapo tutuman anira ta taran palak. ²Arai, taratala kun longong ani akus roron ang val ria. Sikei, mengen ang kitala luk ia parik katapa pakangai aniria marai kari tav lomlomon. ³Au na tara, using taratala lomlomon, tarala palak si kana rina i ausai. Kapo asukang val katala posong ia ta, **Natala posong kag marala na nala atuvala ania asukang ke, ki ago luai ta palak an si kag rina i ausai.** Sikei e mung i kana la asisinong aongos ani kuli rina, kala kamus kana abis. ⁴Using si

mang vuk oring nei salsalik kata mengen kapa ta valimalengua i taun asukang ke. **Si valimalengua i taun God kala ausai ani kana keve avibisan aongos.** ⁵ Kata mengen kapa ta, **Ki ago luai ta palak an si kag rina i ausai.** ⁶ Io kapo asukang lak ta mang matan ki palak si ausai ang, au na vap la kolongong aro ani akus ro ang, using kitala longobot, kila tav palak. ⁷ Asukang a God kala atu taun pok na kala posong ta, **Kana si taun ke.** Val God kata mengen aino si kalin-gana i David asukang ke, **Kana si taun ke, man mila longong a kalingana, mi ago ta vil akit an ani vingami.** ⁸ Arai, si taun aino suke, vei mitapo sekat ta Iosua kata alis imi ta ausai roron, sikei parik. Using e mung ina God kata atung a mang taun petekai. ⁹ Au sukana kalapo malangas ta ka atogon a ausai roron, ani kana vap a God, val nia kata ausai. ¹⁰ Using man a sikei kapo palak si kana rina i ausai a God, kan ausai pelek suai ani kana keve avibisan aongos, asukang val God kata ausai. ¹¹ Asukang a tara atokngai amadot aro ani tara palak si ausai ang, ani ka ago ta mangsikei ka uak ariek marai kana longobot val petau ang.

¹² Using kana mengen a God kapo mengen i to, na kapo kitmat luai, angkoai si lamut asiang luai ane nei vinga na malanganto, asukang val samele redelekan kapo lamut a angrodoai i tuan. Kapo kinle korong a keve lomlomoni ira, kuvul ve kara keve vubuk aongos. ¹³ Kapo kovek luai i mangsikei a bil kapo angkoai si mun e ngono matana. Keve bil aongos kipo ago nei ring malangas palau i iuang, voiang tara an akusku lak ia ta kara keve avibisan.

Isu nia na ainoai i katakai i sula

¹⁴ Au kanat, lenginang taralapo atogon a ainoai i katakai i sula, Iesu, kana

nat a God, kataka palak ane pangkul luai. Asukang a kapo ro tara teng akitmat si sa taratala ainak ania e ring malangas na tarapo lomlomoni tatana. ¹⁵ Using kara ainoai i katakai i sula parik kapa vongvong i sunguk mamakus ve tara si kara keve lauluan rikek, parik luai. Using kitala atokngai ta ki kun bui ania asukang luai val tara, sikei parik katapa uak. ¹⁶ Asukang a kapo ro tara pasal asung taun kana sinsinongan a God ta vinga makos, using kapo igenen ro luai. Ani tara luk kana ngorem na kana keve roron si taun ke tarapo aunai inongos taun luai ania.

5 Ri ainoai katakai i sula aongos, kito tapo akanangai aniria nei liuan i ri vap, ani ki tung aniria si keve avibisan serei si God, asi abis ani keve alilis na asi sula kapa ani keve rikek si ri vap. ² Ainoai ke kapo angkoai luai si pakangai ani vap vongvong, na ria kipo uli pasal taun ani rikek, si selen i ananap, using kapo kun nasai ani kana ngau akorong. ³ Nambang a kapo mamaiten ta ka kun sula pok ani kana keve rikek val kapo abis ia ani keve rikek si ri vap. ⁴ Parik kapa angkoai luai si sikei ka atung akorong pok ia ta kirim ke, le na kala luk asan roron, parik luai. Kana songo ka serei le si God val Aron.

⁵ Au, asukang a Karisto kapa, parik katapa vil alava pok ia, asi kana katakai i sula, parik. Sikei vo songo ang ania kata songo ia asukang ke, **Kupo kag nat. Taun ke natala asereiai anim.** ⁶ Na si mang vuk salsalik kapa kata mengen ia ta, **Numai, ku katakai i sula asikei. Na e iang ku bil val Melkisedek.** ⁷ Nat ke, si kana to aongos i pukun kata uli sokotuk serei si iuang voiang kapo angkoai si asapang ania pelek a mat. Kata aikut ia velai ani lum mata na tangis lava. Na kala longong kana tangis marai kana maila ro luai. ⁸ Kantanem katapo nat i God, sikei si kana naung ani mat, kata

akalit ta kana lau i longong aro, ⁹au na kamela serei atalupus luai. Na le iang ka tukul bung i kari to na vap aongos kipo longong aro ia, na kakaria na to asikei. ¹⁰Using God kata atung ia ta nia ka katakai i sula asukang val Melkisedek.

Agō ta pataliung an ani keve roron

¹¹Ani keve bil suke, namempo atogon mengen asi posong. Sikei namempo gule ta namem saka mengen an using kapo manas animi asi nas ania, using a vangang imi kapo kitmat. ¹²Mi arai, kalapo taun lenginang ani mi keve katakai i akalit, sikei mipo inongos taun a anguan atatai aro pok animi ta keve akalkalit i kana mengen a God lenginang mita lapo nas ia. Pua, mipo uli tutus lak, using mipo tav malangas ani lau i angan ani pok tutuman. ¹³Using man a mang sikei kapo tutus lak, kapo tav nas aro ani akalkalit i laulauan korong. Io, kapo popo lik palau. ¹⁴Sikei ri vap lava kipo angan a pok tutuman. Matan vap suke kipo malangas aro na lau i angan ani pok tutuman, asukang a kipo katak ta arai kinle ani roron ve rikek.

6 Au kanat, tara ago ta uli dokot akit an si keve ainoai i akalkalit i Karisto, na tara ago ta anguan uli tutuanai an pok le. Tara pasal ane no asi ruduai ani tungtungan i matukal, using lenginang taralapo nas a matan akalkalit ang. Asukang ta pasal suai ani avibisan palau kovek i uai ina, lomlomom serei si God, ²asing tauia, aoro kunga lakat, ri matmat asi tadut pok, na an tung mete saupai si akamusai i taun. ³E, man a God ka ainak anira, tara pasal ane no. ⁴Using man riria vap ang a God kataka amal-malngasai aniria, na kila luk a alilis ang le metekuku na ki atogon a Malanganto Gogoai, ⁵na kitala namin kinle tapai ani mengen roron si God na kila arai ani mamain ta avibisan kitmat i akamusai i taun ke, ⁶au na man kila patali-

ung a keve ro suke kitapo nas ia, kalapo tav angkoai luai aniria si anguan to atanginang na ki sasakol. Using kalapo asukang ta kilapo atakuk pok a nat i God kuli ngakputuk na kila nau varas ia e ring malangas. ⁷Arai ani matang, man kapo uli usen aroron, ka pakangai aro ani nei roe. Asukang a sukalan ang ka uai, na vopo tauk i matang ka maramarak na ka angan. God sukana ka atauia na matang ang. ⁸Sikei, man kapo uai ani kakaul na mang keve uriuri silo rikek palau, kapo kovek luai i oring asi uruk ani matang asukang. Sikei ki uli kilis ania, na si akamusai ina, ki ani suai aongos ania.

⁹Keve tungamem ro luai, namempo arai ania ta kantanem a keve mengen madot lava ke animi, namempo lomlomom ta singimi parik kapa asukang, using milapo uai ani vilvil ato. ¹⁰God parik kapa igenen tav korong. Kapo tava ani arai mataba ani kami keve avibisan si kana asan, si kami keve lau i ngorem ve pakangai ani kana matan vap. Na mipo uli abis lak ania. ¹¹Namempo buk alava ta nami aongos siksikei, mi uli akalitai animi pok ta mipo atokngai amadot, asukang mila malangas aro luai ta si akamusai ina mian luk a keve roron ang mitala uli atu mata taun ania. ¹²Na le iang mi tav marangan. Sikei mi ususing a vap ang nang kitala lomlomom na kipo tung akit. Vap ang ki taukai i mamain ta bil roron aongos ang a God kataka agongon ia aniria.

Nas aro ani kana palapatung a God

¹³Arai, taun a God kata palapatung ve Abaram, using katapo kovek luai i mangsikei kapo lakat ania ani ka atuvala singina, au na **kala atuvala akorong pok singina**, ¹⁴tutuman luai **naka atautauia ua na naka apolokai alava ani matan tus e mung im**. ¹⁵Au asukang e mung i kana la kokoai ananap

aro, kala luk a roron ang. ¹⁶Ri vap kipo uli atuvala si mangsikei kapo lakat aniria asi vil akitmat luai ani mengen, au na angegelai kala kamus. ¹⁷Kana lomlomoni lava na God ta ka akalit aro na vap ang ki taukai ani bil roron ang ta kana lau i tutuman, au na kala atuvala tatana pok. ¹⁸Man kata posong palau ia, kapo angkoai using kapo igenen tava luai ani kapau vo sakol. Au na asi anguan vil akitmat luai ani kana palapalatung, kala atuvala singina akorong pok. Asukang na lakat kuli tutuman suke, taralapo atogon a uruk tavi-rimok luai, using taratala sip asi kara an teng akit si roron ang God katala agongon ia anira tarapo uli atu lomlomoni taun ania. ¹⁹Nambang asukang a taralapo sapang aro luai na taralapo sinong akitmat, tarapo tav angkoai si taruk. Au na si oring asukang ke, tarapo atumata ta kapo bil val taralapo riuk lak kuvul ve Iesu taun a ring i tubat e mung ina i vakup ang. ²⁰Iesu katala pasal aino anira, using nia na ainoai katakai i sula. Na ka teng kana avibisan e iang asikei, val Melkisedek.

Melkisedek nia na katakai i sula

7 Tara arai ani igenen ke **Melkisedek, tulava i Salem, na kapo katakai i sula dong ani God vopo lakat luai ang. Si taun Abaram katapo papok ane rina i kana anla raung suai tapai ani keve tulava ang, kamela poso atautauia ia e selen.** ²Au na **Abaram kala pagal suai ani sikei i va sangauli i kana togtogon aongos** i anla aunga le na kala alis ia tatana. Supsupai i asan ke ta tulava i korong. Au na **tulava i Salem.** Supsupai ina ta tulava i marip. ³Kata kovek i tamana na rinana na kapo kovek ta mang si pulakai kata polok le singina. Kana to, kata kovek i tutupongai na akamusai ina, asukang val nat i

God. Na kana abis si keve taun, katakai i sula.

⁴Arai ani kana taviri lava na igenen ke, voike tivura ta Abaram kata alis ia ta sikei i va sangauli i kana keve bil aongos. ⁵Ri Levi kitala luk a kirim ani katakai i sula, na pinipini ke kata matung aniria le nei Saupai asi luk ani sikei i va sangauli le si ri vap, nang kipo angtasimal ve ria, matan tus i serei le si Abaram. ⁶Sikei, igenen vo tav polok ke le si mangsikei i vap suke, Abaram kata alis ia ta va sangauli, na nia kala poso atautauia ia, vo taukai lak i mamain ta roron ang. ⁷Kapo malangas aro luai ta vopo lakat suke katala atautauia na vo ane kevkev ang. ⁸Si mang oring nang a vasangauli ang kita alis ia si ri Levi, vap asi mat lak. Sikei si igenen taviri suke, tarapo malangas ta kata alis ia taun a igenen to. ⁹Na ri Levi kapa, kantanem kipo vap po luk ani va sangauli, sikei kita kun alis kapa, using a Abaram katala alis aniria. ¹⁰Using si taun ang a Melkisedek kata duai a tivuria ta Abaram, ri Levi kitapo ago aongos lak asi serei.

¹¹Man ri vap kita lapo talupus aro luai si avibisan si patvap ang si Levi, asukang val Saupai ang katapo matung aino aniria, marai sa na tarapo inongos taun a mang katakai i sula voike parik katapa polok si Aron, sikei kapo igenen asukang val Melkisedek? ¹²Using man kata atogon a sakol i kirim ang, io saupai kapa kala kun sakol. ¹³Arai, igenen ke tarapo mengen tatana kata polok si mang patvap petekai, na kapo kovek luai lak i mangsikei le si patvap ang kata abis val katakai i sula. ¹⁴Io, kapo malangas a oring ke using kara Volava kata polok si patvap ang si Iudas, na si patvap ang Moses katapo kovek luai i mengen ta ki abis val katakai i sula. ¹⁵Au na oring ke kalapo malangas luai man tara arai ani katakai i sula tanginang voike kapo bil val Melkisedek. ¹⁶Parik katapa

serei katakai i sula tukulai ina si saupai i polokan le si mang patvap, parik. Sikei tukulai ina using kana to kitmat asikei. ¹⁷ Using kapo mengen amalangas ta, **Nu-mai, ku katakai i sula asikei, asukang val Melkisedek.** ¹⁸ Arai aro ania. Saupai i anongo kalapo pasal suai using kapo ngau na parik kapa angkoai si pakan-gai aro kapa anira. ¹⁹ Using a saupai parik kapa angkoai si vil atalupus aro ani mangsikei a bil. Sikei, akus tanginang i igenen roron ke kala sakol a nem kavang na taralapo atu lomlomon tatana using kataka vil selen anira asi kara palak taun ani God.

²⁰ Na parik katapa serei kovek i atu-vala. Aino, ri katakai i sula, katapo kovek i atuvala si teng akitmat ani kari tungtungan, ²¹ sikei ani igenen ke, kata atogon a vala tokos asukang ke, **Volava kataka atuvala, na parik luai kapa sakol kana lomlomonai, numai a katakai i sula asikei.** ²² Sukana Iesu akorong kata mela serei igenen asi kana me vil atutuman luai ani palatung roron. ²³ Si taun ang katapo uli atogon vap mi-ang si kirim i katakai i sula, na kitapo mamat. Au na kari kirim kalapo kun ka-mus putuk palau. ²⁴ Sikei, using a Iesu kapo to asikei, kana kirim i katakai i sula kala kun ago asikei. ²⁵ Nambang a tuku-lai ina kapo angkoai luai si teng ato ani petau ang kipo auai kuvul ve nia si selen ang kataka amatung ia taun a God ani ki teng a to asikei. Using nia kapo kun to asikei asi kana mengen ve God ani ri vap.

²⁶ Kara ainoai katakai sula vang kana, na kapo angkoai luai si pakangai aro anira. Using kapo daus, kapo kovek i oring asi mengen arikek ania singina, kapo rangrangis, kapo ago apetekai ani ri katakai i bil arikek, na God kataka atung alakat ia ane pangkul luai. ²⁷ Kapo tav bil val keve ainoai katakai i sula ang, ta ki uli sula ani ri manmanik si

keve taun. Aino ina kipo sula ani kari lau rikek akorong, le lak na ki sula ani lau rikek si ri vap. Sikei nia parik, us-ing kataka alis pok tatana ani ka mat, na alilis suke kapo angkoai aro asikei ani ri vap aongos. ²⁸ Arai, e kuluna i Saupai kipo atung a ri vap ani ki ainoai katakai i sula, vap ang kipo nas ani ngau korong. Sikei si taun ke, e mung i Saupai kala matung, God, si kana mengen madot kuvul velai ani atuvala kala atung kana nat, ninia na igenen talupus luai asikei.

Iesu nia kara ainoai i katakai i sula metekuku

8 Au na bil lava si kara mengen tatana asukang ke. Taralapo atogon kara ainoai katakai i sula kapo sinong e pangkul luai metekuku e palso i sinsinongan si vo tavirimok luai ang. ² Kana telan, kan abis si ring ang kapo atailai neina i lu i atung tul ang, lu ang a Volava akorong kata atung ia, parik ta lu ang nang kita kip atung ia e ke kuli vunep. ³ Keve ainoai katakai i sula aongos, kari saupai ta ki alis ri alilis na ki sula manmanik. Kara igenen kata kun asukang, using kata kun atogon bil ania si kana alis. ⁴ Io, man kata ago e kuli vunep, kala tav angkoai ta nia ka katakai i sula, using lenginang kalapo togon vap kipo alis ri alilis kuli saupai. ⁵ Kana na vap ke kipo abis nei lu voiang kapo kankanuai palau i ring atailai tutuman ang metekuku. Arai ania si pinipini ang a God kata alis a Moses tatana si pangau ang kalapo usausa si kip atung ani lu i atung tul ang, **Ku aiveven akit aro ta ku abis ia angkoai aro luai val kankanuai ang nata akalit ua tatana lakat kuli mulang.** ⁶ Sikei, kana vang, kara igenen kalapo atogon abis. Kana abis kapo aunanai ro na kapo soliu kari keve avibisan. Using a sa? Using e iang kalapo atogon a palatung tanginang ro, nang kapo koke-lai kuli mengen roron ang ta tara an

taukai i keve roron, igenen ke kapo mengen anira si palpal i palatung ang tatana.

⁷Arai, man a ainoai i palatung katapo angkoai aro palau, parik kalapa inongos taun a anu tanginang ke. ⁸Asukang a God katale kinle kari inongos na kala mengen asukang ke, **Mi longong, nau a Volava napo antok ta e serei lak a taun ani naka abis a palatung tanginang kuvul ve ri Israel na ri Iudas.** ⁹Na parik kalapa asukang val palatung kavang ang, nang nata abis ia ve keve tivuria. Using si taun ang nata ausingai aniria pelek a Aigipto parik kitapa using aro na mengen i palatung ang, na nala atolongon iria. Nau a Volava napo mengen. ¹⁰Nau a Volava napo antok ta e mung i taun ang, palatung ke naka itoitonai ania ve ri Israel, kapo bil i taun tanginang ke na kala sakol a keve bil kavang suke. Ka asukang ke. Naka adokot kag keve pinipini e lomlomonai iria, ani ki sinong akit e vingaria. Nau naka God aniria, na ria kakag ta vap. ¹¹Na e iang parik kalapa anguan inongos taun an ani ki mengen a keve tungaria ta mi pasal taun a Volava, using riria aongos kilapo nas iau, tutupongai le si ri vap lava na ane si ri vap lik kapa. ¹²Using naka ngorem iria si kari keve lau rikek na naka lomon taun luai aniria. ¹³Taun kapo kin a vuk mengen suke **tanginang**, sup-supai ina ta anu aino ang kalapo kavang, na bil kavang kala tamus suai palau.

Soturungai e kevkev na e pangkul

9 Au kala ro. Si ainoai i palatung ang kapa, kata atogon a keve saupai asi abis using ania, na lu i atung ang ta ri vap. ²Si ainoai i palpal lu ang kita kin ia ta ring i atailai na ki itoitonai ania ta ka atogon a tutungan i malangas, na pata, kuvul ve keve vuk saui i la akaongai. ³Au na e mung i vapongua i vakup

ang kapo atogon a vuk oring kipo kin ia ta Ring Atailai Luai. ⁴Si oring ang kapo atogon a pata i gol ipo ani bil sain roron, na asisiang ang kita abis ia ta gol aongos e komo, voiang a keve bil ke kipo siang neina. Avubus i gol na mana neina, na vuk kipa po urung ang si Aron, na ngono vuk iat ang kita salik a palatung ang kuluna. ⁵Na lakat e kuluna i asisiang ang, kankanuai i ngono igenen vopo uli tung ang ngere God na vangarilong kapo ere talang a vuk oring ang rikek katale tamus singina. Parik tarapa angkoai si mengen avunga luai ta keve bil ke kana.

⁶Au keve bil suke kitala itoitonai ania, na ri katakai i sula kipo uli palak si keve taun nei palpal ina i lu ang e kevkev asi an abis ani kari keve avibisan. ⁷Sikei, palpal ina i lu ang e pangkul, ainoai katakai i sula papalik kapo palak neina si sikei a taun palau nei liuan i sikei a matas. Sikei, ka ago ta palak an kovek i rangai i manmanik i la daung le, using a rangai ang, kan serei mete God tatana ani kana lau rikek, na ani rikek ang ri vap kipo abis tav nas ania. ⁸Sukana, Malanganto Gogoai kata so akalitai ani oring ke ta selen ang ane nei Ring Atailai Luai parik katapa malangas lak si taun ang a ainoai i lu i atung tul ang katapo ago singina. ⁹Au bil suke kapo kankanuai kakara si taun ke anginang, using taun ang kitapo uli abis ani kari keve avibisan i alilis na sula taun ani God, sikei riria vap po serei ang mete God kitapo tav kala aro luai. ¹⁰Using si keve avibisan ang katapo atogon a mamain ta saupai pulakai i pukun, asukang ta pok, laman asi inum na mang keve lauluan i asising ani pukun. Keve saupai ang kitapo ro lik palau si taun ang aino, kokoai ani bil tanginang ke ka serei.

¹¹Au sikei, Karisto vang kana katale serei, ainoai katakai i sula si itoitonai ani keve bil roron volapo serei ke. Na katale palak luai ane neina i lu i atung tul

ang voiang kapo roron na kapo talupus luai, parik kitapa abis ia ri vap, na parik kapa lu i kuli rina ke. ¹²Taun ang kata palak ane nei Ring Atailai Luai, kana roron si palak parik katapa tukulai ina using a rangai i bulumakau vo me, parik. Sikei tukulai ina si rangai ina akorong pok. Na taun ang kata palak, ka amatan sikei palau a palak, na kala vil akorong a samui i ri vap aongos asikei. ¹³Arai, aino kitapo uli raung ani ri me na ri bulumakau, vo ki sula na bulumakau aina tanginang na ki luk a rangai na vuta ina si me aivis ani ri vap tatana si akala tapai aniria si kari lau rikek. ¹⁴Sikei si roron i rangai i Karisto kapo soliu luai, using si kitmat i Malanganto vo ago asikei ang, kata alis pok tatana asukang val alilis daus luai serei si God, na e iang kala angkoai luai si galui adaus ani vingar na ka vil suai ani kara mamain ta laulauan mat, ani tara abis ani God vopo to ang.

¹⁵Si oring suke vanang, Karisto kalapo igenen i liuan asi mengen si palpal i palatung tanginang ang. Na asukang ria vap i la songo ang kila tauk i mamain ta roron si to asikei. Using katale mat si samui ani mamain ta lau rikek ang kita abis ia si ainoai i palatung. ¹⁶Arai, man a pongua na igenen kilongtala palatung ta mang anu ka luk a togtogon si mang anu e mung i kana la mat, io, vapongua i igenen parik kapa tauk korong i keve bil ang tung si anu aino ang kala mat. ¹⁷Using a palatung asukang suke ka serei atutuman papalik man a mangsikei kala mat. ¹⁸Kapo asukang palau si ainoai i palatung ang kapa, using katapo inongos taun a rangai asi vil amadot ania. ¹⁹Asukang ke. Taun a Moses katale palas dong ri vap ta keve pinipini i nei Saupai, kata luk a mang matan rangai i bulumakau vo me, na kata tol kuvul ia ve laman, ka luk a ngakan i usopo kuvul ve ung i sipsip na ka abui ia neina i ran-

gai. Au na ivis i rangai ang ka ane kuli buk na ane si ri vap kapa. ²⁰Na kala antok ta kana na **rangai ke kapo akanangai i palatung ke liuan imi ve God, asi kami longong ania val katale antok.** ²¹Na kala kun aivis ani lu kapa asukang kuvul ve keve usausan ang e neina si abis ani keve avibisan ang. ²²Au na ani mang matan bil miang kapa, buk i saupai kapo mengen ta ka daus marai rangai. Na man a rangai parik kapa saling, God parik kapa angkoai si mus suai ani rikek.

Karisto kata sula pok tatana anira

²³Asukang a tarapo arai ta keve bil suke kipo kankanuai i keve bil i metekuku, na kitapo vil adaus iria ta rangai i ri manmanik. Sikei si bil tutuman luai e metekuku, kalapo daus using a alilis ang kapo aunai roron ani matan alilis kavang ang. ²⁴Arai ani Karisto. Parik katapa palak ane neina i ring po atailai ang, ring ang ri vap kita atung ia, parik. Kata palak aongos luai taun a ring i atailai tutuman e metekuku ani kan tu aserei e matana i God si palpal ang singira ri vap. ²⁵Na mang anu, parik katapa alis pok tatana amatan miang, asukang val ainoai katakai i sula kitapo uli riuk lak si keve matas taun a ring atailai luai, na kipo luk a rangai i ri manmanik, na parik ta rangai iria akorong. ²⁶Parik. Using man kata bil asukang val matan katakai i sula aino ang, oro kala uli kui si volo taun ang tutapongai le si taun i asisinong, sikei parik. Ring sikei palau a taun, kana si akamusai i taun ke kamela serei nei ring malangas ani kame lis pok ia taun a mat, na si oring suke kala mus suai ani rikek. ²⁷Tarapo nas aro ta tara mat amatan sikei, na e mung ina, saupai. ²⁸Au asukang a Karisto kapa, kata kun lis pok tatana a matan sikei palau, ani ka sunguk a keve rikek si ri vap aongos. Ka papok lak nang. Parik kapa serei si kana me anguan sunguk an ani rikek, parik.

Sikei ka serei si me teng ato aniria, vap po atumata ang ania ta uruk.

10 Arai, saupai kapo tav angkoai luai si vil atalupus ani vap ang kipo buk pasal asung ani God. Kapo uli mengen palau aniria ta kari avibisan i sula ani keve matas aongos ka uli sikei palau a laulauan. Abis ke kapo kankanuai palau i keve bil roron ang lak ki serei, na matan avibisan suke kilapo bil palau. ²Man a Saupai kata angkoai aro, oro na matan avibisan i sula ke kala kun kamus lenginang, using ri vap man kime lapo pasal taun a God lenginang kilapo daus aongos, na parik kipa anguan lomlomonai maiten an si kari keve lau rikek. ³Parik, using si matan avibisan i sula ang nang, keve matas kipo uli lomlomonai pok lak ani kari keve rikek. ⁴Using a rangai i bulumakau kuvul ve me kapo tav angkoai luai si mus suai ani rikek.

⁵Asukang a si kana serei kuli rina kata antok asukang ke. **Kuta misag ani ri alilis na ri manmanik i sula. Sikei kutala itoitonai ania ta naka atogon a pukun.** ⁶Ani ri manmanik kitapo sula ia ani lau rikek, kuta tav maramarak ania. ⁷Au nala antok, arai God, nata mela serei asi kag me abis angkoai luai si kam vubuk. **Kitala salik ia nei buk asukang anig.** ⁸Au, sukana kana ainoai posong ta keve alilis ve ri manmanik i sula ani lau rikek kupo tav buk aniria, kapo mengen nang ta keve abis ang, saupai kapo uli mengen ta abis ania. ⁹Au na kala antok kapa ta, **arai, nata mela serei asi kag me abis angkoai luai si kam vubuk.** Si oring suke kala luk suai ani ainoai i selen asi kana amatung ani va pongua ina. ¹⁰Io, Iesu Karisto katakana abis using aro luai taun a vubuk suke na kala alis a pukun ina ani ka mat amatan sikei palau ani keve taun, na asukang vang kala vil adaus ira.

¹¹Ri katakai i sula aongos kipo uli telan si kari abis i vil alilis ani keve taun keve taun. Kipo uli sula ani ri manmanik na kapo tav angkoai si mus suai ani lau rikek. ¹²Sikei Iesu katakana alis pok tatana ani ka mat ani lau rikek amatan sikei palau ani keve taun. Au na kalapo sinong e falso i God ¹³na kapo sinong kokoai tung si taun ang, vap po petau ang ania kime koskosai e ngono kakina. ¹⁴Io, asukang vang si kana amatan sikei a lis pok ke tatana, katakana vil adaus a vap ang asi kari talupus aro asikei.

¹⁵Na Malanganto Gogoai kapo kun mengen atutuman luai anira ta keve mengen ke asukang ke, **E mung i taun ang, naka itoitonai ani palatung kuvul ve ria asukang ke. Volava kapo antok. Naka adokot kag keve pinipini e lomlomonai iria, ani ka sinong akit e vingaria.** ¹⁷Na kari keve lau rikek kuvul ve avibisan i putuk saupai, **naka lomom suai ania.** ¹⁸Io, katakana lomom suai lenginang ani keve avibisan rikek ang, asukang vang a parik kapa anguan inongos taun an ani avibisan i sula ani rikek.

Ago ta pataliung ani Iesu

¹⁹Io keve tungag, kalapo asukang ke vang kana anginang ta le si rangai i Iesu taralapo angkoai si palak ane nei ring po atailai ang velai ani vinga talupus ro, ²⁰using katakana iton a selen tanginang anira taun a to ane nei ring ang e mung ina i vakup ang ta kata lis pok ta pukun ina. ²¹Ikelik, nia kapo ainoai luai katakai i sula, nia kapo aiveven kana vap a God. ²²Au kala ro, tara pasal asung alak kuvul velai ani vinga atutuman ka kokelai lakat kuli lomlomon kapo kirol atutuman aro. Parik tarapa anguan nasai an ani mamaiten i rikek nei vingara, marai i ivis i rangai ina, na pukun ira kala asising adaus ia ta laman gogoai. ²³Kapo ro tara teng akit si keve bil ang

nang taratala mengen tatana na tarapo atung a matara singina, na e iang tara ago ta malum an. Using katale mengen nang ta e iang ka atogon lak a keve bil roron, na kana mengen asukang ke vola atutuman luai. ²⁴Kapo ro tara uli lomlomoni selen i ngangaiga ani mang matan asi ngorem angpokpokai na asi abis ani laulauan roron. ²⁵Na tara ago ta atolongon ani laulauan ro i serei akuvul asukang val mang vap kipo abis ia, ka ago. Sikei tara ngangaiga angpokpokai anira. Kapo ro ta tara uli dual aro tatana using mipo arai ta kalapo angasungai nang a taun.

²⁶Using taratala luk a nas kirol roron tutuman lenginang. Au kanat, man tarapo uli lomlomoni maramarak si uli abis ani rikek, pua kala kovek luai ta mang ring rangai ani matan rikek asukang, ²⁷sikei leng tavirimok lava ani saupai na kut madot lava asi ni suai aongos ani vap po petau ang ani God. ²⁸Man ta mang matan kipo putuk a sausaupai si Moses, na e iang kapo atogon a pongua vo potol a igenen kita arai ania, igenen ang, ki vil punuk ia, ka kovek i ngorem. ²⁹Au, arai si oring suke mang matan kipo lomlomoni palau ani kana nat a God, na kipo arai ani rangai i palatung ang, voiang kapo amalangasai ani abis lava luai ang a God katale abis ia si vil adaus aniria, val kapo bil palau. Au na e iang kipo nau varas a roron tavirimok suke si Malanganto. Pua, vola kitmat luai ta kari amiming. ³⁰Arai, tarapo nas a igenen vo antok ang ta, **Ngatat kakag papalik. Nau naka ngenget pok.** Na kala antok kapa ta, **Volava nia ka saupai ani kana vap.** ³¹Man a God vopo uli to ke, katale teng akit ua asi kana amiming anim, iuang kula atogon kam ring asi leng alava luai. ³²Lomon akit a taun ang mita luk a malangas ang singina, kitala vil akui alava imi na mita tung akit singina. ³³Ki-

tala mengen arikek animi, na ki vil akui a pukun imi e mataria i ri vap. Mita pakangai ani vap ang nang kita vil akui iria. ³⁴Petau ang nang kita alakai aniria si vilvil akui, mita tang taun iria. Taun ang kita aunga suai ani kami keve togogon kuvul ve luk pakang animi ta roe, mitapo uruk palau using kami lapo nas ta lenginang milapo tauk i tauia roron asikei ang. ³⁵Asukang vang, mi ago ta atolongon palau an ani tutuman ke milapo nas ia. Tung akitmat kuluna na mi an luk lak a seupok lava. ³⁶Mipo inongos taun a laulauan ro i tung akitmat ke, ani man asukang, mila aupele angkokoai val kana vubuk a God na mila luk a roron ang katale antok tatana asukang ke. ³⁷**Arai, parik kapa taun vunga luai, na iuang kame serei. Ka serei atutuman nang. Ka tav amomole.** ³⁸**Sikei si kag igenen korong, nia ka to lak using kapo lomlomon tatag. Na man ka rudun asua pok, nala tav maramarak luai ania.** ³⁹Sikei tara, parik tarapa rudun asua pok asukang, ani God kame vil arikek ira, parik. Sikei tara na matan vap ke tarapo lomlomon, ka teng ato ira.

Lomlomon

11 Lomlomon, nia na matukal i lomlomoni, nang tarapo atu mata using ia velai ani nas aro ta kapo tutuman, kantanem parik lak tarapa arai ani bil ang ta matara. ²Bil ke vang kana na petau aino kita asanan ro tatana.

³Si lomlomon taralapo nas ta God kata posong palau a vuk mengen na kuli rina ke kala serei. Asukang ta kata piruma na keve bil tarapo arai korong aniria ta bil palau.

⁴Si lomlomon, Abel kata sula kana alilis taun a God, kata roron e matana ani anu ang si Kain. Na le iang God kala mengen amalangas ta Abel kapo igenen korong. Kapo asukang palau ta kantanem katale mat, kana kapo mengen lak

marai kana lomlomon. ⁵Si lomlomon, Enok parik katapa mat, **using a God kata songo alak ia ane pangkul, na kilapo gule ia.** Using e no i kana songo ania, **kata akalitai amalangas aro ta God kata lapo uruk ania.** ⁶Man kapo kovek i lomlomon, ka tav angkoai luai si auruk ani God. Using kapo mamaiten ta si ka serei si God, ka lomlomon ta God kapo to na ka seupok aro luai aniria kipo dual ta pasal asung ania. ⁷Si lomlomon, Noa nang a God kata langalanga ia ta keve bil ang kapo tav arai lak ania ki serei, na kala itoitonai ani perengan ta lolokovo roron ani God, ani ka teng ato kana matan vap. Si kana lomlomon Noa kata atere na kuli rina ta kapo ago asi mat. Na God kala atogon a Noa ta bil roron ke, kala taot ia val igenen korong e matana, using kata lomlomon.

⁸Si lomlomon, Abaram kata longong a songo si God ani ka pasal taun a rina ang ka taukai lak ina. Kala tadut kantanem katapo tav malangas ta kapo pasal ane voi nang. ⁹Si kana lomlomon, katan lapo ago nei rina i sokoung na katapo ago nei lu i vakup val ri Isak ve Iakov. Ngono isuke kapa kilongtapo kun ararai ane no asi luk ani roron ang a God kata mengen tatana aino. ¹⁰Using parik katapa pien rina e ke kuli rina asi ago akit. Katapo kokoai palau ani rina ang e pangkul God kataala itoitonai ani kelkelai ina na ka kip atung ia. ¹¹Si lomlomon, kantanem kata lapo lapan, na Sara katapo ngolo kapa, kata arai korong ane no ta iuang vo antok ang ania ta ka atogon nat lak, kapo tutuman kana mengen. ¹²Na le iang kala serei ta le si ring sikei palau a igenen suke, volapo lapan angkokoai si mat ang, kataala apolok a matan vap ke kala duk luai val ri kalto e metekuku tav angkoai si taot pasuk aniria, asukang val kone i ngerelo.

¹³Vap aongos suke kitapo uli atu lomlomon ane no na kila mat putuk. Ki-

tapo tav luk lak ani keve bil roron ang a God kataala antok tatana, sikei kitala arai korong aniria lenginang ane ring vunga na kilapo maramarak ania. Na kilapo mengen amalangas ta riria pok kipo ago val sokoung palau kuli rina ke, asukang val kita kirikai aniria si kari rina. ¹⁴Taun kipo mengen amalangas asukang ke, tarapo arai korong ta kitapo gulegule na rina ang kakaria atutuman luai. ¹⁵Na kitapo tav lomlomonai amadot ani rina ang kita pasal pelek ia, parik. Using man kata bil asukang, oro kimela papok. ¹⁶Kita lapo vubuk using a rina ang e metekuku, kapo roron luai ani rina ang kita ago aino singina. Asukang a God parik kapa lolokovo ani ki posong ia ta kapo kari God, using kataala usausa na rina lenginang aniria.

¹⁷Si lomlomon, Abaram, taun a God kata atoktokngai ania ani ka sula lis ia ta Isak val alilis ane singina, lenginang kataala nas a keve palatung ang si God, sikei kala lis ta nat ke kapo ring sikei palau luai a nat. ¹⁸Kantanem a God kataala antok aino ta, **Le si Isak, matan tus e mung ki asasanan.** ¹⁹Using kapo lomlomon ta God ka teng ato pok ia. Asukang a si kana lomlomon kitmat kala teng ato pok kana nat. ²⁰Si lomlomon, Isak kata poso atautauia ri Iakov ve Esau ani keve bil miang ang ki serei lak. ²¹Si lomlomon, taun a Iakov kata lapo usausa asi kana mat, kala atautauia kana ngono nat a Iosep. **Na kala teng akit si kana kipa na ka tuturung e matana i Volava.** ²²Si lomlomon, Iosep, taun kata lapo usausa asi kana mat, kala lomlomonai ane no ani kari soung ri Israel, na kala alis a pinipini ani tuan ina.

²³Si lomlomon, Moses, kita ingus ia, tamana ve rinana kilongta amunai ania si potol a ulen, using kilongtala arai kinle ta kapo nat petekai luai, na kilongta tav leng kapa ani saupai si tulava ang. ²⁴Si lomlomon, Moses, si kana lapo

igenen lava, kata tav ainak ani ki posong ia ta rinana ta kavulik ang si Parao, ²⁵sikei kata pilak ta nia ka kui kuvul ve kana vap a God, na uruk kudik palau using ani lau rikek, ka ago. ²⁶Na lau i mirik ani igenen i akanangai ta God, kata taot ia ta kapo ro palau, using e iang ka luk a tauia lava ani keve tauia ang e Aigipto. Using katapo ararai ane no using ani seupok ang. ²⁷Si lomlomom kala soung pelek a Aigipto velai ani tav leng ani kana marala na tulava, using katapo tun korong a uang tarapo tav arai korong ania, na le iang kala tung akit. ²⁸Si lomlomom, kata teng a matan angan i liuluai ang na ki aivis kari keve lu ta rangai, ani vopo vil punuk ani ri matavunim ang, ka ago ta sigil an aniria. ²⁹Si lomlomom kita paputuk a Laman Melek val ring kolo. Na ri Aigipto ki atokngai asi me sakam aniria na kimela lus mat aongos. ³⁰Si lomlomom, kita ulit a omo ang e Ieriko amatan limalengua na kala so ngomai. ³¹Si lomlomom, Rav, aina vopo atos pok ang ta pukun ina, parik kata lapa mat kuvul ve vap tav lomlomom ang, using kata aiveven aro na ngono igenen an ararai musik ang.

³²Sa lak si kag mengen tatana? Napo antok ta, ka kovek i taun anig si akusku ta kari lomlomom a petau ke, Gedeon, Barak, Samson, Ieptae, David, Samuel na keve katakai kus amalangas. ³³Sukana ria, si kari lomlomom, kita ngapasuk korong a mang keve vainagoan miang. Kita saupai using a keve selen korong. Kita sesel korong a roron ang God kata atuvala aniria tatana. Kita ngau pagum a amangaria i ri laion. ³⁴Kita ripus korong a kurkurilap i ureurek i kut. Kita sapang si redelekan i samele. Na man kita lapo malum, God kapo arudualan pok iria, na kipo anguan serei amadot pok an si visvis. Na kilapo lu suai korong ani vap i mang keve rina petekai po angvis ang ve ria. ³⁵Mang matan aina kita lapo arai

pok ani kari keve vap ila tapasuk pok le si mat. Mang matan kita vil akui arikek luai aniria, sikei kita misag ani to, using e mung ki tadut pelek a matmat lak si taun roron ang e mung. ³⁶Mang matan kita duai a kurek rikek, ki saup iria, na mang matan ki got iria taun a vilvil akui. ³⁷Ki li punuk a mang matan ta iat, ki ngapagal a mang matan, ki raung iria ta samele i visvis. Ki pasal angpok pulakai, kavat ta vakup visuk luai. Kitala aunai logo, kitala vil akui luai aniria, velai ani mirik kapa aniria. ³⁸Petau ke, kuli rina parik katapa tun kinle iria. Kita ago arikek nei ring varasai palau, ane si keve mulang, ane nei keve wakil, na ane nei mang keve mata kapa nei roe.

³⁹Ria aongos ang nang God kata posong iria ta kipo vap korong e matana marai kari lomlomom. Sikei parik kita lapa luk korong a bil roron ang God katala usausa ia aniria. ⁴⁰Using a God katala itoiton a bil kapo aunai ro luai ani kame atalupus ira aongos kuvul ve ria.

Volava kapo koros akorong ira

12 Asukang a tarapo arai ta vatvat lava i petau akus atutuman suke kipo tikon aulitai anira. Kapo ro tara asuai luai ani matan bil ang kapo uli tutubat anira, lau rikek vopo kun vilvil angau ke, asi kara sang aro ta makos i lomlomomai neina i angsasangai volapo matung ke anira. ²Kapo ro tara tun akimat a Iesu, nia vo tukulai i vil aro ani kara lomlomom, uang si kana uruk palau kata asalak a maiten i mat kuli ngakputuk, kantanem a mimitikan luai ina, kalapo sinong e palso i kana sinsinongan a God. ³Io, mi lomlomomai vang ania, using katala asalak a mamaiten lava, taun ang ri vap rikek kita marala ia singina. Asukang a mi ago ta mamal na mamakus an.

⁴Si kami po angvisvis lak ve rikek, parik kita lapa asaling a rangai imi,

parik. ⁵Na milapo lomon taun a mengen i asumsumal ang animi val mipo kana inatus asukang ke, **Kag nat, ku ago ta sumang an, man a Volava ka tatapokai anim. Na man ka varas ua, vingam ka ago ta ngau an.** ⁶Arai, using a vap ang a Volava kapo buk iria, kapo tatapokai aniria. **Na taun kapo posong iria ta kakana ta inatus, kapo ngamngamis iria.** ⁷Mi sinong akos aro, neina i keve sasaup ke, using kapo kana selen nang a God i vil akorong animi. God kapo arai korong animi val kana inatus. Arai, saka nat kavulik an kana, tamana kapo tav ngamngamis korong ania? Kapo kovek. ⁸Au na man parik kapa ngamis imi val mang petau ang kitala kun luk ani ngamngamis ke? Pua, milapo inatus maltavpini, na parik kakana akorong. ⁹Na kapa, keve tamara i kuli vunep ke, kita ngamis ira na tarata mamaila aniria singina. Au sa, parik kapa roron a vil alik anira serei si tamara roron i malanganto ani tara an to? ¹⁰Keve tamara kita ngamis ira si vuk taun kudik palau, val kitapo lomon ia ta kapo ro asukang. Sikei nia kapo ngamis asi pakangai anira, asi kara serei adaus val nia. ¹¹Kapo tutuman, si taun ke parik tarapa lomon ia ta ngamngamis kapo bil asi auruk ani mangsikei, parik. Asi vil alik palau ania. Sikei parik, God nang kapo iton kara to, ani e mung tara uai-iai ani lau korong ve marip.

¹²Asukang vang, mi anguan koros an ani kungami ve kakimi volapo lau pepe ang. ¹³Mi itoiton selen korong ani kakimi si pasal, ani ka ago na kak soles ang kan uak ariek luai singina, sikei asi kana polok aro pok.

Ago ta arai apalau ani kana roron a God

¹⁴Mi dual aro asi kami to amarip kuvul ve ri vap aongos, na asi kami daus, using kapo kovek luai i sikei kan tung

e matana i Volava man parik kapa daus. ¹⁵Mi aiveven kapa ani ka ago ta sikei imi ka uak putuk pelek kana roron a God, na naging mal kapa ka ago ta polok an singimi, asi sogoeng na vil avisuk ani vap miang. ¹⁶Au na mi aiveven kapa ta ka ago ta mangsikei ka igenen panik, vo tav mamaila ani God val Esau, using kata atos ta kana kirim i ainoinoi pat si kana tauk i togtogon ang si tamana ani ka amarai ani men pok lik. ¹⁷Using mipo nas ta e mung kala buk pok ia, na kala tangis using ia. Sikei, parik luai kipa angkoai si sakol ani lomlomonai iria asi lis ania.

¹⁸Using parik milapa anguan pasal taun ani mulang ang kapo kitmat luai si sigil ania, na kapo ureurek ta kut, na kapo vong itum lava, kuvul ve malu kitmat. ¹⁹Ki longong a kalinga lava i taungai, na kalingana i mang keve mengen e iang. Taun kila longong a keve mengen i anonok ang, kila sokotuk ia ta ka ago ta anguan apepege an aniria, ²⁰using kipo leng alava luai si arai ta **man kapa na manmanik ka sigil a mulang ang, ki li punuk ia ta iat.** ²¹Kana na ararai lelangan ke kata vil a Moses na kala kun antok kapa ta, **Napo leng** na napo tetek alava luai.

²²Sikei, mita lapo akik kak taun a Mulang ang e Sion, nang a Ierusalem ang metekuku, kana ring a God to i po ago, na petau duk luai ri angelo, parik kapa angkoai si taot korong aniria, kipo uruk kuvul e iang. ²³Mitala palak si kuvkuvulan ang si kana posong sang a God, ria ang nang kari keve asan kitala salik ia metekuku. Mita lapo pasal taun a God katakai i saupai si ri vap aongos, na taun kapa na malanganto iria keve katakai i korong, riria ang nang God katakai vil atalupus iria. ²⁴Na taun a Iesu vopo mengen itoitonai ang anira si palpal i palatung tanginang ang, na rangai

ina kata ivis imi, kalingana kapo kitmat luai ani rangai i Abel.

²⁵Mi aiveven aro imi, ani mi ago ta longogel an ani vopo mengen ke. Using a vap longogel ani mengen i anonok ke kuli rina parik kita lapa to. Kitala kovek i oring i mun ani saupai i mat. Na tara kapa, man tara taval pelek a vopo anonok ke anira le metekuku, tara ane voi? Tara puka akorong palau. ²⁶Si taun ang aino, kalingana kata aruk a kuli rina. Sikei kana kapo mengen akit asukang ke, **Naka anguan aruk lak ani kuli vunep, na parik ta kuli vunep papalik, sikei metekuku kapa, ka kun mimo.** ²⁷Vuk mengen suke, anguan an, supsupai ina ta man ka mimo, keve bil ke tarapo arai aniria, ki tamus suai aongos. Na saka keve bil an kapo tav angkoai si aruk but aniria, ki tung e iang. ²⁸Asukang a taratala teng akit si vainagoan ang kakara, kapo tav angkoai si aruk but ania. Kapo ro tara posong aro luai si God ta taratala longong serei singina ta mamaila na lolokovo kapa, ²⁹using kara God, ninia na kut si ni suai ani keve bil aongos.

Avibisan God kapo uruk ania

13 Kapo ro ta lau i vinga ro nei liuan i angtasimal ka uli ago singimi. ²Mi ago ta atolongon ani lau ro i songo alak ani ri sokoung taun imi, using si selen ang, mang matan vap kitala songo alak ri angelo, na kitapo tav nas aro ta ri si nang. ³Mi lomom iria nei lu i akangbat, val nami mipo kun ago nei akangbat. Na riria kipo vil akui iria, val kita vil akui kapa imi. ⁴Ri vap aongos ki mamaila aro ani sinsinong i osongon, na pata i osongon ka daus, using God ka saupai lak aniria kipo panik vo putuk osongon. ⁵Mi aiveven aro kami to ani mi kalakala pelek a vubuk using ani kapkap. Mi masung ta sa milapo atogon ia lenginang. Using nia kata

antok, **Naka tav papelek animi. Parik luai napa angkoai si atolongon palau animi.** ⁶Na asukang tarapo mengen velay ani lomom ro ta, **Volava ninia kapo kag katakai i pakangai, na parik napa angkoai si leng. Mang saka bil rikek an ri vap kipo angkoai si abis ania singig?**

⁷Mi lomom iria kami keve ainoinoai, ria kita akusukus imi ta kana mengen a God. Mi arai ani uai i kari selen i to, na mi kusil kari lomlomom. ⁸Iesu Karisto kapo angkokoai palau anongo, kana, na si keve taun. ⁹Ani matan akalkalit po anglok pulakai ang, ka ago luai ta tipo suai pulakai animi. Using taratala ainak ta kana roron ka akikit a vingara. Na usiusing ani akalkalit i pok, parik. Using kapo tav pakangai luai aniria kipo uli using ania. ¹⁰Taralapo atogon a mangsikei a pata petekai i sula, pata ke ria kita abis aino si lu i atung tul ang kipo kovek i ro asi angan singina. ¹¹Using ainoai katakai sula kata luk a rangai i ri manmanik taun a ring ang kapo Atailai Luai, ani kian alis ia ani rikek. Sikei, si pukun i manmanik kipo sula ataliung ia e komo. ¹²Iesu kapa, kata kun mat ataliung ani mete takaman i rina ang, asi kana vil adaus ani ri vap ta rangai ina pok. ¹³Kanat, tara kun pasal taun ania e taung i rina, na tara asalak kuvul ve nia na mimirikukan ang kata asalak ia. ¹⁴Using e ke kuli vunep, tarapo kovek i rina asi ago asikei, sikei tarapo atu mata ani rina ang lak ani kakara. ¹⁵Asukang na si Iesu, kapo ro tara uli sula serei si God ta kara alilis i alatun ania, si kara keve mengen i alatun ani kana asan lava na Iesu. ¹⁶Mi ago ta lomom taun ani abis ani keve avibisan roron, asi pakangai ani mang matan vap le si kami togtogon, using kapo asukang ta kapo alilis ane si God, na kapo maramarak ania.

¹⁷Longong aro kami keve ainoinoai. Mi vil alik imi e mataria, using nang

kipo tu ainoai animi si kami to i malanganto. Kian akus lak e mung ta kita saka aiveven an animi. Longong aro iria asi kari maramarak ani kari abis i aiveven, vei nganing mila vil amakus iria, au na kari makus kala tav pakangai luai animi.

¹⁸ Mi sokotuk a God, ani kame pakan-gai animem, using namempo nas aro luai ta kapo kovek i oring asi mengen arikek animem singina. Na kamem vubuk ta namem uli teng ani kamem keve avibisan aongos si selen kapo daus aro. ¹⁹ Napo buk alava luai ta mi sokotuk a God, ani name serei sumasuma pok singimi.

Akamusai i posong ro

²⁰ Io, God kapo tukul bung i marip, using le si rangai i palatung tutokos ang, God kataka tak ataduk pok kara Volava Iesu pelek a matmat, katakai i aiveven sipsip lava luai, ²¹ na kag sokotuk ta,

God ka lis imi ta mamain ta bil ro aongos, asi kami abis aro, angkokoai si kana vubuk. Na e iang, kitmat ina kapo abis si kara to, na tara uai lak ani manik ang ka uruk singina. Keve bil aongos ke God ka abis ia using a Iesu Karisto papalik, kana asan ka uli tavirimok luai asikei. Tutuman luai.

²² Io, keve tungag, napo buk alava luai ta mi longong aro na pinipini ke natala salik ia animi, using nata lapo lau salik som palau ania taun imi. ²³ Napo buk mengen amalangas animi ta tungara ta Timoteo, kitala akala ia. Man kamela serei singig sumasuma, namemlong kuvul, namemlonganla serei singimi.

²⁴ Lis kag posong ro si kami keve ainoai, na taun a petau daus aongos ang. Ri Italia kana, kipo lis kari posong ro ane singimi. ²⁵ Kana roron a God ka auai ve nami aongos.

*Panbuk si***Iakovo**

Buk ke kapo duk ta mamain ta mengen roron neina. Iakovo kata salik ia asi akalit ani kana vap a God, ani ki ususing aro kana keve laulauan roron. Kata salik a keve kankanuai duk i mengen, ani ka pakangai aro ani ri vap si luk ani nas ro ve lomlomonai, na asi saupai aro kapa ani kana keve mengen aongos. Iakovo kapo mengen akitmat asukang ke. Igenen kapo lomlomon, parik kapa angkoai si ago palau. Ka abis a mang matan laulauan roron si mang vap, using si lau suke vanang, kalapo atutumanai ani kana lomlomon ta kapo madot na kapo roron.

Mengen i angruduai

1 Nau a Iakovo, napo asosokai si God na Volava Iesu Karisto. Napo alis a salsalik ke taun imi, sangauli na pongua na patvap lapo ago angpotok ang e nei keve palpal rina. Napo alis kag posong ro singimi.

Lomlomon na masam

² Keve tungag, taun mipo duai a keve mamaiten miang, mi uruk alava e neina ³ using mipo nas ta kipo atoktokngai ani kami lomlomon, asi aserei ai animi si kami tung akit aro. ⁴ Mi tung akit asi kami serei amatukal na mi tapunuk si keve bil aongos na mi tav inongos taun ta mang ring sa. ⁵ Man ta sikei imi kapo inongos taun a masam, kapo ro ka sokotuk a God na ka alis ia. Using God kapo roron i katakai i alilis ani ri vap aongos na kapo uruk aniria. ⁶ Na taun kapo sokotuk, ka ago ta tav lomlomon an, sikei ka lomlomon, using si taun kapo tav lomlomon, kapo asukang val pungas i to nei lamavulit, using kapo ulit angpok

palau si kana sokotuk. ⁷ Sukana ka ago ta lomom an ania ta Volava ka alis ia ta bil, ⁸ using kapo tutu angpok ta lomlomon ina na kapo uli uak si kana keve abis aongos.

Logo na tauia

⁹ Man a mang tungara kapo logo, kapo ro ka uruk, using kapo ago si tungtungan lakat. ¹⁰ Au na man a si kapo tauia, kapo ro ka uruk, using kapo ago e kevkev, using uring lik kan mat val uai i uri-uri. ¹¹ Arai, taun a makarap kapo sanglak na sinang ka ngan ia, kanla ngoilan na ka uak ane vunep, na miminaungan ina kala kovek. Kapo asukang palau, igenen tauia kan kun ngoilan na kan mat, taun kapo telan ta bil miang.

Tung akit si atoktokngai

¹² Man a igenen ka tung akit nei liuan i keve mamaiten, ka atogon a uruk. Using man ka tung akit si atoktokngai tung si akamusai ina, kan luk kana seupok, nang a to asikei. Seupok ke, God kata palapalatung ia ani vap ang kipo vubuk atutuman luai ania. ¹³ Man a si kapo ago si amil, ka ago ta antok an ta God kata aserei ai ania. Using God parik kapa atogon ia, na kapa, parik kapa aserei ai korong ani matan lomlomonai asukang si mangsikei, parik. ¹⁴ Sikei, siksikei a igenen kapo atogon a keve vubuk rikek voiang kipo tak ia taun a rikek. ¹⁵ Au le na man kalapo vubuk amadot using ia, kanla aserei ai atutuman ani lau rikek, le na kanla serei alava luai na si akamusai ina, mat.

¹⁶ Keve tungag roron, mi ago ta akipang pok an animi, ¹⁷ using a keve roron na talupus i alilis kapo serei le si tamara, voiang kapo saupai ani mamain ta malangas metekuku, na kapo tav koi luai asi sasakol val mamau. ¹⁸ Ninia kata lomlomonai ani ka alis ira ta to tanginang le si kana mengen tutuman,

na asukang vang, tarapo bil val keve ain-oai i uai i kana matang nei liuan i keve asisinong aongos.

Abis using kana mengen a God asukang val kutala longong ia

¹⁹Keve tungag roron, mi teng akit a mengen ke. Mi longong sumasuma, ago ta uli mengen som an, ago ta uli marala som an, ²⁰using a marala si ri vap kapo tav aserei ai ani lau korong val vubuk ang si God. ²¹Asukang na mi purut suai aongos ani mamain ta lau visuk na lau rikek, voiang kapo duk luai, na mi vil alik imi na mi ainainak ani mengen i sukal ang nei vingami, voiang kapo mengen si vil ato animi.

²²Mi ago ta akipang aro pok an animi ta po longong akuvul ani kana mengen. Sikei mi abis ia val kapo antok ta sa. ²³Man a si kapo longong akuvul velai ani tav abis ania, e iang kapo asukang val igenen kapo alpok a kankanuai ina e nei mira, ²⁴na taun kala pasal suai, nang palau kala lomom taun pok ta nona kapo saka ararai an. ²⁵Sikei man ka uli lomlomom akit ta kana saupai talupus a God voiang kapo akalakala ri vap, na ka abis asukang val kataala longong ia, ka uli tung akit, na ka ago ta lomom taun an, io, asukang vanang kala urung kana mamain ta avibisan, na ka maramarak neina.

²⁶Man ta si imi kapo lomom ia ta kana keve avibisan kapo ro mete God, sikei lak kapo tav aiveven akit ani nguruna, e iang kapo akipang pok ia, na kana keve avibisan ka bil palau luai. ²⁷Sikei kana vang a keve avibisan voiang kipo ro mete God tamara. Aiveven a ri nat mailik ve ri mainang si kari mamaiten, na ku ago akipai, na ku atailai ani keve selen i kuli rina. God kapo ainainak ani keve avibisan ke using kipo daus e matana.

Ngorem pilak ka ago

2Keve tungag, mipo lomlomom ta Iesu Karisto, kara Volava miminaungan. Au kanat, ago ta alpilak ani mang matan vap ta kipo roron ani mang matan. ²Man a mangsikei kala riuk lak si kami sinong kuvul na kapo alak kana keve bil riparipagan e kungana na kana maus vola samui lava. Na mang anu kala kun riuk lak, kapo alak misik tatading, using kapo logo, ³na mila songo alak a anu vopo alak maus roron ang, na mila antok ia ta, “Kana na sinsinong roron anim,” sikei mila antok a anu logo ang ta, “Ku tung e suke,” vo “Ku sinong e vunep ngere kakig,” ⁴man asukang, milapo aieie potok nei liuan imi. Mipo sinong lakat val keve katakai saupai velai ani lomlomomoni visuk.

⁵Keve tungag roron, mi longong aro. God kataala pilak ri vap logo e mataria i matan vap i kuli rina ke, ani ki vap tauia si lomlomom, na ki an atogon a tungtungan nei vainagoan ang kataala palapatung ia aniria kipo vubuk atutuman ia. ⁶Sikei nami, mitala nau varas a mamain ta vap logo. Arai, ri vap tauia, ria kipo uli tu rongomai tatami. Ria kipo uli tak animi ane si saupai. ⁷Ria palau nang kipo uli mengen arikek ani asan roron ang mipo angto gon singina. ⁸Man mi using atutuman aro na saupai si kara tulava, voiang kita salik ia nei salsalik aino ta, **Vinga ro ani tungam, asukang palau val kupo vinga ro anim pok,** milapo bil aro vanang asukang. ⁹Sikei, man mipo alpilak a mang igenen ta kapo roron ani mang anu, milapo abis a lau rikek. Na saupai kapo antok ta mian luk amiming using mita putuk a saupai. ¹⁰Using man a si kapo using apunuk aro na kirol i saupai, sikei kanla uak si palpal lik ina, e iang kalapo asukang ta kataala putuk aongos iria. ¹¹Using a vo antok ang ta, **Agos ta putuk osongon an,**

kata kun antok kapa ta, **Ago ta daung an.** Au na man kupo tav putuk osongon, sikei kula daung, sukana kulapo maiten si putuk ani keve saupai aongos. ¹² Kapo ro mi uli mengen velai ani aupele roron, using mianla luk saupai angkonongai si saupai vopo akalakala ang animi. ¹³ Using riria kipo tav ngorem, kian kun luk saupai kovek i ngorem. Selen i ngorem kapo dual alava ani saupai.

Lomlomon ve avibisan

¹⁴ Keve tungag, man ta sikei kapo mengen alava ta kapo igenen lomlomon, sikei kapo tav abis ani lau ro, matan lomlomon asukang kapo saka angkoai si vil ato ania? ¹⁵ Man a mang tasira vo taura kapo inongos taun a vakup ve pok, ¹⁶ na man ta sikei imi kala antok ia ta, “Pasal a ku lomon ro, na kuan atogon vakup angkoai na kuan masung aroron,” sikei parik katapa pakangai ania si kana inongos, kana mengen ka saka pakangai an ania? ¹⁷ Asukang vang ta man a lomlomon kapo tav auai ve abis, lomlomon ang kapo palau luai.

¹⁸ Vei nganing ta sikei e iang kapo antok ta, “Numai ku lomlomon, nau naka abis a lau ro.” Parik. Arai, kupo tav angkoai si akalit anig ta kam lomlomon kapo bil tutuman si man kapo kovek i abis ro. Sikei naka akalit ua ta kag lomlomon si sa napo abis ia. ¹⁹ Kupo lomlomon ta kapo sikei palau a God. Kapo ro, sikei ri ingua kapa kipo kun lomon ania asukang, na kipo tetek. ²⁰ Numai a igenen vongvong. Kupo buk ani naka akalit amalangas ua ta lomlomon velai ani kovek i abis kapo palau, ingko? ²¹ Kanat, arai ani tivura ta Abaram. Kupo nas aro ta God kata taot ia val igenen korong e matana, le kuli kana avibisan i alis ta kana nat Isak kuli pata ipo sula. ²² Kupo arai ania ta kana lomlomon ve kana avibisan kilongtapo angusingai, ani kana abis ka atapunuk kana lom-

lomon. ²³ Na mengen i nei salsalik kala tutuman ta, **Abaram kata lomlomon ta God na le iang God kala taot ia ta kapo korong e matana.** Na God kala songo ia ta tungana. ²⁴ Nambang kula arai ta God kapo taot a igenen ta kapo korong e matana le kuli sa kapo abis ia, na parik papalik le kuli lomlomon. ²⁵ Arai kapa ani Rav, aina vo atos ang ta pukun ina. God kata taot ia ta aina korong e matana, using kata pakangai ani ngono katakai i ararai musik ang ta vuk oring asi ago le na kanla asoung irilong si mang selen. ²⁶ Arai, pukun palau kovek i malanganto kapo mat. Asukang palau kapa ta man tarapo tav abis asi kana auai ve kara lomlomon, lomlomon suke kapo palau luai.

Akatak a kalkalame

3 Keve tungag, kapo tav ro ani amiang imi si antok ta, “Napo ro asi pinipini ani mang matan.” Using mipo nas ta tara vap po pinipini ang, kian tikon tuk aro luai anira. ² Tara aongos, tarapo uli uak si selen miang. Man a si kapo uli tav bil arikek si kana mengen, e iang kalapo igenen talupus, na kapo angkoai si saupai aro ani pukun ina aongos. ³ Kipo alakai ani vuk aen lik nei ngururia i ri os asi kari angkoai si longong. Kantanem a os kapo pukun lava, sikei kapo longong using aro. ⁴ Arai ani perengan kapa, kapo tavirimok luai na kapo dulai ve malu lava, sikei lak vopo alali kapo saupai ania ta ose lik luai na kapo sang using palau ia. ⁵ Io, asukang palau, kalkalame kapo vuk palpal lik palau i pukun, sikei kapo kus aminaung alava luai.

Arai ani mantingup lik i kut e nei vual lava. Mantingup lik ke kapo angkoai asi suluk asip ani nei vual. ⁶ Kalkalame kapa kapo kut ni. Kapo palpal i pukun voiang kapo asereiai ani mamain ta rikek miang. Kapo vil arikek aongos a igenen. Kapo tutupongai ani kuan kut ni e nei

kana to aongos. Kalkalame ke kapo luk dual le si kut lava vopo ni asikei ang. ⁷Arai, ri vap kipo nas ani amanmantau ani mamain ta manmanik, val ri vongo, ri mani, na ri manmanik vopo so dal ang, na ri ien i nei laman kapa. ⁸Sikei kapo kovek i igenen kapo angkoai si saupai ani kalkalame, using kapo uli asereiai pulakai ani rikek, na kapo dual angkoai si daung. ⁹Tarapo nas ani alatun ani tamara na kara Volava ta kalkalame ira, na tarapo kun pege amalgai ani ri vap ta kalkalame ira, vap i asereiai ang si kankanuai i God. ¹⁰Le si sikei palau a ngur ke, alatun na malgai kilongpo sounng aongos le singina. Keve tungag, ka ago ta asukang an. ¹¹Au sa, kapo angkokoai si laman livus ve laman makasim kilong sal siang le si sikei palau a mete laman? ¹²Keve tungag. Au sa, suke kana kapo uai ai ani uai i elai? Au sa si vaen, kapo uai ai kana ani uai i suke? Kapo asukang palau, parik kapa angkoai luai si laman makasim kan asereiai ani laman livus.

Masam le pangkul

¹³Si nang nei liuan imi kapo masam? Si kapo atogon a tun kinle? Kanat, ku uli atogon ani lauluan roron, na e iang ku asereiai ani abis roron, using a igenen masam kapo uli vil alik ania. ¹⁴Sikei man mipo atogon mata na lomlomonai kitung mal nei vingami, ago ta aminaung an tatana asi kami agel suai ani tutuman. ¹⁵Lau suke kapo kovek i masam. Parik kapa serei le metekuku, sikei kapo serei le kuli rina ke. Parik kapa serei le si Malanganto, kapo serei le si vo petau ang anira. ¹⁶Arai aro ania, man kapo atogon mata na lomlomonai kitung, ka atogon angvolai kuvul ve mamain ta lau rikek anglok. ¹⁷Sikei masam i metekuku kapo asukang ke. Vopo atogon ani masam suke, kana lau kapo gogoai, kapo uli vubuk using ani

marip, kapo lomlomon ro taun a mang matan, kapo longong e kevkev i mang matan, vingana kapo duk ta ngorem, kapo asereiai ani uai roron, kapo tav alpilak ani mang matan vap ta kipo ro ani mang matan, na kapo atutuman. ¹⁸Ria kipo sukal a lau i vilvil amarip, ki kaming pok lak a uai i lau korong.

Angtunganan ve kuli rina

4 Sa kapo tukulai i keve angvibis ve angmarmaralai nei liuan imi? Parik nang kapa tukulai ina si kami keve vubuk kipo angbis nei liuan imi? ²Mipo vubuk using a bil, sikei mipo tav luk ania. Mipo daung na mipo mata, sikei mipo tav angkoai asi atogon ani bil ang mipo buk ia. Mianpo angmarmaralai velai ani angbis. Mipo tav atogon bil using mipo tav sokotuk. ³Au na taun milapo sokotuk, kapo tav alis korong animi using kami sokotuk kapo kokelai kuli lomlomonai rikek, using mipo buk atelan animi ta mamain ta bil ang ka vil amaramarak palau pok imi. ⁴Nami na matan vap uli putuk ani kami angosongon ve God. Sa, parik mipa nas ta man mipo angtunganan ve kuli rina, e iang palau milapo angpetpetauai ve God? Man a si kapo pilak ta ka angtunganan ve kuli rina, e iang palau kalapo petau a God. ⁵Vei nganing mipo sekat ta mengen i nei salsaalik kapo mengen palau ta Malanganto ang kata alis ia ane vingara kapo vubuk amadot luai ani nia akorong ka taukai ira. ⁶Sikei, kapo laba kana roron taun ira. Tukulai ina na kapo mengen ta, **God kapo misag aniria kipo vilvil alava, sikei ria kipo vil alik pok iria, kapo alis kana roron taun iria.** ⁷Asukang vang, mi longong e kevkev i God. Tu ruduai suai ani vo petau ang anira, na ka sip suai animi. ⁸Pasal asung i God, na nia ka pasal asung imi. Nami ri katakai i bil arikek, mi galui a kungami. Nami vap po tutu angpok ta lomlomonai, ka

sikei palau akit a lomlomon imi. ⁹Mi mamakus, mi raupa velai kup alava. Kamus ta alolos, na mi radaupa. Sakolai ani kami uruk na mi makus. ¹⁰Vil alik pok imi mete Volava, na nia ka paus atung imi.

Tikon ani mang tungam ka ago

¹¹Keve tungag, ago ta mengen arikek angpokpokai animi. Man a si kapo mengen ani tungana, vo kapo tikon ia, sukana kapo mengen arikek ani saupai na kapo tikon ia, Na e iang parik kupa using ia. Kulapo sinong lakat asi tikon ani saupai. ¹²Kapo atogon sikei palau a igenen voiang kata amatung a saupai, na kapo saupai ani ri vap. Ninia vanang kapo angkokoai asi vil ato ani ri vap na asi goeng aniria. Sikei numai nang a si, asi kam me tikon ani vopo ago ke ngerem?

Kus aminaung velai ani toroi ka ago

¹³Mi longong! Mang matan imi mipo angtokai asukang ke, “Nganlak vo ilesvauk, namem pasal ane si mang rina lava, namem an telan e iang sikei a matas, na namem an telan alava si asereiai ani kapkap duk.” ¹⁴Sikei mipo tav nas ani saka bil an ka serei ilesvauk. Sa nang kami to? Mipo asukang val ulung kapo tu aserei tapai si vuk pangaulik, le na kanla tamus pok. ¹⁵Sikei, kapo ro ta mi mengen asukang ke, “Man kapo angkonongai ve lomlomonai si Volava, namem to na namem abis a bil ke na bil suke.” ¹⁶Sikei, mipo kus aminaung kuvul velai ani toroi. Sukana aongos kapo rikek. ¹⁷Asukang vang, man a sikei kapo nas a lau roron asi kana uli abis ania, sikei parik kapa abis ia, sukana kapo abis a lau rikek.

Mengen kitmat ani ri vap tauia

5 Nami mipo tauia, mi longong. Mi raupa na mi aloloi, using malgai

ang kame kinkos lak imi. ²Kami tauia kalapo rikek. Kami keve vakup, ri manmanik kilapo ngut ia. ³Kami kapkap riparipagan kala ros, na ros suke kapo akalit amalangas ta rikek imi, na ka ni lak imi val kut si akamusai i taun. Kami keve kapkap aongos i asia kuvul ki bil palau luai. ⁴Arai, mita songo vap asi paspasuk nei kami keve matang, sikei parik mita lapa seu iria. Sukana kami lau rikek kapo so akalitai ta mi tung mete saupai, using kari tangis, Volava Tavirimok Luai katala longong ia. ⁵Si kami to kuli rina mita lapo uli aiveven pok animi, mitapo uli vubuk using ani bil asi amaramarak animi. Taun asi raung suai ani mamain ta rikek kalapo angasungai na lak mipo dong abakang imi. ⁶Ri vap po kovek i rikek ang, na kitapo tav susuak animi, mitala saupai asi raung aniria na kila mat.

Kokoai ananap na lau i sokotuk

⁷Asukang a mi kokoai ananap, keve tungag, tung si Volava ka serei pok. Arai ani katakai i sukal. Kapo uli kokoai ananap ani kana matang tung si kala uai aroron luai. Kapo uli kokoai ananap ani taun i langit roron. ⁸Asukang palau, mi kun uli kokoai ananap na mi tung akit, using kana serei pok a Volava kalapo angasungai. ⁹Ago ta pege amiang angpokpokai animi, vei Volava ka saupai animi, using kalapo usausa kana asi serei. ¹⁰Keve tungag, arai ani ri katakai i kus amalangas kita mengen si asan i Volava, kipo akalit ira ta selen asi ago ananap nei liuan i mamaiten. ¹¹Mipo nas ta ria vap ang kipo tung akit, tarapo arai ta kipo atogon a uruk. Mipo nas a Iov si kana selen i tung akit, na mipo nas a sa na Volava kata abis ia ania si akamusai ina. Vingana i Volava kapo duk ta lomlon tangis ve ngorem roron.

¹²Laba luai ina, keve tungag, mi ago luai ta atuvala an si mangsikei a bil. Atu-

vala ane metekuku, ka ago. Na ane kuli rina ka ago. Na taun a mang saka bil an kapa, ka ago. Man mipo posong ta io, nang palau nia. Man mipo posong ta parik, nang palau nia. Vei saupai ka serei animi.

¹³Sa, ta sikei imi kapo ago e nei mamaiten? Kapo ro ka sokotuk. Sa, ta sikei imi kapo maramarak? Kapo ro ka tatangam i alatun. ¹⁴Sa, ta sikei imi kapo malepen? Kapo ro ka songo ri vap lava i kami kuvkuvulan asi kari me sokotuk singina na kime tiu ia ta rul i elaio si asan i Volava. ¹⁵Si taun kipo sokotuk velai ani lomlomon, vopo malepen ang kan to aro, using Volava ka tak atadut ia. Na man kata abis a lau rikek, Volava ka lomon suai ania. ¹⁶Asukang vang, mi asangai suai ani kami keve lau rikek angpokai singimi na mi sokotuk animi

angpokokai ani Volava ka vil ato imi. Igenen korong man ka sokotuk, e iang kapo atogon a kitmat lava, na sa kapo sokotuk ania kan serei atutuman. ¹⁷Elias katapo igenen luai val tara. Kata sokotuk amadot luai ta ka ago ta langit an, na kala asukang. Kata tav langit si rina ang ani potol a matas na inongos. ¹⁸Le na kala anguan sokotuk an na metekuku kala alis langit, na ri matang kila asereiai ani pok.

¹⁹Keve tungag, man a sikei nei liuan imi katala pasal pelek a selen i tutuman, au na man mila atokngai asi tak pok ania, ²⁰mi lomlomoni ani oring ke. Man a si ka takai pok ani katakai i bil arikek le si selen rikek ang kapo using ia, nang katala ato ia pelek a mat, na kala vil suai ani lau rikek miang.

Ainoai i Panbuk si

Petero

Buk ke kapo buk asi pakangai na vil akit ani lomlomon si mang matan kuvkuvulan i lomlomon, kipo asalak a mamaiten lava. Kapo mengen ta kapo ro ri vap lomlomon ki anguan lomlomonai aro pok an le ani Akus Ro i Iesu Karisto. Ta, Iesu kata mat na kala tadut pok, na kata palapatung asukang ke, kame serei pok. Ani ki lomlomonai akit ani kana mengen i palapatung, na ki kokoai ananap aro ani kana serei. Kapo tav kapau ta ri vap lomlomon aongos kipo sunguk a mamaiten, sikei bil ang nang kapo serei asi atokngai ani kari lomlomon. Asukang a kapo ro ki tung atanimai kuli lomlomon tung si Karisto kame serei pok. Na si taun ang ki an luk kari seupok roron luai.

Mengen i angruduai

1 Nau a Petero, napo aposel ani Iesu Karisto. Ane singimi, mipo ago sok-oung pulakai si keve palpal rina ke, Pontiko, Galatia, Kapadokia, Asia na Bitunia. ²God tamara kata nas le kabang imi na katala songo imi si vilvil adaus si Malanganto. Asukang a mi longong aro si Iesu Karisto na mi nasai ani kalakala i la ivis animi ta rangai ina. Roron ve marip ka duk singimi.

Lomlomon akoai taun a tauia roron e pangkul

³Posong ro ane si God, nia na tamana i kara Volava Iesu Karisto, si kana ngorem tavirimok lava, using katala alis ira ta to tanginang, le si kana tapasuk pok a Iesu Karisto pelek a mat, na e iang taralapo atogon a lomlomon tokos. ⁴Na sukana taralapo lomlomon akoai taun a tauia roron ang, kapo daus luai na parik

kapo angkoai si tamit vo rikek. Tauia roron ke, God kapo aiveven ia animi e metekuku. ⁵Na using mipo lomlomon tatana, kana kitmat ka lilit imi tung si mila taukai i vilvil ato ang ka asereiiai ania si akamusai i taun. ⁶Asukang a mi uruk alava luai, kantanem man mila kui si matan mamaiten mipo asalak ia si vuk pangau ke. ⁷Bil ke ka serei ani ka akalit amalangas ta kami lomlomon kapo tutuman, kantanem kitala atokngai animi asukang val gol nei kut ni. Sikei kami lomlomon kapo miminaungan luai ani gol voiang ka kun rikek lak. Na man ka tutuman kami lomlomon, kala koi si posong aro velai ani amaus animi, na kila paus alakat imi si taun ang Iesu Karisto ka serei singina. ⁸Kantanem parik mita lapa arai ania, sikei mitapo buk ia. Na kana parik lak mipa arai ania, sikei, using mipo lomlomon tatana, mipo sung pukun ta uruk lava si bil miminaungan luai ke. ⁹Au na akamusai i kami lomlomon, mi an taukai i to asikei.

¹⁰Ani vilvil ato ke, mamain ta katakai i kus amalangas aino kitapo mengen ta ngorem roron ke taun imi, kitapo gulegule aro na kipo taoke using asi nas ¹¹ani saka igenen an, na saka taun an a Malanganto i Karisto, vopo sinong ke singiria, ka so akalitai aniria tatana. Using kata kus amalangas ta kana kui a Karisto na kana urmaus e mung ina. ¹²Kitapo nas ta parik kitapa abis aniria pok, sikei animi, using kana vang kita lapo akusku imi ta keve bil roron ang nei akus ro, velai ani kitmat i Malanganto Gogoai le metekuku. Pua, ri angelo kapa kipo kun buk luai asi kari arai ani keve bil ke.

God kata songo ira ani tara daus

¹³Au, asukang vang, vangang imi ka lomlomonai aro, mi saupai aro animi, mi atu mata si roron ang kapo kakami si kana serei pok a Iesu Karisto. ¹⁴Mi bil val inatus lik longong aro na mi ago

ta anguan longlongongai an ani keve vubuk madot i kami po vongvong aino ang. ¹⁵ Sikei, using ninia kata songo imi kapo gogoai, kapo koi luai animi ta mi kun gogoai kapa si kami laulauan aongos. ¹⁶ Using nei salsalik kapo mengenta, **Mi gogoai using nau napo gogoai.**

¹⁷ Au, using mipo songo na God ta tamami, voiang kapo tav suai ani igenen, sikei kapo saupai angkokoai si avibisan si siksikei, au, kapo ro mi pasal velai ani lolokovo na mamaila ania si kami pas-pasal val sokung kuli rina ke. ¹⁸ Using mipo nas tainuinu palau a selen ang mitapo pasal singina val keve tivumi aino, tamami katala samui apok imi pelek ia. Na parik katapa samui apok imi ta kapkap angkoai si rikek val silva na gol, parik. ¹⁹ Sikei, kata samui apok imi ta rangai tauia i Karisto katapo asukang val nat i sipsip kovek i ring visuk vo ituitumai singina, na kita raung ia. ²⁰ Arai, aino luai i asisinong ani kuli rina, God kata lomlomonai ani ka alis a Karisto. Sikei kana vang si akamusai i taun ke, katala amalangasai ania using imi palau. ²¹ Na e iang milapo vap lomlomon ta God, vopo tak atadut ang ani Karisto pelek a mat na ka amaus ia. Asukang a kami lomlomon na kami atu mata ka tung akit si God.

²² Au na kana vang, milapo daus nei vingami using mitala longong a mengenta tutuman, na e iang milapo atogon a vinga ro tutuman ani keve tungami. Kanat, kapo ro luai ta mi vinga ro taun imi angpokpokai ta tutuman i pakan-gat. ²³ Using a God katala vil atanginang imi. Kami to tanginang parik katapa suk polok le si katui i vunep, parik. Kata suk polok le si katui vopo tav angkoai si mat ang, nang palau kana mengenta na kapo tokos luai. ²⁴ Arai, **ri vap aongos si pukun ke kipo asukang val uriuri palau, na kari maumausan kapo asukang val mang i purpur.** Using

nganlak a uriuri kan magang, purpur kapa kanla kun uak mat. ²⁵ Sikei kana mengenta a Volava kapo tokos luai. Nia palau a akus ro ke kitala akus imi tatana.

Iat miminaungan i to na matan vap daus

2 Asukang a mi pataliung a vinga rikek, na mamain ta kapau, mata, na ri mengenta i pilius ani mang vap. ² Kami vubuk ani mengenta talupus si God ka bil val ri popo tanginang lik kipo buk using a rul i tus, na le iang mila angkoai si polok si to tanginang. ³ Using mitala namin bonai ani kana roron a Volava ta vola mirum luai. ⁴ Taun mipo pasal asung ia, nia kapo asukang ta iat kapo to. Ri vap kita kilis ia, sikei si tere si God kapo iat vubukan na kapo miminaungan luai. ⁵ Nami kapa, mipo iat atogon to, milapo pataun ia na ninia kapo aisuk alak imi asukang ta lu i malanganto. Na e iang mipo katakai i sula daus asi kami sula serei singina ta matan alilis vubukan i malanganto, si kami angto-gon ve Iesu Karisto. ⁶ Nei salsalik kapo mengenta tatana asukang ke, **Arai, natala amatung a iat e Sion, na iat ke kapo vubukan na kapo miminaungan luai asi kelkelai lu kuluna. Au na man a sikei ka lomlomon tatana, parik kapa angkoai si mese.** ⁷ Animi mipo lomlomon tatana, iat ke kapo bil miminaungan, sikei aniria kipo tav lomlomon, **iat i kilis ang ta ri katakai i abis lu kalapo serei asukang ta iat miminaungan luai.** ⁸ Na iat ke ri vap ki savang singina, **na ka asukang ta iat sinong asi vil auak aniria.** Ki savang marai kari longogel ani mengenta si God. Oring ke ka serei val God katala saupai ania.

⁹ Sikei nami, **patvap ila pilak ke, nami mipo katakai i sula si tulava, mipo patvap gogoai kakana akorong, na kapo taukai imi. Asi kami alatun**

ania si kana roron i abis katala abis ia animi, using katala songo suai animi pelek a vong ane si kana malangas roron. ¹⁰Io, using aino mitapo matan vap palau, sikei kana milapo matan vap akorong ke God. Aino parik mitapa nas kana vinga ro, sikei kana milapo nas ia.

Kara laulauan ka bil val ke God ta keve asosokai

¹¹Keve tungag roron, nami na matan vap sokoung na papasalan i kuli rina ke, napo mengen akit imi ta mi tutaliung luai ani keve vubuk rikek i pukun ke kipo uli vis animi asi goeng ani malanganto imi. ¹²Kami paspasal nei liuan i ri vap i ngising ka vil iria ani ki kamus ta tupang animi ta mipo bil arikek, na ki tun kinle kami keve abis roron, na kila amaus a God si kana taun i serei.

¹³Mi vil alik imi neite saupai singiria kipo teng kirim i saupai, using nami ke Volava. Kantanem man ta tulava i rina, using nia kapo sinong e pangkul luai, ¹⁴vo kana keve ainoinoai, using kata asok iria asi amiming ani vap bil arikek na posong aro ani vap bil aro. ¹⁵Using sukana, ke God ta vubuk na e iang kami lau roron kala pakut a ngururia i vap tav malangas si kari keve mengen palau. ¹⁶Kapo ro mi nas ta mipo kalakala e mataria i ri ainoinoai, sikei ka ago kami kalakala ka vil imi ani mi abis lau rikek, sikei mi ago val asosokai si God. ¹⁷Mi uli mamaila aro ani ri vap aongos. Mi uli vinga ro angpokpokai e nei kami kuvkuvulan i angtasimal. Mi lolokovo mete God. Mi uli mamaila aroron ani tulava i kami rina.

Tara bil val Karisto si asalak ani kui

¹⁸Nami, ri asosokai palau, mi vil alik imi neite saupai si keve taukai imi, velai ani mamaila aro aniria. Parik papalik singiria kipo roron na marip taun imi, sikei singiria kapa kipo marala. ¹⁹Using

man a sikei kapo asalak a kui ve amiming kovek i tukulai ro ina, le si malangas ta God kapo ago, sukana kapo akalit ta lau ro na God ka uruk ania. ²⁰Man mitala bil arikek na kila saup imi, na parik mipa taruruak pok, sikei God ka saka uruk an ania? Man mitala abis a lau roron na kila amiming imi singina na parik mipa taruruak pok, e iang God kapo uruk ani lau asukang. ²¹Selen suke vanang, God kata songo imi si pasal singina, using a Karisto, nia katala kui animi na kala amatung asi kami kusing, na ia kalapo kakami asi paskak using ani peng i kakina. ²²Nia **parik katapa abis ta mangsikei a lau rikek, kovek i kapau kata soung e nguruna**. ²³Taun kita asuai ani kari keve mengen rikek ania, parik katapa susual iria. Taun kata kui, parik katapa anonok iria. Sikei, kata lomom lis pok ia singina ka saupai akorong lak. ²⁴Io, Karisto akorong kata sunguk kara keve rikek e pukun ina kuli ngakputuk, ani tara mat pelek kara mamain ta lau rikek na tara to i abis ani lau korong. Na si kana keve mapolok kana milapo to aro. ²⁵Using anangan mitapo asukang val ri sipsip kitala pasal alok asi an mun. Sikei kana mitala papok taun a Katakai i Aiveven aro ani malanganto imi.

Ani ri vap osongon

3 Nami ri aina, si selen suke palau, mi vil alik imi neite saupai si keve kisngami. Ani man a mang matan iria kipo tav lomlomom ta mengen, sikei ki tun kinle using kami laulauan ro. Kantanem man parik mitapa asuai ta ring kalinga, sikei lak ²ki arai ani kami laulauan daus kuvul ve mamaila na kila tun kinle. ³Ki arai animi ta mipo talupus. Parik ta si maumausan samui lava i pukun, parik. ⁴Sikei ki kinle ia si sa kapo soung le nei pakangat imi, lau i ago ananap velai ani ago musik aro.

Nia vanang kapo talupus na parik kapa tatok, na kapo miminaungan e matana i God. ⁵Using selen ang vanang ri aina gogoai aino, vap po atu mata ang ta God, kitapo abis atalupus ia. Kitapo vil alik iria neite saupai si keve kisngaria akorong pok. ⁶Nang val Sara katapo longong si Abaram na kapo posong ia ta taukuna. Au na nami mipo angtivu ve nia man mi abis a lau korong, mi tung akit, na mi ago ta leng an.

⁷Nami ri tauan, si selen suke palau mi malangas aro kami keve aina si kami ago i osongon, na mi uli kinle aniria ta parik kipa madot val ri tauan, na riria kuvul ve nami ki taukai lak i to voiang kapo alilis i ngorem. Au na man mi asukang, ka kovek i sa ka vil angau kami keve sokotuk serei si God.

Kui marai abis ani lau roron

⁸Akamusai ina, nami aongos mi sikei palau si kami ago kuvul. Mi sunguk angpokpokai ani kami keve mamaiten. Mi ago kuvul val angtunganan roron. Vingami ka marip na mi vil alik imi. ⁹Na mi ago ta ngenget an ani rikek ta rikek, vo nau varas ta nau varas. Sikei mi poso atautauia iria. Using a lau suke vanang, God kata songo imi asi kami abis ania, na e iang mila kun luk ani kana poso atautauia. ¹⁰Using **man a sikei kapo buk ani ka to aro na ka maramarak, ka aiveven akit a nguruna pelek a mengen rikek ve mamain ta kapau.** ¹¹**Ka taval pelek a lau rikek na ka uli abis ani lau roron. Na ka agusa amadot asi kana asereiai ani luai.** ¹²Using a Volava kapo uli aiveven ani ri vap korong, na kapo uli atu talinga ani kari keve sokotuk. Sikei vap ang kipo tung si rikek, Volava kapo arai misagai aniria.

¹³Si vang ka vil arikek imi man mipo kaisap taun a lau roron? ¹⁴Sikei man ki vil akui imi using mipo buk tung akit

si roron, mi tauia. Kari keve aleleng, mi ago ta mamakus vo leng an aniria. ¹⁵Sikei Karisto nia kapo Volava, na kapo ro mi tun kinle ta kapo Volava i kami to aongos. Na mi uli usausa asi ngenget amalangas ani ri si kipo buk sui ta sa tukulai ina mipo atu mata taun ia. Sikei mi uli ngenget aniria velai ani ananap na mamaila. ¹⁶Na e iang mi vinga daus, asukang a riria kipo mengen avisuk animi marai kami lau roron si Karisto, nganlak ki mese si kari mengen rikek. ¹⁷Man ke God ta lomlomoni ta mi kui, kapo ro luai si kui marai lau korong, using kui si lau rikek kapo kovek i ro singina. ¹⁸Using a Karisto kata amatan sikei a mat ani mamain ta rikek aongos si ri vap. Igenen korong kata mat ani vap tav korong, ani ka takai animi ane si God. Kita raung ia si pukun, sikei Malanganto kata tak atapasuk ia. ¹⁹Na si Malanganto kata pasal na kanla akusukus si keve malanganto i ri vap nei gogotan, ²⁰using aino kita longobot a God kantanem katapo kokoai ananap aniria si taun ang a Noa kata abis a perengan singina. Na rukun vap lik, asukang ta limaletul palau, kitala sapang kuli perengan, ²¹nang kapo akanangai ani asing tauia ang katala asapang imi, parik si galui suai ani visuk i pukun, parik. Sikei using mitala kalakala pelek a maiten i lau rikek e matana i God, tukulai ina si kana tapasuk pok a Iesu Karisto. ²²Ninia katala palak ane metekuku na kanlapo sinong e falso i God, ri angelo na saka keve sinsinong an ve mamain ta kitmat aongos, kipo ago neite kana saupai.

Aiveven aro kana roron a God

4 Au, asukang na using a Karisto katala kui si pukun, kanat, mi kun luk ani kana laulauan i to na mi visvis tatana. Using man a sikei katala kui si pukun, kalapo kamus si lau rikek. ²Na e iang, kana to aongos kuli rina parik

kalapa anguan telan an si keve vubuk rikek i pukun. Sikei kapo telan si using ani kana vubuk a God. ³Using kataala angkoai kami taun i telan anangan si keve laulauan ri vap i ngising kitapo uli abis ania. Mamain ta lau visuk, using akit ani vubuk i pukun, inum anio, uli sam lava, ago kuvul asi inum soliu na akeke, na uli soturungai si mamain ta nem visuk luai. ⁴Na taun parik milapa anguan uruk an ve ria si pakangai ani keve lau mimitikan ang, kipo ilung na kilapo mengen arikek animi. ⁵Sikei, ki kun mengen amalangas lak ta kari to e matana i God, voike kapo usausa asi saupai aongos ani ri vap to ve ria kitala mat. ⁶Nang tukulai ina na kitala kun akus ta akus ro singiria kitala mat, ria ang nang kitala luk a saupai asi mat val ri vap aongos si pukun ke, ani kian to si malanganto val kana lomlomonai a God.

⁷Akamusai i keve bil kalapo angte. Asukang a vangang imi ka tapalas na mi saupai aro pok animi, na e iang mi angkoai si sokotuk serei si God. ⁸Laba luai ina, kami lau i vinga ro animi angpokpokai, mi abis atutuman luai ania using a lau i vinga ro kapo pakut bat a mamain ta lau rikek. ⁹Mi uli pakangai ani ri sokoung nei liuan imi, na ago ta mengen miang an. ¹⁰Nami siksikei, mi pakangai ani mang matan ta alilis ang mitala luk ia. Na e iang milapo aiveven aro na matan roron ang a God kataala alis siksikei imi tatana. ¹¹Man kupo akus, ku abis ia val kupo tat le si mengen si God akorong. Man kupo pakangai, ku abis ia ta madot ang a God kapo alis tatana. Asukang a si keve bil aongos, alatun ka ane si God using a Iesu Karisto, nia ka taukai i maumausan na kitmat asikei. Io, tutuman.

Man tarapo asalak a kui tara uruk val Karisto

¹²Kag petau vubukan, mi ago ta tap-ing ani manas i keve mamaiten ke mipo asalak ia, using parik kapa bil mipo vongvong ina. ¹³Sikei, mi uruk using sukana milapo kun siang kuvul ve Karisto si kana kui. Asukang na si taun ang man kala serei e ring malangas ta miminaungan, mila uruk alava. ¹⁴Man kitala pilius imi marai asan i Karisto, e iang mi tauia, using milapo nas ta Malanganto i kana miminaungan a God kalapo ago singimi. ¹⁵Using parik luai kapa ro ta sikei imi kapo kui marai daung, tainau, vo mang saka lau rikek an, vo telan ta bil si mang vap. ¹⁶Sikei, man kapo kui marai sunguk ani asan i Karisto, ka ago ta mamakus an, sikei ka alatun a God using kapo sunguk a asan ang. ¹⁷Using kana kalapo pasal a taun i atoktokngai ani kana vap a God. Au na man kata lapo tutupongai le singira, kala saka akamusai an singiria kipo longobot a akus ro si God? ¹⁸Io, **man kapo kitmat ani igenen korong asi sapang, au na katakai i bil arikek tav mamaila ani God, kanla kun tutu alak akorong e voi?** ¹⁹Asukang vang, au na ria kipo kui using ke God ta lomlomonai, kapo ro ki anguan sung asel an aniria taun kari katakai i asisinong vopo uli atutuman ang, na ki uli abis aliu lak ani lau korong.

Ani ri ainoinoi si aiveven aro ani kana vap a God

5 Asukang a napo mengen akit a keve ainoinoi matukal nei liuan imi, using napo kun mang ainoinoi, na natala arai ta matag ani amiming ang ani Karisto, na naka taukai lak kapa i urmaus miminaungan ang ka serei amalangas. ²Mi aiveven aro kana mamain ta sipsip a God kipo ago si kami aiveven.

Mi paus a kirim i ainoinoi, parik using kita atung imi, sikei using kami vubuk roron val kana lomlomonai a God animi. Mi ago ta abis using ani samui, sikei using kami uruk akorong. ³Ago ta tung akalaungai an ani matan sipsip ang God kata alis iria si kami aiveven, sikei mi aselenai aniria angkoai asi kari paskak using animi. ⁴Au na si taun ang ainoai i katakai i aiveven sipsip ka serei, kala akuku imi ta kuku i seupok voiang ka miminaungan asikei.

⁵Na asukang kapa ri natung, mi vil alik imi neite saupai singiria kipo laba. Nami aongos, mi amaus imi ta lauluan i vilvil alik taun imi angpokpokai. Using **God kapo tubat iria kipo vilvil alava, sikei riria kipo vil alik pok iria, kapo alis iria ta kana mamain ta roron.**

⁶Asukang na mi vil alik imi e mete God vopo kitmat ke, ani ka atogon taun roron lak asi kana paus alakat animi. ⁷Kami keve mamaiten aongos, mi sung asel ia singina, using kapo uli lomlomonai alava animi.

⁸Mi saupai aro pok animi, na matami ka para luai. Vo petau ang animi kana kapo pan pulakai val laion marala si

gulegule ani mang si asi kana salugum kirol ania. ⁹Mi tung akit si kami lomlomon na mi ago luai ta ali pangau an ania, using mipo malangas ta mamain ta tungami e kuli rina kapa, kipo kun siang si matan kui asukang ke. ¹⁰Si vuk pangau lik ke mitala kui singina, sikei God kapo tukulai i mamain ta roron aongos, au using kataala songo imi taun a tokos i kana maumausan marai kami angtogon ve Karisto, ninia akorong ka akirol na ka akikit imi na ka kelai amadot luai animi. ¹¹Kakana na kitmat asikei. Io, tutuman.

Akamusai i posong ro

¹²Si papakangai si Siluano, voike napo taot ia val tungag kataala uli atutuman, nalapo alis a men salsalik lik ke ane singimi, asi kag akaisap velai ani menggen amalangas animi ta kana vang a tutuman i kana roron a God. Mi tung akit singina. ¹³Petau ke e Babulon, kipo vap i songo ta God val nami, kipo lis kari posong ro singimi. Na kag nat ta Marko, nia kapa. ¹⁴Mi alis angpokpokai animi ta posong aro velai ani lulus i vinga ro. Luai singimi aongos mipo angtogon ve Karisto.

Apongua i Panbuk si

Petero

Tukulai i salik ani buk ke, asi atatai ani ri vap lomlomon ani ki ago luai ta ali talinga dong an ani mang matan katakai i akalit kapau. Kilapo rol pulakai ani ri vap asi vil arikek ani kari lomlomon kuvul ve kari keve laulauan roron i ago. Ta, kapo ro ki teng akit a sa keve mengen an ri aposel kitala alis iria tatana aino. Using le si keve atatai, kari nas kala aunanai roron luai ani God, na ani Volava Iesu Karisto. Ta, ri aposel kitala arai ani Iesu ta mataria akorong, na kitala longong kana keve akalkalit ta talingaria. Using a mang matan vap, kita lapo antok ta Iesu parik kapa angkoai si me anguan serei pok an. Na buk ke kapo atai ta Iesu kame serei pok lak. Tutuman, kana serei parik kapa sumasuma luai, supsupai ina asukang ke. God parik kapa ainak ani ta sikei a igenen ka mun. Kana vubuk ta ri vap aongos ki lomom pokai, asukang a kapo kokoai ananap aro (3:9).

Mengen i angruduai

1 Nau a Simon Petero, asosokai si Iesu Karisto, na kana aposel. Napo alis a panbuk ke taun imi, mipo kun atogon ani lomlomon talupus ke palau val namem, voiang kapo tukulai ina si kana lau korong kara God na katakai i vilvil ato, Iesu Karisto. ²Roron na marip ka uli duk alava singimi, le si kami angtogon ve God na Iesu kara Volava.

God kataka akanangai anira ani kakana

³Keve dual aongos le si kana kitmat lava, taralapo atogon ia angkokoai asi kara to na abis val kana vubuk, using taralapo angtogon ve vo songo ang anira kuli kana maumausan na kana

miminaungan roron. ⁴Au na si keve bil suke taralapo tauia ta kana keve mengen miminaungan lava, na le iang selen kalapo matung animi si luk ani kana laulauan gogoai, mi kalakala pelek a kuli rina tagoeng ke, voiang kapo tukulai ina si vubuk rikek. ⁵Asukang vang, mi dual alava lakat kuli kami lomlomon, mi atogon a laulauan korong. Na lakat kuli laulauan korong ang, mi atogon kapa na malangas. ⁶Na lakat kuli malangas ang, mi saupai aro pok animi. Na kuluna mi atogon a laulauan i tung akit aro. Na singina kapa mi uli abis val kana vubuk a God. ⁷Na lakat kuluna, mi pakanagai angpokpokai animi val angtasimal roron. Au na akamusai, mi atogon a laulauan i vinga ro. ⁸Io, using man mipo atogon a keve laulauan suke, na ki polok aduk si kami to, nganlak ka vil asereiai ani uai roron i kami angtogon ve kara Volava Iesu Karisto. ⁹Using man a sikei kapo kovek i keve laulauan suke, ninia vanang kapo mataba na kapo arai akudik palau, na kalapo lomom taun ta lenginang kataka daus pelek kana keve lau rikek kavang. ¹⁰Asukang keve tungag, mi atokngai adual, na mi lomom akit a songo na akenai ang animi. Using man mi abis ia asukang, parik kapa angkoai luai si mi ngau korong. ¹¹Na ki songo alak aro luai animi ane nei vainagoan tokos ang si kara Volava na katakai i vilvil ato, nang Iesu Karisto.

¹²Asukang a naka uli mengen lak animi ta keve mengen ke, kantanem milapo nas iria lenginang na milapo tung akit si tutuman ke milapo atogon ia. ¹³Taun napo teng lak a vuk to lik ke, napo naol ia ta naka uli akaisap ani lomlomon imi taun napo mengen imi ta keve mengen ke. ¹⁴Using napo nas ta oring lik nala papelek a pukun ke, val kara Volava Iesu Karisto kataka amalangasai anig tatana. ¹⁵Au nambang, napo buk alava ani man nala pasal suai, mi uli

angkoai lak si lomon pok ani keve mengen ke.

Miminaungan si Karisto na mengen si ri kus amalangas aino

¹⁶Io, using taun namem tapo mengen imi ta kana kitmat na kana serei kara Volava Iesu Karisto, parik namem-tapa luk le si keve akuskus palau, parik. Sikei namemtapo mengen ta bil ang nameptala arai ania ta matamem akorong, nang kana sinsinong lakat. ¹⁷Using a God tamana katala alis ia ta asan kapo roron na kapo minaungan, na si taun ang, kalingana kuvul ve mau-mausan tavirimok lava kala serei le si kana sinsinongan lakat luai e pangkul asukang ke, “Kana kag nat vubukan luai. Napo uruk alava luai ania.” ¹⁸Kalinga ke, namemta longong ia si taun ang namemtapo tung kuvul ve nia kuli put daus ang, na kata songosongo asiang taun ia le metekuku. ¹⁹Sukana vang katala akikit ta keve mengen ang mamain ta katakai i kus amalangas kitala mengen tatana. Na kana, kalapo kakara. Kapo ro mi uli usausa si abis using ania. Using kapo asukang val alimang kapo mang nei ring vong, tung si kala tangat na kalto i tangat kala mang nei pakan-gat imi. ²⁰Laba luai ina, kapo mamaiten ani mi kinle ta kapo kovek luai ta ring sikei a mengen nei salsalik daus kapo serei le si nas si katakai i kus amalangas, kapo kovek. ²¹Using a keve mengen roron ang, parik kipa serei le si vubuk si igenen, parik. Sikei, Malanganto Gogoai kapo tak atadut iria na kipo kus using palau a mengen le si God.

Vap rikek ve keve akalit lok

(Iu 4-13)

2 Sikei, katapo atogon kapa na ri katakai i kus amalangas kapau nei liuan i kara vap aino. Asukang palau val nei liuan imi nang, ka atogon lak a

keve katakai i akalkalit kapau. Na ki luk-lukai alak musik ani matan akalit kapau asi galagalang. Laba ina ta, nganlak ki agel suai ani tavirimok i Volava vo samui apok ke aniria. E iang ki asumsumal luai ani kui rikek ang aniria pok. ²Vap mi-ang nganlak ki using iria si kari mamain ta laulauan i nau varas. Au na le iang, mang vap, kala remrem aniria asi mengen arikek ani selen i tutuman. ³Ngan-lak ki luk samui singimi asi amasung ani kari neikitung le si keve akus kapau ki apasa imi tatana. Sikei, a saupai asi mat, val le kabang le, kapo matung usausa aro kokoai aniria. Kari kui kapo tungai koai aniria akorong.

⁴Arai aro ani kana keve selen a God. Aino, keve angelo po bil arikek ang, parik katapa tengteng apok iria. Sikei kata so asiang tataria ane nei rina i kui ani keve taun, voiang kian lapo ago nei gogotan si ring vong gup, kokoai ani taun i saupai. ⁵Na kuli rina aino ang, parik katapa teng apok ia, sikei kata bungum suai aniria kitapo misag ania. Sikei Noa, igenen po uli akuskus ta lau korong ang, kata asapang ia kuvul ve mang limalengua. ⁶Na vap ang nei ngonon rina ke Sodoma ve Gomora, kala saupai ta ka ani asip luai aniria. Na e iang kala amatung amalangas a selen ang, ria kipo misag ania, kian kun siang singina. ⁷Au na igenen korong ke Lot, kata asapang ia using katapo uli mamakus alava ani keve laulauan mimitikan luai si vap po putuk saupai nei rina ang. ⁸Using a igenen korong ke katapo ago nei liuan iria si keve taun aongos. Keve lau i putuk saupai ang kata arai ania, na ka longong ia, kita aunai vil amakas alava luai ani malanganto ina. ⁹Sukana Volava kapo nas kana selen asi akala ani vap po using ang ania pelek kari keve mamaiten. Na ani ri vap rikek, asi amiming aliu lak aniria tung si taun i saupai e mung. ¹⁰Na bil ke ka pasal

luai taun iria kipo longlongongai ani kari keve vubuk rikek i pukun, na kipo arai alik ani ri katakai i saupai.

Kipo tava ani lolokovo luai na kipo vangang lava, na parik kipa leng ani mengen arikek ani mang matan kitmat kipo ago nei pangau. ¹¹ Sikei ri angelo, vap po tavrimek ve madot luai ang, parik kipa saupai som aniria e matana i Volava. ¹² Vap ang nang, kipo mengen i nau varas si keve oring voiang kipo tav nas ania. Kipo bil val ri vongo, na kipo tava ani nas. Kita serei kuli rina ke asi kong akit palau na ngarunguk. Asukang a matan vap suke ki kun mat palau val ri vongo. ¹³ Saka kui an kitala asereiai ania, ka sang taun akorong pok iria. Kipo uruk alava si vil ani matan lau i nio tenei ias lava, na asukang kipo amimirikan si matan angan kuvul ang ve nami, taun kipo abis alava kari matan uruk kapau. ¹⁴ Putuk osongon kapo uli duk singiria, parik kipa angkoai asi kamus ta abis ani lau rikek. Kipo bui ri vap asi kari uak, kilapo katak ta keve selen lik pulakai asi kamkam using ani tauia. Vap ke kilapo siang luai si malgai si God. ¹⁵ Kitala papelek a selen korong na kilapo pasal si selen ang si Balam, nat ke si Beor, voiang katapo buk alava na kapkap kata luk ia le si kana lau rikek. ¹⁶ Sikei katakai i kus amalangas nio ke katak luk a ngangapokai si kana lau rikek, using a dongki, vopo tav mengen korong ang, katak mengen korong na kala atakun ia.

¹⁷ Vap ang nang kipo asukang val keve sung kovek i laman. Kipo asukang val ulung voiang a malu lava kapo mal suai pulakai ania. Lenginang a ring vong gup luai kalapo usausa aniria. ¹⁸ Using le si matan kalinga gulgul ipo aminaung ang tataria, kipo bui alulupusan ri vap asi apunuk ani kari keve vubuk i pukun. Na si lau ang nganlak ki apupu luai ani vap la papelek amukmuk ang ani ri vap

lok. ¹⁹ Kipo palapatung kapau iria ta ka atogon a kalakala, sikei riria akorong pok kipo ago nei pipisan i kari to rikek luai. Using man a sa kapo saupai ani to si igenen, sukana kalapo ago si pipisan i bil ang. ²⁰ Using man kitala sapang pelek a tagoeng i kuli rina ke, le si kari la nas ani kara Volava na katakai i vilvil ato, Iesu Karisto, sikei kianla anguan pasal taun ani keve lau ang na kala karaunia aniria, pua, ka rikek luai vang aniria ani kitapo saka pok an aino. ²¹ Man pala parik kitapa nas a selen i lauluan korong ke, ka pen ro lik aniria. Sikei kana, kala au-nai rikek luai, using e mung i kari la nas ania, kitala aliuliu ataliung pok pelek a saupai daus ang kitala luk ia. ²² Kapo tutuman a kinkinle ke aniria ta, **Kauvek kan angan pok a sa katak mutakai suai ania**, na vongo, kantanem katanla asising le, sikei kan bunim pok nang nei levlev.

Tutuman luai Volava ka serei pok

3 Keve tungag ro luai, kana kag apongua i panbuk i salik ane singimi. Na si ngono panbuk aongos, napo alomon pok imi asi tak atadut ani vingami ani mi uli lomlomoni aro. ² Mi lomlomoni ani mengen ang ri katakai i kus amalangas daus kitapo uli mengen tatana aino, na mi lomlomoni kapo ani asok tapai ang si kara Volava na katakai i bil ato, nang kami keve aposel kita alis imi tatana. ³ Ainoai i bil asi kami nas ania ta, si akamusai i taun ri vap alalakas kime serei, na ki apuak imi, sikei ki using akorong kari keve vubuk rikek. ⁴ Na ki mengen asukang ke, “Man sa vang kapa tutuman a palapatung asi serei pok ke ta Iesu? Using le si taun ang kara keve vap aino kitala mamat singina, keve bil aongos ke kipo matung asukang lak val le si tutapongai i asising.” ⁵ Sikei, kipo dual si alele ani oring ke ta, metekuku katapo ago le kabang le,

na kuli rina kata serei le nei laman, using God kata posong ta laman ka tapagal. ⁶Na si laman ang palau, kuli rina i taun ang kata tavungum, na kala rikek aongos. ⁷Au na le si nguruna i God kapa, kana si taun ke, metekuku na kuli rina ka teng akitan, kokoai asi ni nei kut, na asi akamusai luai ani vap po misag ang ani God, si taun i saupai.

⁸Sikei, mi ago ta lomom taun ani sikei a oring tutuman ke, keve tungag ro. Si ararai si Volava, sikei a mangias kapo asukang palau val 1,000 na matas, na 1,000 na matas kapo asukang palau val sikei a mangias. ⁹Volava parik kapa amomole ani asereiai atutuman ani kana palapalatung, parik. Mang matan kipo sekpat ta kapo amomole, parik. Sikei kapo kokoai ananap animi, using kapo misag ani mangsikei ka mun. Kana vubuk ta ri vap aongos ki lomom pokai. ¹⁰Sikei, ka serei kana taun a Volava, asukang val igenen tainau kapo nas ani serei. Metekuku ka tamus suai velai ani gulugulung lava, na asisinong i nei pangau ki ni sip aongos luai. Na e kuli vunep, asisinong aongos, ka tagoeng suai. ¹¹Au na using a keve bil aongos ka kamus palau, sa singimi? Mi saka matan vap an? Io, kami to kapo ro ka daus luai, na mi pasal using kana vubuk a God, ¹²si taun mipo atu lomomom, mipo aisuisul ta kana taun a God ka serei sumasuma. Taun ang man ka serei, metekuku aongos ka ni asip luai,

na ri asisinong aongos i nei pangau ki tamit palau si ngan manas ina. ¹³Sikei, tarapo atumata taun a metekuku na kuli rina tanginang, asukang palau val kana palapalatung. Na e iang nei vainagoan gogoai ang, kapo rina i lau korong.

¹⁴Au, asukang keve tungag ro, taun mipo atumata ta keve bil suke, mi atoktongai amadot ta man kala serei, ka arai ta milapo rangrangis, kovek i oring asi mengen arikek animi singina, milapo ago i luai ve nia. ¹⁵Mi kinle aro kana lau i ananap kara Volava, ta kapo tukulai ina si kana lomomoni asi vil ato ani ri vap. Kapo asukang palau val tungara roron ta Paulo kata kun salik kapa animi tatana, le si kana masam i alis ta God. ¹⁶Si kana keve panbuk aongos, katapo uli mengen ta matan bil ke palau. Kapo atogon kana mang keve mengen kipo lau velai kitmat lik asi nas, voiang a vap po tav luk pinipini, na vap po tung angpok palau ang, kipo uli asaul apetekai ania. Na kipo asukang palau kapa si mang keve salsalik gogoai, sikei ki puka singina. ¹⁷Asukang, keve tungag ro, using milapo nas lenginang ia, mi aiveven akit imi, vei nganing mila longlongongai ani kapau si vap putuk saupai ang, na mila uak pelek kami tungtungan kitmat ro. ¹⁸Sikei, mi polok alak si kana roron na si kami nas ani kara Volava na katakai i vilvil ato, Iesu Karisto. Kakana na urmaus, le si taun ke na ane no, na ka kovek ta akamusai ina. Tutuman.

Ainoai i Panbuk si

Ioanes

Ani buk ke, kapo atogon a pongua na tukulai ina. Kapo buk pakangai ani main ta vap lomlomon, ani ka sikei palau a vingaria ve God tamara, kuvul ve kana nat Iesu Karisto. Kapo buk kapa ani ki ago ta atiruai ani vap i vong sime kapau na tak suai ani lomlomon iria si pasal suai ani God. Vap ke, kipo matan vap i vong, na kipo mengen asukang ke, “Keve bil ke kipo ago kuli vunep, parik kipa roron. Na Iesu kapo nat i God, au e iang kapo tav angkoai luai singina si serei val igenen i pukun, na kame angrodokotai ve keve bil i kuli vunep val tarapo abis ia ri vap.” Kipo mengen kapa ta igenen, man kapo buk to aro ve God, ka ago ta lomlomonai an ani keve bil i kuli vunep ke. Asukang a ago ta mamakus using ani mengen suke, man parik mipa using ia. Vo salik ang kapo misag ani ri vap lomlomon ki atu talinga using ani matan kalinga tav korong asukang. Kapo mengen ta, Iesu kata serei, nia na igenen tutuman, na ri vap kipo lomlomon ta Iesu, kapo ro ki buk atutuman luai ani God, na ki vinga ro kapa taun a mang matan.

Mengen i to kata serei e ring malangas

1 Ninia nang kata to le si tutupongai. Ninia namemta kolongong ia. Ninia palau namemta arai ania ta matamem, namemta tere aro tatana, na namem-tala sigil ia ta kungamem. Kana namem-lapo akusku ta mengen i to asukang ke. ²To katala serei na namemla arai ania, na namemlapo akusku amalangas ta sa namemtala arai ania, na namemlapo akus imi ta to asikei, voiang kilongta ago kuvul ve tamana, na kamela serei singimem. ³Bil ang namemta arai ania

na namemla kolongong ia, namempo akus kapa imi tatana ani kara angto-gon angpokpokai, na tara angto-gon ve tamara, na kapa ve kana nat Iesu Karisto. ⁴Namempo salik animi ta keve nem ke, ani kara uruk ka tapunuk singina.

God nia na malangas

⁵Na kana na akus ke namemta longong ia singina, na namemlapo akus amalangas imi tatana asukang ke ta, God ninia na malangas. Kapo kovek i oring lik kapo vong singina. ⁶Man tarapo antok ta, tarapo angto-gon ve nia, sikei tarapo pasal lak si vong, e iang tarapo kapau na parik tarapa auai ve tutuman. ⁷Sikei, man tarapo pasal si malangas, val nia kapo ago si malangas, e iang taralapo angto-gon angpokpokai na rangai i Iesu kana nat kapo vil adaus ira pelek a keve lau rikek aongos. ⁸Man tarapo antok ta kapo kovek i lau rikek singira, e iang taralapo kapau bat ira. Sukana vang tutuman parik kapa ago singira. ⁹Man tarapo mengen amalangas ta kara keve lau rikek, God, nia kapo uli tutuman na kapo igenen korong na ka mus suai ani kara keve lau rikek, asi kana vilvil adaus anira si keve bil parik kipa korong. ¹⁰Man tarapo antok ta parik taratapa bil arikek, e iang taralapo posong ia ta nia kapo igenen kapau. Sukana vang kana mengen parik luai kapa ago si kara to.

Iesu Karisto kapo amemengen ane si tamara ta kara lau rikek

2 Kag inatus, napo salik a keve nem ke ane singimi, ani ka ago mi abis a lau rikek. Au na man ta sikei ka abis a lau rikek, tarapo atogon a igenen kapo amemengen ane si tamara ta kara lau rikek, Iesu Karisto, vopo korong ang. ²Ninia palau a pakpakut bat ani kara lau rikek. Au na parik ta kara lau rikek papa, sikei ani rikek i kuli rina aongos

kapa. ³Man tarapo longong kana keve asok tapai, e iang tarapo malangas ta taralapo nas ia. ⁴Man a si kapo antok ta, “Napo nas ia,” na parik kapa longong kana keve asok tapai, e iang kapo igenen kapau na tutuman kapo kovek singina. ⁵Au na man ta sikei kapo longong kana mengén, tutuman luai lau i vinga ro si God kalapo tapunuk singina. Kana vang nia tarapo nas ta taralapo ago singina. ⁶Asukang ke ta man a sikei ka antok ta kapo ago singina, kapo ro kana paspasal ka uli asukang val nia.

Asok tapai tanginang

⁷Keve tungag ro, parik kana napa salik a asok tapai tanginang taun imi. Nia palau a asok tapai kavang ang mita lapo uli longong ania le si tutapongai ina. Asok tapai kavang ang, nia palau a akusku ang mitala kolongong ia. ⁸Sikei si mang ararai, napo salik animi ta asok tapai tanginang ke, taralapo arai ania singina na singimi kapa. Using a vong kalapo pasal suai na malangas tutuman kalapo mang. ⁹Man ta sikei kapo mengén ta kapo ago si malangas na kapo mirik ani tungana, e iang kapo ago lak si vong. ¹⁰Man ta sikei kapo vinga ro taun a tungana, e iang kapo ago si malangas, na kapo kovek i bil asi kana savang singina. ¹¹Sikei, man kapo mirik ani tungana, e iang kapo ago si vong na kapo pasal angpok si vong, na parik kapa nas ta kapo pasal ane voi, using a vong katala vil aba ia. ¹²Napo salik taun imi inatus, using a God katala lomon suai ani kami lau rikek si asan ina. ¹³Napo salik taun imi, mamain ta tama, using mitala nas ia, nia kata ago le si tutapongai ina. Napo salik taun imi, mamain ta natung, using mitala dual suai ani igenen rikek. Napo salik taun imi inatus, using mitala nas a tamami. ¹⁴Napo salik taun imi, mamain ta tama, using mitala nas ia, nia kata to le si tutapongai ina.

Napo salik taun imi, mamain ta natung, using mipo dual na mengén si God kapo ago singimi, na mitala dual suai ani igenen rikek.

¹⁵Mi ago ta vubuk using an ani kuli rina, vo ani mangsikei a bil i kuli rina. Man a sikei kapo vubuk using a kuli rina, e iang lau i vinga ro ang si tamara parik kapa ago singina. ¹⁶Using a keve bil aongos i kuli rina, kapo pasal le si kuli rina ke, na parik kapa pasal le si tamara, asukang ta vubuk rikek i pukun, vubuk rikek i mata, na alalakas ta togogon. ¹⁷Kuli rina ka pasal suai kuvul ve keve vubuk ina. Sikei man a sikei ka abis using a vubuk ang si God, e iang ka kovek ta akamusai i kana ago.

Vo susual ani igenen i akanangai

¹⁸Inatus, kana kapo akamusai i vuk taun. Asukang val mitala longong ta vo susual ani igenen i akanangai ang ka serei, kana kilapo duk na vo susual ani igenen i akanangai. Na taralapo nas singina ta kana vang kalapo akamusai i vuk taun. ¹⁹Kita pasal le singira, sikei parik riria ta keve tungara atutuman. Using man riria na keve tungara atutuman, oro kila ago akit ve tara, na kana kitala pasal pelek ira. Na kari pasal suai katala akalit amalangas ta ria aongos parik ta keve tungara atutuman. ²⁰Sikei nami, Igenen Gogoai katala akanangai animi, na nami aongos milapo nas a tutuman. ²¹Parik napa salik taun imi using mipo vongvong ani tutuman, parik. Sikei using mipo nas a tutuman. Na tutuman parik kapa angkoai si ka asereiai ani kapau. ²²Au, si nang a igenen kapau? Vopo agel ang ta Iesu parik ta igenen i akanangai. Sukana vang nia kapo petau ani igenen i akanangai. Kapo agel ani tamara ve kana nat kapa. ²³Man a si kapo agel ani kana nat, parik kapa atogon a tamana. Man a si kapo ainak ani kana nat, kapo atogon a tamana kapa. ²⁴Mi aiveven ta

sa mitala kolongong ia le si tutapongai ina, kapo ro ka uli ago akit singimi. Au man asukang, nami kapa mi uli ago akit si kana nat na si tamana. ²⁵ Ninia vang kana na mengen ke kataala atuvala anira tatana, ta ninia na to asikei.

²⁶ Mengen ke napo salik taun imi tatana, napo mengen ta vap ang kipo atokngai asi ausingai alok animi. ²⁷ Au animi akorong, akanangai ang mitala luk ia singina ka ago akit singimi, na parik mipa inongos taun a mangsikei asi akalit animi. Akanangai ang kapo akalit imi ta keve bil aongos, na kapo tutuman, parik kapa palau. Io, asukang val kataala akalit imi ta mi ago akit singina.

Tarapo inatus si God

²⁸ Au inatus, mi uli ago akit singina, using man kala serei pok, tarapo vinga makos kovek i mese kapa e matana.

²⁹ Au, using mipo malangas ta ninia kapo igenen korong, mila malangas kapa ta, ria kipo uli abis ani lau korong, kipo **3** vap i la polok singina. ¹ Tara arai ani lavlabat i vinga roron ang, tamara kata alis ia singira, ani ka kin ira ta inatus si God. Na kapo tutuman, tarapo asukang. Kuli rina parik kapa nas ira, tukulai ina using parik katapa nas a God. ² Keve tungag ro, kana taralapo inatus si God, na kantanem si pukun ke, parik lak tarapa malangas ta tara an saka bil an, sikei tarapo nas palau ta man kala serei pok, tarala asukang val nia, using tara arai atutuman vang ania. ³ Ria kipo atogon a lomlomon akoai ke, kipo vil adaus pok iria, asukang val ninia kapo daus.

⁴ Ria kipo abis lau rikek, kipo akalit ta kari tav suai luai ani saupai, using lau rikek kapo angkokoai ve putuk saupai. ⁵ Sikei mipo malangas ta kata serei asi kana me luk suai ani kara keve lau rikek. Na singina pok, kapo kovek i lau rikek. ⁶ Man a si kapo ago akit singina, parik kapa abis a lau rikek. Si kapo uli abis

ani lau rikek, parik lak kapa arai ania, na parik kapa nas ia. ⁷ Inatus, ka ago ta sikei ka ausingai alok animi. Si kapo abis a lau korong, kapo korong val ninia kapo korong. ⁸ Man ta sikei kapo abis a sa kapo rikek, ninia ke igenen vo petau ang anira. Using a vo petau ang anira katapo uli abis rikek le si tutapongai ina. Tukulai ina na nat i God kata mela serei, asi kana me goeng ani abis si vo petau ang anira. ⁹ Man a si kata polok si God, parik kapa abis a lau rikek. Using kalapo angtogon ve God na parik kapa angkoai si abis ani lau rikek, using kata polok si God. ¹⁰ Si oring asukang ke taralapo kinle na inatus si God na inatus si vo petau ang anira. Man a si parik kapa abis a lau korong, parik kapa nat i God. Kapo asukang kapa si man a si parik kapa vinga ro taun a tasina.

Tara vinga ro taun ira angpokpokai

¹¹ Kana na amalmalangasai ke mita lapo uli luk ania le si tutapongai ina. Tara vinga ro taun ira angpokpokai. ¹² Ka ago ta tara asukang val Kain. Kata nat i igenen rikek na kala raung a tasina. Na marai sa kata raung ia? Using kana lau katapo rikek na lau si tasina katapo korong. ¹³ Keve tungag, mi ago ta tapping an man a kuli rina ka mirik animi. ¹⁴ Tarapo nas ta taratala papelek a mat ane si to, using tarapo vinga ro taun a keve tasira. Man a si parik kapa atogon a lau i vinga ro, kapo ago si mat. ¹⁵ Man a si kapo mirik ani tasina, kapo igenen daung. Mipo malangas ta igenen daung parik kapa atogon a to asikei. ¹⁶ Kapo asukang ke, tarapo kinle na lau i vinga ro ta, ninia kata alis suai ani kana to anira. Na tara, kapo koi ira ani tara kun alis suai ani kara to taun a keve tasira. ¹⁷ Man a sikei kapo atogon kana togogon i kuli rina ke, na kapo arai ani tasina kapo inongos, sikei parik kapa ngorem ia, lau i vinga ro ang si God kapo saka

ago an singina? ¹⁸Inatus, tara ago ta mengen palau ta lau i vinga ro. Tara vinga ro ta abis ro le si tutuman.

Vinga marip e matana i God

¹⁹Si oring suke taralapo nas ta, tara na vap i tutuman, na taralapo vinga marip e matana, ²⁰kantanem man a vingara kapo atun kinle ira ta kara rikek. Using a God kapo tavirimok ani vingara, na kapo malangas a keve bil aongos. ²¹Keve tungag ro, man a vingara kapo daus, tarapo atogon a vinga makos e matana i God. ²²Na tarapo luk korong a saka bil an tarapo sokotuk ia singina, using tarapo longong kana keve asok tapai, na tarapo abis a lau ang kapo uruk singina. ²³Kana vang kana asok tapai, ani tara lomlomon ta asan i kana nat Iesu Karisto, na asi kara vinga ro taun ira angpokpokai, asukang val kata asok. ²⁴Si kapo longong kana asok, kapo ago akit singina. Na ninia kapo kun ago akit ve nia. Si oring asukang ke, tarapo nas ta kapo ago akit singira, tarapo nas ia le si Malanganto kata alis ira tatana.

Mi kinkorong a keve malanganto aongos

4 Keve tungag ro, mi ago ta lomlomon an ta keve malanganto aongos. Kapo ro mi atoktokngai ani keve malanganto asi kami arai ta kita serei le si God, vo parik. Using a mamain ta katakai i kus amalangas kapau, lenginang kilapo pasal pulakai e kuli rina. ²Si oring asukang ke, mila angkoai si kinle aro ani Malanganto le si God. Ta saka malanganto an kapo mengen amalangas ta Iesu nia na igenen i akanangai, kata serei ta pukun, ninia vanang le si God. ³Sikei, malanganto ang kapo agel suai ani Iesu, nia parik kapa serei le si God. Igenen suke kapo malanganto i susual ani igenen i akanangai, nang mitala longong ta ka serei, na lenginang kana kalapo ago

kuli rina. ⁴Inatus, nami ke God, na mitala dual suai aniria, using vopo ago ang singimi kapo lavlabat luai ani vopo ago ang kuli rina. ⁵Ria le kuli rina, le iang kipo mengen le si kari ararai ina, voiang kapo ararai i kuli rina, na kuli rina kapo longong iria. ⁶Sikei, tara ke God. Man a si kapo nas a God, kapo longong iria. Sikei, man a si parik ta ke God, parik kapa longong iria. Sukana vang tarapo angkoai si kinle ani malanganto i tutuman na malanganto i kapau.

God ninia na tukulbung i vinga ro

⁷Keve tungag ro, tara vinga ro taun ira angpokpokai, using a lau i vinga ro kapo serei le si God. Man a si kapo vinga ro, nia kata polok si God na kapo nas a God. ⁸Si parik kapa vinga ro, parik kapa nas a God, using God, nia na vinga ro. ⁹God kata akalit ta kana vinga ro nei liuan ira asukang ke. Kata alis kana ring sikei a nat ane kuli rina, ani tara to singina. ¹⁰Kana nia na vinga ro. Tara, parik taratapa vinga ro taun a God, sikei ninia kata vinga ro taun ira, na ka alis kana nat ani ka mat anira val pakpakut bat ani kara keve lau rikek. ¹¹Au keve tungag ro, using a God kata vinga ro taun ira, e iang kapo koi ira ani tara kun vinga ro taun ira angpokpokai. ¹²Kapo kovek i sikei katala arai ani God. Sikei man tara vinga ro taun ira angpokpokai, God kalapo to singira, na kana lau i vinga ro kalapo tapunuk nei liuan ira.

¹³Taralapo nas ani tarapo to singina, na ninia singira, using kata alis ira ta Malanganto ina. ¹⁴Na namem, namem-tala arai, na namemla akuskus amalangas tatana ta tamara kata alis kana nat ani ka katakai i bil ato ani kuli rina. ¹⁵Man a si kapo mengen amalangas ta Iesu nia na nat i God, e iang God kapo to singina na ninia kapo to si God. ¹⁶Asukang na tarapo nas ve atu lom-

lomom ta vinga ro ang a God kapo atogon ia anira.

God ninia na vinga ro. Man a si kapo to si vinga ro, e iang kapo to si God, na God kapo to singina. ¹⁷Lau i vinga ro kalapo tapunuk nei kara to asukang ke. Tara vinga makos si taun i saupai, using si to ke kuli rina, tarapo asukang val nia. ¹⁸Vinga roron parik kapa angvilai ve leng, parik. Talupus i vinga ro kapo ngi suai ani leng, using a leng kapo serei marai amiming. Man a si kapo leng, parik kapa atogon a talupus i vinga ro si kana to. ¹⁹Tarapo vinga ro using ninia kata vinga roron aino taun ira. ²⁰Na man ta sikei kapo antok ta, “Napo vubuk using a God,” sikei kapo mirik ani tasina, e iang kapo igenen kapau. Using man kapo tav koi si vinga ro taun ani tasina, voiang kapo arai korong ania, kapo tav koi kapa si vubuk using ani God, voiang parik kapa arai korong ania. ²¹Au kana na asok tapai kata la alis ia singira. Man a sikei kapo vubuk using a God, e iang kapo lavlabat ta ka vinga ro kapa taun a tasina.

Selen asi dual suai ani kitmat i kuli rina

5 Riria kipo lomlomom ta Iesu kapo igenen i akanangai, kita polok si God. Na ria kipo vubuk using a tamana, kipo kun buk ani kana nat. ²Si oring suke taralapo nas ta tarapo vinga ro taun kana inatus a God, man tarapo vubuk using a God, na tarapo longong kana keve asok tapai. ³Kana na vubuk using ani God, man tara longong kana keve asok tapai. Na kana keve asok tapai parik kipa kitmat. ⁴Using riria kita polok si God, kipo dual suai ani kitmat i kuli rina. Au na sa kata dual suai ani kitmat i kuli rina? Nang kara lomlomom. ⁵Si nang ka dual suai ani kitmat i kuli rina? Nang nia palau a voiang kapo lomlomom ta Iesu kapo nat i God.

Kana amalmalangasai a God ani kana nat

⁶Kana na igenen ke kata serei si laman na rangai, nang Iesu Karisto. Parik katapa serei si laman papalik, sikei si laman na rangai aongos. Na Malanganto kapo amalmalangasai tatana, using a Malanganto ninia na tutuman. ⁷Using kapo atogon a potol a oring kapo amalmalangasai. ⁸Malanganto, laman na rangai. Kana na potol ke kitolpo angainainakai kuvul. ⁹Tutuman, tarapo lomlomom ta amalmalangasai si igenen, sikei amalmalangasai si God kapo laba ania using ke God akorong ta mengen, na kata amalmalangasai ta kana nat. ¹⁰Man a si kapo lomlomom ta nat i God, kapo atogon a amalmalangasai ang e vingana. Na si parik kapa lomlomom ta God, e iang kapo tupang a God ta kapo katakai i kapau, using parik katapa lomlomom ta kana amalmalangasai a God ani kana nat. ¹¹Na kana amalmalangasai kapo asukang ke. God kata la alis ira ta to asikei, na to ke tarapo atogon ia si kana nat. ¹²Man a si kapo atogon kana nat, kapo togon a to. Man a si parik kapa atogon a nat i God, parik kapa atogon a to.

To asikei, taralapo nas ia ta kakara

¹³Napo salik a keve mengen ke taun imi, mipo lomlomom ta asan i nat i God, asi kami malangas ta mipo togon a to asikei. ¹⁴Kana ninia na vinga makos taralapo togon ia si arokonai ani God, ani man tarapo sokotuk ta mang sikei a bil, angkokoai val kana vubuk, ka longong ira. ¹⁵Au na man taralapo malangas ta, kata la longong ira si saka bil an tarata sokotuk ia, tarala nas ta taralapo atogon a bil ang tarata sokotuk ia singina.

¹⁶Man ta sikei kata la arai ani tasina kata abis a lau rikek voiang parik kapa ausingai ania taun a mat, kapo ro ka

sokotuk a God, ani ka alis ia ta to. Napo mengen aniria kipo abis a lau rikek voiang parik kapa ausingai aniria taun a mat. Kapo togon a lau rikek voiang kapo ausingai ani igenen taun a mat, parik napa mengen ta ka sokotuk ania. ¹⁷Keve avibisan rikek aongos kipo lau rikek. Na kapo togon lau rikek voiang parik kapa ausingai ani igenen taun a mat.

¹⁸Tarapo malangas ta, man a si kata polok si God, parik kapa uli pasal avunga si abis ani lau rikek. Using a igenen vo serei ang si God kapo aiveven aro ia, na

igenen rikek parik kapa angkoai si sigil ania. ¹⁹Tarapo nas ta tara na inatus si God, na kuli rina aongos ke kapo ago si saupai si igenen rikek. ²⁰Tarapo nas kapa ta nat i God katala serei, na kala lis ira ta uskorong ang, asi kara malangas tatana ta ninia kapo tutuman. Na tarapo ago si iuang kapo tutuman, nang palau kana nat Iesu Karisto. Ninia kapo God tutuman na ninia na to asikei. ²¹Inatus, mi alele tatami pelek a mamain ta tangatangai.

Apongua i Panbuk si

Ioanes

Buk ke, mang sikei a ainoinoai i ri vap lomlomom kata salik ia taun a mangsikei a aina ve kana inatus. (Sikei, kapo ararai ta aina ke kapo kankanuai i mang sikei a kuvkuvulan i lomlomom.) Kana vubuk a vo salik ang ta, ki vinga ro angpokai, na ki aiveven aro kapa vei mamain ta katakai i kapau, ria vap po uli posong alok ani kana mengen a God.

Mengen i angruduai

1 Nau a lapan matukal, napo alis a panbuk ke taun ua, numai aina i songo ta God, ve kam inatus. Napo atogon atutuman imi e vingag. Na parik ta nau papalik, sikei riria aongos kapa vap ang kipo nas a tutuman. ²Io, tukulai ina si tutuman ang kapo to e vingara na ka auai ve tara asikei. ³Roron, ngorem na marip le si God tamara na le si Iesu Karisto, kana nat, ka sinong singira ani tara atutuman na tara vinga roron.

Tutuman na vinga ro

⁴Natala uruk alava si sabonai ta mang matan i kam inatus kipo pasal si selen i tutuman, asukang val tamara kata pinipini ira. ⁵Numai a aina ro, kana parik napa salik anim ta mangsikei a pinipini tanginang, parik. Taratala nas ia le si ainoai i taun ta tara vinga ro

angpokpokai anira. ⁶Au na vinga ro kapo asukang ke ta tara longong kana keve pinipini na tara pasal using ia. Val mitala uli longong ania le si ainoai i taun, kana pinipini kapo pini ira ani tara pasal si selen i vinga ro. ⁷Keve katakai i kapau miang kilapo pasal pulakai e kuli rina. Vap ke parik kipa ainak ta Iesu kata mela to ta to i pukun. Matan akalkalit asukang kapo pasal le si vo kapau ang, nia vopo susual ang ani Karisto. ⁸Mi aiveven vei bil roron ang mipo abis taun ia kala kovek pelek imi. Sikei mi aiveven ani mian luk a seupok kirol ang. ⁹Man a mangsikei kapo sang aino pelek a pinipini si Karisto, na parik kapa anguan pasal an singina, parik kapa kun atogon ani God. Sikei man kapo pasal si pinipini si Karisto, kapo atogon a God kuvul ve kana nat kapa. ¹⁰Man a mangsikei kala serei singimi ta mang akalkalit petekai, mi ago ta songo alak an ania ane nei lu. Mi ago ta uruk suak an ania. ¹¹Man a mangsikei kapo uruk suak ani igenen asukang, e iang kapo siang kuvul ve nia si kana abis rikek.

Akamusai i mengen ve posong ro

¹²Napo atogon a keve mengen miang asi kag salik anim tatana, sikei naka ago ta salik an si panbuk, using napo buk an serei na tarung angmemengenai akorong ani kara uruk ka tapunuk. ¹³Inatus ke si tasim e ke, ninia na aina i songo kapa, kipo alis kari posong aro ane singim.

Apotol i Panbuk si

Ioanes

Buk ke, mang sikei a ainoinoi i ri vap lomlomon kata salik ia, ane si mang igenen, kana asan ta Gaio. Kata posong alakat aro si Gaio, using kata la uli pakangai ani mang keve vap lomlomon. Kata antok ia ta kapo atogon a mang sikei a igenen, Dioterepe, kapo kus alava pok tatana, ani ka aiveven aro singina.

Mengen i angruduai

1 Nau a lapan matukal, napo alis a panbuk ke taun ua Gaio, numai a tungag ro luai. Napo atogon atutuman ua e vingag.

²Tungag, napo buk alava ani ku dual aro na kam keve abis aongos ki uai aro-ron, asukang val malanganto im kalapo serei aroron. ³Natala uruk alava using mang keve tungara kitame serei na kila mengen amalangas iau ta kam laulauan i uli buk ani tutuman na kam laulauan i pasal neina. ⁴Kapo kovek i bil kapo tavi-rimok asi kag uruk singina ani kokolon-gong ta kag inatus kipo pasal si tutuman.

Angpapakangai ve longogel

⁵Tungag, taun kupo abis a saka men papakangai an ani keve tungara, e iang kupo abis a lau tutuman, kantanem man parik kupa nas aro iria, ⁶using kitala mengen amalangas mete kuvkuvulan ta kam lau i vinga ro. Kapo ro ta ku atatung iria si laulauan kapo koi a katakai i papakangai si God. ⁷Using kipo kun abis nang ani vopo atogon asan lava ke na

parik kipa ainak ani ring papakangai le si ri vap i ngising. ⁸Io, kapo ro ani tara akalit ta laulauan ro i aiveven ani matan vap asukang ke. Asukang tara abis kuvul asi asereiai ani tutuman.

⁹Natala salik a panbuk taun kami kuvkuvulan, sikei Dioterepe kapo uli buk ani ninia ka aino aniria na parik kapa longong imem. ¹⁰Asukang man nanla serei na nanla mengen amalangas ta keve lau ang kapo abis ia. Using kapo mengen palau animem ta keve mengen rikek, na laba ina kapo misag ani aiveven ani keve tungara, na kapo atakun a vap ang kipo buk abis ani lau ro ang, na kapo kirikai aniria pelek a sinsinongan nei kuvkuvulan.

¹¹Tungag, ku ago ta using an ani lau rikek. Ku using a lau roron. Ninia kapo abis a lau ro, kapo atogon a God. Ninia kapo abis a lau rikek, parik kata lapa nas lik tapai ani God. ¹²Ani Demeterio, ri vap aongos kipo mengen aro ania. Sukana kapo ro using kapo tutuman. Namem kapa namempo kun mengen amalangas ta kana laulauan ro na kupo malangas ta kamem mengen kapo tutuman.

Akamusai i posong ro

¹³Napo atogon a keve mengen duk asi kag mengen anim tatana sikei parik napa buk abis ania si panbuk. ¹⁴Napo atu lomlomon ta oring lik nakan arai anim na tarung an angmemengenai atutuman. ¹⁵Luai ka ago singim. Keve tungam kipo alis kari posong aro ane singim. Ku alis kamem posong aro ane si keve tungara siksikei e iang.

Panbuk si

Iudas

Tukulai i buk ke asi mengen amadot ani vap lomlomon ta ki “visvis bat a lomlomon ang a God katala alis luai tatana ani kana vap daus” (3). Ki aiveven akimat using mang vap kapau kilapo ago nei liuan iria na kipo posong iria ta vap lomlomon.

Mengen i angruduai

1 Nau a Iudas kana asosokai a Iesu Karisto, na tasig ta Iakovo. Napo alis a panbuk ke taun imi mipo palpal vap i la songo ang ta God tamara, nia katala buk imi na kapo aiveven imi kokoai ani Iesu Karisto. ²Ngorem, luai ve lau i vinga ro ka uli duk singimi.

Ri katakai i akalit kapau ki luk a amiming

(2 Pe 2:1-17)

³Keve tungag, lomlomoni katapo takaring asi kag salik taun animi ta vilvil ato ke tara aongos taratala luk ia, sikei nalapo nas ta kapo mamaiten ta naka salik tapai animi, asi kag sokotuk ta mi visvis bat a lomlomon ang a God katala alis luai tatana ani kana vap daus. ⁴Using kalapo atogon vap nang kitala sorolot alak musik iria pok nei liuan imi. Vap ang kari vilvil akui kata lapo ago amalangas e nei keve salsalik le kabang le. Kipo vap misag ani God na kipo uli pokai ani kana ngorem ro asi apunuk ani kari keve vubuk visuk, na kipo agel suai ani kara ring sikei palau a taukai ira na Volava, nang Iesu Karisto.

⁵Mengen ang napo buk mengen animi tatana milapo nas aongos ia, sikei naka anguan mengen an. Lomlomoni kotok ani vap ang a Volava kata songo ato iria pelek a Aigipto. Mang matan iria,

kata vil punuk pok iria marai kari tav lomlomon. ⁶Mi lomlomoni kotok kapa ani keve angelo vo tav teng akit ang si kari keve tungtungan i ro, sikei kitala papelek a vainagoan ang pat kakaria. Kana kilapo ago nei gogotan asikei si ring vong ang, ani ki luk lak kari apoos lava si taun i saupai e mung. ⁷Au, lomlomoni kotok kapa ani ri Sodoma ve ri Gomora na keve rina aulitai ang. Kita siang luai nei laulauan i panik, na kapa si mang keve buk angtainauai kapo lok luai. Asukang na si lau ang kitala siang nei kut po ni asikei ang, na sukana kitala pien selen aniria kipo uli buk to asukang lak aliu.

⁸Vap po riuk lak ang vanang kipo asukang luai, using si kari keve orodung kapau kipo vil asain vok luai ani pukun iria. Kipo uli susual aniria kipo teng kirim, kipo uli piliusai ani ri angelo e pangkul. ⁹Sikei Mikael, vopo tu ain-oai ang ani ri angelo, si taun kilong tapo anggegelai ve vo petau kati na pukun ina i Moses, katapo lolokovo si saupai som ania. Sikei kata posong akorong palau asukang ke, “Volava ka amiming lak ua.” ¹⁰Sikei vap ke, kipo uli mengen arikek ani sa riria akorong parik kipa nas ia. Kari nas kapo asukang val ri manmanik po tav ispokai aro ang, na kipo using vongvong ia taun kari puka. ¹¹Ka rikek aniria, using kipo using a selen ang, Kain katala pasal ia. Au na using kipo uli buk luk samui val Balam, lenginang kilapo bunim nei sikei a lau lok ang. Na asukang val ri Kore kapa, kipo uli susual pok, na ki kun puka palau val ria. ¹²Matan vap ke, kipo uli apisukan ani kami keve matan angan i angtungangan. Taun kipo sinong si angan kuvul ve nami kipo asukang val keve katakai i aiveven sikei kipo lomlomon pok akorong tataria, na kipo kovek luai ta ring mamaila. Kipo asukang val keve kuku kapo guppupan asi langit, sikei parik

kalapa usen using a malu kalapo mal suai ania. Kipo asukang val ei kovek i uai si kana taun i inuai na kila tak purut ia. Sukana kipo asukang val ei kata mat amatan pongua. ¹³ Kipo asukang val keve to ul marmaralan lava ke nei laman. Taun kianla sugung atung kari keve lau visuk kalapo ago amalangas val kalus i to, sikei parik kipa mese. Kipo asukang val keve kalto kilapo su pulakai, na lungung i vong kalut lava asikei kalapo ago usausa aniria lenginang.

¹⁴ Kus amalangas kata ago aniria aino si va limalengua i polpolokan le si Adam, taun Enok kata posong ta, "Arai, Volava kana kalapo serei ve tavirimok i kana petau daus ¹⁵ asi me vil saupai si ri vap aongos. Kame poso saupai taun iria kipo misag ani God na kari keve lau rikek. Au na kame saupai kapa ani saka keve mengen rikek an keve vap ke kitala luklukai dong a God tatana." ¹⁶ Vap ke kipo vap pege miang luai, kipo uli mengen arikek ani abis si mang anu. Kipo using kari keve vubuk rikek, na kipo mengen alalakas pok tataria. Au na using kipo buk uli atogon asan ki man pulakai ani mang matan.

Anonok ve mengen i akikit

¹⁷ Sikei nami, keve tungag roron, mi uli lomomoni keve kus amalangas ang, keve aposel si kara Volava Iesu Karisto kita alis ia, ¹⁸ using kita mengen imi ta, "Si akamusai i taun ka atogon vap ki

kilis a God, na ki uli pasal using ani kari keve vubuk rikek voiang kapo akalit na kari misag ania." ¹⁹ Matan vap ke kipo uli buk tak atadut ani keve tataputuk lik pulakai na kipo uli atu lomlomoni bil i kuli rina palau. Parik kipa atogon a Malanganto Gogoai si kari to. ²⁰ Sikei nami, keve tungag ro, mi akikit imi si akalkalit daus ang ani kami lomlomoni. Mi uli sokotuk nei vubuk ang si Malanganto Gogoai. ²¹ Mi uli siang akit nei omo i kana vinga ro na God. Mi kokoai aro ani to asikei voiang kara Volava Iesu Karisto, le si kana ngorem tangis, kame alis ira tatana. ²² Ani mang matan po lomlomoni susugul lak ang, mi ngorem iria. ²³ Na ani mang matan, mi tak ato sumasuma iria pelek a kut. Ani mang matan, mi ngorem iria kuvul velai ani leng, asukang ta mi mirik ani maus ang kipo alak ia using kalapo visuk ta kari keve lau rikek.

Posong ro ane si God

²⁴ Nia vopo angkoai ang si teng akit animi vei uak, na si atung animi ta kovek i ring visuk lik mete malangas i kana maumausan, velai ani mi uruk e matana, ²⁵ io, nia na sikei palau a God, kara katakai i vilvil ato le si Karisto Iesu kara Volava, kakana na urmaus, kuvul ve tavirimok, kitmat na roron asi saupai, le kabang le, tung kana na iles lak asikei. Tutuman.

Asangai

Buk ke kita salik ia si taun ang kitapo aunai vil akui ani ri vap lomlomon singina, using kitapo lomlomon ta Iesu Karisto, ninia kapo kari Volava. Tukulai i salik ani buk ke, asi akokos ani kari lomlomon nei liuan i kui lava i taun ang, ani ka ago ta vil kopos an ani kari lomlomon. Buk ke kapo duk ta kankanuai i mengen, ani keve bil voiang ki serei lak e mung, vo kitala serei. Tukulbung i keve kankanuai i mengen ang asukang ke. Iesu Karisto nia kapo volava, na le si kungana, God ka amatung aongos a mamain ta petau, na ka vis suai ani Satan kapa asukang. Au, taun a Iesu ka akamusai aongos ani kana avibisan, God ka seupok iria kitala tung akit, na kitala tav auak ani kari lomlomon. Ki ago kuvul ve God, maiten ve kui kala kovek, using God kala sakol a keve bil aongos ani ki serei atangingang.

Posong i angruduai

1 Kana na asangai, God kata alis ia ani Iesu Karisto, ani ninia ka akalit kana keve asosokai ta keve nem ang ki serei avibis palau. Asangai ke kata serei e ring malangas kuli kana asok ani angelo taun kana asosokai ta Ioanes, ²voiang kata akusku atutuman ta mengen si God, na akusku tutuman ani Iesu Karisto, na keve bil aongos ang kata arai ania. ³Tauia si vo tataot ani keve mengen i kus amalangas ke. Na tauia si vap ang ria kipo longong ia, na kipo abis aaron using ia, using a taun ang kalapo angasangai.

⁴Nau a Ioanes napo alis a mengen ke taun a limalengua na kuvkuvulan i lomlomon e palpal Asia. Roron ve marip ane singimi, le singina vopo to ke kana, kata to aino, na ka serei lak. Na le si kirolai i Malanganto i God kapo ago e

mete kana sinsinongan i tulava. ⁵Na le si Iesu Karisto, ninia na katakai i akus atutuman, na matavunim i tadut pelek suai ani mat, na kapo saupai ani ri tulava aongos i kuli rina.

Urmaus ane singina vopo vinga ro ang taun ira, na kata akala ira pelek kara keve rikek ta rangai ina, ⁶na kata itoiton ira ani tara na matan vap i kana vainagoan, na tara tung val kana mamain ta katakai i sula, ani tara abis ani God tamana. Urmaus ve madot kakana papalik ani keve taun, kovek i akamusai ina. Tutuman.

⁷Arai, oring lik ka serei kuli kuku na ri vap aongos luai ki arai ania ta mataria akorong, kantanem ria kita so ia. Na mamain ta pat vap i kuli vunep aongos ki radaupa singina. Io, ka bil asukang palau. Tutuman.

⁸“Nau a tutapongai na akamusai.” Volava God, nia na kitmat luai, nia vopo to ang kana, kata to aino, na ka serei lak, kapo antok.

Ararai i Karisto

⁹Nau a Ioanes napo tasimi na tarapo angtoigon kuvul ve Iesu si ago nei vilvil akui na si palak nei vainagoan na si kara tung akit aro. Nata ago si kulenusang kipo kin ia ta Patmo marai kana mengen a God, na akusku atutuman i Iesu. ¹⁰Si taun i nanauai ani Volava natan lapo arai ta mata i malanganto, na ane mung ig, nala longong a mangsikei a kalinga lava asukang val taungai, ¹¹na kapo atai ta, “Saka keve nem an kupo arai ania, salik ia nei buk, na ku lis ia taun a limalengua na kuvkuvulan i lomlomon suke, Epeso, Simurna, Pergamon, Tuatira, Sardeis, Piladelpia na Laodikeia.”

¹²Au, nala taval asi kag arai ani vopo mengen ang anig. Taun ang nala taval, nala arai ani limalengua na tutungan i malangas kita abis iria ta gol. ¹³Nei li-

uan ina i keve tutungan i malangas ang, mang sikei val igenen i pukun kapo alak kana maus vunga, kapo nenge aputuk a kangina ta vakup i gol. ¹⁴Vangang ina ve ungina vola posok luai val ung i sip-sip vo posok val ulung. Na ngono katui i matana kilongpo ureurek. ¹⁵Ngono kakina kapo ararai val aen riparipagan kita vil agogoai nia nei imun. Na kalingana kapo gulung val mete keve kong miang. ¹⁶E palso i kungana kapo teng a limalengua na kalto, na e nguruna, samele i visvis redelekan angpal kapo soung. Nono kapo mang val mete makarap kapo kurkurilapan luai.

¹⁷Taun ang nata arai ania, nala uak e ngono kakina asukang val igenen la mat. Na kala amatung a palso i kungana e pukun ig na kala atai ta, "Ku ago ta leng an. Nau a tutapongai na akamusai. ¹⁸Nau a vopo to ang. Natala mat sikei arai, nalapo to kana na asikei. Napo teng a ki i takaman si ring ang ri vap mat kipo ago singina. ¹⁹Asukang a ku salik a keve bil ang kupo arai ania, sa kana kapo ago na sa ka serei ane no lak. ²⁰Limalengua na kalto ang kuta arai ania e palso i kungag, na limalengua na tutungan i malangas i abis ta gol, supsupai ina kata ago mumun, sikei kapo asukang ke. Limalengua na kalto ang nang, ria na limalengua na ainoinoai si limalengua na kuvkuvulan i lomlomom ang. Au na limalengua na tutungan i malangas ang, nang ria na limalengua na kuvkuvulan i lomlomom ang palau.

Asok tapai ane Epeso

2 Ane si ainoinoai si kuvkuvulan i lomlomom suke e Epeso, ku salik asukang ke.

Kana na mengen si vopo teng ani limalengua na kalto ang ta palso i kungana, na kapo pasal angpok nei liuan i limalengua na tutungan i malangas i abis ta gol. ²Napo nas kam keve avibisan,

kam dual na kupo tung akit aro. Napo nas kapa ta kupo tav ali pangau ani vap rikek, na kutala atokngai ani vap ang kipo kin pok iria ta kipo aposel, sikei parik. Kutala arai kinle ta kipo vap katakai i kapau. ³Io, napo nas ta kutala tung akit aro si ruduai ani kitmat marai asan ig, na parik kapa kutapa marangan ania. ⁴Sikei napo atogon mengen misagai anim, marai kutala pasal suai ani lau i vinga ro kuta atogon aino ia. ⁵Ku lomom pok a ring ang kuta uak pelek ia. Ku lomom pokai na ku abis aro pok val kutapo vil ia aino. Man parik, naka pasal taun ua, na name luk suai ani kam tutungan i malangas pelek kana oring ipo tung, man parik kupa lomom pokai. ⁶Sikei lau ke, kapo uli ago lak singim, kupo mirik ani kari keve laulauan ri Nikolaitai, io na nau kapa nang napo kun mirik ania. ⁷Ninia kapo atogon talinga, kapo ro ka longong a mengen ke Malanganto kapo alis ia taun a keve kuvkuvulan i lomlomom. Man a si kata dual suai ani mamaiten, nakan lis ia ta ro asi kana angan si iei i to nei rina talupus luai ang si God.

⁸Ane si ainoinoai si kuvkuvulan i lomlomom suke e Simurna, ku salik asukang ke.

Kana na mengen si vopo aino ke, na akamusai. Katala mat na katala to pok. ⁹Napo nas kam keve mamaiten i kui, na sinong i logo, sikei kupo tauia lak nang. Napo nas kapa kari mengen arikek a matan vap ang kipo posong pok iria ta kipo Iudaia, sikei parik, using kipo tintino si Satan. ¹⁰Ku ago ta leng an ani keve mamaiten ang ku kui tatana. Arai, vopo petau ang anira nganlak ka asuai ani mang matan imi ane nei lu i akangbat, ani ka atokngai animi. Na mi kui nei vilvil akui ang si sangauli na taun. Ku atutuman tung si akamusai i kam to, na naka akuku ua ta kuku miminaungan i akamusai aro, nang a to. ¹¹Ninia kapo

atogon talinga, kapo ro ka longong a mengen ke Malanganto kapo alis ia taun a keve kuvkuvulan i lomlomom. Man a si kataala dual suai ani mamaiten, parik kapna duai a vapongua i mat.

Asok tapai ane Pergamon

¹² Ane si ainoinoi si kuvkuvulan i lomlomom suke e Pergamon, ku salik asukang ke.

Kana na mengen si vopo atogon ani samele i visvis redelekan angpal ke.

¹³ Napo nas a rina ang kupo ago singina. Rina ang kana sinsinongan i tulava na Satan kapo tung singina. Na kupo tung akit si kag asan. Parik kupa atolongon kam lomlomom serei singig, na parik kapa, si taun ang kag igenen atutuman ta Antipas, vopo uli akus atutuman ang tatag, kata mat singina nei liuan imi si ring ang a Satan kapo ago singina.

¹⁴ Sikei napo atogon a rukun mengen misagai anim. Mang keve vap nei liuan imi kipo teng akit kana matan akalkalit a Balam, voiang kata pinipini na Balak asi kana asavang ani ri Israel ani ki angan si matan pok ang kitala alis aino ia si ri tangatangai, na si abis ani matan laulauan i panik. ¹⁵ Asukang palau kupo atogon a mang matan e iang kipo teng akit si kari keve akalkalit ri Nikolaitai.

¹⁶ Asukang a ku lomom pokai. Man parik, name serei avibis palau taun ua, au na name angvibis ve ria ta samele i visvis ke e ngurug. ¹⁷ Ninia kapo atogon talinga, kapo ro ka longong a mengen ke Malanganto kapo alis ia taun a keve kuvkuvulan i lomlomom. Man a si kataala dual suai ani mamaiten, nakan alis ia ta men mana le si mana ang kita amunai ania, na nakan alis kapa ia ta mangsikei a iat posok kita salik a asan tanginang kuluna. Mang vap pulakai parik kipa nas a asan ang, sikei vopo teng ang ania, nia papalik kapo nas ia.

Asok tapai ane Tuatira

¹⁸ Ane si ainoinoi si kuvkuvulan i lomlomom suke e Tuatira, ku salik asukang ke.

Kana na mengen si nat i God, voiang a ngono katui i matana kapo ureurek, na ngono kakina kapo ararai val aen riparipagan. ¹⁹ Napo nas kam keve avibisan, kam lau i vinga ro, kam lomlomom, kam keve abis i papakangai, kam lau i tung akit aro. Napo nas ta keve avibisan roron ke kana kupo abis ia kapo laba ani sa kuta abis aino ia. ²⁰ Sikei napo atogon a mengen i misagai anim. Kupo aneineiro na aina ke Iesabel, vopo posong pok ke ania ta kapo katakai i kus amalangas, na si kana akalkalit kapo ausingai alok ani kag keve asosokai taun a laulauan i panik, na asi kari angan kapa si pok kitala alis aino ia si ri tangatangai. ²¹ Natala alis ia ta pangau ani ka lomom pokai suai ani kana matan laulauan i panik, sikei kapo misag. ²² Arai, naka so tatana kuli kana pata i kui ve vap po rodotai ke ania. Naka vil akui alava luai aniria, man parik kipa lomom pokai na ki pasal suai ani kari keve laulauan po rikek ang ve nia. ²³ Na kana inatus, naka ngangapunuk iria. Na le iang keve kuvkuvulan i lomlomom aongos ki malangas ta nau napo nas aro luai ani pakangat i ri vap na vangang iria kapa. Au na naka ngenget si siksikei imi, angkokoai palau val mamaiten i kami keve avibisan. ²⁴ Au na animi matan vap ang i Tuatira, nami ang parik mitapa buk teng akit ani akalkalit ke, na parik kapa mita lapa buk a nas ke kipo posong ia ta nas lungunai i Satan, napo antok imi ta parik napa alis imi ta mang asok kitmat asi kami using. ²⁵ Sikei palau ta mi teng akit si sa mitala atogon ia lenginang, tung si taun ang name serei pok singina. ²⁶ Man a si kataala dual suai ani mamaiten, na kata abis ususing aro kag vubuk tung

si akamusai ina, nakan alis ia ta madot asi kana sausaupai ani mamain ta matan vap. ²⁷Kan saupai aniria velai ani kana kipa i aen, val kipo ngadek amitmitikai ani avubus i roe. ²⁸Ka asukang palau val nau using mamai kataala kun alis anig ta madot. Na naka alis ia ta kalto i tangat. ²⁹Ninia kapo atogon talinga, kapo ro ka longong a mengen ke Malanganto kapo alis ia taun a keve kuvkuvulan i lomlomom.

Asok tapai ane Sardeis

3 Ane si ainoinoi si kuvkuvulan i lomlomom suke e Sardeis, ku salik asukang ke.

Kana na mengen si vopo teng ani kiro-lai i Malanganto i God na limalengua na kalto ang. Napo malangas kam keve avibisan. Kupo sung asan sekpat konang ta kupo to, sikei kupo mat. ²Tapangun! Arudualanai ani sa kapo ago lak, using kalapo buk mat luai. Arai, natala kinle ua ta kam keve avibisan kipo tav tapunuk e matana i kag God. ³Asukang a ku lomom akit a akalkalit ang kutala luk ia, na ku teng akit singina na ku lomom pokai. Sikei man parik kupa tapangun, naka serei val katakai i tainau, na parik kupa nas a taun ang naka serei singina. ⁴Sikei, kupo atogon a rukun asan i vap e Sardeis, parik kitapa vil avisuk kari keve maus. Ki paskak lak ve nau velai ani ki alak kari maus posok, using kipo ro angkoai. ⁵Man a si kata dual suai ani mamaiten, kan kun maus kapa ta maus posok val ria. Na parik napa mus suai ani kana asan nei buk i to. Naka amalangasai ania mete mamai na kana keve angelo. ⁶Ninia kapo atogon talinga, kapo ro ka longong a mengen ke Malanganto kapo alis ia taun a keve kuvkuvulan i lomlomom.

Asok tapai ane Piladelpaia

⁷Ane si ainoinoi si kuvkuvulan i lomlomom suke e Piladelpaia, ku salik asukang ke.

Kana na mengen si vopo daus ang na kapo tutuman. Kapo teng ki le si David. Taun kapo tavas takaman, ka kovek luai ta sikei ka akang. Taun kapo akang, ka kovek luai ta sikei ka tavas. ⁸Napo malangas kam keve avibisan. Arai, natala atu tavasan a takaman ane no im, na ka kovek luai ta sikei ka angkoai si akang ania. Napo malangas ta kutapo buk ngau, sikei kutala teng akit si kag mengen na parik kuta lapa gel suai ani asan ig. ⁹Arai, matan vap ang kipo posong pok iria ta kipo Iudaia, sikei kipo kapau, using kipo tintino ve Satan, vap ang naka vil iria ani kime soturungai e ngonon kakim na ki arai ta natala vinga ro taun ua. ¹⁰Using kutala teng akit kag mengen si kam tung akit aro, nau kapa naka kun teng akit anim pelek a taun i vilvil akui ang nganlak ka serei kuli rina aongos, si atokngai ani vap ang kipo ago kuli rina. ¹¹Oring lik naka serei. Ku teng akit a sa kupo atogon ia, ani ka ago ta mangsikei ka luk pakang ua ta kam kuku miminaungan i akamusai aro. ¹²Man a si kataala dual suai ani mamaiten nakan atung ia val kitip kitmat lava nei lu i atailai si kag God, na kala siken tung an. Naka salik a asan i kag God singina, na asan i kana rina kapa, nang a Ierusalem tanginang voiang ka pasiayang le metekuku le si kag God. Na kag asan tanginang kapa naka salik ia singina. ¹³Ninia kapo atogon talinga, kapo ro ka longong a mengen ke Malanganto kapo alis ia taun a keve kuvkuvulan i lomlomom.

Asok tapai ane Laodikeia

¹⁴Ane si ainoinoi si kuvkuvulan i lomlomon suke e Laodikeia, ku salik asukang ke.

Kana na mengen si vo tutuman luai ang. Kapo uli atutuman na kapo akuskus atutuman luai. Na singina akorong kana asisinong a God kata serei. ¹⁵Napo malangas kam keve avibisan, ta parik kupa livus na parik kupa manas kapa. Napo buk ani man kupo buk livus, kapo ro ku livus. Man kupo buk manas, kapo ro ku manas. ¹⁶Asukang a using parik kupa namin ro, nalapo usausa si mutak suai anim. ¹⁷Arai, kupo mengen ta kupo tauia, parik kupa inongos taun a sa using kutala luk a mamain ta tauia lava. Sikei parik kupa kinle ta tutuman luai kupo amimirikan, kupo amamailikan, kupo logo, kupo mata ba na kupo pukun varas. ¹⁸Napo pini ua ta ku serei singig na kume samui ta kam gol ila ani adaus nei imun, ani ku tauia lak. Na ta kam maus posok si amaus aro anim, ani ki ago ta arai ani mese i kam po varas palau ang. Na ta kam marasin asi amoi ani matam ani ku mata arai aro pok. ¹⁹Nau, vap ang napo buk iria, napo tatapokai aniria na napo ngamis iria kapa. Asukang a ku atutuman na ku lomlon pokai. ²⁰Arai, napo tung mete takaman na napo pipiring. Man a sikei kapo longong a kalingag na ka tavas anig, naka palak na namemlongan angan kuvul ve nia. ²¹Man a si katala dual suai ani mamaiten, nakan alis ia ta roron asi kana sinong lakat ve nau kuli kag sinsinongan i volava. Ka asukang palau val nau using natala kun dual suai ani mamaiten, na nalapo sinong lakat ve mamai kuli kana sinsinongan i volava. ²²Ninia kapo atogon talinga, kapo ro ka longong a mengen ke Malanganto kapo alis ia taun a keve kuvkuvulan i lomlomon.”

Soturungai serei si God mete kana sinsinongan e metekuku

4 Au e mung, nala tun ane no na nala arai ani mete takaman kapo tavas e metekuku. Na mang kalinga kala songo. Kalinga ang nata longong ia aino si vopo mengen taun ang anig, kapo bil val taungai. Na kala songo, “Palak taun iau na name akalit ua ta keve bil ang nang palau ki serei e mung i keve bil ke.” ²Akorong palau nala arai ta mata i malanganto, na e lakat metekuku nala arai ani sinsinongan i volava, na mang sikei kapo sinong lakat kuluna. ³Na vopo sinong ang kapo ararai val iat po mang aro ke iasipir na sardion. Na kumrangai kapo tung aulitai ani sinsinongan ang val iat po mang aro ke samaragdo. ⁴Au, na aulitai i sinsinongan ang kapo atogon a mang 24 a sinsinongan, na kuluria 24 a igenen lava kipo sinong. Kipo alak maus posok na e paturia kipo kuku kari keve kuku i gol. ⁵Le si sinsinongan ang, tapak kapo takrimit na kalinga lava kapo tangis na angang kapa kapo sokirilai. Na ane nona i sinsinongan ang, limalengua na ureurek lava kipo mang, nang a kirolai i Malanganto i God. ⁶Au na e nona i sinsinongan ang, kapo asukang val laman tatapulitai lava i galas, kapo malangas val kurustalo.

Aulitai aongos i sinsinongan ang, puat a asisinong atogon to, kimela tu aserei. Noria na mung iria, katui i mata kapo pakut aongos ia. ⁷Ainoai kapo bil val laion, na lapongua kapo bil val bulumakau, lapotol kapo nau val igenen, na lapuat kapo bil val manuanga kapo ngoi. ⁸E iang, siksikei a asisinong ang, kapo atogon kana limalesikei a vanga, na e pukun ina kuvul ve neina kapo rodopongos ta katui i mata. Si keve tenei ias na tenei vong kipo tava ani ausai ani posong asukang ke, “Kapo daus, kapo daus na kapo daus luai a Volava God kit-

mat. Kata to aino, ka to kana, na ka serei lak.”⁹ Taun ang kipo abis aliu asukang, kipo posong aminaungan, kipo posong alakat ve posong ro ani vopo to asikei ke, na kapo sinong kuli kana sinsinongan i volava.¹⁰ Na 24 a igenen lava ang kila uak e matana i vopo sinong kuli sinsinongan ang, na kila soturungai serei singina vopo to asikei ke, na kila sangu suai ani kari keve kuku e matana i sinsinongan ang na kila posong asukang ke,¹¹ “Numai kamem volava God kupo ro angkoai luai si luk ani miminaungan na asan lava na kitmat, using numai kuta asinong a keve bil aongos, na le si kam vubuk na kila serei val kana kipo ago.”

Nat i sipsip kapo atogon ro asi eres ani buk

5 Au, na nala arai ani sikei a buk i lun e palso i kungana i vopo sinong kuli sinsinongan i tulava ang, kapo atogon salsalik angpal e neina na tongina kapa, na kita vulit akit ia ta limalengua na vulit kapo atogon akanangai singina.² Na nala arai ani mang sikei a angelo kitmat kapo songo ta kalinga lava, “Si e iang kapo atogon a ro asi tak suai ani keve vulit i buk ke na ka eres ia?”³ Na katapo kovek luai ta sikei e metekuku, na e kuli rina, na e nei roe i kuli rina katapo angkoai si eres ani buk ang vo tikon lik tapai ania.⁴ Au, na nalapo tangis alava marai kapo kovek ta sikei kapo atogon a ro asi eres ani buk ang vo ka tikon ia.⁵ Na e mung, sikei iria keve igenen lava ang kala antok iau, “Ku ago ta tangis an! Arai, laion i Iudas, na tutusung i David, katale dual suai ani mamaiten, nia vanang kapo angkoai si eres ani buk ang ve limalengua na vulit ina.”

⁶ Na nala arai, na nei liuan i sinsinongan ang, puat a asisinong atogon to ang, ve keve igenen lava ang kipo ago aulitai, mang sikei a nat i sipsip kapo tung na kapo ararai val kitala lamron-

gok ia. Na kapo atogon kana limalengua na kom, na limalengua kapa na katu i mata, nang a kirolai i Malanganto i God, voiang kata asok ia taun a kuli rina aongos.⁷ Na kala paliu na ka luk a buk ang e palso i kungana i vopo sinong kuli sinsinongan ang.⁸ Taun kanla luk a buk ang, puat a asisinong atogon to ang, ve 24 a igenen lava ang kila matung turung e vunep e matana i nat i sipsip. Na e kungaria aongos, siksikei kapo teng kana gita, na kipo teng kapa kari keve gapai i gol, na neina kapo duk ta bil sain roron, nang a keve sokotuk si ri vap daus.⁹ Na kila tangam kari tangam tanginang asukang ke, “Numai papalik kupo atogon a ro asi luk ani buk ang, na ku tak suai ani keve vulit ina, marai kita raung ua, na si rangaim kutala samui pok ri vap ani God, vap le si mamain ta angtama, na keve mengen angpetpetekai, na mamain ta rina ve matan vap asip.¹⁰ Kutala itoiton iria ani ki matan vap i kana vainagoan kara God, na keve katakai i sula si abis ania, na ki sausaupai lak e kuli rina.”

¹¹ E mung nala arai, na nala longong a kalingaria i ri angelo kipo ago aulitai i sinsinongan ang ve puat a asisinong atogon to ang, na keve igenen lava ang. Na kipo petau lava, parik luai kapa angkoai si nas ani tataot iria using kipo miang arikek luai.¹² Na kipo tangam alava asukang ke, “Nat i sipsip voiang kita raung ia, kapo ro angkoai ani ka luk a kitmat, tauia, masam, dual, asan lava, miminaungan na alatun.”¹³ Na nala longong a mamain ta asisinong lakat metekuku, na e kuli rina, na nei roe kuli rina, na nei laman, ria aongos kipo tatangam asukang ke, “Alatun, asan lava, minaungan, na dual taun a vopo sinong kuli sinsinongan i tulava ang, na ane si nat i sipsip, si keve taun aongos, kovek ta akamusai ina.”¹⁴ Na puat a asisinong atogon to ang kila antok ta,

“Tutuman.” Na keve igenen lava ang kila matung turung ane vunep na kila maila serei singina.

Keve vulit kuli buk

6 Na nalapo tere ta nat i sipsip ang, ta kalapo tak suai ani ainoai i limalengua na vulit ang. Na nala longong a kalingana i mangsikei i puat a asisinong atogon to ang, kala songo si kalinga lava val angang, “Me la arai!” ²Na nala arai ane no na sikei a os posok kapo tung. Vo po kokos kuluna kapo teng a vatilau, na kitala akuku ia ta kuku i tulava. Na kala sang val katakai i visvis madot asi an dual suai ani mamaiten.

³Au na vapongua i vulit, kalapo tak suai ania na nala longong a lapongua i puat a asisinong atogon to ang kala atai, “Me la arai!” ⁴Au na mang os kala kun serei, kapo melek luai na kita alis a vo po kokos ang kuluna ta kitmat ani ka luk suai ani marip kuli rina, ani ri vap ki raung angpokpokai pok aniria. Na kila alis ia ta samele tavirimok lava i visvis.

⁵Au, vapotol i vulit kala tak suai ania na nala longong a vapotol i asisinong atogon to ang kala atai, “Me la arai!” Nala arai ane no na os miting, na vo po kokos ang kuluna kapo teng a bil e kungana asi an kinkintong. ⁶Le iang kapa, nala longong val kalinga kapo tangis le nei liuan i puat a asisinong atogon to ang kapo antok ta, “Samui i sikei palau a kinkintong i palaua ka tung alakat si seupok i sikei a taun, na samui i potol a kinkintong i kon kapa, ka kun tung alakat si seupok i sikei a taun. Sikei ago ta vil arikek an ani rul i elaiyo ve vaen!”

⁷Au, vapuat i vulit, kala tak suai ania na nala longong a kalingana i vapuat i keve asisinong atogon to ang, “Me la arai!” ⁸Nala arai, na e iang mang os na kapo ararai kaup. Vo po kokos ang kuluna kana asan ta mat, kilongpo angus-ing palau ve rina si ri vap mat. Kitmat

kita alis irilong tatana ani kilong saupai ani sikei i puat a palpal i kuli rina ke, asi nga rongok ta samele i visvis, na asereiai ani kalag, vilvil akui, na keve kei kalat rikek kime daung kuli rina.

⁹Au, vapalpalima i vulit, kala tak suai ania na neite pata ipo sula nala arai ani mamain ta malanganto i petau ang kita raung aino iria, marai kari lomlomon ta mengen si God na kita akuskus atutuman tatana. ¹⁰Kipo songosongo alava luai ta, “Volava kitmat luai, kupo tutuman na kupo gogoai kapa, angisan vang kana ku saupai vo ngenget a vap ang kuli rina kita raung imem?” ¹¹Na kila lis iria sikesikei ta kari keve maus posok, na kila atai iria si ausai ani vuk taun kudik lik palau, tung si tataot punuk i vap ang kipo kun keve asosokai val ria na keve tasiria, ki raung lak iria val kitala kun raung aino aniria.

¹²Au, valimalesikei i vulit, kala tak suai ania na nala arai ane no na mimo lava, na mete makarap kala vongvongan val vakup miting luai, na mete ulen kala melek aongos val rangai, ¹³na ri kalto metekuku kila uak asiang ane kuli vunep val uai kavang i iei kalapo tamul pelek ia, using a malu madot kapo aruk ia. ¹⁴Na metekuku kala kun pasal suai val kita lulun a buk, na ri mulang na ri kulenusa aongos kila aingingik pelek kari keve tutungan. ¹⁵Na ri tulava i kuli rina na keve posongan, na keve ainoinoai si ri petau i visvis, ri tauia, ri vap gailan, ri asosokai e kevkev luai, na vap po kalakala ang, ria aongos luai kipo mun nei keve wakil vo nei liuan i keve iat lava kuli keve mulang. ¹⁶Na kipo asok ri mulang ve ri iat lava ta, “Mi tabak taunai animem. Mila apung imem ani namem mun suai ani matana i vo po sinong kuli sinsinongan ang, na pelek kapa kana marala manas a nat i sipsip. ¹⁷Using karilong taun lava na marala manas kalapo serei. Si kapo dual angkoai si duai ania?”

Kitala akanangai ani 144,000 a vap le si keve patvap i Israel

7 Au na nala arai ani puat a angelo kipo tung si puat a nona i kuli rina ke, na kipo teng bat a puat a mete malu ani ka ago ta malu an ani kuli rina ke, ane nei laman, na kuli ri iei aongos kapa. ²Na nala arai ani mang angelo si kapo serei le mete sinlak i makarap, na kapo teng a bil ipo akanangai si God vopo to ke. Na kala songosongo alava taun a puat a angelo ang kitala lis iria ta kitmat asi vil arikek ani nei roe ve nei laman. ³“Mi ago ta vil arikek an ani nei roe, nei laman na ri iei, tung si taun ang tarala amatung tapai ani akanangai e noria i kana keve asosokai kara God.” ⁴Na nala longong a tataot iria kitala akanangai aniria, kipo 144,000 na vap le si keve patvap aongos i Israel. ⁵Le si patvap si Iudas kipo 12,000 ila akanangai, le si patvap si Ruben kipo 12,000, le si patvap si Gat kipo 12,000, ⁶le si patvap si Aser kipo 12,000, le si patvap si Neptalim kipo 12,000, le si patvap si Manases kipo 12,000, ⁷le si patvap si Simeon kipo 12,000, le si patvap si Levi kipo 12,000, le si patvap si Isakar kipo 12,000, ⁸le si patvap si Sabulon kipo 12,000, le si patvap si Iosep kipo 12,000, au na le si patvap si Benjamin kipo 12,000 aongos.

Petau lava i mamain ta patvap aongos

⁹Au, e mung i keve bil ke nala arai, na sulrina lava kipo tung. Petau ang kapo tav angkoai si mang sikei ka tataot korong iria, le si keve angutama, keve rina, keve patvap, na keve mengen angpetpetekai. Na kipo tung e nona i sinsinongan i tulava, e matana i nat i sipsip. Kipo maus ta maus posok aongos, na keve pan i otongo kipo teng ia e kungaria. ¹⁰Na kipo songosongo alava asukang ke, “Alatun ane si kamem God vopo sinong

kuli sinsinongan i tulava, nia na tukul bung i vilvil ato ke, na ane si nat i sipsip.” ¹¹Ri angelo aongos kipo tung aulitai ani sinsinongan ang na aulitai ani keve igenen lava na puat a asisinong atogon to ang. Na kila oro turung e vunep e mete sinsinongan ang na kila mamaila serei si God, ¹²“Tutuman luai! Alatun na urmaus, masam na posong ro, asan lava, madot na dual, ane si kara God, kana na asikei. Tutuman luai!”

¹³Na sikei iria keve igenen lava ang kala sui iau, “Petau po alak ani maus posok suke, ri si nang, na kita pasal le voi?” ¹⁴Na nala ngenget ia, “Kag volava, kupo nas.” Na kala atai iau, “Petau ke ria vap lapo sounng suai ani keve bil lava i vilvil akui ang, na kitala galui adaus kari maus, using kita vil adaus aro ia ta rangai i nat i sipsip. ¹⁵Nambang asukang, na kipo tung e mete sinsinongan ang si God. Kipo abis papakangai ania nei kana lu i atailai, tenei ias na tenei vong kapa. Na vopo sinong kuli sinsinongan ang ka amarmarip iria. ¹⁶Parik luai kipa anguan buk angan an, parik kipa anguan mingom an. Na makarap parik kapa anguan ngan an aniria, ka kovek luai kapa ta ring malu manas kame luk iria. ¹⁷Using a nat i sipsip vopo tung nei liuan i sinsinongan, ang ninia kalapo kakaria ta katakai i aiveven sipsip, na ka ausingai aniria taun a mete uv i laman i to. Na God lak ka song suai aongos ani lumata i mataria.”

Akamusai i vulit kuli buk na ese i gol

8 Au, si taun ang kala tak suai ani akanangai i valimalengua i vulit, na kala musik aongos e metekuku ani vuk pangau. ²Na nala arai ani limalengua na angelo ang kipo tung e matana i God, na kala alis iria ta taungai siksikei.

³Na mang angelo kame lapo tung ngere pata ipo sula, na kapo teng a ese i gol, na kila alis ia ta bil sain ro duk, si

sula kuvul ve keve sokotuk si mamain ta vap daus, lakat kuli pata i gol ang e mete sinsinongan i tulava. ⁴Na bung sain roron ina, kuvul ve kari keve sokotuk ri vap daus, kapo taup alak e matana i God, le si kungana i angelo. ⁵Au, angelo kala luk a ese ang, na kala asiang aduk ia ta kalunga nini le kuli pata ang, kala so tatana kuli vunep. Na e iang kalinga lava na sokirilai i angang kuvul ve mimo na tapak kapa.

Keve taungai

⁶Na limalengua na angelo vopo teng ani limalengua na taungai ang kita lapo usausa si kui aniria.

⁷Au, ainoai angelo kala kui kana taungai, na iat karkarian kuvul ve rangai kila sapungai ania kuli rina, na kala ni suai ani vapotol i palpal i kuli rina, na vapotol i palpal i mamain ta iei. Na uri-uri vopo polok makanga aro ang, kala ni suai aongos ania.

⁸Na vapongua i angelo kala kui kana taungai, na mang bil val mulang lava katapo urek alava aongos kita so tatana ane nei laman. Na vapotol i palpal i nei laman kala rangai. ⁹Na vapotol i palpal i ri asisinong po atogon to nei laman kila mat, na vapotol i palpal i ri perengan kila tagoeng.

¹⁰Au, na vapotol i angelo kala kui kana taungai, na mang kalto lava kapo ureurek alava val sulu, ka uak le metekuku, na ka ngataunai ani vapotol i palpal i keve laman, na ani keve salsaling lik i laman kapa asukang. ¹¹Kana asan a kalto ang ta mal luai. Na vapotol i palpal i keve laman kala kun mal, petau lava kita inum singina kitala mat using kalapo mal luai.

¹²Au na vapuat i angelo kala kui kana taungai, na vapotol i palpal i makarap kala tamitmit, vapotol i palpal i ulen, na vapotol i palpal i keve kalto, ani ki ago ta mang an. Asukang na vapotol i pal-

pal i tenei ias ka kovek i malangas, na asukang kapa si vapotol i palpal i tenei vong.

¹³Na nala arai, na nala longong a manuanga kapo ngoi e pangkul liuan i metekuku, na kapo songosongo alava luai ta, “Ka rikek, ka rikek, na ka rikek luai aniria kipo ago e kuli rina, using kapo atogon lak a potol a angelo, oring lik kitol kui a taungai.”

9Na vapalpalima i angelo kala kui kana taungai, na nala arai ani sikei a kalto, kata uak le metekuku ane kuli vunep. Kita lis ia ta ki asi tavas ani mata lulungai asiang. ²Na kala tavas ia na bung kala tuv alak le neina, asukang val bung i imun marmaralan lava. Na makarap ve metekuku kala vong ta bung i nei mata ang. ³Na le si bung ang ri bivo kila serei si kari me ago kuli vunep, na kitala lis madot aniria val ri pangup i kuli vunep kipo atogon ia. ⁴Kita antok iria ani ki ago ta vil arikek an ani uriuri i kuli vunep, vo ani sa kapo papanan aro, na iei kapa. Sikei ki vil arikek papa na vap ang kipo kovek i akanangai i God e noria. ⁵Parik kitapa li madot aniria asi kari vil punuk luai ani ri vap, sikei ki vil akui palau iria si palpalima na ulen aongos. Kui ang ki kui tatana, ka bil val kui i pangup, man ka suk a igenen. ⁶Na nei liuan i keve taun ang ri vap ki gulegule ring asi kari mat, sikei ki tav sabonai ania. Ki vubuk alava ani ki mat sumasuma, sikei mat ka amaka aro iria.

⁷Ri bivo, kankanuai iria katapo bil val ri os kitala usausa lenginang iria ani visvis. Na kita akuku iria ta bil val kuku i gol, na ane noria kipo naunau val ri vap. ⁸Na ung i paturia kapo bil val ung i paturia i ri aina, keve ngisaria kapo bil val ngisana i laion. ⁹Na kipo atogon keve lilit e kangiria, kapo bil val keve lilit i aen, na tangis i vangaria kapo sokelengai val tangis i tagtagai os miang kipo sang tatana taun a visvis. ¹⁰Kipo atogon

vikvik na kipo suk val ri pangup si vikvik iria kapo atogon rangum matansilup, au na kipo atogon a madot e vikvik iria asi vil arikek ani ri vap si palpalima na ulen aongos. ¹¹ Na kipo atogon kari tulava, kapo paturia aongos, angelo i nei mata lulungai asiang ang, kana asan si mengen si ri Eberaio ta Abadon na si ri Elas ta Apoluon.

¹² Sukana vang a ainoai i vilvil akui rikek kala kamus. Arai, pongua lak nang kilongpo tungai asi serei.

¹³ Na valimalesikei i angelo kala kui kana taungai, na nala longong a kalingana i mang sikei neina i puat a kom ang si pata i gol, kapo tung e malangas i matana i God. ¹⁴ Na kalinga ang kala antok a valimalesikei i angelo vopo teng ani taungai ang ta, “Ku akala na puat a angelo ang kita teng akit iria ngere laman lava ang e Euparates.” ¹⁵ Na le iang kila akala na puat a angelo ang, kita lapo usausa si vuk taun ang, akorong si taun ang, singina si ulen ang na matas ang kapa, asi kari an raung amat ani vapotol i palpal i ri vap aongos. ¹⁶ Na tataot lakat i petau kipo kokos kuli os asi an visvis, kapo 200,000,000. Nata longong a tataot ang asukang. ¹⁷ Si kag ararai katapo ararai asukang ke. Keve os kuvul ve vap ang kipo kokos kuluria, kari keve lilit e kangiria katapo mang val ureurek mang mata makanga, na kapo dinangan val iat karkarian. Na paturia i keve os ang kapo asukang val paturia i ri laion. Na ureurek, bung na iat karkarian kapo soung e ngururia. ¹⁸ Vapotol i palpal i ri vap e kuli rina kitala mat aongos marai potol a bil i vilvil akui ke, kut, bung na iat karkarian ang vopo soung ke e ngururia. ¹⁹ Using kari madot ri os kapo sinong e ngururia na vikvik iria, using a vikvik iria kapo asukang val ri kene, kipo atogon vangang, nambang kipo so tatana.

²⁰ Petau lava lak nang parik kitapa mat si keve vilvil akui ke, parik lak kipa lomom pokai pelek kari keve avibisan, na kipo uli soturungai lak taun kari keve ingua, keve tangatagai ang kita abis palau ia ta gol, silva, aen, iat, na ri iei, keve bil po mataba, na kipo talingabot, kipo tung mat palau. ²¹ Parik kipa lomom pokai pelek a lau i daun, teng maras, panik na tainau kapa.

Buk lik i lulun e kungana i angelo

10 Na nala anguan arai an na mang sikei a kitmat i angelo kapo pasiang le metekuku, na katapo maus ta kuku, na kumrangai kapo tung e patuna. Nei nona kapo asukang val mete makarap, na ngono kakina kapo asukang val kitip lava kapo ureurek. ² Katapo teng a buk lik i lulun e kungana, na buk ke katala tapaeres e kungana. Ka kelai ani palso i kakina e nei laman, na kana palkais e ring kolo. ³ Na kala songosongo alava luai val kalingana i laion marala. Vuk taun ang kala songosongo, na limalengua na angang ang kilapo mengen. ⁴ Kilapo mengen na nalapo usausa asi kag salsalik. Sikei, nala longong a kalinga le metekuku ta, “Ku vulit bat a mengen ang limalengua na angang ang kita antok tatana, na ku ago ta salik an ania.” ⁵ Na angelo ang nata arai ania, vo atung ang ani kakina nei laman na e ring kolo, kala koros atung a palso i kungana ane metekuku, ⁶ na kala atu vala si vopo to asikei, voike kata asinong a metekuku na keve bil aongos ang kipo ago singina, na kuli vunep ke kapa kuvul ve keve bil aongos kuli rina, na nei laman ve kana kun keve bil neina. Na kala posong asukang ke, “Ka kovek luai i taun i amomole! ⁷ Man kalapo angte kana taun a valimalengua si kui ani kana taungai, e iang kala tapunuk a mengen mumun ang si God, val akus roron ang katala

amalangasai ania si kana keve asosokai ri katakai i kus amalangas aino.”

⁸Au, na kalinga ang nata longong aino ia le metekuku kala anguan serei taun an anig ta, “Pasal, kula luk a buk vopo matung tapaeres ang e kungana i angelo vopo tung ang e nei laman na e ring kolo.” ⁹Au nala pasal taun ia, na nala aikut ia ani ka lis iau ta buk lik ang. Na kala antok iau, “Luk ia na ku angan ia, na kan vil amal a vingam, sikei ane tabek i ngurum ka mirmiruman val murungan.”

¹⁰Au, nala luk a buk lik ang e kungana i angelo, na nala angan ia. Na ane tabek i ngurug, pua nem mirum luai val murungan. Au nala angan asip tapai ania, na kala vil amal aongos a vingag. ¹¹Na kala antok iau, “Kapo mamaiten ta ku anguan kus amalangas pok an ani keve rina miang, ani keve patvap na ani keve mengen angpetpetekai na ani ri tulava kapa.”

Ngono katakai i amalmalangasai

11 Na kala alis iau ta vuk kan i po kinkintong, na kala antok iau ta, “Ku tapasuk na kuanla kinkintong kana lu i atailai a God, na pata ipo sula. Luk kapa na tataot iria kipo soturungai e iang. ²Sikei, ku atolongon a kinkintong ani nankomo i lu i atailai. Ago ta kinkintong an ania, marai kitala lis nang ia si ri vap i ngising. Na ki koko goeng a rina gogoai ang si 42 na ulen. ³Naka li madot ani kag ngono katakai i kus atutuman asi karilong mengen i kus amalangas le si God si 1,260 na taun aongos, na kilong alak a maus i mamakus.” ⁴Ngono igenen ke, rilong a ngono iei i elai, na ngono tutungan i malangas vopo tung ang e matana i Volava i keve asisinong aongos. ⁵Na man a mangsikei kapo buk atokngai asi vil arikek anirilong, kut i ngururilong ka angan ia. Kana vang a ring ke, man a mangsikei kapo buk vil arikek anirilong ka mat akorong si selen ang. ⁶Na ngono igenen ke kilongpo atogon madot

asi akangbat ani metekuku ani ka ago ta anguan langit an si pangau i taun ang kilong mengen i kus amalangas singina. Au na kilongpo atogon kapa na madot asi pokai ani keve laman aongos asi kari rangai, na asi karilong vil akui ani keve rina si saka keve taun an rilong kilongpo buk ia. ⁷Au na taun ang man kilonglapo akamusai ani karilong kus atutuman, kei nau lelangan vopo soung le nei mata lulungai asiang ang, kamela angvis ve rilong, ka dual alava anirilong na kala vis punuk irilong. ⁸Matmat irilong ka matung palau nei selen i rina lava ang, kipo posong atoktokngai ania ta Sodoma na Aigipto, rina ang nang kita atakuk karilong volava singina kuli ngakputuk. ⁹Na ri vap i mamain ta matan vap, ri mengen angpetpetekai, na keve rina lava, kime kalum a ngono matmat ang si potol a taun kirol na inongos. Na ki atakun ri vap si ago ta amunai anirilong. ¹⁰Na ri vap i kuli rina aongos ki maramarak using kilongtala mat, na ki mikamika ta uruk, na ki lis angpokpokai aniria ta mang keve alilis, using ngono katakai i kus amalangas ang kilongtapo vil akui arikek ri vap kuli rina. ¹¹Au na e mung i potol a taun kirol na inongos, God kala lis pok a malu i to taun irilong, na kilongla tung ta ngono kakirilong. Na leng lava kala pat a vap po kalum ang anirilong. ¹²Na kilongla longong a mang kalinga lava taun irilong le metekuku ta, “Milong palak ane ke.” Na kilongla palak nei kuku ane pangkul, na karilong petau kipo tere tatarilong. ¹³Na si vuk taun ang palau, mimo lava luai na vasangauli i palpal i rina ang kala tagoeng. Na 7,000 i ri vap kita mat si mimo ang, na mang vap ang kita leng arikek luai, na kipo alatun a God metekuku.

¹⁴Sukana vang a vapongua i vilvil akui kana kala kamus. Arai, vapotol lak nang ka serei, na ka sumasuma palau.

Valimalengua i taungai

¹⁵ Au na valimalengua i angelo kala kui kana taungai, na nala longong a keve kalinga lava i metekuku asukang ke, “Vainagoan i kuli rina ke, kara Volava na kana igenen i akanangai kilonglapo saupai ania, na kana saupai ka ago ane no asikei.” ¹⁶ Na 24 a igenen lava ang, vap po sinong kuli kari keve sinsinongan e mete God, kila soturungai ane vunep e matana i God na kila mamaila serei singina ¹⁷ asukang ke, “Volava God kitmat luai, kupo to kana, na kuta to aino, namempo alatun ua using kutala luk kam madot lava na kula saupai lenginang. ¹⁸ Mamain ta patvap i ngising kita marala, sikei kam marala kala serei, na kana kalapo taun asi saupai aniria kitala mat, na asi seupok kapa ani kam keve asosokai ri katakai i kus amalan-gas, na ri vap gogoai, na vap ang kitala mamaila ani asan im, ri vap lik kuvul ve ri vap lava. Na asi runguk suai ani vap ang kita galang a kuli rina.” ¹⁹ Au na lu i atailai si God kala tavas metekuku, na kila arai ani asiang ang salsalik i ainainakai kapo sinong neina. Na e iang kala tapatapak, angang kala sokirilai, mimo na langit lava i iat kala usen.

Aina na kene lava

12 Na mang akanangai petekai lava kala serei metekuku. Mang aina katapo kavat ta makarap, na ulen kapo ago neite ngono kakina. Na kana kuku e patuna, sikei a sangauli na pongua na kalto kipo tung singina. ² Na katapo sungsungukan, na kapo kui ve aloi alava using kala serei kana taun asi ingus. ³ Na mang akanangai kapa kala kun serei metekuku. Mangsikei a kene lava luai kapo melek, na kapo atogon limalengua na vangang, na sangauli na kom, na si limalengua na vangang ang limalengua

na kuku i tulava singiria. ⁴ Na vikvik ina kala mus suai ani vapotol i palpal i kalto e metekuku ane kuli vunep. Kene ang kalapo tung e no i aina vopo kui ani ingus ang, ani ka konem a popo lik ang man kala ingus ia. ⁵ Au kala ingus kana nat tauan, nia ka saupai ani keve matan vap aongos ta kana kipa i aen. Sikei, nat ang kita paus alak ia taun a God na kana sinsinongan i tulava. ⁶ Na aina ang kala sip akipai ane nei ring varasai palau taun a ring ang God katala itoiton ia ania, ani kan ago si aiveven si 1,260 na taun aongos.

⁷ Na visvis kala tadut metekuku. Mikael ve kana keve angelo kila vis a kene. Na kene ve kana ta kun keve angelo kita susual, ⁸ sikei kita ngau, na kala kovek i pangau aniria metekuku, ⁹ na kila asuai asiang ani kene lava ang, katapo uli ago le kabang, kana asan ta petau, vo Satan, igenen vopo kapau ani kuli rina aongos. Kita asuai asiang ania ve kana keve angelo ane kuli vunep. ¹⁰ Na nala longong a mang kalinga lava e metekuku asukang ke, “Kana vang kala serei a vilvil ato, madot na vainagoan si kara God, na kitmat si kana igenen i akanangai, using a vopo uli mengen arikek ke ani keve tasira e matana i God tenei ias na tenei vong, kitala so tatana ane vunep. ¹¹ Kita dual suai ania ta rangai i nat i sipsip na si kari kus atutuman, na parik kitapa aunai i lomom ani kari to, parik. Sikei kita atolongon iria ani ki mat. ¹² Asukang vang na nami vap ang mipo ago e metekuku, mi uruk! Sikei, kapo rikek luai ani kuli rina na ani nei laman kapa using a vo petau ang lenginang katala pasiang taun imi, na kapo marala arikek luai, using kapo nas ta kana taun parik kapa vungavunga.”

¹³ Na kene lava ke, taun ang kala arai ta kitala so asiang tatana ane vunep, kala lu na aina vo ingus ani nat tauan ang. ¹⁴ Na kila lis a aina ke ta pongua na

vanga i manuanga lava ani ka angkoai si ngoi tatana ane nei ring varasai palau, rina ang kitala itoitonai ania ania, ki an aiveven ia si sikei a matas, na mang pongua na matas, na inongos i matas, akipai ani matana i kene. ¹⁵Na kene lava ke kala mutakai ani laman e nguruna asukang val sung ani molong ina kan kinkos a aina ang na ka tipo suai ania akipai. ¹⁶Sikei kuli vunep kata pakan-gai ani aina ke. Kata apanga na nguruna, na ka konem aongos a laman i sung ang kene lava kata mutakai ania. ¹⁷Kene lava ke vola vinga marmaralan luai ani aina ke, na kala paspetau asi kana an angvis ve kana matan inatus a aina ang, ria vap ang kipo longong kana keve asok tapai a God, na kipo teng akit a akus tutuman i Iesu. ¹⁸Na kanla tung e ngerelo.

Ngono kei nau lelangan

13 Au, nala arai ani mang sikei a kei nau lelangan kala buat serei kuli laman. Kapo atogon a sangauli na kom, na limalengua na vangang. Si siksikei a kom, kuku i tulava kapo gon kuluna, na kuli siksikei i keve vangang ang, mang asan i nau varas ani God kapo tung singina. ²Na kei ang nata arai ania, kapo bil asukang val pusi kei kalat lava, na kakina kapo asukang val kakina i vongo marmaralan lava, au na nguruna kapo bil val laion. Kene ang katale lis ia lenginang ta kana madot, na kana sinsinongan i tulava, na kitmat lava asi saupai. ³Si mang sikei a vangang, kapo atogon a mapolok, pat konang asi kana mat, sikei mapolok ang katale takaut. Na ri vap i kuli vunep aongos kila arai velai ani man ani bil ke, na kila using a kei ke. ⁴Ri vap kila soturungai serei si kene using katale alis a kei ta kitmat asi saupai, na kila kun soturungai kapa serei si kei ang, na kipo sui ta, “Mang si vang kana kilongpo angkoai ve kei ke? Nei a si kapo dual angkoai asi me angvis ve nia?”

⁵Kitala ali pangau ani kei ke asi kana posong ani keve mengen i alalakas na keve mengen i nau varas, na ka asereiai ani kana kitmat si 42 na ulen. ⁶Kapo sulai ani nguruna si nau varas ani God. Kapo mengen i nau varas ani asan ina, kana ring ipo ago, na vap ang kipo ago ve nia metekuku. ⁷Kita li pangau ania kapa asi kana angvis ve ri vap daus, na asi kana dual suai aniria. Io, kitala lis ia ta kitmat ani ka saupai ani keve angtama, keve patvap, keve mengen angpetpetekai, na keve rina kapa. ⁸Na ri vap aongos kipo ago kuli vunep ke ki soturungai serei singina, ria na vap ang kari asan kapo kovek le si tutapongai i asisinong nei buk i to si nat i sipsip, voiang kita raung ia.

⁹Man a si kapo atogon talinga, kapo ro ka longong. ¹⁰Man a si ki kong ato ia, nang ki kong ato ia. Man a si ki raung ia ta samele i visvis, nang ki raung ia. Kapo ro ri vap daus ki tung akit na ki lomlomon atutuman.

¹¹Au na nala arai ani mang kei nau lelangan kala kun buat le nei roe. Kana pongua na kom val nat i sipsip, sikei kalingana kapo asukang val kene lava. ¹²Kapo atogon a roron le si ainoai i kei ang asi kana abis ania, na kala vil ri vap aongos kuli rina asi kari soturungai serei si ainoai i kei, kana mapolok pat si kana mat katale takaut pok. ¹³Io, vapongua i kei ke katapo asereiai ani mang keve akanangai lava i vilvil ataping, kapo songo asiang a kutni le metekuku ane kuli rina e mataria i ri vap. ¹⁴Na si keve akanangai suke, using kitala lis ia ta kitmat ani ka abis ia si pangau ang si ainoai kei, kapo akipang a ri vap e kuli rina asukang ke, ki atung a mang tangatangai asi dungai ani kei vopo puka ke si samele i visvis ang, sikei kapo to lak. ¹⁵Kitala lis ia ta kitmat ani ka ali malu i to ani tangatangai ang asi kana mengen korong. Mang anu, asi raung kapa ani vap ang

kipo misag ani soturungai serei si tangatangai ke. ¹⁶Na kapo sulai ani ri vap aongos, vap lik ve ri vap lava, tauia ve ri vap logo, ri vap kalakala ve ri asosokai palau ani ki luk a akanangai e palso i kungaria vo e nei petek i noria, ¹⁷ani ka asukang, ka ago ta sikei an ka samui vo asesel man a akanangai ke kapo tav tung singina. Akanangai ang, nang kapo kana asan a kei, vo tataot i asan ang. ¹⁸Nas aro ia. Si e iang kapo atogon a nas, ka kinle na tataot i asan i kei ke, using kapo tung ani igenen, nang 666.

Tangam si patvap si nat i sipsip

14 Na nala arai ane no, na nala arai ta, nat i sipsip kapo tung kuli mulang e Sion, na petau ang ve nia kipo 144,000 aongos, asan ina na asan i tamana kapa kita salik ia nei petek i noria. ²E iang nala longong a kalingana i mang sikei le metekuku kapo gulung lava val mete keve kong miang, na asukang val angkirilai i angang lava. Na kalinga ang nata longong ia, kapo tangis val ri gita miang kipo tiring ia. ³Na kipo tangam a tangam tanginang, talangai ani sinsinongan i tulava na e mete puat a asisinong atogon to ve keve igenen lava ang kapa. Katapo tav angkoai luai ta mang sikei ka sel akit a tangam ke, sikei riria papalik petau ang 144,000 nang kita samui pok iria pelek a kuli rina ke. ⁴Kana ria parik luai kitapa sigil si ri aina, using kipo vap atailai. Ria vang kana kipo usiusing a nat i sipsip si saka keve oring an kapo pasal singina. Vap ke, kitala samui pok iria le nei liuan i ri vap, asukang val ainoai i uai i matang ani God na ani nat i sipsip. ⁵Kapo kovek luai i kapau ki sabonai ania e ngururia, using kipo daus luai.

Amalmalangasai si potol a angelo

⁶Na nala arai ani mang angelo, kapo ngoi lakat nei liuan i pangau, kapo teng

a akus ro asikei, ani kan akus iria, vap ang kipo ago e kuli rina, taun a keve rina, keve angtama, keve mengen angpetpetekai, na taun a keve patvap aongos. ⁷Na kapo songosongo alava ta, “Mi lolokovo e mete God, na mi amaus ia, using kana vuk taun asi saupai kalapo serei. Mi soturungai singina, nia vo asinong ani metekuku, kuli rina na nei laman makasim na keve laman saling.”

⁸Na mang angelo, vapongua ina, kala kun serei na kala atai ta, “Babulon, rina lava suke kataala uak. Kata vil a keve matan vap aongos ani ki inum anio iria ta vaen i kana tapanikan.”

⁹Na vapotol i angelo kala using irilong na kapo pege alava ta, “Man a si kapo soturungai serei si kei nau lelengan ke, na kankanuai ina, na kalapo atogon a akanangai ang e nei petek i nona vo e kungana, ¹⁰nia palau a iuang ka inum a vaen i kana marala na God, vaen ang kata tilingai kirol ania, na i tav tol, ane nei kavi i kana marala. Au na vo inum ke ania, ka luk a kui ninirokot luai mete kut ni na iat karkarian, e mataria i ri angelo gogoai na e matana i nat i sipsip.

¹¹Na vubung i kui ang kipo ago singina, ka tuv alak ane pangkul si keve taun kovek i akamusai ina. Io, vap ang kipo soturungai serei si kei nau lelengan ke, na si kankanuai ina, na kitala luk kapa na akanangai i kana asan, petau ke ki kovek luai i ausai tenei ias na tenei vong kapa.” ¹²Kapo ro ri vap daus ki tung akit, riria kipo longong kana keve asok tapai a God, na kipo tung akit si lomlomon ta Iesu.

¹³Na nala longong a kalinga le metekuku na kapo atatai asukang ke, “Salik asukang ke. Uruk singiria, vap ang ki mat ta angtoyon ve Volava, le si taun ke. Na Malanganto kapo kun ainak ta io, uruk singiria using ki ausai ani kari keve avibisan. Io, kari keve avibisan aongos, seupok ina ki luk lak ia.”

Taun i paspasuk kuli rina

¹⁴ Au, nala arai ane no na nala arai ta, mang sikei a kuku posok, na mang igenen kapo gon lakat kuluna, asukang val igenen i pukun, na kana kuku i gol e patuna, na e kungana kapo teng a samele redelekan. ¹⁵ Na mang angelo kala soung le nei rina i atailai na kapo songosongo alava taun a vopo gon lakat kuli kuku ang ta, “Luk kam samele redelekan na ku til. Kalapo serei nang a taun i paspasuk, using a non matang ke kuli rina kala matukal.” ¹⁶ Na vopo gon lakat kuli kuku ang kala til a non matang i kuli rina na kala pasuk asip ia.

¹⁷ Na mang angelo kala soung le nei rina i atailai e metekuku, ninia kapa kapo teng kana samele redelekan. ¹⁸ Au, na mang angelo kala kun soung le si pata ipo sula ang, na nia kapo atogon kitmat asi saupai ani kut po ni ang, kala songosongo alava taun a vopo teng ani samele redelekan ang asukang ke, “Luk kam samele redelekan na ku asisia tok akuvul a ungaungan i vaen i kuli rina, using kalapo motem.” ¹⁹ Na angelo ang ka teng kana samele na ka lag a kuli rina ke tatana, na kala ngumut akuvul aongos a keve uai ina, na ka so tataria nei ring ipo koko meng ani vaen i kana marala na God. ²⁰ Na lu i po koko meng ani vaen ke kita atung ia e komo i rina. Na saltapai i rangai le si ring ipo koko meng ang kala lakat asukang val ngai asagang si ri os, na vunga ina asukang val 1,600 na sitadia.

Limalengua na apoes

15 Na nala arai ani mang akanan-gai lava, na kapo petekai luai e metekuku. Limalengua na angelo kipo teng a limalengua na akamusai i apoes, kapo akamusai luai i keve apoes ang, using katala tapunuk aro luai vanang kana marala manas a God.

² Au nala ararai na mang bil kapo asukang val laman makasim kapo pok val galas na kita tol ia ta kut nini. Na petau kipo angtung ngere laman, ria vap ang nang kitala dual suai ani kei nau lelangan ve kankanuai ina, na akanan-gai i kana asan, na kipo teng kari keve gita, ila alis ta God. ³ Na kipo tatangam a tangam ang si Moses, kana asosokai a God, na kapo tangam kapa si nat i sip-sip, “Volava, God kitmat luai, kam keve avibisan aongos kipo tavrimumok lava na kipo petekai luai. Numai a tulava si mamain ta matan vap aongos, kam keve selen kipo korong na tutuman aongos. ⁴ Volava! Si vang kana ka tav lolokovo, na ka tav alatun anim si kam asan? Using numai papalik kupo daus na le singim papalik na matmatan vap kime serei kuvul lak, na kime soturungai e matam, using kam keve avibisan korong kipo ago e ring malangas.” ⁵ Na e mung ina nala anguan ararai pok an, na e metekuku, ring atailai lu i atung tul, voiang a akus tutuman kapo ago neina, kala tavas. ⁶ Au na limalengua na angelo, vap po teng ani limalengua na apoes aongos ang, kila soung le nei ring atailai. Ria aongos kipo maus ta maus radausan luai, e kangiria kipo nenge aputuk ia ta gol. ⁷ Na mang sikei le si puat a asisinong atogon to ang kala lis a limalengua na angelo ang ta limalengua na gapai i gol, na kapo kamsarak ta kana marala na God vopo to asikei ke. ⁸ Na bung i kana miminaungan a God kala karaunai aongos ani nei ring atailai ang ve kitmat ina. Kata tav angkoai luai si mang igenen ka palak nei ring atailai ang, tung si kila vil apunuk aro luai ani limalengua na apoes aongos si limalengua na angelo ang.

Keve gapai i kana marala na God

16 Na nala longong a kalinga lava le nei ring atailai kapo atatai a limalengua na angelo ang ta, “Mi pasal ta

limalengua na gapai ang na mi an bekai ani kana marala na God kuli rina.”

²Au, ainoai i angelo kala pasal na kanla bekai ani marala kuli ring kolo. Na ri makas rikek luai kila serei si vap ang kipo atogon a akanangai i kei nau lelangan ang singiria, na kipo soturun-gai serei si kankanuai ina.

³Na vpongua i angelo kanla bekai ani marala kuli laman makasim na nei laman kala rangai aongos val rangai i puka. Na ri nem aongos kipo to nei laman kila mat asip.

⁴Na vapotol i angelo kanla bekai ani marala kuli keve laman lava na keve laman saling lik, na kila kun rangai.

⁵Na nala longong a kalingana i angelo vopo aiveven ang ani laman ta, “Numai kupo daus luai. Numai kuta ago anongo na kana kupo ago na kupo daus luai. Kam saupai ani vap ke kapo korong asukang, ⁶using kitala raung ri vap daus na ri katakai i kus amalangas, na kutala ainum iria ta rangai val kari seupok.”

⁷Na nala longong a pata ipo sula kala songosongo ta, “Io, Volava God Tavirimok Luai, kam keve saupai kipo korong na kipo tutuman.”

⁸Au, vapuat i angelo kanla bekai ani marala kuli makarap. Na ngan i makarap kala aunai madot luai si ngan amagang ani ri vap val kutni. ⁹Pukun iria ka tapak ta manas lava, na ki mengen arikek ani asan i God vopo togon kitmat asi alis ani keve vilvil akui ke. Sikei ki misag ani lomom pokai na alis minaungan ania.

¹⁰Na valima i angelo kanla bekai ani marala kuli sinsinongan si kei nau lelangan, na kana vainagoan kala vong itum, na ri vap kilapo ngut ngisa ta kui rikek. ¹¹Na kila mengen arikek ani God i metekuku marai keve kui lava, na keve makas kapa. Sikei ki misag ani lomom pokai pelek ani sa kitala abis ia.

¹²Na valimalesikei i angelo kanla bekai ani marala si laman lava ang Eu-

parates, na kala ring kolo aongos. Kana asi usausa ani keve tulava le si ring ipo sanglak ta makarap asi me serei.

¹³Na nala arai ani potol a malanganto rikek kitolpo ararai val pakau, na kitolpo soung le nguruna i kene, na le nguruna i kei nau lelangan, na le nguruna kapa i katakai i kus amalangas kapau. ¹⁴Kitolpo malanganto i ri ingua, na kipo vil a keve akanangai. Kipo pasal taun a mamain ta tulava i kuli rina aongos ani ki songo akuvul iria taun a visvis ang si taun lava i atung ang ta God Tavirimok Luai. ¹⁵“Arai, naka serei val katakai i tainau. Uruk si igenen ang kapo para na kapo kavat, vei nganing kala tung e ring malangas ta varas, na ka mese luai.”

¹⁶Io, kita songo akuvul iria taun a ring ang kipo kin ia ta Armagedon si mengen si ri Eberaio.

¹⁷Na valimalengua i angelo kanla bekai ani marala nei pangau. Na kalinga lava le nei ring atailai si sinsinongan i tulava kala posong ta, “Kala kamus!”

¹⁸Na tapak ve gulung kitmat kala serei alava na mimo madot luai. Mimo ang kapo madot arikek luai, katapo kovek i mimo asukang kata serei le si ainoai i taun ri vap kitapo ago kuli rina. ¹⁹Na rina lava ang kala tapagal ani ka potol a vuk rina ina. Na keve rina lava si mamain ta matan vap kila sogoengai. God kala lomomonai ani Babulon, rina lava ang, asi alis ania ta kavi kapo kamsarak ta vaen madot i kana marala, na ka inum asip ia. ²⁰Au na ri kulenusu aongos kila sip akipai, na ri mulang kila kun kovek aongos luai. ²¹Na le metekuku iat maiten lava kapo uak lakat kuli ri vap. Siksikei a iat kapo maiten angkoai si ngompunuk. Na ri vap kipo mengen arikek ani God marai vilvil akui, using a langit ke kapo bil rikek luai.

**Aina katakai i luk tauan pulakai
na kei nau lelangan**

17 Na mangsikei i limalengua na angelo, vap po teng ani limalengua na gapai ang, kamela serei singig, na kala atai iau ta, “Me ane ke, name akalit ua ta vilvil akui ang God lak ka alis a aina asanan katakai i luk tauan pulakai ang, iuang nang vopo ago mete keve laman ang. ²Aina ke, ri tulava i kuli rina aongos kita angpanik ve nia, na vap aongos po ago kuli rina, kitala nio marai ususing ani kana laulauan rikek.” ³Au nala arai ta mata i malanganto, na angelo ang kala sunguk iau ne mangsikei a ring varasai palau, na nanla arai ani aina kapo gon kuli kei nau lelangan melek. Na kei ang, pukun ina aongos kapo duk ta keve asan kipo keve mengeni nau varas ani God. Na kapo atogon a limalengua na vangang na sangauli na kom. ⁴Na aina ang katapo maus ta maus miminaungan luai na kita amamang aro ia ta gol, na mang keve iat mang roron. E kungana kapo teng a kavi i gol kapo kamsarak ta mamain ta laulauan rikek, na keve bil visuk i kana panik. ⁵Na mang mengen mumun kita salik ia nei petek i nona asukang ke, “Babulon lavlabat, rinaria i ri aina katakai i luk tauan pulakai, na ani mamain ta laulauan visuk aongos i kuli rina.” ⁶Au nala arai, na aina ang kalapo nio using katala inum a rangai i ri vap daus, na ria vap ang kitala raung iria marai akusku atutuman ta Iesu.

Taun ang nata arai ania, nala sugul alava luai. ⁷Na angelo kala sui iau ta, “Marai sa kupo sugul? Naka palas ua ta bil mumun i aina, na kei ang kapo kokos kuluna, vopo atogon ani limalengua na vangang ang, na sangauli na kom. ⁸Nang a kei ang kuta arai ania ta kapo to, kana parik kapa anguan ago an, ka buat serei le nei mata lulungai asiang luai, ani ka pasal asi kana an kui asikei.

Au na ria kipo ago kuli rina, na kari asan kapo kovek nei buk i to le si tutapongai i asisinong, ki an taping alava si arai ani kei ke, using kata to aino, na parik kapa ago kana, na ka serei lak. ⁹Nas aro ia. Si e iang kapo atogon a masam, ka kinle na supsupai ina asukang ke. Limalengua na vangang ang nang, kapo tung ani limalengua na putput, nang a aina ang kapo sinong lakat singina. ¹⁰Na kapo tung ani limalengua kapa na tulava. Palpalima iria kitala uak, na sikei lak kapo ago, na mang sikei lak parik kapa serei. Man kala serei ka saupai si vuk pangau kudik palau. ¹¹Au na kei vopo to aino ang, na kana parik, ninia vanang kapo valimaletul i tulava, na kapo mang sikei i limalengua ang, na kapo pasal asi kana an kui asikei. ¹²Na sangauli na kom ang, nang kuta arai ania, kipo sangauli na tulava parik lak kipa teng saupai. Sikei ki luk dual kuvul ve kei ang na ki saupai si sikei palau a vuk taun lik. ¹³Kipo sikei a lomlomoni na ki alis suai ani kari madot na sinsinongan i saupai si kei ang. ¹⁴Ki angvibis ve nat i sipsip na kana vap, na nat i sipsip ka dual suai aniria, using ninia na volava ani mamain ta volava, na kapo tulava ani keve tulava aongos. Na ria vap po auai ve nia, kipo vap i kana songo, na kana vubuk, na kipo atutuman.”

¹⁵Na kala atatai aliu iau asukang ke, “Keve laman ang kuta arai ania, nang a aina ang kapo ago ngerena, kipo tung ani mamain ta patvap, petau tavorimok luai, mamain ta rina, ve keve mengen angpetpetekai. ¹⁶Na sangauli na kom ang, nang kuta arai ania, ria kuvul ve kei ang, ki mirik lak ani aina ang. Ki aunai vil arikek luai ania, na ka pasal ta varas palau. Ki angan a sin ina na ki ani ia mete kut. ¹⁷Using God katala alis a lomlomoni ang ane nei vingaria, asi kari abis kuvul asukang val kana lomlomoni, ani ka sikei palau kari lomlomoni, na ki alis

kuvul a kei ta kari kitmat asi saupai, tung si kana mengen a God kan punuk. ¹⁸Au na aina ang nang kuta arai ania, kapo tung ani rina lava ang, nang kapo saupai ani mamain ta tulava aongos i kuli rina ke.”

Babulon kala tagoeng

18 E mung ina, nala arai ani mang angelo kapo pasiang le metekuku. Kapo atogon kana kitmat lava luai, na miminaungan i kana roron kapo vil amang a kuli rina ke tatana na kapo mang aroron. ²Kapo songosongo alava luai asukang ke, “Babulon, rina lava ke kala tagoeng! Arai, lenginang kala tagoeng! Ka nankomo vang ani ri ingua asi ago, na ka rina asi ago ta keve malanganto rikek, na ri mani visuk luai ki ago kuvul e iang. ³Using a mamain ta matan vap i kuli rina ke kitala inum a vaen nio i kana keve panik. Ri tulava i kuli rina ke kita angpanik ve nia, na mamain ta katakai i atos kapa kita tauia alava ta kana keve bil roron miang luai.” ⁴Au le, nala longong a mang kalinga le metekuku asukang ke, “Kag vap, mi soung akipai ani rina ang ani mi ago ta tung kuvul an ve nia si kana keve lau rikek, na ani mi ago kapa ta an luk an ani maiten i kana keve apoes. ⁵Using kana keve rikek kila laut luai tung e metekuku na God kapo lomlomonai akit ania. ⁶Lis ngenget pok a aina ke val sa katala alis tatana. Ngenget ta ngaupap val katala kun abis ania. Tol amatan pongua dong kana kavi ta laman nio na ka inum ia. ⁷Alis aduk ia ta kui ve mamakus, asukang val minaungan na keve maramarak duk ang katapo uli buk ania. Using nei vingana kapo atai pok ia ta, ‘Kag sinong, napo bil val ainan tulava, parik ta nau a mainang. Au na kapa, naka kovek luai i taun i tang makus.’ ⁸Asukang vang na si ring sikei palau a taun kana keve

apoes, ki kinkinkos aro ia singina, mat, makus na kalag, na kut ka ni ia. Using a Volava God, kana dual kapo tavirimok asi kana amiming ania.

⁹Ri tulava i kuli rina, ria vap po angpanik ang ve nia na kipo maramarak soliu kuvul, ki arai ani bung i kut i kana po ni, na ki tangis velai makus lava using ania. ¹⁰Ki tung akipai ane ring vunga using kipo leng putuk kana vilvil akui, na kipo antok ta, ‘Kala rikek! Pua, rina lava ke. Pua, Babulon pala, ring rina kitmat. Ring sikei palau a vuk taun ke, saupai asi kam puka kamela serei.’

¹¹Mamain ta katakai i atos kuli rina ki tangis using ia velai ani mamakus, using kala kovek i vap asi samui ani kari keve usausan, ¹²gol, silva, ri iat mang roron, ri ngongo, vakup mang roron, na mamain ta ei sain miruman, na mang matan bil ro lik kita abis iria ta ei na aen na mamain ta iat samui lava, ¹³na ri mai ipo angan, na mamain ta bil sain roron, vaen, rul i elaio, palaua tanginang roron ve kon, ri bulumakau, sip-sip, ri os na tagtagai iria, ri vap asosokai palau ve ri kongato. ¹⁴‘Pua, inuai ke kutapo atumata using ia kala tamus aongos pelek ua. Kam keve tauia miang na mang matan bil roron luai ang, ria aongos kila tamus pelek ua, na parik luai kupa anguan angkoai an si sabonai pok ania.’ ¹⁵Vap po asesel ta keve bil aongos ang, na kilapo vil alava kari tauia tatana, ki tung akipai e ring vunga using kipo leng putuk kana vilvil akui. Ki tangis na ki makus ¹⁶na ki songosongo ta, ‘Kala rikek! Pua, rina lava ke, katala uli amaus ania ta keve vakup mang roron luai, na vakup samui lava luai, na kata uli amamang aro ania ta gol na ri iat samui lava. ¹⁷Ring sikei palau a vuk taun, tauia tavirimok lava ke kamela rikek aongos!’ Na vap alali perengan, kuvul ve petau po kokos, na ri tong laman ve ria kipo pasal nei laman si atos ta kari usausan,

kianla tung akipai e ring vunga, ¹⁸na ki arai ani taup i bung i kana lapo ni, na kila songosongo ta, ‘Mang saka rina lava kapo bil val rina lava luai ke?’ ¹⁹Na kipo sapung a paturia ta kaponpon kuvul velai ani tangis, mamakus na kipo kup alava ta, ‘Kala rikek! Pua rina lava ke, kapo ring rina ke vap po taukai mamain ta perengan nei laman, kime lapo tauia ta kana keve togtogon! Ring sikei palau a vuk taun kamela rikek aongos!’ ²⁰Uruk taunai ania, nami e metekuku, na ri vap daus ve ri aposel na ri katakai i kus amalangas. Mi uruk using God katala amiming ia si lau ang kata abis ia singimi.”

²¹Au na mang angelo dual lava kala sunguk alakat a iat tavririmok, na kala so tatana velai ani marala ane nei laman. Na kala antok ta, “Asukang palau val iat ke, ki so asiang arikek luai ta rina lava ke Babulon, na parik luai kipa anguan angkoai si sabonai korong ania. ²²Ka kovek luai i kalinga i tatangam singina. Ria kipo tiring gita, ri katakai i pirpirik, na vap po tangam si keve kuikui na taungai ki kovek luai. Ka kovek luai i igenen ipo abis lu vo mang keve abis pulakai. Tangis i iat ipo vil meng kon ang parik kipa anguan longong korong an ania. ²³Ka kovek ta ring mang i lam ka anguan mang an singim. Kalingana i igenen osongon tanginang ve aina ang, parik kipa anguan angkoai si longong korong ania singim. Using kam keve katakai i asesel kitapo keve vap dual lava kuli rina, using si kam keve avibisan i teng maras, mamain ta matan vap aongos kilapo pasal alok luai.” ²⁴Na singina pok kalapo sunguk a mamaiten i rangai i ri katakai i kus amalangas na ri vap daus, na ria kapa petau aongos ang kitala raung iria kuli rina.

19 E mung i keve bil suke, nala longong a mang sikei a bil kapo tangis asukang val ok, petau laba luai

e metekuku, na kipo songosongo ta, “Aleluia! Using a vilvil ato na miminaungan na kitmat i kara God! ²Using a lau tutuman na korong si kana saupai. Lenginang katala amiming a aina asasanan katakai i luk tauan ang, vo vil avisuk ani kuli rina ke ta kana keve laulauan i panik. Katala amiming ia, ngenget a rangai i kana keve asosokai.” ³Au na kila anguan songosongo an asukang ke, “Aleluia! Ka taup alak na bung ang le singina si keve taun na asikei.” ⁴Na 24 a igenen lava ve puat a asisinong atogon to ang kila soturungai ane vunep serei si God vopo sinong lakat ang kuli sinsinongan i tulava. Na kila songosongo, “Tutuman, aleluia!”

Matan angan si nat i sipsip

⁵Na kalinga kala songosongo le si sinsinongan i tulava asukang ke, “Nami aongos kana keve asosokai, voiang mipo suai ania, ri vap lik kuvul ve ri vap lava, tara alatun kara God!” ⁶Au, na nala longong a bil kapo tangis asukang val sulrina na kapo gulung alava val mete keve kong miang, na asukang val nga kirilai i angang, kuvul velai ani songosongo ta, “Aleluia! Using kara Volava God Kitmat nia kapo saupai. ⁷Tara uruk na tara maramarak na tara ali minaungan ania! Using kalapo serei nang kana taun i pagamau a nat i sipsip, na kana aina tanginang kalapo kun usausa kapa.” ⁸Kitala amaus ia ta maus posok roron mang riparipagan, na kapo daus luai. Nang a maus ang kapo tung ani keve avibisan korong si ri vap daus.

⁹Au, kala antok iau ta, “Ku salik ta, uruk singiria vap ang kita songo iria ane si matan angan i osongon si nat i sipsip.” Na kala anguan rodo ani kana menggen ta, “Keve mengen ke kana, ke God ta keve mengen tutuman luai.” ¹⁰Na nala soturungai ane vunep e ngono kakina, asi kag mamaila serei singina, sikei kala

antok iau ta, “Ku ago ta abis an ani oring ang singig. Nau napo asosokai palau val numai na keve tasim, vap ang kipo teng akitmat a akus tutuman i Iesu. Ku soturungai serei si God. Using a akus tutuman i Iesu kapo tukulai i kari mengen ri katakai i kus amalangas.”

Os posok na igenen kapo kokos kuluna

¹¹Na nala arai ani metekuku kalapo tu tavasan, na mang sikei a os posok kapo tung. Vopo kokos ang kuluna, kana ngono asan ta Atutuman na Tutuman. Kana saupai na kana visvis kapo korong.

¹²Ngono matana kapo mang asukang ta ureurek i kut, na e patuna kapo kuku na keve kuku miang i tulava, na kapo atogon kana asan i la salik, kapo kovek i mang sikei a igenen kapo nas ia, sikei ninia papalik akorong. ¹³Au na maus ang kapo alak ia, kita bungum ia nei rangai. Na asan i igenen ang ta mengen si God. ¹⁴Na petau i visvis ang le metekuku kipo maus ta vakup mang posok roron na kapo daus, kitapo auai ve nia kuli kari keve os posok. ¹⁵Au na le nguruna samele redelekan ang kapo soung, voiang ka tangai suai ani mamain ta matan vap i kuli rina tatana. Na ka saupai aniria ta vuk kipa i aen. Na ka kos lakat kuli iat ipo vilmeng vaen, nang a marala manas si God kitmat luai. ¹⁶Au na si kana maus na ane savana kapo atogon a salsalik i kana asan asukang ke. Tulava i keve tulava, volava i keve volava.

¹⁷Na nala arai ani angelo kapo tung lakat kuli makarap, na kapo songosongo alava luai taun ri mani si kipo ngoi pulakai nei pangau, “Mi me, mila ngakuvul si matan angan lava ke si God, ¹⁸asi kami me angan ani sin i ri tulava, ri ainoinoi i keve petau i visvis, ri vap asanan, ri os kuvul ve vap po kokos kuluria, na sin i ri vap aongos, ri vap po

kalakala ve ria vap po abis palau ang, ri vap lik na ri vap lava.” ¹⁹Au na nala arai ani kei nau lelangan ang, nia kuvul ve keve tulava i kuli rina, na kari keve petau i visvis, kime lapo so akuvul asi kari angvis ve igenen vopo sang kuli os ang na kana petau i visvis. ²⁰Sikei kila kong akit a kei ang kuvul ve kana katakai i kus amalangas kapau, nang kata abis a keve akanangai ang ania, asi kana kapau ani vap miang, ria vap ang kita luk a akanangai i kei ang, na kitala soturungai serei si kankanuai ina. Kana na ngono ikelik kita asuai to aniriling nei aolemai i kut nini kuvul ve iat karkarian. ²¹Na karilong petau i visvis, igenen vopo gon kuli os ang, kata raung aongos iria ta samele vopo soung ang le nguruna. Au na ri mani kimela angan amasung aro luai aniria ta sin i petau ang.

1,000 na matas

20 Au na nala arai ani angelo kapo pasiang le metekuku, na kapo teng a ki asi tavas ani mata lunguai asiang, na e kungana kapo teng a angus lava. ²Na kala teng akit a kene lava, kapo kene lava i keve taun aino le kabang, vo petau ang anira, nang nia na Satan. Na ka got akitmat ia ani 1,000 na matas aongos. ³Au kala asuai asiang ania nei mata ang, na ka akang bat ia, ka voit akit ia, ani ka ago ta anguan kapau an ani mamain ta matan vap, tung si 1,000 na matas ke kala kamus. Au na e mung ina ki akalakala ia si vuk taun kudik lik palau. ⁴Na nala arai ani keve sinsinongan i tulava, na petau ang kipo sinong lakat kuluria, kitala luk a kitmat asi saupai. Na nala arai kapa ani malanganto i vap ang kitala lamrongok iria marai kari akus atutuman ta Iesu na mengen si God. Parik kitapa soturungai serei si kei ang vo kankanuai ina, na parik kapa kitapa luk a akanangai

ina e nei noria na kungaria. Na vap ang kila tadut pok na kianla saupai kuvul ve Karisto si pangau i 1,000 na matas aongos. ⁵Na mang vap la mat ang parik kitema tadut pok tung si 1,000 na matas ang kala kamus suai. Sikei vap suke kipo ainoai luai i tadut pok. ⁶Uruk na vinga daus singiria, vap ang kipo atogon pangau si ainoai i tadut pok suke. Using a vapongua i mat parik luai kapa anguan atogon dual angkoai an si karunai aniria. Sikei ki tung val keve katakai i sula si God na Karisto kapa, na ki saupai kuvul ve nia si 1,000 na matas aongos.

Kita so asiang ta Satan ane nei aolemai i kut nini

⁷Man kala kamus a 1,000 na matas, ki asoung tapai ani Satan pelek a gogotan, ⁸na ka pasal pulakai asi kapau ani mamain ta matan vap kipo ago e kuli rina aongos ke, nang ri Gog ve Magog. Na ka songo akuvul iria si visvis. Tataot aongos iria kapo asukang val kone i ngerelo. ⁹Na kila paskak aputuk taun a manamanang i kuli rina ke na ki pasal aulitai ani ring ang si ri vap daus, na taun kapa na rina vubukan si God. Sikei kutni ka pasiangan le metekuku na kala angan aongos iria. ¹⁰Au na vo petau, igenen vopo kapau ang aniria, kitala so tatana ane nei aolemai i kut nini ve iat karkarian, ring ang a kei ve katakai i kus amalangan kapau kilonglapo ago singina lenginang. E iang ki kui aongos tenei ias na tenei vong si volo taun na kovek ta akamusai ina.

Mete sinsinongan posok lava

¹¹Na nala arai ani sinsinongan posok lava, na vopo sinong ang singina. Kuli rina na metekuku kilongla sip pelek a matana, na kala kovek ta mang pangau anirilong. ¹²Au na nala arai ani ri vap mat, vap lava ve ri vap lik si kipo tung mete sinsinongan ang, na keve buk kitala tavas ia. Na mang buk kapa ila kun

tavas, kapo buk i to vanang. Au na ri vap mat, God kala saupai aniria aongos angkoai palau si sa kitala abis ia, na kita salik ia nei keve buk suke. ¹³Na nei laman kala lis pok a vap mat po ago ang e neina. Na rina si ri vap mat kala alis pok kana keve vap mat. Au na ria aongos, God kala saupai aniria angkoai palau si sa kitala abis ia. ¹⁴Na ri mat ve rina i mat, ki so tatarilong ane nei aolemai i kut nini ang. Nang nia palau kapo apongua i mat. ¹⁵Man ta mang sikei, kana asan kapo kovek nei buk i to, ki asuai ania ane nei aolemai i kut nini ke.

Metekuku tanginang na kuli rina tanginang

21 Na nala arai ani metekuku tanginang, na kuli rina tanginang, using a ainoai metekuku na ainoai kuli rina katala pasal suai, na nei laman katala kun kovek. ²Au na nala arai ani rina daus ang, nang a Ierusalem tanginang, si kapo pasiangan le si God e metekuku, kita usausa ia val aina tanginang kitala amaus ia ani ka ruduai kana tauan. ³Na nala longong a mang kalinga lava le si sinsinongan i tulava asukang ke, “Arai, kana na lu si God kame lapo sinong si ri vap, na nia ka auai kuvul ve ria, na ria ki kakana ta vap, na nia akorong ka auai ve ria, na nia kari God. ⁴Ka ruduk suai ani lumata i mataria. Ka kovek i mat, kovek i makus, tangis na kui, using a keve bil kavang aongos kila pasal suai.”

⁵Na vopo sinong kuli sinsinongan ang kala antok ta, “Arai, kana naka abis a keve bil aongos ani ki tanginang!” Na kala antok kapa, “Ku salik nang a keve mengen ke, using kipo tutuman, na kipo ro asi kokelai kuluna.” ⁶Na kala antok iau ta, “Kala tapunuk aongos. Nau nang a tutapongai na akamusai. Ani vopo mingom ang, naka lis ia ta laman le si mete uv i laman i to, kovek i samui ina. ⁷Ninia katala dual suai ani mamaiten ka

taukai aongos i keve bil ke, na nau kana God, na nia kag nat. ⁸Sikei ria vap po leng ani duai ani mamaiten, ve ria kita atolongon kari lomlomon, kipo lau visuk, kipo daung, panik, teng maras, ria kipo soturungai serei si ri tangatangai, ve ri katakai i kapau, kari kirim si aolemai i kut nini ve iat karkarian, nang a vapongua i mat.”

Ierusalem tanginang

⁹Na mang sikei i limalengua na angelo vap po teng ani limalengua na gapai kapo duk ta limalengua na akamusai i apoes, kala serei na kala antok iau, “Ku me, name akalit ua ta aina i pala ke ani nat i sipsip.” ¹⁰Au nala arai ta mata i malanganto, na angelo ang kala sunguk iau taun a mang mulang lava na kapo lakat, na kala akalit iau ta rina ang Ierusalem, rina daus ang, kapo pasiang le si God metekuku. ¹¹Kapo mangai ani minaungan i God, na ripag ina kapo mang asukang val iat kapo radauman, na kapo rangrangis aongos luai. ¹²Kapo atogon a omo tavirimok lava na kapo lakat, na 12 na takaman, kuvul ve 12 na angelo mete keve takaman ang. Na si keve takaman ang, asan i 12 na pat vap ang inatus si Israel kita salik ia singina. ¹³Au na omo ke kapo atogon a puat a nona, na siksikei a nona kapo atogon kana potol a takaman. ¹⁴Omo i rina ang kita kelkelai ania ta 12 na iat, kita salik a asan i 12 na aposel si nat i sipsip singina.

¹⁵Na vopo mengen ang ve nau katapo teng a vuk kipa i gol asi kana kinkintong ani rina ang, na keve takaman ina kuvul ve omo kapa. ¹⁶Rina ang kapo puat a nona na ria aongos kipo vungavunga angkoai palau. Au na angelo ang kala kinkintong a rina ang ta kana kipa, na tataot ina kapo 12,000 na sitadia. Vunga ve aputuk na lakat ina kapo kuvul palau. ¹⁷Na kala kinkintong a omo, na kapo 144 na pekus na lakat

ina. Kinkintong ang a angelo kapo abis tatana, kapo asukang val ri vap kipo nas ani abis tatana. ¹⁸Kita abis a omo ang ta iat ang iaspis, na rina ang kita abis ia ta gol akorong palau, kapo ararai val galas. ¹⁹Na keve kelkelai i omo i rina ang kitala amaus iria ta mamain ta iat daus mang angpetpetekai. Ainoai i kelkelai, nang a iat ang iaspis, vapongua sapiro, vapotol kalkedon, vapuat samaragdo, ²⁰valima sardion, valimalesikei sardion, valimalengua kurusolitos, valimaletul berutos, valimaleat topasion, vasangauli kurusopiras, vasangauli na sikei uakinitos, na vasangauli na pongua ametusito. ²¹Na 12 na takaman ang kita abis ia ta iat ripag. Siksikei a takaman kapo sikei palau a iat. Na selelava i nei rina ang kita abis ia ta gol rangrangis, kapo ararai luai neina val galas.

²²Parik natapa arai ta rina i atailai nei rina ang, using a Volava God kitmat luai na nat i sipsip kapo kana rina i atailai. ²³Rina ang parik kapa inongos taun a makarap vo ulen si mang amalangasai ania, using a miminaungan i God kapo uli alis malangas ania, au na nat i sipsip kapo lam ani rina ang. ²⁴Mamain ta matan vap i kuli rina ki pasal si malangas ina. Na ri tulava i kuli rina kime alis kari keve tauia singina. ²⁵Au na keve takaman ina ki tavas asikei, using parik kapa anguan atogon tenei vong. ²⁶Na kime serei nei rina ta tavirimok i minaungan na asan lava le si keve matan vap. ²⁷Bil visuk kapo tav angkoai luai si palak e iang, kuvul ve ria kipo abis a keve lau mimitikan vo kipo kapau. Sikei ria papalik kipo atogon asan nei buk i to si nat i sipsip, ria kian palak.

22 Na kala akalit iau ta salsaling i laman i to na kapo ripag luai val galas, na kapo saling le si sinsinongan si God ve nat i sipsip. ²Na kapo saling asiang nei liuan i selelava i rina ang. E ngono ngising ina, ei i to kapo polok,

na kapo uai amatan 12 na taun nei siksikei a matas, amatan sikei si sikei a ulen. Pan ina asi vil ato ani mamain ta matan vap. ³E iang ka kovek luai i malgai. Kana sinsinongan a God na nat i sip-sip ka sinong si rina ang, na kana keve asosokai ki soturungai serei singina, ⁴na ki arai ani nona, na kana asan ka tung nei petek i noria. ⁵Ka kovek i tenei vong na e iang parik kipa inongos taun a lam vo mang i makarap, using a Volava God nia kari malangas, na ki saupai asikei si keve taun kovek ta akamusai ina.

Volava Iesu ka serei

⁶Na kala antok iau ta, “Keve mengen ke nang kapo tutuman na kapo angkoai si kokelai kuluna. Volava nia na God voiang kataka alis a Malanganto ina taun a keve katakai i kus amalangas, kataka asok kana angelo asi kana me akalit ani kana keve asosokai ta saka keve bil an oring lik palau ki serei. ⁷Longong. Naka serei oring lik palau. Uruk si igenen ang kapo using a keve mengen i kus amalangas nei buk ke.”

⁸Nau a Ioanes, natala longong na natala arai kapa ani keve bil aongos ke. Taun ang nala longong asip ia na nala arai asip ania, nala soturungai e ngono kakina i angelo vopo akalit ang anig ta keve bil ke, ani naka mamaila serei singina. ⁹Sikei kala antok iau ta, “Ku ago luai ta abis ani oring ang singig. Napo kun asosokai asukang palau val numai na keve tasim ri katakai i kus amalangas, kuvul ve vap ang kipo ususing a keve mengen aongos i nei buk ke. Ku soturungai si God.” ¹⁰Le na kala antok iau ta, “Ku ago ta vulit bat an ani keve mengen i kus amalangas nei buk ke, using kalapo angasungai a taun. ¹¹Man a si kapo uli abis ani lau rikek, kapo ro ka abis aliu ia. Man a si kapo abis a lau mimitikan, kapo ro ka abis aliu ia. Man a si kapo abis a lau korong, kapo ro ka abis aliu ia. Man

a si kapo lauluan daus, kapo ro ka uli asukang lak.

¹²Longong, oring lik palau naka serei. Na naka serei velai ani seupok, asi kag alis ani siksikei akorong palau val kana saka abis an kataka abis ia. ¹³Nau nang a tutapongai na akamusai. Nata ago aino na naka ago asikei. Nau napo tukul bung i keve bil aongos.

¹⁴Uruk singiria vap ang kitala galui adaus kari maus, asukang na le iang kipo atogon a roron si kari angan si ei i to, na ki palak si keve takaman ane nei rina ang. ¹⁵Ane komo ri kauvek, ria vap po teng maras, ri katakai i panik, daung, kuvul ve ria kipo soturungai si tangatangai, na ria vap po uli buk na abis ani lau i kapau.

¹⁶Nau a Iesu nata asok kag angelo ani kan akus atutuman imi keve kuvkuvulan i lomlomom. Nau a tutusung na nat i David, nau a kalto ngan i tangat.” ¹⁷Au na Malanganto ve aina i pala ang kilongla antok ta, “Me.” Na man a si e iang kapo longong, ka kun antok ta, “Me.” Si e iang kapo mingom, me ane ke, na si e iang kapo atogon vubuk, kapo ro kame luk a laman i to, kovek i samui.

¹⁸Napo akus atutuman a vap ang kipo longong a keve mengen i kus amalangas i nei buk ke asukang ke. Man a mang sikei ka alakai ani kakana ta kun keve bil petekai singina, God ka kun alakai ani kana keve bil asi apoes ania val kitala kun salik ania nei buk ke. ¹⁹Na man a mang sikei ka luk suai ani saka keve mengen i kus amalangas nei buk ke, God ka kun luk suai pelek ania ta potokan ang kakana si ei i to na nei rina daus ang, voiang a buk ke kapo mengen amalangas tatana.

²⁰Vopo akus atutuman ke ta keve bil ke, kapo antok ta, “Io, kapo tutuman, oring lik palau naka serei.” Io tutuman. Me Volava Iesu.

²¹Roron le si Iesu Karisto ka sinong
singimi aongos.